De kerkgeschiedenis van Groenland, het leven van Hans Egede en fragmenten uit het dagboek van Hans Egede Saabije.

Door Klaas-Jan Boer

Eerlang gedenkt hieraan het wereldrond;
Haast wendt het zich tot God met hart en mond;
En, waar men ooit de wildste volken vond,
Zal God ontvangen
Aanbidding, eer en dankb're lofgezangen.
Want Hij regeert,
En zal Zijn almacht tonen;
Hij heerst, zover de blindste heid'nen wonen,
Tot Hem bekeerd.

Stichting de Gihonbron
Middelburg
2023

Inhoudsopgave. (Het document is gedeeld in 5 delen).

Voorwoord van meneer L. J. van Valen 4.
Inleiding 6.

Deel 1. De periode rond het jaar 1000. 7.
1.1. De geschiedenis van Groenland in het kort. 7.
1.2. Erik de Rode. 7.
1.3. Leif Erikson. 8.
1.4. Het heidendom. 11.
1.5. De eerste kerken in Groenland. 13.
1.6. Overzicht van de kerken. 19.
1.7. Bisdom 24.
1.8. De 14e eeuw. 26.
1.9. De overgang naar de 17e en 18e eeuw. 28.
Overzicht van Noorse koningen en aanverwanten in de periode 800-1100. 29.

Deel 2. Johannes Egede en Matthaüs Stach; bladzijden uit het leven der eerste Zendelingen in Groenland en Labrador. 31.

Deel 3. Geschiedenis van Groenland tussen 1730- 1950 128.
3.1. Graaf von Zinzendorf en de zending in Groenland. 128.
3.2. Frederik Boenisch. 135.
3.3. Christiaan David en Johannes Beck. 140.
3.4. De verschillen tussen Denen en de Broedergemeente. 150.
3.5. Regelement van de Broedergemeente. 157.
3.6. Nederland en Groenland. 158.
3.7. Aantekeningen uit de Historie van David Cranz. 165.
3.7.1. Heidenen bekeerd. 166.
3.7.2. Zaaien. 173.
3.7.3. Een zendingstocht. 174.
3.7.4. Hinken op twee gedachten. 174.
3.7.5. De vruchten. 177.
3.7.6. Het jaar 1752. 178.
3.7.7. Het jaar 1754. 180.
3.7.8. Het jaar 1755. 181.
3.7.9. Honger. 181.
3.7.10. Blijven of weggaan? 181.
3.7.11. Het jaar 1759 en 1760. 184.
3.7.12. Een nieuw lied. 186.
3.7.13. Het functioneren van de Gemeenten in Groenland. 188.
3.7.14. De Sacramenten. 192.
3.8. Een zendingspost in Oost-Groenland, Angmagssalik. 195.
3.8.1. De expeditie van Gustav Holm. 195.
3.8.2. Toch een zendingspost? 196.
3.8.3. De vrucht. 197.
3.8.4. Zendeling Christian Rosing. 199.
3.8.5. 1907 en 1908. 199.
3.8.6. De latere tijd. 200.
3.9. Een aantal brieven. 201.

3.10. Chronologisch overzicht van de naar Groenland gezonden zendelingen van de Moravische Broeders tussen 1733 en 1900. 207.
3.11. Chronologisch overzicht van de naar Groenland gezonden Deense zendelingen tussen 1721 en begin van de 20e eeuw. 212.
3.12. De gestichte zendingsposten in Groenland. 220.
3.13. De zending in de 19e eeuw. 222.
3.14. De geschiedenis van de Handelsondernemingen in Groenland. 228.
3.15. Het Deense Zendingsgenootschap (DMS) en het Comité voor Groenlandse kerkzaken. 229.
3.15.1. DMS. 229.
3.15.2. Comité voor Groenlandse kerkzaken. 231.
3.15.3. De Grundvigianen in Groenland en het Groenlandse Seminarium. 233.
3.16. De Bijbelvertaling van Groenland. 236.
3.16.1. Inleiding. 236.
3.16.2. De Vertalers. 236.
3.16.3. Moeilijkheden bij het vertalen. 242.
3.16.4. Een aantal voorbeelden van vertalingen. 242.
3.16.4.1. God. 242.
3.16.4.2. Heilige Geest. 242.
3.16.4.3. Duivel. 242.
3.16.4.4. Zonde. 243.
3.16.4.5. Heiligen en zegenen. 243.
3.16.4.6. Vloek. 243.
3.16.4.7. Heiland. 243.
3.16.4.8. Het vertalen van dieren en gelijkenissen. 244.
3.16.4.9. De Tien Geboden. 245.
3.16.4.10. Het Onze Vader. 246.
3.16.4.11. Genesis 1:1-5. 247.
3.16.4.12. Verschillende gebeden en belijdenissen. 247.
3.16.5. Het schrift. 249.
3.16.6. De Groenlandse Bijbel vandaag de dag. 251.
3.17. De Catechismus van Pontoppidan. 252.
3.18. Tatoeages 256.

Deel 4. Fragmenten uit een dagboek gehouden in Groenland in de jaren 1770-1778. Door Hans Egede Saabije
Inleiding 259.

Deel 5. Vandaag de dag. 352.
5.1. Een aantal wetenswaardigheden over Groenland. 352.
5.2. 1953. 353.
5.3. De kerk vandaag de dag. 357.
5.4. Kerkgebouwen en kerkstructuur vandaag de dag. 367.

Nawoord. 371.
Bijlage 1. Foto's van diverse graven van zendelingen naar Groenland. 374.
Bijlage 2. Overzicht/ register met aardrijkskundige namen. 380.
Bijlage 3. Overzicht van alle Groenlandse plaatsnamen met de kaartlocatie erbij. 386.
Bijlage 4. Overzicht/ register met persoonsnamen. 401.
Bronvermelding. 411.

Voorwoord.

Dit omvangrijke boek is gebaseerd op een intensieve studie waarbij gebruik gemaakt is van een groot aantal bronnen in verschillende talen. Het beschrijft niet alleen de geschiedenis van de kerk in Groenland, maar ook de volkscultuur en de geografische ligging met klimatologische eigenschappen. Deze waren niet aantrekkelijk voor West Europeanen. De geïsoleerde positie van het eiland in het 'barre noord' nodigde niet uit tot frequente commenciële contacten. Het karakter van de kleine bevolking was voor beschaafde Europeanen ook niet aanlokkelijk om bestendige relaties op te bouwen. Toch waren de Eskimo's niet onbereikbaar voor het Evangelie!

De kern van het verhaal wordt gevormd door de zendingsactiviteiten. De kerstening van de heidense Eskimo's was een moeizaam proces. Het was ploegen op rotsen totdat het ijs van de Groenlanders gebroken werd!
Het kostte veel ontberingen om het volk met het Evangelie in aanraking te brengen. De wijze waarop, zowel Deense zendelingen als 'Moravische broeders', hun taak opvatten is de gouden draad die door het boek heen loopt. Klaas Jan beschrijft op soms ontroerende wijze de geloofskracht, bewogenheid, zelfverloochening en liefde die de Europese evangelisten kenmerkten. Temidden van de vele teleurstellingen, niet alleen vanwege ziekten maar vooral door de vijandschap en afkeer van het christelijk geloof, hielden zij vol. Zij geloofden in God Die op Zijn tijd en wijze wonderen doet. Dat kostte wel veel geduld en nog meer aanhoudend smeekgebed aan de troon van Gods genade.

De zegen die kwam, betekende een grote aanmoediging voor de zendelingen om in hun werk te volharden. We lezen van ontroerende getuigenissen van heidense Eskimo's die hun oude leven verlieten en zich gingen toewijden aan hun Schepper. Bij de vele getuigenissen die bewaard zijn, valt vooral de noodzaak van het reddende en reinigende bloed van Christus op.

Dit ging niet zonder slag of stoot. Ook onder hen waren er die niet volhardden maar in hun oude leven terugvielen. Maar volksgenoten die op den pure wijze de liefde van Christus gingen uitstralen, waren ook het middel tot bekering.
De geschiedenis van het Groenlandse volk is aan de ene kant vol ellende en ontbering. Aan de andere kant vinden we onder het volk geestelijke opwekkingen. Het is bemoedigend om de lezen hoe God Zijn beloften vervuld tot aan de einden van de wereld. Hij gebruit Zijn Woord en nietige mensen om verloren zondaren bij het Kruis te brengen. Zou iets voor Hem onmogelijk zijn?!

Het boek sluit niet af met een 'happy end'. De schrijver geeft ook de huidige geestelijke toestand aan. En die is niet best! De westerse invloed is niet meer gericht op bekering, maar op het uitleven van de zonde. Drugs en drank hebben een verpestende invloed op het volk. Het lijkt erop dat Satan het gewonnen heeft op het afgelegen eiland. God is soeverein in Zijn gerichten over hen die zich van Zijn geboden afkeren. Maar de allesoverwinnende kracht van Gods genade kan opnieuw het ijs van verharde harten doen smelten!

In het boek vinden we een gedetailleerde beschrijven van het leven van de Deense zendingsponier Hans Egede. Enkele boeken met veel getuigenissen die in de loop der jaren in verschillende talen zijn geschreven, heeft Klaas-Jan Boer in begrijpelijk Nederlands vertaald of laten vertalen.

Het boek getuigt van Gods wonderwerken. We hopen erop dat het harten mag raken. Het is een digitale uitgave, onder zovele door ‘theologienet’ via internet beschikbaar gemaakt voor vele lezers. Mocht het tot een papieren uitgave komen, dan is het aan te bevelen om het gehele werk nog grondig na te lopen en hier en daar qua taal en stijl te verbeteren. Maar dat doet niets af van de inhoud van deze uitgave! Hulde aan de schrijver die zoveel tijd heeft besteed om de veelzijdigheid van de kerkgeschiedenis van Groenland te boek te stellen!

Dordrecht, 20 januari 2023

Leen J. van Valen

Inleiding.

Na het beschrijven van de kerkgeschiedenis van Zweden en daarna Denemarken begon ik met Noorwegen. Tijdens het onderzoeken van Noorwegen ontdekte ik al snel dat Noorwegen, IJsland en Groenland aan elkaar verbonden zijn. Na wat zoeken, kwam ik erachter dat er heel wat te schrijven en te melden is over Groenland.
Zo op het oog lijkt het een saai land: ijs, een paar mensen en ver weg. Maar als je de geschiedenis gaat onderzoeken, blijkt dat dat helemaal niet waar is. Althans, het land blijft wel ver weg, maar ook daar wonen mensen met een ziel. Het lijkt een land vol ijs, maar tussen het ijs en de mooie fjorden liggen 24 stadjes met meer dan 330 inwoners. De hoofdstad Nuuk heeft ca. 14.000 inwoners. Maar er was een tijd, dat Nuuk niet bestond, dat er wel mensen woonden op Groenland, niet in stadjes, maar in nederzettingen of als een soort nomaden in tenten.
En tot tegenstelling tot veel landen, is ca. 95% van de inwoners vandaag de dag (op papier) christen. Terwijl vroeger, zo'n 300 jaar geleden er geen christen op het eiland was.

In dit document leest u eerst over de vroegere geschiedenis. Hoe rond het jaar 1000 het christendom voet aan wal kreeg en dat er in de loop van de 11^{e}, 12^{e} en 13^{e} eeuw wel meer dan 20 kerken zijn gebouwd.
Later is het christendom geheel verdwenen, waarschijnlijk doordat de mensen stierven als gevolg van inteelt, steeds kouder wordend klimaat en misschien ook wel door twist en tweedracht.
Honderden jaren is er vrijwel bijna geen Europeaan op het eiland geweest, totdat in 1721 Hans Egede in samenwerking met de koning van Denemarken, op onderzoek/ reis ging naar Groenland. De geschiedenis van Hans Egede en al zijn wederwaardigheden zijn door ene L. H. F. C. in het Nederlands uitgegeven.
Een schoonzoon van Hans Egede is later ook zendeling op Groenland geweest en heeft een boek nagelaten met dagboek fragmenten. Allerlei wederwaardigheden staan erin vermeld; maar ook hoe de mensen leefden, de natuur, het klimaat en de verandering die er onder het volk plaatsvond van afgodendienaars tot christenen.
Eerlijkheidshalve moet wel gemeld worden dat sommige delen van dit dagboek best wel saai en moeilijk zijn. Andere delen zijn zo mooi dat ze zeker de moeite waard zijn om te lezen. Het dagboek is in zijn geheel overgenomen en in de huidige spelling gezet. Ik heb er een voorwoord bij geschreven waarin wordt aangegeven welk stuk over welk onderwerp handelt.

Er is weinig geschreven in het Nederlands over de geschiedenis van het Christendom in Groenland. Ik heb geprobeerd in dit document een zo compleet mogelijk overzicht te geven van wat er in het verleden in het land is gebeurd aan zending en evangelisatie; hoe de kerken zijn ontstaan en tot slot hoe het vandaag de dag in Christelijk Groenland is.

Er is grote reden tot dankbaarheid dat er in het verleden zoveel zegen is geweest op de arbeid in Groenland. Maar niet de mens, maar God is hiervan de oorzaak. Dit, zoals een Groenlander getuigd: "Zijn (Jezus) dood is toch het voornaamste van al hetgeen dat wij weten. Had Hij Zich niet een gemeente door Zijn bloed gekocht, dan zou ik, en wij allen wilde heidenen zijn; want dat ik nu een lid van Zijn volk en in Hem zo zalig ben, zulks heb ik aan Zijn dood te danken."[1]

Krimpen aan den IJssel, 11 november 2021

Ps. Reacties, vragen en opmerkingen zijn welkom; kjboer1@hotmail.com

[1] D. Cranz, Historie, deel 3, blz. 139-140.

Deel 1. De periode rond het jaar 1000.

1.1 De geschiedenis van Groenland in het kort.

Bij het onderzoeken van de geschiedenis van Groenland zo'n duizend jaar terug, is het best moeilijk om erachter te komen wat waarheid is en wat vermoedens en overleveringen zijn die niet op feiten zijn gebaseerd. De eerste mensen zouden rond 2500 voor Christus in Groenland zijn aangekomen via Alaska. Hun nakomelingen stierven zeer waarschijnlijk uit en werden opgevolgd door verschillende andere groepen die emigreerden vanuit het vasteland van Noord-Amerika. Er is geen bewijs gevonden dat Groenland bekend was bij de Europeanen voor 10e eeuw. Toen vestigden IJslandse Vikingen zich aan de zuidwestkust, die onbewoond bleek te zijn toen ze aankwamen. De voorouders van de Inuit (Eskimo) Groenlanders die daar tegenwoordig wonen, lijken daar later, rond 1200 na Christus, vanuit het noordwesten van Groenland te zijn geëmigreerd. Terwijl de Inuit overleefden in de ijzige wereld van de Kleine IJstijd, waren de vroeg-Noorse nederzettingen langs de zuidwestelijke kust verdwenen, waardoor de Inuit eeuwenlang de enige bewoners van het eiland waren. Gedurende deze tijd bleef Denemarken-Noorwegen, die in de veronderstelling waren dat de Noren die zich daar rond het jaar 1000 hadden gevestigd, het hadden overleefd, de soevereiniteit over het eiland claimen, ondanks het ontbreken van enig contact tussen de Noorse Groenlanders en hun Scandinavische broeders. Dit duurde tot het jaar 1721, toen Hans Egede naar Groenland trok om op onderzoek te gaan.

1.2. Erik de Rode.

Volgens het IJslandse Landnámobók (een beschrijving van de Noorse kolonisatie van IJsland en Groenland) werd Groenland ontdekt door de Noor Gunnbjörn. Dit gebeurde kort na het jaar 870.

Het duurde daarna nog een eeuw voordat de Noormannen echt voet aan wal zetten op Groenland. De eerste Noormannen die in Groenland kwamen aanbaden de Noorse goden, maar de zoon van Erik de Rode, Leif, werd door koning Olaf I Trygvesson op een reis naar Noorwegen in 999 tot het christendom bekeerd en stuurde vanuit Noorwegen missionarissen terug naar Groenland. Deze vestigden snel zestien parochies, enkele kloosters en een bisdom in Garðar. Er waren 2 kloosters, 1 voor de benedictijnen en 1 voor de Augustijnen.

Voordat we verder gaan met de geschiedenis, onderzoeken we eerst in het kort wie Erik de Rode en zijn zoon waren.

Erik Thorvaldsson leefde van ca. 950 - ca. 1003. Hij is bekend onder de naam Erik, of Eirik de Rode. Hij was een Noorse ontdekkingsreiziger, die in middeleeuwse en IJslandse sagebronnen wordt beschreven als de eerste nederzetting in Groenland te hebben gesticht. Hij verdiende hoogstwaarschijnlijk de bijnaam 'de rode' vanwege de kleur van zijn haar en baard.

Erik Thorvaldsson werd geboren in Rogaland in Noorwegen in het jaar 950. Hij was de zoon van Thorvald Asvaldson (ook gespeld als Osvaldson). Vanwege een conflict werd de vader van Erik de Rode uit Noorwegen verbannen vanwege doodslag. Hij zeilde vanuit Noorwegen naar het westen met zijn gezin, waaronder de 10-jarige Erik, en vestigde zich in Hornstrandir in het noordwesten van IJsland, waar hij uiteindelijk voor het jaar 1000 stierf.

Erik trouwde met Þjódhild (Thjodhild) Jorundsdottir en verhuisde naar Haukadal (Hawksdale), een plek op IJsland waar hij een boerderij bouwde genaamd Eiríksstaðir, bij Vatnshorn. Deze boerderij is later opgegraven en is vandaag de dag een openluchtmuseum. Het is heel opmerkelijk dat deze plek ongeveer 1000 jaar bewaard is gebleven. Erik is later op het eiland Oxney gaan wonen ten westen van Vatnshorn.

De middeleeuwse IJslandse traditie vertelt dat Erik de Rode en zijn vrouw Þjódhild vier kinderen hadden: een dochter, Freydís en drie zonen: de ontdekkingsreiziger Leif Erikson, Thorvald en Thorstein. In tegenstelling tot zijn zoon Leif en de vrouw van Leif, die christenen

werden, bleef Erik een volgeling van het Noorse heidendom. Terwijl Eriks vrouw het christendom van harte aannam en zelfs de eerste kerk van Groenland in gebruik nam, moest Erik niets van het christendom hebben[2] en hield hij vast aan zijn Noorse goden.
Het leven in IJsland ging niet over rozen, verschillende moorden en problemen met slaven zijn zwarte bladzijden waar we niet verder op ingaan. Ook dit leverde verbanning op.

Tijdens zijn ballingschap, rond 982[3], zeilde Erik naar een ietwat mysterieus en weinig bekend land waar Snæbjörn galti Hólmsteinsson vier jaar eerder zich tevergeefs had geprobeerd te vestigen. Volgens *De Sage van Groenland* heeft hij 3 jaar op Groenland en de daarbij behorende eilanden gezworven. Hierna trok hij, toen zijn ballingschap voorbij was, naar IJsland terug. Bij zijn terugkomst noemde hij het land waar hij geweest was en wat hij gevonden had *Groenland*, "want, zo zei hij, als het land een goede naam had, zouden de mensen er graag heen willen gaan."[4] Maar na een winter in IJsland te hebben doorgebracht trok hij in 985 weer naar Groenland met 25 schepen. Vanwege stormen en tegenslag kwamen slechts 14 schepen in Groenland aan. De IJslanders stichtten twee kolonies aan de zuidwestkust: de Oostelijke Nederzetting of Eystribyggð, in wat nu Qaqortoq is, en Vestribyggd, de Westelijke Nederzetting, dicht bij het huidige Nuuk.
Niet alleen in het westen maar ook in het oosten heeft Erik nederzettingen gesticht. Erik bouwde het landgoed van Brattahlid in de buurt van het huidige Narsarsuaq. De nederzetting floreerde en groeide uit tot 5.000 inwoners, verspreid over een aanzienlijk gebied langs de Eriksfjord en de naburige fjorden. Groepen immigranten die aan de overbevolking in IJsland ontsnapten, sloten zich aan bij de oorspronkelijke bewoners. Een groep immigranten die in 1002 arriveerde, bracht echter een epidemie met zich mee die de kolonie verwoestte en tot gevolg had dat veel van de vooraanstaande burgers stierven, waaronder Erik zelf. Erik heeft een tijdje de titel van opperhoofd van Groenland gehad en werd zowel zeer gerespecteerd als rijk.

1.3. Leif Erikson.

Maar nu de vraag, hoe kwam het dat zijn zoon christen werd?
Leif werd geboren rond het jaar 970, waarschijnlijk in IJsland. Hij groeide op in het familielandgoed Brattahlíð in de Oostelijke Nederzetting in Groenland. Tijdens zijn verblijf op de Hebriden (eilandengroep ten westen van Schotland) werd hij verliefd op een edelvrouw, Thorgunna. Leif kreeg twee bekende zonen: Thorgils, geboren uit de edelvrouw Thorgunna op de Nieuwe Hebriden; en Thorkell, die hem later opvolgde als hoofd van de Groenlandse nederzetting. Tyrker, een van Eriks slaven, afkomstig uit Duitsland, was speciaal toevertrouwd om de leiding te hebben over Eriks kinderen, Leif noemde hem later zijn 'pleegvader'.

---

[2] In het boekje van Ove Vandel "Brødremenigheden i Grønland 1733-1900" is op blz. 9 te lezen: "Hun blev der, indtil Erik lod sig dobe, hun ville ikke dele bord og seng med en hedning." Vertaald betekend dat: "Ze bleef daar tot Erik zich liet dopen, ze wilde tafel en bed niet delen met een heiden." Hieruit is toch op te merken dat Erik is gedoopt. Overigens wordt in de Saga van Erik de Rode niets over zijn doop gemeld.
[3] David Cranz meldt in zijn Historie (pag. 277) over deze ontdekking van Groenland. Hij meldt niet alleen het verhaal van de IJslandse kroniek, die dus meldt dat het in het jaar 982 plaatsvond, maar hij meldt ook een andere bron. "Daarentegen is er eene Chronijk in Deensche vaerzen, door den predikant Claudius Christophersen of Lyscander uitgegeeven, welke het jaar 770 stelt." Dit citaat uit Crans historie wordt verder onderbouwd. Deze Kroniek steunt niet alleen op de oudheid van IJsland maar wordt ook bekrachtigd door een in het jaar 835 uitgezonden bul van Paus Gregorius IV (was Paus van 827-844), waarin aan de Apostel Ansgar (leefde van 801-865), die tot aartsbisschop van Hamburg was aangesteld, bevel en macht gegeven wordt, "behalve andere Noorse volkeren, voornamelijk ook de IJs- en Groenlanders te bekeren."
Dan meldt Cranz "In zover nu als deze bul met enige zekerheid mag betrouwd worden, dat op goede gronden geschieden kan, moet men besluiten, dat Groenland ten minste honderdvijftig jaren vroeger, dan de eerste Kroniek meldt, en dus rond het jaar 830 door IJslanders ontdekt en bewoond is geworden."
[4] P. Vermeyden, "De Saga van Eirik de Rode…", blz. 26.

Zoals hierboven beschreven werd zijn vader uit IJsland verbannen en kwamen zij in Groenland aan rond het jaar 982. Niet alleen Groenland werd zo ontdekt door de Europeanen. Maar men denkt ook dat hij de eerste Europeaan was die voet zette op het vasteland van Noord-Amerika (exclusief Groenland), ongeveer 500 jaar vóór Christoffel Columbus. Volgens de sagen van IJslanders stichtte hij een Noorse nederzetting in Vinland, die meestal wordt geïnterpreteerd als kust Noord-Amerika, al is tot nu toe nog steeds niet duidelijk welk gebied daarmee bedoeld wordt. Er wordt voortdurend gespeculeerd dat de nederzetting die door Leif en zijn bemanning is gemaakt, overeenkomt met de overblijfselen van een Noorse nederzetting die werd gevonden in Newfoundland, Canada, genaamd L'Anse aux Meadows. Na het ontdekken van Amerika door Leif, trok hij de volgende zomer weer terug naar Groenland.

Nadat Leif op de Hebriden was geweest land hij in de herfst in Noorwegen. Hier ging hij naar het hof van de christelijke koning van Noorwegen, Olaf I Tryggvason (995-1003).
"Op een keer begon de koning een gesprek met Leif en zei: 'Ben je van plan om van de zomer naar Groenland te gaan?' 'Ja zeker,' zei Leif, 'als u dat goed vindt.' De koning antwoordde: 'Ik denk dat het een goed idee is. Je moet er in mijn opdracht heen gaan en er het christendom verkondigen.' Leif zei dat 's konings wil wet was, maar ook, dat hij dacht dat het moeilijk zou zijn om die boodschap op Groenland te brengen. De koning zei dat hij zich niemand kon voorstellen die beter voor de opdracht geschikt was dan Leif."[5] De volgende zomer trok Leif naar Groenland, maar daarover verderop meer.

Koning Olaf I Tryggvason werd rond het jaar 960 geboren. Olaf wordt gezien als een belangrijk en invloedrijk persoon die de hand heeft gehad in de kerstering van de Noormannen. Hij zou in 995 de eerste christelijke kerk in Noorwegen hebben gebouwd en in 997 de stad Trondheim hebben gesticht.
En hoe kwam het dat Olaf I Tryggvason christen was?
In de zomer van 974 kwam Harald Blauwtand, koning van Denemarken in opstand tegen Otto II, keizer van het Grote Roomse rijk (geboren 955, regeerde van 973-983, overleed 7 dec. 783). Met de steun van Noorse troepen kon Harald de Deense grens naar Duitsland oversteken en de Duitse troepen in het noorden verslaan. Otto II viel de troepen van Harald aan, maar het gezamenlijke Deens-Noorse leger stootte het Duitse leger af. In de herfst echter, toen de Noorse bondgenoten naar het noorden zeilden om terug te keren naar Noorwegen, kon Otto II de opmars van Harald bij de Danevirke (lag in Sleeswijk-Holstein) tegengaan. Als gevolg van deze overwinning annexeerde Otto II officieel Denemarken bij het rijk en verbande hij Harald naar Noorwegen.
Olaf maakte deel uit van dit leger omdat zijn schoonvader koning van de Wenden was. De Wenden waren een volk, een aftakking van de Slaven of Slavonen in Noord- en Oost-Duitsland. Zoals gemeld, won Otto daar een grote slag en dwong Harald en Hákon (Hákon Sigurðsson leefde ca. 935-995) met hun legers zich tot het christendom te bekeren. Harald hield vast aan de 'nieuwe religie', maar koning Hákon keerde zich, toen hij thuiskwam, terug naar het aanbidden van de heidense goden.
En Olaf?
Nadat Olaf drie jaar bij de Wenden had doorgebracht, stierf zijn vrouw Geira. Hij voelde zoveel verdriet van haar dood dat hij het niet langer kon verdragen om bij de Wenden te blijven, en begon in 984 te plunderen. Hij plunderde vanuit Friesland en trok naar de Hebriden. Na vier jaar landde hij op een van de Scilly-eilanden (zuidwesten van Engeland). Hij hoorde van een ziener die daar woonde. Omdat hij de ziener wilde uitproberen, stuurde hij een van zijn mannen om zich voor te doen als Olaf. Maar de ziener liet zich niet voor de gek houden. Dus ging Olaf

[5] P. Vermeyden, "De Saga van Eirik de Rode…", blz. 56.

naar de kluizenaar, nu ervan overtuigd dat hij een echte waarzegger was. En de ziener vertelde hem het volgende: 'U zult een beroemd koning worden en beroemde daden verrichten. Veel mensen zult u tot geloof en doop brengen, en zowel tot uw eigen welzijn als dat van anderen; en opdat u niet twijfelt aan de waarheid van dit antwoord, luister naar deze tekens. Wanneer u bij uw schepen komt, zullen velen van uw volk tegen u samenzweren, en dan zal er een strijd volgen waarin veel van uw mannen zullen vallen, en u zult bijna tot de dood gewond worden en op een schild naar uw schip worden gedragen; maar na zeven dagen zult u genezen zijn van uw wonden, en onmiddellijk zult u zich laten dopen.'
Na de bijeenkomst vielen muiters Olaf aan, en hij raakte gewond maar overleefde, en als gevolg daarvan bekeerde hij zich tot het christendom.
Andere oude bronnen melden dat Olaf al gedoopt was voor deze gebeurtenis.

In *De Saga van Olaf* staat dat hij na het overlijden van zijn vrouw naar Rusland is gereisd. Tijdens zijn verblijf in Rusland had hij een droom waarin God tot hem sprak. De stem die hij hoorde zei: 'Hoor Mij, jij die belooft een goed man te zijn, omdat je nooit goden hebt aangebeden of enige eerbied voor ze betoond. Toch heb je een groot tekort aan die kwaliteiten die je in staat zouden stellen om in deze regio's te zijn en je het verdient om hier in de eeuwigheid te leven, omdat je je Schepper niet kent en je niet weet wie de ware God is.'

Na een tijd in Engeland en Ierland te hebben gewoond, trekt Olaf weer naar Noorwegen terug. In 997 sticht hij zijn regeringszetel in Trondheim. Olaf bleef tijdens zijn korte regeerperiode het christendom promoten. Hij overleed in het jaar 1000.

Nu weer terug naar Leif. Nadat Olaf in 995 koning was geworden in Noorwegen, doopte hij kort hierna Leif Erikson. Deze had veel invloed op hem en droeg het christendom over op de ontdekkingsreiziger. De koning gaf Leif ook de opdracht om samen met een priester naar Groenland te trekken, om de heidenen die daar woonden met het christendom bekend te maken. Nadat Leif teruggekeerd was in Groenland begon hij in opdracht van koning Olaf het christendom te prediken tot de inheemse bevolking. **Dit zou Leif de eerste christelijke zendeling naar de Nieuwe Wereld maken,** zelfs voorafgaand aan de reizen van Christoffel Columbus. De "Saga van Eirik de Rode meldt hierover letterlijk: "Leif landde in de Eiriksfjord en ging toen naar huis in Brattahlid. Allen ontvingen hem daar warm. Hij begon al spoedig door het hele land het christendom en het ware geloof te verkondigen[6] en hij toonde de mensen de boodschap van koning Olaf, de zoon van Tryggvi, en vertelde hun hoeveel voortreffelijks en heerlijks in dit geloof besloten lag."[7] Zijn vader Erik was eerst helemaal niet blij dat hij kwam en wilde zijn oude geloof niet opgeven. Hij was en bleef een trouw aanhanger van de heidense goden, o.a. Thor en verzette zich tegen zijn zoon. Onderweg naar Groenland had Leif ook nog drenkelingen uit het water gehaald, maar zijn vader vond dit helemaal niet goed. Waarop Leif aan zijn vader uitlegde dat het redden van deze ongelukkige mensen zijn plicht was. Het waren de plichten die zelfs de natuur van de mens vordert, en die het christendom nog veel meer verheft en beloont. Eindelijk liet vader zich door Leif overhalen om de priester te horen en de christelijke godsdienst aan te nemen. Dat voorbeeld volgden de overige inwoners. Ook zijn

[6] Als noot vermeld P. Vermeyden bij deze zin het volgende: "Het verhaal dat Leif op aandringen van koning Olaf Tryggvason Groenland gekerstend zou hebben, is vrijwel zeker een vrome fabel, in de wereld gebracht door de IJslandse monnik Gunnlaug Leifsson. Deze stelde omstreeks 1200 de 'Saga van Olaf Tryggvason' samen, waarin hij aan deze koning de bekering van een groot aantal landen, waaronder Groenland, toeschrijft. Zijn beweringen zijn echter in strijd met gegevens uit andere bronnen. P. Vermeyden, "De Saga van Eirik de Rode…", blz. 134. Uit de geschiedenis van Hans Egede is op te maken dat Egede het verhaal over Erik wel geloofde en daar zending heeft bedreven.
[7] P. Vermeyden, "De Saga van Eirik de Rode…", blz. 56.

moeder Thjóðhildr werd christen. Het duurde hierna niet lang of zij liet een kerk bouwen; de eerste kerk in Groenland werd een feit; de Thjóðhild's kerk in Brattahlíð[8].

Brattahlíð (de naam betekent 'de steile helling') was het landgoed van Erik de Rode in de Vikingkolonie in de Oostelijke Nederzetting die hij tegen het einde van de 10e eeuw in het zuidwesten van Groenland vestigde. De huidige nederzetting Qassiarsuk bevindt zich nu op die plaats. De plaats ligt ongeveer 96 km (60 mijl) van de oceaan, aan de kop van de Tunulliarfik Fjord (Eriksfjord), en is dus beschut tegen oceaanstormen. Erik en zijn nakomelingen woonden er tot ongeveer het midden van de 15e eeuw.
Op deze plek was het waar de eerste kerk werd gebouwd. Tjodhild, Eriks vrouw, is degene die Erik de Rode min of meer dwingt tot de bouw van het kerkje. Rond Brattahlid hebben 2 kerken gestaan. Eén die gebouwd werd door, of in opdracht van Tjodhild en was heel klein en er was een grotere kerk. Als de reconstructie klopt was het een klein kapelletje waar maar 2 mensen in konden. Het kerkhof en de kerk waren omgeving door een wal van zoden en stenen. Het kleine kerkje met daaromheen een kerkhof is in 1962 ontdekt. De skeletten die gevonden zijn dateren van het begin van de 11e eeuw. Op de plaats van de hoofdkerk die gebouwd is nadat de Noormannen tot het christendom waren bekeerd, hebben onderzoekers gesmolten fragmenten van klokken gevonden en de funderingsstenen van deze en andere gebouwen, evenals de overblijfselen van een mogelijke smederij. Deze kerk (niet de kapel van Thjodhild) was 12,5 bij 4,5 meter en had twee ingangen, met iets wat klaarblijkelijk een haard in het midden was. Het is heel goed mogelijk dat het oude kerkje door brand is vergaan. De kerk, mogelijk een 14eeeuws bouwwerk, heeft mogelijk op de ruïnes van een eerdere kerk gestaan. Het kerkhof heeft grafstenen met op sommigen een kruis erop. Vandaag de dag markeren stenen duidelijk de contouren van de kerk, hoewel mensen ze waarschijnlijk de afgelopen jaren daar hebben geplaatst; bezoekers kunnen ook het omliggende kerkhof zien. Ook staat er vandaag de dag een reconstructie van het oude kerkje.
Rond het jaar 1000, toen het eerste kerkje gebouwd werd, telde Groenland 330 Noorse boerderijen, (waarvan ca. 200 in de Oostelijke Nederzetting), met in totaal 5000 mensen.[9] De boerderijen werden uit steen en turf gebouwd. Schapen, runderen en varkens bevolkten de stallen. De boeren jaagden op zeehonden, rendieren, walrussen en rendieren.

Van het laatste van Leifs leven is weinig bekend. Hij wordt voor het laatst in oude geschriften genoemd dat hij leefde in 1019, en in 1025 had hij zijn leiding van de Eiríksfjǫrðr overgedragen aan een andere zoon, Thorkell. Over zijn overlijden wordt in de sagen niets vermeld. Hij stierf waarschijnlijk ergens tussen deze 1020 en 1025 in Groenland. Er is verder niets bekend over zijn familie behalve dat zijn zoon Thorkell hem opvolgde als hoofdman.

1.4. Het heidendom.

Ook de oude heidenen hadden schepping en zondvloed verhalen.
Herbert schrijft daarover het volgende: "In den beginne [zeggen ze] was er niets dan water. Toen, op een dag, begon het plotseling te regenen, en zo werd het land geschapen. De mensen, die kwamen uit aarden heuvels, maar ze waren toen nog maar baby's, ze konden niet zien, ze konden zelfs niet kruipen…. Ze lagen daar maar te trappelen en voedden zich met handenvol

[8] Voor meer over de geschiedenis van Brattahlíð en de kerken (o.a. tekeningen ed), zie Jette Arneborg SAGA TRAILS Brattahlið, Garðar, Hvalsey Fjord's Church and Herjolfsnes: four chieftain's farmsteads in the Norse settlements of Greenland", (blz. 21-33)

[9] P. Verhoog meldt dat er in de loop der jaren door de Noren ongeveer 280 boerderijen zijn gebouwd. Zo'n hoeve bestond soms uit twintig diverse huisjes en stallen. Volgens schatting woonden op Groenland 2000 Noorse kolonisten; anderen melden wel 6000. Verder werden er 16 stenen kerken gebouwd (waarvan 12 in de Oostelijke Nederzetting die de Noren hadden gesticht). Ook was er een klooster voor de Augustijnen en één voor de Benedictijnen. In 1126 kreeg Groenland een bisschopszetel te Gardar.

modder, tot er ten slotte een vrouw naar ze kwam zoeken. Ze had wat babykleertjes gemaakt in de hoop dat ze een paar baby's zou vinden om voor te zorgen, dus ze was heel blij dat ze hen vond en na de baby's te hebben aangekleed nam ze ze allemaal mee naar huis. En zo komt het dat er zoveel mensen op de wereld zijn.

Net als in veel andere scheppingsverhalen over de hele wereld, is er een mythe die een zondvloed beschrijft.
Ze zeggen ook dat sneeuw toen kon branden en dat er soms vuur uit de hemel viel. Ze zeggen ook dat de mensen eerst niet wisten hoe ze moesten sterven en dat het er na een tijd zoveel waren dat de aarde overbevolkt raakte. Toen kwam er een enorme overstroming die de meesten van hen meesleurde. Ze zeggen dat er nu nog sporen van die overstroming te vinden zijn, boven op de hoge bergen waar schelpen zijn."[10]

Een ander scheppingsverhaal is ongeveer als volgt:
Ooit viel er op een dag een grote steen uit de hemel, daarna viel er aarde uit de hemel, en daarna nog veel meer. Zo ontstond de aarde en land. Ook ontstond er leven en ging er van alles groeien uit de aarde. Alles wat op aarde groeide leek heel veel op elkaar, zowel mensen als dieren als planten; het was een grote familie die veel overeenkomsten hadden. Toen dit er was, was er nog geen licht, nog geen dood. Op een dag klonk er een stem: 'Licht!'. Ook klonk er een keer een stem: "Nacht!"
De overlevering zegt dat de wil in die tijd heel sterk was. Er waren ook mensen en die mensen waren zo sterk dat ze alles konden wat ze wilden. Ze konden dingen laten ontstaan en dingen veranderen. De mensen groeiden snel en vonden nieuwe kinderen en geslachtsgenoten en door de tijd heen werd er meer en meer uitgevonden en uitgedacht.
Wat opmerkelijk is in dit korte verhaal: de stem die zei: 'Licht!' In Genensis 1 staat dat God zei: 'Daar zij licht'. Het is goed mogelijk dat dit scheppingsverhaal dat overgeleverd is, ook verband heeft met wat de Bijbel zegt. Net zoals in meer oude scheppingsverhalen een bepaalde overeenkomst is te vinden tussen het verhaal en Genesis 1.

Tijdens het zoeken naar informatie en het onderzoeken van de vroege kerkgeschiedenis kwam ik een boek tegen over mummies. Op het eerste gezicht leek me dat heel vreemd; mummies in Groenland. Maar tijdens het bestuderen van het boek vond ik toch best wel wat informatie.
Het boek[11] gaat over een vondst in 1972 van een 8-tal mummies in een graf in Qilaksitsoq. Deze vondst is helemaal onderzocht en daar is ook heel wat over gepubliceerd, waaronder dit boek in het Nederlands, wat volgens mij wel het meest compleetst is.
Rond het jaar 1475 werden deze mensen begraven aan de rand van het dorp waar zijn woonden. Het gebied waar de mummies zijn gevonden is tegenover Umanak. De plaats Qilakitsoq is vandaag de dag onbewoond. In de 15e eeuw was het een dorpje waarvan de ruïnes van verschillende huizen en gebouwen zijn gevonden. Hier vlakbij zijn ongeveer 33 graven (of iets wat erop lijkt) gevonden. Zover ik heb na kunnen gaan had deze plaats geen kerk. De mummies die zijn opgegraven, zijn in verschillende opzichten bijzonder. De lichamen waren uitgedroogd maar nog wel zichtbaar. De kleding die ze aanhadden is heel goed bewaard gebleven. En er zijn allerlei grafgiften gevonden. Dit geeft aan dat ze geen christelijke begrafenis hebben gehad.

Er was, blijkt uit onderzoek een overeenkomst tussen de heidense Inuit en de christelijke Noren. De belangrijkste overeenkomst was het leven na de dood. Beiden geloofden dat het voor de mens na de dood niet ophield.

[10] Kari Herbert "Als de toendra roept", blz. 115. (Met toestemming overgenomen.)
[11] Jens Peder Hart Hansen, Jørgen Meldgaard en Jørgen Nordqvist "De mummies van Qilakitsoq"

De heidense opvattingen van de Inuit waren ongeveer als volgt; de Groenlanders gingen ervan uit dat alles leefde en dat alles een innerlijke kracht had. Dit gold niet alleen voor de mens maar ook bijv. voor dieren en gestórven mensen. Amuletten en magische formules werden gebruikt om zich te beschermen tegen natuurlijke krachten en allerlei onheil wat hun overkomen kon. Een heel belangrijk iemand was de Angekok, de tovenaar. Dit was een soort bemiddelaar tussen het aardse leven en het leven hiernamaals. Hij kon contact leggen met overledenen en kon geesten beïnvloeden.
Men geloofde in het bestaan van *Sila,* de heerser van het universum en in het bijzonder van de 'hemel' Want ook de Inuit geloofden in een soort hemel. De Groenlanders geloofden dat deze heerser grote invloed kon hebben op hun ziel. De ziel en het lichaam waren niet gescheiden, maar wel was het zo dat de ziel niet in de mens zat maar het lichaam volgde als een schaduw. Die ziel bestond uit 2 delen. Ateq en Tarneq. De naamziel *Ateq* ging na de dood niet ten onder. Nadat iemand overleden was, bestond zijn naam nog. Zijn naam mocht ook het eerste jaar niet worden genoemd. Mocht men toch in die tijd zijn naam uitspreken, kon het zijn dat hij dat hoorde en in het ergste geval in hun buurt komen spoken. Voor de komst van het christendom hadden de Groenlanders geen voor- en achternamen. Zij hadden het gebruik dat kinderen de naam kregen van een overleden familielid, bijv. van een opa. Het gebruik van namen was in die tijd heel ingewikkeld. Als iemand overleed mocht dus zijn naam een jaar lang niet genoemd worden. Maar als nu iemand in de familie ook die naam had, moest die gewijzigd worden. Ook geloofden ze dat de naamdrager een speciale band had met die persoon waarnaar hij of zij is vernoemd.
Overigens geldt deze manier van overlevering van namen vandaag de dag nog steeds. Het gebeurd niet meer zoals vroeger, maar "de mensen hebben nog steeds een bijgelovige houding ten opzichte van namen. Zo gelooft men nog altijd dat mensen met dezelfde naam een soort spirituele band hebben."[12]
Maar niet alleen de naam had een diepgaande inhoud waarvan men geloofde dat hij nog voortleefde na de dood, ook de ziel Tarneq had grote inhoud. Men geloofde dat de mens een ziel had en dat die onsterfelijk was. Na de dood verliet de ziel het lichaam en ging naar het Land der doden, zoals dat genoemd werd. Deze ziel was in het leven al heel belangrijk, het gaf de persoon bewustzijn, denkvermogen, gevoelens, ontwikkeling en voortplanting. Net zoals christenen geloofden ze dat je de ziel niet kon zien. Maar in tegenstelling tot de christenen geloofden ze wel dat de Angekok de ziel kon zien. Volgens de tovenaar had de ziel de gedaante van een mens, maar dan wel veel kleiner. De dood was voor een Inuit niets anders dan het overgaan in een andere vorm van bestaan. Dit kwam doordat de ziel het lichaam voor langere tijd verlaten had. Was men ziek, dan geloofde men dat de ziel het lichaam tijdelijk verlaten had, maar als men stierf was het voor altijd verlaten. Ook hierin werd de Angekok grote macht toegekend, want men geloofde dat hij macht had om zielen te verplaatsen. Kreeg men een ongeluk, en kwam men om, dan geloofde men dat de omgekomene door een toverachtige behandeling van de Angekok weer tot leven kon komen. (Later hebben verschillende tovenaars die tot bekering kwamen erkend dat dit allemaal leugen en bedrog was en dat zij eigenlijk niets konden). Als iemand ziek was, en zijn ziel hem dus verlaten had, had de tovenaar macht om die ziel op te zoeken en weer terug te brengen. Als dit gelukt was, men werd dus beter, dan werd de Angekok grote eer en macht toegekend.
Christenen geloven in voorzienigheid; dat alles bestuurd word. De Inuit geloofden in een bepaald lot. Het lot bepaalde hoelang men zou leven; al kon het wel zo zijn dat bijv. een ongeluk dit kon veranderen.
Kwam iemand om of stierf hij of zij, dan ging men heel voorzichtig te werk. Want als iemand een dode aanraakte, dan was de persoon onrein en waren er voor die persoon allerlei

[12] Kari Herbert "Als de toendra roept", blz. 67.

voorschriften (voor een jaar) die hem de vrijheid sterk inperkten. Dit had weer tot gevolg dat men helemaal niet graag iemand begroef, want dan moest men het lijk aanraken, het gevolg hiervan was dat de directe familieleden de persoon begroeven. Men was niet bang voor de dood, maar wel voor het lijk. Voor het behandelen van doden, maar ook voor de nabestaanden waren er allerlei regels en voorschriften. Werden deze slecht of niet nageleefd, dan kon dat voor allerlei onheil zorgen. Want ja, ook voor de Inuit was de vraag naar de oorsprong van het kwaad aanwezig. Ook voor het omgaan met een stervende waren er allerlei regels.
Als iemand stierf ging hij naar het dodenrijk. Hierin waren er wel verschillen tussen de Oostgroenlanders en Westgroenlanders (ofwel zij die van oorsprong van Canada/ Alaska kwamen). Zo waren er die geloofden dat een dode na zijn dood er een jaar over deed om in het dodenrijk te komen. Men moest dan onder een lange strook huid kruipen. Maar ondertussen geloofde men ook dat de ziel van die persoon ergens rondging. Daarom had men ook weer allerlei voorschriften om daarmee om te gaan, want stel dat een ziel terug zou keren, dan kon er wat gebeuren. Bij een moord bijv. kon de ziel zich komen wreken. Zolang de persoon niet begraven was bleef de ziel vlak in de buurt (van het lichaam) rondgaan.
Als iemand stierf, dan hield het leven niet op. Sommigen gingen naar het Land der Doden onder de zee, daar kon men op de zeedieren jagen en had men het heel goed. Anderen gingen naar de hemel, daar leefden ze van landdieren, hier was het wel wat minder goed dan in het Land der Doden onder de zee. Er was ook nog een derde dodenrijk, dat was de hel; dat werd ook wel het Land der Lustelozen genoemd. Hier waren slechte jagers en vrouwen met verkeerde tatoeages te vinden. Men geloofde dat die de hele dag naar vlinders hapten om nog wat eten te hebben. Jagen en vissen was er niet mogelijk. Omdat men geloofde dat het dodenrijk onder de zee het beste was, gebeurde het regelmatig dat een lichaam in de zee werd gelaten/ gegooid. “Als we hem op aarde begraven, zal zijn ziel altijd honger en kou lijden. Daarom laten we hem neer in de zee, waar kou noch voedsel gebrek heerst.”[13]
Om de grote reis naar het dodenrijk te kunnen maken en om in dat rijk vooruit te kunnen komen had men allemaal regels gemaakt met betrekking tot het begraven. Zo werd niet alleen het lichaam begraven, maar ook werd de dode helemaal aangekleed, meestal in reiskleding. Waren het mannen, dan kregen die allerlei jachtgereedschap en benodigdheden. Waren het vrouwen, dan kregen ze allerlei huishoudelijke dingen mee, bijv. naaigereedschap, vrouwen-mes en zandsteen. Deze goederen waren nodig in het dodenrijk. De inhoud van het graf was wel afhankelijk van wat de persoon die overleden was aan bezittingen had. Een groot jager bijv. werd begraven met zijn slee, kajak en honden. In een kindergraf werd weleens een hondenschedel gelegd, zodat het kind ook begeleid werd door een hond. Ook werd bij de dode reisproviand begraven. Want in de hemel was het niet zo rijk als in het Land der doden onder de zee, dus kon men wat extra eten ed. goed gebruiken.

Ik zal het verder maar hierbij laten. Er is nog veel meer over de gewoonten en het geloof van de heidense Groenlanders te schrijven. Als we dit allemaal lezen en overdenken, wat waren enerzijds die mensen toch met een levend geloof bezet. Ze geloofden wel degelijk dat er een hogere macht was, dat er een hemel en hel was en dat de kwaden gestraft werden. Maar aan de andere kant hoe diep weggezonken waren deze heidenen, hoe diep vervallen.
Ik ben er wat uitgebreid op ingegaan omdat deze informatie in het vervolg tot nut is/ kan zijn. Men kan dan sommige stukken en verhalen beter begrijpen en de werkingen van de Angekok plaatsen in zijn leef- en geloofswereld.

1.5. De eerste kerken in Groenland.

[13] Jens Peder Hart Hansen, Jørgen Meldgaard en Jørgen Nordqvist “De mummies van Qilakitsoq” blz. 62

Zoals we hierboven konden lezen, werd in **Brattahlíð** een kerk gebouwd rond het jaar 1020. Al vanaf het begin waren alle Noren die in Groenland woonden christen. Er zijn geen aanwijzingen dat de oorspronkelijke bevolking zich bij het christendom aangesloten hebben en zich met de Noren hebben verenigd. Ook zijn er geen Noorse heidense begrafenissen/ begraafplaatsen gevonden in Groenland.
Zover bekend waren de Noren die in Groenland woonden christen en zijn er geen Groenlanders tot het christendom overgegaan. De stelling die hierboven geschreven is, dat Leif de eerste christelijke zendeling naar de Nieuwe wereld was, is in zekere zin niet waar. Enerzijds was het wel zo dat Leif onder zijn eigen Noorse volk heeft gewerkt, maar er zijn geen aanwijzingen dat Leif onder de oorspronkelijke bewoners van Groenland zending heeft bedreven.
De Noorse nederzettingen, zoals Brattahlíð, bloeiden eeuwenlang, maar verdwenen ergens in de 15e eeuw, misschien aan het begin van de Kleine IJstijd (1303-1860). Er zijn heel weinig bewijzen en geschriften bewaard gebleven over de geschiedschrijving van de nederzettingen in Groenland die door de Noren waren gesticht. Er zijn nog een paar runeninscripties en verschillende Middeleeuwse Noorse sagen bewaard gebleven.
Omdat de oude Noren geen papier en perkament hadden, was de enige manier van overlevering mondeling of door middel van het kerven van de tekst in stenen. Zo zijn er in landen als Noorwegen, Denemarken, Groenland enz. verschillende zogenaamde runenstenen gevonden. Runenstenen zijn stenen waarin inscripties in het runenschrift zijn gekerfd. Het runenschrift is het oudst bekende schrift, dat gebruikt werd door de Germaanse volkeren van Noord-Europa, Groot-Brittannië, Scandinavië en IJsland vanaf de 2e of de 3e eeuw tot en met de 19e eeuw. Het bestaat uit letters, samengesteld uit meestal rechte en hoekige lijnen die gemakkelijk in bijv. steen of hout kunnen worden gekrast. Bij gebruik op metaal werden ook wel ronde vormen gebruikt. Het kerven in hout was natuurlijk redelijk makkelijk, maar heeft als groot nadeel voor ons dat ze eigenlijk niet te bewaren zijn. Het nadeel van steen is dat het moeilijker te bewerken is dan hout, maar wel veel beter de tand des tijds kan doorstaan. Een ander voordeel was dat het kerven in steen niet zo makkelijk uit te wissen is en de tekst jaren lang bewaard kan blijven, mits de steen niet in stukken breekt. Het nadeel was dat ze beperkte informatie bevatten, omdat het tijd koste om een inscriptie te kerven.
In Groenland zijn verschillende runenstenen gevonden; een van die runenstenen is wel interessant. Het gaat om de runensteen van Kingittorsuaq. Deze steen is door drie Noormannen achtergelaten op een (vandaag de dag) onbewoond eilandje, ruim 20 km. ten noorden van Upernavik. De steen is slechts 10 cm. lang. De inscriptie is: "'Erling Sigvatsson en Bjarne Thordsson en Endride Odsson richten des zaterdags voor Hemelvaartsdag deze keien op, en'…. Het laatste deel van de runensteen is niet goed te lezen. Deze runensteen stamt uit de 14e eeuw"[14], anderen zeggen half 13e eeuw[15]. Het opmerkelijke i.v.m. de kerkgeschiedenis is op

[14] Jens Peder Hart Hansen, Jørgen Meldgaard en Jørgen Nordqvist "De mummies van Qilakitsoq" blz. 18
[15] Bron: Informatiepaneel in het Nationaalmuseum in Kopenhagen.

deze steen het woord ‘Hemelvaartsdag’. Dit is een absoluut teken van de kerstening van het gebied of op zijn minst van de mensen die dit schreven en hierbij betrokken waren.

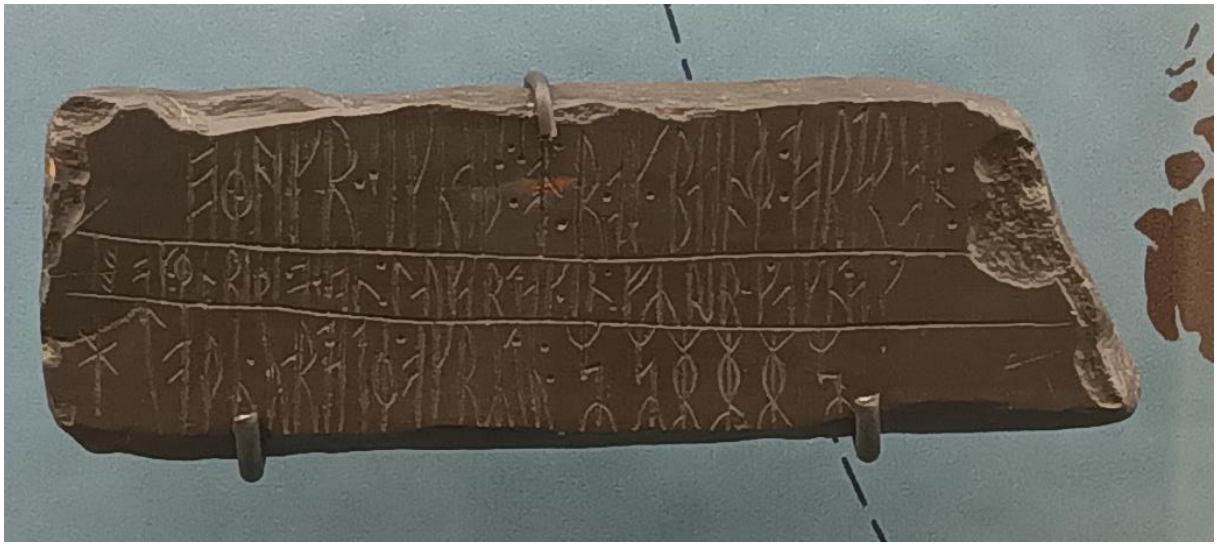

Foto boven: Runensteen van Kingittorsuaq. Foto genomen in het Nationaalmuseum in Kopenhagen.

Een andere oude bewaarde inscriptie is het ‘herdenkingskruis’ van Gudleif. Gudleif was een vrouw die in Herjolfsnæs is begraven en in de 12e eeuw leefde.
Op het kruis staat geschreven: “God almachtig beschermt Gudleif”.

Foto boven: het kruis van Gudleif.

Op onderstaande stuk hout staat geschreven: Ave Maria gratia plena. Wees gegroet Maria, vol genade. Deze tekst ziet op Lukas 1:28 waar onder andere geschreven staat: “Wees gegroet, gij begenadigde”. (Ook deze foto is genomen in het Nationaalmuseum in Kopenhagen. Datering is niet bekend.)

Voor wie meer wil weten over Runenstenen die in Groenland zijn gevonden, zie: https://www.arild-hauge.com/gronrune.htm

Nu terug naar de bewoning van de Noren in Groenland. Wat zeker is dat vanaf 986 de westkust van Groenland bewoond werd door IJslanders en Noren. Ze vormden drie nederzettingen die bekend staan als: De Oostelijke Nederzetting, de Westelijke Nederzetting, waarover in bovenstaande al geschreven is, en de Middelste Nederzetting. De IJslanders en Noren deelden het eiland met de mensen die er al eeuwen leefden.

Niet alleen de kerk in Brattahlíð, waarvan de ruïnes vandaag de dag nog zijn te zien, is er nog, maar van nog veel meer kerken die in de 10e en 11e eeuw zijn gebouwd is de geschiedenis min of meer bekend. Een andere oude kerk is de kerk in **Hvalsey**[16]. Deze kerk is te vinden in de fjord Hvalsey, niet ver van de stad Qaqortoq. De kerk ligt op 70 meter van het water en is gelegen naast een klassieke Groenlandse boerderij. Deze boerderij bestond uit meerdere gebouwen: een hoofdgebouw en een aantal bijgebouwen. Het had een totale grootte van 1.300 m2. Volgens het IJslandse Boek der Nederzettingen (Landnámabók) werd de boerderij aan het einde van de 10e eeuw gesticht door de oom van Erik de Rode, Þorkell Farserkur (Thorkell Farserk).

Het is niet zeker wanneer de Hvalsey kerk gebouwd is. Men vermoedt op basis van gevonden documenten in het begin van de 14e eeuw. Maar archeologische vondsten wijzen erop dat dit niet de eerste kerk op deze plek was; het is dus heel goed mogelijk dat er in de 11e eeuw al een kerk daar gebouwd is. De kerk wordt genoemd in verschillende late middeleeuwse documenten als een van de 10-14 parochiekerken in de Oostelijke Nederzetting.

Er gaat in Groenland wel een verhaal rond over Hvalsey. Het verhaal gaat dat er een oorlog gaande was tussen de Noorse leider Ungortoq en de Inuit leider K'aissape. Op een dag pleegden de Inuit (=Eskimo) een zwarte aanslag op Hvalsey en brandden de huizen van de Noren uit. Waarschijnlijk is hierbij ook de kerk verloren gegaan; bewijs voor de mening dat de kerk in vlammen is opgegaan, is echter nooit gevonden. Ungortoq vluchtte met zijn familie naar IJsland. K'aissape versloeg hem uiteindelijk na een lange achtervolging bij Cape Farewell. Bewijs voor dit verhaal is nooit gevonden. Het verhaal komt uit een Eskimo-legende.

[16] Voor meer over de geschiedenis van Hvalsey en de kerken (o.a. tekeningen ed), zie Jette Arneborg SAGA TRAILS Brattahlið, Garðar, Hvalsey Fjord's Church and Herjolfsnes: four chieftain's farmsteads in the Norse settlements of Greenland", (blz. 60-68)

Er is redelijk wat bekend over de architectuur van de kerk. De kerk was ongeveer 16 meter lang bij 8 meter breed en is gebouwd in de Anglo-Noorse stijl van de vroege 13e eeuw. In het gebouw konden ongeveer 30 tot 35 mensen tegelijk aanwezig zijn. Ook was er een kleine begraafplaats bij de kerk. Het gebouw was gemaakt van granietsteen en de stenen zijn door de Vikingen nauwkeurig neergelegd en aan elkaar vastgemaakt. Sommige stenen wegen tussen de 4 en 5 ton, sommige zelfs meer. Mortel werd ook gebruikt, maar het is niet bekend of het tussen de stenen is gebruikt of alleen als pleister op de buitenmuren. De mortel was gemaakt van geplette schelpen, zodat de kerk wit zou zijn geweest toen ze werd gebouwd. Qaqortoq betekent 'de witte plaats', en de moderne stad met die naam aan de monding van de fjord zou zijn naam kunnen hebben gekregen door associatie met de kerk. De muren van het gebouw zijn ongeveer anderhalve meter dik en men vermoedt dat de kerk een met turf of gras bedekt houten dak had. Op het raam aan de oostkant na, zijn alle ramen en deuren gebouwd met behulp van lateien. De raamopeningen zijn breder aan de binnenkant van het gebouw. De Hvalsey-kerk had een ontzettend goede bouwkwaliteit. Veel beter dan de andere op Noorse manier gebouwde gebouwen. Het heeft veel kunnen weerstaan, maar is uiteindelijk ingestort omdat het op een kerkhof was gebouwd. Hierdoor begon de grond te verschuiven en daar was de kerk uiteindelijk niet tegen bestand.

Een gebeurtenis die in deze kerk plaatsvond op 14 of 16 september 1408 is bewaard gebleven. De kerk organiseerde het huwelijk van Thorstein Olafsson en Sigrid Björnsdóttir. (Een handig weetje is misschien dat 'son' zoon betekend en 'dóttir' dochter.) Het huwelijk werd genoemd in brieven van een priester in Garðar en door verschillende IJslanders, en is het laatste schriftelijke verslag van de Groenlandse Noren.
Deze bruiloft is de laatste gedocumenteerde gebeurtenis tijdens de Noorse nederzetting op Groenland. Twee jaar later keerden de IJslandse pasgetrouwden, kapitein Thorstein Olafsson en Sigríður Björnsdóttir, terug naar Noorwegen, voordat ze naar IJsland (de geboorte grond van Olafsson) zeilden en zich in 1413 vestigden op de familieboerderij van de bruid in Akrar, Noord-IJsland. De details werden vastgelegd in brieven tussen pauselijke hoogwaardigheidsbekleders in IJsland en het Vaticaan.
Archeologisch bewijs toont aan dat in de loop van de volgende honderd jaar de laatste Noorse nederzettingen in Groenland langzaam uitstierven. Pas in 1721 ontdekte Hans Egede met zijn expeditie dat de Noorse koloniën in Groenland waren verdwenen. Hierover verderop meer.

Een andere nederzetting in Groenland waar wat over te schrijven is, is **Herjolfsnes**[17]. Herjolfsnes was een Noorse nederzetting die werd opgericht door Herjolf Bardsson aan het einde van de 10e eeuw en er wordt aangenomen dat deze zo'n 500 jaar heeft bestaan. Herjolf was een vriend van Erik de Rode en ging met hem in 985 mee naar Groenland. Het lot van zijn inwoners, samen met alle andere Noorse Groenlanders is onbekend. De plaats staat tegenwoordig bekend om zijn opmerkelijk goed bewaard gebleven middeleeuwse kledingstukken, opgegraven door de Deense archeoloog Paul Norland in 1921.
Zoals geschreven staat in de Landnámabók (IJslands Boek der Nederzettingen), was Herjolf Bardsson een van de grondleggers van de Noorse kolonie in Groenland, en er werd gezegd dat hij 'een man van aanzienlijke statuur' was. Naar hem is de plaats dus vernoemd. Hij maakte deel uit van een tocht uit IJsland die Erik de Rode vergezelde in 985. Erik en zijn andere verwanten, die aan de zuidwestkust van Groenland landden, kozen er bijna altijd voor om zich verder landinwaarts te vestigen, weg van de open Labradorzee, aan de hoofden van de fjorden waar het land beter was geschikt voor de landbouw. Het besluit van Herjolf om zich te vestigen

[17] Voor meer over de geschiedenis van Herjolfsnes en de kerken (o.a. tekeningen ed), zie Jette Arneborg SAGA TRAILS Brattahlið, Garðar, Hvalsey Fjord's Church and Herjolfsnes: four chieftain's farmsteads in the Norse settlements of Greenland", (blz. 74-83)

aan het einde van een fjord dat direct uitkijkt op de open oceaan nabij de zuidelijkste punt van Groenland suggereert dat zijn primaire bedoeling niet de landbouw was, maar eerder de vestiging van de belangrijkste aanloophaven van de nieuwe kolonie voor binnenkomende schepen uit IJsland en Europa.
De hoeve van Herjolf lag aan de westelijke oever van een fjord die zijn naam kreeg, Herjolfsfjord, en was de zuidelijke en meest oostelijke grote hoeve van de Oostelijke Nederzetting van de kolonie.
Nadat de kolonie tot het christendom werd bekeerd in het jaar 1000, was Herjolfsnes een van de 16 bekende plaatsen in de Oostelijke Nederzetting waar een kerk werd gebouwd. De ruïnes die vandaag zichtbaar zijn, zijn die van een kerk gebouwd in de 13e eeuw, die waarschijnlijk werd opgericht op de plaats van een oudere kerk van rond het jaar 1000. Het had een rechthoekige basis vergelijkbaar met die van de kerken in Hvalsey en Brattahlid verder naar het noorden; in een stijl die gebruikelijk was in het middeleeuwse Noord-Europa. De kerk van Herjolfsnes was de op twee na grootste in de Noorse kolonie Groenland, na Gardar en Brattahlid. Gardar was de zetel van het bisdom van Noors Groenland en had een eigen jachtgebied. Het was ook de zetel van het Althing, soort van parlement, terwijl Brattahlid de meest prominente hoeve was vanwege de verbinding met Erik de Rode en zijn nakomelingen. De kerk van Herjolfsnes is van vergelijkbare grootte en dat is een indicatie van het relatieve belang.

Een onderwerp waar we misschien niet zo snel aan denken is het Avondmaal. Hoe kom je in Groenland aan brood en wijn. Wijn was er niet en graan wilde er niet groeien, dus hoe kwam men dan aan brood. In de eerste eeuwen van de kerkgeschiedenis was er onregelmatige zeevaart tussen Scandinavië en Groenland.
“In 1237, toen bisschop Nicolaus zich voorbereidde op zijn vertrek naar zijn nieuwe werkterrein aan de rand van de Noordpool, bereidde paus Gregorius IX een antwoord voor op een zeer belangrijke vraag die hem was gesteld van de aartsbisschop van Nidaros (Trondheim). De aartsbisschop had verklaard dat er in sommige bisdommen van zijn provincie een groot gebrek aan tarwe was en had gevraagd of in plaats daarvan een wafel van ander materiaal aan de gelovigen mocht worden gegeven, De aartsbisschop had ook verklaard dat er in die kerken een gebrek aan wijn was, ‘want zelden of nooit wordt in die streken wijn verkregen’, en had gevraagd of er bier of een andere drank in de plaats mocht komen; maar hiermee wilde de paus niet instemmen. Hij suggereerde echter dat alleen het geconsacreerde brood aan de gemeente zou worden gegeven, ‘zoals in bepaalde delen de gewoonte is.’”[18]

Al met al heeft de vele kerkbouw ervoor gezorgd dat er tijden zijn geweest waarin de mensen in de zomer drukker waren met het bouwen van kerken, dan met de jacht. Het bouwen zorgde voor een aanzienlijk deel van bevolking voor werk.

1.6. Overzicht van de kerken.
Het is niet eenvoudig om een compleet beeld te geven van alle kerken die tussen de 10e en 14e eeuw in Groenland hebben gestaan.

Er waren 3 nederzettingen.
De Westelijke, Oostelijke en Middelste Nederzetting.
In de Westelijke Nederzetting, (omgeving Nuuk) die niet zo groot was, bestond uit 90 boerderijen en er waren 4 kerken.
In de Middelste Nederzetting zijn tot vandaag de dag (nog) geen kerken gevonden.

[18] The church in Norh Americ (Greenland) in the middle ages. https://archive.org/details/jstor-25011635/mode/1up?view=theater blz. 181.

In de Oostelijke Nederzetting hebben meer dan 12 kerken gestaan; een kathedraal en bisschopszetel in Gardar en 2 kloosters.
De Oostelijke en Westelijke Nederzetting lagen zo'n 400 km. uit elkaar.
In deze nederzettingen woonden op het hoogtepunt waarschijnlijk rond de vijfduizend inwoners die het christelijk geloof beleden. Dit waren allen aan Noorwegen verbonden bewoners. De oorspronkelijke bewoners, de Inuit waren heiden.

De plaatsen van de kerken die ik heb gevonden zijn (de nummering heb ik overgenomen zoals die overeenkomt met het kaartje, zie onder):
Qorlortoq nr. 33
Qorlortoq Itinnera nr. 35
Inorqquassat nr. 64
Iqaluit nr. 78
Narsaq, Unartoq nr. 162
Brattahlid nr. 29a (huidige naam Qassiarsuk) Hier zijn 3 kerken geweest. De eerste (Þjóðhildarkirkja) was de oudste kerk, later (rond 1300) zijn er 2 kerken gekomen (in plaats van de eerste), waarvan het heel waarschijnlijk is dat één daarvan eigendom was van een rijke landeigenaar. Tot in de 13e eeuw werden nog bij de Þjóðhildarkirkja mensen begraven.
Harðsteinaberg nr. 39. Ligging is onzeker.
Undir Sólarfjöllum nr. 23 (huidige naam Sillisit)
Igaliku nr. 48
Gardanes (huidige naam Nunataaq) nr. 1. De kerk is gebruikt tot midden 15e eeuw.
Herjolfsnes/ Ikigaat nr. 111
Undir Hofdi (huidige naam Igaliku Kujalleq) nr. 66
Hvalsey (Qarqortulooq Hvalso) nr. 83
Ísafjörður (Narsap Ilua) nr. 18
Taserssuaq nr. 140

In geschreven bronnen wordt gemeld dat er 12 kerken stonden. Deze 12 verwijst naar de parochiekerken rond 1300. Hiervan zijn 10 vindplaatsen met redelijke zekerheid geïdentificeerd (Ø1, Ø 18, Ø 23, Ø 29a (kerken II en III), Ø 47, Ø 66, Ø 83, Ø 105, Ø 111 en Ø 149). Ze zijn allemaal vrij groot met rechthoekige kerkhoven.

De andere 6 locaties van de kerken (Ø 33, Ø 35, Ø 48, Ø 64, Ø 78, Ø 162 - kerk I in Brattahlíð Ø 29a) zijn veel kleiner en hebben cirkelvormige kerkhoven. Het onderzoek van Jette Arneborg (Deens wetenschapper en archeoloog) heeft aangetoond dat ze allemaal vóór 1250 buiten gebruik waren geraakt, dus ze behoren tot een vroeger ontwikkelingsstadium en kunnen ook kapellen of hulpkerken zijn geweest in plaats van kerken met een priesterstandplaats en een parochiestatus.

De twee kloosters waren:
Klaustur (huidige naam Tasermiutsiaat nr. 105 Hier was een Augustijnenklooster.
Narsarsuaq, Uunartoq nr. 149 Hier stond het klooster van St. Olaf. Dit was een Benedictijnenklooster. Het wordt ook wel het Systraklaustur genoemd. Deze lag diep in de Hrafnsfjord.
Wanneer de kloosters zijn opgericht is niet bekend. Ze moeten er al aan het begin van de 14e eeuw hebben gestaan.
Op de kaart staat ook nog 'nunnaklaustur'. Dat betekend 'nonnenklooster' De ligging en bestaan hiervan is onzeker. Men weet wel dat hij er moet geweest zijn, maar de plek is tot vandaag de dag nog niet gevonden.

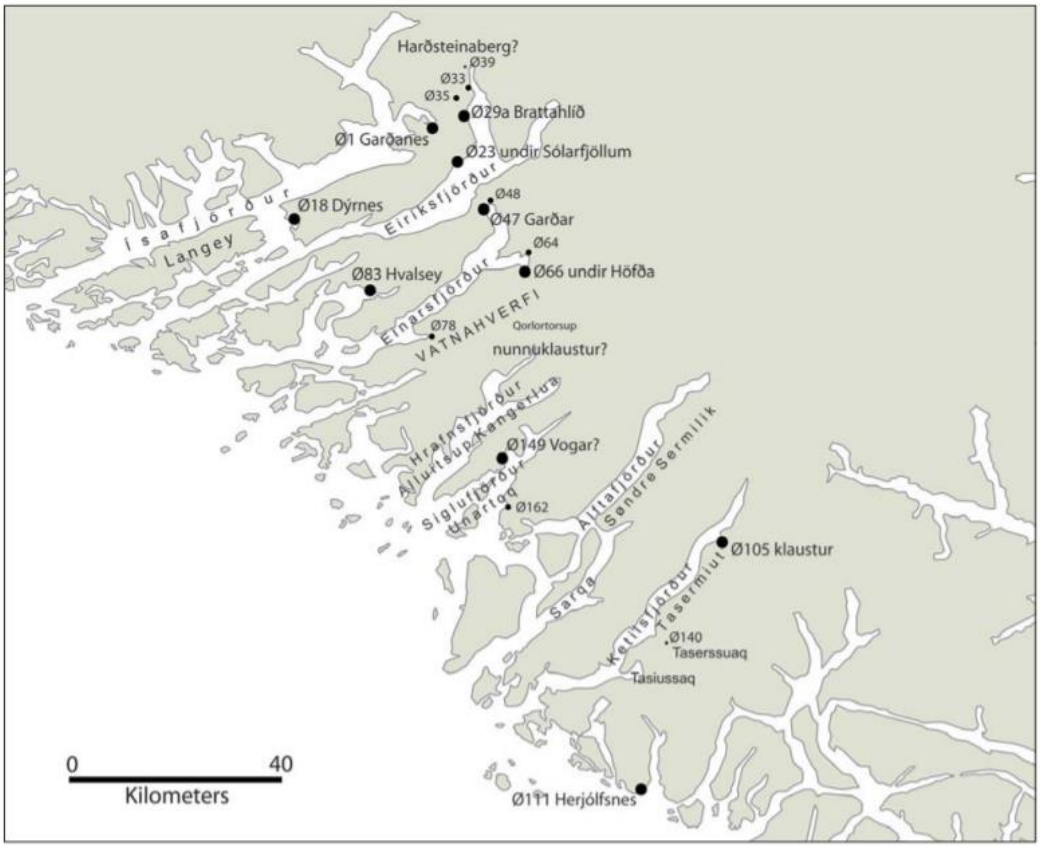

De Oostelijke Nederzettingen met de bovengenoemde kerken en kloosters[19].

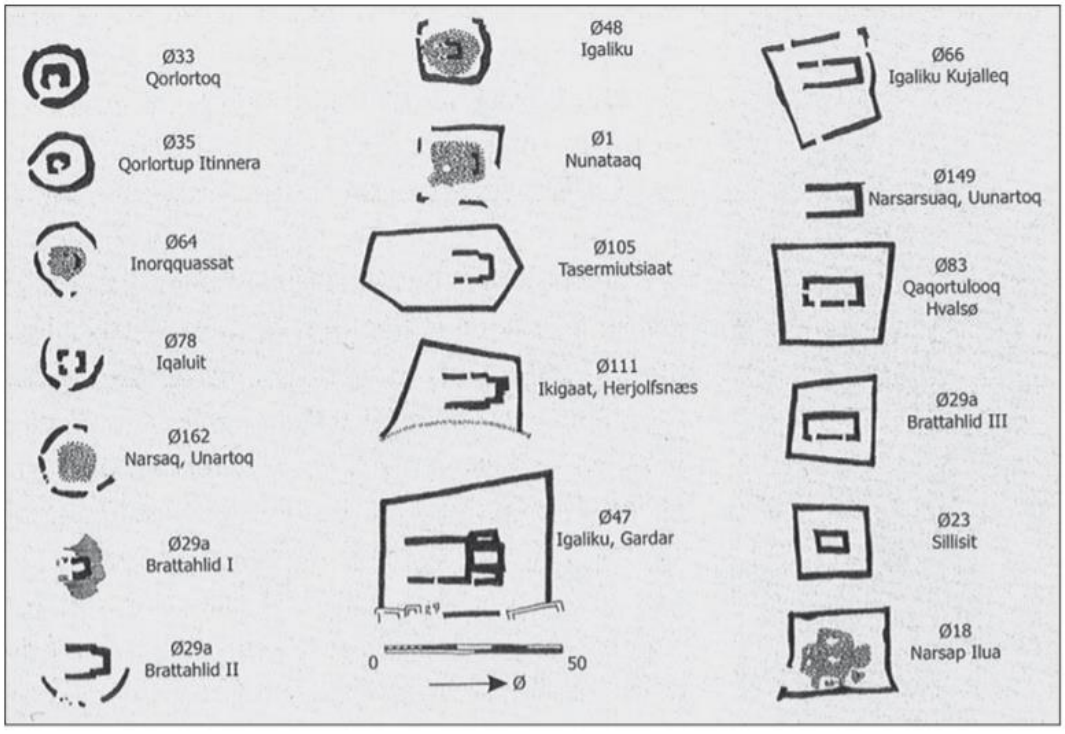

Overzicht van de vormen van de kerkruïnes in de Oostelijke Nederzetting[20].

[19] Bron: Parishes and Communities in Norse Greenland; Article in Journal of the North Atlantic · January 2009 Geschreven door Orri Vésteinsson.
[20] Bron: Parishes and Communities in Norse Greenland; Article in Journal of the North Atlantic · January 2009 Geschreven door Orri Vésteinsson.

Uit o.a. archeologisch onderzoek blijkt dat de kerkgebouwen bijna allemaal relatief klein waren, van 23 tot 30 voet breed en van 50 tot 60 voet lang, aan de buitenkant gemeten. Dat is grofweg zo'n 10 bij 20 meter. Omdat de muren meestal minstens 1,20 meter dik waren, was de ruimte binnen vaak vrij beperkt. De kerk was altijd rechthoekig en er was meestal geen uitdragend (naar buiten stekend) koor. De muren waren gebouwd van rood zandsteen, turf en klei; in slechts één geval (Hvalsey) vertonen de ruïnes enig spoor van mortel. Het dak was van hout. De ramen werden in het dak geplaatst, maar de kerk in Hvalsey is de enige waarvan bekend is dat deze glazen ramen had. Vandaag de dag is deze kerk, samen met die van Anavik de enige 2 kerken waarvan nog een gedeelte van de muren overeind staat. Gardar[21] bevond zich aan de zuidkant van een lage, smalle landengte in de regio Igaliko, De muren van de kerk in Gardar zijn getraceerd en laten zien dat het werd gebouwd op het plan van een kruis; het lijkt de enige kruiskerk in Groenland te zijn geweest. De totale lengte, aan de binnenkant gemeten, was ongeveer 74 voet. Het schip was 26 voet breed en het koor iets smaller. De dwarsbeuken, die slechts 1,20 meter buiten de muren van het schip uitstaken, waren vrij klein.

Verschillende bronnen[22] meldden dat de Westelijke Nederzetting 4 kerken had. Na contact met prof. Orri Vesteinsson van de Universiteit van IJsland en deskundige op het gebied van archeologie in Groenland blijkt dat de 4e niet met zekerheid te melden is.
Bekend zijn:
Sandnes (Kilaarsarfik)
Anavik (Ujarassuit)[23]
Deze 2 kerken zijn ook bevestigd door opgravingen.
De Sandnes kerk is een tijdlang de bisschopszetel geweest. Uiteindelijk is deze kerk waarschijnlijk door skroelings verwoest.
Als derde is er nog Qagssinguit V.23a. (in andere bronnen Straumnes/Andafjörðr genoemd). De ruïne die gevonden is, is niet met zekerheid als kerk vast te stellen.
Als vierde wordt een boerderij Hóp genoemd. Hierbij moet een kerk zijn geweest. Deze is ook niet met zekerheid geïndentificeerd, maar daarvan wordt ook niet vermoed dat het dezelfde is met een van de bovenstaande.
De bewoners van de Westerlijke Nederzetting zijn zover we weten niet echt christelijk in hart en nieren geweest. De mannen waren druk met jagen en bleven geloven in de Vikinggoden zoals Thor. De vrouwen daarentegen gingen wel naar de kerk en van hen is ook bekend dat zij het christengeloof beleden. De leiders van de Westelijke Nederzetting hebben wel gezorgd voor de bouw van verschillende kerken, maar ter vergelijking met de Oostelijke Nederzetting bleef de kerkelijke ontwikkeling en bouw ver achter.
C S. Francis meldt dat "hun gebrek aan religieus begrip deels voortkwam uit het behoren tot een ongeletterde samenleving, met de grootste boeren als priesters. De Noormannen hadden geen papier en perkament, waardoor mondelinge verhalen en religieuze verhalen in verbale vorm overgeleverd bleven."[24]
De Oostelijke en Westelijke Nederzetting werden in 1261 onder de soevereiniteit van de Noorse koning gebracht en moesten ook belasting betalen. De bisschop in Gardar moest van de Paus een tiende deel van de opbrengsten afdragen aan Rome. Deze belasting vond in natura plaats. In de 14e eeuw werd de armoede zo groot dat men niet meer in staat was om belasting te betalen.

[21] Voor meer over de geschiedenis van Gardar en de kerken (o.a. tekeningen ed), zie Jette Arneborg SAGA TRAILS Brattahlið, Garðar, Hvalsey Fjord's Church and Herjolfsnes: four chieftain's farmsteads in the Norse settlements of Greenland", (blz. 45-51)
[22] O.a. in Gripla, een onbetwist oud, historisch document. (Zie W. A. Graah, "Narrative of an expedition to the East coast of Greenland", blz. 169-170.)
[23] In het onderzoek van Carol S. Francis "THE LOST WESTERN SETTLEMENT OF GREENLAND, 1342" blz. 14, wordt gemeld dat deze ruïne zelf door de Noren is verwoest.
[24] C. S. Francis "THE LOST WESTERN SETTLEMENT OF GREENLAND, 1342" Blz. 30.

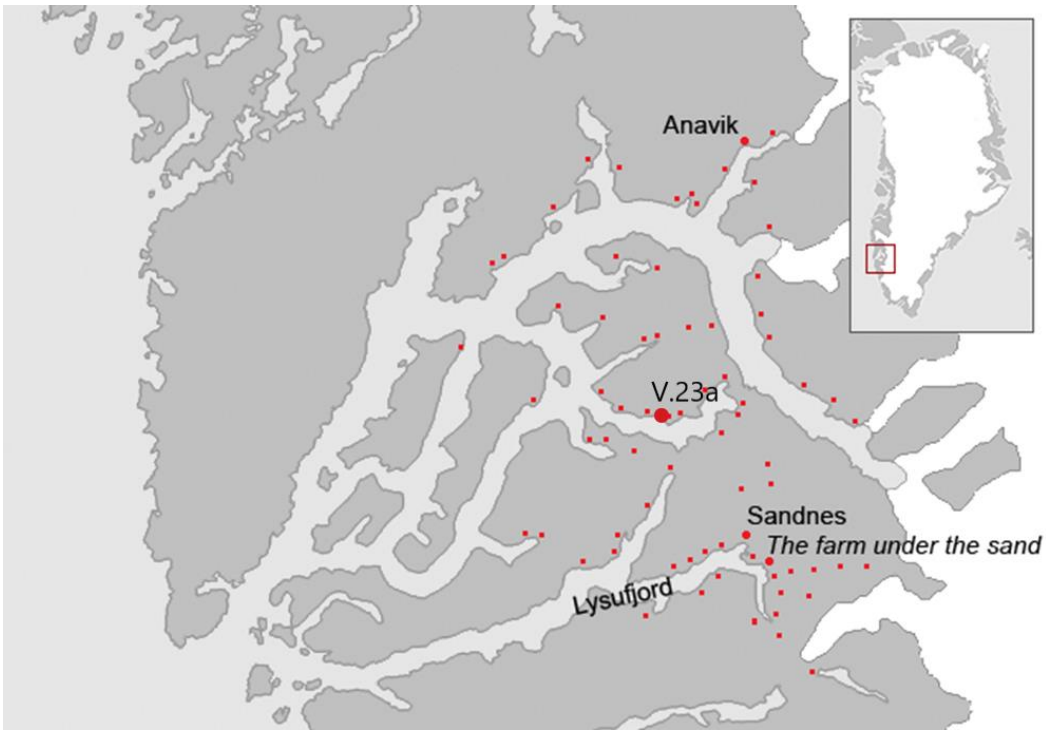

De Westelijke Nederzetting in Groenland[25].

Ten noorden van de Oostelijke Nederzetting lag de Middelste Nederzetting. De Middelste Nederzetting had zover we weten geen kerken. Ook zijn hier geen kerkruïnes gevonden. Er is wel een mogelijke grafmarkering met een runeninscriptie gevonden op een klein eiland (Napasut). Deze runeninscriptie is na onderzoek niet afkomstig van het eiland zelf, maar zeer waarschijnlijk van een plek in een van de nabijgelegen fjorden. Daaruit zou kunnen opgemaakt worden dat er een kerk is geweest. Maar bewijs is er (nog) niet.

De Middelste Nederzetting. De rode stippen zijn locaties van boerderijen[26].

[25] Bron: https://en.wikipedia.org/wiki/Sandn%C3%A6s#/media/File:Western-settlement-eng.png. De plaats V. 23a. door mijzelf toegevoegd.
[26] Bron: https://es.wikipedia.org/wiki/Archivo:Middle-settlement.png De locatie van Napasut heb ik niet kunnen vinden.

Hoe kijken archeologen aan tegen de vondsten van de kerken in Groenland?
Over het algemeen wordt aangenomen dat, zoals gemeld, rond het jaar 1000 de christelijke Noren het christendom meebrachten naar Groenland en de Noorse kolonisten christenen waren of werden. Maar AMS-dateringen van skeletten van Tjodhilde's kerk in Qassiarsuk (Brattahlid) tonen aan dat tenminste enkele van de IJslandse kolonisten al christen moeten zijn geweest toen ze zich in Groenland vestigden. Dit was rond het jaar 980 of iets later.
Over het algemeen stellen archeologen en onderzoekers vast dat de kleine kerken die zijn gevonden, in de begintijd zijn gebouwd, en de grotere kerken zoals Hvalsey en Gardar, later zijn gebouwd.
Ook zijn Groenlandse Noorse kerken altijd gerelateerd aan een boerderij. Weer anderen zijn van mening dat de kleinere kerken gezien moeten worden als particuliere gebedshuizen of kapellen.
De grootte van het kerkgebouw, het aantal kerken en het aantal begrafenissen op de bijbehorende begraafplaatsen lijken erop te wijzen dat de kleine kerken door de individuele landnamfamilies (landnam is een voormalige nederzetting op IJsland) werden gebruikt en fungeerden als 'familiekerken'. Na verloop van tijd werden enkele van deze 'familiekerken' gesloten, terwijl andere zich ontwikkelden tot openbare (parochie)kerken die, tegen betaling van de boer-eigenaar, de omliggende kerken bedienden.

1.7. Bisdom.
Een Deense kroniek meldt, dat de Groenlanders al in het jaar 1023, en dus korte tijd nadat het christendom op het eiland was gekomen, cijnsbaar zijn geworden aan de overheid in Noorwegen. Ook zijn de Groenlanders vanaf die tijd door een Noorse stadhouder, en aan de hand van de wetten van de IJslanders, geregeerd geworden. In het jaar 1152-1153 werd in Trondheim (Noorwegen) een aardbisdom opgericht, en sinds die tijd zijn de Groenlandse bisschoppen daaronder gesteld geweest. Een belangrijk deel van de inkomsten vloeiden ook af naar het aartsbisdom Nidaros bij Trondheim. De Scandinavische landen vielen kerkrechtelijk tot 1104 onder het aartsbisdom Bremen en Hamburg. Hieronder heeft Groenland ook een tijdje gevallen. De eerste eeuw is er geen bisschop in Groenland geweest. Het kan zijn dat de kolonie in deze periode af en toe bezoek kreeg van een vreemde bisschop, zoals het geval was in IJsland, waar minstens zes bisschoppen met tussenpozen hun ambt vervulden voordat het eiland zijn eigen bisschoppelijke organisatie kreeg. Niet alleen was er in die eerste tijd geen bisschop, ook was er een groot gebrek aan priesters en predikers. En werd geprobeerd om uit IJsland en Noorwegen predikers te krijgen, wat maar moeilijk lukte. Adam, de kroniekschrijver van Bremen, vertelt ons dat in 1054 gezanten vanuit IJsland, Groenland en de Orkney eilanden naar Bremen kwamen met het verzoek om priesters naar die landen te sturen. De eerste die bisschop werd, was Eric de Bisschop.
Een overzicht die o.a. Cranz geeft van de bisschoppen is als volgt:
1. Ericus, was bisschop voor het jaar 1120, waarschijnlijk kwam hij rond het jaar 1112 in Groenland. De bronnen en gegevens over deze man zijn nogal verwarrend en niet eenduidig. Hij werd ook wel Eric de Bisschop genoemd. Hij is echter niet werkelijk tot bisschop gewijd, heeft ook nergens een bisschoppelijke zitplaats gehad, maar is meest tot opbouwing van kerken het land doorgetrokken. En is uiteindelijk naar Wuland (Wijnland?, een gebied in/ bij Canada) getrokken om daar de heidenen op te zoeken en tot het christendom te bekeren. Omdat deze bisschop niet terugkeerde van zijn reis werd in er in 1121 een opvolger benoemd.
2. Arnoldus werd rond het jaar 1121 benoemd tot bisschop van Groenland. In Lund werd hij in 1124 gewijd door aardsbisschop Asser en twee jaar later kwam hij in Groenland aan. Hij zetelde

zich in Gardar. Hij keert in 1150 naar Noorwegen terug en wordt in 1152 de eerste bisschop in Hammer.[27]
3. Jonas I volgde Arnoldus op; hij wordt ook wel John Knut genoemd. Bisschop van 1153-1187 toen hij stief. Hij werd in 1050 geordend als bisschop voor Groenland.
4. Jonas II[28], wordt ook wel John 'Smirill' genoemd. Hij werd ingewijd in 1187 of 1188. Het jaar daarop voer hij naar Groenland, maar moest in IJsland overwinteren en kwam dus pas in 1191 in Gardar aan. In 1202 trok hij naar Noorwegen en Rome. Hij stierf in 1209.
5. Helga. Kwam in 1212 in Groenland aan en stierf in 1230.
6. Nicolaus werd in 1234 ingewijd. Kwam pas in 1239 in Groenland aan, stierf na 3 jaren, maar sommige zeggen dat hij al eerder stierf.
7. Olaus. In 1242 of 1426 benoemd, maar kwam pas in 1247 in Groenland aan; dit kwam onder andere omdat zijn schip ter hoogte van IJsland verging en hij 2 jaar op dat eiland moest verblijven. Hij was bisschop tot 1280 in Groenland, maar van 1264-1273 verbleef hij in het buitenland, voornamelijk Noorwegen. Van 1273 tot zijn overlijden in 1280 verbleef hij in Groenland.
Hierna was er 8 jaar geen bisschop in Gardar. Dit kan het gevolg zijn geweest van een bittere strijd die destijds woedde tussen de aartsbisschop en zijn kapittel over het recht om bisschoppen te kiezen voor de Noorse afhankelijkheden.
8. Thorder, Thored of Theodorus werd in 1288 ingewijd. Hij diende zijn bisdom 20 jaar actief en keerde in 1309 terug naar Noorwegen. Thorder stierf in 1314.
9. Arno of Arne werd in 1313 gewijd tot Bisschop. Hij reisde in 1515 naar Groenland. Hij was bisschop tot zijn overlijden in 1349.
10. Jonas Calvus of John Skalli werd in 1343 benoemd tot bisschop. Doordat de communicatie heel slecht verliep, werd hij bisschop, terwijl Arne nog bisschop was. Skalli heeft Groenland nooit bezocht.
Tussen bisschop Arne en Alpho was er 19 jaar lang geen Bisschop in Groenland. Dit kwam heel waarschijnlijk mede door de pest die in Europa heerste. Ook Arne stierf hieraan.
Dan worden er nog een aantal namen genoemd[29]:
11. Alpho of Alf, die in Bergen woonde werd in 1358 of 1365 tot bisschop gewijd. Hij kwam in 1368 in Groenland aan. Hij overleed als laatste (katholieke) bisschop van Groenland in 1378. Pas in 1383 kwam het bericht in Noorwegen dat hij overleden was.
12. Berthold. 1401-1426.
13. Gregorius. Stierf in 1396.
14. Andreas.
15. Johannes.
16. Henricus. Van deze man meldt men dat hij in het jaar 1386 op de dag des Heeren, in Nyborg in Funen door koning Olaf beroepen, en hier aanwezig zou zijn geweest. En dat hij met andere bisschoppen verschillende vrijheden voor kerken en kloosters verkregen heeft.
17. Andreas.
Hier stopt de vermelding. Het duurde ook niet lang meer of het christendom was op Groenland verdwenen.

---

[27] P. Vermeyden, "De Saga van Eirik de Rode…." Vermeldt dat Arnoldus van 1126-1151 bisschop van Groenland was. Hij was hier gekomen doordat een zekere Sokki, een vergadering had uitgeroepen en toen verklaarde dat hij wilde dat Groenland niet langer zonder bisschop zou zijn. Hij wilde dat alle inwoners van Groenland zouden meehelpen met het instellen van een bisschopszetel. Op dit voorstel gingen alle mannen akkoord. Hierop stuurde Sokki zijn zoon Einar naar Noorwegen om een priester te zoeken. Einar trekt naar Noorwegen, bezoekt koning Sigurd I Magnusson (ca. 1090-26 maart 1130), en keert het jaar daarop met priester Arnold naar Groenland terug.
[28] Tussen John Knud en John 'Smirill' noemt Jette Arneborg (Saga trail, pag. 91) ook nog een Erik en een Harald. Maar hij heeft daar geen gegevens over.
[29] 'Deze worden', zegt Cranz, 'door Baron Holberg in zijn Deensche Rijks-historie, er nog bij gevoegd.' Van hen, behalve Alpho, of Álfur heb ik niets kunnen vinden; KJB

"Gedurende de periode van 1377 tot 1530 schijnen ten minste achttien geestelijken de titel "bisschop van Gardar" te hebben gedragen, hoewel voor zover we weten, met een mogelijke enkele uitzondering, geen van hen ooit heeft geprobeerd het bisdom te vinden en te bezoeken, dat aan zijn zorg was toevertrouwd."[30]

1.8. De 14e eeuw.

Ivar Bardarson, een Noorse priester die in het midden van de 14e eeuw bijna 20 jaar in de kolonie woonde als vertegenwoordiger van de Noorse overheid en de katholieke kerk. Hij schreef dat Herjolfsnes diende als de belangrijkste haven voor het inkomende en uitgaande verkeer van Groenland en bekend was aan Noord-Atlantische zeilers, die het 'Sand' noemden. Het is niet duidelijk of de haven zich in de directe omgeving van de kerk en de woning bevond. De nabijgelegen Makkarneq-baai, die veel betere beschutting biedt dan het eigenlijke Herjolfsnes, heeft verschillende Noorse ruïnes die de fundamenten van stenen pakhuizen lijken te bevatten, en is dus een mogelijke locatie van de zandhaven die Bardarson beschreef.
Deze priester was in 1341 door bisschop Hakon van Bergen (Noorwegen) naar diens vriend, bisschop Arne gestuurd. Hakon had namelijk al jaren niets van Arne gehoord. Ivar bereikte bisschop Arne op Groenland. Deze zwak en oud, haalde Ivar over om voorlopig te blijven. Ivar heeft geprobeerd de Oostelijke Nederzetting (die de Noren eeuwen daarvoor reeds hadden gesticht) te bezoeken en op zoek te gaan naar mensen. Maar hij vond deze streek totaal verlaten. Hij vond er geen Noren, en ook geen Eskimo's meer. Ivar beweert, dat de Eskimo's toen al de Westelijke dorpen in bezit hadden en dat veel Noren uit die streek door de Eskimo's waren weggevoerd. Al deze gebeurtenissen heeft Ivar op schrift gesteld. Later is dit geschrift op Faröe gevonden en later heeft Willem Barentz. de tekst (die toen al in het Duits was vertaald) naar het Nederlands vertaald.
Rond 1475 woonden er in de Oostelijke Nederzetting nog wel Noormannen. Hun doden werden volgens de christelijke traditie begraven, dus zonder grafgiften ed. Maar het heeft niet lang geduurd voordat alle Noren verdwenen waren. Dat de Noormannen die in de Oostelijke Nederzetting begraven zijn christen waren blijkt uit de opgravingen. In Herjolfsnes, waarover boven geschreven is, werden niet lang geleden opgravingen gedaan. Daar is o.a. een boerderij gevonden maar ook zijn er graven gevonden. Dankzij de permanente bevroren grond zijn de graven goed bewaard gebleven. Uit de opgravingen is gebleken dat de Noormannen die in Herjolfnes zijn begraven, christen waren. De Noormannen hadden hun doden net zoals in het dagelijks leven gekleed. Uit deze opgraving blijkt dat er een heel groot verschil is tussen de christelijke levenswijze en begraafwijze en die van de heidenen in bijv. Qilakitsoq. In Qilakitsoq werden de heidenen met grafgiften en kleding begragen, zodat zij de grote reis in het dodenrijk zouden kunnen volbrengen. In Herjolfnes was dat anders. "De overledene werd goed gekleed begraven in een degelijke houten kiste waarvan de hoeken naar de juiste windrichtingen wezen. Iedereen kreeg een houten kruis mee, soms met een inscriptie als "Ave Maria" of Jezus Christus, ontferm U".[31]
Niet alleen Ivar Bardarson (Bardsson) meldt over het uitroeien van de Noren door de Eskimo's. Ook zijn er andere bronnen. Op 20 oktober 1448 schreef Paus Nicolaas V een brief aan de beide bisschoppen van IJsland. In deze brief is te lezen dat er sinds 30 jaar (dus sinds 1418) 'barbaren' (Eskimo's) met hun scheepjes de kolonie aanvallen 'te vuur en te zwaard' verwoesten en de christenen meevoeren als slaven.

[30] The church in Norh Americ (Greenland) in the middle ages. https://archive.org/details/jstor-25011635/mode/1up?view=theater blz. 190.
[31] Jens Peder Hart Hansen, Jørgen Meldgaard en Jørgen Nordqvist "De mummies van Qilakitsoq" blz. 23

In een andere brief, geschreven door Paus Alexander VI in 1492, is te lezen hoe de christenbevolking van Groenland armzalig leeft op droge vis en 'zonder brood of olie'. En ook dat sinds tachtig jaar geen (officieel) schip het eiland heeft bezocht.[32]
Niet alleen in de Oostelijke Nederzetting verdwenen de Noren. Ook in de Westelijke Nederzetting zijn rond 1300/ 1330 de Noren verdwenen. Ivar Bardsson bezocht tussen 1342 en 1348, jaartal is onbekend, vanuit de Westelijke, de Oostelijke Nederzetting. Dit bezoek aan de Nederzetting heeft hij op papier gezet, helaas zonder datum.
Hij schreef o.a.: "In de westelijke nederzetting staat een grote kerk, genaamd Stensnes [Sandnes] kerk. Die kerk was een tijdlang de kathedraal en de bisschopszetel. Nu hebben de Skroelings de hele Westelijke Nederzetting vernietigd; er zijn nog wat paarden, geiten, runderen en schapen over, allemaal wild, en geen mensen, christenen of heidenen."[33]
Hier moet wel bij vermeld worden dat Bardsson en latere archeologen geen tekenen van strijd of bloedvergieten hebben gevonden.
Er is een aannemelijke verklaring naar aanleiding van onderzoek wat er met de Noren in de Oostelijke Nederzetting is gebeurd, zij hebben hun gebied verlaten en zijn naar Canada getrokken. Over de reden van vertrek zijn verschillende meningen, waar ik maar niet verder op inga[34].

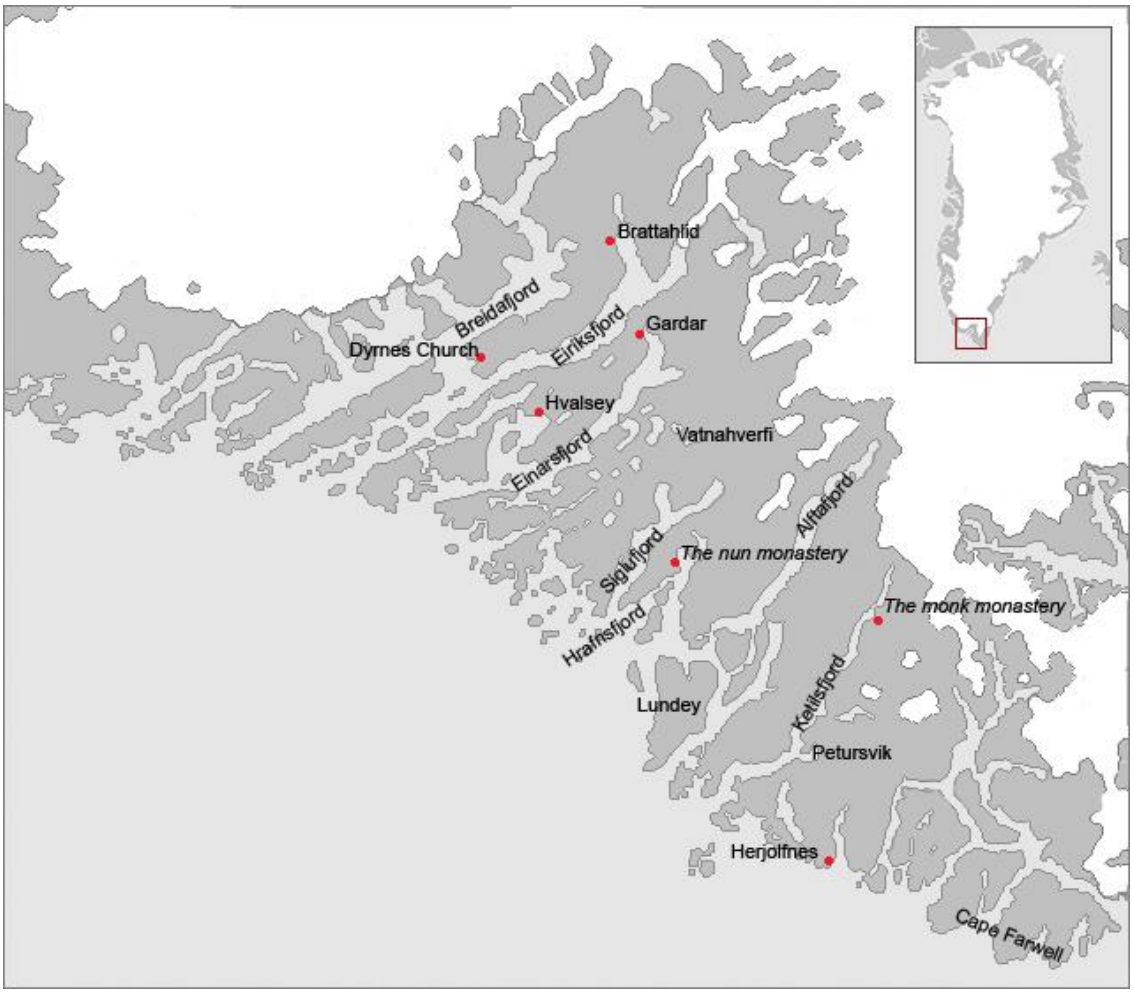

[32] Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijkskundig genootschap, 1953. Artikel van P. Verhoog. "De Middeleeuwse Noorse nederzettingen in Zuid-Groenland en hun ondergang ten gevolge van klimaatsverandering". Blz. 74.
[33] C. S. Francis "THE LOST WESTERN SETTLEMENT OF GREENLAND, 1342" Blz. 47.
[34] Zie voor mogelijke verklaringen, L. Hacquebord, "Wildernis woongebied en wingewest". In blz. 66 t/m 69 worden mogelije oorzaken over het verdwijnen van de noormannen van Groenland uit de Westelijke Nederzetting beschreven. Blz. 70 en 71 gaat over de oorzaken van het verdwijnen van de Oostelijke Nederzetting.

De belangrijkste boerderijen en kerken van de Oostelijke Nederzetting van de Noorse Groenlanders, die ondanks zijn naam aan de westkust van Groenland lag. Herjolfsnes is de meest zuidelijke plaats.
(Figuur overgenomen van Wikipedia.)

1.9. Overgang naar de 17e en 18e eeuw.

Nu weer terug naar Groenland. In het voorgaande is tussen de regels door al iets te lezen van het verdwijnen van de Noren en de nederzettingen uit Groenland. Het is niet zeker wat er met de Noormannen die zich in Groenland vestigden is gebeurd, maar zeer vermoedelijk zijn ze door de Eskimo's niet vriendelijk behandeld en hebben ze (uiteindelijk) geen weerstand kunnen bieden. In ieder geval zijn ze uiteindelijk verdwenen. Het is ook heel waarschijnlijk gebeurd als gevolg van een steeds ruwer klimaat, afname van de handel met het vasteland van Europa.
Het vermoeden van archeologen en natuurkundigen is, dat er in de 10e tot 12e eeuw een relatief mild klimaat in Groenland aanwezig was. Waarna het rond de 15e en 16e eeuw weer een stuk kouder werd. Dit kan men interpreteren uit ijskern- en schelpdiergegevens.
Archeologische opgravingen van skeletten tonen ook aan dat deze mensen onder erbarmelijke omstandigheden hebben geleefd. Zo ontdekte men kleine gedrongen mensen, veel gestorven kinderen, tanden van kinderen die op 11 of 12 jarige leeftijd geheel versleten waren. Prof. Nurlund stelt dat het "volk vernield door ziekte en gebrek, behept met alle kwalen die mogelijk zijn als gevolg van chronische ondervoeding, korte levensduur, hoge kindersterfte, kleine lichaamslengte, versleten tanden."[35] Ondervoeding kan ook het gevolg zijn van wijdverbreide sterfgevallen door pandemische pest. Die pandemieën zijn er in de eeuwen daarvoor weleens geweest op Groenland, meestal 'meegekomen' uit Europa. Het is zeer aannemelijk dat de Noren die zich in de 10e eeuw in Groenland hebben gevestigd, door de eeuwen heen verzwakt zijn geworden en het klimaat dat steeds strenger werd heeft hen geen goed gedaan. Ook is inteelt misschien wel een factor, al heb ik hierover niets gelezen.
Als ik zo de onderzoeken een beetje doorzoek en hier en daar lees, dan kom ik tot deze conclusie: Men weet niet precies waarom en wanneer de Noormannen zijn uitgestorven op Groenland, al zijn er wel allerlei vermoedens. Eén zaak is een feit, toen Egede in 1721 op Groenland arriveerde waren er geen Noormannen meer. Ook later zijn ze niet gevonden, alleen restanten van hun nederzettingen, kerken en huizen.

In 1492 benoemde paus Innocentius VIII de benedictijn Martin Knudssøn tot bisschop van Gardar. Maar deze bisschop is nooit in Groenland aangekomen.

In de 16e eeuw begon een groeiend aantal ontdekkingsreizigers en walvisvaarders opnieuw in Groenland te landen, maar pas in het begin van de 18e eeuw deed de toen verenigde Deens-Noorse regering een uitgebreide officiële poging om opnieuw verbinding te maken met de verloren kolonie. Hans Egede kreeg de opdracht om er naartoe te gaan. Men was ervan overtuigd dat de Noren die daar al sinds de 11e eeuw wonen, er nog steeds zouden leven. Maar hoe zou het met hen gaan? Dat was de grootste vraag. Hans Egede, geboren in Noorwegen (over hem gaat verderop een groot deel van het geschrift, nu slechts een korte samenvatting), is naar Groenland getrokken. Door IJslandse sagen te lezen, kende Egede de namen van de oude Noorse boerderijen en de bijbehorende fjorden, maar niet hun locaties. Een grote bron van verwarring was dat de Oostelijke-, Middelste- en Westelijke-Nederzettingen, ondanks hun naam, allemaal gelegen waren aan de westkust van Groenland, respectievelijk van zuid naar noord. Egede geloofde destijds dat er grote boerderijen in de Oostelijke Nederzettingen, zoals

[35] Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijkskundig genootschap, 1953. Artikel van P. Verhoog. "De Middeleeuwse Noorse nederzettingen in Zuid-Groenland en hun ondergang ten gevolge van klimaatsverandering". Blz. 76.

Herjolfsnes, te vinden waren aan de onheilspellende oostkust van Groenland. Gedurende de rest van zijn leven zou Egede vurig hebben geloofd in het bestaan van een overgebleven bevolking van Noorse Groenlanders die in een nog te vinden Oostelijke Nederzetting woonden, terwijl hij in feite de ruïnes ervan al grondig had verkend. Als gevolg hiervan hielden kaarten van Groenland uit deze periode vaak het misverstand in stand door Herjolfsnes op verschillende locaties aan de oostkust te tonen, in tegenstelling tot de nauwkeurige plaatsing die bijna tweehonderd jaar eerder op de Skálholt-kaart werd getoond.

De in Nederland vrijwel onbekende Duitse predikant Stephan Praetorius (1536-1603) schreef in zijn boek "Seefare Trost", wat uitkwam in 1579, ook over de zending. Hij merkt op dat "Nu het licht van het Evangelie in verre gebieden als Noorwegen, IJsland en Finland schijnt", "dat dit ook in de andere gebieden waar de Hanzekooplieden komen zal gebeuren." Praetorius noemt dan als voorbeeld Groenland, Rusland en het Tartaarse Rijk.[36] Maar het zou nog meer dan 140 jaar duren voordat de eerste zendeling uit Europa naar Groenland zou trekken. Deze zendeling was Hans Egede uit Noorwegen.
In het onderstaande boek, "Bladzijden uit het leven der eerste Zendelingen in Groenland en Labrador", gaat het over het leven van Hans Egede en de tijd waarin hij leefde. Om niet in herhaling te vallen laat ik nu het boekje volgen.

Noorse koningen en aanverwanten:
Periode 800-1100:
Dikgedrukte namen komen in het artikel voor.
Harald I Hårfagre leefde: ca. 850-ca. 932. Regeerde: ca. 872-ca. 932.
Eirik I Blodøks Haraldsson leefde: ca. 885-954. Regeerde: ca. 930-935. Oudste zoon van Harald I Hårfagre.
Håkon I den gode Adalsteinsfostre leefde: ca. 918-961. Regeerde: ca. 933-961. Jongste zoon van Harald I Hårfagre.
Harald II Eiriksson Gråfell leefde: ca. 935-ca. 970. Regeerde: 961-ca. 970. Zoon van Eirik I Blodøks.
Håkon Sigurdsson Ladejarl leefde: ca. 935-995. Regeerde: ca. 970-995. Was de zoon van Sigurd Håkonsson Ladejarl die een bondgenoot was van Harald I Hårfagre.
Olav I Tryggvason leefde: ca. 960-ca. 999. Regeerde: 995-ca. 999. Achterkleinzoon van Harald I Hårfagre
Eirik Håkonsson (957-1024) regeerde samen met zijn broer Svein Håkonsson van 1000-1012. (?-ca. 1016)
Håkon Eiriksson (ca. 998-ca. 1029, zoon van Eirik Håkonsson) regeerde samen met zijn oom Svein Håkonsson van 1012-1015. Later regeerde hij nog alleen van 1028-1029.
Olav II (Haraldsson) de heilige leefde: ca. 993-1030. Regeerde: 1015-1028.
Knud II de Grote of de Machtige leefde ca. 995-1035. Regeerde in Engeland: 1016-1035. In Denemarken: 1018-1035. In Noorwegen: 1028-1035.
Svein Knutsson of Svein Alfivason leefde: ca. 1016-1036. Regeerde: 1029-1035. Was de zoon van Knud II.
Magnus den gode Olavsson leefde: 1024-1047. Regeerde: 1035-1047. Zoon van Olav II (Haraldsson) de heilige.

Harald I van Denemarken of Harald Blauwtand leefde: ca. 930-985 of 986. Regeerde een deel van Noorwegen: ca. 970-986?.

[36] A. Th. Boone, "Zending tussen woord en daad", blz. 14. Het oorspronkelijke boek van Praetorius heb ik niet kunnen vinden.

Gedenksteen aan de buitenkant van de Nikolaj kerk in Kopenhagen. Het jaartal 1721 geeft het jaartal aan dat Egede naar Groenland trok. (‘og hustru’ betekend ‘en vrouw’)
Bij deze kerk was vroeger een begraafplaast. Hier is Egede met zijn vrouw begraven.
De gedenkplaat werd opgericht in 1921.

Johannes Egede en Matthaüs Stach[37]

Bladzijden uit het leven der eerste Zendelingen in Groenland en Labrador

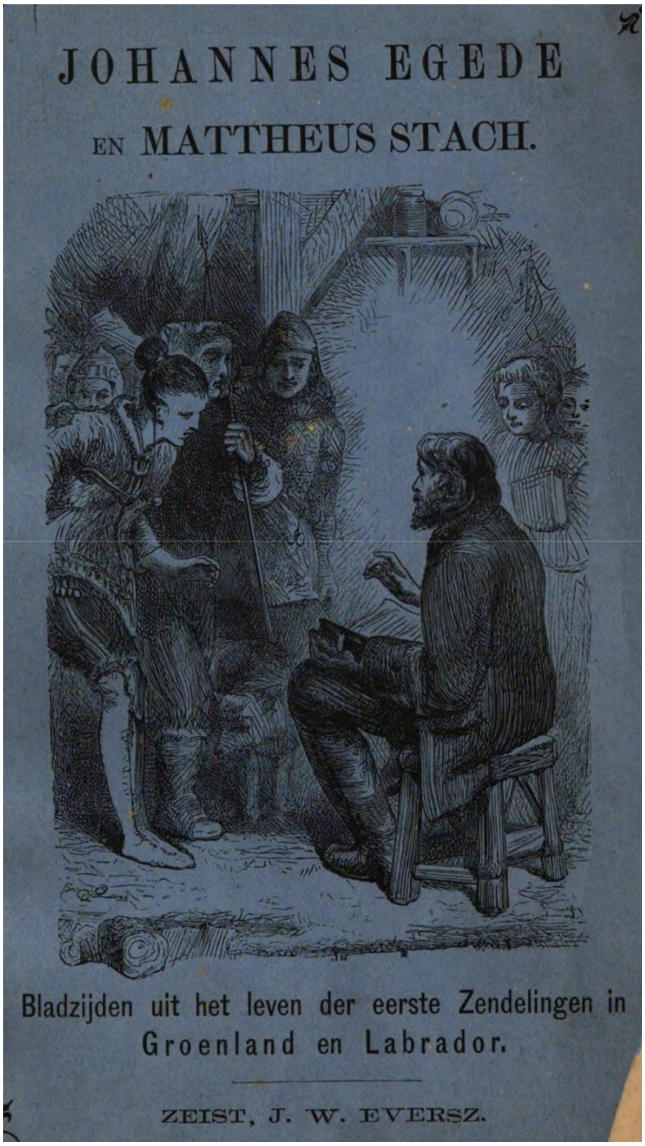

[37] In dit boekje wat ik in zijn geheel heb overgenomen heb ik hier en daar voetnoten toegevoegd om het een en ander te verduidelijken of uit te leggen/ uit te breiden. Ook zijn er verschillende actuele foto's toegevoegd. De tekeningen zijn wel uit het oorspronkelijke boekje. KJB.

Nieuw Hernnhut

In de volgende bladzijden worden de lezer enige bijzonderheden uit het leven van de eerste zendelingen van Groenland en Labrador[38] meegedeeld. Zij zijn uit het Engels vertaald door een tweetal vriendinnen van de zendingszaak, en behoeven geen aanbeveling, daar zij op eenvoudige, aandoenlijke wijze de ontberingen ons schetsen die deze mannen zich getroost en de gevaren die zij getrotseerd hebben om het Evangelie te brengen aan de volken die op de kusten van de Noordpool [en] ijszeeën neerzaten in de donkere nacht van heidense ellende. Maar zij leveren ons ook het bewijs dat de zegen des Heeren rust op de zwakke pogingen van Zijn vrienden, die gedrongen door de liefde van Christus, met alle macht doen wat hun hand vindt te doen. En zo moge dan de lezing ook van dit werkje menigeen tot zegen zijn en velen opwekken om medearbeiders Gods te zijn aan het heil van medezondaars.

ZEIST, 14 juli 1868.

L. H. F. C.

[38] Labrador is een regio in Canada, gelegen op het gelijknamige schiereiland (ligt in het noordoosten).

Johannes Egede
Zendeling op Groenland
(1686-1758)

“Het is een ander die zaait en een ander die maait.”

Onder de dienstknechten van Christus aan wie het opgedragen werd het zaad uit te strooien, maar niet te oogsten, zijn er wellicht weinigen in later tijd geweest, van wie het geloof en de hoop zo zwaar beproefd zijn geworden als die van Johannes Egede, de vader van de Groenlandse zending.

De oude kerk van Trondenes, gebouwd tussen de 12e en 15e eeuw. In deze kerk is Hans Egede gedoopt.

Hans of Johannes Egede werd in Noorwegen geboren in het jaar 1686[39]. De eenvoudige, ruwe zeden, die het huiselijk leven van de inwoners van Noorwegen kenmerken, gewennen de

[39] Hans Egede was de zoon van Poul Hansen Egede en Kirsten Jensdatter Hind. Poul Hansen Egede verhuisde in 1670 naar Harstad. Daar had hij een baan gekregen als klerk op het gerechtsdeurwaarderskantoor van Senjen. In 1680 trouwde hij met Kirsten Jensdatter Hind, dochter van een ambtenaar en rechter in Noord-Noorwegen. Hiervan nam hij het werk van zijn schoonvader over en bleef dit tot zijn overlijden in 1706 doen. Vanaf 1687 werd hij zelfs rechter. Paul Hansen Egede was een vermogend man. Hij beheerde de boerderijen die bij het kantoor hoorden. Ondanks al zijn bezittingen had hij grote schulden toen hij stierf, en er was niets te erven voor de weduwe of kinderen.

jongelieden vroegtijdig aan de bezigheden en de uitspanningen van de ouders, zowel op het land als op het water. Maar de bezigheden en de uitspanningen, waaraan Egede deel mocht nemen, verminderden zijn leeslust niet; hij was zeer begerig om kennis te vergaderen, en de lange winteravonden in de Noorse streken verschaften hem overvloedige tijd voor zijn geliefkoosde studies. Hij bezat een liefhebbend, deelnemend hart, dat steeds het beste hoopte en gereed was hulp te bieden, en toen hij de volwassen leeftijd bereikte, bespeurde men dat liefde tot God de voorname bron was, waaruit zijn liefde tot de naaste voortvloeide en ook de drijfveer die hem geheel bezielde en in alles leidde. Hij had gedacht aan zijn Schepper in de dagen zijner jongelingschap en hartelijk gewenst zijn gehele leven door te brengen in de dienst zijns Heeren. Op drieëntwintig jarige leeftijd werd hij belast met de zielenzorg van de gemeente te Vågan, in het noorden van Noorwegen, en het scheen dat deze werkkring hem reeds het toppunt van zijn verwachtingen en wensen had doen bereiken[40]. Hij zag zich tot een zeer werkzaam leven geroepen, maar het was een arbeid die hij liefhad. Hij was de steun en de troost van bejaarde ouders en verenigd met een echtgenote in alle opzichten zijner waardig. In weerwil van de zorgen en teleurstellingen die soms het hart bedroeven van iedere getrouwe leraar, kon Egede zichzelf gelukkig achten en werd ook als zodanig beschouwd door zijn naburen. Maar God had een betrekking voor hem weggelegd waaraan meer moeilijkheden en minder verblijdende werkzaamheden verbonden waren.

Het zal niet ongepast zijn hier de lezer te herinneren dat in het tijdperk waarop ons verhaal betrekking heeft, de koninkrijken Denemarken en Noorwegen onder één regering en één koning stonden. De regerende koning Frederik IV had enige jaren eerder het voorbeeld gegeven van een godvruchtige onderneming, door de oprichting van een zendingspost onder de heidenen te Tranquebar in Oost-Indië. Enige gunstige vruchten verheugden reeds de harten van de getrouwe mannen die zich daarheen begeven hadden; en de brieven, waarin zij hun ervaringen beschreven en de wijze waarop het Evangelie ontvangen werd door de afgodische volkeren van dat land werden met levendige belangstelling gelezen door de Godvrezende leden van de Deense kerk en vonden ook hun weg in het aangrenzende koninkrijk Noorwegen.

Nergens echter verwekten deze verhalen van de zendingsarbeid meer belangstelling en medegevoel, dan in de afgelegen pastorie te Vågan. Zich zeer verheugende dat Christus aan de heidenen van die ver verwijderde Indische kusten gepredikt werd, begon Egede te vragen of er geen middel zou zijn om diezelfde gezegende boodschap aan de in nachtelijk donker verkerende mensen van andere landen te brengen.

De vreemde koloniën van Denemarken waren weinige in getal. Alleen Tranquebar in Oost-Indië en enige kleine eilanden in West-Indië behoorden daartoe. In vroegere jaren echter hadden Deense en Noorweegse mannen, van alle Europeanen de meest stoutmoedige en voorspoedige ondernemingen gewaagd en koloniën gesticht. Zich begevende naar het oosten en westen, het noorden en zuiden, hadden zij landen en koninkrijken overwonnen en aan hun nakomelingen rijkdommen bezorgd en bezittingen nagelaten, groter en vruchtbaarder dan hun eigen land.

Hans Egede werd geboren in Harstad op 31 januari 1686 op een boerderij en gedoopt in de kerk van Trondenes. Hij kreeg eerst les van Peder Hind, zijn oom en de kapelaan in Sand die onder Trondenes stond. Daarna kreeg hij les van Niels Schielderup, een priester op Hamarøy. Schildrerup gaf hem een diploma en in 1704 ging Egede naar de Universiteit van Kopenhagen om theologie te studeren. In april begon hij met zijn studie theologie en voltooide deze in een zo kort mogelijke tijd, wat betekende dat hij al in augustus 1705 afstudeerde met het getuigenis van professor Hans Bartholin, dat het alleen door zijn "grote ijver en snel gemak" was dat hij zo snel had kunnen eindigen. Na zijn studie keerde hij terug naar huis en werkte twee jaar als huisonderwijzer voor zijn twee jongere broers, Jens en Christian. Door mij toegevoegd; KJB.

[40] Op 25 juni 1707 werd Egede benoemd tot kapelaan in Vågan op de Lofoten. Egede was een Lutheraan, geen Piëtist, al las hij wel het boek van Johan Arends 'Zes boeken over het ware christendom' veel. Ook gebruikte hij het tijdens de avonddienst op zondag. Het is ook bekend dat hij de boeken van A. H. Francke en P. J. Spener las. KJB.

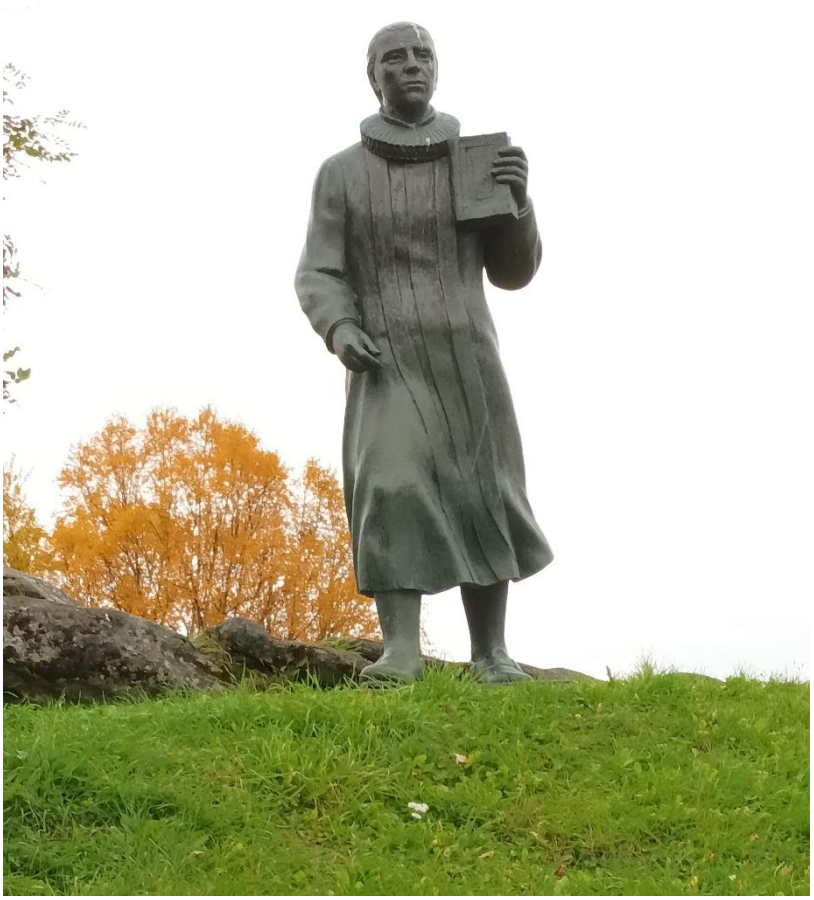

Het standbeeld van Egede voor de parochiekerk in Harstad, de geboorteplaats van Egede.

Egede nu herinnerde zich, dat er een kleine Noorweegse kolonie bestaan had, waarvan de geschiedenis een treurige tegenstelling opleverde met die van hun meer bevoorrechte broeders. Ten tijde dat de zo beroemde Britse koning Alfred genoodzaakt werd een tijdlang de wijk te nemen voor een menigte Noormannen, die een inval in Engeland deden, had een gezelschap Noorwegers, door graaf Ingol aangevoerd, IJsland in bezit genomen (874). Vandaar was een eeuw later **Erik de Rode** uitgezeild, om een nieuw vaderland te zoeken en had in het westen een onbewoond land ontdekt dat hij **Groenland** noemde (982), een naam die bijzonder niet-eigenaardig schijnt, daar ijsvelden, naakte rotsen en met sneeuw bedekte bergen de meest in het oog vallende voorwerpen zijn, die de zeeman ontdekt wanneer hij de kust nadert. Evenwel vindt men op deze meest uit ijs bestaande kusten hellingen en valleien door de rotsen ingesloten, die de korte Noorse zomer met groen bekleedt. Talloze vogels bouwen hun nesten tussen de klippen en eilanden, rendieren grazen in de valleien en hele kudden van zeehonden koesteren zich op het strand. Het scheen een gewenst land voor Erik en zijn manschappen, die hij dan ook overhaalde om met hem dáár hun geluk te beproeven. Zij vestigden zich op de westkust, van tijd tot tijd zich verder begevende naar het noorden en zuiden, toen hun getal was vermeerderd door nieuwe IJslandse en Noorweegse kolonisten.
Tot hiertoe waren de bewoners van deze landen heidenen, die Thor en Odin, de goden van de Scandinaviërs, aanbaden. Maar de Christelijke godsdienst drong door tot Noorwegen. De **koning Olaf** schaarde zich aan de zijde van de gelovigen, en vurig de uitbreiding wensende van het geloof dat hij zelf had omhelsd, zond hij een Christelijk onderwijzer om de Noorwegers van Groenland te bekeren. Erik hoorde naar hem en nam het Christendom aan, terwijl de meeste van de landverhuizers zijn voorbeeld volgden. Zijn zonen, moedige en ondernemende

zeelieden, traden in de voetstappen van hun vaderen, en zeilden van Groenland nog meer westelijk op, ten einde een nieuw grondgebied te vinden. Zij bereikten de kust van Noord-Amerika en brachten omstreeks twee jaren door in een boomrijk land, dat waarschijnlijk een gedeelte van de nu tot Canada behorende landstreek was. De zoons van Erik noemden het „Wijnland", om de wilde wijngaarden die in de bossen groeiden. Tot dusver hadden zij er geen mensen ontdekt; de vogels in de lucht en de wilde dieren van het woud schenen de enige bezitters te zijn van deze schone streken. Maar in het derde jaar verder noordwaarts zeilende, ontdekten zij een klein donkerkleurig volk, waarschijnlijk een stam der Eskimo's, die zij spottenderwijs Skroelings of dwergen noemden. Deze nieuw bekeerde Noormannen, hoewel zij tot op zekere hoogte de Christelijke godsdienst hadden aangenomen, kenden weinig of niets van haar eis om vrede te houden met, en welwillendheid te beoefenen jegens alle mensen. De verachting, waarmee zij de Skroelings beschouwden, weerhield hen niet van dadelijke betoning van vijandschap. Zij vielen hen aan, doodden verschillende van hen uit dartele moedwil en lokten zodoende een strijd uit met de gehele stam, waarbij ook het Noorweegse opperhoofd gedood werd.

Niettegenstaande dit onheilspellend begin, vertrokken landverhuizers uit Groenland, IJsland en Noorwegen naar dit nieuw ontdekte gebied, vestigden zich aldaar en waren een tijdlang voorspoedig. Hadden zij in vrede met elkaar kunnen leven, dan zouden de kolonisten van "Wijnland" de Amerikaanse vaders zijn geworden van een natie van Europese afkomst, ruim vier eeuwen voor de grote ontdekkingen van Columbus; maar zij waren een hoogmoedig en twistziek ras, en de woonplaats van de nieuwe kolonie werd weldra door tweedracht en bloedstorting verstoord. Sommigen van hen, die deze storm overleefden, bleven in het land, maar de kolonie was uitéengespat en "Wijnland" werd niet verder bevolkt.

In de volgende eeuw ondernam **een ijverige Groenlandse** zendeling de reis daarheen, hopende de afstammelingen van zijn landgenoten weder te vinden en ze tot het Christendom te bekeren. Maar het schijnt dat zijn menslievende onderneming niet met goed gevolg is bekroond geworden. De vroegere ontdekkingen van de Noormannen waren langzamerhand uit het geheugen gewist en het lot van hun Amerikaanse broeders werd nooit geheel bekend. In dit opzicht was de geschiedenis van "Wijnland" een voorbeeld van het lot dat enige eeuwen later de Groenlandse Noorwegers te wachten stond.

Gedurende vierhonderdvijftig jaren onderhield Groenland geregeld, maar slechts van tijd tot tijd gemeenschap met Noorwegen. Een overheidspersoon door de koning afgezonden, bestuurde de burgerlijke zaken, en een reeks van bisschoppen, door de aartsbisschop van Drontheim[41] aangesteld, had het opperbestuur over de kerk van Groenland. Deze bracht ook haar jaarlijkse schatting op aan de paus, niet in geld, dat in de kolonie zeer schaars was, maar in ivoren walvistanden.

Evenals hun landslieden in Noorwegen, waren zij jagers, vissers en veehoeders, maar in tegenstelling met hun ondernemende voorvaders, bemoeiden zij zich zeer weinig met de zeevaart, waarvan de moeilijkheden met de jaren schenen toe te nemen. Ontzettende ijsbergen die langs de kusten dreven en vaak de inhammen vulden, werden met verwondering aanschouwd door de eerste ontdekkers van Groenland; maar nu vormde de altoos toenemende hoeveelheid ijs gedurende vele maanden als het ware een blokkade voor de ingang van de fjorden of baaien aan welker kusten de kolonisten woonden. Soms verliepen er jaren dat er geen schepen van Noorwegen aankwamen. Maar hoe zelden Groenland ook in aanraking kwam met de meer beschaafde gedeelten van de wereld, men bleef er echter niet verschoond van de gesel van de pest, die in het midden van de 14e eeuw in Europa woedde. Deze verschrikkelijke plaag was bijzonder noodlottig voor de bewoners van Noord-Europa. Niet alleen het mensdom maar

[41] Heet tegenwoordig Trondheim. Stad in midden Noorwegen. Het wordt ook wel het aartsbisdom van Nidaros genoemd, al is Nidaros (monding van de rivier de Nid) de naam voor de plaats en het hele omliggende gebied. KJB

ook het vee werd een slachtoffer van haar vergiftigende invloed; ook zegt men, dat het plantenrijk er onder leed. Een jaar vóórdat de pest in Groenland uitbrak, werd de kolonie voor de eerste maal bezocht door een gezelschap Kroelings of Eskimo's. De Noorwegers, evenals hun vaderen hoogmoedig op hun kracht en gestalte, en vergetende dat God uit één bloede het ganse menselijk geslacht gemaakt heeft om de aarde te bewonen, verachtten hun dwergachtige bezoekers en verjoegen hen met smadelijke beledigingen. Een schermutseling volgde, waarin de wapenen van de zwakke vreemdelingen voor verschillende van hun aanvallers noodlottig bleken te zijn. Zij togen af, maar kwamen het volgende jaar in groter getal terug, toen de reeds niet zeer grote bevolking van de kolonie, door de pest tot op de helft verminderd was. Enige van de aangenaamste valleien hadden al hun bewoners verloren. Van deze maakten de nieuwe aankomelingen zich meester en kregen langzamerhand de overhand op de verzwakte Noorwegers. In Noorwegen zelf had het volk schrikkelijk veel van de pest geleden. Gedrukt door de eigen moeilijkheden, sloegen zij gedurende enige jaren geen acht op de broederen in Groenland, en toen zij later met hen weder in onderhandeling traden, waren de tijdsomstandigheden ongunstig. De kroon van Denemarken, Zweden en Noorwegen was (1397) op één hoofd gekomen, namelijk op dat van Margaretha, de zogenaamde Semiramis[42] van het Noorden. De zorg voor de drie koninkrijken liet haar en haar opvolgers weinig tijd over om te zorgen voor die kleine, verafgelegen bezitting.

In diezelfde tijd vergingen er als gevolg van een grote storm verschillende schepen, die door kooplieden uit Bergen voor Groenland bevracht waren. Daardoor geheel ontmoedigd, gaven zij die handel geheel op en het gerucht ging, dat al de Groenlanders door een vijandelijke vloot uitgeroeid waren, terwijl echter niemand wist waarvandaan die vloot gekomen zou zijn. Hoewel dit bericht niet algemeen geloofd werd, verliepen er een honderdtal jaren eer er iets werd gedaan om de ongelukkige kolonisten op te zoeken.

Toen beproefde eindelijk Walkendorf, de aartsbisschop van Drontheim, met medelijden bewogen over hun droevige toestand, om een vernieuwde gemeenschap met Groenland aan te knopen; hij was op middelen bedacht om het volk van leraars te voorzien, zocht geschikte personen om daarheen als kolonisten te verhuizen, en verzamelde alle mogelijke inlichtingen voor de zeelieden die deel zouden nemen aan die onderneming. Ongelukkig verviel Walkendorf in ongenade bij zijn vorst, begaf zich in vrijwillige ballingschap en stierf in een vreemd land, terwijl zijn menslievende plannen met hem ten grave daalden (1521).

Gedurende het tijdsverloop van 60 jaren vormden drie koningen plannen om hun verloren bezitting weer terug te krijgen, zij begonnen schepen uit te rusten en voorbereidselen voor de onderneming te maken; geen van die plannen echter werd ten uitvoer gebracht. In die tijd heeft de Engelse zeevaarder John Davis op drie reizen die hij maakte om zo mogelijk een Noord-Westelijke doortocht naar Indië te zoeken (1585-1587), herhaaldelijk de westkust van Groenland bezocht, waar hij echter slechts Eskimo's zag die zeer bereid waren om ruilhandel te drijven met vellen van zeehonden, rendieren en witte hazen. Van die tijd af hebben de Engelse schepen de Groenlandse kust aangedaan en hun voorstelling van de voordelen, die te behalen zouden zijn door koophandel drijvende schepen, spoorden de Deense vorsten aan, om een nieuwe poging aan te wenden, ten einde de oude volksplanting opnieuw te ontginnen.

Koning Christiaan II nam een Engels zeeman die zeer bekend was met de reis naar Groenland, om tot loods te verstrekken bij die onderneming. De schepen bereikten veilig hun bestemming. Zij ontdekten verschillende plaatsen die hun aangenaam en vruchtbaar voorkwamen en waar veel gras, laag hout en beziën groeiden. Maar de Denen wekten vrees en verbittering onder de Eskimo's, door sommigen van hun gevangen te zetten en naar Denemarken mee te nemen, zodat zij bij latere bezoeken aan die kusten, het volk vast besloten vonden om alle

[42] Semiramis van het Noorden is een aanwijzing die gegeven wordt aan enkele bijzonder bekwame vrouwelijke monarchen, genoemd naar de legendarische prinses Semiramis van Assyrië. Zo heet onder andere Margaretha I van Denemarken (1353-1412). KJB.

onderhandelingen van de hand te wijzen; ja zelfs maakten zij toebereidselen om hen terug te drijven, indien zij een landing mochten ondernemen. Op die wijze werd men teleurgesteld in deze onderneming. Nog andere reizen naar Groenland werden door sommigen van de volgende koningen ondernomen, maar het ijs belette enige schepen de kust te naderen, en zij die aan wal kwamen brachten geen gunstige berichten mee.

Het standbeeld van Hans Egede bij de huidige kerk in Vågan op de Lofoten.

Verschillende reizen namen de Denen enige Eskimo's mee; daar echter niemand hun taal verstond, was het onmogelijk enige inlichting van hen te ontvangen. Het lot van deze arme lieden was aller ongelukkigst; sommigen kwijnden weg uit verdriet over hun scheiding van land en betrekkingen, anderen ontkwamen de gevangenschap door zich in zee te werpen.
Geheel ontmoedigd, gaven de Denen aan het einde van de 17e eeuw hun nasporingen op; en zelfs van de Noorwegers herinnerden zich weinigen dat een kolonie van hun landgenoten en medechristenen in oude tijden in Groenland een verblijfplaats hadden gevonden en dat er wellicht nog nakomelingen van hen daar konden aanwezig zijn.
Egede echter, dacht veel over de zaak na en begon zich af te vragen, wat er met deze arme verlaten lieden terecht gekomen is. Enkel door nieuwsgierigheid gedreven, zoals hij meende, schreef hij aan een vriend die reeds enige reizen als walvisvaarder naar de Davisstraat gedaan had, hem mededeling verzoekende van alles wat de tegenwoordige toestand van Groenland en zijn bewoners betrof. Het antwoord van zijn vriend bracht hem tot de overtuiging, dat de mannen van Noorweegse afkomst, sinds zo lange tijd door hun landgenoten uit het oog verloren, en geheel van Christelijke onderwijzers verstoken, teruggekeerd waren tot het heidendom. Egede wist dat zelfs in Noorwegen, waar het Woord Gods in het openbaar in de kerken gelezen werd, in sommige afgelegen streken, nog heidens bijgeloof van de oude afgodische tijden was overgebleven en meer of minder leefde in het hart der volken. Men kon niet hopen, dat in Groenland het licht der waarheid ooit zo helder had geschenen als in het moederland, want de

gemeenschap met de kolonie had lang opgehouden vóór de hervorming, in een tijd, toen het Evangelie van Christus bedekt en verduisterd was door menselijke overleveringen en vonden. Hij stelde zich voor hoe het overblijfsel der Christelijke Groenlanders langzamerhand het weinige licht verloren moest hebben, waarin hun vaders zich verblijd hadden, en zich vermengd hebbende met de heidenen, die bezit hadden genomen van hun verlaten woonplaatsen, door de tijd heen hun gelijk waren geworden zonder hoop in leven en in sterven. Diep medelijden met dit ongelukkig en beklagenswaardig volk vervulde nu zijn hart. Het scheen hem de plicht van iedere Noorweger om iets te doen om deze ongelukkige landslieden op te sporen en hun de blijde tijding van het Evangelie te brengen. Zijn geest hield zich onophoudelijk bezig met het naar middelen zoeken om dit menslievend doel te bereiken. Spoedig kwam de wens bij hem op om zelf een verkondiger van Gods blijde boodschap voor deze verloren zielen te zijn. Maar op dit punt deden zich vele moeilijkheden voor. God had reeds aan zijn zorg een kudde toevertrouwd, had hij vrijheid deze te verlaten? Daarenboven had hij niet alleen een vrouw[43] en een jong kind, die hij vreesde aan de gevaren van de zee bloot te stellen, maar ook een oude moeder en andere naastbestaanden, voor wier onderhoud hij zorgde – en wat moest er van hen worden als hij wegging? Overstelpt door deze bezwaren trachtte hij Groenland geheel uit zijn gedachten te zetten, of het alleen God aan te bevelen als het voorwerp van medelijden en de zorg van de Almachtige.

Dit echter was hem onmogelijk. Door een dagelijks sterker en machtiger aandrang voortgedreven, maar ook teruggehouden door gehechtheid aan zijn gemeente, door zorg voor zijn familie en door vrees dat hij een werk op zich ging nemen waarvoor hij geen geschiktheid bezat, had hij geen vrede en rust in zijn gemoed.

Gedurende vele maanden was zijn innerlijke strijd alleen hemzelf bekend. Aan degenen die hem omringden scheen hij als altoos bezig met de belangen van zijn gemeente, met zijn studiën, of met de behartiging der liefdediensten waardoor hij het dagelijks leven verlichtte en veraangenaamde van hen, die aan zijn zorg toevertrouwd waren. Eindelijk aangemoedigd door de ijver, waarmee koning Frederik de zending op Tranquebar voortzette, waagde Egede het om in het jaar 1710 de aandacht van de over hem gestelde te vestigen op de lang vergeten Groenlandse kolonie, in de hoop dat enige van zijn geestelijke broeders betere gelegenheid zouden hebben en meerder geschiktheid dan hijzelf, om deze arme schapen, ronddolende in het land der duisternis, op te zoeken. Hij richtte een brief aan de koning waarin hij bescheiden, maar met veel ernst, de Noorweegse Groenlanders aan het welwillend medelijden van hun landgenoten aanbeval. Overtuigd echter, dat de plannen van een weinig bekend jong mens de aandacht van de regering niet zeer zouden trekken, zond hij afschriften van zijn brief aan de bisschop van Drontheim[44], en aan die van Bergen[45], de plaats waar in het bijzonder handel werd gedreven met de Noordelijke zeeën. Die brieven gingen vergezeld met brieven waarin hij hen verzocht hun invloed te gebruiken, om de zaak van de Groenlanders bijzonder aan te bevelen aan de koning en de raad. Het antwoord[46] hierop was, nadat de bisschoppen tijd genomen hadden om over het onderwerp na te denken, dat zij van harte het plan van de heer Egede goedkeurden en hun best zouden doen het te helpen bevorderen; maar zij opperden vele bezwaren die voor het tegenwoordige het aanvangen van een zending in Groenland zouden in

[43] Gertrud Rasch werd geboren in Kvæøya, Troms in Noorwegen. Zij was de dochter van Niels Nielsen Rasch (1641–1704) en Nille Nilsdatter (overleden 1716). Ze groeide op in het barre klimaat van Noord-Noorwegen en was 34 toen ze trouwde met Hans Egede, de 21-jarige prediker van Vågan. Ze kregen vier kinderen: Poul (1709–1789), Niels (1710–1782), Kirstine Matthea (1715–1786) en Petronelle (1716–1805). Hieruit kunnen we opmaken dat het jaar 1709 of 1710 was aangebroken. KJB

[44] De Bisschop Krog. KJB.

[45] De Bisschop Randulf. Hij schreef aan deze 2 bisschoppen, omdat vanuit Bergen handel werd gedreven met Groenland, en aan Trondheim omdat zijn gemeente onder dit werkgebied behoorde. KJB.

[46] Het antwoord kwam een jaar later in 1711. KJB

de weg staan. Egede zelf had er enige van gevoeld, voornamelijk dat de oorlog[47], die de koning van Denemarken toen met Zweden voerde, het moeilijk zou maken geld te krijgen voor een dergelijke onderneming. Hij hoopte evenwel dat dit bezwaar spoedig uit de weg zou worden geruimd bij het terugkeren van de vrede; en verzekerd, dat hij alles had gedaan wat mogelijk was onder de tegenwoordige omstandigheden, keerde de rust in zijn gemoed terug. Spoedig echter werd die kalmte gestoord door voorstellen, vragen, ja zelfs verwijtingen van zijn eigen familie. Tot dusver had hij hun niets meegedeeld van hetgeen hem zoveel belang inboezemde; maar het adres en de brieven aan de bisschoppen te Drontheim en te Bergen begonnen veel besproken te worden. Enige van zijn bekenden die toen in die tijd de laatste stad bezochten, waren zeer verwonderd te vernemen dat hun nabuur, de jonge predikant van Vågan, een zending naar Groenland had voorgesteld en zich bereid verklaard, indien nodig, zelf daaraan deel te nemen.

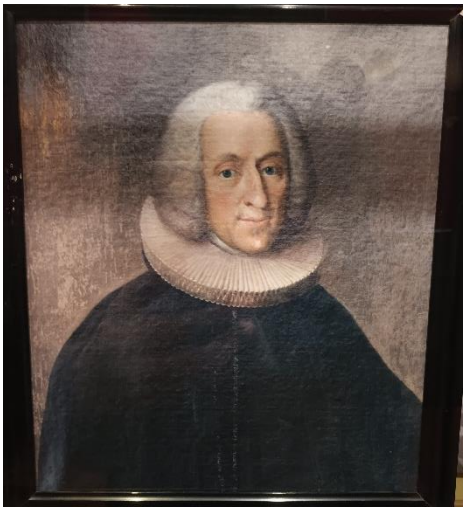

Portret van Hans Egede. Geschilderd in 1718
(Foto genomen in het Nationaalmuseum in Kopenhagen)

Zij verweten hem op scherpe wijze, datgene dat zij dwaze vermetelheid van hem noemden, terwijl zijn vrouw en naastbestaanden met de zwartste kleuren de verloocheningen, gevaren en moeilijkheden afschilderden, die er zouden zijn wanneer hij zou verhuizen naar een land dat zo koud en zo moeilijk te bereiken is. Zo drongen allen bij Egede aan en gebruikten zij al hun invloed met als doel hem van zijn onbekookte [onbesuisde] plannen af te brengen. Egede zag steeds op dit gedeelte van zijn leven terug, als op een zeer moeilijk tijdperk. Hij was iemand van diep gevoel, zodat de tranen en smekingen van zijn vrouw en moeder hem bijna van besluit hadden doen veranderen.
Gedurende een korte tijd slaagden zij er waarlijk in, om hem te doen denken dat hij gedwaald had met te veronderstellen, dat hij wel deed, om zich met zulk een onderneming in te laten. Hij dankte God zelfs dat Hij hem bevrijd had, van hetgeen hij toen geloofde een verzoeking van de satan te zijn geweest, om hem af te trekken van de plichten van zijn eigen ambt. Zijn betrekkingen waren grotelijks verheugd over deze verandering in zijn gevoelens en een tijdlang was hij zelf in staat in hun vreugde te delen. Maar niet lang duurde het, of de woorden van zijn hemelse Meester: "**Wie vader of moeder meer lief heeft dan Mij, is Mijns niet waardig**", doorsneden als een zwaard zijn ziel. Zijn vrouw bemerkte zijn diepe droefheid en trachtte tevergeefs hem te troosten. Noch de aangenaamheden van de huiselijke haard, noch de meest getrouwe vervulling van zijn herderlijke plichten konden hem enige blijvende troost geven, totdat hij in deze zaak zichzelf geheel overgegeven had aan de wil van God. Maar de droefheid

[47] In die tijd woedde De Grote Noordse Oorlog, (1700-1721). Deze oorlog had meer betrekking tot Zweden/ Duitsland/ Rusland en Polen. KJB.

van zijn vrouw veroorzaakte hem veel kommer. Zij kon de naam van Groenland niet horen, en kon niet geloven dat zij ooit verplicht zou zijn om deel te nemen aan een plan, dat haar zou scheiden van haar eigen moeder en haar noodzaken om haar kinderen bloot te stellen aan zulke moeilijkheden en gevaren.
Tot dusver hadden Egede en zijn betrekkingen veel uitwendige vrede en voorspoed genoten. Zij werden nu met een opéénstapeling van moeilijkheden bezocht; de zwaarste vloeiden voort uit de wraakzucht en kwaadwilligheid van enige mensen van wie zij betere dingen verwacht hadden.[48] Deze moeilijkheden en vervolgingen bedroefden de echtgenote van Egede zo zeer, dat zij begon te wensen, dat haar man naar een andere gemeente mocht verplaatst worden. Hij vermaande haar, niet zoveel te denken aan de twee oorzaken en de bewerkers van hun moeilijkheden, maar ze te beschouwen als middelen waardoor God hen wilde losmaken van een plaats, waar zij zich zozeer thuis gevoeld hadden, opdat zij mochten worden bereid gemaakt om haar op Zijn bevel te verlaten en uit te gaan naar de woestijn. Hij zegt tot ons, zei hij: „**Staat op en vertrekt; hier is de plaats uwer ruste niet.**" **Deze taal van Egede trof zijn vrouw en zij volgde de raad van haar man, bracht al haar bekommeringen en bezwaren tot God, en stortte haar hart in het gebed voor Hem uit. Zij verkreeg sterkte en troost, alsook de vaste overtuiging dat deze beproevingen haar toegezonden werden om haar te versterken in meerdere zelfverloochening en in de dienst van Christus. Van nu af moedigde zij de zendingsplannen van haar man aan, in plaats van er zich tegen te verzetten.** Hij had grote behoefte daaraan; want vele jaren van uitstel en teleurstelling wachtten hem. Hij had bijna Paulus woord tot zinspreuk kunnen nemen: "Dat het mij een grote droefheid en mijn hart een gedurige smart is, ... voor mijn broeders, die mijn maagschap zijn naar het vlees." Hij stond geheel alleen. Hij had gehoopt dat deze of gene geestelijke, die wijsheid en ondervinding bezat, [om/ en] zich voor deze zending zou hebben aangeboden. Zijn eigen onbekwaamheid gevoelende om een nieuwe en moeilijke zendingsakker te ontginnen, wenste hij onder het toezicht van een ander te werken, liever dan dat het geheel aan hemzelf werd overgelaten. Maar niemand scheen geneigd ook aan het werk te gaan; een grote partij in het land had zelfs bezwaar in de onderhouding van de zending in Indië, al was die daar reeds gevestigd en gekenmerkt door tekenen van Goddelijke zegen. Het voorstel om een zending in Groenland te beginnen werd door iederéén bespot en als onuitvoerbaar veroordeeld.
In 1715 werd door Egede een klein stukje[49] [boekje KJB] uitgegeven waarin hij de verschillende bedenkingen tegen zijn plannen weerlegde en de nietigheid daarvan betoogde door bewijzen aan de rede en de Schrift ontleend. Maar al waren Egede's tegenstanders weerlegd, zij werden niet tot zwijgen gebracht, en wanneer zij niet langer spotten over de dwaasheid van zijn plannen, zij waren onbeschaamd genoeg om de zuiverheid van zijn doelen in verdenking te brengen. Hoewel zij hem vroeger hadden beschuldigd van wreedheid tegen vrouw en kinderen, waar hij hen noodzaakte om gemak en genoegen te verwisselen voor ontbering en gevaar in een vreemd en woest land, beschuldigden zij hem nu, dat hij een geest van onvergenoegdheid verborg onder het dekkleed van godsdienst; zij beweerden dat zijn wens om een zending in Groenland op te richten, voortkwam uit de begeerte om in de wereld vooruit te komen en niet uit het beginsel van vroom heiden-menslievendheid. Hij echter ging geduldig voort, getrouw zijn plichten in de gemeente volbrengende, maar ook de zaak van zijn Groenlandse broeders bepleitende, telkens als zich daartoe een geschikte gelegenheid aanbood, door brieven of verzoek schriften aan hooggeplaatste personen en aan het Bestuur der zendingszaak, zijnde een commissie door de koning ingesteld ter regeling der zaken betreffende de Indische zending. Maar toen er zeven of acht jaren voorbij gegaan waren, zonder dat er enige voortgang werd bespeurd, bemerkte hij

[48] Vermoedelijk wordt hier gewezen op een conflict dat er in die tijd was tussen hem en Jacob Parelius. KJB.
[49] Het was een klein boekje met de titel (dat vrij vertaald luid): Schriftmatige en vernuftige besluiten en verklaring over de bezwaren en connecties met betrekking tot het besluit tot verkondiging aan de Groenlanders. Hans Eede heeft 5 boeken over Groenland geschreven. KJB.

dat hij in eigen persoon de zaak behoorde voort te zetten, wilde hij hoop koesteren op enig gevolg. Sinds de tijd dat de wens om zendeling te worden het eerst in zijn hart opkwam, hadden zijn huiselijke omstandigheden zodanige verandering ondergaan, dat zij het hem mogelijk maakten zijn ambt neer te leggen, zonder zijn betrekkingen, die van zijn ondersteuning afhankelijk waren, te benadelen; echter niet zonder dat hij zelf er arm door werd.
Hij zag dat dit offer van hem geëist werd, en in het jaar 1718 besloot hij, met toestemming van zijn bisschop, de gemeente Vågan in andere handen te doen overgaan. Het afscheid van hen en van vele dierbare vrienden en betrekkingen dáár wonende, was hem een zware beproeving. Zijn begeerte om de Groenlanders te bekeren had in generlei wijze zijn gehechtheid verminderd tot de kudde, die aan zijn zorg was toevertrouwd; en toen hij de laatste keer voor hen zou prediken en hen vaarwel zeggen, was hij geheel overstelpt van droefheid.
Naast God was zijn vrouw zijn steun. Zij offerde de huiselijke gemakken en het gezelschap van geliefde vrienden met zoveel tevredenheid en instemming met de wil des Heeren op, dat haar man door haar voorbeeld werd aangemoedigd en met nieuwe kracht vervuld, om voort te gaan op de weg van zoveel zelfverloochening.[50]

Dit is het oude gemeentehuis van Bergen. Hier kwam in 1720 de kanselarij bijeen om te kijken of er geld zou zijn voor de handel in Groenland.

Een van de voornaamste beletselen, die de koning van Denemarken verhinderde om een nieuwe zendingszaak te ondernemen, werd in die tijd opgeheven, door de dood van Karel XII van

[50] Van Vågan verhuisde Egede met zijn gezin naar Bergen, waar zij enige tijd vertoefden, en waar Egede zijn tijd besteedde om de overheid en de kerken te overtuigen van zijn realistische plannen. KJB

Zweden, die ongelukkigerwijze op 11 december 1718 dood geschoten werd, terwijl hij Frederiksten[51] in Noorwegen belegerde. Het was te voorzien dat de vrede nu op voor Denemarken eervolle en voordelige voorwaarden gesloten zou worden. Egede nam dit gelukkig ogenblik waar, vertrok naar Kopenhagen[52], leverde bij het Zendingsbestuur een verzoekschrift in ten behoeve van Groenland en werd voor een gesprek bij de koning ontvangen. De koning luisterde aandachtig naar zijn plannen en liet hem gaan met de vererende verzekering, dat hij die zaak zorgvuldig zou onderzoeken en trachten de middelen te vinden, om de voorgestelde zending te kunnen ondernemen.

Dit had tot gevolg dat koning Frederik een plan beraamde om landverhuizers op Groenland te vestigen en een geregelde gemeenschap daar te stellen tussen de kolonie en het moederland, waarvoor een handelshuis zou worden opgericht. Het scheen hem toe dat dit plan aan het tweeledig doel zou beantwoorden, zowel om de uitgaven van de zending te dekken, alsook om te midden van de Groenlanders een Christelijke gemeente te stichten, door welk voorbeeld zij enige beschaving zouden leren, terwijl zij ook door de zendelingen bekend zouden worden met het Evangelie. Men kon dan tegelijk met vertrouwen hopen, dat door dit middel de oude kolonisten niet alleen teruggevonden, maar dat zij ook tot hun vorige welvaart teruggebracht zouden worden. Een koninklijk bevelschrift werd aan de overheid van Bergen gericht, waarin hun gelast werd de kapiteins en de loodsen die zich bezig hielden met de walvisvangst op de kusten van Groenland, te ondervragen, ten einde alle mogelijke aanwijzingen door hen te bekomen ten voordele van de kolonisten. De koning wenste ook dat zij die bereid waren om de nieuwe kolonie te helpen stichten, kenbaar zouden maken, welke voorrechten zij er aan wensten verbonden te zien, en beloofde ieder redelijk verzoek te zullen toestaan. Egede was nu vol van goede verwachting, die echter weldra jammerlijk werd teleurgesteld. Geen van de zeelieden die te Bergen door de overheid ondervraagd werd, had een enkel goed woord en gunstig bericht over Groenland mee te delen. Zij stemden allen overeen in de voorstelling van de reis als zo hoogst gevaarlijk, en van het land als zo onvruchtbaar, dat de meest moedige ondernemer geen lust gevoelde daar heen te vertrekken. Niet lang tevoren had een gerucht Noorwegen bereikt, dat het scheepsvolk van een gestrande walvisvaarder, dat in een boot de kust had bereikt, gedood en opgegeten was door de wilde inwoners. Dit bericht was niet geheel, maar toch gedeeltelijk waar; het werd toen ten volle geloofd, waardoor men de gruwelijkheden van het kannibalisme voegde bij de overige weinig uitlokkende bijzonderheden van een verblijf in Groenland. Egede had voor zichzelf een enkel maar alleszins voldoend antwoord op iedere tegenwerping, namelijk het bevel des Heeren: "**Gaat heen en onderwijst alle volken**" en Zijn belofte: "Ik ben met u tot aan de voleinding der wereld." Of: „Als Hij voor ons is, wie zal tegen ons zijn?" Maar deze bewijsgronden waren van weinig gewicht voor mensen, die de verhuizing naar Groenland alleen beschouwden als een middel van tijdelijk bestaan en voordeel. Egede evenwel, die reeds lang over dit onderwerp had nagedacht, en evenals de menslievende aartsbisschop Walkendorf allerlei berichten over het land had ingewonnen, wist ook dat de kooplieden van andere naties, vooral de Hollanders veel voordeel trokken uit hun handel met Groenland; en waarom zou dit niet even voordelig zijn voor zijn eigen landslieden? Hij liet niet na deze vraag bij iedere gelegenheid voor te houden aan de kooplieden, met wie hij in aanraking kon komen, en hoewel hij eerst veel tegenstand en bespotting ondervond, werd zijn onvermoeide volharding eindelijk beloond. Enige kooplieden werden dan ook door zijn aanhouden bewogen om iets te wagen ten voordele van hun land en ter uitbreiding van het

[51] Het beleg van fort Fredriksten was een van de Zweedse pogingen om Noorwegen te veroveren tijdens de Grote Noordse Oorlog. Koning Carl XII van Zweden en zijn leger vielen het fort Fredriksten in Fredrikshald (Halden) aan. Het beleg duurde van 20 november tot 14 december 1718 Het fort ligt bij Halden in het uiterste zuiden van Noorwegen. KJB

[52] Tijdens dit bezoek aan Kopenhagen raakte hij zeer waarschijnlijk met de geschriften van Spener en Francke in aanraking en leerde hij de ijver van deze mannen voor de opbouw van het ware christendom waarderen. KJB.

Evangelie, en dat voorbeeld werkte weer gunstig op anderen. Eindelijk werd besloten een handelshuis op Groenland op te richten. Ieder lid zou 425 gulden of meer bijdragen om het nodig kapitaal te vormen. De heer Egede zelf gaf 725 gulden van zijn klein vermogen, en de bijdragen van de bisschop en de geestelijkheid van het bisdom deden de som tot 24000 gulden klimmen, een bedrag, voor die tijd en dat land veel aanzienlijker dan dergelijke som tegenwoordig is.
Met dit geld werd een schip gekocht en behoorlijk uitgerust om Egede en zijn metgezellen naar Groenland over te brengen. Zij noemden het '**de Hoop'**. Een bestuurder werd benoemd om aan het hoofd van de handel te staan, en verschillende werklieden en mensen die aan landelijke werkzaamheden gewoon waren, werden door de compagnie gekozen om een kolonie te stichten. Twee kleinere vaartuigen zouden de Hoop vergezellen; één voor de walvisvangst, het andere om naar Noorwegen terug te keren met als doel om de tijding van hun aankomst en welstand te brengen, zodra de kolonisten op Groenlandse bodem zich zouden gevestigd hebben. Vóórdat de voorbereidselen geheel gereed waren, kwam er een blijde tijding van het Zendingsbestuur, namelijk, de goedkeuring van de koning op de onderneming en de benoeming van Egede tot predikant en zendeling voor de nieuwe kolonie, met een jaarlijks inkomen van 725 gulden. De koning had zelfs last gegeven, dat aan Egede dadelijk 1200 gulden zouden worden uitbetaald, ter goedmaking van de eerste onkosten voor hem en zijn huisgezin.

HET SCHIP 'DE HOOP' TE MIDDEN VAN DE STORM.

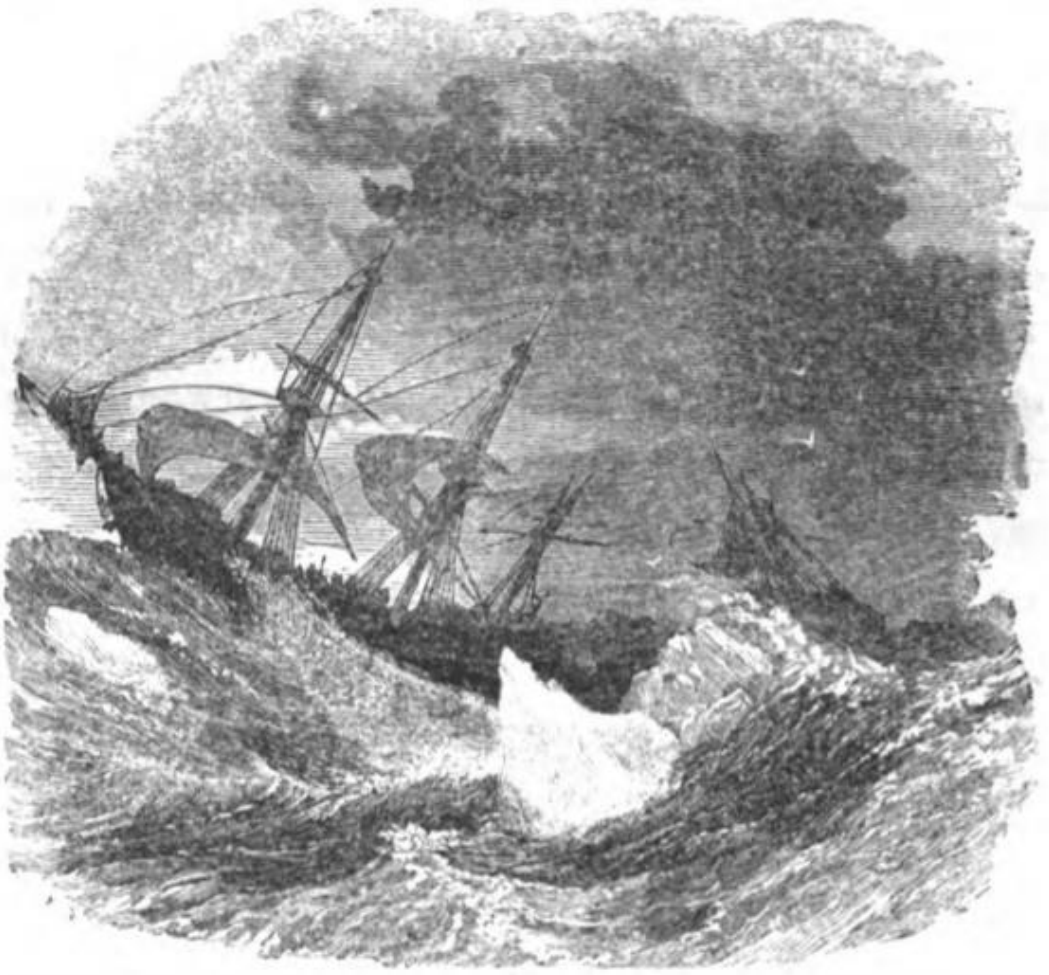

Dit naaidoosje is van Egede's vrouw geweest. Vandaag de dag te zien in het Nationaalmuseum in Kopenhagen.

Elf jaren waren verlopen sinds Egede voor het eerst de aandacht van zijn landgenoten op de treurige geestelijke toestand van de Groenlanders had gevestigd. Vaak had hij in die jaren gezegd, "alle dingen zijn tegen mij!" En hij deelt ons mee, dat hij zeer geneigd was met God te twisten, Die in zijn hart de onweerstaanbare begeerte had gelegd om het Evangelie in Groenland te gaan prediken, en Die toch iedere poging verijdelde om die wens te verwezenlijken. Maar nu was hij vol vreugde en dankbaarheid. Op 2 mei 1721 ging hij, vergezeld met zijn vrouw en vier jonge kinderen aan boord van 'de Hoop' en werd aan de zeelieden en landverhuizers, omstreeks veertig in getal, voorgesteld als het opperhoofd van de aanstaande kolonie. Maar de schepen konden pas tien dagen later de haven verlaten. Op 12 mei vertrokken zij eindelijk naar hun bestemming en zagen zich gedurende de eerste achttien dagen door vrij goed weer begunstigd. Op 4 juni passeerden zij Statenhoek, de zuidoostelijke spits van Groenland, en vleiden zich dat hun reis spoedig ten einde zou lopen. Het weer veranderde echter en werd zeer stormachtig, terwijl de schepen veel ijs ontmoetten. De walvisvaarder had hen in het begin van de reis reeds verlaten, en zij zagen hem niet weer. Hij was door een rukwind omver geslagen, had zich weer opgericht met verlies van de masten en was naar de kust van Noorwegen gedreven; een slecht voorteken voorzeker voor de handelsonderneming van de Compagnie. 'De Hoop' en het andere schip bleven ongeveer drie weken bijna op dezelfde hoogte, zonder nader aan hun bestemming te komen; de kapitein, die wanhoopte aan een gelukkige uitslag van hun reis, was bijna besloten naar Bergen terug te keren, toen zij een opening in het ijs ontdekten. Na geprobeerd te hebben er een eind doorheen te varen, bemerkten zij dat zij niet verder konden komen. Graag zouden zij nu de volle zee ingevaren zijn, maar de wind was tegen en blies zeer hevig. Het kleinere schip stootte op het ijs en kreeg een lek; beide schepen verkeerden gedurig in het grootst gevaar door de ijsschotsen die er op aandreven. En om hun treurige toestand nog te verzwaren, kwam er een sterke mist op, die alle voorwerpen voor hun ogen bedekte. In deze toestand verzocht de kapitein van 'de Hoop' al de reizigers, om zich tot de dood voor te bereiden, die hun elk ogenblik kon overvallen. **Zij echter klemden zich vast aan God en werden gered**. Zonder dat zij het bemerkten, bereidde Gods voorzienigheid hun verlossing door de storm die hen dreigde te vernielen. Deze verbrijzelde en verstrooide het ijs, en toen de mist optrok bevonden zij zich tot hun verwondering in open water. Dagelijks waren nu de ogen der emigranten zorgvol naar de kust van hun nieuw vaderland gericht, maar eerst op 3 juli bereikten zij de kust bij de Baalsrivier, op 64graden Noorderbreedte. Die kust herinnerde hen in sommige opzichten aan het land dat zij hadden verlaten; maar alleen de meest wilde en woeste gedeelten van het Noorweegse landschap waren hier te zien; de talloze eilanden, rotsen, inhammen aan het strand, en de majestueuze bergen op de achtergrond. Maar de sneeuw, de ijsbergen, de barheid en de onvruchtbaarheid van Groenland deden hen opmerken, dat zij inderdaad ver verwijderd waren van hun eigen voortreffelijk kustland met zijn grote fjorden, nu eens wijder, dan weer nauwer,

met hun duizenden bochten en kanalen; die prachtige kusten nu eens ingesloten tussen statige graniet klippen, dan weer brede meren vormende, op welke vruchtbare boorden rijke boerderijen en grazige weilanden elkaar afwisselden met uitstekende, puntige rotsen, bossen en watervallen.
De Baalsrivier (de naam werd haar in het vervolg van tijd door de kolonisten gegeven) is een inham die 60 of 70 mijlen in het land zich uitstrekt, in een noordwestelijke richting. Een menigte eilanden, meer dan honderd in getal liggen in de monding van de rivier; en op een van die, Kangek[53] genoemd, bouwden zij hun eerste woning, een huis van steen en aarde, met hout beschot. Op 3 augustus was het gereed en na een korte dankstond, bij welke gelegenheid Egede zijn metgezellen stichtte met de woorden van Psalm 117, verhuisden zij daarheen en verlieten hun enge woning aan boord van het schip. Hoewel nog vroeg in het jaargetijde, waren de nachten reeds zeer koud. De emigranten richtten ook een smederij op, en andere nodige gebouwen voor magazijnen en werkplaatsen, en noemden de plaats Godthaab dat betekend 'Goede hoop'. Een kam van de Eskimo's werd op de naburige kust gezien[54]. De mensen waren vier of vijf voet lang, hadden brede platte gezichten, grof zwart haar en een zeer bruine huid. Zij waren van top tot teen in zeehondenvellen gekleed en hun tenten waren van dezelfde stof gemaakt. De werkzaamheden van de Europeanen werden door hen nauwkeurig gadegeslagen en door hun gebaren toonden zij grote verwondering dat er ook vrouwen en kinderen onder hen waren. Zij waren nog meer verwonderd toen zij bemerkten dat de vreemdelingen een huis bouwden, alsof zij van plan waren in het land te blijven. Door tekenen gaven zij te kennen dat hun huizen onder de sneeuw zouden worden bedolven. Zij wezen naar de zon en naar de horizon, beefden en trilden, sloten hun ogen en legden hun handen onder hun hoofden, door dat alles te kennen gevende dat zij allen zouden bevriezen wanneer de winter kwam, en dat zij dus veiliger deden, tijdig te vertrekken voor dat de tijd van kou en donkerheid zou naderen. Toen zij echter bemerkten dat hun waarschuwingen niets baatten, werden zij bevreesd, vertrokken naar een meer verwijderd gedeelte van de kust en wilden de Europeanen niet toelaten in hun tenten te komen. Geschenken en vriendelijke bejegening deden hun vrees na enige tijd bedaren; maanden verliepen evenwel, eer zij de vreemdelingen in hun huizen toelieten, of het durfden hun bezoeken terug te brengen. Men moest bekennen dat zonder de wens om hun nuttig te zijn, weinig Europeanen begeerte zouden hebben een Groenlands huis binnen te gaan, of de inboorlingen bij zich te ontvangen. Volgens de beknopte en rondborstige taal van een hunner vroegere bekenden "dropen hun klederen van vet en waren vol ongedierte", terwijl hun handen, aangezichten, huisraad en kookgereedschap insgelijks besmeerd waren met olie, vuiligheid en zeehondenvet. De huizen waarin zij het grootste gedeelte van het jaar doorbrachten (de tenten werden alleen voor zomerwoningen gebruikt), waren lange smalle hutten van steen en graszoden, juist hoog genoeg, dat een man er rechtop in kon staan. Gordijnen van zeehondenvel, dienden in plaats van muren, om de woning in te delen en bewoonbaar te maken voor afzonderlijke gezinnen. Zij hadden geen vuur, maar een lamp, waarvan de pit uit mos gemaakt was, en die met traan gevuld, warmte en licht in iedere afdeling verspreidde. Boven iedere lamp hing een stenen ketel, waarin de maaltijden werden gekookt, meestal bestaande uit vis, walvisspek en zeehondenvlees. De zeehond was inderdaad de hoogste, onwaardeerbare

[53] Het eiland Kangeq, genaamd Håbets (Eiland van de Hoop), vormde de locatie van de eerste nederzetting van Hans Egede in Groenland na zijn landing op 3 juli 1721. Kangeq lag op een eiland aan de monding van de Nuup Kangerlua-fjord, aan de kust van de Labradorzee, ongeveer 18 km ten zuidwesten van Nuuk, de hoofdstad van Groenland. KJB

[54] Egede schrijft over zijn aankomst in het land: "Hier zag ik de mensen voor wie ik zoveel moeite had gedaan. Hun eerste aanblik leek me zo ellendig, omdat ze in werkelijkheid ellendige en meelijwekkende mensen op zich waren; want wat is er ellendiger dan de kennis van God niet te hebben en ver verwijderd te zijn van het leven dat van God is? De overweging om ze in zo'n ellendige toestand te zien, deed me meer verdriet dan dat ik ze niet eens in hun ellende kon helpen." Uit: H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 36 en 37.

bezitting van deze arme lieden, die hen voorzag van voedsel, kleding, woonhuizen en schuiten. Het was de dagelijkse bezigheid van de vrouwen, de huiden te looien, te bereiden en er kledingstukken, en andere gebruikelijke voorwerpen van te vervaardigen. De ingewanden werden ook gebruikt, daar men er een dicht netwerk van maakte, dat in de winter in plaats van glas, in hun hutten enig licht doorliet en wind en kou buiten sloot.
Egede nam iedere gelegenheid waar om de inboorlingen te bezoeken, en zodra hij opgemerkt had dat ***kina*** [55]betekende *wat is dit*? Zei hij kina? kina? bij ieder voorwerp dat hij zag, en schreef de antwoorden op. Op deze wijze leerde hij de namen van vele dingen kennen; maar in andere opzichten vorderde hij aanvankelijk zeer weinig. De uitspraak van de taal was bijzonder moeilijk voor Europeanen, hoofdzakelijk om de letter r, die zeer diep uit de keel werd uitgesproken en vaak als een k klonk. Een nog groter bezwaar bestond in de aard van de taal zelf. De Groenlandse taal behelst een menigte van woorden die dagelijkse voorwerpen en bezigheden uitdrukken, en de kleinste veranderingen aanwijzen door bijzondere termen; maar ze bezit geen woorden voor afgetrokken denkbeelden. De betekenis van de woorden wordt veranderd door een menigte bijvoegingen en aanhechtingen (het gehele getal verbuigingen van ieder werkwoord bijvoorbeeld klimt soms tot honderd tachtig); bovendien worden vele woorden tezamen gevoegd, zodat de inboorlingen zich kort en krachtig kunnen uitdrukken, maar dit veroorzaakt vooral grote moeite aan de vreemdelingen die hun taal gemakkelijk en vlug wensten te leren spreken. Bemerkt hebbende dat een inboorling, Arok genaamd, zich aan een van de emigranten, Aaron, had aangesloten vanwege de overeenkomst in hun namen, liet

ZWARTE GANZEN BIJ DUIZENDEN OP DE KUST.

[55] Ik ontdekte dat het woord ‘kina’ vandaag de dag in de Groenlandse taal ‘welke’, ‘wat’, of ‘wie’ betekend. Dus dat woord is al honderden jaren hetzelfde. KJB

Egede Aaron met zijn eigen toestemming gedurende enige maanden onder de Eskimo's vertoeven, in de hoop dat hij daardoor enige kennis van de taal zou verkrijgen en enige bijzonderheden van het land zou vernemen. Vooral wenste hij te weten of hun ook iets bekend was van andere inwoners, van een ander ras dan zij waren; want zijn hart verlangde vurig naar de lang verloren landslieden die hij op zo verre afstand was komen zoeken. Aaron vernam zeer weinig door zijn nieuwe kennissen, die door aanhoudende pogingen tot diefstal hem zodanig vertoornden, dat hij eindelijk beproefde om door slagen hen te genezen van die kwaal. Zij van hunnen kant vielen op hem aan, mishandelden hem geweldig en ontnamen hem zijn geweer, opdat hij hun daarmee geen kwaad zou doen. Later echter, bevreesd geworden, trachtten zij hem te bedaren en te vleien, en vroegen hem dringend het toch niet aan hun "Angekok" te zeggen, uit vrees van gestraft te zullen worden. Angekok betekent in de Groenlandse taal 'wijze man'. Het was de naam, door de inboorlingen aan sommigen onder hen gegeven, die zich het aanzien gaven van waarzeggers of tovenaars te zijn, en voor wie zij zeer bevreesd waren. Sinds de komst van de blanke mensen hadden enige Angekoks al hun krachten op dezen beproefd, vooral op Egede, daar hij de voornaamste van hen scheen te zijn. Al wat in hun vermogen was, stelden zij in het werk om kwaad te brengen over deze vreemdelingen en hen te noodzaken om het land te verlaten. Maar ziende dat hun tovenarijen niets baatten, verspreidden zij het gerucht dat Egede zelf een zeer machtige Angekok was.

Gedurende het eerste jaar waren de kolonisten niet voorspoedig, noch wat de jacht noch wat de visserij betrof. Aan de randen van de Baalsrivier bevonden zich veel rendieren en witte hazen, maar beide waren uitermate schuw. Toen in februari de vorst zeer streng werd, en de zee kookte en bruiste, vlogen zwarte ganzen bij duizenden op het strand, maar hun vlees was voor de Europeanen niet aangenaam, hoewel het beter smaakte dan dat van andere zeevogels. Zij hadden voornamelijk op de visserij gerekend en gehoopt dat deze tot aanvulling zou strekken van de voorraad, die zij uit Noorwegen hadden mee gebracht; maar het eerste jaar althans, werden zij daarin teleurgesteld en vonden dat zij minder opbracht, dan de overvloed van vis in de zeeën van hun eigen land, hen had doen verwachten.
Zij waren niet gewoon om zeehonden te vangen, ook hadden zij een vooroordeel tegen het gebruik van het vlees van deze dieren. De hevige kou, die, zodra zij buiten de deur kwamen, hun de handen en het aangezicht deed bevriezen, het gemis aan de nodige beweging, het langdurig en onafgebroken gebruik van gedroogde en gezouten levensmiddelen, veroorzaakte lusteloosheid en neerslachtigheid onder de kolonisten, en niet weinigen werden door scheurbuik aangetast. De handelsagent ontdekte tot zijn leedwezen, dat de inboorlingen niet gezind waren om hun overtollige olie, huiden enz. in te ruilen tegen de goederen, die zij van Bergen hadden meegebracht, en dat het volk in het voorjaar, wanneer een Hollands schip Godthaab aandeed en in de haven binnenliep, in een half uur meer goederen aan boord bracht, dan hij gedurende de gehele winter van de Groenlanders had kunnen verkrijgen. De reden hiervan was dat de Hollanders door veeljarige handelsbetrekkingen met de Groenlanders, het vertrouwen van de inboorlingen gewonnen hadden en nauwkeurig wetende welke zaken bij de Eskimo's het meest gezocht waren, hun schepen daarvan voorzagen.
Het was weer mei; de grond begon te ontdooien en hoewel het nog vaak sneeuwde, waren zij toch van het zeer gewenste licht der zon, dagelijks slechts drie uren geheel verstoken. Een overvloed van mos en grassoorten, van onderscheidene kleine kruiden en bloemen kwamen te voorschijn, ook het onschatbare lepelblad dat van onder de sneeuw uitsproot en de meest heilzame uitwerking op de ongestelden had. Het niet aankomen echter van het schip, dat in de loop van die maand met nieuwe voorraad uit Noorwegen verwacht werd, veroorzaakte grote ontevredenheid. De meeste kolonisten begonnen te murmureren tegen de leraar, die hen naar deze akelige wildernis had gebracht, en allen gaven hun besluit te kennen om met het schip 'de

Hoop', dat te Godthaab overwinterd had, naar Noorwegen terug te keren. Egede werd daardoor in groten nood en moeilijkheid gebracht. Alleen kon hij niet in het land blijven met zijn vrouw en jonge kinderen, om hen voor zijn ogen te zien wegkwijnen. Evenmin kon hij de gedachte verdragen, het werk te moeten verlaten dat hij pas begonnen had en de gelegenheid op te geven die hij door onafgebroken inspanning van vele jaren verkregen had, om het Evangelie in Groenland te verkondigen. Alles wat hij van de kolonisten verkrijgen kon, was, dat zij tot juni wachten zouden op de komst van het schip dat nieuwe voorraad zou meebrengen. Het werd juni, drie weken van die maand verliepen en geen schip was te zien. Reeds begon het volk al het goed en de gereedschappen bijeen te brengen en de woningen af te breken. Met grote smart en vrees aanschouwde Egede die voorbereidselen tot het verlaten van het land; daar door toch zag hij zichzelf haast genoodzaakt mede te vertrekken. **Zijn vrouw echter weerstond met zoveel standvastigheid dit besluit, dat hij zoals hij zelf verhaalt, zich schaamde zoveel onder te moeten doen voor haar geloofsmoed. Van het ogenblik af dat zij in Groenland waren gekomen, had zij die plaats beschouwd als de van God hun aangewezen werkkring en met blijmoedigheid de ontberingen en ongemakken daaraan verbonden gedragen. Zij was zo vast overtuigd dat het schip vroeger of later zou aankomen, dat zij het volk ernstig toesprak terwijl zij bezig waren hun huizen omver te werpen, en hen verzekerde dat zij nodeloze moeite deden.** Zij lachten om de voorspellingen van de nieuwe profetes, maar hun ongeloof werd weldra beschaamd. Op 27 juni kwam het lang verwachte schip in de haven,

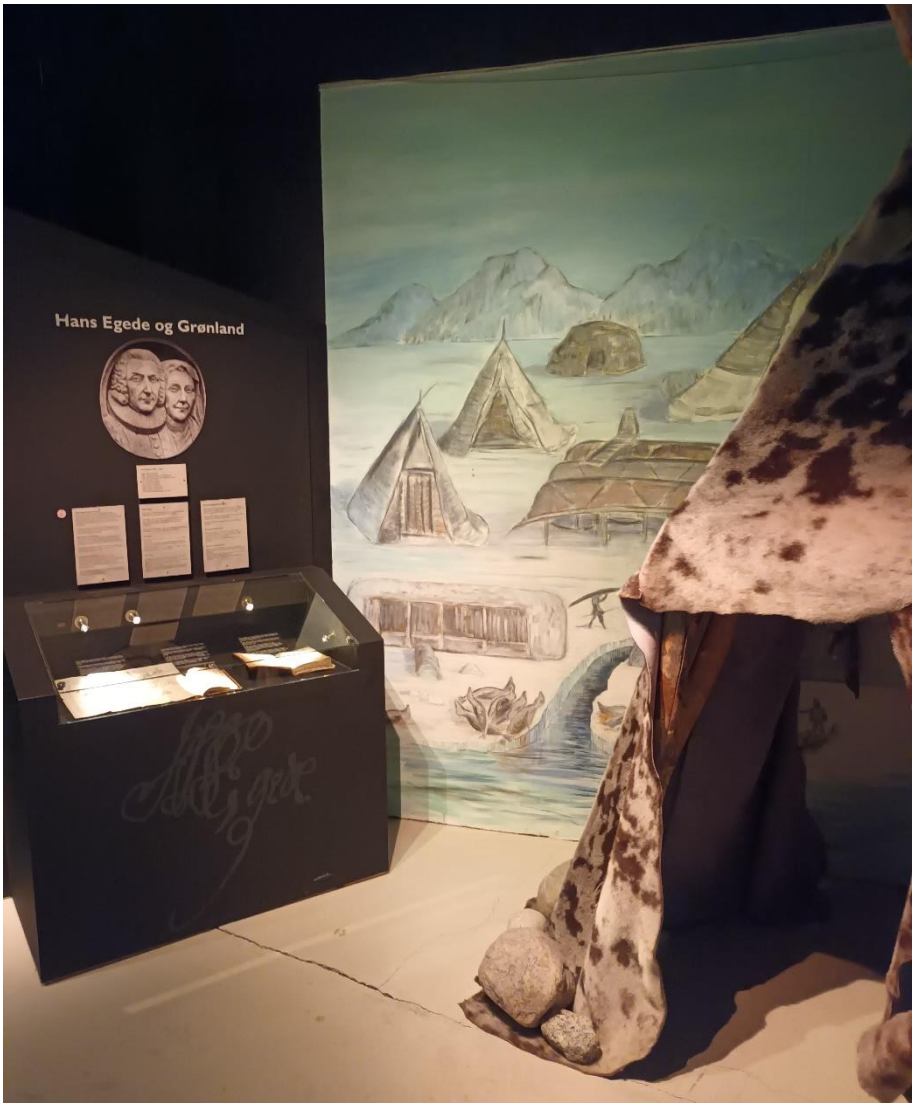

In het bezoekers-centrum in Trondenes wordt ook aandacht gegeven aan Hans Egede en de zending in Groenland.

bracht overvloedige voorraad aan voor het volk, en bovendien voor Egede het zo verblijdend bericht dat de koning van plan was de zending zo krachtig mogelijk te ondersteunen.

EGEDE IN EEN HUT VAN DE ESKIMO'S

Door deze blijde tijdingen bemoedigd, hervatte Egede met nieuwe ijver het onderwijs[56] onder de inboorlingen. Zijn kleine jongens konden zich reeds verstaanbaar maken en hoewel de uitspraak, die zij bijna onmerkbaar zich eigen maakten, hun vader nog zeer bezwaarlijk viel, had hij reeds een menigte Groenlandse woorden aangeleerd, en meende dat hij met behulp van zijn kinderen een aanvang zou kunnen maken met over godsdienstige onderwerpen te spreken. Paul, de oudste van zijn zoons kon een weinig tekenen; zijn vader hielp hem om zo goed mogelijk enige schetsen van de Bijbelse geschiedenis te maken. Paul zelf, als hij in later tijd de

[56] Egede gebrukte Luthers Kleine Catechismus als basis, om de Groenlander, en met name de catecheten te onderwijzen. KJB.

eerste pogingen van dat zendingswerk beschrijft, verzekert ons dat het zeer ruwe tekeningen waren; maar hoe dan ook, ze beantwoordden in sommige opzichten aan Egede's bedoeling, namelijk om de verhalen van de schepping, de val, de zondvloed, de wonderen van de Heere Jezus, Zijn dood en opstanding duidelijker te kunnen voorstellen. De Groenlanders hielden veel van alles wat naar een geschiedenis geleek; maar de wonderen waardoor Christus de zieken genas en de doden opwekte, vonden de meeste ingang in hun gemoed; en wanneer Egede tot hen kwam als boodschapper van de machtige en goedertieren Heere, verbeeldden zij zich dat hij ook een menigte wonderen kon verrichten. Zieken werden vaak tot hem gebracht met de bede, om op hen te blazen; want door dit middel beweerden de Angekoks ziekten te kunnen genezen. Egede herinnerde hen telkens met nadruk dat hij een mens was van gelijke beweging als zijzelf. Hij kon hun som, zei hij, enige geneesmiddelen aanwijzen, die hun in geval van ziekte, van dienst konden zijn; maar God alleen, Die zijn en hun Schepper was, kon hen genezen. Zij moesten tot Hem opzien, om gezondheid en al het goede wat zij verder begeerden, te verkrijgen.

Na aldus met hen gesproken te hebben knielde hij neer en bad voor de zieken.
Sommigen, voor wie hij aldus had gebeden, herstelden, en het vertrouwen van de inboorlingen op de goede gezindheid van de zendeling werd zeer versterkt, zodat zij hem graag in hun woningen ontvingen. Maar wanneer hij hen trachtte aan het verstand te brengen, dat er ziekten der ziel zowel als ziekten van het lichaam waren en dat allen nodig hadden van die krankheid genezen te worden, dan hadden zij geen oren om te luisteren. Of wanneer het hem gelukte, gedurende korte tijd hen daarmee bezig te houden, antwoordden zij dadelijk dat het wel mogelijk was dat de Europeanen dergelijke kranke zielen hadden, maar de Groenlanders niet. Wanneer de goede God, waarvan hij sprak, hun slechts gezonde lichamen, en veel zeehonden gaf, behoefden zij niets meer.
Ten einde meer gelegenheid te vinden om hen te onderwijzen en hun karakters, gewoonten en taal nauwkeurig te leren kennen, nam Egede zijn twee zoons met zich en vestigde zich gedurende een gedeelte van de tweede winter die hij in Groenland doorbracht, onder de inboorlingen. Het vereiste niet weinig zelfverloochening van de kant van vader en zijn kinderen om geduldig de onaangenaamheden van zulk een toestand te verdragen. De sterke lucht van de olie die zij in de lampen brandden, en van de vis en het walvisspek dat zij kookten, de stank van de half verrotte zeehonden (voor hen een geliefkoosde lekkernij), de walgelijke uitwaseming van de huiden, die de vrouwen bereidden, vervulde onophoudelijk de hutten en maakte de dampkring bijna ondragelijk. Van de vuilheid en onreinheid van woningen, huisraad en mensen is reeds gemeld; het voedsel maakte daarop geen uitzondering. Het werd gekookt en opgedist zonder het minste denkbeeld van zindelijkheid en vaneen getrokken met de tanden en de vingers. Wanneer de inboorlingen een bijzondere eer aan hun bezoeker wilden bewijzen, dan boden zij hem een stuk vlees of walvis aan, waarvan zij zorgvuldig het vuil hadden afgelikt; zulk een geschenk te weigeren, werd als een grote belediging aangemerkt. Niettegenstaande al deze onaangename omstandigheden arbeidde Egede met het meeste geduld en met de meeste volharding onder hen; ook de kinderen die reeds iets hadden overgeërfd van de geest die de ouders bezielde, verduurden welgemoed zeer veel dingen die hun weinig behaagden. Zij vonden weldra enige speelmakkers onder de Groenlandse kinderen, en door de gestadige omgang met hen, maakten zij zich hun taal geheel eigen. Zij waren nu in staat hun vader te helpen met het vertalen van enige gedeelten van de Evangeliën. De Groenlanders waren in het begin zeer bevreesd wanneer Egede hun voorlas, denkende dat hij een soort van tovenarij aanwendde. Zij meenden een stem te horen die uit het boek zelf voortkwam, en het duurde lang voordat zij het durfden wagen een boek of stuk papier met geschreven schrift aan te raken. Toen zij echter zagen dat geen kwaad hun wedervoer door de aanraking van deze vrees-verwekkende zaken,

veranderde hun angst in grote bewondering en rekenden zij het een eer, aan een der kolonisten een brief te brengen, dat zij het ‘dragen ener stem’ noemden.
De zendeling bemerkte geen spoor van godsdienstige verering onder hen, behalve dat de jagers soms, wanneer zij van de jacht terugkwamen, een stuk van het eerst gedode rendier op een stenen blok legden, om zeker te zijn, zoals zij zeiden, dat zij een volgende keer voorspoedig zouden zijn. Zij berekenden tamelijk nauwkeurig de jaargetijden, door op te merken wanneer de eiderganzen broeiden, en wanneer de zeehonden, de vissen en de vogels naar hun gewone verblijfplaats terugkeerden. In de zomer verdeelden zij de dagen naarmate de zon de schaduw wierp op de rotsen en de bergen; in de winter berekenden zij de tijd naar het op- of ondergaan van zekere sterren. Sommige van deze opmerkingen aangaande de hemellichamen waren nog al dichterlijk, terwijl zij naar hun eigen denkbeelden namen aan de voornaamste sterrenbeelden gaven. Zo noemden zij de groten beer ‘Tukto’, het rendier; ‘de Pleiaden’ (Zevengesternte) waren honden die een beer de gehele nacht achterna zaten. ‘De Orion’ was *Sirktuk* ‘een verdwaalde’; zij zeiden dat dit sterrenbeeld bestond uit enige verdoolde zeehondenjagers, die de weg huiswaarts niet meer kunnende vinden in sterren veranderd waren. Zij berekenden vrij nauwkeurig de tijd van de winterzonnestilstand en vierden dit met een groot feest ter ere van de zon. De inboorlingen kwamen alsdan van verschillende plaatsen tezamen alsof zij een kermis bezochten, en brachten eiderdons, huiden, narwal- of eenhoorntanden mee en bovenal stukken *weichstein*, een zachte en gladde steensoort, waaruit de Groenlanders hun lampen en ketels vervaardigden. De dagen werden tot handelen gebruikt, de nachten die door het licht van maan en sterren dat op de sneeuw en het ijs weerkaatste, zo helder waren als de dagen, werden met feesten en dansen, met het verhalen van de heldendaden van hun voorvaders op de zeehondenjacht, en het zingen van vreugdeliederen over het weldra terugkeren van de zon doorgebracht. Ook daarbij ontbrak elke daad van aanbidding van een hoger wezen. Nadat Egede meer van nabij met het volk bekend was geworden, vernam hij dat hun voorouders een wezen vereerd hadden dat boven de wolken leefde, en dat zij zelf geloofden in het bestaan van een geest, met alle dingen in hemel en op aarde bekend en die zij ‘Silla’ noemden. Zij geloofden ook in een groot aantal mindere geesten, goede en kwade; maar vooral in één die goed en machtig was en die zij ‘Torngarsuk’ noemden. Zij vonden het echter niet de moeite waard hem te aanbidden, betuigende dat hij te goedertieren was om nodig te hebben dat men hem moest smeken om hen wel te doen. Van hun eigen natuurlijke toestand als zondaars, van schuldbewustzijn tegenover een heilig en almachtig Schepper, hadden zij niet het minste denkbeeld.
Hoewel er veel onaangenaams en zelf walgelijks was in hun huiselijke omgevingen kon Egede toch niet nalaten de bedaardheid te bewonderen, waarmee zij hun dagelijkse bezigheden verrichtten; ieder gezin volbracht deze in het nauwe vertrek dat hun was aangewezen, zonder in te dringen in dat van de buurman en zonder onder elkaar te twisten. Zij waren zelden ledig; voor de vrouwen vooral zou zulks bijna onmogelijk zijn geweest, want zij waren tegelijk: slagers, koks, naaisters, leerlooisters, kleermaaksters, schoenmaaksters en bouwmeesteressen van de huizen; de mannen bemoeiden zich alleen met de jacht en visserij en het vervaardigen van de nodige gereedschappen, waarin zij veel vernuft aan de dag legden. De zendeling hoopte eerst, dat hun gewone bedaardheid en goedaardig verkeer voortkwam uit natuurlijke vriendelijkheid en zachtheid van gemoed; maar toen hij langer in het land had gewoond, was hij genoodzaakt een veel minder goede dunk van hun karakter op te vatten. De aangenaamste trek was de sterke liefde van de ouders tot de kinderen. Zolang ze jong waren verloren zij hen zelden uit het gezicht en er bestaan voorbeelden dat moeders zich van het leven beroofden toen haar kinderen verdronken waren, daar zij de akeligheid van dat gemis niet konden dragen. Maar de kracht van hun ouderlijke en in vele gevallen ook van hun kinderlijke liefde, vormde helaas een verwonderlijke en treurige tegenstelling met hun harde en liefdeloze onverschilligheid over het leed van hen, die minder na aan hen verwant waren. Egede had hun bereidvaardigheid om vreemdelingen te herbergen bewonderd, maar ontdekte spoedig dat deze schijnbare gastvrijheid

meest uit zelfzucht voortkwam; zij gaven letterlijk, om evenveel terug te ontvangen, en voor de behoeftigen waren zij onbarmhartig. Wezen en weduwen van wie kinderen te jong waren om bij de robbenvangst gebruikt te worden, ondervonden zelden hulp en mededogen. Integendeel werden zij gewoonlijk van hun kostbaarste eigendommen beroofd, zodra hun natuurlijke beschermers overleden waren; en na hun ellendig leven zolang mogelijk gerekt te hebben door middel van vissen, mossels en zeegras, kwamen zij van kou en honger om. Menigmaal als een kajak (visschuitje) omsloeg, stonden de mensen met de meeste onverschilligheid aan het strand te kijken, wanneer het onheil geen van hun bijzondere vrienden trof; zij schepten er zelfs vermaak in om zijn vergeefse pogingen tot redding gade te slaan, en lieten liever voor hun ogen de ongelukkige verdrinken, dan dat zij zich de moeite gaven om met een andere kajak hem te gaan redden. Hierin en in menig ander opzicht was er een verwonderlijke en heerlijke verandering merkbaar in het karakter van de Groenlanders, nadat het licht en de liefde van het Evangelie hun hart bestraalden. Maar er was nog een geruime tijd nodig eer die gezegende dag aanlichtte en Egede, steeds geduldig en in hope werkzaam, zag tevergeefs uit naar de eerste schemering.

Het portret van Hans Egede. (Foto gemaakt in het Nationaalmuseum in Kopenhagen).

Soms waren zij verstoord over de pogingen van de zendeling om hen te onderwijzen, en zochten hem te hinderen door hun luidruchtige vrolijkheid of door hetgeen hij zei belachelijk te maken. Sommigen van de kolonisten, verbitterd door zulk onbetamelijk gedrag, dreigden hen gestreng te zullen straffen; maar Egede verkoos de zachtere weg van verdraagzaamheid en vriendelijke terechtwijzing; dit had zulk een goede uitwerking op de Groenlanders, dat zij hun plagerijen staakten, hoewel zij horende niet hoorden en niet begrepen wat gezegd werd.
Hij had twee weesjongens bij zich in huis genomen en door vele geschenken en vriendelijkheid vermocht hij zoveel op hen, dat zij begonnen te leren lezen en schrijven. Toen hij bemerkte dat het stille leven dat de Europeanen leidden, hun zeer onaangenaam was, verbood hij hen niet naar zee te gaan, of hun kennissen onder de inboorlingen te bezoeken; maar niettegenstaande deze vrijheid werden zij weldra de geringe beperking moe, die deze nieuwe bezigheden hun oplegde; zij zeiden dat er niets te winnen viel bij het turen op een boek of het maken van tekens op papier, terwijl zij zowel voedsel als genot konden vinden door de vangst van robben en het

schieten van vogels. Egede stelde alle pogingen in het werk om hen te overtuigen hoe aangenaam en nuttig het was te kunnen schrijven en lezen, dat men daardoor de gedachten kon weten van verwijderde vrienden en met hen kon spreken, maar bovenal dat men daardoor de goedheid van God en Zijn wil uit de Bijbel kon leren kennen; maar zij hadden niet de minste begeerte om deze voorrechten te genieten, en zodra zij maar alles hadden wat zij wensten, verwijderden zij zich, zonder de zendeling mee te delen wat zij gingen doen. Sommige anderen wilden graag enige tijd bij hem in huis worden opgenomen, en hoewel dit zeer moeilijk voor hem en voor zijn vrouw was, daar zij weinig ruimte over hadden, weigerden zij het niet, daar zij hoopten dat deze ongenode gasten enig nut zouden trekken uit hun verblijf in een Christelijk huisgezin. Acht of tien Groenlanders kwamen weleens hun intrek te Godthaab nemen, maar hun enig doel daarmee was goed verzorgd te worden, gedurende het jaargetijde dat tot jagen en vissen niet geschikt was. Zij luisterden dan inderdaad, terwijl Egede trachtte hen uit de Schrift te onderwijzen, en sommigen konden zelfs goede antwoorden geven op enige vragen aangaande de christelijke leer, maar niemand van hun scheen iets te verstaan of te gevoelen van de waarheden die zij met de lippen uitspraken. En wanneer zij nu voedsel en huisvesting, zolang zij dat wensten, genoten hadden namen zij weer afscheid.

De winter scheen voor Egede de meest geschikte tijd tot zijn zendingsarbeid. Van tijd tot tijd gelastten de kooplieden te Bergen evenals de koning dat het land doorzocht zou worden om de woonplaatsen op te sporen van de oude Noorwegers en om nieuwe koloniën te vestigen op die plaatsen, die hun het voordeligste toeschenen voor jacht en visserij. De werkzaamheden aan die plannen en onderzoekingsreizen verbonden, kwamen meestal op Egede neer, als hoofd van de gehele kolonie. Menigmaal was hij gedurende de korte zomer verplicht om zijn familie te Godthaab te verlaten met als doel om deze onderzoekers op verschillende gedeelten van de kust te vergezellen. Zijn eerste zorg was een meer geschikte plaats te vinden op het vaste land, waar de grond vruchtbaarder was, om daarheen Godthaab te verplaatsen. Ten zuiden van de Baalsrivier ging hij langs een hoge driepuntige berg die honderd mijlen uit zee reeds te zien was, ‘Hiorte Tuk’ de hertshoorn genaamd. Iets verder ontdekte hij een fraaie landpunt, waar overvloed van gras en hakhout was, een beek met veel zalmen en heerlijke weiden. De kolonisten noemden deze plaats Priester-Fjord en waren zeer tevreden naar zulk een vruchtbare vallei te kunnen verhuizen. Nadat zij echter stenen uitgegraven en andere toebereidselen gemaakt hadden om te gaan bouwen, moesten zij van dat plan afzien, daar het bleek dat deze plaats te moeilijk voor de schepen te naderen zou zijn. Dichtbij de mond van deze baai was een andere, aan welker randen robben en rendieren in overvloed gezien werden, en hier ontdekte Egede de eerste sporen van zijn verloren landgenoten, de ruïnen namelijk van oude Noorweegse dorpen. De overblijfsels van kerken waren gemakkelijk te onderscheiden en blijkbaar van arduinsteen gebouwd, die overvloedig in die omstreken voor handen was. Op andere plaatsen werden van tijd tot tijd meer zulke overblijfselen gevonden. De Baalsrivier opvarende, om een plaats te gaan zien waar de Groenlanders hem verhaalden, dat de zeehonden in grote getale gedood zouden kunnen worden, kwam Egede in een zeer schoon dal, waar het onderste gedeelte van een vierkante toren stond, met een grote hoop stenen er naast; een en ander scheen het overblijfsel te zijn van een kerk waarin 400 jaar geleden de inwoners van dat dal bijéén gekomen waren om God te aanbidden. Verschillende mindere gebouwen vond men ook, en de grond was dicht begroeid met gras, lage vlierstruiken, berken, wilgenbomen en ook jeneverbessen. De prachtige bloemen van de rode, kruipende azalea en menig ander klein maar fraai bloempje, verlevendigde het toneel; van de zeekant gezien scheen het een zo aangename plek te zijn, als men in zulke noordelijke streken slechts kon verwachten. Maar van de landzijde zag het er geheel anders uit; daar was het één ijsvlakte zover het oog reikte. In volgende jaren toen Egede en andere Europeanen nog zuidelijker trokken, ontdekten zij meer zulke streken, waar zij sporen vonden van vroegere bewoners, overblijfsels van aarden potten, mensenbeenderen en stukken van kerkklokken, die voorheen de gemeente naar het Godshuis samenriepen.

Mensen echter waren niet meer te vinden. Deze kinderen van zijn landgenoten die Egede zo graag te hulp gekomen was, waren lang van de aarde verdwenen. Op welke wijze zij omgekomen waren kon men nooit te weten komen. De overlevering van de inboorlingen aangaande hun verdwijning, was waarschijnlijk niet van alle waarheid ontbloot, hoewel de overgeërfde haat van de Eskimo's tegen de vijanden van hun voorvaderen, de geschiedenis met overdreven trekken had opgesmukt; bijvoorbeeld, dat de 'Kablunaet' dat zijn vreemdelingen, honden waren in menselijke gedaante. De voorvaders van de Eskimo's die zij uit trots 'Inuit' dat is, mensen noemden, waren dappere jagers; maar zij werden verachtelijk behandeld door de 'Kablunaet', waarom zij deze uit wraak beoorloogden, en na langdurige strijd allen verdelgden. In Denemarken had men sinds lang verondersteld dat er belangrijke overblijfsels van deze oude nederzettingen aan de oostkust aanwezig moesten zijn, en Egede had vroeger reeds de last ontvangen om enige moedige zeelieden daarheen te zenden, met als doel om dat gedeelte van het land te onderzoeken. Daar hij er veel belang in stelde dat deze zending nauwgezet uitgevoerd zou worden, stak hij zelf de zee in met twee sloepen en bereikte Statenhoek. De reis echter bleek moeilijk en gevaarlijk te zijn en de zeelieden waren zo ontmoedigd door het stormachtige weer, dat de zendeling hen niet kon bewegen om de reis voort te zetten. Spoedig na deze tocht vergezelde hij een ander gezelschap noordwaarts, om een goede plaats voor de walvisvangst te vinden. Hoewel de eerste poging mislukte, kon hij dit plan toch volvoeren, maar het jaargetijde was zo buitengewoon streng, dat de zendeling en zijn metgezellen hun thuis niet bereikten dan na gedurende vele weken ontzettende vermoeienis en snerpende koude doorstaan te hebben, daar het ijs de inhammen had versperd en zelfs ook de open zee met onmetelijke velden overdekte. Verschillende Groenlandse dorpen werden bij gelegenheid van deze tochten bezocht. Eerst waren de bewoners voor de vreemdelingen bevreesd, maar toen de inlandse loods hen zei, dat de grote 'Angekok' van de 'Kablunaet' bij hen was, ontvingen zij de reizigers met gezang en vreugdegeschrei en volgden hen van plaats tot plaats, in de hoop van iets buitengewoons van hen te zullen zien. Zij brachten de zendeling zelfs naar een graf en verzochten hem het daarin aanwezige lijk op te wekken. Op een andere plaats werd een blinde door zijn vrienden tot hem gebracht, opdat hij deze het gezicht mocht teruggeven. Egede bemerkte dat dit een geval was waartoe geen bovennatuurlijke macht gevorderd werd, en na de man vermaand te hebben om op God te vertrouwen en Hem te bidden dat Hij de middelen mocht zegenen, die hij tot zijn genezing wilde aanwenden, gaf hij hem iets voor zijn ogen, waarvan hij goede verwachting koesterde. Enige jaren daarna kwam de man naar Godthaab, om de zendeling te danken dat hij hem het gezicht terug had geschonken.

In de zomer van 1723 kwam een andere zendeling, Albert Top, tot Egede, om de dienst bij de kolonisten te Godthaab gedurende zijn afwezigheid waar te nemen, waartoe ook deze zich zeer ijverig op de kennis van de landtaal toelegde. Egede had reeds zo goed hij kon, enige helpers tot medearbeiders en opvolgers voorbereid en bracht ze al verder naar mate zijn kennis van de taal toenam. Hij vertaalde[57] de Geloofsartikelen, de Tien Geboden en enige korte gebeden in het Groenlands; hij vervaardigde ook enige korte opstellen over Bijbelse waarheden, die hij ophelderde door vergelijkingen en gelijkenissen, welke manier van onderwijs hij bemerkte dat bijzonder geschikt was voor de inboorlingen. Zij hoorden heel graag van de onsterfelijkheid van de ziel en van de opstanding. Zij hadden door de 'Angekoks' vele beschrijvingen gehoord van de toekomstige staat der ziel; sommigen beweerden dat zij achtereenvolgens enige aardse lichamen bewoonde, anderen dat de ziel verhuisde naar een rijk jachtveld met altoos durend groen overdekt en bevolkt met talloze dieren. Maar deze aangename wereld kon alleen bereikt worden na een zeer moeilijke reis. Zij luisterden aandachtig wanneer Egede sprak van de opstanding, wanneer ziel en lichaam weer verenigd worden om nooit weer te scheiden en waren verrukt van dat heerlijke land te vernemen, waar geen kou, duisternis, honger, ziekte, droefheid

[57] Meer hierover, zie paragraaf 3.16.4.9- 3.16.4.12.

noch dood meer zou zijn. Maar zij hadden niet het minste begrip van hetgeen het hoogste geluk in de hemel zal uitmaken, namelijk dat daar geen zonde meer zijn zal. Toen zij tamelijk bekend geworden waren met de onderwerpen waarover de zendeling met hen gesproken had zeiden zij menigmaal: "wij geloven nu dit alles, deel ons wat nieuws mee". Zij waren verwonderd en ontevreden wanneer hij hun verzekerde, dat zij het eigenlijk niet geloofden, want dat het dan een geheel andere indruk op hen zou maken. Dan zouden zij ontzag tonen voor de Heilige, almachtige, barmhartige God Die hen geschapen had; dan zouden zij erkennen dat zij zondige mensen voor Hem waren, die bedroefd, beschaamd en met verlangen naar de vergeving van hun zonden en de verandering van hun harten zouden uitzien, om Hem te kunnen behagen en Zijn geboden te onderhouden. Toen Egede hen eens sprak over het bevel van de Heere aan Zijn discipelen, om alle volken te onderwijzen, hen dopende in de Naam des Vaders, des Zoons en des Heiligen Geestes, liep de gehele menigte naar hem toe en wenste gedoopt te worden; zij waren zeer verwonderd dat hij zulks weigerde. Hij had teveel bewijzen, dat hun bereidwilligheid om de leer die hij verkondigde te horen en hun geloof te belijden, alleen uit eigenbelang voortsproot. Zij wensten zich bij de zendeling en zijn landgenoten aangenaam te maken, opdat zij meer ontvangen mochten van de giften en voordelen die de Europeanen hadden uit te delen.

De Angekoks, die duidelijk bemerkten dat de leer die Egede predikte meer algemeen werd aangenomen en dat hun bedrijf daardoor spoedig een eind zoude nemen, waren de eersten om hem tegen te werken en te bespotten. Wanneer hun evenwel grote moeilijkheden overkwamen werd het onwillekeurig openbaar dat zij geloofden aan de God van de zendeling. Toen eens een kind van de Angekok ziek was, bracht hij het tot Egede met de bede of hij zijn God wilde vragen om het te genezen. De zendeling zag dat het kind stervende was en zei dit tegen de vader, maar voegde erbij, als gij toelaat dat ik uw kind aan God opdraag, dan zal Hij het aannemen en het een beter leven in den hemel schenken. De man stemde toe; Egede doopte de kleine die kort daarna overleed. Nadat de ouders op de wijze der Groenlanders er rouw over bedreven hadden, met luid geschreeuw en geween, vroegen zij de zendeling of hij het naar het graf wilde dragen; want de vader meende dat niemand anders waardig was om dit te doen. Hij voldeed graag aan hun verzoek en begroef het arme kindje als een kind van de Christelijke gemeente, met een dankbaar gevoel dat het buiten bereik van smart en leed was. Na de begrafenis begeerden de Angekok en zijn vrouw ook gedoopt te worden. Egede beduidde hun dat zij die in staat waren het woord van God te begrijpen, het van harte moesten geloven en bereidwillig zijn om zichzelf over te geven aan de dienst van Christus, en dat hij alsdan hen heel graag zou dopen. Maar deze eis was hun te hard en zij vertrokken.

Onder de inboorlingen die door Egede te Godthaab met veel liefde waren ontvangen en die hij zoveel hij kon, in het Evangelie had onderwezen, waren twee jongelingen die op zulke vriendschappelijke voet met de Europeanen kwamen, dat zij graag met een van de schepen die Godthaab bezochten, naar Denemarken wilden gaan. Egede moedigde hen tot dat bezoek van zijn land aan, in de hoop dat hun verstandelijke vermogens ontwikkeld zouden worden door al het nieuwe dat zij zouden zien en waarnemen, en dat zij bij hun terugkomst aan hun landslieden een duidelijker begrip zouden kunnen geven van het leven en de beschaving in Europa, dan de Groenlanders tot hiertoe door de omgang met de vreemdelingen hadden ontvangen. Een van deze jonge mensen overleed op zijn terugreis te Bergen; maar de andere, Poek genaamd, kwam terug nadat hij een jaar in Denemarken vertoefd had[58]. Deze had veel te verhalen van het

[58] Tussen 1721 en 1740 hebben een aantal Groenlanders de reis naar Denemarken ondernomen en zijn weer teruggekeerd. Poek ging met Qiperoq in 1724 (Qiperoq stierf in Bergen in 1725). Later ging Poek met zijn gezin nog een keer in 1728 naar Denemarken. In 1729 stierf daar het hele gezin aan de pokken. Hans Pungiok (genoemd naar Hans Egede) trok in 1739 en Arnarsak en Tullimak gingen samen met Paul Egede in 1740 naar Denemarken en keerden in datzelfde jaar weer terug. Bron: Christina Petterson, "The Missionary, the Catechist and the Hunter",

Op dit schilderij staan Poek (rechts) (ca. 1700-1729) en Qiperoq (?-1725). Poek werd in 1728 in Groenland gedoopt en is van 1724-1725 en van 1728 tot zijn overlijden in Europa geweest. Qiperoq trok met hem naar Europa, maar stierf op 11 februari 1725 in Bergen.

Koninklijke hof, de pracht die aldaar heerste en van de grote gebouwen van Kopenhagen, van de fraaie schepen en de menigte soldaten die hij gezien had. Hij was zeer vriendelijk behandeld geworden en had vele kostbare geschenken meegebracht, waarmee zijn landslieden zeer ingenomen waren. Maar de beschrijving van de grote militaire macht van de koning trof hen; zij hadden tot dusver gedacht dat hij die de meeste zeehonden ving, de grootste en machtigste man van de wereld was; toen zij nu van Poek vernamen, dat de vorst die al die schatten bezat en zoveel duizenden strijdbare mannen tot zijn beschikking had, met eerbied luisterde naar zijn leraars, die hem de wil van de Almachtige verkondigden, hoewel zij zijn onderdanen waren, begonnen de inboorlingen zich een nieuw en ontzag-inboezemend-denkbeeld te vormen van de grootheid Gods.

Hoezeer Poek met Denemarken ingenomen was geweest, keerde hij toch weldra tot de Groenlandse levenswijze terug en beraamde zelfs een verhuizing naar het zuiden, om daar verschoond te zijn van onderwijs te ontvangen. Na vele gesprekken en onderhandelingen werd hij eindelijk overgehaald te blijven en zich te Godthaab te vestigen. Maar zijn Europese vrienden zowel als hijzelf, hadden heel wat te pleiten, om de jonge vrouw die hij wilde huwen, daartoe te bewegen; zoveel had de Groenlandse jonge dochter ertegen een man te nemen die zich verlaagd had, door zijn uitlandse levenswijs. In het voorbijgaan moet opgemerkt worden, dat de Groenlanders een bijzonder hoge dunk van zichzelf hebben; wanneer zij hun hoge

blz. 90. Zie ook H. M. Fenger, “Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760” Blz. 163 en https://de.wikipedia.org/wiki/Pooq

ingenomenheid met een vreemdeling wilden te kennen geven dan zeiden zij gewoonlijk: “Hij gedraagt zich bijna zo goed als wijzelf”; of “Hij begint een mens, dat is een Groenlander te worden.”
Nadat Poek en zijn metgezellen naar Denemarken vertrokken waren nam Egede twee andere jongelieden in zijn gezin op. Zij hadden een goede aanleg en vele bekwaamheden en hij hoopte onder Gods zegen hen op te leiden tot onderwijzers van hun landslieden. De een stierf nog jong zijnde, de andere groeide op tot een nadenkend gehoorzaam jongeling; hij werd een nuttig medehelper in het zendingswerk. Na een jaar te Godthaab te hebben gewoond vergezelde hij de ambtgenoot van Egede naar een plaats die men meende geschikt te zijn voor de walvisvangst, op het eiland Nepisene, waar hij na grondig onderwezen te zijn gedoopt werd en de naam ontving van Frederik Christiaan.
De taak aan Egede opgedragen, om de kolonie tot een voordelige handelsplaats te maken, gaf hem veel moeite en zorg. De kolonisten waren tot dusver maar zeer matig geslaagd in hun handelsbedrijf, jacht en visserij. Egede wilde nu beproeven om de grond op verschillende plaatsen te bebouwen. Hij ontdooide de bodem tot op zekere diepte door het lange gras dat er op stond in brand te steken en er dan koren in te zaaien dat goed groeide totdat het in de aren stond, maar dat geheel vernield werd door de nachtvorsten, eer het tot rijpheid was gekomen. Hij zorgde ook dat er onderzoek gedaan werd naar ertsen en metalen; hoewel Groenland er niet geheel van ontbloot was, kon er toch niets gevonden worden dat in de handel veel waarde had. De vestiging te Nepisene bleek een andere bron van teleurstelling te zijn; zodra de winter voorbij was begaf Egede zich daar heen; hij vond al de mensen in goede welstand hoewel zij tot dusver weinig aan de visserij gedaan hadden, zoals zij beweerden, dat de oorzaak lag in het strenge jaargetijde. Maar de mannen die naar Groenland verhuisd waren, hadden geen bijzondere geschiktheid voor het bedrijf door hen gekozen; bemerkende dat zij even hart moesten werken als thuis en meer moeilijkheden hadden te doorstaan, werden zij ontevreden.
Zodra de zomer inviel besloten de kolonisten Nepisene te verlaten in plaats van zich met meer ijver op de visserij toe te leggen. Een schip met voorraad van levensmiddelen kwam juist in die tijd van Noorwegen; maar de mensen waren zo vast besloten om hun onderneming op te geven, dat deze tijdig aangebrachte nieuwe voorraad, geen invloed op hen uitoefende en tot groot verdriet van Egede keerden zij met ditzelfde schip naar Godthaab terug, als voorwendsel opgevende dat de voorraad levensmiddelen niet ruim genoeg was om twaalf maanden te strekken.
De moeite en kosten het vorige jaar besteed aan de opbouw van de huizen te Nepisene, waartoe de materialen van Noorwegen waren aangebracht, waren dus geheel verloren; kort daarna kwam te Godthaab de tijding dat de Hollanders of andere vreemde handelaren alles moedwillig verwoest hadden[59]. Egede moest vrezen dat de vereniging van kooplieden weldra een onderneming zou opgeven die tot dusver zo weinig voordeel had aangebracht; niet alleen toch was er veel geld verloren met de vestiging op Nepisene, maar ook hadden verschillende schepen

[59] “De kolonie Nepisene was de tweede nederzetting die door het Deens-Noorse bestuur in Groenland werd gesticht De oprichter van de missie, Hans Egede, had gehoord van de rijke walvisjacht in Nipisat Sound en hij wist dat er veel Nederlandse walvisvaarders in deze wateren waren. Dus werd in de zomer van 1724 besloten om een meer permanente Deense aanwezigheid in Nipisat te vestigen, in een poging zowel de walvisvangst als de handel met de Groenlanders te monopoliseren. Het eerste jaar werden er echter geen walvissen gevangen en de volgende zomer had de kolonie bijna geen voorraden meer en werd verlaten. De Nederlandse walvisvaarders grepen de kans om zich te ontdoen van een ‘concurrent’ en in september 1725 hoorde Hans Egede van Groenlandse informanten dat de kolonie was afgebrand door de Nederlanders.
In 1729-1730 werd de Nepisene-kolonie herbouwd en deze keer werd een echt fort gepland, maar ze moesten het met minder doen: in de kleine baai aan de zuidkant van het eiland Nipisat werd een woning en administratie [kantoor] gevestigd… en meer naar het oosten werd een pakhuis gebouwd op het zuidoostelijke deel van het eiland.” Bron: Jens Fog Jensen en anderen, “Aasivissuit – Nipisat. Inuit Hunting Ground between Ice and Sea” blz. 69. Ps. Op blz. 70-73 staan oude tekeningen en schetsen hoe de nederzetting er vroeger uitzag. KJB.

door de vereniging naar Godthaab uitgezonden, schipbreuk geleden of waren door stormen teruggedreven.
Voor het tegenwoordige waren echter de gemoederen van de zendelingen en hun metgezellen met vrees vervuld voor een meer van nabij dreigend gevaar. Gedurende een handelsreis naar het zuiden ontmoette de handelsagent Jentoft een Angekok, die zijn toverkunst tegen hem en zijn volk poogde aan te wenden. Verbitterd door ‘s mans bedriegerijen en onbeschofte gedragingen, had hij de onvoorzichtigheid hem te slaan. De verwoede Angekok greep dadelijk pijl en boog, maar werd door zijn landgenoten terug gehouden om toen enige geweldenarijen uit te oefenen. De handelsagent vergat spoedig die ontmoeting; maar de Angekok, tuk op wraak, vormde het plan om al de Europeanen in het land te vermoorden. Hij oefende door zijn vermaardheid als tovenaar grote invloed op zijn zuidelijke landgenoten, en door hun de plundering van de vreemden te beloven, en hun voor te stellen dat het gemakkelijk zou zijn hen uit te roeien indien zij in kleine hopen werden verdeeld, haalde hij makkelijk een aanmerkelijk deel van de inboorlingen over, om deel te nemen aan de samenzwering. Het was bekend dat de handelsagent met een deel van zijn volk spoedig naar het noorden zou vertrekken; zijn compagnon was van plan met een ander gedeelte een handelsreis naar het zuiden te ondernemen en slechts weinigen zouden bij de zendeling te Godthaab blijven. De samenzwering zou waarschijnlijk gelukt zijn, als een Groenlandse jongen, die Egede enige tijd in zijn dienst had genomen, het niet te weten was gekomen. Daar echter de tucht in een beschaafd huisgezin nodig, hem niet beviel, was hij weggelopen en met enige van zijn volk naar een afgelegen gedeelte van de kust verhuisd. Hier hoorde hij over het verraad spreken en was er zo van ontsteld, dat hij heimelijk naar Godthaab terug keerde en alles aan de zendeling openbaarde. Egede stelde dadelijk een wacht aan om de kolonie dag en nacht te bewaken, en nam alle mogelijke maatregelen van voorzorg, totdat de terugkomst van de handelsagent uit het noorden hem gedeeltelijk van zijn angst bevrijdde. Niet weinig evenwel verkeerde hij in onrust door het langgerekte uitblijven van de compagnon van de agent, maar ook deze kwam veilig terug, nadat hij buitengewoon lang was opgehouden en herhaaldelijk door bevriende inboorlingen gewaarschuwd, om toch geen handel te drijven met hun landgenoten op sommige plaatsen in het zuiden. Daar de Angekok de Europeanen op hun hoede vond, zag hij zich genoodzaakt voor het ogenblik ten minste, van de voorgenomen wraakoefening af te zien; en toen hij later door de handelsagent gevangengenomen werd, veroorzaakte dit bij zijn aanhang wezenlijke vrees. Hij werd alleen met gevangenis gestraft en nadat hij zich onderworpen had, werd hij onder belofte van zich in het vervolg beter te zullen gedragen in vrijheid gesteld. Nauwelijks echter waren deze bezwaren uit de weg geruimd, of de kolonisten hadden moeilijkheden van een andere aard. De gewone jaarlijkse toevoer van levensmiddelen was nog niet uit Noorwegen aangekomen, hoewel het jaargetijde reeds ver gevorderd was. Terwijl de wachters van dag tot dag in grote spanning uitzagen naar het schip met proviand, werden zij verontrust door de ontdekking van een wrak, dat omringd van veel ijs naar de kust dreef. Daar Egede vreesde dat dit het met proviand geladen schip kon zijn, en dat waarschijnlijk geen ander dit jaar zou aankomen, begaf hij zich honderd mijlen noordwaarts, naar de plaats waar de Hollandse walvisvangers bijéén kwamen, in de hoop om van hen leeftocht te kunnen kopen. Daar de Hollanders bestemd waren naar de Amerikaanse kust, en het vooruitzicht hadden van verschillende weken op zee te zullen blijven, durfden zij niet meer dan een klein gedeelte van hun voorraad afstaan.
De kolonisten leden gedurende een korte tijd bijna hongersnood; acht personen moesten zich tevreden stellen met het deel dat anders voor één persoon was bestemd. Zij trachtten van de Groenlanders zeehonden te verkrijgen, om deze met havermeel te koken; maar met hun gewone inhaligheid trachtten de inboorlingen voordeel te trekken uit hun benarde toestand, en weigerden hun iets te verkopen. Gelukkig duurde de schaarste niet lang. Zeer laat in het najaar landde een schip met een ruime voorraad aan boord; de kapitein deelde hun mee, dat een vroeger

afgezonden schip verongelukt was en dat hij zelf zeer lang door het ijs was opgehouden, zodat hij eerst in het volgende voorjaar het zou wagen om naar Noorwegen terug te keren. Door al die teleurstellingen en verliezen werden, zoals Egede wel voorzien had, de Bergse kooplieden deze onderneming moe. De schepen die in de zomer van 1727 aankwamen, brachten het bericht mee dat de vereniging afgezien had van de handel op Groenland, maar zij brachten ook de bemoedigende tijding mee dat de koning besloten had, de zending te ondersteunen niettegenstaande de zaken voor het tegenwoordige weinig beloofden. Hij had daarom een commissie gezonden, belast om met de handelsagent te raadplegen over de beste maatregelen ter bevordering van de handel in de kolonie. Door deze schikking zag Egede zich gelukkig ontslagen van die lastige wereldse bemoeienissen, die zo'n groot deel van zijn tijd hadden ingenomen; maar hij werd helaas tegelijkertijd beroofd van de hulp van zijn ambtgenoot Top, die gedurende zijn vierjarig verblijf in het land met voorbeeldeloze ijver gearbeid had. Nu was zijn gezondheid zo verzwakt, dat hij zich genoodzaakt zag een minder streng klimaat op te zoeken. Egede van andere hulp verstoken zijnde, gebruikte nu meer zijn zoon Paul, ongeveer 18 jaren oud, die zelf de wens koesterde om te eniger tijd zendeling te worden. Zijn vader zag met genoegen dat hij de genegenheid van de inboorlingen geheel gewonnen had, en door zijn vroegtijdige bekendheid met hun taal, in staat was door gesprekken en onderwijs zich nuttig en aangenaam bij hen te maken. Maar het was de zendeling nog steeds een grief te bemerken dat hoewel een deel van de mensen een zekere mate van schriftkennis bezat, en deze door hun gedurige reizen en verhuizingen vrijwel langs de kust verspreid was, die kennis meer een historische was, die geen invloed oefende op hun gedrag of hun gevoelens. Van al de volwassenen, waaraan het Evangelie gedurende die zeven jaren was verkondigd, scheen maar één man werkelijk er aan te geloven; deze was Poek, wiens bezoek te Kopenhagen vroeger vermeld werd. In 1728 doopte Egede hem en zijn vrouw. Onder de jeugdigen van jaren had hij vruchten opgemerkt die meer beloofden, daar verschillenden onder hen door zijn vriendelijkheid gedrongen werden om geregeld zijn onderwijs bij te wonen; van sommigen zelfs mocht hij vertrouwen dat de waarheid in hun harten ingang gevonden had. Voor het tegenwoordige was het echter nog steeds de zaaitijd; ternauwernood kon hij hier en daar enige tedere kiemen bemerken; maar hij bedacht dat het meermalen "een ander is die zaait, en een ander die maait".

Koning Frederik had de belangen van Groenland met bijzondere ijver behartigd. Hij maakte beschikkingen niet alleen om deze zending in stand te houden zoals zij nu was, maar ook om meer zendelingen op verschillende punten langs de kust te vestigen en de kolonisatie te bevorderen ten voordele van de beschaving van het land. Vier schepen werden in 1728 van Kopenhagen uitgezonden; zij voerden twee zendelingen[60] en een menigte kolonisten mee, bestaande in metselaars, timmerlieden en allerlei soort van ambachtsvolk; ook herders met schapen en ander vee, om deze in de beschutte valleien, gedurende de korte zomers te laten weiden en de negen wintermaanden in stallen te verzorgen. Zij brachten insgelijks bouwmaterialen mee om een vesting en haven daar te kunnen maken, met een voldoend garnizoen van kanonnen en krijgsbehoeften voorzien, onder bevel van twee hoofdofficieren, waarvan één gouverneur en de ander kommandant zou zijn. Het scheen echter dat de eigenaardigheid van het land in Kopenhagen nog weinig bekend was, daar de officieren paarden meekregen om over de bergen te trekken, het binnenland te onderzoeken, en zodoende de voornaamste nederzettingen op te sporen. Men meende toen zeker evenals honderd jaren vroeger, dat deze aan de kust tegenover IJsland gelegen hadden.

De eerste zorg van de gouverneur was, de kolonie Godthaab naar het vaste land te verplaatsen, ongeveer 10 mijlen oostelijker en het met de nodige woningen te vergroten; maar de ongunstige uitslag van de vroeger in het werk gestelde pogingen tot uitbreiding van de kolonie, volgde ook

[60] Ole Lange en Heinrich Milzoug. KJB.

nu de welberaamde plannen van de koning en verijdelde zijn edelmoedige voornemens. De regering te Kopenhagen had geen zeer wijze keus van landverhuizers gedaan. De bruikbaarste van hen waren handwerkslieden en arbeiders, die zich vrijwillig voor deze onderneming hadden aangemeld; maar anderen waren misdadigers uit de tuchthuizen genomen, die van vrouwen voorzien en overgezonden werden om het land te bebouwen. Voor beide klassen van landverhuizers was de opsluiting en het werkloze leven op het schip reeds vrij vervelend. Het natte, ongezonde weer na de landing drukte hun geest terneer en maakte hen ontevreden en mismoedig. Het seizoen was buitengewoon koud en regenachtig; de ongunstige invloed daarvan op hun gezondheid werd nog vermeerderd door de ongeregelde levenswijze, waaraan zij zich konden overgeven, daar in de nieuwe kolonie nog niets op vasten voet geregeld en het bestuur nog niet gevestigd was. Het gevolg daarvan was dat een geest van bandeloosheid zich spoedig verspreidde, die niet alleen onder de oproerige en onwaardige leden van de gemeente, maar ook onder nuttige arbeiders en ambachtslieden rondwaarde. Ten gevolge van de algemene ziekte en sterfte, werd ook het vee niet behoorlijk verzorgd, zoals dat in zo'n klimaat vereist werd; het stierf dus ook. Deze moeilijkheden werden nog vermeerderd door een muiterij onder de soldaten. Het land, waar zij zoveel minder vrijheid en uitspanning genoten, als waaraan zij gewend waren, stond hun tegen; daarom brak er een oproer uit, hetgeen zowel het leven van hun officieren als dat van de zendelingen bedreigde; want zij beschouwden dezen als de oorzaak van hun ballingschap. De heersende ziekte maakte een einde aan de opstand daar zij de belhamers ten grave sleepte; eerst in het voorjaar van 1729 keerde de gezondheid en de rust in de kolonie terug, maar toen had ook het grootste deel van de landverhuizers hun graf in de sneeuw gevonden. De dood van vele nuttige, goedgezinde werklieden was een zware slag; wat de oproerige en ongeregelde lieden die gestorven waren betrof, men gevoelde dat de verlenging van hun leven waarschijnlijk een groter kwaad voor de kolonie zou geweest zijn dan de besmettelijke ziekte, die hen had weggemaaid. Sommige vrouwen, vooral die, die zich bereid hadden getoond om te verhuizen om uit de gevangenis bevrijd te worden, hadden zich zo zeer misdragen dat zij zich de grootste verachting van de inboorlingen op de hals haalden, die, welke ook hun wezenlijke geaardheid mocht zijn, aan openbaar wangedrag zich zelden schuldig maakten.

Zodra de ziekte voorbij en de orde hersteld was, trachtte majoor Paars[61] met de weinige overgebleven manschappen over de bergen te trekken, en door te dringen naar de oostzijde, zoals de koning hem bevolen had. De paarden waren allen dood; maar dat was minder [erg], want de onderzoekers ontdekten weldra dat het onmogelijk zou geweest zijn zulk een streek te paard te doorreizen. Het land was geheel met ijs overdekt, zo glad en ongelijk, dat zij er niet eens op konden staan; overal was het gescheurd in kloven van verschillende wijdte, waaruit met sterk gedruis het water voortvloeide. Later heeft een Engels reiziger, sir Leopold M'Clintock, de mening geuit, dat men het binnenste van Groenland zou kunnen bereiken door de veranderingen na te gaan in de oppervlakte van de gletsjers, de spleten te vermijden, en de slingeringen daartussen te volgen. Maar op de hoogte waar majoor Paars en zijn manschappen de bergen trachtten over te trekken, scheen het onuitvoerbaar; en na een afwezigheid van 14 dagen kwamen zij, wanhopende aan de mogelijkheid, te Godthaab terug.

Nu zij niet geslaagd waren in de pogingen om een geschikte plaats aan de oostzijde van het land te vinden, namen de gouverneur en commandant nieuwe maatregelen om de verlaten kolonie op het eiland Nepisene te herstellen en met een fort te versterken; deze pogingen werden begunstigd door een bemoedigende zending van de koning, die hun schepen met timmerhout en andere benodigdheden stuurde.

[61] Bedoeld wordt gouverneur Claus Enevold Paars (1683-1762) Hij reisde in 1728 met anderen naar Groenland om de oude Oostelijke Nederzetting te zoeken. KJB.

DE KAPPAROKTOLISCHE IJSBERG.

De zending had het laatste jaar veel moeilijkheden ondervonden. De Groenlanders werden door de grote toevloed van Europeanen verontrust en vooral had de komst van krijgsvolk vrees en achterdocht verwekt. Toen echter velen van de nieuw aangekomenen door ziekten waren weggenomen, werden zij daardoor enigszins gerust gesteld en schreven het toe aan de bezweringen van een vermaarde Angekok, die hen had verzekerd de vreemdelingen te kunnen uitroeien. Daar zij evenwel bemerkten dat enige van de soldaten, die zij het meest van allen vreesden, bleven leven, verhuisde het grootste gedeelte van de bevolking naar Disko Baai ten noorden van Godthaab, en stelde zich dus tot groot verdriet van Egede buiten het bereik van enig Christelijk onderwijs. Nochtans bleven vele inboorlingen op de eilanden van de Baalsrivier wonen en niet weinigen geloofden in het woord dat de zendeling hun predikte, hoewel hij niet kon bespeuren dat het waarachtig geloof des harten was. Hij meende dat, indien deze lieden wilden toelaten dat hun jonge kinderen gedoopt werden, onder voorwaarde dat de ouders uit de nabijheid van de zending zich niet zouden verwijderen, hij en de zendelingen die zich later bij hem gevoegd hadden, in staat zouden zijn om deze jonge kinderen op te voeden in de vreze Gods, waardoor wellicht de kinderen op hun beurt behulpzaam zouden zijn om de ouders tot de kennis van Christus te brengen. Hij onderwierp dit plan aan de goedkeuring van het bestuur van de zending te Kopenhagen, dat erin toestemde, onder voorwaarde dat de ouders goed zouden begrijpen, dat de doop aan hun kinderen werd toegediend als een zegen voor de ziel, en niet als een middel ter bevordering van lichamelijke gezondheid en versterking; ook dat zij vrijwillig moesten toestemmen in de doop en in het onderwijs in de Christelijke godsdienst, zonder op

enigerlei wijze daartoe overgehaald te worden door geschenken of uitzicht op tijdelijk voordeel. In het jaar 1729[62] begon Egede dit plan ten uitvoer te leggen en doopte zestien kleine kinderen van gezinnen die op de eilanden Kookörnen woonden; de ouders waren niet alleen bereid die kinderen te laten dopen, maar verzochten ook om zelf gedoopt te mogen worden. De zendeling zou graag aan dit verzoek gehoor gegeven hebben, als hij enigszins had kunnen onderstellen dat die vraag uit een oprecht hart voortkwam. Van deze eilanden ging hij naar andere, en spoedig had hij een kleine kudde op verschillende plaatsen, die hij telkens bezocht en leerde. De kinderen van de inboorlingen hadden werkelijk veel vlugheid van begrip. Zij waren ongedurig, maar als hun aandacht eenmaal geboeid werd maakten zij spoedig vorderingen. Het deed Egede veel genoegen dat sommige van zijn jonge leerlingen zijn lessen goed onthielden en deze, hun jonge leeftijd in aanmerking genomen, wel schenen te begrijpen. Frederik Christiaan, de geliefkoosde leerling van Egede was hem nu van veel dienst. Vaak werd hij zelf door andere plichten verhinderd in het bezoeken van zijn kleine scholieren. Bij zulke gelegenheden zond hij Frederik om hun les te geven, en nu en dan ook om hun gedeelten van de Schrift voor te lezen die hij voor de ouders had vertaald.

Gedurende de tweede zomer na de komst van de gouverneur, had er weer een schaarste plaats, gelijk aan die van 1726, en toe te schrijven aan dezelfde oorzaak: het wegblijven van het voorraadschip, dat weerhouden werd door ijs en stormen. Toen het eindelijk aankwam, was het niet alleen met de nodige voorraad beladen, maar ook met allerlei soort van materialen om huizen te bouwen in de valleien die vroeger door de Noorwegers waren bewoond geweest. Het was de wens van de koning om huisgezinnen van IJsland daarheen te verplaatsen. Nauwelijks echter was het schip ontladen en de gouverneur bekend geworden met de plannen van de koning voor het welzijn van Groenland, en in het voorjaar de eerste hand gelegd aan het ten uitvoer brengen van deze plannen, toen alles eensklaps moest gestaakt worden door de dood van Frederik IV. Zijn opvolger Christiaan VI ziende dat al de reeds in het werk gestelde proeven tot kolonisatie en handel mislukt waren en dat er weinig te hopen viel van de pogingen om de inboorlingen te bekeren, kondigde een bevelschrift af, dat de nederzettingen van Godthaab en Nepisene zouden verlaten worden en de kolonisten naar hun land moesten terugkeren. Het werd aan de keus van Egede overgelaten, of hij in Groenland blijven wilde of met hen terugkeren. In geval hij bleef, dan mocht hij zoveel volk bij zich behouden als er wensten te blijven, en levensmiddelen werden hem toegezegd voor één jaar; hij werd echter gewaarschuwd dat hij geen verdere hulp van Denemarken te wachten had. Dit was een pijnlijke teleurstelling voor de lang gekoesterde verwachtingen van de zendeling; want niemand van de kolonisten toonde zich bereid om te blijven, en de kapiteins van de schepen verklaarden dat zij geen van de zeelieden konden missen die Egede anders van wezenlijk nut hadden kunnen zijn.

Hij zou dus alleen gelaten zijn om in de behoeften van zijn huisgezin te voorzien, zonder andere hulp dan van zijn tweede zoon Niels, een jongeling van 18 of 19 jaren. Paul was in 1728 naar Kopenhagen vertrokken en zette daar zijn studies voor het leraarsambt voort. Onder deze omstandigheden scheen er weinig hoop te bestaan, dat Egede zijn werkzaamheid ten beste voor de inboorlingen zou kunnen voortzetten. Evenwel kon hij niet besluiten het te laten varen en het minst van alles kon hij er toe komen om het kleine troepje kinderen te verlaten, dat hij gedoopt en onderwezen had. Gelukkig was er geen plaats genoeg in de schepen om al het goed mee te nemen dat aan de inwoners van de beide nederzettingen behoorde, en het was waarschijnlijk dat alles wat zij achterlieten, zelfs hun woningen, een prooi van de Groenlanders of van vreemde kooplieden zou worden, zodra de schepen zouden vertrokken zijn; het was daarom dat Egede van de kapiteins verkreeg dat tien matrozen tot hun bewaking achterbleven. Hij trachtte met behulp van zijn zoon Niels de handel met de inboorlingen voort te zetten, opdat het gouvernement enige vergoeding mocht ontvangen voor de onkosten van het in het volgende

[62] Dit gebeurde op 11 februari. KJB.

jaar naar Groenland te zenden schip. Zijn beide collega's vertrokken nu met het overschot van het volk en zes Groenlanders naar Kopenhagen.
Kort nadat zij uitgezeild waren en vóórdat Egede zorg kon dragen voor de woningen en de voorraad die te Nepisene was achtergebleven, kwamen er Hollanders of andere vreemde kooplieden, die de plaats verlaten ziende, door handelsnaijver gedrongen, alles in brand staken. Dit was slecht; maar een ernstiger reden tot droefheid en teleurstelling gaf het gedrag van de ouders, waarvan kinderen gedoopt waren. Zij gedachten niet meer aan hun beloften om te Godthaab te blijven, maar zij gaven dat jaar toe aan hun zucht tot rondzwerven, hetgeen een bepaalde trek in hun karakter is en verhuisden naar afgelegen plaatsen aan de kust. Sinds enige tijd had Egede al buitengewoon veel moeite gehad om de kinderen tot het onderwijs bij elkaar te krijgen. De ouders verborgen hen meermalen, en weigerden hen naar de zendeling te laten gaan, onder voorwendsel dat het zijn doel was de kinderen van hen weg te nemen; maar eigenlijk vreesden zij dat ze teveel gehecht zouden worden aan Europese denkbeelden en dat zij ouder wordende, zich nooit zouden willen onderwerpen aan de Groenlandse gewoonten. De moeilijkheden, het verdriet en de zorgen die Egede sinds zijn komst in Groenland had doorgestaan, hadden zijn lichaamskrachten grotelijks uitgeput. Zijn wakkerheid van geest zou hem ook wel hebben kunnen begeven; maar hij bezat een rijke bron van opwekking en versterking in het liefdevolle medegevoel van zijn familie en bovenal in de Christelijken moed en hoop van zijn echtgenoot. Deze waarlijk voortreffelijke vrouw had veel doorgestaan gedurende haar verblijf in Groenland; zij had zich moeten onderwerpen aan veel ontbering, en nu en dan aan veel werkelijk lijden; maar zij had er nooit over geklaagd, nooit zich ontmoedigd getoond of het gemis van vroegere genietingen betreurd. Hoezeer haar man ook bezwaard mocht zijn over de menigvuldige moeilijkheden die hem in de weg stonden, en die aan zijn pogingen voor het geestelijk welzijn van de inlanders, afbreuk deden, werden zijn lasten dragelijk gemaakt door haar levendig medegevoel en haar volhardende geestkracht. **"Onze God riep ons hier heen, ver van ons land en onze vaderlijke woning; Hij zal ons nooit begeven",** dat was de overtuiging die al haar vrees en bekommernis verzachtte. Door haar vindingrijke tederheid en wakende zorg gevoelden haar kinderen zich in hun met ijs omringde Groenlandse woning zeer gelukkig; Europeanen en inboorlingen en allen die onder haar bereik waren, deelden in haar welwillende zorgen.
Niels Egede was zijn vader in die tijd zeer tot steun; zowel om de nodige handel te drijven met de Groenlanders, als om de inboorlingen te onderwijzen, die hij op zijn handelstochten ontmoette. Door zijn pogingen en die van de matrozen, die in het land gebleven waren en die genoegen namen om onder zijn bevelen te staan, werden dit jaar een grotere lading olie en walvisspek bezorgd, dan in énig vorig jaar, toen er zoveel mensen mee bezig en zoveel kosten mee gemoeid waren. Niels en zijn volk zouden nog voorspoediger geweest zijn, zo zij niet twee van hun grootste boten in een storm verloren hadden, juist in de drukste tijd van de handel.
Middelerwijl was de nieuwe koning Christiaan VI , hoewel hij geen verdere hulp aan de zending beloofd had, tot het besluit gekomen, dat de volhardende en moedige pogingen van Egede enige ondersteuning verdienden. Hij zond hem in 1732 nog voor een jaar langer de nodige hulpmiddelen, en toen die tijd verstreken was en hij in grote onzekerheid verkeerde voor het vervolg, werd hij zeer verheugd door de aankomst van een schip, dat de blijde tijding meebracht, dat de koning van plan was, de Groenlandse zending opnieuw te hulp te komen en haar te onderhouden. Met dat schip kwamen ook twee jonge Duitse zendelingen van de Moravische broeders[63], door een oudere[64] vergezeld, met het doel om aan het bouwen van een woning hem te helpen, terwijl zij verder voor zichzelf zouden zorgen. Zij hadden verlof van de koning gekregen om in Groenland te arbeiden, en brachten een eigenhandige brief van Zijne Majesteit mee, waarin hij hen aan Egede aanbeval. Ook zonder dit bewijs van de koninklijke

[63] Hernhutters. KJB
[64] Christiaan David. Over hem en de andere zendelingen verderop in het document meer. KJB.

gunst, zou de oude zendeling hen welkom geheten hebben, omdat zij zoveel belang stelden in het welzijn van de inboorlingen. Hij ontving hen met hartelijke welwillendheid en was hun op alle mogelijke wijze behulpzaam in het aanleren van de taal; ook trachtte hij met zijn echtgenote hun alle gemakken en aangenaamheden te bezorgen.
Deze zendelingen, Frederik Böhnisch[6566] en Matthäus Stach[67] waren bestemd om een belangrijk aandeel te nemen aan de Evangelisatie op Groenland. Een verhaal van hun werkzaamheden en de voorspoed waarmee zij beloond werden, zal in de aantekeningen van Matthäus Stach meegedeeld worden. Evenwel was het eerste jaar van hun verblijf in het land gekenmerkt door een donkerder en zwarter wolk dan ooit tevoren nog over Groenland gehangen had. Van de zes inboorlingen die in 1731 naar Denemarken waren overgebracht, waren er slechts twee blijven leven, en op deze zelfs scheen de verandering van klimaat en levenswijs zo nadelig te werken, dat ze naar hun land werden teruggezonden met een van de schepen, die in de zomer van 1733 van Kopenhagen naar Groenland vertrokken. Een van hen stierf onderweg; de andere kreeg zijn gezondheid en krachten terug en landde te Godthaab ogenschijnlijk in volmaakte welstand. Dadelijk begaf hij zich op weg om zijn vrienden en familie te bezoeken, die op verschillende eilanden en langs de kust verspreid waren. Men hoorde niets meer van hem, totdat hij na twee of drie weken stervende naar Godthaab teruggebracht werd. Egede zag dadelijk dat hij door de pokken aangetast was en zond aanstonds boden naar al de plaatsen in de buurt van Godthaab, om de inwoners te waarschuwen dat zij niet in het bereik van de besmetting moesten komen; en zo zij ongelukkig reeds besmet waren dat zij dan hun woningen niet moesten verlaten. Alle waarschuwingen bleken echter tevergeefs te zijn. De arme jongen had de ziekte onbewust aan verschillende mensen overgebracht; de inboorlingen hadden de pokken vroeger nooit gezien en konden in het begin niet geloven dat men bijzondere voorbehoedmiddelen moest gebruiken om de ziekte niet te verspreiden. Zij werd spoedig van de meest kwaadaardige aard; de meeste inboorlingen van dat gedeelte van het land werden aangetast en weinige van de zieken herstelden. De eerste die stierf was Frederik Christiaan, tot grote droefheid van Egede, die hem sinds 9 jaren onderwezen had en over hem waakte met vaderlijke bezorgdheid. Maar van deze zijn geestelijke zoon mocht hij vertrouwen, dat hij in Christus ontslapen was. Dat licht der hoop bescheen helaas geenszins zoveel andere droevige tonelen waarvan hij dagelijks getuige was. Het was tevergeefs dat hij, zijn zoon Niels en de Duitse zendelingen aanhoudend rondgingen, die middelen toedienden die in hun macht waren om het leed te verzachten, en de mensen verzochten om toch na te laten wat hun nadelig kon zijn. De ongelukkige schepsels waren voor geen overreding vatbaar. Ongeduldig door de ondragelijke pijn, hitte en dorst kon men hen niet weerhouden van gedurig ijswater te drinken. Egede meende daaraan te moeten toeschrijven dat ze zelden de derde dag overleefden. Sommigen doorstaken zichzelf of wierpen zich in de zee om spoediger een einde te maken aan hun lijden.
Terwijl Egede en zijn metgezellen de mensen in hun woningen bezochten, richtte de vrouw van Egede haar woning in tot een hospitaal en nam allen op die de toevlucht tot haar namen, totdat haar huis vol was van zieken en stervenden, die zij met behulp der haren, dag en nacht verpleegde. Van september tot januari stierven 500 mensen in de omtrek van de Baalsrivier en slechts acht herstelden. Waarheen de zendelingen zich [ook] begaven, overal werden zij ontroerd door de aanblik van woningen alleen gevuld met de dode lichamen van de vroegere bewoners, en van lijken die onbegraven op de sneeuw lagen; aan deze bewezen zij de laatste dienst door hen te begraven, en hen met stenen te bedekken.

[65] Volgens mij is dit een fout. Frederik Bönisch kwam in 1734 aan. Het moet Christiaan Stach zijn. KJB
[66] Geboren op 16 april 1710 te Kunewald in Moravië. Gestorven op 29 juli 1763 te Groenland en aldaar begraven. KJB
[67] Geboren op 4 maart 1711 te Mankovice in Tsjechië. Gestorven op 21 december 1787 te Bethabara (North Carolina, VS). KJB

EGEDE'S VROUW DE ZIEKEN IN HAAR HUIS VERPLEGENDE.

De Groenlanders hechten over het algemeen veel aan het begraven van hun doden, maar in de tegenwoordige omstandigheden werd het nagelaten. Een opmerkelijk voorbeeld van kalme voorzorg kwam ter ore van Egede. Op een van de eilanden waren de enig overgeblevene levende wezens een klein meisje geheel met pokken overdekt en drie jongere broeders. De vader had al zijn overige betrekkingen en naburen begraven. Gevoelende dat hij niet lang meer zou leven, had hij een stenen graf gereed gemaakt waarin hij zich neer legde en zijn jeugdig dochtertje verzocht hem met huiden te overdekken, nadat hij haar eerst nog medegedeeld had dat hij het voedsel voor haar en haar broeders nog bezorgd had, bestaande in twee dode zeehonden en enige gedroogde haringen, waarvan zij zouden kunnen bestaan totdat zij de plaats konden bereiken waar de Europeanen zich bevonden. De ziekte duurde tot de zomer van 1734 nadat zij zich over een groot deel van het land had uitgestrekt. Meer dan twee duizend mensen stierven en vele mijlen ten noorden en zuiden van Godthaab was het land ontvolkt. Het medelijden en de zorg die de lijders ondervonden van Egede en zijn gezin trof sommiger harten. Een van hen die zich heftig had verzet tegen de zendeling en zijn onderwijs, zei in het ogenblik van sterven tot hem: "gij zijt vriendelijker voor ons geweest dan wij jegens elkander. Gij hebt

ons in ziekte verpleegd, ons gevoed toen wij hongerig waren en onze doden begraven die anders ten prooi zouden geweest zijn voor honden en raven. Ook hebt gij ons van God en het eeuwig leven verhaald". Bij sommige van de kinderen die Egede gedoopt[68] en onderwezen had, bespeurde hij tot zijn troost een geest van geduldige onderwerping en een blijde hoop op opstanding en leven. Van de oudere inboorlingen weigerden velen alle terechtwijzing en vertroosting. "Wij hebben God om hulp aangeroepen", zeiden sommigen van hen "en er kwam geen hulp". Zij uitten hun wanhoop in wild geschreeuw en in scheldwoorden.
De vernielende ziekte was nauwelijks geweken toen er een schip van Denemarken kwam aan boord hebbende drie zendelingen[69]. Eén van hun was Paul Egede. Hij zou zich in een nieuwe kolonie neerzetten die men voornemens was te Disco Baai te vestigen.
Voor het ogenblik echter bleef hij te Godthaab om zijn ouders te bemoedigen en bij te staan, daar zij bijna uitgeput waren van vermoeienis en door het aanschouwen der droevige tonelen van de laatste negen maanden. Het scheen niet waarschijnlijk dat Egede ooit de genoegzame krachten zou terugkrijgen, om de moeilijke plichten van de zending weer op te vatten; maar men meende dat een verandering van klimaat, althans gedeeltelijk, zijn gezondheid en die van zijn vrouw zou herstellen. Beiden wensten hun twee dochters naar Europa te brengen, om daar de voordelen van een Europese opvoeding te genieten. Vóórdat echter schikkingen voor het vertrek gemaakt konden worden werd de vrouw van Egede door een pijnlijke slepende ziekte aangetast. Na enige maanden van lijden, die zij even gelovig en geduldig doorleefde als de voorafgaande jaren, ging zij op 21 december tot haar rust in. Deze laatste en zwaarste beproeving sloeg Egede geheel terneer, zijn gezondheid was geknakt, hij verviel tot een staat van gedruktheid die zijn kinderen grotelijks verontrustte. Hij zei van zichzelf dat een grote duisternis over hem gekomen was. Hij voelde zich schijnbaar zo zeer van God verlaten, dat hij zelfs het lezen van de heilige Schrift niet kon verdragen, noch het bijwonen van de godsdienstige samenkomsten. Hij leed in stilte en niemand wist hoe diepgaand zijn treurigheid was, totdat een van zijn kinderen hem [op een keer] 's nachts op de toon der diepste ontroering hoorde klagen, dat God hem verlaten had. Zij kwamen naar hem toe met de tederste liefde en verzochten zijn medearbeiders hem met gebeden en goede woorden te vertroosten. Maar zijn ziel weigerde die. Na verloop van enige tijd keerden deze aanvallen minder vaak en minder hevig terug. Zoveel hem mogelijk was, besteedde hij nog al zijn krachten ten dienste van het volk. Vóórdat hij de kolonie verliet herkreeg hij de nodige kracht om voor de laatste maal het Evangelie [tot] hun te prediken; hij koos tot tekst Jes. 49:4: "Doch ik zeide: ik heb tevergeefs gearbeid, ik heb mijn kracht onnuttelijk en ijdellijk besteed; gewisselijk mijn recht is bij den Heere, en mijn werkloon is bij mijnen God."[70] Hij hoopte steeds dat God zijn wegen aan dit volk bekend zou maken; en er waren wel enige aanduidingen, hoewel nog nauwelijks te ontdekken, dat het Woord der waarheid, dat hun zolang gepredikt was, tenminste in het gemoed van sommigen ernstig nadenken had gewekt. Enige weken tevoren was een vreemdeling van een afgelegen oord aan de zuidelijke kust, Egede komen bezoeken, die door hem met zijn gewone vriendelijkheid was ontvangen en aan wie hij getracht had enig begrip te geven van de dingen die tot zijn vrede dienden. De man was opmerkzaam geworden. Nadat hij Godthaab verlaten had, dacht hij na over hetgeen hij had gehoord en was niet tevreden voordat hij meer wist. Zijn bezigheden brachten hem naar de plaats waar de Moravische zendelingen hun tenten voor de visserij hadden opgeslagen. Deze meenden dat hij hen opzocht, om een deel van zijn voorraad voor hun ijzerwaren te verwisselen. Na evenwel een poos stilzwijgend en in gedachten

[68] Chr. David sprak een keer met Poul Egede, en die vertelde hem toen dat zijn vader, Hans Egede dus, al 200 kinderen had gedoopt. KJB. (Bron: H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 121.)
[69] Paul Egede, Johannes Beck en Frederick Bönisch.
[70] Na de preek doopte hij nog een Groenlands jongetje. Het was de eerste doop die de Moravische Broeders zagen. KJB.

te hebben gezeten, verhaalde hij hun dat hij bij de ‘Pellesse’ geweest was (de Groenlandse uitspraak van het Deense woord ‘Praest’, priester of leraar) die hem verwonderlijke zaken had meegedeeld aangaande een Wezen dat hemel en aarde geschapen had en dat zij *God* noemden. Hij vroeg hen of zij er iets van wisten en zo ja of zij er hem dan van wilden verhalen, want hij kon zich niet herinneren al wat de ‘Pellesse’ had gezegd en hij wenste er meer van te weten. Zij verhaalden hem de verwonderlijke geschiedenis van de schepping van de eerste mens in volkomen reinheid en volmaaktheid, hoe hij toen de gelukkige heerser was over de wereld, waar alle dingen, ‘zeer goed waren’; van zijn val die hem gebracht had tot de staat van zonde

EEN INBOORLING DE MORAVISCHE BROEDERS BEZOEKENDE

en veroordeling; van de mogelijkheid van zijn verlossing door de verzoening van de van God gezonden Zaligmaker. De vreemdeling luisterde zeer aandachtig, bleef het verdere deel van de dag bij hen, was een stil en eerbiedig getuige van hun avondgodsdienst en sliep de gehele nacht in hun tent. Het nadenkende, eerbiedig gedrag van deze man, zo verschillend van dat van zijn landgenoten over het algemeen, deed de zendelingen hopen dat hij niet ver was van het koninkrijk Gods.

In het begin [9] van augustus 1736, juist vijftien jaren nadat Egede zijn eerste Groenlandse woning was binnen getreden, verliet hij met zijn [twee] dochters en [jongste zoon] Niels het land, waar hij zoveel moeite en zorg had ondervonden. De stormen die hij op zijn heenreis had doorgestaan, waren nu nog veel erger; het schip ontkwam ternauwernood aan het lot van dertig andere, die in één uur tijds op de kust van Noorwegen geheel vernield werden. Deze gevaren te boven zijnde, kwamen zij op 24 september veilig te Kopenhagen aan. Egede werd met veel achting en belangstelling ontvangen door de vrome leden der kerk en door de koning zelf, die

met hem beraadslaagde over de beste wijze om het geestelijk welzijn van de Groenlanders te bevorderen. Tot het ten uitvoer brengen van die plannen werd hij weldra in staat gesteld. Zij benoemden hem als superintendent over de Groenlandse zending, en machtigden hem tot het oprichten van een seminarie, ter vorming van studenten en ouderloze jongelingen, met als doel om in het vervolg uit deze, zendelingen en leermeesters te kiezen. Zij zouden in de Groenlandse taal onderwezen worden en die in andere kundigheden die hun in de dienst van dat land te pas zouden kunnen komen. In het Deense klimaat kreeg Egede grotendeels zijn vroegere gezondheid terug en mocht nog vele jaren nuttig werkzaam zijn. Lang voor zijn dood nog werden de velden, die hij zo woest gezien had, wit om te oogsten en zijn eigen geliefde zoons waren niet de minst werkzame en nuttige arbeiders. Kort voordat zijn vader Groenland verlaten had, was Paul Egede naar de nieuw begonnen post te Disco Baai vertrokken. Gedurende enige jaren arbeidde hij met volharding op die plaats en werd zeer geacht door de inboorlingen. Naderhand volgde hij zijn vader op aan het Seminarie te Kopenhagen; hij hield zich bezig met het vervaardigen van verschillende werken ten dienste van de studenten en zendelingen en met het vertalen van gedeelten van de heilige Schrift. Voordat hij Groenland verliet, had hij reeds enige van de boeken van Mozes vertaald; maar werd genoodzaakt het werk te staken door de bedenkingen van enige christen-geworden inboorlingen, die hem daarbij behulpzaam waren en die meenden dat hun landslieden een slecht gebruik zouden maken van enige daadzaken in de heilige boeken verhaald; bijvoorbeeld de moord van Abel door zijn broeder Kaïn; het bedrog waaraan Jacob zich schuldig maakte tegenover zijn vader, en meerdere voorbeelden van menselijke zwakheid en zonden, die het leven van de aartsvaders bezoedelden. Dat deze waardige mensen die pas uit de heidense duisternis bekeerd waren, zulke vrees koesterden is zeer natuurlijk; maar het komt ons vreemd voor dat Paul Egede zoveel daaraan hechtte dat hij aan de inlanders de door hem gemaakte vertaling onthield. Wij zouden veronderstellen, dat hij die van kinds af de Schriften kende, geen vrees had moeten koesteren dat de studie van enig Bijbelboek de zonde verschoonlijk of wenselijk zou kunnen maken. Hij legde echter de vertaling van het Oude Testament terzijde en begon aan het Nieuwe Testament, dat geëindigd en uitgegeven werd na zijn terugkomst in Denemarken.

Niels Egede bleef tot in gevorderde leeftijd op de zee varen en handel drijven, bezigheden waaraan hij van zijn jeugd af gewoon was geweest; hij verenigde echter daarmee de meest ijverige zorg voor het godsdienstig onderwijs van de inboorlingen, zodat hij en ook zijn eigen landslieden hem beschouwden als leermeester en godsdienstonderwijzer en ook als koopman en matroos. Een van de eerste zendelingen die Egede het geluk had uit te zenden was Drachart[71], een man van een opmerkelijk vrome en liefdevolle zin. Hij was voor Godthaab bestemd en kwam daar aan in 1739, omstreeks een jaar nadat het werk Gods aldaar begonnen was en sinds dien tijd langzaam werd uitgebreid; zodat een menigte Groenlanders uit de duisternis tot het licht werden overgebracht. Drachart (die de inboorlingen ‘Pelissingoak’, de kleine prediker noemden, om hem te onderscheiden van een die groter was) was zeer bemind, zowel bij de Groenlanders als bij de Europeanen; zijn prediking had een weldadige invloed op de handelaars en zeelieden, die in de dienst van de kolonie stonden. Velen, die toen zij pas in Groenland kwamen, weinig meer van de Verlosser, Wiens Naam zij droegen, wisten, dan de heidenen zelf, werden tot het ware Christendom bekeerd, daar God zijn onderwijs zegende. Hun verandering van gedrag had een gelukkige invloed op de inboorlingen die nog niet verlicht waren. Zij bemerkten nu dat er iets in de godsdienst was, die hun werd gepredikt, dat dieper ging dan het uitwendig horen en toestemmen, zoals dat tot dusver slechts bij hen plaats had.

[71] Christian Drachart werd op 23 juni 1711 in Skaelsk, Denemarken geboren. Hij was in zijn leven zendeling en was beinvloed door het Piëtisme en heeft o.a. in Groenland en Labrador gewerkt. Hij overleed op 8 september 1778 in Nain op Labrador. KJB.

PAUL EGEDE

Een klein verhaal uit de zendingswerkzaamheden van Drachart, in het derde jaar na zijn komst in Groenland, vind hier een plaats. Onder de aannemelingen die tot de doop werden voorbereid, waren twee jonge vrouwen, waarvan hun vader, toen hij vernam dat zij zouden gedoopt worden, zich tot de zendeling begaf en vroeg of hij ook niet gedoopt mocht worden? “Het is waar, zei hij, “ik kan maar weinig zeggen, en zeer waarschijnlijk zal ik nooit zoveel leren als mijn kinderen, want gij kunt zien dat mijn haar zeer grijs is en dat ik een oud man ben, maar ik geloof met geheel mijn hart in Jezus Christus en, dat al wat gij van Hem zegt, waar is.” Zulk een aandoenlijk verzoek kon niet afgewezen worden, hoewel de oude man de lessen van het godsdienstonderwijs niet kon onthouden, zoals de jongere mensen. Hij was diep getroffen en de tranen rolden hem over de wangen, terwijl de doop aan hem en zijn kinderen werd bediend. Soms werden de inboorlingen, die bij hun gewone omzwervingen Godthaab bezochten en het spoedig weer verlieten, aldaar in jaren niet terug gezien. Toch merkte men op dat enigen iets bijbleef van hetgeen hun geleerd was en dat deze niettegenstaande de kwade invloed van de hen omringende familiebetrekkingen en naburen, een ander leven leidden dan de heidenen en op een andere wijze de eeuwigheid ingingen.

Enige jaren nadat Drachart Groenland had verlaten om een ander arbeidsveld te gaan bearbeiden, reisde een zendeling in een afgelegen gedeelte van het land, en kwam in een hut waar hij slechts een zieke man met zijn vrouw en twee kinderen aantrof. De zendeling vroeg een en ander aan de arme vrouw over de ziekte van haar man en kreeg tot antwoord: mijn man

was gewoon zijn vertrouwen op de Angekoks te stellen, maar nu bekommert hij zich niet meer om hem. Wanneer hij grote smarten lijdt, zegt hij: “ach bid toch de Zaligmaker voor mij, ik helaas kan nauwelijks bidden, ik ben zeer onwetend. Eens hoorde ik iets van ‘Pelissingoak’ te Godthaab, maar waar is het gebleven! ik heb het vergeten.” Dit zeggende weende hij bitterlijk. Volgaarne bemoedigde en vertroostte de zendeling deze arme lieden, bad met hen en herinnerde hun het onderwijs dat zij vroeger genoten hadden.
Koning Christiaan VI stierf in 1746 en werd opgevolgd door Frederik V die evenals zijn voorgangers de Groenlandse zending begunstigde en beschermde. De waardige Egede had zijn ambt als superintendent enige jaren voor de dood van koning Christiaan neergelegd. Hij genoot vrede en eer op zijn oude dag[72]. Bij een van zijn dochters op het eiland Falster, had hij zijn intrek genomen, en aldaar stierf hij op 5 november 1758 in de Heere, 73 jaren oud.[73]
Van de tijd af dat Egede de zending in Groenland poogde te stichten hebben de Denen het land nooit geheel uit het oog verloren, hoewel, zoals het voorgaande verhaal aantoont, de mislukking van de eerste proefnemingen van kolonisatie bewoog hen om die inrichtingen een poos te laten varen. Groenland is nu sinds lange tijd een Deense kolonie[74]; omstreeks duizend Denen bewonen de kust op verschillende punten, met als doel om handel te drijven met het moederland, wat voornamelijk bestaat in ruilhandel van olie, vellen van zeehonden en rendieren tegen Europese artikelen.
De Groenlanders of Eskimo’s (zoals ze nu genoemd worden) zijn niet aan de Deense staatswetten onderworpen, maar ze zijn zeer aan de Denen gehecht en staan geheel onder hun invloed. Een leraar, dokter en schoolmeester die om niet onderwijs geven en hulp aan de inboorlingen betonen, zijn in ieder district geplaatst en worden door het gouvernement betaald. Al de ingezetenen van West-Groenland zijn christenen geworden, en velen kunnen lezen en schrijven.

EINDE EERSTE DEEL VAN DIT GESCHRIFT

[72] Dächsel schrijft het volgende in zijn verklaring: “Hans Egede, de vader van de Groenlandse zending, kwam aan het einde van zijn liefde werk in een donkere uur, zijn hart veroordeelde hem, de vijand bedreigde zijn leven. Toen liet God, groter dan het beangstigde hart van Zijn trouwe knecht hem zijn dopelingen voor de geest treden en met het oog op deze lievelingen van zijn ziel keerden licht en rust bij hem terug.” (Staat in Dächsel, Verklaring 1 Joh. 3:20)

[7373] Toen Egede na zijn verblijf in Groenland in Kopenhagen terugkeerde werd hij benoemd tot hoofdinspecteur van het Groenland Mission Seminary (Seminarium Groenlandicum) en in 1741 Luthers bisschop van Groenland. In een brief uit 1741 schrijf hij o.a.: “We ontdekkenkaar dat de apostelen van Christus het daar niet bij lieten, dat ze overal het Woord van God predikten; maar dat zij zelf ook leraren en catechisten aanstelden en aanstelden, waar sommigen het geloof hadden aanvaard of daartoe bereid waren. Als zulke en voldoende dingen gebeuren in Groenland, wie zou dan twijfelen aan een gelukkiger succes en vooruitgang?” Bron: H. M. Fenger, “Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760” Blz. 174.
Een Catechismus voor gebruik in Groenland werd voltooid in 1747. In 1751 trok hij naar Stubbekøbing in Falster, Denemarken, waar hij de laatste jaren van zijn leven woonde. Hij stierf, aan een epidemische ziekte op 5 november 1758 in Stubbekøbing. In de biografische gegevens is ook te vinden dat Egede voor de tweede maal getrouwd is geweest. Hij trouwde op 20 september 1737 in Kopenhagen met Mettea Dau, geboren in januari 1690. Zij overleed op 22 oktober 1761 in Stubbekøbing. KJB

[74] Vandaag de dag is Groenland vrijwel volledig een onafhankelijk land. Het heeft een eigen zelfbestuur. In 1979 kreeg het land zelfbestuur binnen het Deense koninkrijk. Groenland is geen lid van de EU of de EEG. Vandaag de dag is het merendeel van de Groenlanders christelijk. Ruim 64,2% van de Groenlanders behoort tot de Evangelisch-Lutherse Kerk; dit was tot 1954 de staatskerk. 30,2% van de Groenlanders behoort tot een andere christelijke kerk, 3,6% is niet religieus. Een opmerkelijk feit: de munteenheid is nog steeds de Deense Kroon. KJB.

Standbeel van Hans Egede voor de Frederikskerk in Kopenhagen.

In Olso heb je nog de Egedes straat die naar Hans Egede vernoemd is.

MATTHÄUS STACH, EN ZIJN METGEZELLEN. DE STICHTERS DER MORAVISCHE ZENDINGSPOSTEN IN GROENLAND EN LABRADOR.

In het begin van de 18e eeuw waren er nog enige nakomelingen van de gemeente van de Broederen in Moravië overgebleven, en onder deze de ouders van de zendingsbroeders, waarvan de arbeid het hoofdonderwerp van de volgende bladzijden uitmaakt. Door hun nederige stand en hun armoede enigszins tegen vervolging gewaarborgd, waren zij nu en dan echter blootgesteld aan strafbepalingen, die meer of minder hard werden toegepast, al naar mate de gezindheid van de regerende keizer of de politieke toestand van de tijden zulks meebracht. Sinds lange tijd was de uitoefening van hun openbare godsdienst verboden; ook was het voor hen gevaarlijk als het ontdekt werd dat zij andere Bijbels bezaten dan de Roomskatholieke vertaling, ofwel hun eigen Liturgie en andere godsdienstige werken. De voorvaders van Matthäus Stach en van zijn broederen hadden allen voor hun geloof, verbanning, gevangenis of marteling ja zelfs de dood ondergaan. Zij beweerden hun geloof, hoewel niet altijd even zuiver, bewaard te hebben sinds de tijd dat hun het Evangelie was verkondigd geworden door zendelingen van de Griekse kerk, in het begin van de 9e eeuw. Nu echter liepen velen, vooral onder de jongelieden, gevaar hun geloof te verzaken vanwege de geheimhouding en het verzwijgen van hun godsdienstige overtuiging, waartoe de vervolging hen noodzaakte. Om dit te verhoeden begonnen enige ijverige mannen als zendelingen onder hun Broederen te arbeiden; zij reisden heen en weer in de streken waar deze voornamelijk woonden, spoorden hen aan niet af te wijken van het geloof waarvoor hun vaderen zo zwaar hadden geleden, en trachtten bovenal meer ernst en godsvrucht in hen op te wekken. Hun werk bleef dan ook niet zonder

Schilderij met daarop het eerste huis van Herrnhut. Foto genomen in het Heimat museum in Herrnhut.

Het vellen van de eerste boom in Herrnhut op 17 juni 1722. Foto van het schilderij is genomen in het Heimat Museum in Herrnhut. De foto rechts, het monument staat net buiten het dorp. In Psalm 84:4 staat: “Welgelukzalig zijn zij, die in Uw huis wonen; zij prijzen U gestadiglijk. Sela.”

vrucht. Na verloop van weinige jaren openbaarde zich een krachtige godsdienstige beweging onder de Moravische broeders. Maar de harde kastijding waaraan zij altijd blootstonden en die in deze tijd op enigen van hen zwaar drukte, deed menigeen met verlangen uitzien naar een schuilplaats waar zij God in vrede konden dienen en waar zij de kerkelijke tucht, zowel als de gebruiken van hun vaderen opnieuw uitoefenen konden.
Toen zij nu hoorden dat er grote vrijheid van geweten in Saksen en Silezië[75] toegestaan werd, zochten velen een toevlucht in deze landen. Een klein gezelschap, dat in 1722 verhuisde, werd in de Lausits (een landstreek gelegen tussen beide bovengenoemde landen) vriendelijk ontvangen, en de Graaf van Zinzendorf, heer van Berthelsdorf, moedigde hen aan zich op zijn landgoed te vestigen. Het gevolg hiervan was dat zij op een heuvel, den Hutberg genaamd, een dorp bouwden, dat zij Herrnhut (de hoede des Heeren) noemden.

De aanvoerder van dit kleine gezelschap was een bijzonder krachtig en Godvrezend man, Christiaan David genaamd. Toen hij voor zijn volk zulk een veilig toevluchtsoord gevonden had, waagde hij het meer dan eens naar Moravië terug te keren, ten einde anderen aan te moedigen zich ook daarheen te begeven, en hen dan te geleiden; want de gestrengheid, waarmee hun overheersers de landverhuizing tegenhielden maakte deze onderneming moeilijk en gevaarlijk. Velen van hen werden gevangen genomen voordat zij de grenzen bereikten en met geseling en gevangenis gestraft: toch telde, na verloop van tien jaren, de gemeente te Herrnhut zeshonderd zielen, en het was omstreeks deze tijd dat de broederen hun eerste zendingsreizen ondernamen. Enige herinneringen, betreffende het vroegere leven van de voornaamste

[75] Een gebied in het huidige Polen ten noorden van het huidige Tsjechië.

Groenlandse zendelingen, Matthäus Stach, Frederik Böhnisch en Johannes Beck, wensen wij hier aan de geschiedenis van hun zending te laten voorafgaan.

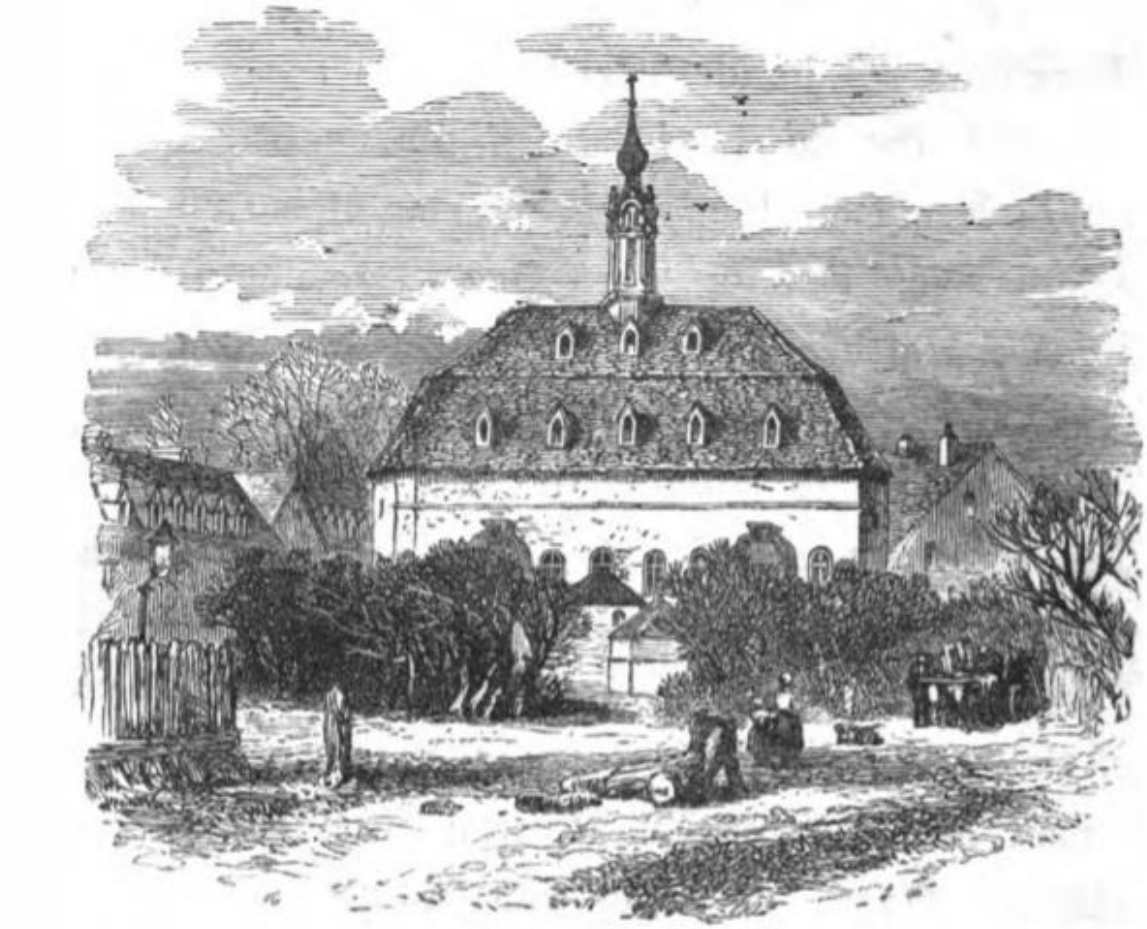

HERRNHUT

Ten tijde van de grote vervolging in 1620 waren de voorouders van Matthäus Stach genoodzaakt hun geboorteland te verlaten en naar Saksen te vluchten. Verschillende jaren later, waagden enige van hun nakomelingen het naar Moravië terug te keren en onder deze was Christiaan Stach, de vader van Matthäus. Hij was een man van een voorbeeldig gedrag, en door zijn zachtmoedigheid en weldadigheid zo zeer door zijn medeburgers geacht, dat hij, niettegenstaande men hem van ketterij verdacht hield en hij bekend stond als iemand, die zijn godsdienst van harte toegedaan was, nochtans gedurende verschillende jaren zo goed als ongedeerd bleef. Christiaan Stach spande al zijn krachten in om zijn kinderen te doen opgroeien in de vreze des Heeren. “De eerste keer dat ernstige gedachten in mij ontwaakten”, vertelt Matthäus, “geschiedde zulks op de volgende wijze: Ik was ongeveer vier of vijf jaren oud toen mijn vader mij eens vond terwijl ik bitter schreide, omdat ik, bij de algemene uitdeling van koek, slechts een zeer klein stukje tot mijn deel gekregen had. Hij gaf mij een groter stuk, maar zei ook: ‘Lief kind, het zou beter zijn, als gij zo over uw zonden schreit.’ Deze woorden zonken diep in mijn hart.” Toen hij zes jaren oud was, begon de kleine jongen gedurende de zomer het vee te hoeden; in de wintertijd werd hij zorgvuldig door zijn vader onderwezen, die zeer bijbelkundig en in de geschriften der Hervormers thuis was, maar weinig gelegenheid had, zich op algemene kennis toe te leggen. Matthäus schrijft: “Mijn vader droeg veel zorg om mij te leren bidden en zei vaak wat ik mijn hemelse Vader vragen moest. In mijn kinderjaren was ik zeer bezorgd over de verlossing van mijn ziel en vaak zeer ongelukkig, omdat ik niet gevoelen

kon dat God met mij tevreden was. Maar toen ik op mijn twaalfde jaar het huis verliet om in dienst te treden, werden deze ernstige gedachten door mijn nieuwe omgeving en bezigheden zo goed als verbannen. Ik maakte nu vele kennissen van mijn eigen leeftijd en zou graag in hun vermaken gedeeld hebben; maar meestal vermeden zij mijn gezelschap en behandelden mij met minachting, omdat ik, zeiden zij, 'een ketter' was. In mijn volgende dienst ontmoette ik vriendelijker kameraden en genoot veel meer vrijheid. Mijn meester was echter een vroom man, die niet naliet mij te waarschuwen toen hij zag dat ik verkeerde wegen insloeg. Maar ik was te zeer op gezelschap gesteld en jaagde steeds alle genoegens na, zodat ik mij vaak bij de mannen en knapen voegde, die in de dorpsherberg bijeen kwamen om te drinken, te dansen en zich te vermaken, niettegenstaande mijn geweten mij verweet dat ik mij in de verzoeking begeven had."

Na verloop van een paar jaren werden echter al zijn vroegere godsdienstige indrukken weer in volle kracht opgewekt. "Mijn meester", zegt hij, "had zeer ernstig met mij gesproken over het leven dat ik toen leidde. Zijn woorden drongen tot mijn hart door, evenals die van mijn vader, twaalf jaren geleden, en een stem zei in mijn hart: 'Gij moet bidden'. Ik deed het, en sinds die tijd, heb ik geen dag zonder bidden voorbij laten gaan." Zelfs in zijn meest zorgeloze dagen had Matthäus Stach er soms naar verlangd om met de zijnen aan de strenge dwang te kunnen ontsnappen waarin zij door hun roomse overheersers gehouden werden, en zich op een plaats te vestigen, waar zij God konden aanbidden naar de wijze van hun voorvaders. Deze begeerte werd nog vuriger, toen hij hoorde spreken over de kolonie te Herrnhut en hij besloot zich daarheen te begeven, al waren de hinderpalen die hij op zijn weg mocht ontmoeten nog zo groot. Maar zijn vader keurde in het begin dit plan niet goed. "Ik heb lange tijd voor uw welzijn gearbeid, mijn zoon", zei hij, "en hoopte dat gij nu spoedig in staat zou zijn mijn plaats in te nemen en de steun en troost van uw moeder en zusters te zijn." Matthäus bezat teveel oprechte liefde voor zijn ouders dan dat hij zijn eigen begeerte zou doorgedreven hebben. Maar toen de vader bemerkte dat zijn zoon enigszins treurig en bezorgd bleef, zei hij: "Mijn lieve zoon, als gij meent God niet getrouw in dit land te kunnen dienen, en als gij waarlijk begeert Zijn wil te doen en uw ziel te redden, ga dan naar Herrnhut. Ik zou u voor de gehele wereld niet terug willen houden." Hierop vertrok Matthäus met een vrolijk hart in de nacht in het geheim. Zonder ongeval bereikte hij de grenzen en kwam te rechter tijd in Herrnhut aan, met een paar stuivers in zijn zak. In het begin kon hij, zelfs met de meeste vlijt ternauwernood in zijn levensonderhoud voorzien. Dit was echter een klein bezwaar, vergeleken bij het verdriet, hem veroorzaakt door de droevige tijdingen die hij uit zijn ouderlijke woning ontving. Een neef van Matthäus had zich bij hem gevoegd te Herrnhut, en de vaders van deze jongelingen werden streng gestraft voor de vlucht van hun beide zonen; zij waren in boeien geslagen en tot dwangarbeid veroordeeld. De vader van Matthäus werd na een korte gevangenschap weer in vrijheid gesteld, maar zijn oom bleef bijna tot de dag van zijn dood in de kerker. De twee jongelingen keerden naar Moravië terug, en besloten om, zo mogelijk, de vlucht van hun bloedverwanten te bewerkstelligen. Hoewel zij toen hun voornemen niet konden ten uitvoer brengen, werden toch de overige familieleden langzamerhand allen in Herrnhut herenigd, maar in diepe armoede gedompeld, want al hun have hadden zij achter moeten laten. Zo was dan zijn grootste aardse wens vervuld, maar Matthäus Stach had nog volstrekt geen vrede. Niettegenstaande zijn godsdienstige opvoeding, waren zijn ogen nog niet geopend, om de ware zin van het Evangelie duidelijk te verstaan, zodat hij trachtte door zijn eigen gerechtigheid de vrede van zijn ziel te verkrijgen. Zijn angst werd vergroot door de verkeerde mening die in deze tijd onder de broederen heerste, namelijk dat een christen noodzakelijk de volle verzekerdheid moet bezitten dat zijn zonden vergeven zijn. Om deze te verkrijgen, vastte, waakte en bad hij, soms gehele nachten, totdat zijn krachten hem begaven. Eindelijk, bijna tot wanhoop gebracht, riep hij uit: "Heere! ontferm U over mij, ik ben verloren!" "Maar", zei hij, "in deze tijd van hopeloze ellende openbaarde Zich de Vriend, Die mij gezocht en gevonden had, aan mijn ziel,

hoewel ik het niet durfde geloven, en mijn oren werden geopend om Zijn stem te horen, Die tot mij sprak: 'Vrede zij u'. Sinds die tijd had ik vrede, en dankte God geduriglijk in mijn hart, hoewel ik tot niemand over mijn grote blijdschap sprak."

Frederik Böhnisch was de zoon van een molenaar uit Kunewald, in Moravië. Evenals Matthäus Stach genoot ook hij de zegen van een goed voorbeeld en een godsdienstige opvoeding in zijns vaders huis. Daar het hun verboden was de openbare godsdienst oefeningen volgens hun geweten te houden en zij aan geen andere eredienst konden deelnemen dan aan die van de Roomse kerk, waren de ouders van Frederik Böhnisch en enige buren die hetzelfde geloof hadden omhelsd, gewoon van om tijd tot tijd samen te komen en met elkaar te bidden en de liederen te zingen die door de herinnering aan vrome voorouders en door eeuwenlange vervolging aan de gemeente der Broederen dierbaar geworden waren. Bij deze samenkomsten werd de heilige Schrift gelezen, en zo goed mogelijk uitgelegd door de broeders waarover wij hierboven spraken, en die als zendelingen onder hun verstrooide geloofsgenoten werkten.
Toen Frederik twaalf jaren oud was, werd het hem vergund voor de eerste maal een van die bijeenkomsten bij te wonen, en hij was zo diep getroffen door de gebeden en vermaningen die hij daar hoorde, dat de indruk daarvan nooit geheel uit zijn hart werd weg genomen. Van deze dag af besloot hij, zo spoedig een gelegenheid zich zou opdoen, zijn geboorteplaats te verlaten en een oord te zoeken waar hij openlijk en zo vaak als hij wilde, God zou kunnen aanbidden met zijn medegelovigen. "Ik vroeg", zei hij, "waar ik zulk een plaats zou kunnen vinden; en het antwoord was: 'In Saksen, ten westen van hier'. Hierop ging ik elke dag in de tuin en knielde met het aangezicht naar het westen gekeerd. Vurig en dikwijls bad ik met tranen dat God mij naar die plaats mocht brengen." Twee jaren waren verlopen toen een van de zendelingbroeders,

Het woonhuis van de Graaf von Zinzendorf in Berthelsdorf. Boven de deur staat geschreven: "1721. Hier overnachten wij als gasten, daarom is dit huis niet mooi en solide. Zach. 9:12. Zo recht, we hebben nog een huis in de hemel, dat ziet er anders uit. 2 Kor 5:1 en 2."
In Zach. 9:12 staat: "Keert gijlieden weder tot de sterkte, gij gebondenen, die daar hoopt! Ook heden verkondig Ik, dat Ik u dubbel zal wedergeven;" In 2 Kor. 5:1 en 2 staat: "Want wij weten, dat, zo ons aardse huis dezes tabernakels gebroken wordt, wij een gebouw van God hebben, een huis niet met handen gemaakt, maar eeuwig in de hemelen. Want ook in dezen zuchten wij, verlangende met onze woonstede, die uit den hemel is, overkleed te worden."

wiens woorden het hart van Frederik zo zeer bewogen hadden, weer in Kunewald kwam. Hij was op weg om andere oorden te bezoeken, waar huisgezinnen van de broederen woonden, die onder de Rooms-Katholieke bevolking verspreid waren. De knaap vroeg verlof hem te mogen vergezellen; maar hij was nog te jong om volkomen vertrouwen te kunnen stellen op zijn standvastigheid en voorzichtigheid. Zijn vader, die bij ondervinding wist, hoe nauwlettend de bewegingen van de broederen werden nagegaan, en die vreesde dat zijn vriend door zijn zoon in ongelegenheid kon geraken, wilde zijn toestemming niet geven. Kort hierop kregen echter de bewoners van Kunewald bericht van de nieuwe kolonie die zich juist te Berthelsdorf gevestigd had. Een klein gezelschap, en hieronder een naaste bloedverwant van Böhnisch besloot, zo mogelijk, daarheen te verhuizen. Frederik smeekte zo dringend om met hen mee te mogen gaan, dat zijn vader en zijn moeder hierdoor bewogen werden hun toestemming te geven. "Wij vertrokken", zegt hij, "op Palmzondag tegen het vallen van de avond, en omstreeks Pasen bereikten wij veilig een stad, waar het de Protestanten vergund werd om in het openbaar godsdienstoefening te houden. Hier hoorde ik voor de eerste keer in mijn leven een preek van een predikant van de Hervormde kerk. De volgende zondag kregen wij Berthelsdorf in het gezicht. Slechts drie huizen waren er tot dusver op de Hutberg gebouwd en deze waren nog niet voltooid. Maar mijn hart vloeide over van lof en dank, want God had mijn bede verhoord, en mij onder broederen laten wonen." De kracht en oprechtheid van de godsdienstige beginselen van de knaap werden nu op de proef gesteld. Hij had de overvloed van alle aardse goederen in zijns vaders huis achtergelaten om van nu af in het lot te delen van een zeer arm volk. Nooit berouwde hem evenwel zijn keuze. Terwijl hij werkte en alles deed wat zijn hand vond om te doen; nu eens als wever, dan weer als tuinman arbeidende, was hij gelukkig en tevreden met de soberste kost. Hij had ongeveer drie of vier jaren in Herrnhut gewoond toen Matthäus Stach daar aankwam. Zij waren bijna even oud en sloten weldra een warm vriendschapsverbond met elkaar.

De familie van Johannes Beck had velerlei vervolging ondergaan vanwege het vasthouden aan hun geloof.[76] Zijn grootvader, wiens gezondheid door de folteringen geknakt was, stierf toen hij nog jong was en liet twee zonen na, die aan hun moeder ontnomen werden om in de Roomse kerk te worden opgevoed. Maar in het hart van de oudste knaap had het onderwijs van zijn ouders te diepe wortels geschoten, dan dat het kon worden uitgeroeid. De vrucht openbaarde zich door de ijver waarmee hij op latere leeftijd de Schrift onderzocht en onder zijn buren allen opzocht die enige begeerte toonden om God te dienen. Hij trachtte hen te overreden zich met hem te verenigen in het vergaderen van godsdienstige kennis en het doen van andere werken van liefdadigheid. Vooral droeg hij zorg om zijn zoontje Johann in het Woord van God te onderwijzen. Toen de knaap oud genoeg was om onder vreemden in dienst te treden, liet zijn vader hem met deze woorden gaan: "Mijn zoon, houd den Heere uw God steeds voor ogen, dan zal het u welgaan voor tijd en eeuwigheid." "En gedurende enige tijd", zei Johannes Beck, nam ik deze vermaningen zeer ter harte, maar langzamerhand vergat ik ze en werd onverschillig over alles wat God behaagde. Op zekeren dag echter, dat ik met mijns meesters werk bezig was, zag ik in een Nieuw Testament en viel mijn oog op deze woorden: 'Ik weet uw werken, dat gij noch koud zijt, noch heet.' Ik las de volgende verzen en die woorden waren als vuur, zij doordrongen mijn gehele hart." Dit bleek het keerpunt te zijn in het leven van Johannes Beck. De schaamte en smart waarmee hij vervuld was vanwege zijn lauwheid in ondankbaarheid tegenover zijn Zaligmaker, werden gevolgd door het levendige geloof in de verzoening daarvan. "Ik zag Hem", zei hij, als het ware voor mijn ogen gekruist, om mijn zonden, en was vervuld met een onuitsprekelijke dankbaarheid en begeerte om Hem te verheerlijken." De verandering die in de jongeling plaats greep trok weldra de aandacht van zijn kameraden tot wie hij dan ook openlijk

[76] Zie ook 3.2. "Christiaan David en Johannes Beck"; KJB

sprak, hen waarschuwende en hen smeekende zich met geheel hun hart tot de Heere te bekeren. Enige werden door zijn vermaningen gewonnen, en op hun beurt begonnen zij over het Evangelie tot hun buren te spreken. Na verloop van tijd werden velen opgewekt meer ernstig de dingen te bedenken die tot hun vrede dienden; zij begonnen samen te komen om te bidden en de heilige Schriften te lezen. Onder hun buren werd deze nieuwe godsdienstijver door sommigen goedgekeurd, door anderen bespot maar de overheden uit de omtrek waren diep gekrenkt en maakten een einde aan de bijeenkomsten door de gevangenneming van Johannes Beck en van een ander jongeling die er een eerste plaats had bekleed. De beide jongelieden werden veroordeeld om ieder afzonderlijk in boeien geslagen te worden, en men deelde hun slechts zoveel brood en water toe als nodig was om hen in het leven te behouden. Beck vooral werd zeer streng behandeld, maar hij ontving genade om standvastig te blijven en heeft later gezegd dat de blijvende bewustheid van Gods nabijheid, hem zijn gevangenis tot een thuis had gemaakt. Toen de gevangenschap enige tijd geduurd had, verkreeg Becks medegevangene enige meerdere vrijheid van zijn bewaarder; het werd hem zelfs vergund nu en dan in de gevangenis rond te lopen. Hij maakte van zijn vrijheid gebruik om de cel te bezoeken, waarin zijn vriend in boeien lag, en tezamen beraamden zij het plan om te ontvluchten en vonden een middel om de ijzers los te maken. Zij klommen met goed gevolg over de muren van de gevangenis, maar hun vlucht werd ontdekt voordat zij een halve mijl van de stad verwijderd waren. Het gelukte hun evenwel, niettegenstaande zij hevig vervolgd werden, zich in het kreupelhout te versteken en zich daar te verbergen, totdat zij eindelijk konden ontvluchten. Zij hadden geld noch voedsel, zodat zij tot Breslau hun weg al bedelende voortzetten; hier had een van hen Lutherse bekenden, bij wie zij hoopten een schuilplaats te vinden. Maar toen zij nog ver van de stad verwijderd waren, werd een arm landbouwer getroffen door hun uitgehongerd en lijdend voorkomen. Hij nam hen in zijn huis en onderhield hen liefderijk gedurende enige dagen. Bemerkende dat zij vluchtelingen uit Moravië waren, sprak hij tot hen over Herrnhut. Dit was de eerste keer dat zij van deze volksplanting hoorden, en terstond besloten zij zich liever daarheen dan naar Breslau te begeven; nadat zij nog met vele bezwaren hadden te worstelen gehad, bereikten zij veilig de schuilplaats van de broederen in de zomer van 1732.

Graaf van Zinzendorf de liefdevolle beschermer van de gemeente te Herrnhut was reeds begonnen zijn aandacht te vestigen op de treurige toestand van de heidenwereld. Gedurende zijn studies aan de hogeschool was de ernstige begeerte in hem ontwaakt om een werktuig te worden in Gods hand ten einde het Woord des levens onder heidense volken te verspreiden. Aan deze hartenwens kon niet voldaan worden voor het jaar 1731, toen hij de kroning van Christiaan VI in Kopenhagen bijwoonde. In deze stad ontmoette hij twee Groenlanders die door de eerwaardige Egede gedoopt waren, en met leedwezen vernam hij, dat de zending in Groenland zou opgeheven worden. Zijn dienaren spraken ook met een gedoopte neger van St. Thomas, die met ernst er op aandrong dat christenzendelingen tot zijn in slavernij verkerende landgenoten zouden gezonden worden. Hij scheen groot belang te stellen in het lot van zijn zuster, die hij achter gelaten had op dat eiland en die, zoals hij zei, vaak de grote God aanriep, om toch iemand te zenden die haar de weg tot Hem mocht tonen. De Graaf verschafte hem de gelegenheid om zijn zaak in een openlijke vergadering aan de broeders te Herrnhut bekend te maken. Toen hadden zijn voorstellingen en smekingen zulk een uitwerking, dat twee van hen die hierbij tegenwoordig waren, Leonard Dober[77] en een ander[78], zich aanboden naar St. Thomas[79] te gaan, niettegenstaande het hun werd voorgehouden dat zij zich als slaven moesten

[77] Johann Leonhard Dober (7 maart 1706- 1 april 1766) was samen met David Nitschmann een van de twee eerste zendelingen van de Moravische Broeders in Deens-West-Indië in 1732. Hij is ook enige tijd een soort hoofdouderling/ oudste geweest. KJB

[78] David Nitschmann (1695/1696- 1772). KJB

[79] St Thomas is een heel klein eiland, behorend tot de Amerikaanse Maagdeneilanden. Deze eilandengroep ligt in de Caribische zee ten noorden van Venezuela. KJB

Het graf van Leonard Dober in Herrnhut.

laten verkopen, wilden zij toegang tot de negers verkrijgen[80]. Op 21 augustus 1732 zeilden zij uit, tien jaren na de stichting van Herrnhut.
In deze zelfde tijd werd ook het zendingsplan naar Groenland besproken[81]. Daar dit land onder de bescherming stond van het Deense gouvernement, dat de broederen zeer toegenegen was, scheen dit wel geschikt te zijn tot vestiging van een zendingspost. Matthäus Stach en Frederik Böhnisch hadden beiden, ieder afzonderlijk het voornemen opgevat, zich tot deze dienst aan te bieden. Na een nauwkeurig onderzoek naar de redenen van zulk een onderneming werd het aanbod aangenomen; maar de zending naar St. Thomas had zo zeer de middelen van de kleine gemeente uitgeput, dat zij de zending naar Groenland uitstellen moest tot januari 1733.
In die tussentijd was Frederik Bochnisch op een verre reis uitgezonden om enige zaken voor de gemeente te verrichten, en in zijn afwezigheid bewilligde Christiaan Stach er in, om zijn neef Matthäus te begeleiden. Christiaan David ging met hen, daar zij nog zo jong en onervaren waren. Zijn plan was naar Europa terug te keren zodra hij de zending goed gevestigd zou zien.

---

[80] Een opmerkelijke waardevolle toevoeging (van mij, KJB): “In Kopenhagen, waar ze aanklopten bij het hof, veroorzaakten ze nogal wat opschudding. Sinds enkele jaren bestond daar een National Missionary College. Het was het eerste Gereformeerde Missionarissencollege in Europa. Opgericht door koning Frederik IV, werd het beschouwd als een reguliere afdeling van de staat. Het had Hans Egede al naar Groenland gestuurd en Ziegenbalg naar Tranquebar, aan de kust van Coromandel; en het stuurde zijn mannen als staatsfunctionarissen om het evangelisatiewerk op zich te nemen als een nuttig onderdeel van het nationale koloniale beleid. Maar Dober en Nitschmann stonden op een ander standpunt. Als ze de betaalde agenten van de staat waren geweest, zouden ze gunstig zijn beoordeeld; maar omdat ze slechts de herauten van een kerk waren, werden ze uitgelachen als een stel dwazen. Een tijdlang stuitten ze op gewelddadige tegenstand. Von Plesz, kamerheer van de koning, vroeg hen hoe ze wilden leven.
“We zullen werken”, antwoordde Nitschmann, “als slaven onder de slaven.”
“Maar”, zei Von Plesz, “dat is onmogelijk. Het zal niet worden toegestaan. Geen enkele blanke werkt ooit als slaaf.”
“Goed dan,” antwoordde Nitschmann, “ik ben timmerman en zal mijn vak uitoefenen.”
“Maar wat zal de pottenbakker doen?”
“Hij zal me helpen bij mijn werk.”
“Als je zo doorgaat”, riep de kamerheer uit, “zul je over de hele wereld standhouden.”
Bron: J. E. Hutton. “History of the Moravian Church.
[81] Verder bij 3.1. “Graaf von Zinzendorf en de zending in Groenland.” Meer hierover. KJB.

Onze reizigers trokken over Hamburg naar de Deense hoofdstad, maar hadden ternauwernood enige reisbehoeften behalve de meest nodige kledingstukken. In Kopenhagen werden zij vriendelijk ontvangen door professor Ewald, lid van het Zendingscollege, en door andere vreemden aan wie zij waren aanbevolen. Hun voornemen om naar Groenland te gaan werd echter als een hersenschim beschouwd, vooral zolang het lot van de Deense zending te Godthaab nog onbeslist bleef. Maar zij sloegen weinig acht op de donkere voorspellingen die men hun deed, en geloofden dat Hij, Die hen tot dit werk geroepen had, hen in de uitvoering zou ondersteunen. Weldra vernamen zij, dat Zijn Majesteit vergund had nog een ander schip naar Godthaab te laten vertrekken, en nu wendden zij zich tot de kamerheer van de koning met het verzoek daarmee de overtocht te mogen maken. Hun eerste bezoek bij deze minister was niet weinig ontmoedigend. Het moest deze inderdaad wel vreemd schijnen, dat jongelieden, die noch de voordelen van de wetenschap, noch die van de ondervinding bezaten, dáár hoopten te slagen, waar de onvermoeide pogingen van de vrome en geleerde Egede zo weinig hadden tot stand gebracht. Maar toen hij bij nadere kennismaking overtuigd werd van de diepte van hun geloof en van de oprechtheid van hun voornemen, werd hij hun warme vriend, bood gewillig hun verzoekschrift bij de koning aan, en gebruikte al zijn invloed ten hunnen gunste. Men zegt dat hij gebruik maakte van deze bewijsgrond, dat God ten allen tijde, de dingen die zwak, en dwaas en niets zijn in de ogen van de wereld, als werktuigen gebruikt heeft om zeer grote voornemens ten uitvoer te brengen, opdat de mensen Hem alleen de eer zouden geven en niet steunen op eigen wijsheid en macht. De koning, door de voorstelling van zijn minister bewogen, willigde hun verzoek in en schreef eigenhandig een aanbevelingsbrief aan de zendeling Egede. De kamerheer stelde hen ook aan verschillende heren voor, die veel konden doen door hun stand en hun vroomheid. Deze droegen dan ook mildelijk bij tot de onkosten van hun reis en hun voorgenomen vestiging. Toen men hen eens vroeg hoe zij op Groenland in hun onderhoud dachten te voorzien, antwoordden zij dat zij steunden op het werk van hun handen en op de zegen van God, en dat zij zich een huis wilden bouwen en hun eigen grond bearbeiden, opdat zij niemand lastig mochten vallen. Op het antwoord dat zij geen hout zouden vinden, daar het land weinig anders was dan een naakte rots, hernamen zij: “Dan zullen wij een hol in de grond graven en daar wonen.” “Nee”, zei de kamerheer, “tot die noodzakelijkheid zult gij niet gebracht worden. Hier zijn vijftig dollars; koopt bouwstoffen en neemt deze mee.” Met deze en andere giften kochten zij balken, planken en latten; werktuigen voor landbouw, metsel- en timmerwerk; verschillende soorten van zaden en wortels; gereedschappen om te vissen en te jagen; huisraad, boeken, papier en levensmiddelen.

Aldus uitgerust namen zij een dankbaar afscheid van het hof, waar zij zo gastvrij onthaald waren en gingen op 10 april aan boord van des konings schip *Caritas*. De gemeente te Herrnhut had de gewoonte aangenomen om teksten uit de heilige Schrift bijeen te verzamelen voor elke dag van het jaar. Deze verzameling werd genoemd het „Dagelijkse Woord”; het gaf een onderwerp aan de band voor afzonderlijke overdenking en ook voor de openbare besprekingen. Nog lang herinnerden zich de broeders dat de dagtekst, voor de 10e april, toen hun zendelingen zich inscheepten voor een onderneming, die zo vaak alle hoop scheen te verijdelen, dit woord was: “Het geloof is een vaste grond der dingen die men hoopt, en een bewijs der zaken die men niet ziet.” (Hebr. 11:1). In dit geloof gingen zij onder zeil, en werden niet ontmoedigd door de onuitsprekelijke moeilijkheden van de volgende jaren, totdat zij en hun broederen ten laatste de vervulling zagen van hun hoop. Op de drieëndertigste dag van hun reis kregen zij de kust van Groenland in het gezicht; maar een hevige storm die vier dagen aanhield en die door een algehele zonsverduistering was voorafgegaan, dreef hen zestig mijlen terug. Op 20 mei wierpen zij het anker in de Baalsrivier en begroetten met blijdschap de ijsklippen en de onbeschaafde bewoners van een land, dat zolang het onderwerp van hun gedachten had uitgemaakt.

Terstond na hun landing bezochten zij de heer Egede, die hen hartelijk welkom heette en hun hoop bevestigde dat, hoe donker de tegenwoordige toestand der zaken ook mocht zijn, het licht

des Heeren nog over Groenland zou opgaan. Hun eerste zorg was een plaats te zoeken waar zij hun woning konden opslaan. Zij kozen een stuk land tussen de haven en de factorij in het dorp Godthaab, op de zuidwestzijde van een klein schiereiland, waarvan de uiterste rand drie stranden vormde, waartussen de rotsen in de zee uitsprongen. Tussen deze rotsen was de kust beschermd door een dam van stenen, die de golven hadden aangespoeld. Zij verhief zich met een trapsgewijze helling en eindigde in een klein dal van een beek doorstroomd. Hier, ongeveer een mijl van het zeestrand verwijderd, besloten zij hun verblijf te vestigen, en omdat het bouwen van het huis waarvoor hun vrienden in Denemarken hen van hout voorzien hadden, een werk zou zijn dat tijd vereiste, maakten zij op Groenlandse wijze een hut van zoden en stenen, om gedurende de opbouw enigszins beschut te zijn. Het was nu juni, maar toch was het zo doordringend koud, dat de graszoden in hun handen bevroren, terwijl zij bezig waren met bouwen.

In het midden van de maand keerde de *Caritas* weer naar het vaderland terug. Hier volgen enige woorden uit de brieven die Matthäus Stach bij deze gelegenheid aan de gemeente te Herrnhut zond:

"Broeders en zusters, geliefden in den Heere Jezus, door Wiens genade wij het leven hebben. God Die rijk is in barmhartigheid heeft ons in vrede in dit land gebracht. Wat wij zochten hebben wij gevonden, een volk dat niets van zijn Maker weet. Zij bekommeren zich nergens over dan om zeehonden, vis en rendieren te vangen, en om deze te krijgen trekken zij steeds heen en weer. Wij verlangen hun taal te leren om met hen te kunnen spreken over God, over Zijn Zoon Jezus, en over de Heilige Geest. Wij verlangen hen op te wekken en hen tot onze vrienden te maken; maar wij weten niet hoe wij hen naderen zullen, want heden zijn ze hier en morgen daar, op de eilanden en op de kusten, en zodoende buiten ons bereik. Hebben wij te Herrnhut, toen wij besloten hadden dit werk te ondernemen, de vele bezwaren overwogen waaraan wij blootstaan zouden? Op deze vraag antwoord ik, er is een spreekwoord: 'De man die in het geloof volhardt zal niet wankelen op zijn weg.' Onze weg is in het verborgen, wij kunnen niets zien. Maar onze dagelijkse les is, stil te zijn in de Heere. Naar het uitwendige gaat het alles goed met ons, maar onze harten verlangen om zielen te winnen, en hieraan kunnen wij tot nog toe niets doen. Door Gods genade willen wij echter niet moedeloos worden, maar op de Heere wachten. Als het Zijn tijd is dan zal Hij dit land genadig zijn en de duisternis in licht veranderen, en de ijskoude harten van Zijn volk ontdooien. Zolang onze weg recht is voor Hem, zullen wij niet dwalen hoewel de mensen ons als dwazen aanzien, en waarlijk wij zijn dwaas in het oog van velen, die dit land en zijn bewoners kennen."

Aan de jongelingen die meer in het bijzonder zijn metgezellen waren geweest, schrijft hij: "Ik schrijf u, mijn broeders uit een land, waar de Naam van Jezus nog onbekend is. Hier heeft de Zon der gerechtigheid nog niet geschenen, maar gij leeft in het licht van haar middagstralen! Heeft zij uw harten reeds verwarmd? Of blijven deze nog ijskoud? Het ware beter in Groenland te wonen en nooit van Jezus gehoord te hebben, dan het licht rondom u te zien schijnen en niet op te staan om als kinderen des lichts te wandelen. Maar gij, die de Zaligmaker gekend hebt, mocht gij in de genade bevestigd worden. Mijn hart dient met het uwe onder de banier des kruises. In Christus wil ik leven en in Hem wil ik sterven. Laat ons elkaar opwekken het Lam te volgen tot buiten de legerplaats. De zaligheid is groot, en de oogst zal heerlijk wezen, wanneer wij veel zaad gezaaid en het met vele tranen zullen nat gemaakt hebben. Gedenkt de minste uwer broederen steeds in uw gebeden."

Deze oprechte liefdegloed en dit ootmoedig vertrouwen, dat door de schrijver in de brief uitgedrukt wordt, waren nodig om hem en zijn medezendelingen staande te houden bij de verschillende bezwaren die zij ontmoetten. In sommige opzichten waren deze groter dan die welke de werkzaamheden van Egede hadden belemmerd, voordat zij hun zending ondernamen. Het was nodig dat zij zwaar werkten, beide met hoofd en hand, aan werkzaamheden die geheel vreemd voor hen waren. Geboren en opgevoed in een land dat ver van de zee verwijderd ligt,

waren zij in de scheepvaart geheel onervaren. Wat de kennis van vissen en jagen betreft, ging het niet veel beter. Nu moesten echter vissen, vogels en rendieren gevangen worden om zolang mogelijk hun kleine voorraad van Europese levensmiddelen te sparen, en gedurende de zomermaanden moest het drijfhout op de kusten van de eilanden verzameld worden om hen gedurende de lange noordpoolwinter van brandhout te voorzien. De zendelingen hadden een oude boot van de kapitein van de Caritas gekocht, en wanneer het weer het hun toeliet, gingen zij uit om voedsel en brandstof te zoeken. Maar, zoals makkelijk te denken valt, zij waren aan veel gevaren blootgesteld en hadden zij menige dag van honger en mislukte arbeid door te staan, voordat zij geleerd hadden hun boot in deze stormachtige en met ijs opgestapelde zeeën te besturen, of voordat zij in vissen en jagen bedreven genoeg waren om zich de nodige voorraad van voedsel te verschaffen. Voornamelijk trachtten zij enige ervarenheid in het besturen van een boot te krijgen, omdat zij alleen doormiddel van bootreizen hopen konden met een zwervend volk bekend te worden, dat verstrooid was langs de kusten van honderd baaien en inhammen. Maar deze bezigheden, hoe nodig en moeilijk zij ook waren, veroorzaakten hun niet zoveel hoofdbrekens als de studie van de taal. Egede stelde hun welwillend de spraakkunst, het woordenboek en andere papieren die hij had opgesteld ter hand, opdat zij hiervan voor zichzelf afschrift mochten nemen. Zijn zonen hielpen hen vaak in hun studies, door hun de taalkundige regelen en aanmerkingen uit te leggen die hun vader opgeschreven had. Maar als men bedenkt dat Matthäus Stach en zijn metgezellen nooit tevoren een spraakkunst hadden gezien en de zin niet begrepen van de gebruikte uitdrukkingen, dat zij buitendien verplicht waren de Deense taal te leren, voordat zij hun onderwijzers konden verstaan, dan zal het niet vreemd geacht worden dat de zwarigheden die voor Egede ontzettend waren, voor deze ongeletterde leerlingen bijna onoverkomelijk bleken te zijn.

Christiaan David was te oud om nog met goed gevolg aan het leren van de taal te beginnen. Hij hield zich met de huishoudelijke zaken bezig en met het bouwen van het zendingshuis, dat reeds ver genoeg gevorderd was om bewoond te worden toen de winter naderde. De hut, die de broeders tot dusver tot huis gediend had, werd bewaard, in de hoop dat, wanneer zij zoveel kennis van de Groenlandse taal zouden gekregen hebben, om zich met de inlanders te kunnen onderhouden, vreemdelingen de posten vaak zouden opzoeken. Voor hen kon de hut een tijdelijke schuilplaats verlenen, indien de zendelingen hen konden overreden gedurende een kleine tijd daar te vertoeven. Het zendingshuis bevatte, behalve de nodige kamers voor de broeders, een groter vertrek voor kerk en school bestemd, en het was de vurige hoop en begeerte van de jongelingen dit met inlandse scholieren en christenbelijders gevuld te zien.

Christiaan David deelde hun wens, maar zijn hoop was minder levendig. Later, toen betere dagen waren aangebroken, zei hij: “Ik bouwde de eerste school voor de zendelingen en de eerste school voor de inboorlingen, maar verwachtte niet dat de woning bewoond zou blijven en dat de school ooit te klein zou worden.” De zendingspost die de zendelingen naar hun Duits-vaderland Nieuw-Herrnhut noemden, werd niet zelden door enige inboorlingen bezocht. Zij kwamen echter alleen om te bedelen of om zulke voorwerpen in ruil te ontvangen als hun bekoorden, en, alsof zij met een boze geest bezield waren, stalen zij de handschriften waaraan hun gastheren zoveel arbeid besteedden. Toch zouden huis en school spoedig tot verdringens toe gevuld worden, maar met zieke en stervende lijders, niet met leerlingen van Gods Woord.

In de geschiedenis van Egede hebben wij meegedeeld hoe de pokken voor de eerste keer en zo schrikkelijk in Groenland verschenen. Het land rondom Godthaab werd daardoor bijna geheel ontvolkt. Naar het voorbeeld van de eerwaardige Egede, gingen de Moravische broeders van plaats tot plaats om de zieken te bezoeken en te helpen, en ontvingen en verzorgden zij velen van hen onder hun eigen dak. Slechts in zeer enkele gevallen werd de moeite die zij aan de lijders besteedden met hun herstel beloond. Van allen die door de schrikkelijke besmetting werden aangetast, kwam er ternauwernood een van de honderd door. In plaats van trouwe oppassers werden de broeders zelf patiënten. Hun gezondheid had veel geleden door de

vermoeienis en andere benarde omstandigheden, die aan hun ziekenverpleging verbonden waren geweest, en toen nu de winter naderde, veroorzaakte de scherpe kou hun een aanval van scheurbuik, zodat zij soms ternauwernood hun leden konden bewegen. Maar zij erkenden het als een groot bewijs van Gods genadige zorg voor hen, dat zij nooit alle drie tegelijk tot hulpeloosheid waren gebracht. Ieder was op zijn beurt in staat de anderen op te passen. Onder zulke tonelen van ziekte en verdriet, gingen de wintermaanden voorbij. Toen de lente terugkwam, was het onwaardeerbare lepelblad in overvloed onder de sneeuw opgeschoten en een heilzaam geneesmiddel voor de ongesteldheid van de broeders. Maar de pokken bleven tot ver in de zomer onder de inlanders heersen, zodat het land vele mijlen rondom Godthaab en Nieuw-Herrnhut zonder inwoners was. Toen de Deense kooplieden hun gewone handelsreizen maakten, vonden zij niet dan lege hutten en onbegraven, half door vossen en raven verteerde lijken. En op de verschillende oorden waar de grote menigte van Groenlanders van verre plaatsen gewoon waren in dit jaargetijde heen te trekken om zeehonden te vangen en te vissen, werd geen tent op de kust gezien en geen kajak in het water. De inlanders vermeden de gehele kust en de eilanden die in haar nabijheid lagen, als het broeinest van de plaag.

Toen Christiaan David en Christiaan Stach zagen, dat het land een ware wildernis was geworden, dachten zij, dat het nodeloos zou zijn langer te blijven en besloten zij de eerste gelegenheid waar te nemen, naar Europa terug te keren en een meer belovend arbeidsveld te zoeken. Maar Matthäus Stach had besloten, niettegenstaande alle teleurstelling, zijn post niet te verlaten, zelfs al zouden lange jaren van verijdelde hoop zijn deel zijn, gelijk zulks met Egede het geval was geweest. En voordat zijn metgezellen hun besluit konden ten uitvoer brengen om het land vaarwel te zeggen, werden hun verslagen harten opgebeurd door de komst van nieuwe arbeiders. De koning van Denemarken had de wens geuit, dat het getal zendelingen van Herrnhut vermeerderd mocht worden. Het gevolg hiervan was dat Johannes Beck en Frederik Böhnisch gekozen werden, die gewillig dit werk aanvaardden. Eerst begaven zij zich naar Berlijn waar Ds. Jablonskij, een ouderling of bisschop van de verenigde Broedergemeente, die ook hofkapellaan was, hen met veel vriendelijkheid ontving en hen, door vele gebeden vergezeld, verder deed trekken. Te Kopenhagen, waar zij twee maanden werden opgehouden, vonden zij een warme vriend in Baron van Soelenthal, gouverneur van de kroonprins. Door zijn bemiddeling verkregen zij kosteloos overtocht naar Groenland, en een schip dat zich daarheen begaf, werd geladen met bouwstoffen, tot oprichting van een nieuwe kolonie te Disko. Hij schonk hun ook een zeer grote hoeveelheid etenswaren voor hun onderhoud. Een gedeelte van deze kostbare voorraad namen zij mee, maar omdat er slechts zeer weinig plaats aan boord was, waren zij genoodzaakt het overige achter te laten om door een volgend schip te worden mee gebracht. Nu begon hun eerste ondervinding van uitwendige beproevingen van het zendelingsleven. De welwillendheid die hun te Kopenhagen was betoond bleef hun deel niet aan boord van het schip, en de reis hoewel zij minder stormachtig was dan die van hun voorgangers, werd hun zeer pijnlijk gemaakt door de spotternij, de beledigende taal en de harde behandeling die hun dagelijks deel waren. Inderdaad verheugd waren zij, toen zij te Disko door het vriendelijke gezicht van Christiaan David verwelkomd werden. Het schip dat het hunne vooruitging, was in Godthaab binnengelopen, en had de tijding gebracht van de nieuwe volksplanting. Men verzocht Christiaan David aan de opbouw van de woningen mee te werken. Beck en Böhnisch leenden ook hun handen tot dit goede werk, totdat het schip naar Godthaab vertrok, waar hun aankomst grote vreugde aan de Stachs veroorzaakte en Christiaans begeerte om het land te verlaten geheel verdreef.

Terwijl zij elkaar opwekten tot bidden en werken, vervolgden de zendelingen met ijver hun bezigheden buitenshuis en de studie van de taal. Door oefening werden zij tamelijk ervaren in het vissen en voorzagen zichzelf van voedsel, en niettegenstaande enige ongelukken door het stormachtige weer veroorzaakt, bezochten zij verschillende gedeelten van de kust en vermeerderden hun kennis van het land en van deszelfs bewoners. Maar hun vaste reizen,

waarvan zich de ene honderd mijlen ten zuiden uitstrekte en de andere evenveel mijlen ten noorden, ondernamen zij in gezelschap van de kooplieden. Deze was hun hulp zeer welkom, bij de gevaarlijke tochten waarin zij aan regen en sneeuwvlagen en tegenwinden blootgesteld waren. De inboorlingen die zij op deze verre reizen ontmoetten, schenen meer geneigd hun welkom te heten dan alle waarmee zij tot dusver in kennis waren gekomen. In het eerst, toen de Groenlanders zagen dat de zendelingen gewillig bij elke handenarbeid meehielpen, meenden zij dat zij de dienstknechten van de kooplieden waren, en behandelden hen met verachting. Toen zij echter bemerkten dat dit het geval niet was en zij het zachtmoedig en vriendelijk gedrag van de vreemdelingen waarnamen, verzochten zij hen in hun tenten en trachtten met hen in gesprek te komen. Het viel beide partijen moeilijk zich zonder tolk verstaanbaar uit te drukken, evenwel was het volk tevreden. Zij wensten dat de zendelingen hun bezoek een volgend jaar zouden hervatten, en beloofden ook hen te komen zien als zij op hun reizen in de nabijheid van Godthaab landden. Deze bewijzen van welwillendheid moedigde de ijver van de broeders aan tot het leren van de taal, dat nog veel moeilijkheden baarde. De uitspraak, de talloze bijvoegingen en taalbuigingen, het groot aantal voorwerpen die door hetzelfde woord uitgedrukt worden, alles vereiste een groot geduld en jaren van oefening. In deze tijd kregen zij kostbare hulp van Poul Egede, die sinds kort uit Denemarken teruggekeerd was. Hij zonderde iedere week enige tijd af, om de broeders in het spreken en vertalen te onderwijzen, en het duurde niet lang of zij waren in staat met genoegzame juistheid over algemene onderwerpen in de zaken van deze wereld te spreken, zodat zij gemakkelijk door de inlanders konden verstaan worden.

Toen de broeders beproefden om op godsdienstige onderwerpen te komen, bemerkten zij, evenals Egede had gedaan, dat het nauwelijks mogelijk was, woorden te vinden, die hun mening uitdrukten. Zij besloten dus wijselijk zich te onthouden over heilige dingen te spreken, totdat zij beter met de taal bekend waren, opdat zij de gedachten van de inboorlingen niet in verwarring zouden brengen en de christelijke godsdienst aan bespotting blootstellen, door het gebruik van ongerijmde en dubbelzinnige woorden. Hoewel zij zich aan deze regel hielden, ontstond er toch weleens enige vergissing. Zo werd bijvoorbeeld een misverstand veroorzaakt door hun gebruik van het Deense woord *Gud*, dat *God* betekend. De broeders begonnen nu de Groenlanders over de Almachtige Schepper aller dingen te spreken; maar daar zij niet wisten welk inheems woord zij moesten gebruiken, om met genoegzame eerbied de Naam van het Goddelijk Wezen uit te drukken, namen zij hun toevlucht tot het Deense woord *Gud.* Zij meenden dat het sommigen van hun reeds bekend zou zijn door de veelvuldige omgang met de Denen. Het was hun onbekend dat er in de Groenlandse taal een woord bestond dat eveneens werd uitgesproken, maar *rivier* betekent. Later vernamen zij dat velen van de inboorlingen zich verwonderd hadden dat de vreemdelingen met zoveel ernst gesproken hadden over het bestaan van de rivieren, waaraan nooit iemand had getwijfeld. Toen men een zekere man vroeg of hij aan *Gud* geloofde, antwoordde hij met verontwaardiging: “Waarom zou ik daarin niet geloven? Ik heb er de stem van gehoord.” Hiermee bedoelde hij het bruisen van de stromen, die zich van de ijsbergen afstorten. Terwijl zij nog onbekwaam waren over godsdienstige onderwerpen te spreken, namen de broeders elke gelegenheid waar om gedeelten van de heilige Schrift en korte gebeden, die Egede vertaald had, voor te lezen. Op zekere dag dat Matthäus Stach aan een gezelschap inboorlingen een gebed had voorgelezen, zeiden zij tot hem, dat hij goed Groenlands gesproken had, maar dat zij niet verstonden wat hij bedoelde door *verlost te zijn door het bloed van Jezus Christus*.” “Christus te kennen, deze taal is te hoog dan dat wij ze begrijpen zouden.

Twee jaren waren nu sinds de schrikkelijke bezoeking van de pokken verlopen, en de inboorlingen vermeden niet meer de omstreken van de Baalsrivier. Het volk dat de vissersplaatsen bij Godthaab bezocht, kwam vaak in Nieuw-Herrnhut. Enigen kwamen om voedsel te vragen, anderen om nachtverblijf, weer anderen om messen, naalden, vishaken enz. Niet een van de vijftig had een hoger beginsel om het zendingshuis te bezoeken dan

nieuwsgierigheid en hoop op winst. Sommigen verklaarden zelfs openlijk dat als de zendelingen ophielden hun stokvis te geven, zij niet langer naar hun woorden wilden luisteren. Hoe zelfzuchtig en zelfs diefachtig de meesten van hun gasten ook waren, de zendelingen wilden ze niet van zich stoten. Zij hoopten vroeger of later door aanhoudende vriendelijkheid, enigen van dit volk voor betere dingen te winnen. Met vreugde merkten zij op dat sommigen die gebleven waren bij de avondgodsdienst en het gebed en gezang hadden aangehoord, bijzondere belangstelling schenen te tonen. Zij vroegen verlof om terug te komen, en deden verschillende vragen over de bedoeling van de zendelingen, en wilden weten waarom zij neerknielden, tot wie zij spraken, enz. Behalve hun dagelijkse samenkomsten tot gebed, zonderden de broeders iedere avond een uur af om samen te spreken over hun zending, over de verschillende moeilijkheden, de hoop en de zorgen die deze roeping hen baarden, opdat de een door de ondervinding van de andere mocht leren. En opdat niets de innige broederband onder hen mocht breken, besloot ieder zichzelf te onderzoeken en af te vragen of hij geloofde dat zijn roeping een Goddelijke was, en of hij voornemens was daarin te blijven volharden, hoe groot ook de beproevingen mochten wezen, die hij zou hebben te verduren, zolang hij, volgens zijn geweten zou kunnen zeggen, dat hij zijn plicht als een getrouw dienstknecht naar zijn beste vermogen had volbracht; - of totdat God, naar Zijn ondoorgrondelijke raad, hem van dit arbeidsveld zou wegnemen. Gedurende enige weken overdachten zij deze vragen bij zichzelf, waarna zij de uitslag van hun zelfonderzoek aan elkaar meedeelden. Toen bleek het, dat Christiaan Stach nooit roeping had gevoeld zijn gehele leven aan de heidenen te wijden. De reis naar Groenland had hij als proef ondernomen, en om de plaats van een afwezige broeder te vervangen. Hij wilde nochtans op zijn tegenwoordige post blijven, totdat God hem zou verplaatsen of totdat hij door de Broedergemeente te Herrnhut teruggeroepen zou worden. Christiaan David was naar Groenland gezonden, met als doel om zijn twee jonge onervaren broeders behulpzaam te zijn tot de vestiging van een zendingspost; daar dit gedaan was, wilde hij de volgende zomer naar Herrnhut terugkeren en zich ten dienst en ter beschikking van zijn broederen aldaar stellen. Niet lang hierna nam hij afscheid, met de belofte, dat de Groenlandse zending altijd een voorname plaats in zijn gebeden zou bekleden, en hij haar met kracht in Europa zou helpen ondersteunen. Matthäus Stach, Frederik Böhnisch en Johannes Beck hadden zich in leven en sterven aan de zending gewijd. Zij waren vast besloten om te blijven geloven, ook waar zij niet zouden kunnen zien, en te hopen zelfs tegen hoop. Zij wilden hun onderneming niet laten varen totdat zij met volle vrijmoedigheid voor God konden betuigen, alles gedaan te hebben wat mensen konden doen. En bij deze gelegenheid sloten zij een wederzijds plechtig verbond om 1. Steeds in gedachte te houden dat zij in dit land waren gekomen steunende op God hun Zaligmaker, in Wien alle volkeren der aarde zullen gezegend worden. 2. Beiden, door woord en daad, naar de vermogens die God hen gegeven had, iedereen bekend te maken dat Jezus de wereld verlost heeft door Zijn eigen bloed, opdat de harten van de heidenen door deze leer tot de gehoorzaamheid des geloofs mochten gebracht worden. 3. Tezamen in broederlijke liefde te leven, de een des anderen geestelijke gaven, hun door God geschonken te erkennen en zijn naaste uitnemender te achten dan zichzelf. 4. Hun verschillende dagelijkse arbeid met moed en vlijt te doen als voor den Heere, daarbij zich niet over te geven aan angstige bezorgdheid hoe zij in hun tijdelijke behoeften voorzien zouden, maar hun zorg op Hem te wentelen Die de vogelen des hemels voedt en de bloemen des velds kleedt. Zij zetten het zegel op dit verbond door tezamen des Heeren Avondmaal te gebruiken. Spoedig hadden de zendelingen behoefte aan al de troost die het bewustzijn van eenheid hun kon schenken; want de oprechtheid en de kracht van hun geloof zouden op een zware proef gesteld worden, De mildheid waarmee een uitstekend weldoener aan het Deense hof, in vroegere jaren in hun levensonderhoud voorzien had, is hierboven vermeld, sinds die tijd was geen nieuwe leeftocht hun gezonden. Zelfs was de voorraad die Frederik Böhnisch en Johannes Beck achtergelaten hadden, vergeten geworden door hen die hem zouden opgezonden hebben; hij werd nooit in Groenland ontvangen. De

visvangst en jacht van 1735 waren zeer ongunstig. In de koloniën heerste een algemene schaarste van voedsel, en de zendelingen waren niet bij machte geweest enige voorraad van vis en rendierenvlees op te doen. Hun gezouten levensmiddelen waren gebruikt en niets bleef hun over dan een kleine hoeveelheid meel en erwten en enige scheepsbeschuiten. Christiaan David, die nu op zijn terugtocht was, zou hun nood aan de broeders te Herrnhut bekend maken; maar de winter was op handen en verschillende maanden moesten verlopen voordat de schepen de kolonie konden bereiken. De Deense kolonisten hadden medelijden met hun ellende, maar waren niet bij machte om het te verzachten, daar zij zelf in verlegenheid zaten.
De enige toevlucht die de broederen [over]bleef, was zeehondenvlees van de Groenlanders te kopen, als zij die konden overhalen het hun af te staan. Want niemand van de Europeanen was bedreven in de vangst van deze dieren; slechts de inlanders, in hun kajaks gezeten, die zij met een onnavolgbare handigheid bestuurden, gelukte het zeehonden te vangen. Maar de Groenlanders wilden volstrekt niets van hun vangst afstaan; zelfs de mannen die gedurende de vorige winter ruimschoots door de goedheid van de zendelingen ondersteund waren geworden, weigerden nu hun, tot welke prijs ook, een bete voedsel te verkopen. Tot verschoning van deze ondankbare zelfzucht moeten wij in aanmerking nemen, dat de inboorlingen vooral gedurende de winter, hun leven met vasten en feestvieren doorbrengen. Als er veel voorraad is, heeft het volk de gewoonte zijn maaltijden gehele nachten voort te zetten, en zich met spijzen zo vol te proppen dat het de Europeanen ongelofelijk toeschijnt. Maar als stormachtig weer of buitengewone ophoping van ijs hen belet zeehonden of iets anders te vangen, zijn zij genoodzaakt dagen en wekenlang hun leven te onderhouden, door het eten van zeegras, van het

ZEEHONDENVANGST IN GROENLAND.

leer van hun schoenen, oude tentbedeksels enz. Geen jaar verloopt waarin niet verschillende mensen van gebrek omkomen. De broeders achtten zich nu gelukkig, wanneer zij een genoegzame hoeveelheid mosselen en zeegras konden vinden om de kwelling van de honger te stillen. Het kleine overblijfsel van hun meel lieten zij zoveel mogelijk uitdijen, door het met enige vetkaarsen te koken; en hoe walgelijk dit gerecht hun een paar weken daarvoor zou toegeschenen hebben, nu waren zij er zelfs dankbaar voor. In de ontzettende kou van de Noordse streken schijnt dierenvet of traan een bepaald vereiste te zijn, tot onderhoud van het leven.

Zij hadden met vele gevaren te worstelen bij het zoeken van voedsel. Hun boot was zo bouwvallig dat zij nauwelijks, zelfs bij het stilste weer kon gebruikt worden, maar de nood dwong hen zich er in te wagen. Eens, toen zij naar huis terug keerden hadden zij bijna de kust bereikt, toen een plotselinge rukwind hen verschillende mijlen terugdreef en noodzaakte een schuilplaats te zoeken op een rotsachtig eiland, waar zij door de aanhoudende tegenwind gedwongen werden vier nachten te blijven, geheel doornat van de regen en het zeeschuim. Bij een andere gelegenheid begaven hun bijna de krachten nadat zij lange tijd geroeid hadden. Zij moesten de nacht doorbrengen op een onbewoonde plaats, die hun geen andere schuilplaats verschafte dan een gat, dat zij in de sneeuw gegraven hadden, en waarin zij zich neerlegden totdat zij genoeg uitgerust zouden zijn om zich door hard lopen warm te houden. Gelukkig voor hen was het nog te vroeg voor de scherpe winterkou. De inboorlingen die de armoede en ontberingen van de broeders gadesloegen, waren verwonderd dat zij lust hadden om op zulke afstand van hun eigen land en in zulk een slechte en ellendige toestand te wonen. Zij waren niet karig in hun spotternijen over deze dwaasheid, zoals ze hun toescheen. Vaak zeiden zij: “uw landgenoten moeten al heel slecht zijn, daar zij u niets zenden, en gij zult dwaas zijn hier langer te blijven.” In deze tijd van tegenspoed werd de hoop en de moed van de broeders staande gehouden door het geloof dat hun Hemelse Vader hen niet verlaten zou. “Wij weten niet,” schreven zij in hun dagboek, “wat Hij met ons wil doen. Wij bemerken alleen dat andere beproevingen ons wachten. Even weinig weten wij wat Zijn hand in het verborgen onder de heidenen werkt. Diepe duisternis schijnt hun hart en geest te bedekken. Toch geloven wij, dat het werk ten laatste zal gelukken; en als Hij ons beproefd zal hebben zullen wij zonder twijfel Zijn heerlijkheid aanschouwen.”

In het dagboek van de zendelingen vindt men vele voorbeelden van Gods voorzienigheid dankbaar vermeld. Zo vonden zij, bijvoorbeeld, een dode witten walvis, die de zendelingen en het scheepsvolk van de Deense volksplanting tezamen deelden; het vlees was rood als rundvlees en smaakte bijna hetzelfde. Later werd hun eens een jong zeevarken geschonken door een Groenlander, die de moer[82] gevangen had. Nog werden zij eens door tegenwind naar enige rotsen gedreven, waar zij een arend bespeurden die op zijn nest zat. Zij schoten hem, en nadat zij met moeite naar boven geklommen waren, vonden zij vier grote eieren, behalve de dode vogel. Deze voorzag hen niet alleen van voedsel maar ook van pennen, waaraan zij juist grote behoefte hadden. Maar meer dan door deze tijdelijke uitreddingen werd hun smart verzacht en hun hart vertroost door de goedheid en voorkomendheid van een inboorling, Ippegau genoemd, die een weg van dertig mijlen zuidwaarts aflegde om hen te bezoeken. Zij hadden hem slechts eens tevoren gezien. Op een van hun zomertochten, toen zij verdwaald waren en in het blinde tussen de hun onbekende eilanden rond-roeiden, ontmoetten zij toevallig Ippegau. Hij gedroeg zich zeer vriendelijk tegen hen en bracht hen op de goede weg terug, en nu, te midden van hun diepe ellende, waarvan hij echter niets wist, werd zijn hart bewogen om hen op te zoeken en het aanbod te doen hun geregeld al het zeehondenvlees te verkopen, dat hij zou kunnen missen. Toen de lente kwam ontviel hun deze hulp en werden zij zo zwak door gebrek aan goed voedsel,

[82] Geeft aan dat het dier vrouwelijk was. KJB.

dat zij hun boot niet langer sturen konden. Toch bleven zij op God vertrouwen, en hun geloof werd niet beschaamd.
Op zekere dag in mei, toen zij juist hongerig en vermoeid van een vergeefse tocht om voedsel te zoeken terugkwamen, werd hun bericht dat een Hollands schip aan wal gekomen was, dat een vat met levensmiddelen voor hen meebracht. Deze hun zo welkome gave kwam van een vriend uit Amsterdam, die hun persoonlijk onbekend was. Zij was door een brief van de gever vergezeld, waarin hij de zendelingen vroeg of zij hem met hun toestand en met hun behoeften bekend wilden maken. Later werd de zending voor een groot deel door de bijdragen van deze edelmoedige weldoener en zijn vrienden ondersteund. De onderstand die hij hun nu verleend had, redde hen niet alleen uit hun tegenwoordige nood, maar hielp hen ook om beter de winter door te komen dan het voorgaande jaar. Want de gemeente te Herrnhut, die slechts bestond uit arme bannelingen die werken moesten voor hun dagelijks brood, kon slechts een karige voorraad levensbehoeften naar de broederen in Groenland zenden. Desniettemin zou de huishouding van de zendelingen eerstdaags vergroot worden door de aankomst van de moeder van Matthäus Stach, die weduwe was, en van zijn twee zusters, waarvan de oudste tweeëntwintig, de andere slechts twaalf jaren telde. Zij kwamen hier om de huishoudelijke belangen van de zending op zich te nemen, en langs elke geopende weg aan het welzijn van de Groenlandse vrouwen en kinderen te arbeiden. Matthäus begon terstond zijn zusters in de Groenlandse taal te onderwijzen, en haar vorderingen, vooral die van Anna, de jongste zuster, gingen zijn verwachtingen te boven. Later huwden beide met zendelingen en mochten tot op hoge ouderdom in de dienst van de zending werkzaam zijn.
Tegen het einde van de zomer scheepte Christiaan Stach zich naar Europa in, om met de broeders te Herrnhut en elders, over de toestand en de vooruitzichten van de zending te beraadslagen. Nadat hij eerst Duitsland bezocht had, vertrok hij naar Holland en naar Engeland, in welke twee landen enige van de voornaamste vrienden van de broeders woonden. Aan hun deelde hij alles mee wat gedaan was en vroeg hen dringend om raad met betrekking tot de toekomstige voortzetting van het werk. Enige nuttige raadgevingen werden hem gegeven, maar men was algemeen van gevoelen dat veel aan de Christelijke voorzichtigheid van de arbeiders moest overgelaten worden, in zulk een nieuw en afgelegen oord. De enige regel die men voorschreef was, dat wanneer de zendelingen eindelijk zo gelukkig mochten zijn, om zielen voor Christus te winnen, zij alsdan hun godsdienstoefening in de samenkomsten van de inboorlingen, zoveel mogelijk zouden inrichten naar de wijze waarop de broedergemeente haar eredienst en de kerkelijke tucht uitoefende. Wat de tijdelijke belangen van de zending betreft, zo beijverden graaf Zinzendorf en andere vrienden zich aanstonds, om de nodige maatregelen te nemen ten einde te verhoeden, dat zulke tijden van ontbering en ellende, als Christiaan en zijn metgezellen het vorige jaar hadden doorgestaan niet meer zouden voorkomen. Hoewel het tegenwoordige vooruitzicht van de zending niet veelbelovend was, deed nochtans het verhaal van Christiaan Stach in veler harten levendige belangstelling ontstaan. In Holland vroeg een jongeling, Margraaf[83] genaamd, vergunning om zich aan dit werk te verbinden. Hij werd tot gevolg hiervan tot de dienst van de zending gewijd, reisde met Stach naar Kopenhagen en vandaar naar Groenland, na in zeer welwillende woorden de verzekering van des konings goedkeuring ontvangen te hebben. Margraaf was echter niet in staat lang in dit barre klimaat te werken. De zware lichamelijke, zowel als geestelijke arbeid, die ieder van de zendelingen op zich nemen moest was te veel voor zijn krachten. Het eerste jaar van zijn verblijf in dit land werd gekenmerkt door een bijzonder strenge winter. Het dagboek van een van de Europese bewoners meldt dat sterke dranken als water bevroren, al werden zij naast het vuur geplaatst; het gezouten vlees werd als dikke stukken ijs uit de tonnen gehouwen, en als het in de pot werd gedaan, was de buitenste kant geheel gaar, voordat men het binnenste met een mes kon

[83] Christian Marggraf (overleden in 1746 te Herrnhut) is van 1737-1741 zendeling geweest in Groenland. KJB.

doorsteken. In de schoorsteen van zijn kamer kwam het ijs door de pijp, zelfs tot in de opening van de kachel, niettegenstaande het vuur de ganse dag brandde; en als hij 's morgens opstond, waren zijn kussens dik met rijp bedekt, veroorzaakt door het bevriezen van zijn adem gedurende de nacht. Voordat de kou inviel, waren de broeders naar een menigte eilanden zuidwaarts getrokken, waar zij enige inlanders vonden, die zij vroeger reeds gezien hadden en onder deze ook hun oude vriend Ippegau. Hij ontving hen vriendelijk, maar was weinig genegen te luisteren als zij met hem over godsdienstige onderwerpen wilden spreken. De andere Groenlanders gaven duidelijke blijken, dat zij weliswaar verheugd waren een bezoek van de zendelingen te ontvangen, maar wensten niet dat zij lang in deze buurt bleven. Matthäus Ștach die graag vorderingen in de taal wilde maken, overreedde hen echter om hem te vergunnen enige weken onder hen te verkeren. Hij vond zijn gastheren zeer veranderlijk: "Soms", schrijft hij, "luisteren zij als ik hun een plaats uit de Schrift voorlees, verklaren dat zij alles te geloven wat ik zeg, en wensen dat ik langer zal blijven om hun meer te verhalen. Dan weer gaan zij verstoord heen en bevelen mij stil te zwijgen." Het ergste evenwel was, dat zij vaak de heilige dingen waarover hij sprak, tot een voorwerp van onheilige spotternij maakten. "Mijn hart", zegt hij, "is vaak in vuur ontstoken, als zij mijn God bespotten." Alle kinderen waren zijn vrienden, zij liepen hem tegemoet zodra hij kwam. Soms verzamelde zich een kleine groep rondom hem, die aandachtig luisterde als hij met hen sprak en hen ondervroeg, daar hij op deze wijze trachtte hun jonge harten enige kennis van de Christelijke waarheden in te prenten. Maar zoals men kan denken, was deze belangstelling kortstondig.

Matthäus kwam bijtijds in Nieuw Herrnhut terug om het kersfeest met zijn broeders te vieren. Nooit hadden zij een levendiger besef gehad van het onderscheid, tussen de vreugdevolle herinneringen en verwachtingen die deze heilige dagen hun hart inboezemden, en de sombere onwetendheid en het ongeloof waarin de Groenlanders verkeerden. Toch leefden de zendelingen in een gespannen verwachting, ja hadden bijna een voorgevoel van het aanbreken van een schone morgen over de nachtelijke duisternis in Groenland. "Wij willen geloven", zo schreven zij aan hun vrienden in Duitsland, "dat de Heere nog grote dingen in Groenland zal doen. Houdt niet op God te bidden dat Hij Zijn genade in de harten van dit arme volk openbare." Tot dusver hadden de broeders gemeend, dat zij in de eerste plaats de inboorlingen over het bestaan van God en Zijn Goddelijke eigenschappen moesten spreken, en hun Zijn rechtvaardige wetten in de straf die de overtreders wachtte voor ogen houden. Zij hadden weliswaar als regel aangenomen, om voornamelijk de verlossing van zondaren door de Heere Jezus Christus te verkondigen, maar dachten dat het in de eerste plaats nodig was in het hart van de Groenlanders een gevoel van verantwoordelijkheid tegenover een almachtige rechtvaardige Schepper, benevens overtuiging van zonde en schuld te wekken. Door dit onderricht was weinig of niets verkregen en de broeders zouden weldra door ondervinding leren, dat er een beter en doelmatiger weg was tot de harten van hun hoorders dan deze.

In het begin van juni kwam een gezelschap Zuidlanders, dat op weg was naar hun zomervisvangst, Nieuw-Herrnhut bezoeken. Zij waren de zendelingen vreemd en kwamen van een gedeelte van het land, waar men noch van christenonderwijzers, noch van hetgeen zij leerden gehoord had. Al de broeders waren afwezig, en met de arbeid buiten 's huis bezig, behalve Johannes Beck die een vertaling afschreef van de vier Evangeliën. De vreemdelingen sloegen hem een ogenblik met verwondering gade, en vroegen hem toen wat hij deed. Zo goed mogelijk legde hij hun zijn werkzaamheid uit, waarop zij verder vroegen: "zeg ons toch eens wat gij geschreven hebt." Hij las hun enige plaatsen voor, en toen met hen een gesprek aanvangende, vroeg hij hen of de geest die in hen was, waardoor zij begrijpen, denken, hopen en vrezen konden, sterven zou, als het lichaam stierf? Allen antwoordden: "Neen". "Maar", zei Beck, waar zal de geest blijven, als het lichaam sterft?" Enigen zeiden: "Daarboven", terwijl zij naar de hemel wezen; anderen zeiden: "Daarbeneden in de zee". Want de Groenlanders hadden verschillende denkbeelden betreffende het verblijf van de afgestorvenen; enige plaatsten het

onder de aarde of in de diepten van de oceaan, en dachten dat de diepe spleten van de rotsen de lanen waren, die er heen leidden; en anderen stelden het “daarboven”, boven de regenboog. “En wie”, vervolgde Johannes Beck, maakte het lichaam dat sterft, en de geest die niet sterft, en de aarde, de zee en de lucht?” Zij antwoordden: “Wij weten het niet, niemand heeft het ons ooit gezegd. Maar het is zeker een zeer machtig en groot persoon geweest?” “Voorzeker”, zei Johannes Beck, “het is Iemand in Wien alle macht, alle wijsheid, alle goedheid woont, Die de hemelen en de aarde schiep, en alles wat daarin is. Hij maakte alle dingen goed, en ten laatste schiep Hij de mens naar Zijn Eigen beeld, opdat die mens Hem lief mocht hebben en volmaakt gelukkig zijn, door het gehoorzamen aan Zijn bevelen. Maar de mens was zijn Maker ongehoorzaam en ging door eigen boosheid en ellende verloren. Toch had de Schepper medelijden met hem, en de almachtige Zoon van God werd mens, om de mensen van het verderf te verlossen, door Zelf de straf van hun zonden te dragen.” Het volk luisterde aandachtig en met stilte, en Johannes Beck vertelde hun uitvoerig, met een brandend hart en een tong, zo spraakzaam als zij nooit te voren was geweest, hoe Jezus geleden had voor de verlossing der mensen. Toen, zijn boek weer opnemende, las hij hun het verhaal voor van des Heeren strijd in Gethsemané. Zodra hij geëindigd had trad een van de Groenlanders, Kajarnak genaamd, naar de tafel toe en zei met grote ernst: “Hoe was dat? O, vertel het mij nog eens, want ik wil ook zo graag gered worden!” “Deze woorden” zegt de zendeling, “die ik nog nooit tevoren van een Groenlander had gehoord, deden mijn hart smelten en mijn ogen van vreugdetranen overvloeien

JOHANNES BECK ONDERWIJST DE GROENLANDERS.

terwijl ik de geschiedenis verhaalde van des Zaligmakers leven en sterven, en mijn hoorders de weg des behouds trachtte te verklaren door het geloof in Hem." Zijn hoorders waren op verschillende wijze aangedaan door dit onderhoud. Toen hun nieuwsgierigheid bevredigd was, begonnen enigen het onderwerp te ernstig te vinden en slopen stil weg, maar velen bleven. Anderen legden de handen op hun mond, om volgens Groenlandse gewoonte hun verwondering te tonen, en verlangden dat de zendelingen hen leren zouden wat zij tot deze grote Heere en Zaligmaker zeggen moesten, terwijl zij gedurig het gebed herhaalden, dat hun voorgezegd werd, om het toch niet te vergeten. Ondertussen waren de andere zendelingen van hun verschillende bezigheden terug gekomen, en zagen met verwondering en verrukking een menigte inboorlingen begerig luisteren naar de geschiedenis van de verlossing van zondaren.
Toen zij afscheid namen zeiden de Groenlanders: "Wij zullen u spoedig weer bezoeken om meer van deze dingen te horen, en aan onze buren zullen wij zeggen wat gij ons verteld hebt." Inderdaad kwamen enkele dagen later enigen van het gezelschap terug en toonden zoveel belangstelling, dat zij de gehele nacht bleven om meer te horen. Kajarnak inzonderheid had een levendige herinnering behouden van de dingen die hij gehoord, en van de gebeden die men hem geleerd had tot God op te zenden; en hij verklaarde dat hij vaak zijn hart geneigd en als het ware gedrongen gevoelde om te bidden. Alles wat hij van de zendelingen hoorde herhaalde hij aan zijn medetentbewoners. Maar het was hem het grootste genot zijn vrouw en zijn zoontje te onderwijzen. Kort hierop verhuisde hij en sloeg zijn tent in de nabijheid van Nieuw-Herrnhut op, om dagelijks in de nabijheid van zijn onderwijzers te zijn. "Het is duidelijk," schrijven de zendelingen in deze tijd, dat het Woord van God een zeer diepe indruk gemaakt heeft op het hart van deze man. Als wij hem de Schriften verklaren, begint hij als vanzelf te bidden, en vaak is hij tot tranen toe bewogen. Zijn vlugge bevatting en de blijmoedige aanneming van de waarheid zijn verwondering wekkend, als men die vergelijkt met de trage, onverschillige aard, die over het algemeen de inboorlingen van dit land kenmerkt. Kajarnak schijnt de woorden die wij spreken te verslinden, en zodra de waarheid zijn oor bereikt, vindt ze reeds een plaats in zijn verstand en in zijn geheugen."
De verandering die met hun landsman was voorgevallen, wekte de nieuwsgierigheid en de belangstelling van vele andere Groenlanders op, die ook kwamen en hun tenten in de nabijheid van het zendingshuis opsloegen om, zoals zij zeiden, de blijde boodschap van een Verlosser te horen. En wanneer de zendelingen, als zij tot hun inlandse toehoorders spraken, aarzelden uit gebrek aan juiste uitdrukkingen, gaf Kajarnak, uit de volheid van zijn hart, de geschikte woorden aan de hand. "Als wij hem leren denken," zeggen de broeders, "leert hij ons goed spreken over goddelijke dingen."
Onder deze nieuwe en gelukkige omstandigheden ging de zomer voorbij. De tijd van de rendierenjacht, die met grote ijver en goed gevolg in de nabijheid van de Baalsrivier werd voortgezet, was nu gekomen. Een groot aantal huisgezinnen verenigde zich gewoonlijk tot de jacht; de vrouwen en kinderen omsingelden een terrein, waarop men wist dat vele rendieren aanwezig waren, en door langzamerhand voorwaarts te trekken, dreven zij deze schroomvallige dieren in de enge middenruimte, waar zij gemakkelijk door de jagers werden gedood. Ook hadden de vrouwen de gewoonte een aantal rendieren naar een nauwe baai te jagen, waarop de mannen zich in hun kajaks begaven, om hen met pijl en boog af te maken. De arbeid van de dag werd veelal gevolgd door een feest of dans in de avond, en deze jacht was bij de Groenlanders een geliefkoosde bezigheid daar zij veel voordeel en genot opleverde. De zendelingen waren dus meer bedroefd dan verwonderd, toen de meesten van de aandachtige toehoorders, die zich de laatste tijd rondom hen verzameld hadden, afscheid namen om zich tot de jacht te verenigen. Zij beloofden echter naar Nieuw-Herrnhut terug te keren zodra de jachttijd voorbij zou zijn. Kajarnak alleen weigerde te gaan. Hij kon het denkbeeld niet verdragen gedurende enige weken van alle godsdienstig onderwijs verstoken te zijn, en hij vreesde dat hij, als hij van zijn heidense landgenoten omringd was, onverschillig zou worden

voor de blijde boodschap die hij zo kort geleden had leren waarderen. Dit was maar al te zeer het geval met zijn metgezellen. Zij keerden weliswaar in het begin van de winter naar de zendingspost terug, maar de godsdienstige indrukken die zo levendig schenen, waren uit hun harten verdrongen, en na enige weken verlieten zij voor goed deze streek.
Zij deden al hun best om Kajarnak te bewegen met hen te vertrekken, stelden hem met sterke kleuren de moeilijkheden voor die hij zou hebben te verduren, en vergeleken de banden die hem door zijn nieuwe metgezellen en bezigheden werden opgelegd, met de wilde ongebonden vrijheid van hun eigen leven. Hun beweegredenen waren echter vruchteloos, want hij had een schat gevonden, waarvoor hij bereidwillig was groter offers te brengen, dan die welke door zijn metgezellen werden aangewezen. Door het verlaten van zijn makkers werd Kajarnak van de grote boot, de tent en andere bezittingen beroofd waarin hij een gelijk aandeel met hen had. Gedurende korte tijd bracht hem dat in grote moeilijkheden, maar hij droeg zijn verlies met het grootste geduld. De zendelingen ontdekten dat hij nu voor de derde keer door de kwade bejegening van zijn kameraden tot armoede vervallen was, en meenden daarom vast dat de Heilige Geest zijn hart reeds voor het Godsrijk had toebereid, eer hij nog van een Zaligmaker had gehoord. Behalve Kajarnak en zijn vrouw vestigden zich ongeveer twintig inboorlingen gedurende de winter te Nieuw-Herrnhut. Zij verenigden zich dagelijks tot gebed en godsdienstig onderwijs, en ’s zondags werd een groot gedeelte van de dag besteed aan deze oefeningen en aan het lezen en zorgvuldig uitleggen van een gedeelte der Schriften. Langzamerhand vertaalden de broeders verschillende gedeelten van de Moravische Liturgie in het Groenlands. Ten dienste van hun leerlingen vertaalden zij ook enige Duitse gezangen, en zij bemerkten dat de waarheden van het Evangelie een dieper indruk op de inlanders maakten als zij in verzen waren uitgedrukt, dan het geval was wanneer zij in proza werden overgebracht. Het getal van hun hoorders werd na het Kersfeest door de grote gestrengheid van het weer vermeerderd. De buitengewone kou die het begin van het jaar 1738 kenmerkte is reeds vermeld; de vorst die het jaar 1739 aanbracht was niet minder streng. De omliggende zeeën waren door ijs ingesloten; de visvangst en zeehondenjacht waren gedurende verschillende weken gestremd. Vele mensen kwamen van honger om; vele anderen van kou, omdat zij geen zeehondenolie konden krijgen om de lampen te vullen, waarmee zij hun woningen verwarmden. Enigen vluchtten naar Godthaab en bezwoeren de Deense kolonisten om hun nood te verlichten, en vijftien tot twintig behoeftigen werden in Nieuw-Herrnhut geherbergd en gevoed. Toen zij nog ver van de volksplanting verwijderd waren en bemerkten dat hun levensmiddelen ten einde raakten, namen de mannen van dit gezelschap hun kajaks op het hoofd en reisden zo spoedig mogelijk over het ijs, om hulp in te roepen voor hun vrouwen en kinderen. De broeders, door enig scheepsvolk van Godthaab vergezeld, begaven zich terstond tot deze liefdedienst op weg; maar stormachtig weer en het ijs stelden hun zoveel hinderpalen in de weg, dat een week verliep eer zij deze arme schepsels konden bereiken, die tien dagen lang op de sneeuw gelegen, en ternauwernood hun leven gerekt hadden door het eten van de oude vellen die hen bedekten.
Gedurende deze winter gevoelden de zendelingen zich vaak gedrongen God van harte te danken voor hun veranderde omstandigheden. Slechts twee jaren geleden hadden zij de grootste ellende verduurd, door de honger veroorzaakt, zo zelfs dat zij zich gelukkig rekenden als zij de beenderen en het afval konden kopen die de Groenlanders zelf wilden wegwerpen. Nu hadden zij niet alleen genoeg voor hun eigen behoeften, maar spijzigden ook dagelijks een gezelschap uitgehongerde mensen aan hun tafel. Zij baden met hen, en beproefden zo ook de zielen van deze arme mensen te voeden. Velen luisterden met aandacht als hun het Evangelie werd verkondigd, en toen de lente terug kwam en de meeste vluchtelingen naar hun woningen terugkeerden, verkoos een huisgezin hun tent bij de zendelingen op te slaan. Allen beloofden zich de volgende winter in de nabijheid van Herrnhut te zullen vestigen, opdat ze verder in de dienst van God onderwezen mochten worden. Zodra het weer dat toeliet ging Kajarnak met verschillende van de catechisanten naar Kangek, waar zij voor een korte tijd hun woning

opsloegen in de hoop zeehonden te vangen. Johannes Beck vergezelde hen om over zijn kleine kudde te waken en ook om het Evangelie te verkondigen aan de vele heidenen die daar en op de omliggende eilanden woonden. De robbenjacht was voorspoedig, maar het gezelschap van Nieuw-Herrnhut verlangde zeer haar zo spoedig mogelijk ten einde te brengen. De verandering die Kajarnak ondergaan had en in mindere mate ook de anderen, die nog niet zoveel vorderingen gemaakt hadden in godsdienstige kennis en ondervinding als hij, was duidelijk zichtbaar toen zij genoodzaakt waren dagelijks met de onwetende heidenen te verkeren. Deze brachten bijna alle nachten met maaltijden en danspartijen door, vierden aldus de gelukkige uitslag die hun werkzaamheden bekroonde. Voor deze uitspattingen hadden de catechisanten alle smaak verloren, en als hun dagelijks werk geëindigd was, trokken zij in stilte terug, en eindigden en begonnen zoveel hun mogelijk was elke dag met gebed en enige woorden tot stichting door de zendeling gesproken. Johannes Beck vond soms gelegenheid met de heidenen te spreken, en van deze tijd af aan bezochten hij en zijn broederen meermalen deze eilanden.
Zij ondervonden dat het door gedurige oefening hun veel gemakkelijker viel zelf te spreken en zij zich veel begrijpelijker voor de inboorlingen wisten uit te drukken. Soms waren deze zeer bewogen als zij naar hen luisterden, maar tot dusver gaven zij nog geen bewijs dat de waarheid in hun harten ingang had gevonden, hoewel zij grote prijs stelden op hun bezoeken. Aan de andere kant waren de broeders vaak zeer geschokt en bedroefd over de barbaarse handelingen die door dit volk bedreven werden. De beste en de slechtste eigenschappen van hun natuurlijk karakter vertoonden zich het duidelijkst in de huiselijke omgang. In het algemeen betoonden de ouders grote liefde voor hun kinderen, en als deze volwassen waren behandelden zij hun ouders met dankbaarheid en eerbied. Maar er waren ook verschrikkelijke uitzonderingen; verschillende

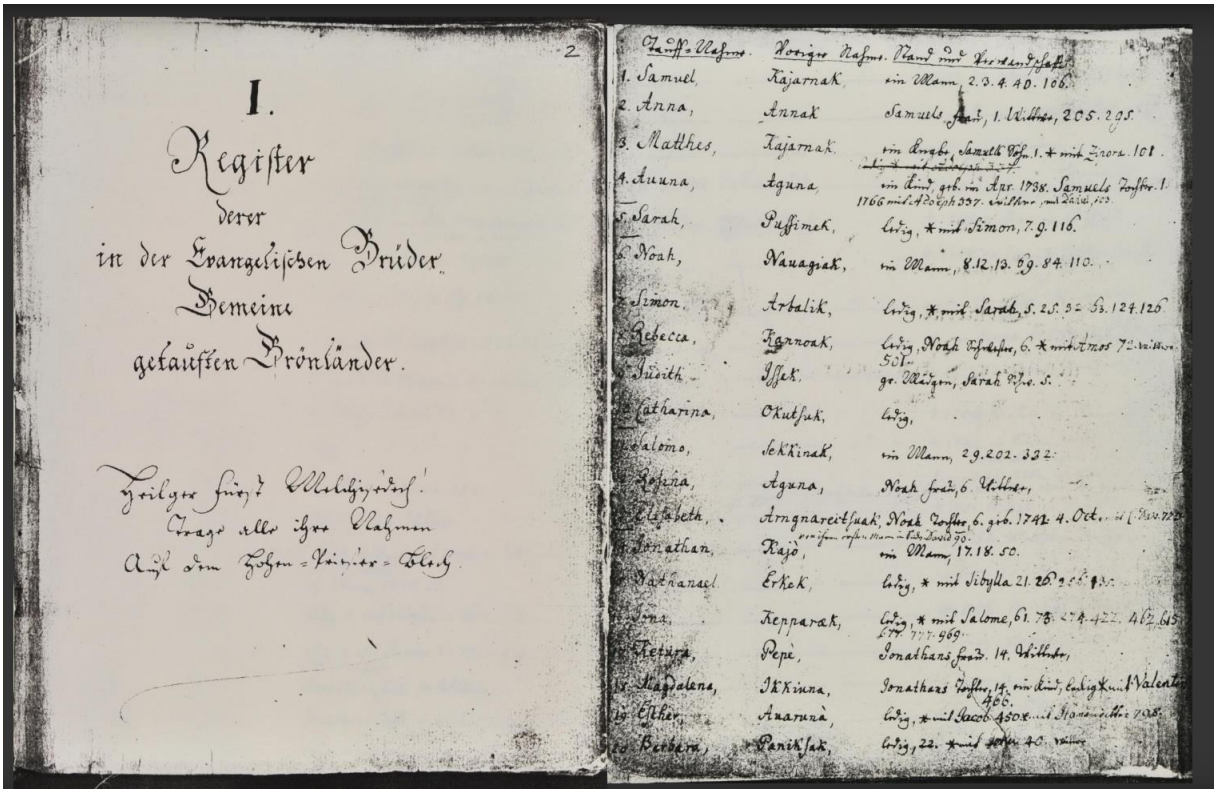

Een foto genomen van het doopregister van Nuuk / Godthåb. Bovenaan staat als nr. 1 Samuël Kajarnak en daaronder Anna zijn vrouw en hun 2 kinderen, Matthes en Auuna?[84]

[84] Voor meer onderzoek naar de kerkboeken van de Hernhutterkerk zie: https://da.nka.gl/arkivet/brug-arkivet/slaegtsforskning/kirkeboeger/nuukgodthaab/1733-1809/

voorbeelden, dat een gebrekkig vader of moeder door hun ontaarde kinderen levend werden verbrand, kwamen de zendelingen ter ore. Wanneer zij gelegenheid hadden om tussenbeide te komen, trachtten zij het uitvoeren van zodanige wreedheden te verhinderen. Maar Groenland was, in de strengste zin van het woord, een land zonder rechters en zonder wetten, en de barbaarse zonen en dochters die van zins waren een vadermoord te begaan, vonden gewoonlijk gelegenheid om hun wreed voornemen ten uitvoer te brengen, als geen Europeaan in de nabijheid was. De dagboeken en brieven van de zendelingen maken melding van de dankbaarheid van de inlanders, nadat deze zich bekeerd hadden van deze snode werken van het onwedergeboren hart. Zij deelden met blijdschap mee hoe de vrees voor de zonde, de dankbaarheid tegenover God en de liefde tot de naaste, zich nu in de kleine kudde, aan hun zorg toevertrouwd, openbaarde. Kajarnak was zeer bezorgd voor zijn ongelovige landgenoten, en smeekte hen vaak toch niet langer te blijven in de duisternis, onbekend met hun Schepper, Die nu Zijn Woord tot hen gezonden had. Soms stortte hij met grote aandrang van het hart, een kort gebed uit, en smeekte God om hen te verlichten en Zichzelf aan hen bekend te maken. Dagelijks had hij nieuwe vragen te doen over het een of ander uit de heilige Schrift. Eens toen hij met zijn onderwijzers sprak, kwam het gesprek op de strijd die de christen te voeren heeft tegen de zonde in het eigen hart. “Als een slechte gedachte in mij opkomt”, zegt Kajarnak, “verhef ik mijn hart, waar ik ook ben, in stilte tot Jezus, en bid Hem er mij van te verlossen door Zijn bloed.” De zendelingen waren zeer langzaam en voorzichtig in het toedienen van de doop aan hun leerlingen, omdat zij wisten dat aller ogen op de nieuw bekeerden zouden gevestigd zijn, en dat de uitbreiding van het Evangelie zeer zou tegengewerkt worden, wanneer het volgend leven van de gedoopten in tegenspraak zou zijn met hun Christelijke belijdenis. Maar zij konden niet langer de bede van Kajarnak, om met zijn huisgezin in de Gemeente des Verlossers te worden ingelijfd, afwijzen. Op het Paasfeest van 1739 legden Kajarnak en zijn vrouw, die nu de namen Samuël en Anna kregen, voor een grote vergadering van Europeanen en Groenlanders, een krachtige belijdenis af van hun geloof in Christus. Nadat zij verklaard hadden dat zij alle heidense gewoonten en bijgelovigheden vaarwel zeiden, en besloten hadden met Gods hulp in gehoorzaamheid aan Zijn geboden te leven, werden zij met hun twee kinderen door Matthäus Stach gedoopt. De woorden van de doop formule: “Ik doop u in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes en in Jezus dood” maakten een diepe indruk op de andere leerlingen, die een ernstige begeerte aan de dag legden om in het voorrecht te delen dat hun vrienden was geschonken. Gevoel van dankbaarheid en blijmoedige hoop op toekomstige zegeningen, vervulde alle harten in de kleine zendingsgemeente. Maar deze aangename vooruitzichten verdwenen spoedig op een treurige wijze. Wij hebben reeds aangestipt dat Groenland een land zonder wetten was. Over het algemeen was het karakter van de inboorlingen niet onderhevig aan sterke hartstochten, noch geneigd tot wreedaardige hartstochten. Daden van geweld of moord zouden zeldzaam gepleegd zijn geworden, ware het niet door de bloedwraak die van vader op zoon overging, zelfs tot in verschillende geslachten. Nu en dan versloeg de een de ander in een plotselinge aanval van wrok of zelfs met voorbedachte kwaadwilligheid; maar meestal ontstond de bloedwraak uit de verdenking van toverij, wanneer een man of een vrouw door de Angekoks of tovenaars beschuldigd werd, de dood van een ander door betovering en bezwering te hebben veroorzaakt. In al deze gevallen achtten de betrekkingen van de gestorvene zich gebonden zijn dood te wreken. Zij wachtten gewoonlijk op een gelegenheid om de moordenaar van hun bloedverwant in het geheim te doden, en zij konden hun wraak jarenlang inhouden, indien dit nodig was, om des te zekerder van hun prooi te zijn. En het was niet alleen de moordenaar zelf wiens leven zij zochten; zijn kinderen, ouders, bloedverwanten, ja zelfs zijn buren werden soms door deze bloedwrekers omgebracht, en zo werd zulk een wraaktoneel door een tal van moorden voortgezet, waarvan geheel onschuldige mensen vaak het [slacht]offer werden. Onder de verwanten van Kajarnak die met hem te Nieuw-Herrnhut woonden, was de broeder van zijn vrouw, Innungeitsok genaamd. Enige jaren

tevoren was deze door een Angekok beschuldigd, dat hij zijn zoon betoverd had waardoor deze gestorven was. De Angekok had zich echter op een grote afstand ten noorden gevestigd, en de beschuldigde, die geheel onschuldig was, nam verder geen voorzorgmaatregelen meer tegen zijn wraakzucht. Maar de tovenaar die Kasjiak heette kwam deze zomer op Kangek met verschillende van zijn volgelingen, die zich bij hem hadden aangesloten om zijn boos voornemen te volvoeren. Enige van deze mannen verzochten Innungeitsok, die geen kwaad vermoedde, met hen uit vissen te gaan, en toen zij op zee waren doorstaken zij hem met een harpoen. Hij trok die uit zijn lichaam, stortte zich in zee en zwom naar de kust. Maar de moordenaars vervolgden hem en haalden hem in, bedekten hem met wonden en wierpen hem over een klip, aan wiens voet zijn lijk enige dagen later door de treurende bloedverwanten werd teruggevonden. De wraakzucht van Kasjiak was echter door deze moord nog niet bevredigd. Men ontdekte dat hij het leven van Okkomiak, de broeder van zijn slachtoffer, en ook dat van Kajarnak bedreigde. Maar de Deense kolonisten beijverden zich hem te vatten, en hij werd gevangen genomen met verschillende van zijn bende. Kasjiak beleed met eigen hand die moorden gepleegd te hebben en medeplichtig te zijn geweest aan vier andere. Daar hij echter voor geen menselijke rechtbank verantwoordelijk, en geheel onbekend met de Goddelijke wet was, stelden de Denen hem weer op vrije voeten. Twee van zijn gevolg die vroeger in Godthaab hadden gewoond en in Gods Woord onderwezen waren, werden met stokslagen gestraft. De vrees van de bedreigde personen werd door deze handelwijze eerder vermeerderd dan verminderd, want zij scheen hun meer geschikt om hun vijanden te verbitteren dan hen neer te zetten. Okkomiak vooral meende steeds in groot gevaar te verkeren, en Kajarnak kwam tot het droevig besluit om zijn bloedverwant veilig naar zijn eigen volk in het zuiden terug te geleiden. De andere leden van de familie wilden niet alleen achterblijven, en na een korte tijd waren nog maar weinige leden over van de kleine gemeente, waarop de zendelingen met zoveel hoop en blijdschap hadden neergezien. “Onze harten waren zeer bezwaard”, zeggen zij, “en de zendingspost, door zovelen van haar inwoners verlaten, scheen plotseling in een woestijn herschapen.”

Niet lang daarna werd echter de eenzaamheid verlevendigd door de aankomst van eenentwintig boten met zuidlanders, die Kajarnak en zijn gezelschap op weg hadden ontmoet en van hen, volgens hun zeggen, zulke wonderlijke dingen van God hadden gehoord, dat zij wensten verder over dit onderwerp te worden ingelicht. Tegen het einde van de zomer kwam Simek, een van de vluchtelingen met zijn gehele huishouding terug, en zijn komst werd gevolgd door die van alle Groenlanders, die gedurende de schaarste in het begin van het jaar hier geherbergd en gevoed waren geworden. Aldus was een talrijke vergadering van inlanders verzameld en woonde gedurende de wintermaanden op de zendingspost. Men betoonde een algemene begeerte naar onderwijs, die echter met veel lichtzinnigheid gepaard ging. “Nu eens”, zeggen de zendelingen, “zijn onze toehoorders slaperig en onverschillig als wij trachten hen te onderwijzen; dan weer is hun belangstelling wakker en levendig en wensen zij gretig ineens vroom te worden.” De kinderen gaven hun de meeste blijdschap. Enigen van hen leerden tamelijk goed lezen in de loop van de winter; zij hechtten zich zeer aan hun onderwijzers, en toen de ouders in het voorjaar de zendingspost verlieten om naar ver-verwijderde vissersplaatsen te trekken, namen de kinderen de boeken met zich mee, die de zendelingen voor hen hadden gereed gemaakt en geschreven, en die, behalve gemakkelijke leeslessen, ook korte gebeden en voorschriften bevatten, die naar hun vatbaarheid geëvenredigd waren.

In het begin van de zomer 1740 trouwde Frederik Böhnisch met Anna Stach. Te midden van de feestelijkheden verscheen hun geliefde bekeerling en vriend Kajarnak in hun midden, tot vreugdevolle verrassing van de zending-familie. Hij was een jaar afwezig geweest en had de blijde boodschap door hemzelf ontvangen, aan menig zuidlandse heiden bekend gemaakt. In het begin, zei hij, hadden zij met verwondering en genoegen geluisterd, maar toen het hun na korte tijd verveelde en zij alles belachelijk maakten, liet hij hen ongemoeid. Hij had zorgvuldig

Kajarnak, de eersteling onder de Groenlanders.

getracht zijn eigen huisgenoten te onderwijzen en in de eenzaamheid toegang gevonden tot zijn God en Zaligmaker. Maar tegen het einde van zijn verblijf aldaar, had zulk een vurige begeerte naar onderwijs en naar het gezelschap van zijn leermeesters zich van hem meester gemaakt, dat hij teruggekomen was. Nu was hij vast besloten zich nooit weer op zulk een afstand van hen te vestigen. Later bleek het dat de woorden van Kajarnak en de stille welsprekendheid van zijn onberispelijk leven, veel meer invloed hadden uitgeoefend dan hij dacht. Tussen de drie en de vierhonderd mensen verlieten langzamerhand hun woningen in het zuiden om het onderricht van de zendelingen te komen bijwonen, en deze schreven hun eerste begeerte om de weg der zaligheid te leren kennen, aan de woorden en het voorbeeld van Kajarnak toe. Maar de meesten van hen kwamen in Nieuw-Herrnhut nadat Kajarnak tot zijn rust was ingegaan.[85]

Kort na zijn terugkomst op de zendingspost werd het getal hoorders en leerlingen aanmerkelijk vergroot door buren die van de naburige eilanden kwamen en ook van plaatsen verder naar het noorden gelegen. Een van de nieuw aangekomenen was een jonge vrouw, die herhaaldelijk gevraagd had in dienst van de zendelingen genomen te worden. Tot dusver hadden zij geweigerd dit verzoek in te willigen, omdat zij vreesden dat zij eerder gedreven werd door de begeerte naar tijdelijk voordeel dan naar godsdienstig onderwijs. Nu kwam zij echter weer, en zei met tranen dat zij niet langer met haar heidense landgenoten kon leven, die haar haatten, omdat zij zich niet meer met hun gewoonten wilde verenigen. Zij werd vriendelijk opgenomen en verzorgd totdat de broeders een plaats voor haar gevonden hadden in het huis van een van de Deense kolonisten. Hier maakte zij voldoende vorderingen onder de leiding van de heer Drachart, Deens predikant te Godthaab, in de Christelijke godsdienst en werd na twee maanden gedoopt. Twee andere jonge vrouwen, die zelf de waarheid hadden leren kennen, lieten geen gelegenheid voorbij gaan deze aan haar buren aan te prijzen. Een van haar bezat grote natuurlijke begaafdheid en bleek een zeer nuttige helpster in het zendingswerk onder haar vrouwelijke landgenoten te zijn. Zij[86] was de enige onder haar eigen geslacht en onder haar metgezellen, wier hart terstond geopend werd voor het Evangelie. Toen de zendelingen voor het eerst dit volk bezochten, bemerkten zij, dat toen alle anderen met onverschilligheid of tegenzin naar hun woorden luisterden, een dochter des huizes haar gezicht met de handen bedekte om haar tranen te verbergen en hoorden haar zacht snikken: “O Heere! laat Uw Licht door deze zeer grote duisternis dringen.” Van die tijd af was zij gewoon zich naar eenzame

[85] Kajarnak stierf op 27 februari 1741. In een brief van de zendelingen die zij schreven in 1823 is te lezen dat Simon, een kleinkind van Kajarnak stierf op 21 januari 1823. Hij liet een vrouw en 5 kinderen na. Deze Simon stierf op 48 jarige leeftijd. “Zijn wandel toonde aan dat hij in gemeenschap met de Heiland leefde, en tijdens zijn laatste ziekte was zijn geest alleen bezig met de Vriend van zijn ziel. Hij ontsliep met opgeheven handen en een vriendelijk gezicht.” Bron. A. Laschch “Mein Herz blieb in Afrika….” Blz. 47. KJB

[86] Deze geschiedenis staat wat uitgebreider beschreven bij. 3.5.1. Heidenen bekeerd.

plaatsen tussen de rotsen te begeven, om te bidden. Een van de broeders die haar bij toeval zag knielen op een eenzame plaats aan de kust, half achter een klip verscholen, vroeg haar waarom zij knielde. “Omdat ik nu begin te geloven”, antwoordde zij. ”Iedere dag bid ik God, om mij genadig te zijn.” Haar gebeden ademden de begeerte van een verslagen hart. Eens hoorde men haar zeggen: “Heere Jezus! Gij weet dat mijn hart geheel bedorven is! Maak mij er in waarheid bedroefd over, neem mijn slechte gedachten weg, en vorm mij naar Uw wil. En daar ik nog maar weinig van Uw Woord weet, geef mij Uwe Heilige Geest, dat Die mij onderwijze.” Haar aanhoudende zorg om het kwade te vlieden, en de waarde die zij hechtte aan het onderwijs van de zendelingen, werden door haar naastbestaanden kwalijk genomen. Deze toch gevoelden dat haar voorbeeld een verwijt voor hen was, en behandelden haar daarom met een hardheid, ja met een wreedheid, die een zeldzaamheid was in een Groenlands gezin. Eindelijk ontvluchtte zij en vond een schuilplaats bij Anna Kajarnak te Nieuw-Herrnhut.

De zendelingen begonnen nu haar tot de doop voor te bereiden. Haar vreugde was groot toen zij met het wezen en het doel van deze heilige instelling bekend gemaakt werd. “Nu”, zei zij, “geloof ik dat Jezus een Vriend van zondaren is, niet omdat gij het mij gezegd hebt, maar omdat ik het in mijn hart heb gevoeld.” Bij de doop ontving zij de naam Sara, welke naam vaak in de dagboeken van de zendelingen is vermeld als van iemand die de heidense vreemdelingen die in de nabijheid kwamen, opzocht en vermaande. “Kajarnak en Sara”, zeggen de broeders, “hebben ons grote diensten bewezen bij het verzamelen van de ‘overeenstemming van de vier Evangeliën’, in het Groenlands. Zij hebben ons herhaaldelijk geschikte uitdrukkingen aan de hand gedaan, die geen taalkennis ons in staat zou gesteld hebben te ontdekken.” “Het getuigenis van onze gedoopte Groenlanders”, zeggen zij verder, “en vooral van Kajarnak en Sara maakt een machtige indruk op hun heidense landgenoten, die tegen hen niet dezelfde tegenwerpingen kunnen inbrengen, als zij vaak tegen ons hebben gemaakt, bijv. ‘Gij zijt een ander soort van mensen als wij; deze dingen mogen goed zijn voor u, maar wij hebben ze niet nodig’; of ‘wij hebben geen tijd deze dingen te leren; zij zijn voor ons te hoog, wij moeten vissen.’ De heidenen zagen hun eigen landgenoten en huns gelijken zo zeer veranderd, dat zij wel nieuwe schepselen mochten genoemd worden, en zij hoorden hen vrij en met blijdschap de lof van hun Verlosser verkondigen, Die hen geroepen had uit hun vroegere duisternis tot het licht. Het zwervende leven van dit volk maakte dat het nieuws zich wijd en zijd verspreidde. Een gezelschap dat uit een meer verwijderde streek kwam, (men meende van de oostzijde omdat hun dialect niet goed te verstaan was) luisterde met verwondering en graagte naar de Evangelische verhalen. Voor de meesten van hen strekten deze nieuwe en vreemde verhalen slechts ter bevrediging van nieuwsgierigheid; maar in het hart van twee van hen, een broeder en zuster die wezen waren, schoot het zaad diepe wortelen. De verandering die in hun denkwijze en in hun gedrag plaats greep, gaven hun metgezellen zulk een aanstoot, dat toen ze op een grote afstand aan het vissen waren, het overige van het gezelschap in het geheim wegvoer en hen verliet. De twee jonge lieden, dus door hun aardse vrienden verlaten, zochten en vonden een nieuw thuis bij hun Christelijke landgenoten te Nieuw-Herrnhut.

Een gezelschap uit het noorden waarvan de nieuwsgierigheid was opgewekt door de geruchten die tot hen doordrongen, kwam ook en sloeg voor een korte tijd de tenten op in de nabijheid van Nieuw-Herrnhut. Zij waren bovenal verwonderd over de gebeden van hun bekeerde landgenoten, en vroegen of zij ook zulke woorden konden leren spreken? “O ja”, was het antwoord, als gij uw grote behoefte aan de Zaligmaker maar gevoelt, kunt ge niet nalaten Hem te bidden dat Hij u helpe. Dan zult gij zijn als hongerige kinderen die natuurlijk hun ouders om spijzen vragen.” In de winter, die op de terugkomst van Kajarnak tot de zendingspost volgde, was hij bijzonder werkzaam om zijn landgenoten van hun boze wegen af te brengen. Hij begon met de verschillende winterkwartieren in de omtrek te bezoeken, en daar, zoals hij zei: “iets van Jezus, de Toevlucht van zondaren”, te vertellen. Toen hij rond het kersfeest op reis was, verzochten verschillende mensen hem een korte tijd bij hen te blijven, om deel te nemen aan de

feesten en de genoegens die zij weldra vieren zouden ter ere van het jaarlijkse feest der zon. Hij antwoordde: "**Nu heb ik een andere vreugde, want een schitterende Zon is in mijn hart opgegaan.** Ik spoed mij naar mijn onderwijzers terug, om met hen een groot feest te vieren ter gedachtenis aan de Schepper aller dingen, Die als arm Kind op de wereld is gekomen tot onze verlossing." Zijn nuttige loopbaan werd spoedig door de dood afgebroken. In februari 1741 werd hij door een pleuris aangetast en na een paar dagen van hevig lijden ging hij ter ruste. Hij uitte geen klacht, en toen hij zijn vrouw en bloedverwanten zag schreien, zei hij: "Treurt niet over mij. Hebt gij niet gehoord dat de gelovigen, als zij sterven tot de Zaligmaker gaan en in Zijn heerlijkheid delen? Gij weet, Hij riep mij het eerst van mijn volk, om Hem te leren kennen en nu roept Hij mij het eerste tot Zich naar huis. Weest gij maar aan Hem getrouw, dan zullen wij elkaar ontmoeten voor de troon des Lams." "Alle dingen", zei hij later, die ik in mijn gezonde dagen gehoord heb, zijn mij nu veel duidelijker." Het uitnemende karakter van Kajarnak had hem veel eerbied verworven bij de Deense kolonisten, en de twee Deense predikanten, handelaren en andere leden van de kolonie, sloten zich bij de zendelingen en zijn eigen volk aan, om zijn lijk naar het graf te vergezellen. Achter de zendingspost, een weinig ten noorden, hadden de broeders zo goed hun dit de rotsachtige aard van de grond toestond, een begraafplaats in orde gebracht. Hier legden zij het lijk van hun geliefden zoon in het geloof neer, nadat een van de Deense zendelingen het verzamelde volk had toegesproken over de woorden: "Ik ben de Opstanding en het Leven", en hun gezegd had dat een gelovige niet sterft, maar eerst waarlijk begint te leven als hij van deze aarde scheidt. "Toen", zeggen de zendelingen, "knielden wij onder de blote hemel op de sneeuw neer, en gaven onzen Zaligmaker onze eersteling terug, met hartelijke dankzegging voor de genade die Hij hem verleend had.
De herinnering aan de bloedverwant en vriend, die zo zalig was heengegaan, had een gelukkige uitwerking op velen van de achtergeblevenen. De vrouw van zijn broer was niet onder het getal dergenen, die er voordeel van getrokken hadden, en haar dood, die kort daarop plaats greep, werd door een geheel andere geest gekenmerkt dan door het nederige, stille vertrouwen, waarmee Kajarnak zijn geest had bevolen in de handen van zijn Verlosser. Haar man en vooral haar kinderen hadden met grote belangstelling geluisterd naar de verkondiging van het Evangelie, maar eerstgenoemde kon er niet toe besluiten om het zwervend leven waaraan hij altijd gewoon geweest was, vaarwel te zeggen. Op een van deze tochten naar het noorden, ongeveer een jaar na het overlijden van zijn vrouw, verloor hij het leven. Zijn zoon Kuanak, een jongen van tien of elf jaren, was bij de zendelingen zeer bemind om zijn geestige en liefderijke aanleg. Hij was gedwongen zijn vader op diens tochten van plaats tot plaats te vergezellen, maar liet zelden een gelegenheid voorbijgaan om zijn onderwijzers te bezoeken als zij binnen zijn bereik waren. Hij vreesde zeer om hetgeen hij geleerd had te vergeten, en tot de gebruiken van de heidenen weer terug te keren. "Ik bid vaak tot mijn Zaligmaker", zei de arme jongen, "dat Hij mij beware voor het afdwalen van Hem". En dit gebed werd verhoord, hoewel hij veel te lijden had van de man, die na zijns vaders dood de voogdijschap op zich nam en die een driftig karakter had. Eindelijk kon hij naar Nieuw-Herrnhut terugkeren; maar hij kwam er kreupel, als gevolg van de wrede behandeling die hij had ondergaan. Zijn zuster die twee jaren ouder was dan hij, was door de vrouwen van de zendelingen opgenomen en een van de beste leerlingen van haar scholen. Verschillende van Kajarnaks betrekkingen kwamen nu van het zuiden. Zij zeiden dat hun bloedverwant hun vele dingen gezegd had van iemand die hij Jesuma (Jezus) noemde; dingen die ze toen niet verstonden, maar waarover zij sinds die tijd vaak hadden gedacht. Nu waren zij gekomen om beter onderricht te worden. En dit waren geen ijdele woorden; want behalve de dagelijkse bijeenkomsten waarbij de Schrift werd uitgelegd, kwamen zij vaak nog afzonderlijk tot de zendelingen om hen over hun twijfelingen en bezwaren te spreken, en eindigden gewoonlijk met de ene of andere uitdrukking als deze: "O dat God mij de oren en ogen wilde openen, opdat ik deze zaak goed kon verstaan en gelukkig zijn!"

De kinderen van Ippegau, die zes jaar geleden het middel was geweest waardoor de broederen voor de hongerdood bewaard bleven, sloten zich bij de gelovigen aan; alsook een jongeling Arbalek genaamd, wiens uitmuntende vermogens en warmte van hart, gevoegd bij de eenvoudigheid, waarmee hij het Evangelie ontving, de zendelingen hoop gaf, dat hij een waardig opvolger van Kajarnak zou worden. Deze hoop werd door de uitkomst gerechtvaardigd. Reeds voor zijn doop was Arbalek door zijn grote ijver een onwaardeerbare steun voor zijn onderwijzers. Terwijl hij met zijn dagelijkse arbeid bezig was, verhaalde hij aan een vrouw, die hij ontmoette, de geschiedenis van de Samaritaanse, en sprak over de woorden van Christus: "Indien gij de gave Gods kendet en wie Hij is Die tot u zegt, geef mij te drinken, zo zoudt gij van Hem hebben begeerd en Hij zou u levend water gegeven hebben." Het behaagde de Heilige Geest deze woorden aan het hart van de vreemdelinge te zegenen, en evenals de Samaritaanse vrouw, maar met dieper betekenis, zei zij: "Geef mij dit water." Enige weken later bezochten de zendelingen het eiland waar zij woonde; terstond kwam zij tot hen met de vurige begeerte om meer te horen. Het scheen inderdaad of zij niet genoeg kon horen; want na de gehele dag naar hun prediking geluisterd te hebben, zond zij haar zoon des nachts tot hen om hen te verzoeken in haar huis te komen en haar meer te vertellen, zodra zij de nodige rust genoten en versterking zouden verkregen hebben. Niet bij machte zich van de woonplaats van haar bloedverwanten te verwijderen, om in meer onmiddellijke nabijheid van de zendelingen te zijn, was zij toch een ijverige en leerzame kwekeling in de school van het Evangelie. Haar gehoorzaamheid aan de waarheid stelde haar eerst aan vervolging bloot; maar het werd haar desniettegenstaande gegeven te volharden, en haar uitnemend gedrag was een goede aanprijzing van haar geloof.

Mattheus Stach, die een reis naar Europa had ondernomen, kwam in de zomer van 1742 terug, vergezeld van een helper, die de zorg van de kinderen op zich zou nemen. Hij verheugde zich een groot aantal catechisanten onder toezicht van zijn broederen te vinden. Zij waren nog altijd zeer behoedzaam om iemand tot de doop toe te laten. Te behoedzaam meenden velen van hun vrienden in Europa. Maar men zal misschien de lange proeftijd waaraan zij hun catechisanten onderwierpen billijken, als men nagaat dat, **aan het einde van achtentwintig jaren, slechts twee mensen van de omstreeks duizend gedoopten, tot het heidendom terugkeerden**. **Van deze twee had nog één kort daarop berouw en keerde terug**. De zendelingen bemerkten dat geen onkruid zo welig in de harten van hun leerlingen ontsproot en het zaad van het Woord verstikte, dan verwaandheid. Zelfs Sara werd gedurende enige tijd door deze indringer verstrikt. De gelukkige uitslag van haar werk onder de heidenen leidde haar tot hoge gedachten van haar kennis. Men herinnerde haar echter aan de treurige toestand waarin de Heere haar had gevonden, toen Hij Zich over haar ontfermde, en aan de verdorvenheid van haar hart, dat zij toen leerde inzien. Hierop barstte zij in tranen los en zei: "O! nu gevoel ik duidelijk dat ik langzamerhand de vrede heb verloren, die ik gewoon was te genieten. Iets is er dat mij van de Zaligmaker scheidt. Ik bid, en kan toch de weg tot Hem niet vinden." Maar van deze tijd af waakte en bad zij bijzonder tegen deze boezemzonde en door de beoefening werd de beoefening van een nederige en boetvaardige geest de vrede van haar ziel hersteld.

Tegelijkertijd met Arbalek, doopte Matthäus Stach nog vier andere jonge lieden, die gedurende lange tijd onderwijs hadden ontvangen. Issek, de zuster van Sara was een van deze; haar moeder had in haar stervensuur, deze dochter aangespoord het voorbeeld van de oudere zuster die zij vervolgd hadden, te volgen en zich bij de christenen aan te sluiten. Dientengevolge ging Issek, na de dood van haar moeder, naar Nieuw-Herrnhut, en verzocht onderwezen te worden in de dingen die zij moest geloven.

Bij haar doop kreeg zij de naam Judith en was evenals haar zuster een ijverige helpster bij het onderwijs van de vrouwelijke landgenoten. Arbalek trouwde enige maanden later met Sara; dit was het eerste paar dat de zendelingen in de christelijke echt verbonden.

In het begin van het jaar 1743 vertoonden zich kentekenen van **een algemene opwekking onder de Groenlanders** van de kusten en de eilanden van de Baalsrivier. Wel konden velen, die een tijdlang met grote belangstelling naar de verkondiging van het Evangelie geluisterd hadden, niet besluiten in de nabijheid van de zendelingen te gaan wonen, om het onderwijs te ontvangen dat hun doop moest voorafgaan; want dat zou het hun onmogelijk gemaakt hebben om de verwijderde plaatsen te bezoeken, daar zij gewoon waren te gaan jagen. Hierdoor maakte deze hun eerste liefde plaats voor een betrekkelijke onverschilligheid. Toch kwamen velen die weggetrokken waren in latere jaren te Nieuw-Herrnhut terug; anderen volhardden in het onderzoek van de waarheid ook toen zij in de kolonie van de Denen kwamen en lieten zich daar in de christelijke kerk opnemen. Weer anderen die zich nooit bij de gemeente van de gelovigen aansloten, bewezen toch door hun wandel dat zij iets meer dan een bloot horen en toestemmen, van het woord door de zendelingen verkondigd, hadden meegenomen. Van deze tijd af droeg het volk de vreemdelingen veel groter achting toe dan tevoren; een verandering, die grotendeels werd toegeschreven aan de indruk die zij op de zwervende Groenlanders gemaakt hadden. De kinderen waren even begerig als de volwassenen naar onderwijs. Een van de broeders, die met zijn geweer op de robbenvangst uit was, ontmoette enige kleine meisjes die in een gat van het ijs aan het vissen waren. “Ach, blijf bij ons”, zeiden zij, “en leer ons wat. Kunt gij niet een andere dag gaan schieten? Wij waren zo blij toen wij u zagen komen. Wij kunnen niet naar uw huis gaan om te leren en wij wilden dat gij ons wat van Jezus, de Zaligmaker, vertelde.”
De bezoeken van de zendelingen waren nu altijd welkom aan de bewoners van de naburige eilanden. Toen de broeders op zekere dag hoorden dat een christeninboorling bij ongeluk op Kangek verdronken was, voeren een of twee van hen, door enige van hun gedoopte Groenlanders vergezeld terstond daarheen, om bij de begrafenis behulpzaam te zijn. Bij hun aankomst bemerkten zij dat Arbalek zich reeds naar de plaats gespoed had, en dat hij tot een aandachtig gezelschap sprak over het geloof in de Zoon van God, door Wien het leven aan de dode ziel gegeven wordt. “Ik, arm schepsel”, zo eindigde hij, “heb maar weinig ondervinding, maar hier zijn mijn leermeesters, die zullen u meer vertellen.” De zendelingen spraken dus tot het volk over de menswording en de dood van de Verlosser. Allen waren bewogen en zeiden: “wat is dit vreemd; hetgeen gij ons nu zegt, doet ons geheel anders aan, dan hetgeen gij ons vroeger vertelde van God en onze twee eerste ouders. Wij zeiden altijd dat wij alles geloofden, want het verveelde ons om het aan te horen, en wij dachten: wat gaat ons dat aan? Maar nu ontdekken wij dat er iets in is, dat ons zoveel belang inboezemt.” Op deze reis konden de broeders niet dan God loven en prijzen, Die de harten van het volk zo had geneigd dat zij, die hen vroeger veracht en bespot hadden, nu vergiffenis kwamen vragen; terwijl anderen, die het meest hardnekkig geweigerd hadden naar hen te luisteren, nu aan de kusten bleven staan wanneer hun boot voorbij voer en hen smeekten om toch te landen. Toen zij terugkwamen was de kou verschrikkelijk. Hun boot was met zulk een dikke ijskorst bedekt, dat, hoewel zeven in getal, zij haar nauwelijks konden voortroeien, en dat de schuim die er insloeg aanstonds bevroor. Ongetwijfeld zou zij gezonken zijn, indien zij niet aanhoudend hun krachten ingespannen hadden om haar uit te hozen.
Onder de heidenen die getuige van de begrafenis waren, behoorde **een Angekok, die na afloop van de plechtigheid zijn voornemen te kennen gaf om de uitoefening van zijn bedrijf vaarwel te zeggen**. Tot dit besluit was hij gekomen door een verschrikkelijke droom, waarin een klein kind uit de hemel tot hem neerdaalde en hem eerst leidde naar een plaats van schitterend licht en uitnemende schoonheid. Hier werd zijn hart getroffen door het welluidende gezang van vele stemmen. Daarna bracht zijn jeugdige gids hem naar een plaats der duisternis, waar een menigte ongelukkige gevangenen zaten die geen weg konden vinden om hun ellende te ontvlieden. “Hier”, zei het kind, “moet gij ook wonen, als gij u niet afkeert van het kwade”, en bij deze woorden werd zijn ziel door schrik bevangen. Maar zijn leidsman voerde hem weer uit de duisternis tot het licht bij een feestvierend gezelschap. Het voedsel dat zij aten, genas de

mensen van al het boze. Alle gasten zongen en verheugden zich; ja, hij begon ook mee te zingen, maar iemand maakte hem wakker, en, het was een droom. De broeders hechtten in het algemeen niet veel waarde aan dromen; maar zij geloofden dat het God soms behaagde door een droom te spreken[87]. Als een diepe slaap de mens bevangt, dan opent Hij op zulke wijze weleens de oren van de mensen en bezegelt Zijn onderwijs, om de mens van zijn voornemen af te brengen en te bewaren tegen hoogmoed. En het gebeurde meermalen bij de inboorlingen dat iemand die op twee gedachten hinkte, eindelijk door een droom gedrongen werd met het kwade te breken en het onderricht van het Evangelie te volgen. Dit was hier het geval. De Angekok liet ten ene male zijn kunst varen, die hij beleed dat niet dan uit bedrog en afzetterij bestond, hoewel hij verklaarde dat er ook een tussenkomst van een bovennatuurlijke macht toe nodig was, die hij nu wel verafschuwde, maar die hij niet bij machte was te beschrijven. Hij ontving met zachtmoedigheid het onderwijs van de zendelingen en werd, na een lange proeftijd, gedoopt. Zijn leven was later stil en onberispelijk, maar minder dan dat van zijn mede-bekeerlingen uitstekend door dorst naar meerdere kennis en genot in de Christelijke waarheid. De leden van de kudde die tot het aannemen van de waarheid meer door de indrukken van hun verbeelding gedrongen werden dan door die van het hart, bereikten volgens de ondervinding van de zendelingen nimmer die wasdom in het geestelijke leven dan de anderen.

Uit de verhalen zowel van inlanders als van Europeanen, die soms tegenwoordig waren als de Angekoks, (zoals zij voorgaven) in gemeenschap met de geestenwereld stonden, zou men geloven dat buikspraak en andere tovenaarskunsten veelal gebruikt werden. Maar veel van deze mannen die in latere jaren zich bij de Christelijke kerk aansloten, hielden standvastig vol, dat behalve hun gepleegd bedrog, waarover zij zich nu van harte schaamden, een macht, geheel onderscheiden van de hunne, van buitenaf op hen werkte en hen hielp hun aanhangers te misleiden. Voorzeker betoonden velen onder de Angekoks door hun gruwelen, dat zij kinderen waren van hem die een mensenmoordenaar is van den beginne. Kasjiak die de moord van Innungeitsok bewerkt en sinds die tijd vele andere onschuldige slachtoffers ter dood gebracht had, was sinds enige tijd op Kangek gaan wonen. Niettegenstaande zijn schandelijk karakter, zagen velen van zijn landgenoten met bijgelovige eerbied tot hem op. Maar naarmate de waarheid vorderingen maakte, nam zijn aanzien en zijn opgang af. Hij had meer dan eens gedreigd de zendelingen, waaraan hij de nadelige verandering in zijn fortuin toeschreef, spoedig buiten staat te zullen stellen om hem te benadelen. Op zekere dag in mei, toen alle mannen van de zendingspost met hun onderwijzers, behalve Matthäus Stach aan het jagen waren, kwam Kasjiak in Nieuw-Herrnhut, vergezeld door zoveel aanhangers, dat zij de zendingswoning geheel vulden. Matthäus wist wat zij gedreigd hadden, maar hij gevoelde geen vrees en ging rustig met het werk voort, waaraan hij bezig was. Nadat zij daar enige tijd stil gezeten hadden, zei Kasjiak: “Wij zijn gekomen om iets goeds te horen.” “Ik verheug er mij over”, antwoordde de zendeling en, nadat hij een kort gebed tot God had opgezonden om hun harten te openen, verhaalde hij een gedeelte van Paulus’ toespraak tot de mannen van Athene. “Nu behoef ik u niets te zeggen” zei hij, “om u te bewijzen dat er een Schepper is, want dit weet gij allen.” Op één man na stemden zij het toe. “Gij weet ook dat gij slechte mensen zijt.” Gezamenlijk bevestigden zij dit. “Welnu, dan kom ik tot het voornaamste punt, dat gij en wij een Zaligmaker

[87] David Cranz meldt deze geschiedenis ook in zijn Historie, het vond plaats in 1743. Hij meldt erbij dat hij heel voorzichtig is met het geloof hechten aan dit soort dromen. Hij zegt o.a.: “Zodanige zonderlinge dromen, en alle voorgewende of ware verschijningen en gezichten, waarvan sommigen vaak veel ophef maken, laten wij aan hun plaats, en ontkennen wel niet, dat God Zich, naar Zijn toegevendheid, van velerlei bijzondere gelegenheden, en dus ook, volgens Job 33:15 en 16, van dromen bedienen kan, om de mensen tot inkeer te brengen; wij hebben echter uit veelvuldige ondervindingen opgemerkt, dat dergelijke mensen zelden tot een rechtschapen en standvastig wezen in Christus gekomen zijn. Dus heb ik de hierboven gemelde Groenlander nog zelf gezien en gevonden dat hij wel een stil en onberispelijk leven leidde, maar niet tot het genot van de voorziene spijs, waardoor men beter word, heeft kunnen komen, alzo men de ware honger en dorst naar de Gerechtigheid van Christus tot nog toe in hem niet bespeurd heeft. (Toegevoegd door mij, KJB.)

nodig hebben, namelijk hetzelfde grote Wezen dat in den beginne alle dingen schiep. Hij leefde ruim dertig jaren op deze aarde om de mensen te onderwijzen en te zegenen; daarna werd hij aan een kruis genageld en door Zijn eigen landgenoten gedood, die Zijn woorden niet wilden geloven. Maar na drie dagen stond Hij op uit het graf en voer naderhand ten hemel. De tijd nadert nu dat Hij terug zal komen op de wolken des hemels, en alle doden zullen opstaan en voor Hem de rechtvaardige Rechter verschijnen, om geoordeeld te worden, een iegelijk naar zijn werken. Maar gij arme man," vervolgde Matthäus, zich tot de Angekok wendende, "wat zult gij verschrikt daar staan als alle zielen, die gij uit deze wereld hebt uitgedreven, zullen zeggen tot Hem Die op de troon zit: 'Deze snode ellendeling heeft ons vermoord juist toen Gij Uw dienaren gezonden hadt om ons de weg der zaligheid te verkondigen! Wat zult gij dan antwoorden?'" Kasjiak zweeg en was verslagen. Bemerkende dat beving het gehele gezelschap bevangen had, ging Matthäus Stach voort: "Hoor naar mij; ik zal u de weg verkondigen waardoor gij dit verschrikkelijk oordeel ontgaan kunt, maar haast u, opdat de dood u niet overvalt want gij zijt oud. Werp u aan de voeten van Jezus neer. Gij kunt Hem niet zien maar Hij is overal. Zeg Hem dat gij gehoord hebt dat Hij de mensen uitermate liefheeft en niemand verwerpt die tot Hem om genade roept. Bid Hem dat Hij u arm, ellendig mens genadig zij en uw zonden wasse in Zijn Eigen bloed." Met schijnbare aandoening beloofde de Angekok dit te zullen doen. Stil, in gedachten verzonken bleef hij met zijn gezelschap gedurende een paar uren zitten, en luisterde naar enige woorden van Anna Kajarnak, wiens broeder zij vermoord hadden. Tegen de avond vertrokken zij weer naar hun eigen woning, maar sinds deze tijd was de vijandschap van Kasjiak tegen de zendelingen voorbij en had hij in het vervolg menig onderhoud met hen. Toch kon hij nooit besluiten God in waarheid te zoeken. Hij leefde nog vele jaren en wenste dat zijn huisgenoten vaak door de Christenonderwijzers bezocht en door hen onderwezen werden in de dingen die het heil hunner zielen betroffen. Hij zelf kwam ook menigmaal te Nieuw-Herrnhut. De zendelingen zeiden: "Kasjiak komt ons vaak bezoeken en luistert met een bijzonder vroom gelaat naar het Woord van God, maar van zijn bekering, helaas, daarvan komt niets. Als wij hem bidden, zich met zijn gehele hart tot de Heere te wenden, en zijn kinderen voor wiens welzijn hij zeer bezorgd schijnt te zijn een goed voorbeeld te geven, dan antwoordt hij: "Ik heb altijd plan zulks te doen, maar mijn wil is te zwak." Na verloop van tijd besloten zijn twee zonen de tovenaarskunsten, die hij hun geleerd had, niet meer uit te oefenen en zetten zich op de zendingspost neer om meer bestendig het onderwijs van de zendelingen te kunnen genieten. Later werden zij beiden gedoopt, en toen drongen de broeders Kasjiak ernstiger dan ooit, om de boodschap des heils aan te nemen voordat het te laat zou zijn. Maar hij antwoordde altijd: "Ik ben te oud om te leren, en ben te slecht geweest om bekeerd te worden. Laat de jongelieden zich bij u aansluiten opdat zij wijzer en beter worden. Als ik mij veranderen kon, zou ik mij zeker met uw gezelschap verenigen, omdat ik zie, dat gij zelf ook doet wat gij leert, maar nu ben ik te oud. Ik moet mijn oude weg vervolgen."

Het toenemend aantal mensen dat onder hun leiding kwam, veroorzaakte de zendelingen veel zorg, als zij dachten aan de noodzakelijke verwijdering gedurende de zomermaanden. Zoveel mogelijk begeleidden of bezochten zij hun verstrooide kudde; maar het was hun onmogelijk, overal en aan allen regelmatig onderwijs en de gelegenheid tot openbare godsdienstoefening te bezorgen, die zij genoten als zij tezamen gedurende de winter te Nieuw-Herrnhut woonden. De broeders vreesden dus zeer, dat de zwakken de rechte weg zouden verlaten en dat zelfs zij, die meer gevorderd waren in [het] christelijk leven zouden afvallen, als zij door heidense metgezellen omringd, aan zoveel verzoekingen tot het kwade blootgesteld waren. Deze vrees had hen zelfs weerhouden om aan hun bekeerlingen een van de grootste weldaden en voorrechten van de christelijke gemeente toe te staan. Zeven jaren waren voorbij gegaan, sinds de eerste Groenlandse bekeerlingen door de doop tot de kerk van Christus ingelijfd waren. Velen van hun volk waren sinds die tijd aan de kudde toegevoegd; hiervan hadden enigen reeds de aardse loopbaan voleindigd, terwijl de zendelingen van de anderen konden zeggen: "Wij

verblijden ons en danken God voor de verandering van een wild en heidens volk in welgeregelde christengezinnen. Bovenal prijzen wij Hem voor de genade die Hij reeds aan enige van onze gedoopte Groenlanders heeft betoond en die zich in hun gedrag openbaart." Toch was nog geen van deze bekeerlingen door hen tot des Heeren Avondmaal toegelaten. Maar ten laatste was de duurzaamheid van het goede werk dat onder hen gewrocht was te blijkbaar, dan dat de zendelingen aan hun Groenlandse broeders en zusters nog langer zulk een zegen mochten onthouden. Misschien mogen wij ook zeggen dat hun eigen geloof in de genade en trouw van God sterker was geworden, zodat zij met meerder vrijmoedigheid van Hem verwachtten, dat Hij het geestelijke leven zou onderhouden dat Hij in hen verwekt had. Zij begonnen dus zorgvuldig hun meest gevorderde bekeerlingen voor te bereiden tot het deelnemen aan het Heilige Avondmaal. De dankbaarheid en de vreugde van deze inlandse avondmaalgangers waren aandoenlijk. "O", zeiden zij, "hoe is het mogelijk, dat onze Zaligmaker, arme mensen zo uitermate kan liefhebben!" Van deze tijd af werden de feesten van de gemeente met een geheel ander oog door hen beschouwd. De afzonderlijke godsdienstoefeningen, waarin men de grote feiten van de geschiedenis van het Evangelie herdacht, werden met buitengewone opgewektheid door de Groenlanders bijgewoond. In de passietijd was de zelfvernedering, het lijden en de dood van onze Heere, het gedurig onderwerp van de Bijbellezing en Schriftverklaring, terwijl de zendelingen in de Paasweek hun hoorders van stap tot stap bepaalden bij de laatste sombere tonelen van het leven van de Verlosser op aarde. De avond voor het Paasfeest werd het hun herinnerd dat de Zoon van God door Zijn verblijf in het graf, het graf geheiligd heeft en deze laatste woning, (anders zo donker en verschrikkelijk,) veranderde in een verblijfplaats van gezegende rust voor degenen die in de Heere sterven. Op Paaszondag vergaderde de gemeente vóór zonsopgang in de kerk en begaf zich daarop naar de begraafplaats, waar zij de namen van de broeders en zusters, die gedurende het verlopen jaar ontslapen waren, elkaar herinnerden, en (in de woorden van hun begrafenisliturgie), smeekten om eeuwigdurende gemeenschap met hen en met deze gevierde Kerk rondom de troon des Lams." De gezangen, liederen en koren, die een groot deel van de openbare eredienst van de Broedergemeente uitmaken, werden een bron van waar genot voor de Groenlanders. Gedurende de winter vergaderden enigen van het volk bijna elke avond, om tezamen het geleerde te herhalen, en zij die niet konden lezen, leerden de woorden van buiten, die hun beter onderrichte metgezellen hun voorzegden. Enigen van de broeders die van tijd tot tijd uit Duitsland kwamen om de zendelingen behulpzaam te zijn, konden op de fluit, de viool of andere instrumenten spelen. Toen zij bemerkten dat sommige inlandse jongelieden een goed gehoor hadden, en in staat waren genoeg te leren spelen om het gezang van de gemeente te begeleiden, vormden zij onder deze een kleine vereniging. Het zingen was buitengewoon aangenaam; de vrouwen en kinderen hadden over het algemeen, liefelijke stemmen, die in zuivere harmonie samensmolten. 's Morgens om acht uur, en ook 's avonds wanneer de mannen van zee terug gekomen waren, waren, werd dagelijks in de kerk godsdienst gehouden, en bij de een of andere gelegenheid verklaarde een van de zendelingen een woord uit de heilige Schrift of hield een korte toespraak. 's Zondags in de namiddag werd gepreekt en vele van de naburige heidenen sloten zich vaak bij de gemeente aan. Een korte, afzonderlijke dienst werd 's zondags gehouden voor de kinderen, die te jong waren om aan de langere godsdienstoefeningen van hun ouders deel te nemen, terwijl zij dagelijks onderwijs ontvingen uit de Bijbel. Vóór Pinksteren moesten de gemeenteleden gedurende de zomer van elkaar scheiden, om naar hun vissersplaatsen te trekken. Een of meer van de zendelingen begeleidden hen gewoonlijk, en een paar korte uittreksels uit hun dagboeken kunnen ons het leven schilderen, dat daar door de onderwijzers geleid werd. "De 19e mei", zegt Johannes Beck, "vertrok ik met het grootste gedeelte van ons volk, op tweeëntwintig grote boten en een aantal kajaks, naar de Caplin[88]-visserij. Na twee uren

[88] Vissoort KJB.

begon het zo hard te sneeuwen, dat geen van ons twintig schreden voor zich uit kon zien; maar goede engelen geleidden ons, zodat niet één schade leed of van zijn gezelschap gescheiden werd. Wij waren ook in staat onze tenten zo dicht bij elkaar op te slaan, dat niemand door de afstand verhinderd werd onze dagelijkse samenkomsten bij te wonen, totdat het gezelschap, dat op de robbenjacht uitging, ons verliet. Wij hadden allen gelegenheid bij eigen ondervinding op te merken, dat de nabijheid des Heeren niet aan enige plaats gebonden is, en ik trachtte in de harten van het volk de verzekering te wekken, dat de genade van onze Zaligmaker overal gezocht en gevonden kan worden, en niet alleen in het huis des gebeds of bij de gemeenschappelijke samenkomsten. Op zee- of ijsbergen, zowel als in kreupelbossen, overal waar een ziel, uit diep gevoelde behoefte des harten tot Hem om hulp roept, is het oor des Heeren geopend en zijn Zijn armen tot hem uitgestrekt.

ZINGLES

Gedurende het Pinksterfeest hadden wij een talrijk en oplettend gehoor, niettegenstaande de sneeuw in dichte vlokken op ons neerviel; want de kerk van Pisiksarbik[89] heeft geen ander dak dan het uitspansel, geen muren dan witte sneeuwbergen, geen preekstoel dan een grote steen, geen banken dan de rotskanten. Na de dienst gaf ik de Groenlanders een middagmaal van rendierenvlees. Twee van hen, die zich onlangs aan wangedrag schuldig gemaakt hadden, schenen nu beschaamd te zijn; een van hun was zeer bang voor mij, daar ik wist dat hij zich

[89] Gebied in de buurt van Baalsrivier. KJB

met slecht gezelschap ingelaten had. Ik zocht de gelegenheid om met hem te spreken, en hem voor te stellen hoe grievend en onterend zulk een gedrag voor zijn hemelse Meester was. Dit scheen hem zeer te ontroeren; hij schreide, en ik kon niet nalaten met hem te schreien.
De 28e, berichtten de tattarets[90] voor het eerst dat er vis in de nabijheid was, en de eerste caplin-scholen naderden de klip. Spoedig waren alle handen in de weer om ze te vangen. De 8e juni kwamen vele heidenen tot ons en hoorden een preek over Johannes 3:17-21. Dezelfde avond kwam ons jachtgezelschap terug met de treurige tijding dat één van hun, de jonge Bartholomeüs vermist werd. Terstond zond ik verschillende mannen uit om hem te zoeken. Nadat zij lang gezocht hadden, vonden zij de arme jongeling dood in een moeras. Men kon zien dat hij getracht had zijn kajak er overheen te dragen, maar de verraderlijke bodem zonk onder zijn voeten weg; hij viel en stikte in de modder. Het vorige jaar was hij tot ons gekomen en gedoopt, terwijl zijn goed gedrag ons veel genoegen bereidde. Wij legden hem in een graf en zetten op een rots nabij de plaats, enige stenen overeind tot een gedenkteken. Vier dagen later was onze visvangst voorspoedig ten einde gebracht en gingen wij onder lofzangen, door schoon weer verheugd, naar Nieuw-Herrnhut terug.
De laatste avond van het jaar werd in afzonderlijk gebed en gemeenschappelijke dankzegging doorgebracht. Men herdacht de buitengewone gebeurtenissen van de twaalf laatste maanden, en zelden of nooit ging er een jaar voorbij, waarin niet enige inlandse christenen en de broeders zelf te danken hadden voor uitreddingen uit gevaarvolle omstandigheden, of wel met onderwerping te bukken onder de kastijdende hand Gods Die de een of ander van hun betrekkingen en vrienden had weggenomen. Van menig hachelijk gevaar op zee, wanneer zij door een plotseling opkomende mist overvallen, of door drijvende ijsschotsen ingesloten werden, vindt men in de dagboeken van de zendelingen melding gemaakt. Andere meer buitengewone gevaren, zijn eveneens opgetekend. Het volgende geval kan hiervan ten voorbeeld strekken. In de maand mei 1745, toen alles nog bevroren en de grond met sneeuw bedekt was, werden de broeders op zekere morgen verschrikt door een hevig geraas, gelijk aan het loeien van een orkaan. Zij hadden nauwelijks de tijd het huis te ontvluchten toen het reeds geheel met water gevuld was. Eerst dachten zij dat zulks het gevolg van een plotseling opgekomen dooi was, waardoor de sneeuw gesmolten en de beek die het dal van water voorzag overgelopen was. Maar de vorst was zo scherp als ooit en rondom bleef alles hard als marmer. Na verloop van een uur zakte het water weg en konden zij weer in hun huis komen. Toen bemerkten zij dat het water hier, zowel als in hun pakhuis, gelijk een fontein uit de grond was opgesprongen. Maar zij konden nooit reden geven van dit vreemde verschijnsel.
Het jaar 1747 werd gelukkig onderscheiden door de opbouw van een nieuwe en grotere kerk. De broeders hadden het vorig gebouw hunner bijeenkomst reeds zoveel mogelijk vergroot, en waren sinds enige tijd, uit gebrek aan plaats, genoodzaakt geweest onder de blote hemel te preken en te dopen, of als het weer zeer koud was, hun gemeente in twee of drie kleine partijen te verdelen, en in de verschillende kamers te vergaderen. Deze moeilijke staat van zaken werd verholpen door de mildheid van hun vrienden in Holland, die hun hout zonden, bestemd voor een gebouw van 70 voet lang en 30 breed. Het bevatte behalve de kerk, ook enige kamers voor de zendelingen, en twee vleugels aan de noord- en de zuidzijde werden gebruikt voor school- en pakkamers. Terwijl men met het bouwen bezig was ging Matthäus Stach naar Europa. De broeders hadden het raadzaam geacht dat de zendelingen die op Groenland geplaatst waren, van tijd tot tijd hun geboorteland bezochten, om de krachten te herstellen en uit te rusten van de zware arbeid aan hun betrekking verbonden. Als gevolg hiervan brachten de Groenlandse zendelingen, ieder op hun beurt een kort bezoek in Duitsland[91]. Matthäus Stach ging er nu voor

90 De tattaret, is een fraaie kleine vogel met hemelsblauwe veren, een soort van zeemeeuw, die de winter in warme landen doorbrengt en in de lente naar Groenland terugkeert. Hij volgt de scholen caplins naar de fjorden.
91 Voor wie meer wil lezen over deze reis en het verdere leven van Sara, zie paragraaf ‘Heidenen bekeerd’, waarin de bekering van Sara wordt beschreven.

de tweede keer heen. Men had hem verzocht enige van de christen Groenlanders mee te nemen. Sommigen van dezen gevoelden een sterke begeerte om het Europese land en de broeders te bezoeken, die voor hun zielen zorgden en hun onderwijzers zonden om hen de weg ter zaligheid te leren kennen.

Als gevolg van dit verzoek werd de zendeling begeleid door Arbalek en zijn vrouw Sara, haar zuster Judith Issek, Mattheus, de zoon van Kajarnak, een jongen van veertien jaren en een ander jongeling van ongeveer dezelfde leeftijd. Deze reis was hun zeer voordelig. Hun kennis breidde zich zeer uit door aanraking met beschaafde volken, met nieuwe leefwijzen, nieuwe voortbrengsels van dieren- en plantenrijk, terwijl de eenvoudigheid van hun godsdienstige gevoelens ongeschonden bleef. Maar twee van de reizigers beleefden de terugtocht naar hun eigen land niet meer, en de reis van de anderen duurde veel langer en strekte zich over een veel groter gedeelte der wereld uit, dan zij of hun Europese vrienden hadden voorzien. Zij kwamen tegen het einde van de zomer in Europa aan en brachten de herfst en de winter in Holland en Noord-Duitsland door, vrezende dat een langer verblijf in een klimaat, zo ongelijk aan het hunne, en de ontbering van Groenlandse spijs, de gezondheid benadelen zou, stelde de zendeling voor, tegen het begin van de zomermaanden met hen terug te keren. Verschillende bezwaren rezen er echter die hen beletten dit voornemen ten uitvoer te brengen. Ondertussen eindigde Sara, in de maand mei, vreedzaam haar leven te Herrnhut, terwijl haar man Arbalek, niet vele weken daarna, tot grote droefheid van zijn onderwijzers, die in hen twee trouwe helpers verloren, mede ten grave gedragen werd. Matthäus Stach verlangde nu meer dan ooit, om de overblijvenden veilig naar hun eigen land terug te geleiden; maar geen gelegenheid deed zich voor, totdat tegen het einde van het jaar de kapitein van het schip *Irene*, dat juist van Nieuw-York te Amsterdam was gekomen, zich bereid verklaarde het gehele gezelschap naar Groenland terug te voeren. Zij maakten echter een grote omweg; het schip was eerst naar Londen, daarna naar Philadelphia bestemd, voordat het de Noordse reis kon aanvaarden. In het begin van 1749 kwamen zij te Londen aan. Toen George II vernam dat enige christen-Groenlanders in Engeland waren, gaf hij zijn wens te kennen hen te zien. Zij werden dus in Leicester House aan de koning en de gehele koninklijke familie voorgesteld. Na hier een korte tijd in de haven gelegen te hebben, ging de *Irene* onder zeil naar Philadelphia, waar de kapitein voornemens was enige weken te vertoeven. Gedurende deze tijd bezochten Matthäus Stach en zijn metgezellen de volksplantingen die door de Moravische broederen in Pennsylvania gevestigd waren en hun zendingsposten onder de Amerikaanse Bosindianen. Een warme vriendschap en broederlijke genegenheid werd door de omgang van de Amerikaanse bekeerden met hun Groenlandse broederen geboren. Met behulp van de zendelingen die hun woorden vertaalden, verhaalden zij wederzijds de vooruitgang van het Evangelie onder hun volk en spraken over hun verschillende leefregels en hun bezigheden.

De eerste Indiaanse bekeerde was een Mohikaan, Tschope genaamd; een man die vanwege zijn slecht en ruw leven berucht was, maar die veel invloed op zijn metgezellen uitoefende. Het verslag dat hij van zijn bekering geeft verdient vermeld te worden. Door dien hij vaak met Hollandse volksplanters in aanraking kwam, verstond hij hun taal, dat de Moravische zendeling Christiaan Rauch, die Hollands spreken kon, aanleiding gaf zich in de eerste plaats tot hem te wenden. De uitwerking van deze rede wordt het best met Tschope's eigen woorden beschreven, toen hij de zendelingen aansprak die hem waren komen bezoeken. "Broeders", zegt hij, "Ik ben een heiden geweest en ben met hen oud geworden, dus weet ik hoe de heiden denkt. Eens kwam een leraar tot ons en begon ons te leren dat er een God is. Wij antwoordden: 'Meent
gij dat wij zo onwetend zijn dat wij dat niet zouden weten? Keer terug vanwaar gij komt.' Toen kwam een ander leraar en zei: 'Gij zult niet stelen, niet liegen, u niet overgeven aan sterke drank enz.' Wij antwoordden: 'Gij dwaas, meent gij dat wij dat niet weten? Leer eerst uw eigen volk dat zij deze dingen nalaten. Want wie stelen, liegen en bedrinken zich meer dan zij?' Aldus lieten wij hem gaan. Na enige tijd kwam broeder Rauch in mijn hut, ging zitten, en sprak

ongeveer als volgt: ‘Ik ben tot u gekomen in de Naam van de Heere des hemels en der aarde. Hij zond mij tot u om u te doen weten dat Hij u gelukkig wil maken en u verlossen van de ellende waarin gij nu verzonken zijt. Daartoe werd Hij mens, gaf Zijn leven tot rantsoen en vergoot Zijn bloed voor zondaren.’ Hij zei nog veel meer van het dierbare bloed dat ons verloste; toen legde hij zich, vermoeid van zijn reis, terneder, en sliep gerust. Ik dacht, wat soort van man is dit? Daar ligt hij en slaapt, ik kon hem doden en hem in het bos werpen, en wie zou erop letten? Maar hij bekommerde er zich niet over. Ik kon zijn woorden echter niet vergeten. Zij kwamen mij voortdurend weer voor de geest. Zelfs als ik sliep droomde ik van het bloed van Jezus Christus dat voor ons vergoten is. Ik vond dit geheel anders dan alles wat ik ooit tevoren gehoord had en vertolkte de woorden van Rauch voor de andere Indianen. Dus begon er, door Gods genade, een opwekking onder ons. Daarom zeg ik, broeders, als gij wenst dat uw woorden ingang vinden in het hart van heidenen, spreekt dan van Christus onze Zaligmaker, van Zijn lijden en van Zijn dood.” Brieven, die de christelijke vriendschappelijke gevoelens van de schrijvers uitspraken, werden door deze Indiaanse bekeerlingen aan hun Groenlandse broeders gezonden. De gemeente van Bethlehem horende dat zij vaak om timmerhout verlegen waren, zond hun een hoeveelheid hout en deksparren, voldoende om pakhuizen te bouwen, waarin zij veilig al de gedroogde vis, het rendierenvlees en de voorraad konden bewaren, die zij in de zomer voor de winter bijeenbrachten. Met dit huiselijk maar kostbaar geschenk, namen Matthäus Stach en zijn metgezellen afscheid, daar de *Irene* nu gereed was te vertrekken. Laat in de zomer van 1749 kwamen zij in Groenland aan en werden met vreugde te Nieuw-Herrnhut verwelkomd. De Groenlanders waren nooit moe hun bereisde broeders naar alles wat zij in die vreemde landen gehoord en gezien hadden, te ondervragen. De reizigers hadden zich zo zeer in kleding en gewoonten naar de Europese gebruiken geschikt, dat niemand, gedurende het laatste gedeelte van hun reis vermoedde dat zij inboorlingen van een heidens en onbeschaafd land waren, tenzij men vertelde wie zij waren. Nu hervatten zij zonder tegenzin het arbeidzame leven van de Groenlanders met al zijn onvermijdelijke bezwaren; maar zij stonden gedurende hun gehele leven in meerder achting bij hun landgenoten, als mensen die wijzer waren dan hun broeders. Judith verlangde zeer de orde en de zedigheid waardoor de Moravische zusters in Europa zich onderscheidden, onder hare jonge landgenoten te bevorderen. De jeugdige zusters, noch haar ouders waren er tegen om haar plannen in de hand te werken. Dientengevolge bouwde zij al spoedig een woning die groot genoeg was om de jonge ongetrouwde vrouwen van deze volksplanting te huisvesten, en verzocht deze om bij haar in te wonen. Overdag vervulde ieder de plichten van de huishouding waartoe zij behoorde, maar ‘s avonds keerden zij tot haar gezellinnen terug. Judith werd in haar taak geleid en geholpen door de vrouwen van de zendelingen, en hoewel zelf nog jong, bewees zij een vriendelijke en ijverige bestuurderes te zijn. Tien jaren lang zette zij haar arbeid ten behoeve van het tijdelijk en geestelijk welzijn van haar vrouwelijke landgenoten voort; toen sleepte een kwijnende ziekte haar tot het graf.
Sinds hun terugkomst in Groenland, onderhielden de inboorlingen die Europa bezocht hadden, steeds een geregelde briefwisseling met hun vrienden aldaar. Enige van deze brieven werden bewaard en later bij de correspondentie van de zending gevoegd. Een brief[92] door Judith in het gezicht van de dood[93] geschreven, ademt de meest geduldige onderwerping, ootmoedige

[92] Vermoedelijk is de brief als volgt: “Mijn lieve A.C, Nu stuur ik je mijn laatste kus vanuit het hart. Mijn tabernakel (lichaam) is buitengewoon verzwakt en versleten door ziekte, maar ik denk onophoudelijk aan het lijden van mijn Heiland, en verheug me enorm bij het vooruitzicht van het gezegende moment waarop Hij mij roept, zodat ik Zijn wonden met mijn eigen ogen zal zien, want ik ben verlost door Zijn dierbaar bloed. Hoewel ik nog wat langer bij mijn zussen had willen blijven, laat ik het over aan de Verlosser, en mijn hoogste verlangen is om bij Hem te zijn. Als ik denk aan de bijzondere genade die Hij mij hier op aarde in Zijn gemeente heeft laten genieten, vullen mijn ogen zich met tranen. Ik hou van Hem en zal dat altijd blijven doen. Nogmaals groet ik alle zusters die bij je zijn. Ik voel me nu te zwak om door te gaan. Je liefhebbende Judith”. Door mij vertaald, KJB. Bron: Artikel van Mads Lidegaard “Pussimeq og Isseq”, Tidsskriftet Grønland 1999, Nr. 6. Blz. 204.
[93] Judith stierf op 13 oktober 1758, ca. 36 jaar oud, o.a. aan TBC. KJB.

geloofsverzekering en een zalige voorsmaak van het eeuwige leven in de nabijheid en de dienst van haar Verlosser; er straalt een geest in door die wel beschreven mag worden met de woorden van de profeet: “Gij zult hem in volkomen vrede bewaren, wiens hart op U steunt, omdat hij op U vertrouwt.”

De zendelingen hadden veel bemoediging bij hun schoolonderwijs. De school werd slechts in de winter en dan alleen gedurende de halve dag gehouden. Want de meisjes werden vroeg door haar moeders tot de verschillende werkzaamheden gebruikt die door de Groenlandse vrouw verricht worden, en de jongens begonnen, als zij nog zeer jong waren, zich te oefenen in het roeien van de kajak, het werpen van de harpoen enz. Er verliep veel tijd eer zij de nodige bekwaamheid in deze oefeningen verkregen hadden. Bij de heidense Groenlanders gold behendigheid in deze moeilijke arbeid als de grootste deugd, en niets zou meer geschikt geweest zijn om hen terug te houden om naar het Evangelie te luisteren, dan wanneer zij een zweem van werkeloosheid, nalatigheid of onbedrevenheid in hun landgenoten, die reeds het Christendom omhelsden, ontwaard hadden. Maar hoe kort de tijd van de dag was die aan de school werd gewijd, de kinderen maakten over het algemeen toch goede vorderingen. Velen leerden in de loop van één winter duidelijk lezen; en onder de oudere scholieren waren er die zowel het Groenlands als het Duits zonder fouten konden lezen en schrijven. Men herinnerde hen gedurig met nadruk, om deze meerdere bekwaamheden te beschouwen als middelen, waardoor zij anderen die niet dezelfde voorrechten genoten hadden, konden helpen; en hun onderwijzers verheugden zich als zij zagen dat zij vaak hun vrije tijd gebruikten om oude mensen die nooit geleerd hadden, voor te lezen.

Als volk, waren de Groenlanders van nature achteloos en zorgeloos. Daarom spanden de zendelingen alle krachten in om hen te gewennen aan zuinigheid en bedachtzaamheid, naar het voorschrift van de apostel, die beveelt onze eigen zaken te behartigen, opdat wij eerlijk mogen wandelen voor alle mensen en geen ding van node hebben; en verder, om te werken, opdat zij iets hadden mede te delen aan degenen die gebrek hadden, en niets te verkwisten. Deze lessen werden hun niet alleen door de onderwijzers ingeprent, maar alle instellingen die onder de bewoners van de zendingspost ingevoerd werden, en waarmee deze gewillig instemden, strekten om het hun dieper in het gemoed te prenten. Want, het moge hier gezegd worden, al hadden de zendelingen gewenst hun enige voorschriften door dwang op te leggen, de Groenlanders zouden zich hiertegen aangekant hebben, daar zij zeer naijverig op hun vrijheid zijn. Dus werden met hun volkomen toestemming die regels van nijverheid en voorzichtige spaarzaamheid onder de christeninboorlingen ingevoerd, die zulke heerlijke gevolgen hadden, dat zij, hoewel bezwaard met het onderhoud van een groot aantal hulpeloze wezen, ouden en verlatenen, die door hun heidense bloedverwanten verstoten waren, altijd een grotere hoeveelheid voortbrengselen aan de Deense handelaren te verkopen hadden, dan deze zich ergens elders konden verschaffen. “Inderdaad”, zegt de oude geschiedschrijver van de zending, “als men beweert dat enig tijdelijk voordeel invloed gehad heeft om de Groenlanders te bewegen zich bij de gelovigen aan te sluiten, dan ligt dit alleen aan de eerlijkheid en de orde onzer vereniging. Ieder is hier zeker van zijn eigendom, verlaten weduwen worden geholpen, niemand is genoodzaakt tegen zijn zin te trouwen, geen vrouw wordt weggezonden, het is geen man geoorloofd meer dan één vrouw te hebben en alle ouderloze kinderen worden onderhouden en christelijk opgevoed.”

Door de wasdom verblijd, waarmee God het zaad gezegend had dat hij en zijn broeders uitstrooiden, begon Matthäus Stach met een verlangend oog naar het zuidwesten uit te zien. Daar, aan de overkant van het uitgebreide water, doolde, over de kou, naakte wildernissen van Labrador het volk der Eskimo’s rond, in geslacht en taal aan de Groenlandse bekeerden verwant. Het Evangelie ook tot hen te brengen werd nu de begeerte van zijn hart. Het verhaal dat de zeelieden, die de kust van Labrador bezochten, van zijn bewoners deden, was niet van die aard om mensen uit te lokken, die door andere beweegredenen gedrongen werden dan liefde

tot God en de naaste. “Dieven en moordenaren”, ziedaar de uitdrukking, waarmee bijna ieder die van dit volk sprak, hun karakter schilderde. “Maar hoe meer zij van nature verbasterd zijn”, zei de zendeling, “hoe meer behoefte er is dat wij hun de weg der zaligheid bekend maken.” Zijn broeders in Europa stemden van harte met zijn plannen in, en gaven hem vrijheid met Engeland te onderhandelen, ten einde verlof te krijgen van de Hudsons-Baai-compagnie, om een zending in Labrador te beginnen en het Evangelie aan de inboorlingen van hun factorijen[94] te verkondigen. Hoewel zijn aanvraag door mannen van aanzien en invloed ondersteund werd, bleef ze zonder goed gevolg. Enige vrome kooplieden die in de wens van de zendeling deelden, om het Woord van God in dat land bekend te maken, beraamden nu een ander plan. Gezamenlijk besloten zij een schip uit te rusten om handel te drijven op de kust van Labrador. De zendelingen meenden zij, zouden op deze wijze het volk kunnen bezoeken en met enigen van hen kennis maken, en ten laatste zou er een zendingspost gevestigd worden. Terwijl Matthäus Stach in Engeland wachtte dat dit plan ten uitvoer werd gebracht, vaardigden de Moravische broeders in Duitsland een van hun bisschoppen, Johan van Watteville af, om de Groenlandse gemeenten te bezoeken. Van Watteville, die juist teruggekomen was van een inspectie van de zendingsposten in Noord-Amerika en de West-Indiën, ondernam gewillig deze nieuwen tocht, maar verlangde dat Matthäus Stach hem vergezellen mocht; en deze, ziende dat er enige tijd verlopen moest, voordat iets op Labrador gedaan kon worden, keerde ondertussen met blijdschap naar zijn kudde in Groenland terug.

De reis duurde zes weken. Nadat zij vele dagen door de ijsvelden ingesloten waren geweest, onderscheidden zij op de 12e juni de met sneeuw bedekte toppen van de Groenlandse bergen. Zij waren nu ongeveer op twintig mijlen afstand van de kust. Kort hierop werden de reizigers verrukt door het gezicht van een der luchtverschijnselen van de poolkringen, namelijk drie parheliën of bijzonnen, door zes lichtgevende kringen omgeven. “De volgende dag”, zegt de bisschop Watteville, “kwamen wij in de Baalsrivier en werden bij het verst afgelegen eiland door twee van onze Groenlanders verwelkomd. Daar de wind te hevig was om aan boord te kunnen komen, bleven zij ons voor en zwommen op hun kajaks als watervogels door de golven, en dat met zulk een snelheid dat zij altijd voor het schip voeren, hoewel zij vaak half onder water waren. De wind veranderde weldra in een storm en wij vlogen als een pijl, eiland na eiland voorbij. Ten laatste kwam Nieuw-Herrnhut in het gezicht dat mijn hart met vreugde en dankbaarheid vervulde.” Het stond als een hof des Heeren te midden van de wildernis. Rondom waren naakte rotsen, schraal met zand bedekt, maar het land om de kerk en de woning van de zendelingen, was met groen bekleed dat zeer verfrissend en bekoorlijk voor het oog was. Vóór de kerk hadden de broeders een tuin aangelegd; hier vermaakten zij zich met het kweken van zulke slasoorten en andere groenten, als gekweekt konden worden in een grond, die gedurende negen maanden van het jaar bevroren bleef. Aan beide kanten waren de hutten van de Groenlanders op de rotsen gebouwd die zich langs de kust verhieven. Lepelblad [Cochlearia? KJB], bergzuring [Oxyria digynaen KJB] andere inheemse planten groeiden in de weligste overvloed rondom de gebouwen; en de vlakte tussen het kleine dorp en het strand was met gras bedekt en met de zomertenten van het volk bezaaid. Een groot magazijn, dat alleen op een hoogte stond, diende als baken voor de schepen die de kust naderden.

De bisschop maakte al spoedig kennis met al de bewoners van de volksplanting; hij bezocht de verschillende plaatsen waarheen zij zich ter visvangst verspreid hadden, en met behulp van een van de zendelingen die als tolk diende, onderwees hij hen beide in het openbaar en in het bijzonder, en won volkomen de achting van de Groenlanders. Zij waren gewoon de mensen te onderscheiden door een bijnaam die bijzondere lichamelijke of geestelijke hoedanigheden aanduidde, en hij bleef lang onder de naam van Johannes (Asersok) dat betekend de

[94] Een factorij was een nederzetting in een ander land die fungeerde als steunpunt voor overzeese handel. Zo'n factorij was in handen van een Europese compagnie, een bedrijf dat de nederzetting liet besturen door een uitgezonden opperhoofd, directeur, commandeur of gouverneur. KJB

liefhebbende, bij hen in herinnering. Hij nam deel aan al de werkzaamheden van zijn zendingsbroeders; hij verhaalt met genoegen van enige van de tochten, waarop hij hen begeleidde om drijfhout en turf te vergaderen, of ook om de eieren van de eidergans te zoeken, die gedurende de zomermaanden een groot gedeelte van hun onderhoud uitmaakten. Een van deze reizen was naar Kanneisut, ongeveer tien mijlen aan de andere kant van de Baalsrivier; een streek lands door hoge rotsachtige heuvels besloten en waarin kreupelhout en grasplekken elkaar afwisselden, en vele stromen en vijvers, helder en fris water opleverden. Dit was een gezocht toevluchtsoord van de rendieren; maar nog meer waarde bezat het door de overvloed van forellen die in de beken gevangen werden, zodat men ze weleens met honderden tegelijk in de netten kon ophalen. De oevers van het water en het kreupelhout waren echter met zwermen mosquito's bezaaid. Maar zij kwelden lang niet zo, verzekerde de bisschop zijn metgezellen, als die, die in overvloed te vinden zijn aan de oevers van de Delaware of op het eiland St. Thomas, waarvan hij kort geleden gekomen was. De belangstelling en de toegenegenheid van de inlandse Christenen werden zeer opgewekt door de berichten die de bisschop van Watteville hun bracht van hun Amerikaanse broeders, die hun voor weinig jaren zoveel welwillendheid hadden betoond. Bij zijn verhaal van het lijden en de moeilijkheden die de bekeerde negerslaven van St. Thomas moesten ondergaan, riepen zij uit: "Hoe gelukkig zijn wij dat wij God elke dag in vrede en vrijheid mogen dienen." Een van de onderwerpen waarover de broeders hartelijk wensten met de bisschop te raadplegen, was de vestiging van een zendingspost in het zuiden van Groenland, het volkrijkste gedeelte van het land waarvan de meesten van hun bekeerlingen afkomstig waren. Deze wensten vurig dat het Evangelie in hun geboorteland zou gepredikt worden, en de zendelingen verlangden de grondslag te leggen tot een nieuwe christen-volksplanting te midden van de heidenen. Er was voor het ogenblik geen vooruitzicht om zulks te doen; de middelen van de Moravische broeders waren uitgeput door het onderhoud van de vele zendingsposten die zij in de laatste twintig jaren hadden gesticht. De bisschop van Watteville kon slechts zijn hoop en zijn gebeden voor dit meer verwijderd arbeidsveld met de hunne verenigen, en bezocht met hen verschillende heidense volksplantingen die binnen het bereik van Nieuw-Herrnhut waren. Op zijn raad begonnen de zendelingen enige van hun bekeerlingen tot meer uitgebreide werkzaamheid voor te bereiden; zij droegen hun de taak op, om hun medegelovigen in het Woord van God te onderwijzen wanneer het volk op hun jacht en vissersplaatsen zouden zijn. Matthéus Kajarnak, Johanan, zijn vriend en metgezel op zijn reis naar Europa en verschillende oudere broeders, waarvan het voorbeeldig gedrag en vordering in Christelijke kennis hun recht gaven op vertrouwen, werden tot inlandse helpers gevormd. Een zeker getal huisgezinnen werd meer in het bijzonder aan de zorg van ieder van hun opgedragen, ten einde toezicht over hen te houden en de kinderen te onderwijzen. Bij afwezigheid van de zendelingen gingen de inlandse helpers bij de dagelijkse godsdienstoefeningen voor; zij leidden de gebeden van het volk, en lazen en verklaarden de Schrift. Van tijd tot tijd werden zij ook geroepen om in de zendingskerk te prediken. Tot al deze werkzaamheden werden zij zorgvuldig door de zendelingen voorbereid, en iedere week gaven zij verslag van hun verrichtingen. Men moedigde hen aan om het Evangelie onder de heidenen te verkondigen waar zich de gelegenheid ertoe aanbood. Een of twee proeven van hun toespraken mogen hier aangetekend worden. Nadat de onderwijzer tot een gezelschap heidenen van de Zoon van God gesproken had, Die voor de gevallen mensen gestorven was, ging hij zeer ernstig aldus voort: "Zo dood en dom als gij nu zijt, was ik vroeger ook; maar toen ik hoorde dat er een Zaligmaker is, Die Zijn leven overgaf voor arme ellendige mensen, toen verheugde ik mij over die blijde tijding, en bad Hem mij open oren en een open hart te geven om te horen en te verstaan. En nu kunt gij gemakkelijk zien dat ik gelukkig ben, en ik wens u niets beters toe, dan dat ook gij u moogt onderwerpen aan de Heere en gelukkig worden." Een ander helper zei: **"Het is met ons als wanneer een dikke mist het land bedekt, die ons verhindert enig voorwerp duidelijk te zien en te onderscheiden. Maar als de mist optrekt, krijgen wij het ene stuk land na het**

andere te zien, en als de zon doorbreekt zien wij alles helder en klaar. Zo is het ook met onze harten. Zolang wij op een afstand van onze Zaligmaker blijven, zijn wij in het duister en met onszelf onbekend; maar hoe meer wij tot Hem naderen, te meer licht ontvangen wij in onze harten, en alzo leren wij al het goede in Hem en al het boze in onszelf ontdekken." Dat niet alleen de vreemdelingen, die zij als geheel andere mensen dan zichzelf beschouwden, maar dat ook hun eigen landgenoten van een onzichtbare, almachtige Zaligmaker, Middelaar en Vriend spraken, op een toon alsof zij Hem kenden in Wien zij geloofden, dit maakte op velen een machtige indruk. "Hebt gij dan God gezien waarvan gij spreekt?" zei een heidens man tot een van de broederen. Deze antwoordde: "Ik heb Hem nog niet gezien, maar ik heb Hem lief met mijn gehele hart, en ik en alle ware gelovigen zullen Hem eens met onze ogen aanschouwen." De vrager ging peinzend weg en overdacht het antwoord dat hij gekregen had. Naderhand kwam hij te Nieuw-Herrnhut terug en verzocht tot de catechisanten toegelaten te worden. Na voldoende onderwijs ontvangen te hebben, werd hij gedoopt en leidde een leven, overeenkomstig zijn Christelijke belijdenis. De blijmoedigheid van zijn geloof was opmerkelijk, en zijn voorbeeld te meer waard, omdat hij het hoofd van een talrijk gezin was, en vanwege zijn verstand en zijn oprechtheid zeer geacht bij zijn landgenoten. Korte tijd na de aanstelling van de inlandse helpers, brak een verschrikkelijke ziekte in de nabijheid van de volksplanting uit. Dertig van de inlandse christenen stierven, waaronder ook enigen van de broeders die juist tot helpers waren geordend, benevens vele van de heidenen die op de eilanden woonden. Boven alles waren de zendelingen bedroefd over het verlies van Matthëus Kajarnak, die om zijns vaders, zowel als om zijns zelfs wil zeer geliefd was. "Zijn ijver en zijn helder oordeel", schrijven zij, "maakten hem een zeer gewenst medearbeider. Wij verheugen ons weliswaar met hem dat hij tot zijn rust is ingegaan, maar zijn naam zal nooit onder ons genoemd worden zonder een gevoel van weemoedige droefheid op te wekken." Zijn einde, gelijk dat van zijn vader, was vol vrede, hoewel het met veel lichaamssmarten gepaard ging. De leemten die de dood in de gemeente gemaakt had, werden in de twaalf daarop volgende maanden meer dan aangevuld. Onder degenen die zich nu bij de gelovigen aansloten was een man, Kainaek genaamd, een rijke Zuidlander, van een zeer geachte Groenlandse familie, daar de mannen sinds drie geslachten robbenvangers waren geweest. Maar Kainaek muntte nog meer uit door de ontembare hartstochtelijkheid van zijn karakter dan door zijn rijkdom en zijn bedrevenheid. Hij was reeds lang met de zendelingen bekend, maar in vroeger jaren waren zijn gevoelens tegen hen verre van vriendschappelijk. Een jonge vrouw die hij zocht te trouwen, was zo verschrikt door zijn woeste geaardheid, dat zij van haar eigen vrienden naar de zendingspost vluchtte om de witte mensen te smeken haar te beschermen. De zendelingen hadden medelijden met haar, en gaven haar een toevluchtsoord; dit vertoornde Kainaek zodanig, dat hij beproefde enige van de inlandse Christenen van het leven te beroven. Dit boos opzet werd verijdeld, maar na verloop van enige tijd vond hij gelegenheid zijn beloofde bruid weg te voeren. De verbintenis met haar evenwel, bleek het middel tot zijn bekering te zijn. Gedurende haar verblijf te Nieuw-Herrnhut had zij iets van het Woord Gods gehoord. Zij verlangde meer te horen en verwierf zoveel invloed op Kainaek dat hij vaak kwam luisteren naar de toespraken van de zendelingen. Het duurde echter lang, voordat hij zich liet overhalen om de vernederende leer te omhelzen die zij verkondigden. Als een gejaagde en diep ongelukkige trok hij van het noorden naar het zuiden, en dan weer van het zuiden naar het noorden, maar hij kon zichzelf niet ontvlieden. Ten laatste, op een verschrikkelijke winterdag, werden de bewoners van Nieuw-Herrnhut verblijd door de komst van Kainaek en zijn gehele gezin. De reizigers waren als met een harnas van ijs overdekt, maar van binnen was een vuur ontstoken, en nu waren zij gekomen met een verbrijzeld hart en een ernstige begeerte om onderwezen en gedoopt te worden in de Naam en tot de gehoorzaamheid van Christus. Kainaek muntte na zijn doop even zeer uit door zijn stil en nederig gedrag, als vroeger door zijn teugelloze drift. Hij had zulk een voorname plaats bij zijn landgenoten ingenomen, dat zijn

bekering bij velen die tot dusver nog weinig of niet van het Evangelie gehoord hadden, belangstelling en nieuwsgierigheid verwekte. En nu, gedurende verschillende maanden, gingen er weinig weken of zelfs dagen voorbij, dat er geen vreemden te Nieuw-Herrnhut kwamen om naar deze nieuwe dingen te vragen. De belangstelling waarmee enige van deze nieuwelingen naar het Woord Gods luisterden, wekte levendige vreugde en hoop in het hart van hun christen-landgenoten op. Een van de inlandse helpers, Daniël Agusina, werd met de vurige begeerte bezield om zijn bloedverwanten en vroegere kennissen, die drie honderd mijlen ten noorden woonden te bezoeken, en hen te vertellen wat hij geleerd had.
De zendelingen vreesden voor de verzoekingen waar aan hij zou blootgesteld zijn wanneer hij door heidenen omringd en van openbare godsdienstoefening en herderlijk onderwijs verstoken zou zijn. Maar ziende dat zijn hart erop gesteld was, stemden zij toe en gaven hem tot metgezel een van zijn medehelpers, Jonas genaamd, die ook zijn betrekkingen in het noorden had. De twee reizigers vertrokken vol hoop en maakten hun reis tot een zendingstocht om overal, waar zij maar hoorders konden vinden, van hun Verlosser te spreken. Op sommige plaatsen werden zij bespot en beschimpt, elders ontmoetten zij aandachtige toehoorders; en na verloop van twee maanden keerden zij met dankbare harten en vergezeld van verschillende van hun bloedverwanten terug. Daniël had al de leden van zijn familie overgehaald om met hem naar Nieuw-Herrnhut te gaan, en ten laatste werden zij allen tot het geloof gebracht. Hij bezat meer dan gewone gaven als onderwijzer, en van alle inlandse helpers schijnt hij degene geweest te zijn, die de meeste invloed uitoefende en wiens werk het meest gezegend was. Van geboorte een Zuidlander, zijnde de zoon van een rijk en voorzichtig man, die, volgens de gewoonte van het land, een zwervend leven leidde, woonde hij het ene jaar in het zuiden, het tweede op Kangek, het derde op Disko, enz. Agusina was de oudste van een talrijk gezin en werd omstreeks de tijd geboren dat Egede, de vader van de Groenlandse zending, in het land aankwam; hij was echter tot de mannelijke leeftijd gekomen voordat de prediking van een Zaligmaker zijn oor bereikte. Zijn vader werd toen hij eens op Kangek was, door de Deense predikant van Godthaab, de heer Drachart, bezocht, die aan hem en zijn gezin het Evangelie verkondigde. Agusina ontving zulk een indruk van hetgeen hij die dag hoorde, dat hij terstond besloot het eigendom te worden van die Zaligmaker, Die hem verlost had. Maar hij kon zich in deze tijd niet bij de gelovigen aansluiten, zoals hij wenste te doen. Zijn vader eiste zijn hulp en Agusina was genoodzaakt hem op verre zwerftochten te vergezellen. Eindelijk kwam het gezin weer op Kangek aan, en Agusina die nu getrouwd was en zelf kinderen had, maakte aanspraak op zijn recht om onafhankelijk te mogen handelen. Zijn broeders waren nu volwassen en in staat hun vader in zijn plaats te helpen; hij nam dus afscheid van zijn bloedverwanten en vertrok naar Godthaab. Hier ontving hij het onderwijs van de heer Drachart, door wie hij in 1747 in de kerk werd aangenomen, en bij de doop ontving hij de naam van Daniël. Maar een van zijn ooms had zich te Nieuw-Herrnhut nedergezet en was christen geworden, zodat Daniël zeer verlangde zich bij hem te voegen; dus stelde hij zich met vrijwillige toestemming van de heer Drachart, en met goedvinden van de Moravische zendelingen onder de herderlijke leiding dezer laatsten. Hij werd spoedig daarna tot het Heilig Avondmaal toegelaten, en van deze tijd af was het zijn vurige begeerte de goede boodschap die hij zelf ontvangen had aan zijn landgenoten bekend te maken. Nadat hij in het jaar 1753 onder de helpers was opgenomen, begaf hij zich met geheel zijn hart aan het werk. “Uit de volheid zijns harten spreekt zijn mond van de morgen tot de avond”, schreven de zendelingen. Soms ontvingen zijn heidense landgenoten hem met spotwoorden, maar over het algemeen betoonden zij een bijzondere achting en eerbied wanneer hij sprak. Want bij het onderwijzen ging zijn ijver met een hoge mate van bescheidenheid gepaard. Als hij tot mensen sprak die nog nooit het Woord van God gehoord hadden, begon hij een vriendschappelijk gesprek met hen, toonde belang in hun zaken, en trapsgewijze een andere wending aan het gesprek gevende, lokte hij hun gedachten uit over een Schepper, het toekomstig bestaan, enz. Op deze wijze bracht hij hen vaak tot de bekentenis dat de mens van

nature tot het kwaad geneigd is, en geen genade kan vinden in het oog van een volmaakt heilige en rechtvaardige Heere. Maar dan, met een brandend hart en vaak met tranen in de ogen, was hij gewoon hun Jezus te verkondigen. “Welk een geluk was het”, zei hij, toen hij stervend aan deze zalige uren terug dacht, “welk een vreugde was het mij, om mijn landgenoten op de Zaligmaker te wijzen, en hen even gelukkig te zien worden, als Hij mij uit genade gemaakt heeft.”

Hij was bij de Deense kolonisten en handelaren zeer geacht. Gewoonlijk noemden zij hem de “Godsman”. Soms was Daniël door noodzakelijke bezigheid in de drukke tijd van handel en visvangst gedwongen een of twee dagen op een station te blijven, waar allen, behalve de handelaar en zijn scheepsvolk, heidenen waren. Bij deze gelegenheden vroegen de Groenlanders gewoonlijk, of hij tot hen spreken wilde als hun dagwerk geëindigd was. Dit werd nooit door hem geweigerd. “Maar” zeiden de handelaars, toen zij dit later aan de zendelingen verhaalden, “dan ontblootte Daniël zonder de minste aarzeling vanwege de Europeanen, zijn hoofd, vouwde de handen eerbiedig en, na eerst gebeden te hebben, sprak hij op zulk een ernstige en aandoenlijke wijze tot de heidenen, dat deze vaak tot tranen bewogen werden en tot laat in de avond bleven om met elkaar te spreken over hetgeen zij gehoord hadden. Daniël sprak veel door gelijkenissen, want hij wist dat zijn landgenoten hem dan het best begrijpen konden. Des winters, wanneer hij veel ledige tijd had, ging hij in zijn kajak de heidense dorpen, die ontoegankelijk waren voor de boot van de zendelingen, bezoeken. Van een levendige, moedige aard zijnde, liet hij zich door geen gevaar afschrikken, vooral niet als hij wist dat een ziel ontwaakt was en naar onderricht verlangde.

Bij al deze werkzaamheden werd hij door een ootmoedige, nederige geest bestuurd. “Altijd”, zei hij eens tot de zendelingen, “bid ik de Zaligmaker mij te geleiden en te besturen, want ik weet, dat als Hij niet aanhoudend bij mij is, ik een arm en ellendig mens ben. Mijn zonden en zwakheden zijn zonder getal, maar mijn Heere kent ze allen, omdat Hij mijn hart kent. Daarom spreek ik steeds als een zondaar tot Hem. Maar de Heilige Geest leert mij het lijden van Jezus te zien, en ik gevoel, dat Hij Die de armste mensen verkiest, ook mij lief heeft.” Maar, nadat hij gedurende verscheiden jaren op deze wijze met alle zachtmoedigheid en krachtsinspanning voortgewerkt had, dacht Daniël misschien in zijn hart: “Ik zal niet wankelen in eeuwigheid”; en toch spoedig had hij reden om te zeggen: “Mijn voeten waren bijna uitgeweken, mijn treden waren bijkans uitgegleden.” “Door een schijnbaar geringe omstandigheid”, schrijven de zendelingen, “werd de deur der zelfbehaagzucht geopend. Hij merkte de grote en buitengewone gaven op die hem geschonken waren en die hem tot dusver geheel onbekend schenen gebleven te zijn. Spoedig werden wij gewaar dat zijn liefde voor Christus en voor de zielen, iets verloren had van haar vroegere ernst en eenvoudigheid, en dat zijn toespraken niet langer, zoals vroeger, tot de harten van de toehoorders doordrongen.” De Meester, dien hij, niet tegenstaande alle zwakheden en gebreken in oprechtheid diende, liet niet toe dat hij in deze staat van geestelijk verval voortging. Door beproeving bracht Hij hem tot inkeer. Zijn enige dochter Beata, een zeer gehoorzaam en veelbelovend kind van vijftien jaren, stierf na een ziekte van een paar dagen, tot bittere droefheid van haar vader, wiens hartelijk geliefde gezellin en helpster zij was. De benauwdheid van zijn hart was zo groot, dat hij zich afzonderde en geen deel nam aan de godsdienstoefeningen, die vroeger zijn grootste vreugde uitmaakten. Maar na enige weken was de onrust van zijn gemoed bedaard. Hij erkende de rechtvaardigheid en de genade van Gods handelwijze met hem, vernederde zich onder de kastijdende hand van zijn Hemelse Vader, en vond vrede. Want Zijn toorn is slechts voor een ogenblik, Zijn genade duurt eeuwig!

Niet lang hierna werd Daniël door een dodelijke ziekte aangetast. Maar het vooruitzicht van de dood benauwde hem niet meer, en wanneer de ziekte hem heldere ogenblikken liet, waren zijn woorden enkel lof en dank. “Dat de Heere mij uit de heidenen uitverkoren heeft, dat Hij mij van mijn zonden gewassen heeft, dat Hij mij Zijn lichaam te eten en Zijn bloed te drinken

gegeven en mij tot nu toe in gemeenschap met Hem bewaard heeft, o, hoe zal ik Hem daarvoor danken en prijzen!"
Terwijl wij de geschiedenis van Daniël Agusina voortgezet hebben, zijn wij een tijdperk van acht of negen jaren overgestapt, gedurende die tijd ging het werk van de zendelingen over het algemeen spoedig zijn gang. Het ontbrak echter niet aan vele teleurstellingen; enige ontstonden door de dood van inlandse bekeerlingen, die als trouwe broeders en zusters van Christus geleefd hadden; andere door het spoedig verdwijnen van godsdienstige indrukken uit harten, die door de goddelijke genade schenen getroffen te zijn. "Ik weet niet hoe het komt", zei een vrouw, "wij willen altijd bekeerd worden maar het komt er nooit toe; wij verkiezen nog steeds andere dingen boven onze Zaligmaker." Gelijk de mannen die weigerden tot de bruiloft te komen, zo hadden ook de Groenlanders vele verontschuldigingen in te brengen, die hen verhinderden op het Evangelie acht te geven. "Ik wilde wel graag tot deze Zaligmaker komen, zei een jongeling, maar mijn betrekkingen houden mij altijd terug." Een ander had een grote hoeveelheid hagel en kruid gekocht, "die hij eerst", volgens zijn zeggen, "in het zuiden wilde verschieten, waar veel rendieren zijn." Sommige mannen die zich graag in de nabijheid van de zendelingen hadden neergezet, werden hierin door hun vrouwen verhinderd, die er niet toe konden besluiten de feesten en danspartijen op te geven, die zij gewoon waren met haar buren te houden. Een van deze vrouwen kwam later in grote droefheid tot de broeders. Haar man, zei zij, was kort geleden gestorven, ernstig om de vergeving van zijn zonden biddende, en had als een laatste gunst gevraagd, dat zijn lichaam naar Nieuw-Herrnhut gebracht en bij de christenen begraven zou worden, waarmee hij zozeer gewenst had te leven. Zij beklaagde het nu bitter dat zij zich tegen zijn wensen verzet had, en bad de zendelingen om haar onder het getal van hun catechisanten op te nemen. Over het algemeen ontvingen de jongelieden het woord met de meeste bereidwilligheid, en waren deze vaak het middel waardoor hun ouders bewogen werden zich bij de gelovigen aan te sluiten. Een man, tot wie de broeders op hun zendingstochten vaak gesproken hadden, maar die niet besluiten kon zijn geboorteplaats te verlaten om meer volledig en Christelijk onderwijs te ontvangen, ontmoette bij de caplins visvangst toevallig zijn dochter. Zij was voor enige tijd van huis gegaan en een christin geworden. Hij verweet haar heftig haar vader en bloedverwanten verlaten, en zich bij nieuwe vrienden aangesloten te hebben. Zij beantwoordde zijn verwijtingen door met bescheidenheid de redenen op te geven, die haar tot deze stap bewogen hadden en nadat zij gesproken had van de vrede die verkregen werd door het gehoorzamen aan Gods Woord, zei zij: "Gij ook, mijn vader, kunt in dit geluk delen; maar als gij niet wilt, kan ik niet blijven en met u verloren gaan." Deze eenvoudige woorden bedaarden zijn toorn en verzachtten zijn hart. Niet lang daarna trok hij naar Nieuw-Herrnhut en bracht zijn twee zoons en de overige leden van zijn gezin mee. "Ik wens dat mijn kinderen gedoopt worden", zei hij tot de zendelingen, "want zij zijn jong en verlangen Jezus toe te behoren. Wat mijzelf betreft, ik durf aan zulk een genade niet denken, want ik ben slecht en ook oud. Maar ik wil bij u leven en sterven, want het verkwikt mijn hart van de Zaligmaker te horen." Er waren echter ook verschillende gevallen dat de ouders niet overreed konden worden, en dat zij trachtten of hun kinderen door geweld van de zendingspost weg te voeren, of in toorn alle verdere omgang met hen te vermijden.
Enkele van de jaren waarover wij nu spreken, onderscheidden zich door strenge kou en grote schaarste. In 1757, toen alle zeevaart gedurende enige maanden door het ijs werd gestremd, heerste er een zware hongersnood, waarbij de oude treurige gewoonten van de heidenen weer aan de dag kwamen; grijsaards en hulpeloze mensen werden levend begraven, terwijl velen van honger omkwamen, vooral weeskinderen. De broeders hadden veel aanzoek om hulp in deze tijden van gebrek, en niets oefende zulk een invloed en was meer bevorderlijk aan de uitbreiding van het Evangelie, dan de edelmoedige vriendelijkheid die zij van hun bekeerde landgenoten ondervonden. De christen-Groenlanders waren door hun maatregelen van voorzorg en verstandige zuinigheid op zulke tijden van gebrek gewapend, en te spaarzamer voor eigen

gebruik, opdat zij van hun voorraad konden mededelen aan de arme en hongerige menigte, die dagelijks naar de volksplanting toestroomde. “Het bevalt ons hier goed”, zei een van de heidenen, want de mensen hebben elkaar hier zo lief.” Ook beperkte zich de hulpvaardigheid en de milddadigheid van de bekeerlingen niet tot hun eigene landgenoten. Niets trof hen zozeer als het verhaal van de verwoesting van enige van de zendingsposten in Amerika. Toen zij hoorden dat een troep wilden plotseling een der stations aangevallen en volgens hun wrede gewoonte, dáár gemoord en geplunderd had, en dat de arme christen-Indianen, die hun leven gered hadden, van al hun bezittingen beroofd waren, barstte de gehele vergadering in luid geween uit. “Ik heb een mooi rendierenvel om hun te geven,” zei de een; “en ik een paar nieuwe schoenen” riep een ander. “En ik wat olie” zei een derde, enz. Allen droegen naar vermogen bij, en het geld dat door de verkoop van hun giften was verkregen, werd behoorlijk verzonden naar de arme vluchtelingen in Pensylvanië.

De gedachten van Matthäus Stach bleven aan de ene kant nog altijd met Labrador bezig, en aan de andere kant met de vestiging van een zendingspost op Zuid-Groenland. De armoede van de Moravische gemeente stelde weliswaar aan een nieuwe onderneming vele hinderpalen in de weg, maar met geloof en gebed waren zij vele zwarigheden met moed tegen gegaan en te boven gekomen, en hun lang op de proef gestelde zendingswerk gaf hem goede hoop dat ook in deze zaak de weg voor hen effen gemaakt zou worden. De zending op Nieuw-Herrnhut was goed van arbeiders voorzien; nieuwe zendelingen waren uit Europa aangekomen en zijn eerste metgezellen, Johannes Beck en Frederik Böhnisch zetten het werk voort met onverflauwde ijver en een naarstigheid die hen als verjongde. Het scheen Matthäus Stach toe dat hij zich met recht voor de dienst op een ander veld in gereedheid mocht houden; en na eenentwintig jaren arbeid op Groenland, keerde hij naar Duitsland terug, om zich ter beschikking van zijn broederen te stellen. Kort voor zijn vertrek hadden de Denen een andere handelsplaats gevestigd in de Vissersbaai, een smalle zeeboezem omstreeks zesendertig mijlen ten zuiden van Godthaab. Aan de mond van de baai zijn twee eilanden, van twaalf tot zestien mijlen in omtrek; op dat eiland, dat meest ten zuiden lag, hadden de Denen hun factorij gevestigd. Toevallig moest Matthäus Stach op zijn reis naar Europa van deze nieuwe volksplanting uit onder zeil gaan. Hij nam eer hij de kust verliet het omliggende land in ogenschouw, en merkte onder zijn bewoners vele huisgezinnen op, die nu en dan de zomervistijd nabij Nieuw-Herrnhut doorbrachten en dus de zendeling hadden leren kennen. Zij baden hem om ook in hun land onderwijzers te mogen ontvangen, en hij beloofde hun dit verzoek aan zijn broeders in Europa over te brengen. Dientengevolge maakte hij, bij zijn komst in Duitsland, deze zaak aan de gemeente te Herrnhut bekend en daarop werd de vergunning van het Deense gouvernement aangevraagd om de voorgenomen zending te vestigen. Deze werd spoedig verleend; maar de Moravische broeders waren niet bij machte hieraan binnen de tijd van twee of drie jaren iets te doen. De inwoners van de Vissersfjord echter, drongen zo vaak op hun verzoek om onderwijzers aan, als zij gelegenheid daartoe hadden, wanneer iemand de zendelingen bezocht. In het jaar 1757 werd eindelijk besloten dat Matthäus Stach deze nieuwe zending zou ondernemen, en terstond met behulp van enige inlandse huisgezinnen van die plaats een kleine christen-volksplanting vestigen, gelijk die van Nieuw-Herrnhut. Onder de broeders in Duitsland die zich met hun gehele hart aan de zendingsarbeid hadden toegewijd, behoorde Jens Haven, die even als Stach, een vurige begeerte koesterde om het Evangelie in Labrador te verkondigen. Maar daar het alsnog ondoenlijk was ten dienste van de Eskimo’s van dat land de arbeid te beginnen, stemden Jens Haven en zijn broeder Peter er graag in toe om Matthäus Stach te begeleiden. Zij konden geen grote toebereidselen maken; een boot was bijna het enige voorwerp dat zij tot hun gebruik en gemak meenamen.

Zij vertrokken in maart 1758, kwamen ongedeerd door het terrein van de oorlog en voeren naar Kopenhagen; maar het schip dat daar lag, bestemd naar de Vissersbaai en Godthaab, was reeds zo vol dat zij er geen plaats op konden krijgen. Dus waren zij genoodzaakt een maand te

wachten, totdat een ander schip naar de Deense factorij te Zukkertop bestemd, (honderd mijlen ten noorden van hun bestemming) zou uitzeilen. Te Zukkertop scheepten zij zich op een open boot naar Godthaab in, en bereikten, na een onstuimige vaart op de vierde dag veilig deze plaats. Hun aankomst veroorzaakte grote blijdschap te Nieuw-Herrnhut, waar men weldra samen kwam om over de voorgenomen vestiging te spreken.

Vier inlandse huisgezinnen, tweeëndertig zielen in getal, werden uitgekozen om met de zendelingen, de stichters van de nieuwe volksplanting te zijn, waartoe het gehele gezelschap in juli uitzeilde. Hun eerste zorg was de baai te onderzoeken om de meest geschikte plaats te vinden. De onmiddellijke nabijheid van de Deense factorij scheen zeer begeerlijk voor de Europeanen te zijn, er werd veel water en welig gras gevonden. Maar de zendelingen wisten dat, hoe bekoorlijk deze plaats voor hen was, zij minder aangenaam voor de Groenlanders moest zijn, daar ze niet geschikt was voor hun bezigheden. Zij trachtten een plaats op te sporen waar deze beide voordelen verenigd waren; een bron die nooit tot op de bodem toe bevroor en een strand dat in de winter open bleef en niet te ver van de oceaan verwijderd lag. Dan zouden de Zuid-Groenlanders, die meestal gewoon waren bij de open zee te leven, niet uit vrees voor hongersnood weerhouden worden, om de nieuwe volksplanting te bezoeken en het Evangelie te horen. Zulk een plaats werd aan de ganse baai niet gevonden, behalve te Akonemiok, een eiland op ongeveer drie mijlen afstand van de oceaan. Hoewel het zo zeer door bergen ingesloten was, dat het geen zonnestralen opvangen kon, kozen de zendelingen met hun gewone zelfverloochening deze plaats uit ter wille van de inboorlingen. De 24^{e} juli sloegen zij daar hun tenten op, en aller zorg was nu om meer stevige woningen te bouwen. Onderwijl stelden de zendelingen zich vrij lang met een Groenlands huis tevreden; want zij hadden geen hout om er een naar Europese wijze op te trekken. De plek was zozeer van bouwstoffen ontbloot, dat zij genoodzaakt waren zelfs de stenen naar de bestemde plaats te rollen, de aarde in zakken van de ene plaats te halen en de graszoden te water van een andere streek aan te voeren. Zij hadden echter enige latten voor het dak uit Nieuw-Herrnhut meegenomen, en de zee spoelde twee stukken timmerhout aan, die zij nodig hadden om het te voltooien. Behalve een klein huisvertrek bevatte de woning een kamer van vijftien voeten in het vierkant. Deze moest zolang voor kerk en school dienen, totdat zij zich beide konden verschaffen. Het dak was omstreeks zes voeten hoog, zonder zoldering en door twee pilaren gesteund; de latten waren met een dubbele laag zoden bedekt, verder met aarde aangevuld ten einde den regen te weren, en oude tentdekken waren over het geheel uitgespreid; de muren waren ook met vellen gedekt.

In het begin hadden de Groenlanders moeite in hun onderhoud te voorzien, maar later ontdekten zij, niet ver van huis, een kreek, waardoor de robben in een nauwe baai liepen en zij in grote getale konden gevangen worden. Het duurde niet lang toen reeds enige van de heidense bewoners van de omtrek de nieuwe volksplanting kwam bezoeken, sommigen door nieuwsgierigheid maar de meesten door begeerte naar het Woord van God gedreven. De meesten van hen woonden op zulke afstand, dat ze genoodzaakt waren een tocht van verschillende mijlen over woeste rotsen te maken, voordat zij de zendingspost konden bereiken; toch kwamen zij gedurig, vooral op het Kersfeest. Dan kwamen de christeninboorlingen en hun onderwijzers vaak tot gemeenschappelijk gebed bijeen en vierden feest met vreugdevolle liederen en lofzangen. De eerste winter was zo zacht, dat storm noch ijs het volk verhinderden gedurig uit te gaan om robben in de naburige baaien en kloven te vangen. Hierdoor waren zij in staat overvloedig zich van levensmiddelen te voorzien en behoefden de post niet te verlaten, totdat de tijd voor de caplin-visserij aanbrak en allen zich naar zee begaven. De zendelingen die hen meestal vergezelden, vonden aandachtige hoorders onder heidense inboorlingen die hetzelfde beroep uitoefenden, en als de zendelingen niet tegenwoordig waren, gebeurde het meermalen dat de heidenen hun bekeerde landgenoten verzochten, in hun tenten te komen en het Woord van God tot hen te spreken. Het eenvoudige getuigenis van deze inlandse christenen bleef ook niet zonder zegen. Vele personen, ja zelfs huisgezinnen werden daardoor bewogen om van

woonplaats te veranderen en in de nabijheid van de zendelingen zich te vestigen, al was deze verandering vaak nadelig voor hun tijdelijk welzijn. Andere inboorlingen, die op hun zwerftochten naar het noorden op de zendingspost vertoefden, hoorden voor het eerst met grote verbazing en zelfs met aandoening het Woord van God, hun Schepper, en de tijding van de verlossing door het bloed van Christus. Zij konden echter niet besluiten te blijven en zich in deze buurt te vestigen; maar de zendelingen verheugden zich dat zij enig begrip van het Evangelie gekregen hadden en wisten waar troost te zoeken, als zij die behoefden.

De zendelingen hadden hun post ***Lichtenfels***, dat betekend "lichte rots" genoemd, naar de kleur van de rotsen die hem omringden. "Niemand", zegt de geschiedschrijver van de zending, zou gedacht hebben dat zulk een uithoek, een geschikte woning voor mensen bieden kon." Ook was er geen overvloed of afwisseling van voedsel in dit land te krijgen; rendieren, eidervogels enz. kwamen niet in de nabijheid. Maar de zee gaf kabeljauw en heilbot, die de inboorlingen tot wintervoorraad inzamelden. De tweede winter was zeer lang en streng. Wanneer men op het einde van mei van de bergtoppen rondzag, zag men, zover het oog reikte, niets dan ijs. De zendelingen zowel als de inboorlingen werden daardoor zeer op de proef gesteld, en hoewel zij, dankzij hun verstandige spaarzaamheid, niet geheel zonder voedsel bleven, waren zij zelden bij machte hun honger te stillen. Maar niemand klaagde en de een hielp de ander zoveel hij kon. In de loop van dit jaar werden allen zeer bemoedigd toen verschillende heidense huisgezinnen, tezamen vijfendertig zielen, zich op Lichtenfels kwamen vestigen, om, zoals zij zeiden, "bekeerd te worden". In het derde jaar na de vestiging van deze volksplanting bedroeg de bevolking honderdzevenendertig inboorlingen. Deze vermeerdering van mensen deed de

LICHTENFELS.

zendelingen verlangend uitzien naar een kerk, waarin zij hun volk konden onderbrengen, daar hun vergaderplaats niet groot genoeg was en het slechte weer hen vaak belette de dienst in de openlucht te houden. Hun broeders in Europa hadden hun nood in gedachte gehouden en zonden in de zomer van 1761 een hoeveelheid bouwstoffen voor kerk en woonhuis, naar de zendingspost. De kapitein van het schip die deze overbracht, leende enige van zijn mannen om aan de opbouw behulpzaam te zijn, en toen alle Groenlanders van hun visserstochten teruggekomen waren en zich voor de winterrust op Lichtenfels neergezet hadden, werd de kerk de 1e november, de 34e zondag na Pinksteren, plechtig aan de dienst van God toegewijd. Nadat de godsdienstoefening geëindigd was, werd een feest gevierd, waaraan allen deelnamen. De opgeruimde stemming, de hartelijke dankbaarheid en liefde die ieders hart vervulde, vergoedden de eenvoudigheid van de maaltijd, die hoofdzakelijk uit gedroogde caplins bestond. Een danklied, voor deze gelegenheid door Johannes Beck vervaardigd en met geestdrift door de Groenlanders gezongen, besloot de feestelijkheden. De kerk was groter dan die te Nieuw-Herrnhut. Een woonhuis van zes kamers stond er onmiddellijk naast, en met veel moeite hadden de zendelingen een moerassig stuk land in een tuin herschapen. Van voren zag men op de huizen van de inlanders; op enige afstand, op een hoogte lag de begraafplaats. Rotsblokken verhieven zich rondom de post, en was verder een muur van bergen met ijs bedekt. Het volgende jaar toen de zending op Lichtenfels door Gods zegen voorgoed gevestigd, en Johannes Beck gekomen was om Matthäus Stach in de verzorging van de gemeente behulpzaam te zijn, legde Jens Haven zijn taak neer. Er scheen nu hoop te bestaan om een zending op Labrador te beginnen, en hij keerde naar Duitsland terug om zich voor te bereiden de ontginning van dit lang gewenste arbeidsveld. Op zijn reis naar huis werd hij verrast door het ongewone gezicht van een regenboog, die niet dezelfde kleuren had als bij ons, maar geheel wit was, behalve een lichtgrijze streep in het midden. Kort voordat het schip van Groenland uitgezeild was, vertoonde zich een even ongewoon maar nog schoner gezicht aan de broeders bij de Kookörnen-eilanden, in de Baalsrivier. De eilanden schenen eerst zeer vergroot, alsof zij door een telescoop gezien werden, zodat alle rotspunten en alle spleten met ijs gevuld, duidelijk zichtbaar waren. Na enige tijd scheen het alsof alle eilandjes samen verbonden werden, en de vorm van bomen aannamen; toen veranderde het toneel nog eens; een toverachtige verschijning van schepen met volle zeilen en vliegende wimpels, van bergkastelen met vervallen torens en een talloze menigte van andere voorwerpen, verrukten het oog, béelden die, na het gezicht voor een korte tijd met haar grillige vormen bedrogen te hebben, òf opstegen òf zich in de verte terugtrokken, totdat zij uit het gezicht verdwenen.

Net voor de zomer van 1763 veroorzaakte de dood een lege plaats in het gezelschap van de broeders, die zich achtentwintig jaren geleden plechtig verbonden hadden tot de dienst van het Evangelie in Groenland. Toen werd Frederik Böhnisch van zijn arbeid afgeroepen. Zijn leven was gekenmerkt door onvermoeide volharding. Wakende over alles wat betrekking had, hetzij op de tijdelijke, hetzij op de geestelijke belangen van het volk, kon men hem nauwelijks overhalen om enige van zijn gewone bezigheden na te laten, zelfs toen de ziekte zichtbaar zijn krachten sloopte. In de laatste maanden van zijn leven werd hij grotelijks opgebeurd door de nabijheid en de hulp van zijn zoon. Deze was, nadat hij in Duitsland zijn opvoeding voltooid en zijn voorbereiding tot het zendingswerk volbracht had, teruggekeerd om onder de leiding van zijn vader deel te nemen aan het werk. Een geduchte val van een rots, verhaastte de dood van de oudere Böhnisch. Toen hij zijn einde voelde naderen wenste hij dat men om zijn vriend Matthäus Stach zond. Deze gaf hij de zorg van de kudde te Nieuw-Herrnhut over, totdat meerder zendelingen uit Duitsland zouden komen. Nu hij zijn laatste aardse plicht volbracht en voor het laatst het Heilig Avondmaal genoten had, nam Frederik Böhnisch hartelijk afscheid van zijn vrouw en kinderen, en verliet deze aarde vol hoop en vrede in het vierenvijftigste jaar van zijn leven. Hij werd grotelijks beweend door de Christen-Groenlanders, en velen beklaagden het te

laat, dat zij niet méér voordeel getrokken hadden van het onderwijs van iemand die zo aanhoudend voor hun zielen gezorgd had.
In 1765 kwamen nog drie zendelingen uit Europa aan[95], en Matthäus Stach, nog altijd vol verlangen om het Evangelie naar Zuid-Groenland te brengen, stelde voor de gehele kust van Lichtenfels tot kaap Farewell te onderzoeken. Daarbij hoopte hij een geschikte plaats voor zendingsposten te ontdekken, die hij hier en daar wenste gevestigd te zien om zo het Evangelie te verkondigen op elke plaats, waar hij hoorders kon vinden. Hij berekende dat hiermee een jaar of nog langer tijd zou heengaan, maar de vele voorziene en onvoorziene gevaren waaraan deze tocht hen blootstelde, deed zijn broeders en hemzelf gevoelen, dat het inderdaad onzeker was of zij in dit leven elkaar ooit weer ontmoeten zouden.
Na een liefdevol afscheid van de gemeenten te Nieuw-Herrnhut en Lichtenfels, verzocht hij hen om in de gebeden ook te gedenken aan de Zuidlandse heidenen, opdat ook hun het Woord van God bekend gemaakt mocht worden. Hij werd door verschillende inlandse bekeerden vergezeld, die oorspronkelijk uit het zuiden kwamen en hun bloedverwanten hoopten op te sporen en te bewegen naar de blijde tijding van een Verlosser te luisteren. Verschillende maanden werden doorgebracht met het onderzoeken van de kust, waarbij zij vaak door de aanblik van de woeste, eenzame maar prachtige en grootse natuurtonelen getroffen werden. Dit droevig gezicht van de wildernissen en afgronden zou het hart van de zendeling vaak hebben kunnen ontmoedigen, ware het niet dat zelfs op deze plaatsen vele onsterfelijke zielen gevonden werden, waaraan hij en zijn helpers met vreugde de boodschap van het Evangelie bekend maakten. De lente van 1766 vond hen in het warmste en meest aangename gedeelte van Groenland, waar talloze fjorden zich dertig of veertig mijlen ver landwaarts inkronkelden en aan wier oevers veel kreupelbos en groene plaatsen gevonden werden, die het door de eentonigheid van ijs en sneeuw vermoeide oog verfristen. Vele grasrijke vlakten toonden nog sporen van vroegere bebouwing aan; hier vond men ook puinhopen van kerken en zelfs stukken van kerk klokken. Maar de heidense bewoners van deze streek hadden de plaats van de christelijke eredienst tot hun begraafplaats gemaakt, en de muren hadden hun tot steengroeve gediend, wanneer zij stenen zochten om de graven van hun doden te bedekken. Twintig mijlen ten zuiden van deze menigte fjorden lag het Eden van Groenland, het eiland Onartok, dat betekend "Warmte". Hier bevochtigt een warme bron, die steeds opborrelt, met haar stromen een weelderige weidegrond, met veel kleurige bloemen bezaaid. Aan de tegenovergestelde kust woonden vele honderden heidenen, waaronder de zendeling geen klein getal hoorders vond. Dat het zaad, dat op deze reis zo wijd verspreid werd, enige harten vond die bereid waren het te ontvangen, bleek in het volgende jaar, toen velen van de Zuid-Groenlanders zich naar Lichtenfels begaven.
Hier moeten wij nog opmerken, dat, hoewel de heidense bevolking gewoonlijk zo zeer met de zorg en de arbeid voor hun gevaarvolle leefwijze vervuld scheen, dat ze weinig tijd hadden om aan geestelijke en eeuwige dingen te denken, er toch enige onder hen gevonden werden die dieper nadachten; mensen in wie zekere natuurlijke godsdienstzin gesproken had van een onbekenden God, en die bereid waren de openbaring die Hij van Zichzelf gegeven heeft met vreugde te ontvangen. In een onderling gesprek tussen gedoopte Groenlanders, gaven enigen hun verwondering te kennen, dat zij zoveel jaren van hun leven doorgebracht hadden in zorgeloze onwetendheid en onnadenkendheid, zich niet bekommerende om de vraag vanwaar zij kwamen, en waarheen zij gingen. Een van het gezelschap antwoordde terstond: "het is waar dat wij vroeger onwetende heidenen waren, die niets van God wisten; want wie", vervolgde hij, zich tot de zendelingen wendende, die daar tegenwoordig waren, "wie kon ons iets gezegd hebben, voor uw komst? Toch heb ik vaak gedacht, een kajak, met de pijlen die erbij behoren, is er niet vanzelf; hij moet door de arbeid en de bekwaamheid van mensenhanden gemaakt worden, en hij, die er het gebruik niet van kent, bederft hem spoedig. Nu is de kleinste vogel

[95] Gottfried Grillich, Johann Georg Fliegel en Jozef Neisser; KJB

met groter kunst gemaakt dan de beste kajak, en geen mens kan een vogel maken. Maar de mens zelf is nog veel kunstiger samengesteld dan een vogel; wie kan deze dan wel gemaakt hebben? Enige van ons volk zeggen dat de eerste mens uit de aarde voortkwam. Maar ik kon het nooit geloven; want als dat waar was, waarom groeien de mensen dan nu niet meer uit de aarde? En vanwaar dan de aarde zelf, en de zee, en de zon en maan? Als ik over deze dingen nadacht kwam ik tot de zekerheid dat er Iemand moest zijn, Die veel machtiger en bekwamer is dan de mensen, daar Hij dit alles gemaakt heeft. Maar, wie heeft Hem gehoord of gezien? Niemand van ons. Ik dacht echter, misschien zijn er op andere plaatsen mensen die Hem gezien hebben of iets van Hem weten; en ik wenste dan, dat als er zulken waren, ik met hen spreken kon. Zodra ik u dus hoorde spreken van deze machtige Heere, verheugde mij dit en geloofde ik uw woorden." Een ander man voegde hierbij: "Ik had ook zulke gedachten; want het scheen mij zo wonderlijk dat wij zo verschillend waren van andere schepselen, zodat deze ons tot voedsel dienden en als voor ons geschapen schenen; en toch, hoewel er geen schepsel bestaat dat wijzer is dan de mens, voelden wij soms vrees; en als wij aan het sterven dachten, vreesden wij dat ons na de dood enig kwaad zou overkomen. Ik dacht, wie kan het toch wezen, voor wie wij bang zijn? Wij zien niemand boven ons in de wereld. Kan er een Groot Wezen zijn dat wij niet zien? O, als ik Hem maar kon leren kennen en Hem tot mijn vriend hebben!"

In juli 1766 werd de gemeente te Lichtenfels verblijd door de terugkomst van Matthäus Stach van zijn ontdekkingsreis. Hij werd door enige vreemdelingen gevolgd die door zijn vermaningen waren ontwaakt, en die hun verwijderde woningen verlieten om zich bij de gelovigen aan te sluiten. Het volgende jaar kwamen er nog veel meer om de waarheid te horen herhalen die de zendeling hun gedurende zijn verblijf in het zuiden had verkondigd. Toen zij verlof gekregen hadden bij de godsdienstoefening tegenwoordig te zijn, woonden zij deze met merkwaardige getrouwheid bij en schenen er veel belang in te stellen, vooral gedurende de lijdensweken en het Paasfeest. Zestig mensen voegden zich nu bij de bewoners van de kleine Christenvolksplanting, en een nog grotere vermeerdering vond te Nieuw-Herrnhut plaats, waar vele van de inboorlingen die op de naburige kusten en eilanden woonden, en jarenlang het Woord van God hadden horen prediken zonder er met ernst acht op te slaan, nu, als het ware, uit hun sluimering ontwaakten. Tot grote verwondering van de zendelingen kwamen enige lieden uit verafgelegen oorden tot hen, die door een Angekok, Immenek genaamd, een man van grote rijkdom en veel aanzien onder zijn landgenoten, gezonden waren, om hem, zoals hij zei, "goede woorden" terug te brengen. Hij was grijs geworden in de uitoefening van zijn kunst, maar niet bezwaard door de grover misdaden waaraan vele van haar beoefenaars zich schuldig maakten. Nu werd hij echter plotseling gestuit in zijn loop door een schrikverwekkend voorgevoel van het toekomstig oordeel. Hij trok zich naar een eenzame plaats terug, waar hij verschillende dagen bleef zonder dat iemand wist, wat hem overkomen was. Vroeger had hij de zendelingen horen prediken, maar geen acht geslagen op hun woorden; nu kwamen zij echter enigszins in zijn geheugen terug, en hij keerde uit zijn afzondering weer met het besluit zijn verblijf bij de gelovigen te vestigen. Na zijn betrekkingen en zijn buren bijeen geroepen te hebben, beleed hij, dat hij zijn gehele leven de lichtgelovigheid van zijn landgenoten misbruikt had, en verklaarde het niet langer te willen doen. Zodra het wederkeren van de lente hem in staat zou stellen [om] met zijn kinderen en alles wat hij had te verhuizen, wilde hij naar Nieuw-Herrnhut gaan. Ondertussen zond hij drie van zijn volk, om, zo mogelijk, een onderwijzer mee te brengen. Twee van de inlandse helpers begeleidden Immeneks boodschappers op hun terugtocht, en waren zeer verblijd over de ontvangst die hun niet alleen van het oude opperhoofd, maar van alle inwoners uit het dorp te beurt viel. Ternauwernood werd hun tijd tot eten en slapen gegund, zo vurig drong het volk erop aan, iets meer van God en de Zaligmaker te horen; en het scheen alsof oud en jong niet vaak genoeg het grote wonder kon horen herhalen, dat de Almachtige God in de wereld gekomen was om voor de gevallen mens te sterven.

Op 11 mei zag men een lange rij boten en kajaks naar Nieuw-Herrnhut stevenen. Immenek, zijn betrekkingen en zijn buren waren allen gekomen om de weg ten leven te leren kennen, en de bevolking van dit oord werd met een getal van tachtig mensen vergroot. “Hiermee”, zeggen de zendelingen, “werd de gelijkenis van de zaadzaaier, op merkwaardige wijze door voorbeelden opgehelderd.” Uit het hart van sommigen nam de boze het zaad des Woords weg, of werd het verstikt door het onkruid van de aardse zorgen, en in zijn groei belemmerd. Anderen ontvingen het met blijdschap, maar de grond was niet voorbereid door een diep besef van zonde, en het welig opschietend plantje verdorde weldra onder de verzoeking. Maar in de harten van Immenek en vele anderen, werd de leer der verzoening door het bloed van Christus de wortel, die wezenlijke en degelijke vruchten der gerechtigheid voortbracht.
In het jaar 1771 eindigde Matthäus Stach zijn langdurige en voorspoedige arbeid in Groenland. De gebreken van de naderende ouderdom veroorloofden hem niet langer een werkzaam aandeel te nemen aan het zendingswerk dat zijn vreugde uitmaakte. Hij keerde naar Duitsland terug om een betrekking te zoeken die beter berekend was voor de zwakheid van de ouderdom, maar waarin hij de overblijvende krachten in de dienst van zijn Meester kon besteden. In een brief, die Johannes Beck korte tijd voor zijn vertrek aan hem schreef, werpt hij een dankbare terugblik op de jaren gedurende welke zij samen gearbeid hadden, en op de zegeningen die hun geschonken waren. Uit deze brief vernemen wij ook, dat de grote toevloed van volk op de zendingsposten, die de laatste jaren had plaats gehad, geenszins een onvermengde verbetering was. “Wij tweeën”, zegt hij, “hebben het lemen huis nog niet afgelegd, waarvan onze geliefde broeder Frederik Böhnisch voor zeven jaren scheidde, om in de tegenwoordigheid van Jezus te komen. Wij drieën waren het, die in het jaar 1735 tezamen de plechtige gelofte aflegden, onze Heere in dat land geheel te volgen; alles te doen, alles te dragen als voor Hem; om Zijnentwille en om de zielen van deze arme Groenlanders ons leven over te geven tot de dood. Hij nam genadiglijk ons voornemen aan om Hem te dienen, en naar Zijn onuitsprekelijke, neerbuigende genade, heeft Hij ons werk met zegen gekroond. Hij heeft zijn belofte gehouden, hoewel wij Hem vaak tegenstonden, waarover ik mij in waarheid schaam, en Hem vaak met tranen bid, mij te vergeven. Deze gemeenten die wij van het eerste begin hebben zien verrijzen, en die wij, ieder naar zijn krachten hebben gediend, hoeverre gaan zij al onze eerste gebeden, gedachten en verwachtingen te boven. **Hoe vaak hebben wij al wenende Hem aangeroepen om ons toch maar één enkele ziel van dit volk te schenken, omdat wij wisten dat één ziel meer waard is dan alle schatten van de wereld in het oog van Hem, Die Zijn bloed gestort heeft om haar te verlossen. Maar Hij liet het niet bij één. Reeds heeft Hij in Zijn schatkamer vijfhonderd zielen vergaderd die tot Hem om een schuilplaats waren gevlucht**; ongeveer datzelfde getal woont nog in het lichaam te Nieuw-Herrnhut, terwijl ook hier, op Lichtenfels, driehonderd zijn, waarover Zijn oog waakt. Over dezen kan ik niet anders dan mij verheugen en Hem dagelijks prijzen voor hetgeen Hij gedaan heeft en nog doet in hun belang. Want waarlijk wij hebben in onze gemeente broeders en zusters, waarvan de begeerte van het hart is Hem te dienen. Evenwel, zolang wij hier omwandelen, zullen wij nooit wensen op te houden met op te wassen in genade. Gave God, dat gij allen voor Hem mag leven. Want nu hebben wij [er] teveel onder ons die zich uiterlijk bij de gelovigen hebben aangesloten, maar die niet in waarheid weten in Wien zij geloven. Door hun lijden de anderen schade. Bij ons eerste begin was het zo niet. Maar nu zijn velen van het volk tot ons gekomen omdat hun betrekkingen Christen geworden waren; en zolang zij zich aan de regels van de kolonie onderwerpen, en hun gedrag uiterlijk onberispelijk is, geloof ik niet dat wij hen moeten uitsluiten. Maar ik ben er van overtuigd dat wij verkeerd zouden doen, als wij de zegeningen van de kerk dadelijk aan zulke zorgeloze zielen toedienden, en vooral als wij hen aanmoedigden deel te nemen aan des Heeren Avondmaal. Want ik heb opgemerkt dat diegenen die tot dat voorrecht toegelaten zijn, zorgeloos en tevreden in hun lauwheid berusten en in hun hart zeggen: “Ik heb nu alles bereikt; ik heb niets meer te doen.”

De twee oudste zonen van deze uitmuntende man wijdden zich aan de dienst van de zending en arbeidden enige jaren onder zijn leiding; aan het einde van deze tijd riepen de broeders in Europa een van hen om zich bij de zending op Labrador te voegen. Zijn vader zegende hem voor de laatste maal en zond hem weg. Korte tijd daarna, in het jaar 1777, ontsliep de grijze zendeling, na drie en veertig jaren geduldige en trouwe arbeid. In de laatste dagen van zijn leven leed hij veel lichaamssmarten, maar geen wolk verduisterde de hoop en de vrede die zijn ziel vervulde. Hij had de vestiging van een derde zendingspost[96] mogen zien, die zolang een voorwerp van het gebed was geweest van hem en zijn vriend Matthaüs Stach. Deze was gelegen op de kust van een baai, op enige mijlen afstand van het eiland Onartok, en te midden van een grote heidense bevolking, waarvan enigen met graagte tot de zendelingen zich wendden. Ieder jaar bracht een nieuwe vermeerdering toe aan het getal bekeerlingen. Dit waren blijde tijdingen voor Matthaüs Stach, die van zijn ver gelegen woonplaats nog altijd heen zag naar het land, waarin hij zijns Meesters kudde vele jaren had geweid. Hij had zich begeven naar een van de Amerikaanse volksplantingen, die hem lief was geworden door de broederlijke ontvangst, die hij en zijn Groenlandse bekeerlingen voor drieëntwintig jaren aldaar hadden genoten. Hij hield zich met de opvoeding van de kinderen bezig, maar zijn hart klopte nog warm voor het werk dat op Labrador en Groenland werd volbracht. De Christenen van een later geslacht die hem nu omringden, deelden zijn liefde voor de broeders Eskimo's en vierden vrolijk met hem in het jaar 1783 het halve eeuwfeest van de Groenlandse zending. Vier jaren later rustte Matthaüs Stach van zijn arbeid.

De eerste poging om een zendingspost in Labrador te vestigen werd in het jaar 1752 ondernomen. Enige Londense kooplieden hielpen de broeders een schip uitrusten voor een handelsreis naar de kust. Vier zendelingen[97] scheepten zich ook in, o. a. een Hollander, Erhard[98] genaamd, die zich sinds kort bij de broeders aangesloten had en in zijn vroegere betrekking als matroos op een Groenlandse walvisboot, enige kennis had opgedaan van de Groenlandse of Eskimo-taal. In juli landde het schip aan de kust van Labrador, en ankerde in een grote baai, die de zendelingen de *Haven van Nisbet* noemden, naar een van de scheepseigenaren. Hier besloten zij zich neer te zetten, bouwden een houten huis, waarvoor zij de ramen en bouwstoffen mee genomen hadden, en noemden de plaats, in hoopvolle verwachting op toekomstige zegen, *Hoopdal*. Erhard ging intussen met het schip meer naar het noorden, om met de inlanders handel te drijven. Daar zij echter bevreesd waren hem aan boord van het schip te bezoeken, vanwege de geweren die daarop waren, en zeer op hem aandrongen om bij hen aan land te komen, ging hij met vijf mannen van het scheepsvolk in een ongewapende boot en roeide naar een baai, waar talrijke eilanden waren. Geen van het gezelschap kwam terug. De boot die zij hadden genomen was de enige die het schip bezat, en de kapitein was genoodzaakt, na enige dagen gewacht, en tevergeefs beproefd te hebben om te ontdekken wat er van hen geworden was, naar Nisbet

---

[96] Lichtenau; KJB

[97] Georg Wenzeslaus Golkowsky (1725-1813), Johann Christian Krumm (1719-1759), Matthaus Kunz (1722-1774), en Christian Friedrich Post (1715-1785). Zie ook:
http://www.labradorvirtualmuseum.ca/wem/JohnChristianE.html

[98] John Christian Erhardt (1718-1752), was een Duitse matroos die Groenland twee keer in de jaren 1740 bezocht. Hij raakte ervan overtuigd dat de Inuit van Noord-Amerika verwant waren aan degenen die hij had ontmoet in Nieuw- Herrnhut, en stelde in 1750 een verkenningsreis voor naar de Inuit in Brits Noord-Amerika; het duurde nog 2 jaren voordat deze reis werd uitgevoerd. Na een moeilijke reis door ijs en mist, ging *de Hope* voor anker in een haven die Erhardt *Nisbet Harbor* noemde ter ere van hun eigenaar Claud Nisbet. Nadat hij de zendelingen van goederen had voorzien voor een verblijf van een jaar, ging Erhardt verder naar het noorden met het schip op een handelsmissie. Tijdens deze tocht is hij en zes anderen, die het schip verlieten om handel te drijven met de Inuit, verdwenen. De zendelingen verlieten onmiddellijk hun verblijf om de mannen te gaan zoeken en de overgebleven scheepsbemanning te helpen het schip naar Engeland terug te brengen. Alleen het lichaam van een van de mannen die verloren was gegaan, werd het jaar daarop teruggevonden. Waarom in het verhaal staat dat hij een Hollander is, is mij onbekend. In Makkovik (Labrador, Canada) staat nog een gedenksteen; KJB. Bron: http://www.labradorvirtualmuseum.ca/wem/JohnChristianE.html

Haven terug te keren, en de zendelingen te zeggen dat hij, nu hij zovelen van zijn beste mannen verloren had, niet zonder hun hulp het schip naar Europa terug kon brengen. Zij konden dit niet weigeren, hoewel zij het diep betreurden hun werk te moeten verlaten zelfs voordat het begonnen was. Het volgende jaar keerde het schip terug en het onderzoek dat naar Erhard en zijn metgezellen ingesteld werd, eindigde met de treurige ontdekking van hun overblijfsels, waaraan de kentekenen van een gewelddadige dood duidelijk zichtbaar waren.
Dit bewijs van moorddadige kwaadwilligheid van de kant der Eskimo's noodzaakte de broeders hun voornemen tot vestiging van een zendingspost op te geven; nochtans verloren zij het nooit uit het oog. In 1764 vatte Jens Haven, die kortgeleden uit Groenland teruggekeerd was, het plan weer op[99]. In Engeland werd hij aan Sir Hugh Palisser, gouverneur van Newfoundland voorgesteld, die zijn voornemen met warmte goedkeurde en terstond bij zijn aankomst op het eiland een afkondiging uitvaardigde, waarbij alle mensen die het mocht aangaan, gelast werden om Haven alle hulp te bieden die in hun vermogen was. Maar, niettegenstaande de steun van de gouverneur, had Haven de grootste moeite de bevelvoerder van enig schip te overreden, hem aan de kust van Labrador te brengen. Zózeer waren de inwoners om hun boosheid berucht. Eindelijk landde hij op het eiland Quirpont, ten noordoosten van de uiterste kust van New-Foundland en had hier zijn eerste samenkomst met de Eskimo's. Hij schrijft in zijn dagboek: "De 4e september was de gelukkige dag, waarop ik voor de eerste keer een Eskimo in de haven zag komen. Ik liep op hem toe en sprak hem in zijn eigen taal aan, zeggende: "Ik ben uw vriend." Hij was verbaasd een Europeaan in zijn eigen taal te horen spreken, maar bewilligde geredelijk in mijn verzoek om terug te gaan, en enige van de aanzienlijkste mannen van zijn stam te halen, omdat ik wenste hun iets te zeggen. Ondertussen deed ik mijn Groenlandse kleding aan, ontmoette hen aan de kust en verzocht hen te landen. "Hier is een Innuit" (landgenoot) riepen zij uit toen zij mij zagen. Ik zei: "Ik ben uw landgenoot en vriend." Zij waren zeer verwonderd maar gedroegen zich stil en wij gingen enige tijd voort met spreken. Toen vroegen zij mij hen naar een eiland te vergezellen dat een uur roeien van de kust verwijderd was, waar zij hun vrouwen en kinderen gelaten hadden, die, zoals zij zeiden, mij graag zouden willen zien. Ik twijfelde een ogenblik, want wanneer ik het deed was het zeker , dat ik mij geheel in hun macht stelde. Maar het scheen van zoveel belang voor het begin van de zending om hen met vertrouwen te behandelen en het volk beter te leren kennen, dat ik mij met vrijmoedigheid in het gebed tot de Heere wendde en dacht: "Ik zal met hen gaan in Uw Naam. Als zij mij doden, is mijn werk volbracht en zal ik bij U leven; maar als zij mijn leven sparen, geloof ik vast dat het Uw wil is dat zij het Evangelie horen en geloven." Ik ging; en zodra wij aankwamen hieven zij de kreet aan: "Onze vriend is gekomen!" Zij droegen mij bijna naar hun kamp, waar ik zozeer van alle kanten ingesloten werd dat ik mij nauwelijks kon bewegen; want ieder man drong zijn gezin vooruit om opgemerkt te worden. Ten laatste overreedde ik hen stil te gaan zitten en te horen hetgeen ik te zeggen had. Ik deelde hun het doel mee, waartoe ik hen was komen bezoeken, en beloofde hun dat als zij wensten onderwezen te worden, ik de volgende zomer met enige van mijn broeders terug komen, een huis in hun land bouwen en dagelijks met hen spreken zou over de weg tot geluk en eeuwig leven. De volgende dag brachten achttien mannen mij een bezoek terug. Ik nam deze gelegenheid waar hen van de vriendschappelijke gezindheid van het Britse gouvernement te onderrichten, en beloofde dat hun geen letsel aangedaan zou worden als zij zich vreedzaam gedroegen. Om deze verzekering te staven, bood ik hun een tot dat doel geschreven verklaring van de gouverneur Palliser aan; maar zij deinsden terug denkende dat het schrift leefde, en ik kon hen door geen middel overhalen om het aan te

[99] Jens Haven ondernam verkennende reizen in 1764, 1765 en 1770 om een permanente nederzetting te kunnen stichten. Haven en zijn vrouw Mary pionierden missies in Nain (1771), Okak (1776) en Hopedale (1782). Tijdens een verkenningsreis in 1775 naar een zuidelijke nederzetting, herontdekten Jens Haven en twee andere zendelingen, onder leiding van Inuit-gidsen, de ruïnes van het eerste missiehuis van 1752, dat door brand en explosie was verwoest. In 2000 is de fundering van dat eerste zendingshuis weer teruggevonden; KJB.

nemen. In de ruilhandel die zij met het scheepsvolk dreven, stelden zij mij tot hun scheidsman aan, "want", zeiden zij, "gij zijt onze vriend."
Het volgende jaar ging Haven weer naar Labrador terug, door drie andere zendelingen vergezeld, waar van één lange tijd in Groenland gewoond had[100]. Zij werden op de meest vriendschappelijke wijze door de Eskimo's verwelkomd, die Haven prezen, omdat hij aan zijn woord getrouw was geweest; zij herhaalden veel van hetgeen hij hun het vorige jaar gezegd had. De broeders hadden nu verschillende gelegenheden om de inboorlingen toe te spreken, en verkondigden het Evangelie aan grote gezelschappen, die eerst met brandende nieuwsgierigheid luisterden, maar toen de nieuwheid van het onderwerp voorbij was, spoedig hun belangstelling lieten varen. Gelijk hun stamgenoten, de Groenlanders, toen ze nog in hun heidense staat verkeerden, bekommerde zich het volk van Labrador volstrekt niet om iets dat niet berekend scheen, hen in hun dagelijkse arbeid te bevoordelen. Maar zij gaven blijken van het grootste vertrouwen in de welwillendheid van de zendelingen, en dezen wensten niets liever dan hun woning onder hen op te slaan. Maar, niettegenstaande de goedkeuring waarmee de gouverneur Palliser en verschillende andere invloedrijke personen in Engeland het plan van de zending beschouwden, werden hun door anderen vele bezwaren in de weg gelegd, die de volvoering van het plan verschillende jaren vertraagden.
Eindelijk werd in mei 1769, door de regering een bevel uitgevaardigd, dat luidde: "Dat het gevraagde land in de Eskimo's-Baai aan de Broedergemeente en haar zendingsgenootschap zou afgestaan worden ter verbreiding van het Evangelie onder de heidenen, en dat zij met haar lofwaardige onderneming in bescherming zouden genomen worden." Haven zeilde andermaal naar Labrador, en koos een geschikte plaats uit voor de vestiging van de toekomstige zendingspost, meer noordwaarts van de haven die men in 1752 daartoe uitgekozen had. In behoorlijke vorm kocht hij het land van de Eskimo's die hun hoogste ingenomenheid met deze handelwijze te kennen gaven, en in het volgende jaar legden veertien mensen, waaronder twee zendelingen[101], een geneesheer en twee of drie ervaren timmer- en smidsgezellen, de eerste grondslagen tot de kleine christelijke gemeente. Zij noemden de plaats Naïn. Enige honderden Eskimo's brachten de zomer in de nabijheid van de post door, maar bij het naderen van de winter trokken zij zich naar verschillende gedeelten van de kust terug. Hoewel zij de volksplanters gedurig bezocht hadden en graag naar de toespraak van de zendelingen luisterden, scheen toch geen blijvende indruk op hun gemoed nagelaten te zijn. Maar weinige maanden daarna werden de zendelingen aangenaam verrast door het bericht dat Anauke, een van deze wilden, op zijn sterfbed, van Jezus als van de Verlosser en Zaligmaker der mensen gesproken en gedurig tot Hem gebeden had, en dat hij was ontslapen in vast vertrouwen op Zijn genade. "Wees getroost", zei hij tot zijn vrouw, die, toen zijn einde naderde, evenals de andere heidenen, begon te schreeuwen en te huilen. "Ik ga tot de Zaligmaker." Zijn gelukkig afsterven had een heilzame invloed op zijn landgenoten, die later altijd van hem spraken als van "de man die de Zaligmaker Zelf tot Zich had genomen."
Een ander voorbeeld van de gezegende uitwerking van de prediking van het Evangelie is te opmerkelijker, daar de persoon die erdoor getroffen werd, nog zeer jong was, en toch in gehele afzondering van de Christenen gedurende vele volgende jaren leefde. Onder de inlanders die een korte tijd in de nabijheid van Naïn vertoefden was een man met zijn vrouw en een klein dochtertje. Het kind hoorde de zendelingen spreken van een Almachtige Heere, Die ook de Vriend en Zaligmaker van mensen was, en zij vergat het nooit. Haar ouders vertrokken uit de buurt en kwamen niet weer. Zij waren tevreden met hun heidense duisternis. Maar het kleine meisje vond een eenzame plek waar zij, zonder dat haar ouders of gezellinnen het wisten, heen kon gaan en haar hart uitstorten voor die ongeziene Vriend, waarop zij geleerd had te vertrouwen, hoewel zij ternauwernood Zijn Naam kende. Zodra zij de kinderjaren ontgroeid

[100] Namelijk Christian Drachart; KJB
[101] Theobald Frech (1740-1792) en John Thornton (1732-?); KJB

was, werd zij ouderloos en door haar betrekkingen ten huwelijk gegeven aan een man van een zeer wreed karakter, die al twee vrouwen genomen had. De ellende van dit huwelijk eindigde niet dan met de dood van haar man. Door zijn misdaden had hij velen nadeel berokkend, en deze zochten zich later te wreken op zijn hulpeloze weduwe en kinderen. De ongelukkige kinderen werden zo wreed mishandeld dat zij aan de gevolgen daarvan stierven. In deze tijd van haar diepste ellende werd de arme verpletterde moeder door een landgenote gevonden, die bekeerd was geworden en medelijden had met haar ellende. Zij bracht haar lijdende zuster tot de zendelingen; en nu hoorde de arme vrouw tot vreugde haars harten, weer, en veel uitvoeriger spreken van de Heere en Vriend Die haar verlost had. Na een korte tijd werd zij gedoopt en haar voorbeeldig gedrag strekte zeer tot aanbeveling van het Evangelie. Zij leerde spoedig lezen en schrijven en de zendelingen meenden in haar een zeer nuttige helpster voor de vrouwelijke landgenoten te vinden. Maar haar dagen op aarde waren geteld. Ondertussen had zich meer dan één kleine gemeente van bekeerde inlanders gevormd. Na weinige jaren begrepen zendelingen dat Naïn niet langer toereikend was tot verzamelplaats van de Eskimo's. Deze toch woonden zeshonderd mijlen ver langs de kust verspreid, en zouden, al hadden ze daar ook willen blijven, gedurende de wintertijd slechts heel schraal in hun behoeften hebben kunnen voorzien. Zij besloten daarom twee nieuwe zendingsposten te vestigen, één ten noorden en één ten zuiden. De zeereis naar het noorden was zeer noodlottig voor hen; het schip verging en twee van de broeders kwamen in de golven om. De overblijvenden zeilden toch het volgende jaar opnieuw uit, en vestigden, onder geleide van Haven, een volksplanting te Okak, honderdvijftig mijlen ten noorden van Naïn. Weinig jaren later werd de derde post te Hopedale gevestigd. Op elk van deze plaatsen hadden de zendelingen met vele ontmoedigende omstandigheden te kampen, en ontmoetten zij vele gevaren bij de voortzetting van hun werk; maar hun schijnbaar geringe vorderingen waren voldoende om hen tot volharding aan te sporen.[102] "Ten slotte", zegt een van de schrijvers van de jaarboeken, waaraan wij de medegedeelde bijzonderheden aangaande de stichting van de zending op Groenland en Labrador ontleenden, "danken wij God, dat Hij een zaad in het noorden verwekt heeft om Hem te dienen. Als de Heere des oogstes, Die Zijn arbeiders uitgezonden heeft, voortgaat hun werk met Zijn zegen te kronen, dan mogen wij de blijde verwachting koesteren, dat, op de grote dag, wanneer land en zee hun doden zullen teruggeven, ook uit de graven van de bevroren rotsen en ijsvelden van Labrador en Groenland een grote schare zal uitgaan, om ook in te stemmen in het lied van de verlosten, dat verkondigen zal het voleindigde werk des Verlossers. Ja, met de profeet zullen zij zeggen: "Om den arbeid Zijner ziel zal Hij het zien en verzadigd worden; door Zijn kennis zal Mijn Knecht, de Rechtvaardige, velen rechtvaardig maken" [Jes. 53:11].

[102] In 1894 werd de eerste zendingspost gesloten, Zoar. In 1907 werd het aantal zendelingen teruggebracht Uiteindelijk werd in 1926 het besluit genomen om de handelsactiviteiten over te dragen aan de Hudson's Bay Company. In 2005, na een aanwezigheid van 234 jaar, riep de Moravische Kerk haar laatste zendeling in Labrador, dominee S. Propsom, terug. De Moravische Kerk is echter nog springlevend in Labrador. Bijna 80 procent van de mensen die in Nunatsiavut (regio in Labrador, Canada) wonen, is van Moravisch geloof. Tegenwoordig besturen ze hun eigen kerken; KJB

SLOT

Ten einde te doen zien, welke uitbreiding het zendingswerk langzamerhand op Groenland en Labrador verkregen heeft, laten we hier een opgaaf volgen van de tegenwoordige toestand van de Zending der Broedergemeente. Zij telt:

Op GROENLAND:

6 Zendingsposten, te weten: NIEUW-HERRNHUT, UMANAK, LICHTENFELS, LICHTENAU IGDLORPAIT en FRIEDRICHSTDAL.
10 Gehuwde zendingsparen, 1 zendeling weduwnaar, en 2 ongehuwde zendelingen.
In het jaar 1867 stonden 1787 personen onder de geestelijke verzorging van de zendelingen.

Op LABRADOR:

5 Zendingsposten, te weten: HOFFENTHAL (Hopedale), ZOAR, NAIN, OKAK en HEBRON.
14 Gehuwde zendingsparen, 1 zendeling weduwnaar, en 3 ongehuwde zendelingen.
In 1867 behoorden 1022 personen tot de Gemeente van de zendelingen.

Deel 3. Geschiedenis van Groenland tussen 1730 en 1950.

Tot zover het boekje over Hans Egede en Matthaüs Stach.
Veel, heel veel is er nog te schrijven over de zendelingen, zowel de Deense zendelingen als de Hernhutters die in Groenland hebben gearbeid.
In het vervolg komen we nog heel wat geschiedenis tegen en is het de bedoeling om een eenvoudig overzicht te geven van de zending op Groenland in de periode 1700-1900.
Nu eerst iets over Graaf van Zinzendorf en verschillende zendelingen, o.a. Frederik Boenisch en Christiaan David die na Egede in Groenland heeft gearbeid.

3.1. Graaf von Zinzendorf en de zending in Groenland.

Links: Het standbeeld van August Hermann Francke bij het weeshuis in Halle.
Rechts: Het borstbeeld van de graaf van Zinzendorf in Herrnhut (achter de kerk).

Graaf van Zinzendorf werd op 26 mei 1700 in Dresden geboren[103]. Zijn ouders waren van adel. Toen hij nog maar 6 weken oud was stierf zijn vader. Toen hij 10 jaren oud was kwam hij op school bij August Herman Francke (1663-1727) die daar een school had.
Doordat Graaf van Zinzendorf bij Prof. Francke onderwijs kreeg en bij Francke ook zendelingen kwamen, deed dit het hart van Van Zinzendorf meer en meer neigen voor de zending en werd er liefde in zijn hart voor de heidenwereld gewekt.
In het voorjaar van 1719 maakte Zinzendorf een reis met als eerste doel, Nederland. Op weg daarnaartoe reist het gezelschap via Frankfurt an Main en bezoekt Zinzendorf een schilderijen tentoonstelling in Düsseldorf. Een van de schilderijen spreekt hem erg aan. Hij zag daar het schilderij "Ecce Homo" dat geschilderd is door Dominico Feti. Het stelt Jezus met de doornenkroon voor. Daaronder staan de woorden:
"Dit alles deed Ik voor u; Wat deedt gij voor Mij?"

[103] Zie voor een goede levensbeschrijving van de Graaf van Zinzendorf: L. J. Van Valen. "Een brandend hart voor Jezus". Hierin staat niet alleen uitgebreid zijn leven beschreven, maar wordt ook uitgebreid ingegaan op zijn leer en visie.

Deze zin raakte Zinzendorf diep en hij besloot nog vaster om zijn leven in de dienst des Heeren te besteden en ook de zendingsdrang kwam meer in hem.
Op 10 februari 1728 was er een vergadering, op deze vergadering heeft de Graaf het er al over om zending te willen bedrijven naar landen als Turkije, Marokko en Groenland. Al besefte hij toen wel heel goed dat het menselijkerwijze onmogelijk was om er toegang te verkrijgen. In datzelfde jaar worden ook de eerste zendelingen uitgezonden; naar Denemarken, Engeland en Jena. Toen Van Zinzendorf eens op een zomeravond in 1731 thuis was, kwamen er enige jongemannen van zijn gemeente langs zijn huis, christelijke liederen zingende. Hierop ging Van Zinzendorf naar buiten en zei tot meester Schäfer, die bij hem was: "Meester, onder deze broederen zijn boden voor de heidenen op St. Thomas, Groenland, Lapland en andere streken."
In datzelfde jaar 1731 hoorde de graaf van Zinzendorf, die toen op bezoek in Kopenhagen was om de kroning van de koning van Denemarken bij te wonen, van de Deense koning over Hans Egede. Ook ontmoette hij hier tien Groenlandse bekeerlingen van zendeling Egede. De Deense koning Christiaan VI vertelde aan Van Zinzendorf hoe deze predikant zoveel jaren in grote eenzaamheid doorbrengt, maar die nu op het punt staat om de moed te verliezen.
Bij deze zelfde gelegenheid waren er twee Groenlanders en was er ook een negerslaaf uit Deens-West-Indië, van het eiland St. Thomas. De slaaf heette Anton; deze riep uit: 'Kom ons ter hulp!'
De graaf voelde vanbinnen heel duidelijk dat deze roepstemmen van God kwamen en waar hij zoveel om had gebeden, de zending, dat hij zich daar nu voor in moest gaan zetten. Terug in Hernnhut besprak Van Zinzendorf zijn plannen met de broeders en zusters en zo gebeurde het dat de eerste 2 landen van zending van de Hernhutters, Groenland en Deens-West-Indië werden.
Andrew Murray merkt op dat tijdens de eerste twintig jaar van het bestaan van de zending van de Hernhutters, zij meer zendelingen uitzonden dan de gehele Protestantse kerk in 200 jaar.
"Men gelooft dat indien de andere kerken mensen en middelen naar evenredigheid zouden leveren, er al het nodige zou zijn om het evangelie aan alle mensen te brengen. Als wij vragen hoe het komt dat deze kleine kerk, de kleinste van alle, al haar oudere en grotere zusters overtroffen heeft, schijnft dit het antwoord te zijn: Van al de kerken heeft zij alleen getracht de grote waarheid te verzezenlijken, **dat het éne doel waarvoor de kerk bestaat is om alle mensen voor wier redding Christus gestorven is, tot Hem te brengen."**[104]
Over Matthäus Stach is in het voorgaande al veel te lezen. Toen Stach op een avond de zon bloedrood zag ondergaan, had hij aan Van Zinzendorf gevraagd welk land daar wel in het verre noordwesten zou liggen en of daar ook het licht van het Evangelie straalde. En toen had de graaf hem geantwoord: "Daar ligt Groenland, met eeuwige sneeuw en ijs bedekt, en daar wonen enige weinige blinden heidenen, waaronder de predikant Egede is gaan arbeiden, maar tot hiertoe zonder zichtbare vrucht." Niet lang daarna trok hij zelf naar Groenland.

Ten laatste begaf zich een drietal er heen,
Als boden des Vredes naar 't Noorden;
Zij hadden 't geloof van een Abram gemeen,
Bij 't gaan naar die ijskoude oorden.
Al scheen het ook stikdonkre nacht op hun schreên,
Door de duisternis brak toch het morgenlicht heen
Zij konden Gods stem niet weêrstreven.
Dit was hun genoeg en zij gaven gehoor,
Het stille gefluister weêrklonk in hun oor,
Zijn roepstem werd 't doel van hun leven.

Montgomery, 'Groenland', 1e zang[105].

[104] A. Murray. "De sleutel tot het zendingsvraagstuk". Blz. 65.
[105] Overgenomen uit: "Strijd en overwinning; Blikken in de zendingswereld" Door Harriett Warner Ellis. Blz. 59.

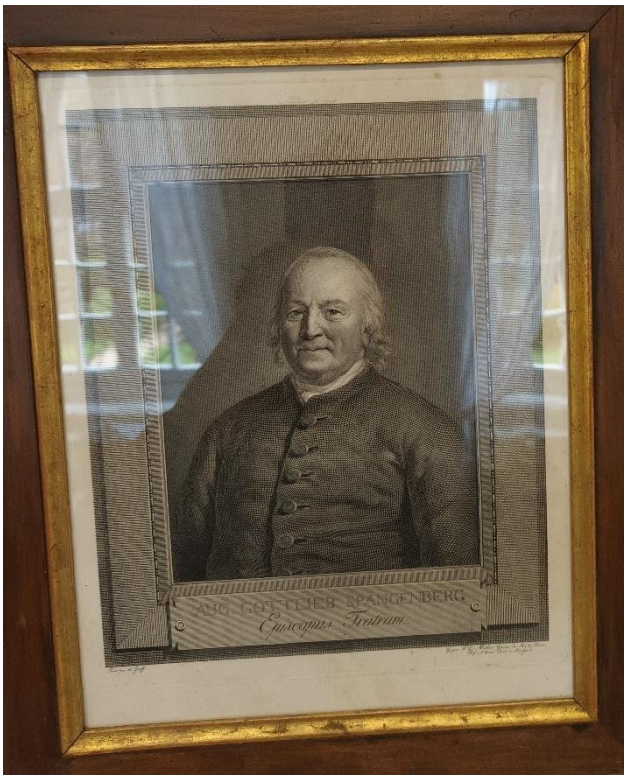

Portret van Bisschop August Gottlieb Spangenberg 1704-1792.

Op 19 januari 1733 trokken Matthäus en zijn neef Christiaan Stach en Christiaan David van Herrnhut naar Groenland.
De eerste stad die ze, voordat ze naar Kopenhagen gingen, bezochten, was Halle. Hier woonde Spangenberg[106]. Hij gaf hen goede raad en zendingsadviezen. Zijn advies was gebaseerd op de volgende basisregels: Ze moeten eerst aan de heidenen bewijzen dat er een God is en met hen praten over Zijn eigenschappen en volmaaktheden. Daarna moesten zij vertellen over het beeld van God, over de zonde en over de wet van Mozes. Hieruit moesten ze met de heidenen argumenteren dat ze zondaars waren die tijdelijke en eeuwige straf verdiend hadden, en dat het noodzakelijk is om een Verzoener te kennen. Om met God verzoend te worden[107].
Van Halle reisden de 3 zendelingen via Braunschweig, Hamburg en Rendsburg naar het daar vlakbij liggende Eckernförde. Hier lag een schip klaar wat hen naar Kopenhagen bracht.
In Kopenhagen werden zij vriendelijker ontvangen dan de broeders die het jaar daarvoor naar Deens-West-Indië waren vertrokken (zie80). Maar toch moesten zij ook veel spot verdragen, al waren er ook vrienden die hen hielpen. Het bleek ook dat de zendelingen volstrekt niet op de hoogte waren van de moeiten die hun in Groenland zouden ontmoeten. Waar zouden de levensmiddelen vandaan komen? “Hebt gij er wel aan gedacht”, werd hun gevraagd, “waarvan gij een woning zult bouwen?” “Dan graven wij ons maar een woning in de grond”, was hun onverschrokken antwoord.
Van de koning kregen zij een brief mee voor Hans Egede waarin hij de voortzetting van het werk verzekerde en een warme aanbeveling schreef: “Met dit schip komen ook drie zogenaamde Moravische broers naar u toe, christelijke en eerlijke mensen, geen leeglopers van beroep, die vrijwillig deze reis hebben ondernomen om onder de Groenlanders te werken uit liefde voor hun Heere, en met uw hulp om het land op te bouwen. Daarom is het onze meest

[106] August Gottlieb Spangenberg (15 juli 1704-18 september 1792) was een Duitse theoloog en predikant, en een bisschop van de Moravische Broeders. Hij was de opvolger van graaf Von Zinzendorf.
[107] Bron: Ove Vandel, “Brødremenigheden i Grønland 1733-1900” Blz. 26 en 27.

genadige wil en bevel dat u deze drie mannen genadig ontvangt en hun uw vriendelijke hulp bij hun onderneming toont."[108]
Niet alleen een brief en benodigdheden kregen ze mee, ook kregen ze hout mee om een huis op Groenland te kunnen bouwen en zo begon hun grote zeereis naar Groenland op 10 april 1733. Zij voerdern met het schip Caritas. Onderweg hielden van alles nauwkeurig aantekeningen bij. Ook van de tijdsverschillen, wat zij nodig dachten om door te geven aan het thuisfront, zodat zij op de juiste tijd voor elkaar konden bidden. Het was een levensgevaarlijke reis, maar met een behouden aankomst. Zij smeekten God om kracht, om geloof, wijsheid, liefde en geduld. God had hen naar dit land geroepen, maar wat voor land ontmoeten zij? In een van de laatste brieven die ze schreven toen ze nog op zee waren, schrijven ze over hun vertrouwen in hun God. "Wij geloven dat God, om heilige redenen, het land tot nu toe zo sterk heeft omheind met rotsen en ijsbergen, om te voorkomen dat de bevolking daar zou verdwijnen, want de tijd van hun repatriëring is nabij/ aangebroken. We zien aan alle omstandigheden dat de Heere ons daar wil hebben."[109]
Het was nog een hele zoektocht om Hans Egede te vinden, maar na een reis van zes weken kwamen zij op 20 mei 1773 in Godthaab aan. Hier werden zij vriendelijk door Egede en zijn vrouw ontvangen.
Na aankomst in Groenland gebeurde er iets heel ergs. Tijdens deze tocht reisde er ook een jongen mee en het bleek later dat die jongen de pokken had. Toen deze jongen aan land kwam gebeurde het niet lang daarna dat de Groenlanders ook de pokken kregen en aangezien zij geen (natuurlijke) weerstand hadden tegen deze ziekte, werden zij ontzettend ziek en velen stierven; vermoedelijk wel 2-3 duizend. De gevolgen van deze gebeurtenis waren vreselijk, al probeerden de zendelingen er alles aan te doen om de Groenlanders te helpen, te verzorgen en haalden zij de zieken en stervenden naar hun huizen om hen daar te verplegen.
In een brief naar Herrnhut schreven zij: "Wij zijn in een moeilijke geloofsschool. Onder de heidenen ontmoetten wij niet het geringste verlangen naar het heil, niet eens een zucht naar verlossing. Wij hadden hun het Evangelie van het eeuwige Leven willen brengen, en ziet, zij kregen daarvoor de dood; wel drieduizend van hen zijn overleden; wij zelf worden zwaar door de krankheid geteisterd en de hoop om de taal van de Eskimo's te kunnen leren is ons ontvallen. Alleen de genade Gods is ons gebleven. Wij willen echter in deze school, waar wij om het hardst moeten geloven, blijven, totdat Jezus ons erdoor helpt."[110]

"Tot nog toe waren zij door geen enkele bekering verblijd, en nacht op nacht kwamen zij na afloop van het werk te zamen om gemeenschap te oefenen met hun eigen hart en hun God. Het moet een treffend schouwspel geweest zijn in de duisternis van een Groenlandse avond, als hun flaauwe lamp een twijfelachtig licht in de kamer verspreidde, deze vijf mannen met ruwheid van buiten en armoede van binnen, beurtelings te zien oprijzen en van hun moeite en verdriet te horen spreken. De winterdagen waren voldoende om de geest uit te doven. Jaar op jaar kwamen zij bijeen om tezamen de jaarlijkse ondergang van de zon te zien, dat gewoonlijk in het laatst van november plaats greep. In december was het zelfs op de middag schemerlicht en konden zij onmogelijk zonder kaarsen zien te lezen; terwijl een van hen over de invallende kou aldus schreef: "De deuren en muren zijn als met de vorst bepleisterd; de bedden aan de planken

[108] Ove Vandel, "Brødremenigheden i Grønland 1733-1900" Blz. 31.
[109] Ove Vandel, "Brødremenigheden i Grønland 1733-1900" Blz. 32. De zin: "for at befolkningen der ikke skulle blive abenbaret noget, for tiden til deres hjemsendelse er inde." is heel moeilijk te vertalen. Vermoedelijk wordt er bedoeld dat de bergen en rotsen ervoor zorgen dat er daar mensen kunnen wonen. Met repatriëring of terugkeer wordt denk ik bedoeld de terugkeer uit het heidendom en overgang tot het christendom.
[110] Uit: "Helden des geloofs in de ijsholen van Groenland." Uitgegeven door de Zeist Zendingsgenootschap der Evang. Broeder gemeente. Blz. 16.

vastgevroren evenals het linnen in de kasten; de vaten moeten wij stuk slaan er het vlees uit te krijgen, en als het dan in sneeuw water ontdooid is, is het van buiten genoegzaam gekookt, eer men er van binnen een vork kan insteken."[111]
Maar het werd nog moeilijker. Toen de ziekte was geweken, wilden de Groenlanders niets meer met de zendelingen te maken hebben en keerden zich van hen af. Zij, die met grote liefde en geduld de Groenlanders hadden verpleegd, kregen nu afkeer als dank.
In 1734 kwamen er twee nieuwe zendingsbroeders om hen te hulp te komen, namelijk Frederik Boenisch en Johannes Beck.
Maar ondanks dat de broeders hulp kregen, bleef het een hopeloze en moeilijke tijd. De taal was bijna niet te leren, het klimaat was hard en moeilijk, en daarbij kwam dat het contact leggen met de Groenlanders bijna onmogelijk was. "Als er geen zeehonden in de hemel waren, dan wilden zij zich daar niet druk over maken." Dat was hun taal en het hier en nu was hun begeerte. Is het daarom een wonder, dat zij haast de moed verloren, en dat zij naar Herrnhut schreven, dat het werk onder de Eskimo's hopeloos leek? "Men zou haast gaan denken, dat die mensen geen ziel hebben en niet in staat zijn, het Evangelie van de Verlossing in Jezus Christus aan te nemen".[112]
Overigens is Cranz een stuk positiever over het beginjaar. Toen de twee nieuwe zendelingen onderweg waren naar Groenland, waren Christiaan David en Christiaan Stach voornemens om met het eerstvolgende schip terug te keren van Groenland naar Europa. "alzo zij niet begrepen, wat zij in een land doen zouden, dat genoegzaam ten enemaal scheen uitgestorven te zijn, en bij wiens overgebleven inwoners men in het geheel geen lust en geschiktheid tot het rijk van God bespeurde. Matthäus Stach had echter tot deze gedachten niet kunnen komen. De woorden, 'tegen de avond zal het licht worden', die zoveel indruk bij hem gemaakt hadden, wanneer hij de eerste neiging naar Groenland gevoelde, kwamen hem nog vaak in de gedachten. Dus had hij het besluit genomen om er alleen te blijven, en de heer Egede had zich aangeboden, en belooft, voor hem te willen zorgen, zolang hij er zelf blijven zou."
Toen met het eerstvolgende schip de tijding kwam dat er nog twee nieuwe arbeiders zouden komen, om de Groenlandse zending te ondersteunen, schepten ze nieuwe moed. "zagen hun medearbeiders met verlangen tegemoet, en verbonden zich met hun , de heerlijkheid des Heeren in dit woeste land met geduld en in hope af te wachten. Dus begonnen ze de zaak, en vooral het leren van de taal, met verenigde krachten te hervatten. Ten dien einde wilden zij een huis op een van de meest bewoonde eilanden bouwen, alwaar twee broeders beurtelings bij de Groenlanders wonen zouden, en de taal leren. Doch daarin werden ze belet, en moesten het laten bij het vlijtig bezoeken van de heidenen, en bij het leren, voor ongeletterde lieden zeer zware grammatica, waarin de jonge heer Egede, die als een kind de taal van de Groenlanders geleert en een grote vaardigheid daarin verkregen had, hen beloofde met alle getrouwheid te willen helpen, tot welk doel hij zich ook wekelijks tweemaal in de Hoogduitse en Groenlandse taal met hen oefende."[113]
In het volgende jaar, 1735 leerden de zendelingen meer en meer de taal en maakten verschillende tochten om de Groenlanders te bezoeken. Cranz schrijft hierover: "maar thans ook een begin maakten met een Groenlandse vertaling van schriftmatige en duidelijke woorden van de bekering tot God en de toestand van een hart dat genade heeft. Zij waren ongeletterde lieden, en taalkundigen verzekerden hen, dat het niet mogelijk zou zijn, enige andere stukken te vertalen, dan de zulken, die geschiedenissen behelzen, omdat de Groenlanders tot de meeste zaken van de heilige Schrift geen uitdrukkingen hebben, en zich van geestelijke zaken in het geheel geen denkbeeld maken kunnen. Maar zij lieten zich hierdoor niet afschrikken, en

[111] Overgenomen uit: "Strijd en overwinning; Blikken in de zendingswereld" Door Harriett Warner Ellis. Blz. 62
[112] Uit: "Helden des geloofs in de ijsholen van Groenland." Uitgegeven door de Zeist Zendingsgenootschap der Evang. Broeder gemeente. Blz. 18.
[113] Cranz, Historie, deel 2, blz. 34.

brachten het, door de Goddelijke hulp en door de Groenlanders vlijtig te ondervragen, (vooral toen sommigen van hen de waarheid bevindelijk leerden kennen, en zelf woorden uitvonden, om de bekommeringen van hun harten, waarvan zij voorheen niets geweten hadden, uit te drukken) binnen ettelijke jaren in de Groenlandse taal verder dan zij in het begin zelf hadden kunnen denken, en verwachten."[114]
Ook in het jaar 1735 ging de samenwerking tussen Egede en de Hernhutters goed. Het gebeurde in de maand maart dat de zendelingen zich tot een zendingstocht met ijver en vreugde gereed maakten, maar toen werd hun vrouwenboot, "de enige, die zij nog hadden, door een geweldige storm van het land opgelicht enige honderd schreden in de lucht weggevoerd, en tegen een klip verbrijzeld. Dit bracht hen in grote verlegenheid, zij werden echter vertroost door het opslaan van de spreuk: 'Tot hiertoe beeft ons de Heere geholpen'. En Hij hielp ze ook verder; want de heer Egede schonk hen een oude Europese boot, en hetgeen tot deszelfs verbetering nodig was".[115]

Op de tochten die zij maakten lazen zij bijv. "enige door de heer Egede vertaalde stukken voor, bijvoorbeeld de Tien Geboden; het geloof; en het Gebed des Heeren, herinnerden ze aan hetgeen de heer Egede hen enige jaren daarvoor van de schepping en verlossing voorgelezen had, en brachten het hen, wanneer zij het weer, naar gewoonte, vergeten, of kwalijk begrepen hadden, opnieuw voor de geest, terwijl de broeders, in zo ver zij zich uitdrukken konden, hen ook onder het oog brachten, hoe ze de christelijke leer niet alleen toestemmen en van buiten leren, maar ook in het hart ondervinden moesten. Het ontbrak hen, naar zij zich uitdrukten, niet aan toestemming en geloof; dan wanneer het op de ondervinding van het hart aan kwam, wisten zij niet, wat men daardoor te kennen wilde geven; bijvoorbeeld, wanneer Matthäus Stach hen een kort gebed voorgelezen en gevraagd had, of zulks goed Groenlands was, antwoordden zij ja, maar betuigden ook niet te verstaan wat de woorden *Jezus Christus, met bloedstorting verlossen, Hem leren kennen, lief hebben, en aannemen, betekenden,* en dat dit een vreemde en al te verheven taal was, die hun oren niet in staat waren te begrijpen en te bewaren."[116]

Het gebeurde een keer dat de zendelingen in een bijeenkomst met Eskimo's waren. En toen gaf men eens aan een man een Bijbel; en hij sloeg die open en las. Deze spreuk trof de man: "Dan zullen de heidenen, die in de plaats en rondom u zullen zijn, weten, dat Ik, de Heere, de verstoorde plaatsen bebouwe, en het verwoeste beplante. Ik de Heere heb het gesproken, en zal het doen." Ezech. 36:36. "Welke heerlijke belofte, vooral na de verwoesting door de kinderziekte, het geloof der Broeders, dat zij namelijk onder de overgeblevene heidenen nog te eniger tijd de heerlijkheid des Heeren zien zouden, ongewoon sterkte."[117]

Cranz meldt dat de samenwerking tussen de Broeders en Egede best goed ging. Andere bronnen melden[118] dat de samenwerking tussen Egede en de Broeders niet naar wens ging. Er ontstond verwijdering door verschil van standpunt betreffende de hoofdzaken van de christelijke leer. De broeders waren in Kopenhagen door de officiële theologen onderzocht en bevonden zuiver te zijn in de Lutherse leer. Ondanks dat werd door tegenstanders van hen aan Egede hun leer als verdacht voorgesteld. En terwijl er een samenspreking over de hoofdzaak van de christelijke leer gehouden werd, moet Christiaan David op onvoorzichtige wijze twistpunten hebben opgeworpen, waaruit scheen te moeten worden opgemaakt, dat door de zendelingen te kort gedaan werd aan de zuivere, Lutherse leer van de rechtvaardigheid uit het geloof alleen.

[114] Cranz, Historie, deel 2, blz. 37.
[115] Cranz, Historie, deel 2, blz. 38.
[116] Cranz, Historie, deel 2, blz. 40.
[117] Cranz, Historie, deel 2, blz. 41.
[118] O.a. L. W. Bakhuizen van den Brink: "Het Zendingswerk der Broedergemeente op Groenland", blz. 10.

Natuurlijk waren beide partijen het in de grond van de zaak eens, maar door misverstand scheen het alsof het verschil om een hoofdzaak ging. Ondanks de onenigheid hielp Egede hen toch met de taal en de nodige inlichtingen en onderwijs.
Ondanks al deze gebeurtenissen was Zinzendorf en de gemeente helemaal niet overtuigd van de hopeloosheid van de situatie. Zij beloofden aan de zendelingen meer te zullen bidden en vermaanden de zendelingen in Groenland hetzelfde te doen.
De Groenlanders voelden er bitter weinig voor om voor de Evangelieboodschap te buigen. Zij waren zelfgenoegzaam en materialistisch. Wanneer de zendelingen het besef van zonde en schuld bij hen trachten op te wekken, dan gevoelden de Groenlanders daarvan heel weinig; ze deden immers geen bijzonder kwaad en waren tevreden met hun voedsel. Bekering en de vergeving van zonden was nodig voor deze of gene booswicht, moordenaar of groot zondaar, maar voor hen niet. Daarbij kwam, wat had men meer nodig dan voedsel en een huis? Als men stierf en het lichaam werd in de zee geworpen, dan kwam men in de rijke vergaderplaatsen van de zeehonden (de zeehond was hun belangrijkste dier voor onderhoud).
Scheen het niet hopeloos onder zulke mensen het Evangelie te prediken? En toch hielden de broeders vol. Frederick Boenisch dichtte het volgende gedicht:
Laat vrij de wereld spotten.
Zoveel ’t haar lust
Wat wilt gij, zwakke zotten
Aan Groenlands kust?
Wij zenden onverdroten
Haar hoon ten spijt,
Weer telkens nieuwe boten;
’t Is Groenlands tijd.
Wij willen ’t huis bewaken
Voor satans macht!
En heid’nen zalig maken
In Jezus’ kracht.

In mei 1738 schreven de Broeders nog het volgende: “Wij hebben nog enige hoop, dat onze Verlosser ook in het duistere Groenland een begin zal maken met de uitnemende kracht van Zijn bloed aan de harten te betonen, en Zich in Zijn bloedige gestalte aan hen te openbaren. Maar het heeft ons zeer vernederd, wanneer wij uit de berichten die wij met het laatste schip ontvangen hebben, zagen, hoe onze broeders alom, zowel onder christenen als heidenen, vooral in St. Thomas, in hun arbeid aan het Evangelie met zoveel zegen bekroond worden, terwijl wij hier nog ten enenmaal zonder vrucht zijn. Houd echter goede moed geliefde Broeders, en geloofd met ons dat de Heere eindelijk Zijn heerlijkheid in Groenland nog openbaren zal. Wij zullen intussen niet ophouden te strijden, en om het heil dezer arme mensen te bidden, dat het de Heiland behage de kracht van Zijn bloed ook aan hun harten openbaar te maken.”
Niet lang daarna, in 1739 kwam Kajarnak tot bekering en hij werd op 30 maart 1739 gedoopt. Over deze man is te lezen in het bovenstaande geschift van Hans Egede. Deze bekering was tot zegen voor de Groenlanders, want deze man zweeg niet, maar getuigde. En niet lang daarna kregen de zendelingen ingang bij de Groenlanders en mochten zij met zegen onder hen arbeiden. Er begon een grote opwekking onder de Groenlanders. Van alle kanten trachtten zij het Evangelie te horen te krijgen. Grote scharen kwamen naar de zendingsposten om te luisteren naar de boodschap van vrije genade. Men riep de zendelingen uit afgelegen en verre plaatsen toe: “Haast u om tot ons te komen met het Boek des levens, voordat wij sterven.”
De zegen die de zendelingen ervoeren was zo groot, dat men meer helpers nodig had. Het gevolg was dat de zendelingen hulp inriepen vanuit Herrnhut. De broeders en zusters uit Herrnhut stelden zich graag beschikbaar om te gaan. “Kun jij morgen naar Groenland gaan?”

Vroeg Zinzendorf aan een broeder, Johann Sörensen. “Vandaag nog” antwoorde deze, “als ik maar een paar schoenen krijg!” En de volgende dag was hij werkelijk onderweg.[119] Deze man heeft 49 jaar[120] in Groenland gearbeid, tot zijn 80ste levensjaar.
De familie van Johannes Beck diende onafgebroken 117 jaren in Groenland.

3.2. Frederik Boenisch.

Van Frederik Boenisch heb ik een korte levensbeschrijving gevonden in het boek van David Cranz, “Historie van Groenland”. Het volgt hier (verkort):
“Ik ben (dus luidt zijn eigen opstel) op 16 april 1710 te Kunewald in Moravië geboren, alwaar mijn vader molenaar was, die mij naar zijn kennis getrouwelijk tot de vreze des Heeren aanmaande. Ik heb er wel weinige genegenheid toe, maar toen ik enigszins verstand kreeg, werd ik zeer ongerust, vooral wanneer ik aan de dood dacht, en ging vaak geheel alleen in het veld schreien, zonder recht te weten waarom. Toen ik in het jaar 1722 rond Pasen, wanneer de grote opwekking in Moravië bespeurd werd, voor de eerste maal in een vergadering van de Broederen kwam, en de zalige getuige des Heeren, Melchior Nitschmann (1702-1729) hoorde spreken en bidden, werd ik zo innig en gevoelig getroffen, dat mijn hart in een tranenvloed wegsmolt. Ik nam terstond het besluit, om uit het land te gaan en kinderen van God te zoeken, en ging dagelijks ’s morgens en ’s avonds met mijn vader Matthys Böhnisch in de tuin, waar we knielende, het aangezicht naar Saxen kerende, baden, dat het God behagen mocht ons daarheen te brengen. Het eerste gezelschap, dat daarheen vluchtte, wilde mij niet meenemen, om mijn ouders van droefheid en verantwoording te bewaren. Dan met veel aanhouden mij aan een ander gezelschap opgedrongen hebbende, vertrok ik met hen ’s nachts van de zondag voor Pasen in het jaar 1725. Op de eerste Paasdag hoorden we te Panten de eerste Lutherse predikatie, en kort daarna de zalige dienstknecht des Heeren, magister Schwedler [Johann Christoph Schwedler (1672- 1730)], te Niederwiese, wiens gehele gebed een geheel bijzonder indruk op mijn hart maakte. De eerste zondag na Pasen kwamen we te Bertholsdorf in de Catechisatie (of repetitie van de predikatie) van de heer predikant Rothe [Johann Andreas Rothe (1688- 1758)], alwaar wij de gehele gemeente van Herrnhut aantroffen. Ik was wel zeer verblijd dat de Heiland mij, volgens de begeerte van mijn hart, naar Herrnhut gebracht had; dan ten aanzien van het uitwendige zag ik op deze plaats, waar alles nog vrij woest en ledig uitzag, weinig kans om mijn bestaan te vinden. Mijn voornemen was het linnen-weven te leren, maar terwijl ik bij dit handwerk niet gezond was, werd ik als medehelper bij de kinderen in het toenmalig weeshuis geplaatst. Maar het kwijnen nam nog steeds toe, toen leerde ik het tuinieren. Intussen deed ik vier reizen naar Moravië, en bracht op de derde [reis] vijf personen, onder wie zich mijn jongste broer bevond, mee.
Wanneer in het jaar 1731, na de terugkomst van de Graaf uit Kopenhagen, van de Negers en Groenlanders gesproken werd; gevoelde ik een hevig verlangen, om naar Groenland te gaan, en wanneer ik dit aan broeder Matthaüs Stach, die met mij aan het kerkhof werkte, ontdekt had, zo vernam ik tot mijn blijdschap, dat hij eveneens gezind was. Dienvolgens gaven wij onze gedachten aan de gemeente door een brief te kennen, en gingen stilletjes met ons werk voort, in afwachting van te zien wat uit de Groenlandse zending worden zou. Ik verzelde broeder Christoph Demuth op zijn reis naar Pruisen en Lithauwen, om de Salzburgse emigranten te bezoeken. Ondertussen was Matthaüs Stach in het jaar 1733 naar Groenland vertrokken, en in het jaar 1734 werd ik met broeder Johann Beck [ook] daarheen na gezonden.[121] Hoewel we nu

[119] Uit: “Helden des geloofs in de ijsholen van Groenland.” Uitgegeven door de Zeist Zendingsgenootschap der Evang. Broeder gemeente. Blz. 23.
[120] Volgens het overzicht met zendelingen heeft hij 47 jaar in Groenland gewerkt.
[121] D. Cranz schrijft in zijn ‘Historie’, dat deze reis niet zonder slag of stoot was. Door stormen en kou kwamen zij in groot levensgevaar, maar omdat de wind ging liggen, konden ze toch veilig verder varen. “Het woord van

vonden dat de heidenen, in een omtrek van vele mijlen, uitgestorven waren, maakten wij echter een verbond, dat wij ondertekenden, dat wij, al was het dat geen Groenlander zich binnen tien jaren bekeren zou, de moed echter niet zouden opgeven, maar bij hen uithouden, zolang wij leven zouden. Het gebrek aan levensmiddelen, de moeilijke en gevaarlijke zeereizen om leeftocht te zoeken, de verachting van onze buurlieden, de hoon en lagen van de heidenen die tegen ons vooringenomen waren en ons niet begeerden aan te horen, de moeilijke taal en vele in- en uitwendige zwarigheden, wilden mij wel vaak de moed doen verliezen, en brachten mijn hart, vooral in het jaar 1737, wanneer ik het lied *Hier zijn wij, Uw gezellen* enz.[122] maakte, in grote benauwdheid.

Hier zijn wij, Uw gezellen,
Naar Uw bestellen,
Heer'! Die reeds de uren tellen
Wanneer Uw tijd
Zal komen, ons te stellen
Ter zaligheid.
Den heid'nen, Uw rebellen
Geef, dat wij vellen
Hun hart, door te vertellen
Wat Gij ons zijt.

Wij zijn schoon zwaar van tongen,
Doch doorgedrongen,
Dat we in hunn' tale zongen
Uw kruis: alleen,
Zo de ouden als de jongen
Zijn hart als steen,
En, schoon bijkans gedwongen
Zijn 't doch ontsprongen;
Ja, waar het niet bedwongen,[123]
Wij gingen heen.

De harten zijn veel reizen
Op honderd wijzen
Met grend'len, tot afgrijzen,
Vast toegemaakt,
Dat alles, de oude grijzen,
Ook zelf, niet raakt.
Wil men de ster der wijzen
Den kind'ren prijzen,
Zien we ons van jonge rijzen
Bespot, gelaakt.

Doch strekte 't ons tot schanden,
Wanneer het branden

---

die dag was voor de broeders bij deze omstandigheid zeer aanmerkelijk: 'Hij rukt mij uit; want Hij had lust aan mij' Ps. 18:20. En de volgende dag: 'Richt uwen weg voor Mijn aangezicht'. [deel 2, pag. 33].

[122] Onze zalige broeder heeft verschillende liederen vervaardigd, maar ik heb niet meer dan het hier gemelde aan het einde van het jaar 1737 laten drukken, omdat daarin de toenmalige staat van de zending uitgedrukt is. [D. Cranz]

[123] Van ons als arbeiders in den wijnberg, Matth. 20.

Der liefde in koude landen
Geen vuur stak aan:
Te meer, daar wij in banden
Der Broed'ren gaan.
Hier over deze landen,
En barre stranden,
Maar Jezus Zijne handen;
Niets kon weerstaan.

Mijn God! Gij ziet ze weiden,
En U vermijden
Door 's satans louter nijden,
U tot een hoon.
Gedenk aan Jezus lijden,
Hij is Uw Zoon!
Zal men Hem zijn verblijden
Dan zo besnijden?
Behoort niet menig heiden
Ook tot Zijn loon?

De wereld mag vrij laken
Alle onze zaken
En vragen, wat ons maken
In Groenland zij;
Wij zullen 't doel wel raken,
(Het blijft daarbij)
En door de list der draken
Het huis bewaken,
En heid'nen zalig maken
Nu willen zij![124]

Dan de levendige hoop, om nog eens een hoopje van gelovige Groenlanders rondom ons te zien, en de grote liefde tot deze wilden, die graag de Heiland in het hart had willen inschrijven, sterkte mij altijd weer en deed mij alle moeilijkheden doorstaan. Toen de Heiland ons nu de eersteling, Samuël Kajarnak[125] schonk, dacht ik van vreugde gelijk Simeon: 'Nu Heere, wil ik graag in vrede heen gaan, want mijn ogen hebben Uw Zaligheid onder deze heidenen gezien.' Maar deze vreugde duurde niet lang. Onze Samuël vluchtte voor de moordenaars. Ook werden wij door allerlei valse tijdingen van het verongelukken van de heer Graaf, op zijn reis naar St. Thomas, verschrikt en moesten vaak horen, dat het nu ook met onze zending haast gedaan zou zijn. Door de gezegende visitatie van de eerwaarde broeder Grasmann[126], bij wiens hier-zijn ik met zuster Anna Stach in de echt verbonden werd, en door de kort daarop gevolgde grote ontdekking onder de heidenen werden we tot onze arbeid ongewoon aangemoedigd. Aangezien ik het reeds negen jaren in velerlei zware omstandigheden van binnen en buiten op mijn post uitgehouden had, zo deed ik [in] 1743 een reis naar Duitsland, om mij bij de gemeente te

[124] Deze woorden zijn eerst in het volgende jaar daarbij gevoegd, toen men de eerste tijding ontving van Groenlanders die zich van harte bekeerden.
[125] In het bovenstaande geschrift is over hem uitgebreid geschreven. KJB.
[126] Zeer vermoedelijk Andreas Grasmann (1704-1783). Hij bezocht in 1740 Groenland. Hij bewees de broeders menige waardevolle dienst. Hij gaf adviezen, en gaf de zendelingen aanwijzingen om niet op een al te dogmatische manier te preken en om met vrucht het Evangelie te preken; KJB.

sterken. Hoeveel genade de Heiland mij aldaar heeft laten genieten, en hoe vaak ik voor Zijn voeten van vreugde en ootmoedige dankerkentenis in tranen, als het ware, weggesmolten ben, zal ik nooit en nimmer vergeten. Intussen volgde mijn vrouw geheel alleen mij achterna en bracht onze twee eerste kinderen in de kinderhuizen van de broederkerk. In het jaar 1745 vertrokken wij van Amsterdam met een tot de walvisvangst geschikt schip, op dat ik de plaats van scheepspredikant moest waarnemen; en kwam dus in Groenland terug, alwaar wij de volgende jaren met onze lieve Groenlanders een zalige tijd hadden. In het jaar 1749 kregen wij voor de tweede maal verlof om tot een bezoek naar Europa te komen. Wij vertrokken eerst naar Pensilvaniën, alwaar wij niet alleen de gemeente te Bethlehem, Nazareth, Gnadendaal, Christiansbrunn enz. bezochten, maar ook de Indianer-gemeente te Gnadenhutten aan de Maboni[127], het heilig Avondmaal genoten, en een bediening van de Doop bijwoonden. Vandaar vertrokken wij naar Engeland, en werden in het huis van de zalige Ordinarius[128] te Londen naar ziel en lichaam vier maanden verkwikt. Vervolgens bezochten wij in het jaar 1750 de gemeenten in de Nederlanden, Duitsland en Silezië, en zagen met veel verwondering al het goede dat de Heere binnen zulke korte tijd aan zijn volk gedaan had. De Synode van Barby [in Saksen] bijgewoond hebbende, vertrokken wij weer [in het jaar] 1751 met nieuwe moed en genade tot onze arbeid gesterkt. En de plaats van broeder Beck in het jaar 1757 en 1758 moest vervangen worden, toen bewees zich de genade des Heeren bij al mijn onmacht en onbekwaamheid zeer krachtdadig aan mijn hart; en mijn stamelend getuigenis aan de heidenen werd met kracht en genade van de Heere achtervolgt. In het jaar 1759 werd ik weer door broeder Beck vervangen, en reisde voor de derde maal naar Herrnhut, alwaar ik, vooral door de leerredenen van de zalige Ordinarius veel zegen genoot. Hoe had ik kunnen denken dat ik in de maand mei 1760 de gebeenten van deze eerwaarde man zou helpen ter rust brengen! Deze gebeurtenis was mij ongewoon smartelijk en koste mij ontelbare tranen. Maar de Heiland troostte mijn hart en gaf mij een levendige verzekering dat hetgeen Hij door deze Zijn uitverkoren dienstknecht begonnen had, niet zou blijven liggen, maar door zijn opvolgers uitgevoerd worden. Met deze hoop vertrok ik [in] 1761 weer naar Groenland en kwam met mijn gezelschap op 1 augustus behouden te Nieuw-Herrnhut aan." Tot zover de eigen woorden van de overledene [Frederik Böhnisch].

Op deze zeer langdurige en gevaarlijke reis, was hij altijd vrolijk en wel tevreden. Hij geloofde echter, dat deze waarschijnlijk de laatste zijn zou, waarom hij ook zeer veel aan zijn ontbinding scheen te denken. Van de laatste uren en leerredenen van de zalige Ordinarius verhaalde hij zijn reisgezel, de schrijver van deze geschiedenis, die daarbij niet tegenwoordig was geweest, veel en vaak hetgeen altijd met natte ogen geschiedde. Hij was de meeste tijd met het lezen van de jongste schiften van de Ordinarius bezig en eindigde gewoonlijk met stilletjes het een of ander versje te zingen, vooral uit de liederen van de zalige Graaf Christian Renatus[129], waarin hij een zonderlinge smaak vond. Zijn ambt in Groenland aanvaarde hij opnieuw met een nederig en gelovig hart, en zijn redevoeringen, waarvan de aanprijzing van de onuitsprekelijke liefde des Heeren, waarmee Hij Zijn arme schepselen tot in de dood lief had gehad, de voorname inhoud was, waren gezalfd, hartelijk, teder en vaak met tranen vergezeld. Vooral zocht hij de gemoedsgesteldheid van de Groenlanders, hoofd voor hoofd te leren kennen, menselijke zwakheden van dadelijke trouwloosheden te onderscheiden, en de personen overeenkomstig met deze onderscheiding zacht of ernstig te behandelen, maar altijd zo, dat hij allen met zachtmoedigheid en liefde zocht te winnen. In de samenspraken met de Groenlandse medearbeiders openbaarde zich een geest van bedaardheid en zalving. Hij hoorde ze met geduld en vriendelijkheid aan, raadde hen ten beste, verblijdde zich wanneer het wel ging, zonder

[127] De gemeente Gnadenhutten ligt aan de rivier Tuscarawas. Het is mij onduidelijk wat met Maboni wordt bedoeld. KJB.

[128] Nicolaus Zinzendorf, graaf van Herrnhut werd ook wel Ordinarius genoemd, hij overleed op 9 mei 1760. KJB.

[129] Was de zoon van Nicolaus, Graaf van Zinzendorf. Leefde van 1727-1752; KJB.

echter neerslachtig te worden wanneer het niet naar wens onder het volk gesteld was. Hij toonde hen de oorsprong van de verwarringen, gaf hun nette regels en moedigde ze aan tot getrouwheid en een goed voorbeeld. In de conferentie met zijn Europeaanse medearbeiders, toonde hij tegen een ieder een vredelievende en edelmoedige inschikkelijkheid, die hij met geen stijfhoofdige onverzettelijkheid op zijn gevoelen en manier van denken staan bleef, maar integendeel zocht hij altijd alles uit de weg te ruimen, waardoor de liefde en de eendracht zou kunnen gestoord worden. Zijn ambt onder de Groenlanders lag hem, vooral in deze laatste jaren zeer na aan het hart; vaak zag men hem alleen gaan, en zowel zijn eigen noden als die van de gemeente de Heiland met tranen voordragen. Vooral zocht hij te beletten dat de Groenlandse gemeente niet mocht vermeerderd worden met zodanige lieden, die niet uit geestelijke maar slechts uit lichamelijke behoefte de toevlucht tot de broeders namen. Dat was de oorzaak dat hij in het onderzoeken van de beweegredenen van hen zeer nauwkeurig was, en nam daarmee geen genoegen, tenzij hij overtuigd werd dat zij inderdaad door het Evangelie getroffen en door de Geest van God opgewekt waren. In het uitwendige hielp hij zijn broeders, zoveel het zijn krachten en andere bezigheden toelieten, met een gewillig en vrolijk hart. In augustus 1762 was hij met zekere bezigheden [bezig] geweest en kwam hij in regenachtig weer doornat thuis en klaagde over hoofdpijn. Men raadde hem, bij zulk weer, dat hier de meeste ziekten veroorzaakt in huis te blijven. [Maar] de kortheid van de tijd, waarbinnen zijn broeders met zoveel en allerlei arbeid klaar moesten zijn, dreef hem gedurig weer naar buiten. Vooral deed hij in de herfst van het gemelde jaar ettelijke reizen naar de eilanden, om de zieke Groenlanders geestelijk en lichamelijk te bedienen; want hij was ook hun gewone arts. De hoofdpijnen kwamen tegen het einde van het jaar weer, en zo hevig, dat hij gewoonlijk de predikatie en andere vergaderingen met een omzwachteld hoofd moest houden. Hierbij kwam in mei 1763 een gezwel aan het hoofd, dat hem dermate aantastte, dat hij vaak nauwelijks zijn zinnen machtig was. Niettemin zette hij zijn arbeid onder de Groenlanders, waarbij zijn laatste getuigenissen in een onuitwisbare gedachtenis blijven zullen, tot drie weken voor zijn einde, met veel getrouwheid en grote zegen voort. Op 12 juli wilde hij, door een Groenlander verzeld, een wandeling op het veld doen. [Maar] bij het afklimmen van een rots werd hij door een duizeling overvallen, en kreeg in het vallen een wond aan het hoofd. Hierdoor raakte hij geheel bedlegerig. Hij gaf niet alleen zijn verlangen naar, maar ook zijn verzekering van zijn kort aanstaande ontbinding te kennen. Hij zuchtte vaak tot de Heiland, en was zeer getroost en geduldig, kon echter weinige woorden uitspreken. In de nacht van 16 juli werd hij wat sterker, en sprak veel met zijn ambtsbroeder, die bij hem waakte. Daarop liet hij zijn vrouw, die ook ziek was, roepen, hij sprak hartelijk en met het teer gevoel van iemand, die zichzelf als een zondaar kent, met haar, beval haar en haar kinderen aan de verzorging en bewaring des Heeren, en eindelijk gaf hij haar en het onlangs geboren zoontje, onder oplegging der handen, zijn zegenwens. Wanneer men hem hierna een weinig brood en wijn ter beschikking gaf, herinnerde hij zich de grote genade en eer die hij had gehad, door de heilige sacramenten aan de Groenlanders toegediend te hebben, en bad de Heiland ook om vergeving over alle misslagen in zijn ambt. En wanneer zijn ambtsbroeder hem de goedheid en menslievendheid van de Heiland indachtig maakte, antwoorde hij: “Ja, zo is het ook! Dus heeft Hij Zich altoos aan mij bewezen.” Van toen af bracht hij de meeste tijd in stille samenspraken met de Heiland door, waarvan men echter weinig verstaan kon. Alleen hoorde men hem vaak zeggen: “De Heiland bezoek mij vaak, en zal mij spoedig tot Zich nemen.” Op 24 juli genoot hij voor het laatst het heilig Avondmaal en lag vervolgens de meeste tijd in een diepe slaap tot 28 juli, wanner hij, onder het zingen voor zijn bed, vaak begon mede aan te heffen. Op 29 juli gaf hij met een gebroken stem te kennen, dat de Heiland reeds nabij was om hem te halen, en om 4 uur in de namiddag verscheen het uurtje, waarin hij zijn geest onder een lieflijk gezang en de zegen van zijn broederen aan zijn getrouwe Schepper en Verlosser overgaf, in de ouderdom van ongeveer 54 jaren, waarvan hij 29 [jaar] in

de dienst onder de Groenlanders en 23 in een vergenoegd en met 8 kinderen gezegend huwelijk toegebracht had.
Kort daarna werd de Groenlandse gemeente, of zo velen als er nu, zijnde juist de tijd van de drukste arbeid, thuis waren, bijeengeroepen en hen het ontslapen van hun tot hiertoe getrouwe leraar, zijnde de eerste, die in de dertig jaren van het hier begonnen werd van de zending, tot de Heere heengegaan is, bekend gemaakt. Een van liefde en smart ondermengd teer gevoel, perste hen de tranen uit de ogen. Vervolgens werden twee Groenlanders met brieven naar de veertig mijlen noordwaarts van hier gelegen volksplanting Zuidbaai afgezonden, om, was het mogelijk, deze tijding nog met het aldaar liggende schip naar Europa te doen komen, hetgeen ook gelukt is. Ondertussen kwamen al onze Groenlanders, alsook vele naburige heidenen uit de eilanden tot de aanstaande begrafenis, in welker tegenwoordigheid het lijk van deze eerwaarde getuige van 's Heeren dood onder de Groenlanders, na een redenvoering van de missionaris Ballenhorst[130], op de Groenlandse kerkhof begraven werd[131]. Zijn gedachtenis is in zegening!

3.3. Christiaan David en Johannes Beck.

Het geboortehuis van Christiaan David in Senftleben. Foto genomen in het Heimatmuseum in Herrnhut.

Een van de Hernhutters die ook in Groenland terecht is gekomen was Christiaan David. David werd op 17 februari 1692 te Senftleben (nu Ženklava) in het huidige Tsjechië, vlakbij Hongarije geboren.
Hij is streng Rooms Katholiek opgevoed. Als beroep was hij timmerman. Zijn ouders waren arm. Toen David eens in Berlijn was, kwam hij in aanraking met de protestantse godsdienst. Murray schrijft over hem het volgende: "Christian David was als Rooms-katholiek geboren, maar kon in zijn kerk geen rust vinden. Als soldaat in Saksen vond hij Christus door het onderwijs van een godvruchtige Lutherse predikant. Hij keerde naar Moravië terug om de

[130] Michael Ballenhorst (1721-1777).
[131] Ik heb een sterk vermoeden dat zijn graf er niet meer is. Het is zelfs de vraag of er nog oude begraafplaatsen op Groenland zijn van de Moravische Broederschap.

Heiland te verkondigen die hij gevonden had, en sprak met zoveel kracht, dat een opwekking ontstond."[132] Van Valen schrijft: "In Görlitz ontmoet hij gelovigen die hem de weg van God uitleggen. In een geestelijke worsteling wordt hij verleid om Jood te worden en het judaïsme als zijn Godsdienst te aanvaarden. Door ernstig Bijbelonderzoek komt hij tot bekering, waarop hij het protestantse geloof aanvaardt. David gaat naar zijn geboortestreek terug en bemerkt dat de Heere onder de Moraviërs werkzaam is."[133] Zijn bezoek vanuit Görlitz vond plaats in 1717, Hij voegt zich bij deze Moraviërs en bezoekt hen vele keren. Deze zogenaamde Broedergemeente of de Moravische broeders, zijn oorspronkelijk volgelingen van Johannes Hus. Nadat Hus in 1415 in Konstanz werd verbrand werden zijn volgelingen, de Moraviërs ook bloedig vervolgd en verjaagd.[134]
Christiaan David verzamelde een aantal van de gevluchte en ontheemde broeders en besloot om met hen in zuid-oost Saksen, in Oberlausitz bij de Tsjechische grens asiel aan te vragen. Hier vlakbij ligt Berthelsdorf; het landgoed van de Graaf.
In Schweinitz ontmoet Christiaan David Graaf van Zinzendorf en verteld hem alles wat hij heeft meegemaakt en in welke situatie hij zich met zijn mensen bevind. Na dit gesprek gaat hij naar de gevluchte en ontheemde broeders terug en verteld hen dat Graaf van Zinzendorf zich over hen wil ontfermen. Hierop reist de groep naar Oberlausitz waar ze op 17 juni 1722 aankomen. Rothe, de nieuwe predikant van Bertheldorf die pas benoemd was, "hoort van de aankomst van de Moravische vluchtelingen en informeert de graaf over hun bedoeling. Zij smeken om hen te beschermen en toe te laten. De vrouw van Neisser, één van de medebroeders van David, roept uit: 'Waar zullen wij brood vinden in deze wildernis?' Hierop antwoord een ander: 'Indien gij gelooft, zo zult gij de heerlijkheid Gods zien.' Zij zijn ervan overtuigd dat hier de plaats van hun woning zal zijn. Christiaan David doet een ernstig gebed en betuigd met een eed: 'Op deze plaats zal voor hen het eerste huis gebouwd worden.' Hij maakt een inkerving in de stammen van de bomen die voor dit doel moeten worden geveld. Als hij de bijlslagen laat horen, roept hij uit: 'Zelfs vindt de mus een huis en de zwaluw een nest voor zich.'"[135]
Zo werd het eerste huis gebouwd voor de Moravische zwervers. De nieuwe nederzetting kreeg de naam Herrnhut, 'Onder des Heeren hoede'. Deze nieuwe nederzetting werd gebouwd naast Berthelsdorf. De graaf had het landgoed van zijn grootmoeder Henriette Catharina von Gersdorff gekocht. De bedoeling was om hier een toevluchtsoord te bieden aan vluchtelingen en vreemdelingen die voor het geloof moeten vluchten. Kort na de aankoop kwamen de eerste vluchtelingen dus al en werd de eerste hut gebouwd.

In de loop der jaren ontfermt de Graaf van Zinzendorf zich over heel wat vluchtelingen, en wat begon met een paar huizen wordt een heel dorp. Maar niet alleen vluchtelingen hebben een plek in het hart van de Graaf, ook de veraf gelegen volkeren. In het stukje "Graaf von Zinzendorf en de zending in Groenland." Is daar al over geschreven.
David had het zo druk met het welzijn van zijn Moravische geloofsgenoten dat hij eens in 1723, toen hij aan het werk was in het huis van de graaf in Berthelsdorf, zijn gereedschap achterliet en ca. 362 km. liep (zonder hoed) om Broeders uit Moravië te halen.
In 1733 werd Christiaan David zendeling. Hij is verschillende keren in Groenland geweest. De eerste keer dat hij ernaar toe ging was met Matthäus en zijn neef Christiaan Stach in 1733. Twee jaren later trok hij weer naar Herrnhut terug, dit omdat hij veel last had van scheurbuik.

[132] A. Murray. "De sleutel tot het zendingsvraagstuk". Blz. 53.
[133] L. J. Van Valen. "Een brandend hart voor Jezus". Blz. 59.
[134] Voor een uitgebreidere beschrijving hiervan, zie bijv. Franz Ludwig Zahn "Geschiedenis der christelijke kerk" blz. 199-203. Ook Andrew Murray gaat in zijn boekje "De sleutel van het zendingsvraagstuk" op de geschiedenis van de Broederkerk in. Zie vnl. blz. 49 ev.
[135] L. J. Van Valen. "Een brandend hart voor Jezus". Blz. 52-53.

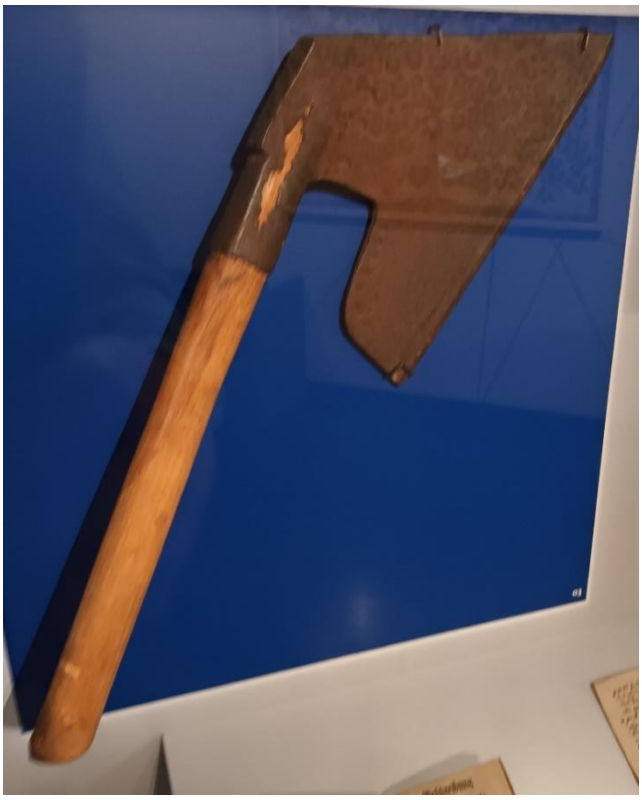

De bijl waarmee (vermoedelijk) Christiaan David de eerste boom velde. Te zien in het Volkenkundigmuseum in Herrnhut.

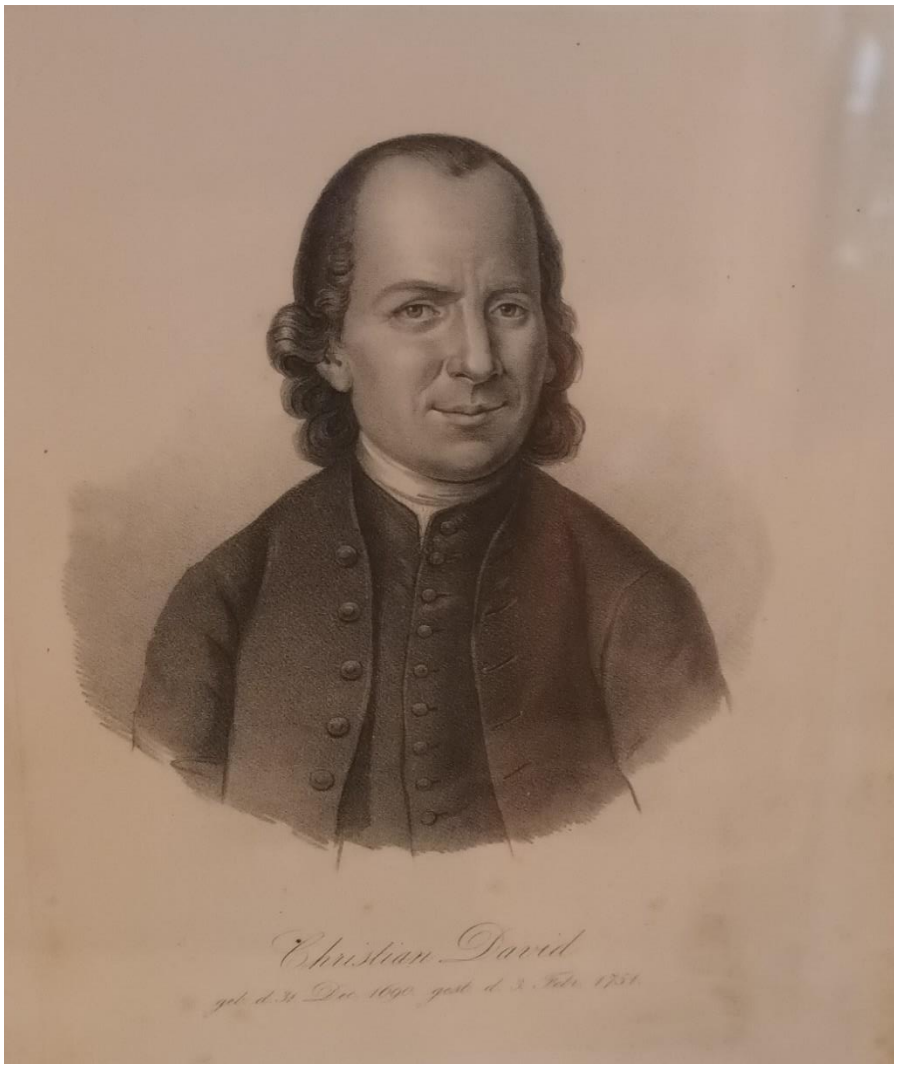

Het portret van Christiaan David. (Foto genomen in het zusterhuis-museum in Christiansfeld, (Denemarken)

De relatie tussen Christian David en Egede was niet best[136]. Toen hij in 1733 aankwam ontmoette hij Egede. Samen hebben ze een enkel jaar in Groenland gewerkt. In 1736 trok Egede weer naar Scandinavië terug. Het is heel triest om te lezen dat David ervan overtuigd was dat Egede de Catechismus van Spener moest ondertekenen. Een zaak die Egede niet deed. Egede had een andere overtuiging. Het gevolg hiervan was dat David niet vriendelijk kon zijn tegen Egede, ja zelfs hem beschouwde als een 'natuurlijke, onbekeerde priester, zoals de meesten.'.[137]
David vond dat "als Egede en zijn zonen zich zouden bekeren en zich bij de broeders zouden voegen, dan zouden ze zeker veel kunnen bereiken in samenwerking met de heidenen, op wie nog niets was bewerkstelligd; maar het was niet waarschijnlijk dat het zou gebeuren, omdat de tijd van de Egeds nog niet was aangebroken, of omdat ze behoorden tot 'dat rotte water'".[138]
Door het schrijven van brieven naar graaf van Zinzendorf en de broedergemeente, uitte David zijn ongenoegen over Egede. Ook de koning van Denemarken kwam dit ten gehore en gelukkig liet men de zaak rusten en ging men niet aan het oordelen wie er gelijk had en wie niet. Feit is in ieder geval dat Christan David verre van vriendelijk was tegen Egede en die ook zijn droevige gevolgen had. David was er voor zichzelf van overtuigd dat hij een eerlijk man was, maar Egede was een valse leraar.
Ook de Graaf bemoeide zich met deze zaak. Zo schreef hij aan Egede dat de controverse tussen hem en Christian David de gemeente schade had berokkend. Hij beweerde dat de leer van de Broeders volledig in overeenstemming was met Luthers Catechismus; slechts op één punt verschilden de Broeders van de Lutherse kerk, namelijk dat ze een eigenaardige constitutie hadden en er de voorkeur aan gaven eigen gemeenschappen te vormen. Ten slotte vroeg hij Egede om de vriend van de Broeders te blijven en hen rustig te laten genieten van de vrijheid die de koning hen had gegeven.[139]
Christian David had ook Chilisastische opvattingen, waar Hans Egede het niet mee eens was en er (fel) tegen in ging. Egede nam nooit een uitgesproken standpunt in, hij had waardering voor alles wat het kenmerk van het ware en oprechte christendom droeg, of het nu kwam van mannen die tot strikt orthodoxe gemeenten behoorden, of van piëtisten of van Hernhutters.
De verschillen tussen Thomas von Westen en Egede stonden de contacten tussen hen niet in de weg. Helaas was dit wel het geval tussen Christiaan David en Egede.

In later jaren heeft Christan David in Holland, Estland, Letland en Pennsylvania gewerkt. Daar bouwde hij ook verschillende zendingshuizen.
In het jaar 1747 trok hij weer naar Groenland en als bekwame timmerman moest hij aan de slag. Hij had in het verleden de eerste hut voor de Hernhutters in Groenland gebouwd en het eerste huisje voor de zondagschool. Toen hij in de zomer van 1747 in Groenland kwam, begon hij met de bouw van een kerk/ zendingshuis. Het volgende jaar, nadat de bouw helemaal gereed was trok hij weer naar Duitsland terug.

David heeft nooit de Groenlandse taal geleerd, maar de keren dat hij in Groenland was, heeft hij zijn tijd nuttig besteed, voornamelijk met het bouwen.
Christiaan David overleed op 3 februari 1751 te Herrnhut. Op zijn sterfbed mocht hij nog getuigen van de hoop die "zijn leven en werk heeft gestempeld. Zijn gemeenschap met de Heere is intens geweest. 'Hij beleed met een hartelijke verbrokenheid dat hij een arme zondaar was. Toch was hij niet vreesachtig in het naderen tot de Zaligmaker, maar hij bezat een onverschrokken geloof in Hem. Hij maakte vaak fouten, maar als hij deze opmerkte, beleed hij die en bekeerde zich ervan. Hij wierp zich dan op het mededogen van zijn Zaligmaker en werd

[136] In de volgende paragraaf meer hierover.
[137] H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 138.
[138] H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 139.
[139] H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 145.

door Hem vertroost…' De Bijbel was zijn gedurige metgezel waarin hij kracht vond voor zijn geloof en bediening. Een medestrijder en steunpilaar is de Graaf en de Broederschap ontvallen."[140]

Zendeling Johannes Beck, missionaris van de Broedergemeente is in bovenstaande al vaak genoemd. Johann, of Johannes werd op 7 juni 1706 in Kreuzendorf, in het oosten van het huidige Tsjechië geboren. In die tijd werden de leden van de Moravische kerk, ofwel de volgelingen van Johannes Hus fel vervolgd. De grootvader van Johannes, Jacob, woonde in Gotsdorf, ongeveer 10-15 km. van Kreuzendorf verwijderd. Jacob Beck is in 1650 geboren. Grootvader werd vanwege zijn geloof gevangengezet en mishandeld; kort daarna stierf hij aan de gevolgen. De weduwe verhuisde met de kinderen naar Leobschütz, niet ver daarvandaan.
Grootvader en grootmoeder voedden hun kinderen op in de protestantse leer, maar toen ze ouder werden, werden hun twee zonen Rooms-katholiek. Dit gebeurde heel vermoedelijk omdat ze door Roomse mensen bij hun moeder vandaan gehaald waren en dus gedwongen Rooms werden opgevoed. Een van die twee zonen, de oudste was Caspar, geboren rond 1675, de vader van Johannes. De jongste zoon heette Melchior. In Caspar's hart was het zaad wat zijn moeder had gestrooid niet verstikt door de Roomse leer. Integendeel het schoot wortel en droeg vrucht. Een van de vruchten was dat hij ijverig de heilige Schrift ging onderzoeken en mensen opzocht die ook de protestantse godsdienst aanhingen. Hij probeerde zijn buren en anderen te overtuigen en was een voorbeeld voor het dorp. Het licht verborg hij niet onder een korenmaat!
Caspar had 5 kinderen, een daarvan was Johannes.
Johannes werd protestants opgevoed, en toen hij ouder werd, werd hij koetsier van een katholieke priester in Kreuzendorf. In deze tijd, hij was toen 25 jaar, kwam hij tot bekering door middel van het lezen in het boek Openbaring[141]. In het hierboven gemelde geschrift over het leven van Hans Egede en de zending op Groenland gaat ook een stukje over Johannes Beck en over zijn bekering, (zie 76.)
Om niet in herhaling te vallen meld ik alleen wat ik gevonden heb aan informatie dat niet in dat stuk beschreven staat.
Zijn godzalige levenswandel bleef niet onopgemerkt en kort daarna, in 1732 werd hij gearresteerd en ondervraagd in het kasteel van Soppau, een plekje vlakbij Leobschütz.
Samen met een andere gevangene, Hadwig probeerden ze te ontsnappen, wat ook is gelukt. Dit was mogelijk omdat de andere jongen van de cipier steeds meer en meer vrijheid kreeg. Dit had tot gevolg dat hij op een dag naar de cel van Johannes kwam en samen maakten zij een plan om te ontsnappen en voerden het uit. Ze klommen over de muur en trokken zo snel mogelijk weg. De ontsnapping werd snel opgemerkt en voordat zij een stukje op weg waren kwamen de vervolgens al achter hen aan. Zij verstopten zich in het kreupelhout en zodoende raakten de vervolgers het spoor kwijt en na allerlei rondzwervingen en ontberingen kwamen zij uiteindelijk "in gescheurde kleren en zonder enige materiële bezittingen"[142] in Herrnhut bij de Graaf van Zinzendorf aan; het was toen 31 mei 1732.

Op 10 maart 1734 trokken Beck en Frederik Böhnisch naar Groenland. In Kopenhagen gingen ze aan boord van een schip dat naar de Groenlandse kolonie Christianshaab ging. Ze kwamen op 8 augustus aan in Nieuw-Herrnhut.
Zoals al vaker benadrukt is, was het leren van de taal keer op keer een moeilijkheid. Gelukkig kon Johannes goed leren en boekte hij vooruitgang in de Groenlandse taal en begon teksten uit

[140] L. J. Van Valen. "Een brandend hart voor Jezus". Blz. 194.
[141] https://www.deutsche-biographie.de/pnd135904331.html#ndbcontent
[142] James Eberle, "From Greenland's Icy Shore" blz. 17

de Bijbel te vertalen. In zijn leven heeft Beck veel vertaald en jaren onder de Groenlanders gewerkt. Er wordt wel gezegd dat hij 1000 Groenlanders heeft gedoopt[143].

In juni 1736 legde een Deens schip in Godthaab aan waarop enkele Moravische vrouwen waren die het huishouden voor de zendelingen moesten doen. Ook zij leerden de landstaal om te kunnen werken onder de Groenlandse vrouwen. In hetzelfde jaar trouwde Johannes Beck met Rosina Stach (1713-1797), de zus van de Matthäus Stach. Matthäus Stach had 2 zussen: Martha, geboren in 1701 en Rosina Mary, geboren in 1713 in Mankendorf. Jacob en Rosina kregen verschillende kinderen, waaronder Johan Ludwig Beck en Jacob; Jacob werd in 1741 geboren. Het is bekend dat de woonruimte van Johannes en Rosina uit slechts 1 kamer bestond, die ze deelden met 3 alleenstaande mannen, haar moeder en haar zus.

Vanaf ongeveer 1760 werd Johannes steeds vaker ziek. Uiteindelijk stierf hij op 19 maart 1777 in Lichtenfels, ook van hem heb ik helaas niet kunnen vinden of zijn graf er nog is.
Over de kinderen van Johannes en Rosina heb ik nog het een en ander gevonden wat wel nuttig is om te vermelden.
Johannes en Rosina kregen 9 kinderen. 1 zoon, Jacob Beck, werd in 1741 geboren in Nieuw-Herrnhut. Toen Jacob ouder werd ging hij eerst naar Herrnhut voor zijn opleiding, daarna keerde hij terug naar Groenland om zijn leven voort te zetten als zendeling. Hij is twee keer getrouwd. Zijn eerste vrouw Susanna Ender stierf in 1784. Zij kregen drie kinderen. Zijn tweede vrouw was Maria Winkler, zij stierf in 1832 op 81jarige leeftijd in Niesky. Een van hun kinderen, Joanna Marie Beck werd in 1788 in Lichtenfels geboren. Zij trouwde met John

[143] https://www.deutsche-biographie.de/pnd135904331.html#ndbcontent

Michael Eberle. John Michael werd in 1773 geboren, hij voegde zich in 1796 bij de Broeders in Ebersdorf in Duitsland. Toen hij eenendertig jaar oud was, werd hij gekozen om dienst te gaan doen in Groenland. Hier kwam hij aan op 24 juni 1804. Eerst werkte hij in Nieuw-Herrnhut. Later ging hij naar Lichtenfels.
Een wonderlijke gebeurtenis vond plaats in juni 1805. Eberle voer met een groep van Lichtenfels terug naar Nieuw-Herrnhut in een Umiak, een vrouwenboot. De reis duurde normaal 2 of 3 dagen, maar door eis ging de reis anders dan gewoonlijk. Hij schrijft daar zelf over in zijn 'Levensloop': "We hadden natuurlijk [voor de reis] de nodige voorzieningen getroffen. Maar op de allereerste dag waren we ingesloten door het drijfijs, zodat we zestien dagen op zee waren. De voorraden van de inspecteur waren al snel uitgeput en hoewel we voor een iets grotere voorraad hadden gezorgd, was een nog grotere voorraad nodig. Op de vijftiende dag nadat we Lichtenfels hadden verlaten en toen we nog bijna veertig mijl van onze bestemming verwijderd waren, landden we op een kale rots en kookten we het laatste karige deel van onze proviand. In deze noodsituatie smeekten we de Heere om ons niet toe te staan om te verhongeren op die verlaten plek, aangezien het een makkelijke zaak voor Hem was om een doorgang voor ons te openen en het ijs was op Zijn bevel evenals de golven.

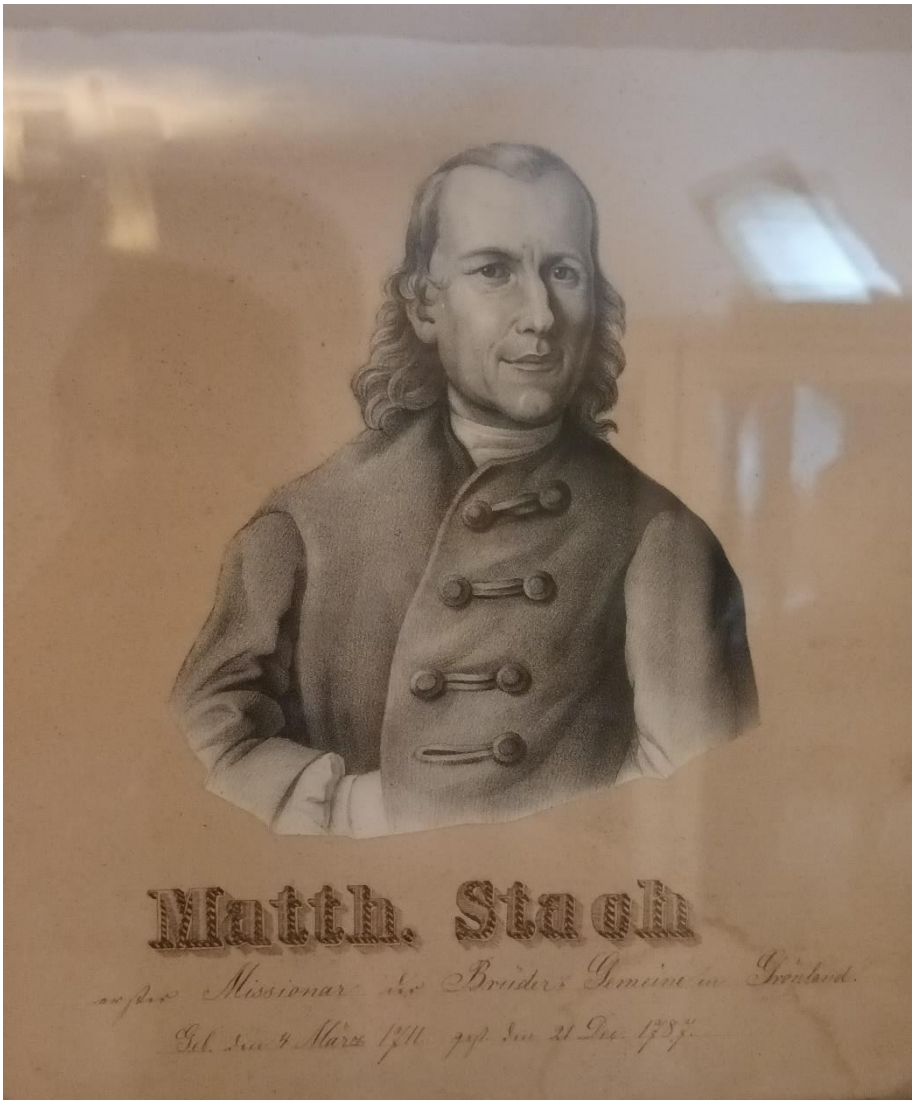

Het portret van Matthaüs Stach. (Foto genomen in het zusterhuis-museum in Christiansfeld, (Denemarken)

Om ongeveer twee uur 's nachts klom ik naar de top van een hoge heuvel om te zien of er een opening in het ijs voor ons was. In de richting waarin we wilden verdergaan, was geen water te zien, maar alles was een ongebroken wit. Maar zeewaarts, merkte ik tot mijn grote vreugde, was er een opening waardoor we misschien wat verder konden komen. Ik maakte snel mijn metgezellen wakker met dit goede nieuws en we vertrokken. Hoe verder we kwamen, hoe beter het kanaal werd. Het was alsof de Heere Zelf het voor ons had gemaakt, want het was niet breder dan zou hebben toegelaten als twee boten elkaar passeren, en het ijs was aan beide kanten opgestapeld als muren. In de middag bereikten we onze bestemming in veiligheid, en dankbaar voor de beschermende zorg van de Heere."[144]

In 1812 keerde John Michael terug naar Lichtenfels. Toen hij daar aankwam waren er jonge mensen die in een 'wanordelijke toestand' verkeerden en een nadelige invloed uitoefenden op de andere mensen in het dorp. Daarop smeekte John de Heere om de nodige moed en wijsheid om hiermee om te gaan en om de orde en rust weer terug te doen keren. "Hij beschaamde mij niet, maar zegende mijn inspanningen om een verbetering van gedrag te bewerkstelligen."[145]

Aan het eind van het jaar 1816 keerde John Michael van Nieuw-Herrnhut naar Duitsland terug om daar de winter door te brengen en verschillende mensen en plaatsen te bezoeken.
Maar de reis ging niet voorspoedig. "Toen alles donker was, stak er zo'n verschrikkelijke orkaan op dat er alle vooruitzichten waren dat ons broos en zwaar beladen schip in stukken zou breken. Bovendien lagen de meeste van onze bemanningsleden ziek in bed; koud en nat; alleen de kapitein, de stuurman en een matroos waren op en konden de zeilen binnenhalen. De kapitein verloor de moed volledig, maar we waren vol vertrouwen op de genade des Heeren en voelden ons verzekerd dat we onze bestemming in veiligheid zouden bereiken. Zo lang duurde het stormachtige weer dat de kapitein besloot te overwinteren in een kleine haven aan de kust van Noorwegen."[146]
Omdat ze daar niet in staat waren om voedsel te krijgen voor een langere tijd, zat er niets anders op dan om toch door te varen naar het zuiden. Uiteindelijk kwamen zij op 3 december veilig in Kopenhagen aan. Daarna ging de reis verder richting Duitsland waar zij op 4 januari in Herrnhut aankwamen.

Toen hij in Duitsland aankwam was een van zijn doelen om een vrouw te vinden. Hij schrijft daar zelf over: "Een onderdeel van mijn bezoek aan Europa was dat ik zou trouwen en ik smeekte onze Heiland ernstig op mij een partner die geheel aan Hem is toegewijd en geschikt is voor mijn werkt in Groenland."[147]
De Heere verhoorde zijn gebed en doormiddel van het lot (wat toen in die tijd bij de Hernhutters een gebruik was, geen misbruik!) werd Johanna Marie Beck gekozen. Zij was de kleindochter van Johannes en Rosina Beck. Johanna Marie was op 20 september 1788 in Lichtenfels geboren. In 1806 werd zij het hoofd van de zusters van de Moravische Broeders.
Zij trouwden in 1817 en trokken daarna naar Groenland terug. Maar ook deze reis was moeilijk. Er was veel ijs in de Straat Davis en ze zeilden wel 6 weken tussen Groenland en Amerika heen en weer om een weg te zoeken door het ijs. Op 28 juli kwamen zij in uiteindelijk in Nieuw-Herrnhut aan. Zij werden welkom geheten door de zendelingen die daar waren en zij zelf schrijft

[144] James Eberle, "From Greenland's Icy Shore" Blz. 47-48. Vertaald door mij; KJB. Helaas van de Schrijver en uitgever geen reactie gehad op de vraag om dit te mogen publiceren. Heeft iemand er bezwaar tegen, dan wordt het verwijderd.
[145] James Eberle, "From Greenland's Icy Shore" Blz. 48. Vertaald door mij; KJB.
[146] James Eberle, "From Greenland's Icy Shore" Blz. 48. Vertaald door mij; KJB.
[147] James Eberle, "From Greenland's Icy Shore" Blz. 48. Vertaald door mij; KJB.

over haar komst in Groenland: “Ik voelde me al snel helemaal thuis bij de Groenlanders en leerde van hen te houden en beheerste al snel hun taal.”[148]

Op 5 januari 1818 werd hun eerste zoon geboren in Nieuw-Herrnhut. Bij zijn doop kreeg hij de naam Jacob Amandus.
In 1819 trok het kleine gezin naar Lichtenfels wat hun nieuwe werkterrein werd. In datzelfde jaar werd hun tweede kind geboren, Sophie Ernestine. Hierna werden er nog 4 kinderen geboren, Louse Emilie (1823) Gustav William (1826), Pauline Mary (1828) en Frederic Theodore (1829). In 1830 trokken de 3 oudste kinderen naar Duitsland om onderwijs te krijgen in Kleinwelka.

Het oudste huis in Kleinwelka, gebouwd in 1752. Hier woonden o.a. de zendelingen als zij in Kleinwelka over waren.

[148] James Eberle, “From Greenland's Icy Shore” Blz. 50. Vertaald door mij; KJB.

Het Broederhuis in Kleinwelka.

Foto Boven: De jongensschool in Kleinwelka. Toen de kolonie in 1751 werd gesticht, werd in het landhuis een kostschool gevestigd. Na verschillende locatiewisselingen werd in 1776 het eerste echte internaat met vijf jongens en twee broers opgericht. Slechts twee jaar later bouwde de gemeenschap haar eerste instelling als uitbreiding van het bestaande huis. Het bood plaats aan 24 kinderen in twee kamers. In 1787 moest een vleugel van het gebouw worden vergroot. In 1838 werd vanwege de groeiende behoefte aan ruimte ook het oorspronkelijke gebouw uitgebreid. Op deze school, een belangrijk onderwijscentrum in Oberlausitz, kregen voornamelijk kinderen van zendelingen uit de Moravische koloniën in Afrika, Azië, Amerika en Europa hun opleiding gedurende enkele jaren totdat zij overstapten naar de hogere klassen op de Moravische pedagogische school in Niesky.

Foto links: een gedeelte van de begraafplaats in Kleinwelka.

Hier in Kleinwelka was jarenlang een soort kostschool waar kinderen van de zendelingen van over de hele wereld onderwijs kregen.
Vier jaar later gingen John en Marie met hun jongste 3 kinderen naar Duitsland en ook deze gingen naar de school in Kleinwelka.
In april 1835 trok John Michaël weer naar Groenland en kwam daar in Napersok aan. Er was nog veel werk te doen, want veel Groenlanders kenden de Heere nog niet. Helaas ging de gezondheid van Eberle achteruit. In 1839 moest hij Groenland verlaten en is er niet meer teruggekeerd. Er zijn ook geen kinderen of kleinkinderen van hem later in Groenland als zendeling geweest. Op deze zeereis waren er ook weer veel stormen en ging het maar ternauwernood goed. Gelukkig kwam hij op 20 oktober behouden in Kleinwelka aan.
John Michael Eberle stierf in 1859 in Kleinwelka en werd begraven op de plaatselijke begraafplaats.

3.4. **De verschillen tussen Denen en de Broedergemeente.**

In het document is veel te lezen over de Hernhutters en de Deense zendelingen.

Het liefst had ik dit hoofdstukje overgeslagen, maar omdat er geen kerkelijke eenheid in Groenland was en de Hernhutters en Denen verschillende visies en Schriftuitleg hadden moet ik ook hier iets over schrijven. De verdeeldheid resulteerde daarin dat er lang niet altijd vrede en eensgezindheid was onder de zendelingen.
Hans Egede die Luthers was, en wel verschillende boeken van Piëtisten, zoals van Spener en Arends had gelezen, kon zich niet verenigen met de Piëtisten en nog moeilijker met de Hernhutters.
De Hernhutter zendelingen daarentegen konden zich niet verenigen met het Lutherse geloof van de Deense en Noorse zendelingen. Dit botste regelmatig.

Eerst iets over de Hernhutters en hun leer.
Allereerst waren zij heel trouw aan elkaar, de Hernhutters waren een hechte gemeenschap Zij hadden een groot vertrouwen in de Heere en hielpen elkaar zoveel men kon. De bereidheid om als zendeling naar verre oorden te trekken was groot. In tegenstelling tot de Denen, was er bij de Hernhutters geen sprake van een grondige theologische opleiding. Sterker nog, de Hernhutters hadden niet zoveel op met theologie. Men vond dat men een levend geloof moest hebben en de nadruk las op de Heere Jezus en Zijn lijden en sterven. Men moest geloven dat de Heere Jezus voor hem gestorven en geleden had. De hoofdzaak was dat degenen die zich bekeerd hadden, een levend geloof hadden en met een brandende liefde voor de Heiland leefden. In het hart van de Hernhutters leefde een vurig verlangen om het Evangelie aan hun naaste te brengen. Of die nu dichtbij of ver weg woonden maakte niet uit. Het Evangelie moest verspreid worden, liever vandaag dan morgen.

Hans Egede was geen zendeling in het geest van het piëtisme. Hij was een geestelijke, een priester, met de wens om zending te bedrijven in Groenland. Dat land was op zijn hart gebonden. Maar achter hem stond geen levende gemeente die hem uitwendig en innerlijk steunde, maar eerder een zendingscollege in nauwe samenwerking met de koning en de regering. Zijn werk was verbonden met de handel. Van jongs af aan was hij opgegroeid in een staatskerk. Een kerk met een eigen dogmatiek, gewoonten, ambtskleding en manier van preken.

De Denen kregen een opleiding aan het Zendingscollege in Kopenhagen. De Hernhutters daarentegen kregen zo goed als geen opleiding. Hun gebrek aan opleiding en gebrek aan bekendheid met andere godsdiensten zorgden ervoor dat er veel onkunde was, hoe men met de heidenen moest omgaan en ook wisten ze vaak niet goed hoe ze de heidenen moesten onderwijzen. Hun hart daarentegen brandde om het Evangelie aan de Groenlanders te preken.
Een ander probleem dat ontstond in opleiding-verschil was dat de Denen mensen wilden opleiden tot priester en leraar. De Hernhutters daarentegen vonden dat een gelovige al automatisch de waardigheid heeft om als priester en leraar op te treden en als gevolg daarvan legden zij heel weinig de nadruk op goed onderwijs; daarbij kwam dat zij geen dogmatiek hadden en de Denen wel.
In de praktijk “waren ze voor de catechumenen een sterke stimulans om in deze wereld kuis, rechtvaardig en God welgevallig te leven, en in het geloof in de gekruisigde Heiland de zekere reden om te hopen op een gelukzalige eeuwigheid.”[149] Pas als de Groenlanders dit ondervonden, dan gingen ze meer in op de christelijke leer. De Hernhutter-broeders wisten heel goed om te gaan met degenen die de Heere Jezus wilden kennen, maar om het geestelijke leven op een gezonde en natuurlijke manier te voeden en de mensen te onderwijzen in verdere en nadere kennis van het Christelijke geloof, daar bleef het op steken. “Wat dat betreft hadden ze oneindig

[149] H. M. Fenger, “Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760” Blz. 198.

veel van Egede kunnen leren."[150] Zij hadden de Groenlanders op gevoel voor het Evangelie gewonnen, maar de diepgang werd vaak gemist.
Een ander verschil was de visie op Groenland als zendingsland. Hans Egede preekte het Evangelie aan iedere Groenlander die hij kon bereiken. Zijn missie was direct vanaf het begin gericht op het bekeren van het hele Groenlandse volk, de Broeders waren gericht op een gedeelte van het volk. Ook Spangenberg had deze beperking in hun arbeid op het oog, zoals blijkt uit zijn bekende uitspraak: "We zijn er vast van overtuigd dat het niet onze roeping is tot nationale bekering, maar om de invoering van het christendom onder hele naties en om ergens te beginnen."[151] De Hernhutters keken te veel naar de mens en wie zij waardig achten, die predikten zij het Evangelie. Dit in tegenstelling tot het bevel om aan allen het Evangelie te prediken en dat God kiest/ besluit wie zalig worden en wie niet.
Ook hier was er een verschil. De Hernhutters leerden geen uitverkiezing. Maar Gods Woord leert het wel, zie Rom. 8:28-30 en Matth. 22:14. Dit heeft tot gevolg dat een mens niet bepaald wie er zalig wordt en wie niet. Hierin dwaalden de Hernhutters.
De Groenlanders die christen waren geworden waren daarentegen erg geneigd om te geloven in een onvoorwaardelijke predestinatie. Het gevolg hiervan was dat het moeilijk was om de Groenlanders te laten begrijpen dat een persoon zijn leven kan verkorten door onvoorzichtigheid of door zijn eigen schuld. Hun stelling was dan: wanneer het aantal door God bepaalde dagen bereikt is, dan kan een persoon worden uit dit leven worden geroepen en niet eerder of later.
Ook was er verschil in visie omtrent de Drie-eenheid. H.M. Fenger[152] schrijft dat de visie van Zinzendorf was dat de Groenlanders al een God dienden, en daarom niet primair ervan overtuigd moesten worden dat er een God bestaat en dat er maar 1 God is. Spangenberg adviseerde daarentegen de drie eerste Hernhutter zendelingen dat zij eerst moeten bewijzen aan de heidenen dat er een God is en met hen praten over Zijn eigenschappen en volmaaktheden.[153]
En al heeft Zinzendorf gelijk dat de Groenlanders/ heidenen al goden kenden en in 'iets hogers' geloven; dan is het nog steeds noodzakelijk dat zij als eerste in de ware God van de Bijbel onderwezen moeten worden. Fenger wijst dan ook terecht op Rom. 1 en Hand. 17.
Hans Egede stond meer in de lijn van de leer van Reformatoren waarbij de drie Goddelijke Personen elk Hun eigen werking en bestuur in de Heilsorde hebben. Bij de Hernhutters stond het werk van de Zoon in het middelpunt. Volgens Zinzendorf is niet de Vader Die de wereld heeft geschapen en in stand houdt, het is niet de Vader Die Zijn Zoon heeft gegeven voor de redding van de mensen en Hem uit de dood heeft opgewekt, maar het is Jezus Christus die het allemaal Zelf heeft gedaan[154].
Ook leerde Zinzendorf dat er onderscheid is in de 3 Goddelijke Personen. De Een is meerder dan de Ander. Ook achter deze leer kunnen wij niet achter staan. Kortom de 2 totaal verschillende visies van de Egede en van de Hernhutters botsten ook met elkaar. Over de 3 Goddelijke Personen dachten Egede en de Deense zendelingen én de Hernhutters over het algemeen heel verschillend. De werking van Gods Geest en het werk van de Vader stonden bij de Hernhutters veel meer op de achtergrond. Bij hen was het Jezus en Zijn borgwerk wat de volle nadruk kreeg.

Ook met betrekking tot de doop was er verschil. Bij de doop werden door de Hernhutters de volgende woorden uitgesproken: "Ik doop u in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des

[150] H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 198.
[151] H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 204.
[152] H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 204-205.
[153] Zie 3.1. Graaf von Zinzendorf en de zending in Groenland. En: Ove Vandel, "Brødremenigheden i Grønland 1733-1900" Blz. 26 en 27.
[154] H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 205.

Heiligen Geestes, in Jezus dood." De toevoeging "in Jezus dood" was typisch een uitdrukking van de Hernhutters. Ook vroegen de Hernhutters in tegenstelling tot de Denen allerlei vragen bij de doop. Ze moesten beloven bij de zendelingen te blijven en overeenkomstig Gods Woord te wandelen. De Denen hadden hier moeite mee. Ze vonden dat hiervan geen voorschrift in de Schrift stond en daarom moest dat achterwege gelaten worden. H. M. Fenger merkt hierbij nog het volgende op: "Ondanks het ontbreken van de doopvoorwaarden van de christelijke kerk en ondanks de toevoeging aan de doopwoorden, moet de doop van de broeders worden beschouwd als een christelijke doop die de genade van de Heilige Geest bracht; het werd gedaan in de Naam van de Drie-enige God. Daarom kan men ook meer van het vuur en de kracht van de Heilige Geest vinden bij de Broedergemeente in Nieuw Herrnhut dan bij de Deense Zending, omdat de doop vaker werd aangekondigd bij de eerste dan bij de laatste."[155]

Maar de kern van het verschil was de rechtvaardigmaking.
Voor Hans Egede was de reden voor Gods rechtvaardigmaking twee zaken: ten eerste Gods genade en barmhartigheid, en ten tweede Christus' verdienstelijke verzoening. Aan de menselijke kant is het geloof dat zich vastklampt aan Christus als de enige weg tot redding. De rechtvaardiging bestaat daarin, dat de gerechtigheid van Christus aan de boetvaardige zondaar wordt toegerekend. Het geloof is een hand die die gerechtigheid aanneemt.
De visie van de Hernhutters was heel anders. Zij benadrukten dat verlossing en herstelling met God voor alle mensen aanwezig was, ook voor Joden, Turken en heidenen. De toerekening van de gerechtigheid van Christus was voor de Broeders meer algemeen. Op de boetvaardigheid legden zij niet zo zeer de nadruk. Ook hoeft een gelovige zich niet tot een heilig leven te dwingen. Zij stelden, dat als iemand tot geloof in Christus komt, dan heeft hij het en leeft hij ernaar. "Zijn bloed reinigt van alle zonden." Dat is de boodschap die Herrnhut zonder franje wil doorgeven en tot aan de einden van de aarde verbreiden. Deze houdt in dat Christus overwonnen heeft over zonde, dood en hel. De graaf kan zich niet langer meer vinden in het bekeringsproces dat de piëtisten benadrukken, waarbij het zondebesef en de ontdekking van de overblijvende zonde in de gelovigen zo worden uitvergroot. Het bevrijdende Evangelie dat Luther preekte, spreekt hem meer aan. Vreugde en dankbaarheid vanwege de voerwinning die Christus door Zijn dood en opstanding heeft verworven, moeten de gelovige kenmerken. Hij hoeft niet eindeloos in zijn eigen zondigheid te graven en te verzinken."[156] De Hernhutters stelden in tegenstelling van Hans Egede en de Luthersen eerst geloof en dan het afsterven van de zonde. En niet eerst overtuiging en zondebesef en dan pas verlossing. "De verzoening door Christus is voor de graaf zo uitgestrekt dat deze de hele wereld omvat. Christus is voor alle mensen gestorven en heeft de gehele wereld lief".[157] Dit resulteerde erin dat men het Evangelie aan alle mensen verkondigde; zonder de wet als een tuchtmeester tot Christus te 'gebruiken'. Kortom er was groot verschil in visie over de wet, de rechtvaardigmaking en de heiligmaking.

De 2 totaal verschillende achtergronden, visies en tegenstellingen en ook het grote verschil dat er was in kennis en opleiding zorgden ervoor dat er botsingen kwamen.

Bij aankomst in Groenland werden de 3 zendelingen, Matthäus en zijn neef Christiaan Stach en Christiaan David heel vriendelijk door Hans Egede ontvangen. De aanbeveling die ze van de koning bij zich hadden las hij en hij luisterde naar de koning. Hij probeerde de Broeders met vriendelijkheid en op allerlei manieren te helpen. Hij hielp hen om de taal te leren, ondersteunde hen bij de pokkenepidemie en als ze iets nodig hadden wilde hij ze daarbij helpen.

[155] H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 212.
[156] L. J. Van Valen. "Een brandend hart voor Jezus". Blz. 139.
[157] L. J. Van Valen. "Een brandend hart voor Jezus". Blz. 141

"Keer op keer vertellen de dagboeken van de Broeders over zijn [Egedes] weldaden, die ze bijna niet durfden te aanvaarden. Het is daarom diep beschamend hoe weinig dit praktische christendom de Broeders hielp om achter het zo vreemde uiterlijk van de man van de kerk te kijken en recht te laten doen aan zijn gedrag."[158]
Vanaf de eerste Pinksterpreek, die ze een paar dagen na hun aankomst hoorden, werd hun oordeel geveld: "Hij is een natuurlijke, onbekeerde priester, zoals de meesten zijn…. "Hij is ook erg onwetend en kent de tale Kanaäns niet".[159] Ook vond Christian David dat de leer van Hans Egede 'ellendige orthodoxie' was. Daar moest hij niets van hebben.
Ze dachten werkelijk dat zo'n man als Egede niet bekeerd kon zijn en dat hij zelfs nog nooit met een kind van God gesproken had.

Op deze betichtingen reageerde Hans Egede als volgt: "U noemt de zuivere lutherse leraar ellendige orthodoxie, maar u bent een ellendige dwaas als u zo spreekt! Het lijkt me dat u er beter aan had gedaan om bij het vak van je meester te zijn gebleven en niet te veronderstellen om leraar te zijn zonder geroepen te zijn. Als ik of iemand anders die uw vak niet had geleerd een huis zou willen bouwen zonder touw en hoek, zouden jij en alle anderen lachen om zo'n onderneming, want het huis zou ongetwijfeld krom en scheef zijn. En je belooft om Gods huis te bouwen! Maar onverstandig, want in plaats van vuurvaste materialen van het zuivere goud van het geloof, bouw je op apostolische gronden je eigen verwarring en het stokwerk[160] van on-Bijbelse meningen, hooi en stoppels. Desondanks nodig ik u en iedereen uit om mij te bewonderen om mijn uiterlijke manier van leven. God alleen kent de binnenkant, en het is niet aan u om te oordelen."[161]

Maar helaas hielp deze brief aan David niet. Christian David blijft Egede bekritiseren. Hij stelt dat Egede in plaats van de tijd te gebruiken om Groenlanders te bezoeken, dat hij die tijd gebruikt voor wereldse zaken. Ook vind hij dat Hans Egede niet gastvrij is en nalaat om hen taalonderwijs te geven. Volledig onterechte kritiek!

Zendeling Christian David was er heel stellig van overtuigd dat Egede de Catechismus van Spener moest ondertekenen. Een zaak die Egede niet deed. Egede had een andere overtuiging. Het gevolg hiervan was dat David niet vriendelijk kon zijn tegen de in zijn ogen, onbekeerde Hans Egede.
Het is wel heel groot om te lezen[162] dat Egede in een brief schrijft dat hij al zijn noden en zorgen tegen de Heere zegt en dat hij vraagt om op de juiste manier met de situatie om te gaan.
In februari 1734 stop Hans Egede met de 'strijdbrieven'. Hij zag in dat het hopeloos was om verder over en weer brieven te schrijven. "Echte piëtisten zijn mij zeer dierbaar, maar of u dat bent, is voor mij een vraag. Ik herken u niet als zodanig.... Tot slot vraag ik u mij voor de toekomst te [163].....voor/ met uw smakeloze geschriften en onchristelijke beschuldigingen, omdat ik van plan ben geen woord van uw brieven te lezen of te beantwoorden, omdat ik, God zij dank, betere dingen te doen heb met mijn tijd. Hierbij vaarwel."[164]

[158] Ove Vandel, "Brødremenigheden i Grønland 1733-1900" Blz. 46.
[159] H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 138. En Ove Vandel, "Brødremenigheden i Grønland 1733-1900" Blz. 46.
[160] Iets dat gebouwd of gemaakt is met fragiele en dunne stokken.
[161] Ove Vandel, "Brødremenigheden i Grønland 1733-1900" Blz. 49.
[162] Ove Vandel, "Brødremenigheden i Grønland 1733-1900" Blz. 49.
[163] Hier staat het Deense woord *forskane* waarvan ik de betekenis niet heb kunnen vinden. De bedoeling van de zin is dat Egede vraagt om te stoppen met het schrijven van brieven.
[164] Ove Vandel, "Brødremenigheden i Grønland 1733-1900" Blz. 51-52.

Niet alleen tussen Egede en Christian David botste het, ook later tussen zendelingen zoals de Deen Sylow die strikt Luthers was in zijn opvattingen en niet wilde afwijken van de leer van Hans Egede en de Hernhutter zendeling Drachart.
Drachart was in 1739 naar Groenland getrokken, na een Lutherse opleiding in Kopenhagen te hebben gehad. Maar door contact met de Piëtisten en de Moravische broeders veranderde hij van gedachten. Helaas werd hij zo sterk overtuigd van zijn eigen gelijk, dat hij geen ruimte overliet voor andersdenkenden.
"Drachart had als student interesse getoond in piëtisme en hij maakte al snel contact met de Moravische Broeders die zich in Nieuw Herrnhut, in de directe omgeving van Godthaab, hadden gevestigd. Hun invloed op Drachart was groot en hij begon enkele van hun praktijken over te nemen. Als gevolg daarvan kwam hij in conflict met zijn superieuren in de Lutherse missie; ze hadden nooit de zendingstactieken van de Moraviërs goedgekeurd, die naar hun mening te veel op de emoties speelden."[165]

F. L. Kölbing schrijft in zijn geschiedenis over de Broeders in Groenland o.a. het volgende: "Maar juist deze toenadering[166] tot de broeders werd niet goedgekeurd door hun tegenstanders in Groenland en Kopenhagen." De Denen waren niet blij dat zendeling Drachart overhelde en uiteindelijk ook overging naar de Herrnhutters. De Denen "probeerden ook verschillende obstakels op te werpen voor de missie van de Broeders, zowel de overtocht van de missionarissen" maar ook probeerden ze de activiteiten in het land zelf te verhinderen.
"Om de geldigheid van de kerkelijke activiteiten van de broeders, die zij [de Denen] betwistten, vast te stellen, werd Matthäus Stach op 12 december 1741 door bisschop Polycarpus Müller tot priester gewijd in Mariënborn. Tijdens de aanwezigheid van hem in Kopenhagen in 1742, diende David Nitschmann, als vertegenwoordiger van de Moravische Kerk, een verzoekschrift in bij koning Christian VI. een waarin hij pleitte voor bescherming tegen de ervaren beperkingen. Nadat rapporten en adviezen waren verkregen van het Mission College, werd op 16 maart 1742 een koninklijk besluit uitgevaardigd, waarbij Matthäus Stach op grond van zijn wijding werd erkend als de gewone leraar van de Groenlandse Broeder Mission, en toestond om de sacramenten en andere kerkelijke activiteiten ongestoord te verrichten, en tegelijkertijd dat voor het uiterlijke bestaan van de missionarissen in de toekomst zorg gedragen werd."[167]

Het gebeurde wel dat de Hernhutters de boeken en geschriften van de Denen niet wilden gebruiken en 'eigen boeken' ed. gebruikten.

Over al deze geschillen en discussies, ja zelfs vijandige houdingen werd geschreven naar het Zendingscollege en aan de Graaf van Zinzendorf. De verschillen bleven in Europa niet onbekend, en men probeerde er alles aan te doen om tot een toenadering te komen en dat men niet in verwijdering en vijandschap van elkaar zou leven.

In een brief, gedateerd op 22 september 1735 gericht aan graaf Von Zinzendorf, spreekt Hans Egede, aan de graaf allereerst zijn dank uit vanwege de hulp die de graaf en de gemeenschap in Herrnhut geeft om hem te helpen bij de bekering van de 'onwetende Groenlanders'. Hij bedankt heel vriendelijk voor de christelijke hulp en voelt zich daartoe verplicht. Daarna volgt er een bedenking: "Maar het doet me pijn dat goede vrienden hun christelijke bedoelingen niet delen, omdat ze erg gescheiden van ons zijn, in die zin dat ze niet met ons verenigd kunnen worden vanwege speciale meningen en verdachte manieren van spreken."

[165] http://www.biographi.ca/en/bio/drachart_christian_larsen_4E.html
[166] Toenadering van Drachart tot de Herrnhutters wordt bedoeld.
[167] Friedrich-Ludwig Kölbing, "Mission der evangelischen Brüder in Grönland", blz .92-93.

“Ik ben zeer verrast, aangezien ik de uitleg en vragenboeken van Uwe Excellentie over de Catechismus van Luther heb gelezen en ze heel orthodox vind en in overeenstemming met onze evangelische leer, dat ze [toch] per slot van rekening niet dezelfde mening hebben als Uwe Excellentie”.
“Misschien begrijp ik uw ongebruikelijke manier om dingen te zeggen niet helemaal; maar omdat ze onze Augsburgse belijdenis weigeren, weet ik niet wat ik tegen ze moet zeggen. Uwe Excellentie oordeelt zelf in hoeverre het mogelijk is om ons met hen te verbinden, en welke vrucht het zal hebben onder de heidenen als de ene partij de andere zou straffen omwille van onjuiste leer”.
Ook schrijft Egede dat hij erg blij zou zijn als de Groenlander er toe zouden kunnen gebracht worden om de Evangelische leer te accepteren die in overeenstemming is met Gods Woord.
Het Groenlandse zendingswerk moet toch geen hinder ondervinden van onze meningsverschillen? Op deze wijze schrijft Egede een vriendelijke brief aan de graaf waarin hij zijn zorgen uit over de verschillen in leer die het zendingswerk niet bevorderen.
Toen Hans Egede 9 augustus 1736 met zijn dochters en zijn zoon Niels terug naar Denemarken reisde, ging ook Christian Stach met hem mee[168].

Het gebeurde dat zendeling Drachart een brief aan bisschop Pontoppidan schreef, en in deze brief is te lezen hoe hard en oneerlijk hij Egede beoordeelde. Hij beschuldigd Egede van ‘liefdeloze transacties’ en maakte ongegronde berispingen.
Egede’s benadering van de zending, kwam volgens hem niet overeen met die van de apostelen, daarom kon hij geen rekening houden met de vermaningen die Egede hem in de loop van zijn ambt had gegeven. Ja, hij vond het zelfs ronduit verkeerd dat Egede vooral de zendelingen had ingeprent om ervoor te zorgen dat de Groenlanders hun christelijke onderwijzen zorgvuldig zouden leren en de geloofsartikelen zouden kennen.
De brief staat vol met de grofste aanvallen op Egede's karakter, waarmee hij zijn eigen nalatigheid probeerde te verbergen. Maar ook heeft hij geen goed woord voor zendeling Sylow, die hij beschuldigt van onverdraagzaamheid en arrogantie.[169]

De onenigheid, twist en tweedracht tussen Drachart en Egede heeft jaren geduurd. Drachart vertelde aan de Groenlanders dat ze niet naar de Deense zendelingen moesten luisteren. Ook verachte hij de Catechismus van Luther en vond dat een nutteloos geschrift. Hoe Egede en het Zendingscollege ook hun best ook deden, het hielp niets.
Maar ook na het vertrek van Drachart veranderde de situatie niet veel en kwam er geen goede relatie met de Deense zendelingen. Keer op keer kwamen de Broeders verdachte vermoedens op het spoor. Ze werden ervan beschuldigd de catechismus alleen als leesboek voor kinderen te gebruiken, dat ze een ‘concurrentievertaling’ van het Nieuwe Testament hadden gemaakt, ed.

“Uit rapporten van 1744 en 1745 blijkt dat Egede zijn naaste niet beschuldigde uit haat of lichtzinnigheid, maar alleen omdat hij waarheid en oprechtheid liefhad en de zaak niet anders kon beoordelen dan het in werkelijkheid was. Egede streefde er alleen naar dat de heerlijkheid van God en het Evangelie van Christus op een grondige en redelijke manier onder de onwetenden kon worden bevorderd.”[170]
Alle gebeurtenissen, tegenwerkingen en vijandschap zorgen ervoor dat Egede diep bedroef en een gebroken man werd. Het gevolg was dat hij aan het Zendingscollege in Kopenhagen vroeg of hij Groenland mocht verlaten en in rust en vrede zijn laatste levensjaren mocht doorbrengen.

[168] Friedrich-Ludwig Kölbing, “Mission der evangelischen Brüder in Grönland”, blz .64
[169] Bron: H. M. Fenger, “Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760” Blz. 234-235.
[170] H. M. Fenger, “Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760” Blz. 240.

Het gevolg hiervan was dat hij in 1736 Groenland verliet.

Toen zendeling Rasmus Bruun in 1752 als zendeling in Groenland aankwam, klaagde hij hevig over de grote verwarring die er was in de religieuze opvattingen van zijn gemeente.
Ze kenden de leer van de drie-enige God niet goed, zij noemden Jezus zowel de Vader als de Schepper[171]. Volgens de gebruikelijke leer van de Hernhutters had Drachardt er geen nadruk op gelegd. Ook waren ze niet onderwezen volgens een specifiek plan, Luthers Catechismus, en van de weg der zaligheid wisten ze weinig af. Ze gebruikten alleen Psalmen van de Hernhutters, waar ze zelfs niets van begrepen, en de gebeden die door Hans Egede waren vertaald, waren hen volkomen onbekend. Het was dan ook niet verkeerd dat Hans Egede zich bij het Zendingscollege beklaagde over de verwarrende omstandigheden waarin de zending in Godthaab was gekomen. Egede schrijft o.a. "Dus in plaats van eenvoudige en zuivere fundamenten in de leringen van het christendom, worden ze [de Groenlanders KJB] geleid tot bloemrijke en zeker voor hen onbegrijpelijke uitdrukkingen, waarin de hele theologie van de Hernhutters bestaat. - Moge God, in Zijn genade voorkomen dat deze vergankelijke klif het zaad van het zuivere Woord volledig overwoekert en volledig verstikt, dat anders zou worden gezaaid onder de arme en eenvoudige mensen."[172]

Jaren later was de situatie vermoedelijk wel wat meer samenwerkend en had men in ieder geval goed contact met elkaar.
Op 4 november 1816 was 's morgens de begrafenis van zendeling Heinrich Menzel. Deze Herrnhutter zendeling had vanaf 1783 al in Groenland gewerkt. Op de begrafenis kwam niet alleen de de gemeenteleden die in Nieuw-Herrnhut woonden, maar ook bijna alle Groenlanders die zich bij de Denen hadden aangesloten. De zendeling was bij ieder geliefd en gewaardeerd.

In 1821 was het honderd jaar geleden dat de eerste zendeling van de Groenlanders, Hans Egede, vanuit Noorwegen in Groenland aankwam. Het Koninklijke Deense zendingcollege in Kopenhagen wilde dat dit op alle Deense zendingsposten werd gevierd. De datum werd 7 oktober, omdat de Groenlanders dan weer in hun winterverblijf waren. De Herrnhutter zendelingen werden in de 3 plaatsen, Lichtenfels, Lichtenau en Nieuw-Herrnhut ook gevraagd door middel van een brief van de Handelsinspecteur Mühlenfort om ook deze dag met plechtigheid en zegen te vieren. Dit gebeurde ook en de Groenlanders werden door de directie van de Deense handelspost verrast en aan hun werden o.a. groenten, vlees en bier uitgedeeld[173].

3.5. Regelement van de Broedergemeente.

Op 16 maart 1736 werd door de Broedergemeente op Groenland een regelement, een document van 8 regels aangenomen die hen met elkaar moesten verenigen en getuigde van hun theologisch uitgangspunt[174].
"Tot het begin van onze hoge gemeenschap en broederschap, tot de voorkoming van een breuk van het geloof in onze roeping en trouw aan God en de werken Zijner handen, moeten de volgende punten door ons worden vastgesteld en nageleefd:
1. Onder ons mag niet worden vergeten dat we hier zijn gekomen in geloof en vertrouwen in God, onze Verlosser ..., niet in het zien, maar in het geloof en daarom volharden we in geloof en gebed, totdat de Heere Zich voorbereidt om Zion te bouwen en een deur voor ons opent.

[171] Dit leerden de Hernhutters. De Denen konden zich daarmee niet verenigen. Het is ook niet Bijbels.
[172] Brief van Hans Egede, geschreven uit Strubbekjøbing 3 januari 1753. Bron: H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 277.
[173] Friedrich-Ludwig Kölbing, "Mission der evangelischen Brüder in Grönland", blz. 209-210
[174] Deze regels heb ik met toestemming van het *Museum Tusculanum Vorlag* uit het Deens vertaald. Bron: Mogens Hindsberger, "Den grønlandske kristendomsopfattelse fra Hans Egede til vore dage", blz. 42.

2. Moge de kennis van Christus, Die aan het kruis de reiniging van onze zonden door Zijn bloed heeft voltooid en een bron van eeuwige gelukzaligheid is geworden voor allen die geloven, een hoofdleer voor ons zijn, die zal getuigen in woord en daad als uit de rijkdom die God aanbiedt, en spreek niets anders dan wat Christus in ons heeft gewrocht, om de heidenen tot gehoorzaamheid in het geloof te brengen.
3. Dat we de taal leren in geloof, in liefde en hoop en de vreze des Heeren en ijverig aandacht schenken aan welke aanwijzingen de Heere ons daarin zal geven/ tonen, en deze met alle ijver volgen.
4. Dat we elkaar met eerbied ontvangen, en dat de een de genade van de ander erkent en bedoelt, en dat we elkaar onderdanig zijn in de vreze des Heeren.
5. Dat we ons in navolging van Christus houden aan broederlijke tucht, straf en vermaning onder elkaar.
6. Dat we uiterlijk ons werk doen in de Naam van de Heere, maar dat er waarschuwing, straf, en na herstel, vergeving moet zijn, waar dit ontbreekt.
7. Dat we ons geen zorgen maken en zeggen: wat zullen we eten, wat zullen we drinken en waarmee zullen we ons kleden, maar onze zorgen aanbevelen aan Hem Die de mussen voedt en de bloemen van het veld kleedt. En daarbij het woord van de Heere, als Hij zegt: In het zweet uws aanschijns zult gij uw brood eten, enz. En wat Paulus zegt: En gijzelve weet, dat deze handen tot mijn nooddruft, en dergenen, die met mij waren, gediend hebben." Hand. 20:34, en getuigt eveneens dat men zo moet werken.
8. De kus van liefde moet ook onder ons worden aanvaard als een teken van echte gemeenschap. Maar als een broeder zondigt en niet wandelt volgens de reinheid van het Evangelie, mijden we hem onmiddellijk, totdat hij zich voor God en de broeders heeft vernederd.

3.6. Nederland en Groenland.

In deze paragraaf wordt geprobeerd op onderstaande vragen een antwoord te geven:
Waarom er niet eerder dan in 1721 zending is bedreven in Groenland.
Of de Nederlanders ook zending hebben bedreven in Groenland.
Of er ook tussen Nederland en Groenland kerkelijke betrekkingen waren.

Waarom is er niet eerder zending naar Groenland bedreven?
Het antwoord hierop is ten dele te vinden in het boek van H.A. van Andel "De zendingsleer van Gisbertus Voetius". Hij legt daar namelijk uit dat ten tijde van de reformatie de kerk te maken had met vervolgingen. Er was zoveel werk te doen onder de christenen. Men moest de kerk geheel zuiveren van de Roomse leer. De Roomse leer moest vervangen worden voor een leer naar Gods Woord. Het Roomse kerkbestuur moest veranderd worden naar een kerkinrichting en kerkbestuur die Bijbels is. Daarbij hadden de mensen in Europa veelal heidense gewoonten, wisten weinig van de Bijbel. "De taak der reformatie tegenover die christenen met heidense opvattingen was zó veelomvattend, dat aan de heidenen buiten de muren der kerk bijna niet werd gedacht."[175]
De Roomse kerk bedreef in de 16e eeuw en ook later wel zending, vooral gingen er monniken van verschillende orden mee op de handelsschepen, "vestigden kloosters in heidense landen en bouwden daar kerken".[176]
Vanaf de 15e eeuw is met zekerheid te stellen dat de Roomse kerk geen zending heeft bedreven in Groenland. "Katholieke priesters bezoeken Groenland sinds 1930, nadat de bisschop van Kopenhagen, benedictijn Theodore Suhr, toestemming kreeg van het Vaticaan om toestemming

[175] H. A. van Andel, "Zendingsleer van Gisbertus Voetius", blz. 11.
[176] H. A. van Andel, "Zendingsleer van Gisbertus Voetius", blz. 12.

te vragen aan de Missionaire Oblaten van de Onbevlekte Maagd Maria om daar te missioneren."[177]
Pas sinds 1972 is er weer een Katholieke kerk in Groenland. En in 2011 waren 50 geregistreerde katholieken en slechts ongeveer 4 inheemse Groenlandse katholieken op een bevolking van 57.000 mensen.

Terug naar de protestanten en zending.
Niet alleen het vele werk dat er in (west-) Europa te doen was om christenen christen te maken, ook "de uiterlijke omstandigheden en machtsverhoudingen in de wereld der 16e eeuw waren voor een reformatorisch zendingswerk ongunstig. De volken, in wie de reformatie doorwerkte, kwamen bijna niet in aanraking met buitenlandse heidenen; hierdoor ontbrak de prikkel tot handelen."[178]
De eerste 2 zendingspogingen waren in de jaren 50 van de 16e eeuw. De ene ging uit van Genève en betrof Brazilië. De andere ging uit van koning Gustaaf Wasa van Zweden en betrof de in het noorden van zijn rijk wonende Lappen.
Omdat Roomse landen, voornamelijk Spanje en Portugal de macht op zee hadden was het voor de protestanten in begintijd ook onmogelijk om zending overzee te bedrijven.
Begin 17e eeuw kwam er verandering. Nederland was een van de eerste landen, zo niet het eerste protestantse land dat zending ging bedrijven overzee.
"Ongeveer vanaf 1600 begon in de Republiek een apart zeepastoraat".[179] Voor die tijd waren er al op verschillende schepen predikanten of ziekentroosters aanwezig. Later werd dit meer georganiseerd en via classis en kerken werden predikanten afgezonderd om één of meerdere jaren met een vloot mee te varen.[180]
"Het rechtstreeks verkeer met heidense en Mohammedaanse volken door de snel opbloeiende overzeese handel opende de ogen van velen onzer vaderen voor de geestelijke nood van die volkeren."[181] "Velen, die zich weinig bekommerden om de geestelijke dingen, toonden toch belangstelling voor het omzetten van het Rooms zendingswerk in Gereformeerd zendingswerk."[182]
In 1614 werd de Groenlandse of Noordse compagnie met Smeerenburg op Spitsbergen opgericht. Op deze Groenland-vaart gingen ook verschillende predikanten mee. Na wat zoekwerk vond ik 2 predikanten die ook op de Groenlandvaart hebben meegevaren naar Groenland. De 2 predikanten waren ds. Petrus Moerman en Bernardus van Laren.
Er zijn geen aanwijzingen dat zij in Groenland zelf 'geëvangeliseerd' hebben of gesproken met de inlanders. Sterker nog, de boten waar de predikanten op meevoeren gingen naar de wateren ten oosten van Groenland, naar Spitsbergen en de daar omliggende wateren[183].
De Noorse compagnie heeft nooit zending bedreven in Groenland.

Om verschillende redenen hebben de Hollanders nooit zending bedreven in Groenland.
Van Andel noemt verschillende mogelijkheden. Politieke en handelsbelangen waren de belangrijkste. Maar ook omdat men heel weinig van het land wist, er mogelijk zeer moeilijk met de mensen te communiceren viel en dat het land heel dunbevolkt was/is, maar ook dat het

[177] https://en.m.wikipedia.org/wiki/Catholic_Church_in_Greenland
[178] H. A. van Andel, "Zendingsleer van Gisbertus Voetius", blz. 12.
[179] L. J. Joosse, "Geloof in de Nieuwe Wereld: ontmoetingen met Afrikanen en Indianen (1600-1700)" blz. 105.
[180] Wie meer hierover wil lezen en de hele geschiedenis van de pastoraat op de zeevaart, leze bijv. L. J. Joosse, "Geloof in de Nieuwe Wereld: ontmoetingen met Afrikanen en Indianen (1600-1700)" hoofdstuk 2 "Kerk buitengaats"
[181] H. A. van Andel, "Zendingsleer van Gisbertus Voetius", blz. 13.
[182] H. A. van Andel, "Zendingsleer van Gisbertus Voetius", blz. 13.
[183] In het document over Noorwegen en Spitsbergen ga ik wat uitgebreider in op de predikanten en de Noorse Compagnie.

Oude kaart van Groenland, getekend door Hans Egede in 1741

een moeilijk bewoonbaar land was voor met name westerlingen vanwege de grote kou en ontbering van allerlei (noodzakelijke) levensbehoeften.
Aan het einde van de 16e eeuw en begin van de 17e eeuw wilde men een doorvaart vinden via het noorden en westen naar China. In 1614 voer Joris Carolus uit Enkhuizen langs de Oostkust van Groenland, langs Kaap Farewell heen en kwam aan de westkust van Groenland. Men dacht dat men dit kon claimen als ontdekt land, maar het bleek dat Groenland al eerder 'ontdekt' was. Ook in later tijd, in 1624 bijv. zijn er tochten ondernomen om meer van Groenland te ontdekken. De voornaamste tochten die in de 17e en 18e eeuw vanuit Nederland richting Groenland werden ondernomen, was vanwege de walvisvangst. Tot het einde van de 18e eeuw is er door de Nederlanders veel walvisvaart geweest. Niet alleen naar Groenland, maar voornamelijk naar Spitsbergen en omgeving. Kari Herbert meldt achterin haar boek als noot: "Tussen 1719 en 1915 hebben de Britten en Nederlanders ongeveer 120.000 Groenlandse walvissen gedood. Wetenschappers denken dat er in de wateren rond Groenland nog maar circa 300 Groenlandse walvissen over zijn."[184] De walvissen werden gevangen en gedood voor de traan. Deze traan werd in Europa o.a. gebruikt om straatlantaarnen te laten branden. Het vlees werd achtergelaten. Van Langen schrijft erover: "Door de Spaanse oorlog kwam er een einde aan de Hollandse walvisvaart in Groenland; de schepen waren dichtbij huis nodig. Toen er andere brandstof werd gevonden en later elektriciteit, stortte de walvisvangst in".[185]
Helaas lezen we over zending naar Groenland niets. Ook in de 2 dikke delen over de Nederlandse zendingsgeschiedenis van Jan. A.B. Jongeneel, is niets te lezen over zending met Groenland. Wel heb ik het tegenovergestelde gelezen: "De concurrentie (Denen) met de Hollanders, die sinds 1713 geregeld handel hadden gedreven op de kust, bleek weldra zo scherp te zijn, dat de andere door de koning benoemde Deensche zendelingen en de uitgezonden Deensche handelaren zich niet veilig konden voelen. Een paar maal werden de proviandhuizen die Egede had laten bouwen, meer in het noorden, waar de walvischvangst meer opleverde, in brand gestoken door de in het voorjaar verschijnende Hollandsche walvischvaarders."[186] Ook maakten de zeevaarders zich verschillende keren schuldig aan berovingen en geweldsplegingen tevenover de Groenlanders. "waardoor onder hen de 'gemoederen zeer verbittert raakten 'tot merkelijk nadeel… van den handel en walvisvangst deezer landen.'"[187] Hier zijn geen woorden

[184] Kari Herbert "Als de toendra roept", blz. 347.
[185] M. Van Langen, "Groenland op blote voeten", blz. 134.
[186] William Thalbitzer, "Eskimoliederen" Blz. 133.
[187] J. R. Bruijn & L. Hacquebord, "Een zee van traan", blz. 113.

voor. Een christelijk land wat oorlog voert over aardse producten en daarbij de zendelingen ook nog tegenzit… Het was roofzuchtig gedrag en geen christelijke handelswijze met de mensen. Op 19 november 1720 werd er door de Staten Generaal een plakkaat uitgevaardigd dat de geweldplegers en misdadigers gestraft zouden worden, zo nodig met de doodstraf. Overigens was het wel zo dat een deel van de Groenlandvaarders Doopsgezind waren. Zij voerden geen oorlog en gingen daarom aan boord van handels- of jachtschepen, of deze Doopsgezinden ook aan deze toestanden meededen is niet bekend. Oude kaart van Groenland, getekend door Hans Egede in 1741.
Ook betaalden de Hollanders meer voor de producten, daar ze meer geld hadden en "geen zendingswerkzaamheid gaanden behoefden te houden."[188]
Dit resulteerde dat de Groenlanders er vaak de voorkeur aangaven om handel te drijven met de Hollanders. Want ja, geld was toch wel heel belangrijk!
In 1739 was er nog een 'aanvaring' tussen de Hollanders en de Denen bij de Discobocht. De spanningen waren hoog gestegen en de Hollanders die op geldwinst uit waren keken niet zo nauw. Gelukkig liep het met een sisser af en kwam er niemand om. Maar keer op keer blijkt dat handel veel belangrijker was voor de Hollanders dan dat ze de zaak van de zending steunden. De Hollanders hadden ook een slechte naam in Groenland. Dit omdat ze zo min mogelijk wilden betalen voor zo veel mogelijk goederen. Hollanders waren nooit tevreden en helaas was er veel oorlog tussen de Eskimo's en de Hollanders. Ook vonden de Hollanders dat de Denen geen (alleen)recht hadden op Groenland. In 1742 erkende de Hollanders de Deense souvireiniteit over geheel (west)Groenland.
Aan de andere kant moet ook opgemerkt worden dat het leven van de zeevaarders in die tijd hard, heel hard was. Ze voerden met eigenlijk veel te kleine schepen over de oceaan en men moest hard werken en dat voor weinig loon. Daarbij kwam het voortdurend levensgevaar: stormen, water, ijs, ziekten en eenzaamheid.
In 1742 kwamer er Hollanders om. Een Nederlandse schipper die aan land was gekomen werd achtervolgd door Groenlanders. Toen zijn mensen in boten naar het schip vluchtten, achtervolgden de Groenlanders hen in hun kajaks en doodden ze (8 in totaal) door met met pijlen en bogen te schieten. Op één na, die aan boord ontsnapte, werden gedood. De Groenlanders hadden echter een zeker gevoel dat ze zich verkeerd hadden gedragen, en dat Niels Egede deze daad afkeurde en hen ervoor zou straffen, ook al had hij er nog geen verklaring over afgelegd. Het gevolg was dat ze probeerden zichzelf onkwetsbaar te maken door zichzelf te verbranden met roodgloeiend ijzer en zichzelf te verwonden met messen. Maar ook bedreigden ze hem met de dood als hij tot hen zou komen. Maar hun moed duurde niet lang; toen Egede er echt heen ging, vluchtten ze richting het noorden.[189] Hieruit is ook op te maken dat deze Groenlanders een geweten hadden en dat die getuigde dat ze kwaad hadden gedaan.
In 1777 waren er verschillende reizen naar Groenland die niet goed afliepen. Een groep schepen raakte ten oosten van Groenland verstrikt in het drijfeis en waren niet of nauwelijks in staat om eruit te komen. Door middel van sloepen kwamen de meeste mannen uiteindelijk aan de zuidkant van Groenland aan wal. Na dagen in levensgevaarte hebben verkeerd "bereikten ze begin november nederzettingen van de Groenlanders langs de westkust en werden ze 'buitengewoon christelijk' behandeld door veelal Hernhutters, die zich op diverse plaatsen langs de westkust van Groenland hadden gevestigd om zending te bedrijven."[190] Deze ontfermden zich over hen en na de winter konden ze weer richting Holland terugkeren. Wel waren deze winter ongeveer 300 mannen omgekomen en keerden niet meer huiswaarts.
In Groenland zijn nog verschillende herinneringen aan de komst van de Hollanders. Zo zijn er in de loop der tijd verschillende handelskralen gevonden tijdens opgravingen in Groenland.

[188] William Thalbitzer, "Eskimoliederen" Blz. 133-134.
[189] H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 182.
[190] J. R. Bruijn & L. Hacquebord, "Een zee van traan", blz. 194.

Deze kralen werden gebruikt door de Hollanders om handel te betalen die zij kochten van de Groenlanders. Een andere herinnering is dat er aan de westkust nog stenen bakens zijn. Volgens Anthony van Kampen waren er, toen hij Groenland bezocht (1953) hier en daar aan de westkust nog stenen bakens. Deze stenen bakens waren "platte stenen op elkaar gestapelde verhogingen"[191]. Volgens de Groenlanders waren dit de beste bakens die er ooit gemaakt waren. Tijdens zijn bezoek aan Groenland heeft Van Kampen nog onderzoek gedaan of er nog andere herinneringen waren, zoals de plekken waar de Hollanders hun 'industrie' hadden. Van Kampen heeft geprobeerd om de nederzetting 'Rode Baai' te vinden en of daar nog overblijfselen waren van de aanwezigheid van de Hollanders. Vandaag de dag heet de nederzetting Oqaatsut, met in 2020 29 inwoners. Van Kampen schrijft: "Hier was het, dat Nederlandse walvisvaarders hun traan kookten, hier was het, dat ze hun schepen boordevol laadden met spek en huiden."[192] Maar helaas, hij heeft niets meer gevonden. Overigens meldt de Engelstalige wikipedia dat er nog wel iets is: "Het originele blubberhuis, de kuiperij en het pakhuis zijn nog steeds in gebruik."[193] Wat hier van klopt heb ik niet kunnen nazoeken. Er is weinig informatie te vinden op internet. In de reisgids over Grönland staat er ook verder niets over geschreven. Ook Marijke van Langen heeft Rode Baai, of Rodebay bezocht. In haar reisverslag schrijft zij uitgebreid over de Walvisvangst van de Nederlanders. Zij schrijft zelfs dat er in 1739 een zeeslag heeft plaatsgevonden. De slag om "Makkelijk Oud", het huidige Ilulissat, vond plaats en 4 Hollandse schepen werden beschoten en geënterd.[194] Van Langen meldt ook dat Oqaatsut, een klein plaatsje, een kerkje heeft dat ook de functie heeft van school. Ook schrijft ze dat er in 2016 ongeveer 6 kinderen naar die school gingen.[195] Ook Van Langen schrijft niet dat ze iets authentieks heeft gevonden.

Verder vond ik in een oud tijdschrift nog het volgende bij een foto: "Harbor of Hope, de Nederlandse haven op het oude Rensø is vandaag de dag nog even vredig en ongerept als toen Hans Egede aan land ging en [hij] maakte van hieruit zijn verkenningsreizen om een geschikte plaats voor de kolonie te vinden. De plaats heet tegenwoordig Faltings Havn."[196]

Ook is er vandaag de dag nog in Nederland op kerktorens een herinnering aan de zeevaart naar Groenland. Er zijn 3 kerken in Nederland die geen haan of iets dergelijks, maar een walvis op de toren hebben: de Ichthuskerk in Soest (HHK), de Ichthuskerk (PKN, voormalige Gereformeerde Kerk) te Oldekerk en de Hervormde kerk van Krimpen aan den Lek. Over de eerste 2 walvissen op de kerk heb ik niets kunnen vinden, waarschijnlijk heeft het een verbinding met de Ichthusvis. Over de walvis op de kerk van Krimpen aan den Lek heeft in 1987 een artikel gestaan in het RD. Tussen 1714 en 1786 hebben verschillende ondernemingen uit Krimpen aan den Lek walvisvaart bedreven op Groenland. Het

[191] A. van Kampen. "Groenland Continent der eenzamen" Blz. 161.
[192] A. van Kampen. "Groenland Continent der eenzamen" Blz. 168.
[193] https://en.wikipedia.org/wiki/Oqaatsut#:~:text=Oqaatsut%20(old%20spelling%3A%20Oqaitsut),communal%20all%2Dpurpose%20Pilersuisoq%20store.
[194] M. Van Langen, "Groenland op blote voeten", blz. 146.
[195] M. Van Langen, "Groenland op blote voeten", blz. 146.
[196] Atuagagdliutit, Grønlandsposten. 6 juli 1978, pag. 14. https://timarit.is/page/3799531?iabr=on#page/n13/mode/2up

doophek in de kerk, een walvis op de toren (zie foto) en verschillende straatnamen in het dorp herinneren nog aan deze periode.[197]

Bij David Cranz las ik een voorval over contacten met Nederland. In Amsterdam woonden in die tijd ook Hernhutters. Deze wisten van de zending van hun broeders naar Groenland; en het gebeurde regelmatig (via briefwisseling) dat ze het een en ander te horen kregen over de gang van zaken. In 1736 kwam een Hollands zeevaarderschip in Groenland aan. Het schip had brieven bij zich voor de zendelingen en wat levensmiddelen. Zonder dat de broeders in Holland het wisten, was er min of meer hongersnood onder de Groenlanders en was er het jaar daarvoor geen schip met voedsel voor de zendelingen gekomen. Nu kwam er via dat Hollandse schip toch het een en ander aan levensmiddelen, wat tot grote blijdschap strekte. De zendelingen gaven wat brieven terug voor de Hernhutters in Holland en het schip trok verder.
Van het jaar 1747 schrijft Cranz ook een verslag. Daarin schrijft hij dat er in Holland een kerk werd gemaakt voor Groenland. Er waren klachten van de zendelingen dat er gebrek was aan plaatsen om bijeen te komen. Toen werd er in 1746 op een synode besloten dat verschillende leden van de Broederkerk, die gewillig waren, "een groot huis in Holland naar het ontwerp van de aldaar tegenwoordig zijnde missionaris Johann Beck, te laten vervaardigen, en met een opzettelijk tot dat doel bevracht schip naar Groenland te zenden." In het jaar 1747 werd dit uitgevoerd en Christiaan David trok als bestuurder van de bouw mee. Hij had de eerste hut voor de Hernhutters in Groenland en het eerste huisje voor de zondagschool gebouwd en nu zou hij hen een kerk brengen. In de zomer kwamen zij in Groenland aan en begonnen daarna met de bouw van de kerk op het vaste land. Bij de eerste steenlegging werden deze woorden gesproken:

"Hef, o Jezus, Uw doorboorde handen
Over deze plaats, en breng te stande
Alle de zegen,
Die zich in Uw harte reeds bewegen".[198]

Op 16 september was de bouw zo goed als af en kon het Avondmaal bediend worden. Dit was tot 1747 nog niet met Groenlanders bediend.

Cranz meldt ook dat in het jaar 1753 een Groenlander, Jacob genoemd, door een Hollandse walvisvaarder overreed werd om mee te trekken naar Holland. Hij liet zijn vrouw en kinderen tot zijn terugkomst, zo de bedoeling was, in de verzorging van de Broederen achter. Toen Jacob in Amsterdam aankwam viel dat niet mee. Hij kende de taal niet, en zij konden hem niet verstaan. Enige Hernhutters die in Amsterdam woonden, kwamen erachter dat hij daar aangekomen was en dachten dat hij misschien met list of geweld was ontvoerd. Zij noemden hem eerst de namen van de Groenlandse zendelingen, maar hij kende ze niet. Dit kwam omdat hij hun namen alleen in het Groenlands kende en de mannen noemden hun namen in het Duits. Maar wanneer een van de Broeder-vrienden de wijze van het lied *des Heeren Bloed Gerechtigheid* enz. begon te zingen, zong de Groenlander terstond mee, en vervolgde enige verzen op die wijze. Om er nu ook achter te komen of hij van Duitse of Deense zending was, zongen ze de wijze van het lied:
Mijne weide zij, o liefste Heere!
Daar ik 's hemels goed in smaak,
U te leven, U alleen ter ere,
En Uw aangezicht tot vermaak.
Ben ik wel geen held, veel uit te werken,
Uw genade kan genoeg mij sterken.

[197] Reformatorisch Dagblad, 24-09-1987. Chr. van der Velden. "Doophek in hervormde kerk van Krimpen herinnert aan riskante Groenlandse walvisserij".
[198] D. Cranz. "Historie" deel 2, blz. 220.

Handel met mij naar Uw lust,
Tot mijn hart in 't Uwe rust.
Van dit lied zong hij enige verzen mee. Ondertussen waren er meer toeschouwers bij komen staan. Hen sprak de Groenlander aan; hoewel men van zijn spraak niets dan de woorden *Jezus Christus* kon verstaan. Uit zijn gebaren kon men echter opmerken, dat hij in gedachten een hele menigte heidenen voor zich had, en hen de verachting der wereld en de liefde van de Heiland aanprijzen wilde, want hij wees vaak met een verachtend gelaat op de zaken die in het vertrek waren en sloeg met de hand op het hart en viel op zijn knieën. Een ieder stond er verbaasd over. Ondertussen begon men van hem in de stad te praten en de scheepslieden waren bang dat ze aangeklaagd zouden worden en verdacht zouden worden van ontvoering, zo werd hij weer aan boord van het schip gebracht.
Ondertussen was de zendeling Stach, die toen in Herrnhut was, bericht gezonden en trok direct naar Amsterdam om deze man uit deze zeldzame en ongewone toestand te bevrijden en hem te helpen. Maar hij kwam te laat, want Jacob was alreeds gestorven en op de begraafplaats van Nieuwendam begraven was. De zendeling onderzocht de zaak en kwam erachter dat Jacob niet gedwongen maar vrijwillig naar Amsterdam was gekomen en dat de reis hem tot zegen was geweest.[199]

Op de tweede zondag na Pasen van het jaar 1754 merkt Cranz op dat er vele Hollanders (walvisvaarders) onder het gehoor zaten. Zij verwonderden zich zeer over het feit dat er zoveel gedoopte Groenlanders daar aanwezig waren.
Verder merkt Cranz op dat het eigenlijk helemaal niet tot voordeel van de Groenlanders is als de walvisvaarders aan land kwamen. Vaak probeerden die wat inlanders te verleiden om mee te gaan naar Europa. Hiertegen waarschuwden de zendelingen ijverig, maar daar werd niet altijd naar geluisterd. In 1754 toen de Hollandse walvisvaarders aan land kwamen vroegen ze ook om een overleden reisgenoot een christelijke begrafenis te geven. Dit gebeurde; maar kort hierna ontdekte men dat er een besmettelijke ziekte op het schip was en door de contacten tussen de landslieden en de zeelieden verspreidde de ziekte zich, met als gevolg dat in de loop van de tijd er velen aan die ziekte stierven. Het is opmerkelijk dat de Groenlanders die in die tijd voor het eerst bij de zendingspost kwamen gelijk wegvluchtten toen zij erachter kwamen dat er ziekte was. Maar anderen die in de winter of in het voorjaar bij de Broeders waren gekomen bleven, en het zalig sterven van verschillende Groenlanders maakte zo'n indruk op hen dat ze aan geen vluchten dachten, maar de dood zonder verschrikking tegemoet zagen.
In dat jaar stierven er zo'n 35 mensen aan de ziekte.
Hierover werd het volgende gedicht gemaakt:
"Der wilden zalig henengaan,
Zo veler in dit jaar,
Veroorzaakt meen'gen vreugde-traan
Bij 's Lams verkoor'ne schaar.
Want het verschrikkelijkste ding
Van wat men schrikk'lijk heet
Maakt enen wilden wereldling
Wanhopend, woest en wreed.
Dat nu een wilde vrolijk scheid'.
En stervend zich verheugd;
Toont duid'lijk zijn deelachtigheid
Aan onze heil'ge vreugd."

[199] Cranz schrijft het volgende, (wat ik zelf niet begrijp). "Uit vele omstandigheden kon de Missionaris opmaken, dat hij de reis vrijwillig gedaan had, dat die hem tot zegen had verstrekt, en, daar hij zich met de heidenen weer ingelaten had, tot redding zijner ziel uitgevallen was. (Deel 3, blz. 56-57.).

3.7. Aantekeningen uit de Historie van David Cranz.

Wie de Historie van David Cranz, de 3 delen over Groenland leest, komt daarin een overvloedige stroom aan informatie en geschiedenis tegen dat in het verleden in Groenland heeft plaatsgevonden.

Alles te verhalen zou veel tijd kosten om het in het hedendaags Nederlands over te zetten en het zou het uitgebreide geschrevene mijns inziens misschien wel erg langdradig maken.

Vanaf het jaar 1732 tot en met het jaar 1762 heeft Cranz van elk jaar een uitgebreid verslag gemaakt. Uit deze verslagen en gebeurtenissen die hij opgetekend heeft, meld ik er een paar om een indruk te geven van wat een werk de zendelingen/ Hernhutters in Groenland gedaan hebben en de zegen die de Heere daaraan verbond.

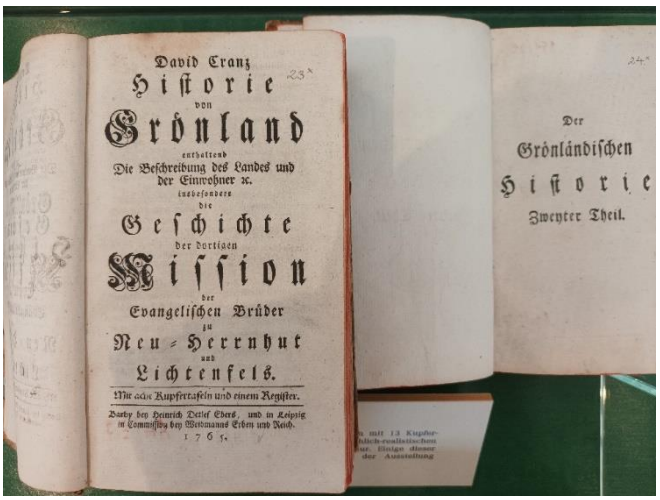

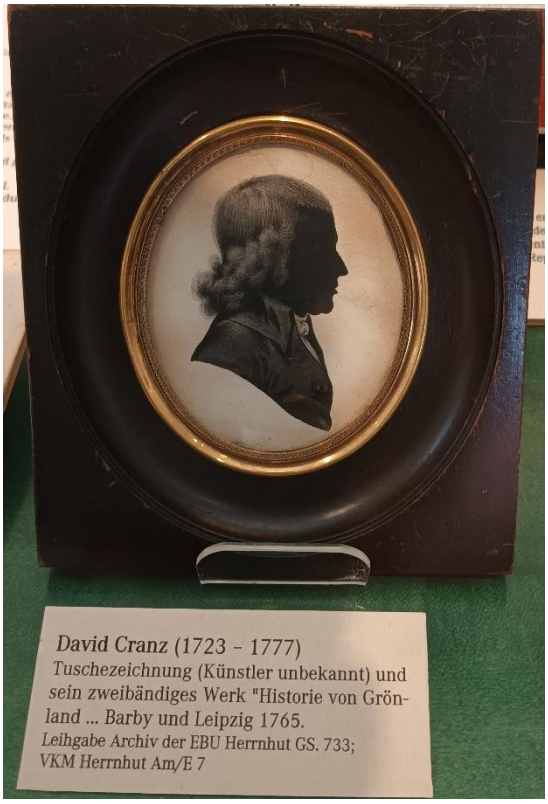

De Duitse versie van de Historie van David Cranz. Beide foto's genomen in Volkenkundigmuseum in Herrnhut.

David Cranz werd op 3 februari 1723 in Naugard, in het noordwesten van Polen geboren. Zijn vader pas een piëtistische predikant; en Cranz begon op 16-jarige leeftijd theologie te studeren aan de toenmalige Friedrichs-universiteit in Halle. Twee jaar later trad hij toe tot de Moravische Broeders. Al snel behoorde hij tot de leiderschapsgroep van Nikolaus Ludwig von Zinzendorf, en werd onder meer secretaris. In 1761 stuurde Zinzendorf hem naar Groenland waar hij een jaar verbleef. Hier hield hij zich voornamelijk bezig met het opschrijven van de geschiedenis van de Groenlandse missies in Nieuw-Herrnhut en Lichtenfels. De kennis die hij daar verzamelde publiceerde hij in 1765 in zijn belangrijkste werk, "Historie van Groenland", dat nu wordt beschouwd als een van de belangrijkste historische beschrijvingen van de traditionele cultuur van Groenland. Ook na zijn terugkeer in Europa bleef Cranz actief als historicus, maar

werkte ook als predikant en diaken in Rixdorf (vlakbij Berlijn) en Gnadenfrei (ligt in het zuidwesten van Polen). Hij was getrouwd en had drie kinderen. Op 6 juni 1777 stierf Cranz in Gnadenberg, het huidige Godnow in Polen en werd daar begraven.

3.7.1. Heidenen bekeerd[200].

Niet alleen is, zoals te lezen is, Kajarnak tot bekering gekomen, maar veel meer Groenlanders. Van een meisje, Pussimek tekent David Cranz het volgende aan[201]: "In een Groenlands huis, waar alles nog dood en vijandig was, werd een jonge dochter, Pussimek genoemd, zeer bewogen. Wanneer er eens in de vergadering gesproken werd, zag men haar de handen voor het aangezicht houden om de tranen te verbergen, heimelijk zuchtende: *O Heere! Laat Uw licht door de zeer dikke duisternis doorbreken.* Op een andere tijd vond men ze knielende achter een rots en hoorde slechts de volgende woorden: *Ach God, Gij weet dat ik van onze eerste ouders af zeer verdorven ben; ontferm U over mij.* Wanneer zij naderhand gevraagd werd, wat zij daar deed, antwoordde ze: *Daar ik nu begin te geloven, zo bid ik God dagelijks in stilte, dat het Hem behage moge mij genadig te zijn.* Men nam haar vervolgens op tot bijzonder onderwijs, en wanneer ze eens vermaand werd tot standvastigheid en aanhouding in het bidden, begon zij zelf met tranen te bidden: *Ach Jezus, mijn hart is zeer verdorven, maak mij daarover toch recht bedroefd, omdat Gij het zo wilt, neem de kwade gedachten van mij, en bereid mijn hart, dat het U welbehagelijk worde. En nademaal ik Uw Woord noch niet versta, zo geef mij Uwen Geest, dat Die mij onderwijze.* Haar huisgenoten, door het voorbeeld van deze jonge dochter beschaamd en getroffen, zonder echter lust te hebben, het te volgen, werden gramstorig tegen haar, en [be]handelden haar, tegen de gewoonte van de Groenlanders in, zeer hard, haar nauwelijks de vrijheid vergunnende om in de oefeningen te gaan. Zij moest hen ook, wanneer ze vertrokken, volgen, niettegenstaande zij zeer graag bij ons gebleven was. Binnen weinige dagen kwam ze nochtans terug, met de bede dat wij haar in dienst wilden nemen, en liet zich noch door goede, noch door kwade woorden overreden, om van haar leraars weg te gaan. Bij deze persoon openbaarde zich een bijzonder verlangen naar de ondervinding van de kracht van Jezus' bloed. Nooit werd ze moe daarvan te horen, en begon welhaast zulks aan anderen te verkondigen. Kwamen er heidenen op bezoek, zij was terstond in het midden van hen, en betuigde voor hen, hetzij dat men haar vroeg, of niet, wat de reden was, waarom ze hier was, wat zij reeds onder het getuigenis van Jezus' lijden ondervonden had, en hoe zeer zij wenste zulks ten volle deelachtig te worden. Waardoor altijd sommigen, en menigmaal dezulke die nog ten enenmaal vreemd waren, zeer geraakt werden. Als gevolg daarvan trachtte men haar nader tot de doop te bereiden, en zocht [men] haar een recht begrip te geven van de instelling [van de doop], het doel en de kracht van dit heilig sacrament. 'Haar besluit (dus spreekt men ervan) is nu vast, dat zij nu niet meer geloofd omdat wij het haar gezegd hebben dat Jezus de vriend is van zondaren, maar omdat zij zulks bij haar zelf ondervonden heeft. - Daar wij nu een geheel bijzonder verlangen naar het bloed der besprenging en de kracht van Jezus' dood in haar bespeurden, gelijk zij dan ook vaak haar vurig verlangen naar de doop te kennen gaf; zo werd ze op 30 oktober in de Naam der heilige Drie-eenheid gedoopt en haar de naam *Sara* gegeven.

[200] In deze paragraaf zijn niet alleen verhalen overgenomene die Cranz beschrijft maar ook anderen zijn eraan toegevoegd (met bronvermelding).
[201] De geschiedenis vond plaats in 1740.

Schilderij met daarop 5 Groenlanders. In 1748 in Herrnhut te gast. Simon Arbalik, zijn vrouw Sara Pussimek (beide in Herrnhut gestorven), Judith, Matthes en Augusinak. (Foto genomen in het Heimatmuseum in Kopenhagen.

Er waren vele Groenlanders tegenwoordig. De meesten waren door de kracht der genade zeer bewogen, terwijl sommigen met tranen zagen en hoorden. De Heere zij gedankt voor deze tijd van genade'."[202]
Pussimek werd in 1740 gedoopt en op 3 februari 1743 kon het eerste christelijke huwelijk in Groenland worden gesloten tussen Sara/ Pussimek en Simon/ Arbalik.
Na verloop van tijd (ongeveer 2 jaren later) werd opgemerkt dat Sara losser ging leven. "Wij brachten", schrijven de zendelingen in een van hun brieven, "haar zulks onder de ogen met herinnering aan de genade die de Heiland reeds aan haar bewezen heeft, en vermaanden haar getrouw te blijven en het bloed van Jezus niet gering te achten. Haar hart werd week, zij erkende haar afwijking en bad de Heiland hartelijk om vergiffenis, en genade tot beterschap, die zich echter nog niet zo schielijk en ten eerste toonde. Men heeft in het vervolg de reden van haar afwijking ontdekt, te weten, de grote gedachten die zij, ter gelegenheid van haar vlijt en zegen aan en onder de heidenen van haarzelf opgevat had. Dit gaf ons gelegenheid om haar op de verdorvenheid van haar hart te wijzen, en herinneren haar aan de toestand, waarin zij was, en aan hetgeen zij gevoeld had wanneer de Heiland haar Zijn barmhartigheid de eerste maal liet ondervinden. Zij begon te schreien en zei: Ach nu voel ik wel, hoe ik van de zaligheid, die ik toen ondervond, allengskens afgeweken ben, en mij van de Heiland vervreemd heb. Hoewel ik nu bid, ik voel echter geen troost in mijn hart, en het is alsof ik de weg tot Hem niet weder vinden kon. Wij vielen met haar op de knieën, en baden de Heiland Zich wederom aan haar hart

[202] D. Cranz, Historie, deel 2, blz. 110-111.

te willen openbaren. Zij zou ook bidden, maar kon door tranen geen woord voortbrengen. Na die tijd hebben wij bespeurd dat zij zeer klein en gebogen van hart is, en weer een vrije toegang heeft tot de Vriend van arme en ellendige zondaren."[203]

Op 15 juli 1747 vertrokken de twee zendelingen, Johann Schneider en Matthäus Stach met een aantal groenlanders naar Duitsland. Deze Groenlanders waren Arbalek en zijn vrouw Sara, haar zuster Judith Issek en Mattheus, de zoon van Kajarnak, een jongen van veertien jaren en ook ging er nog een andere jongen van Mattheus leeftijd mee. Sara was inmiddels zwanger.
Zendeling Johann Schneider trok naar Herrnhut terug naar 7 jaren op Groenland te hebben gewerkt.
De reis ging niet zo voorspoedig, het weer was erg stormachtig. Op 7 augustus arriveerde de groep met het schip in Nederland, waar ze de Broedergemeente in Amsterdam bezochten. Daarna reisden ze door naar Herrnhaag (ligt niet ver van Mainz) waar ze op 22 augustus aankwamen. Op 4 oktober kwamen ze in Herrnhut aan. "Sara had intussen haar derde kind gekregen, een zoon die bij zijn doop de naam Johannes kreeg. Hij stierf echter kort daarna."[204]
Sarah, die verzwakt was na de geboorte en overlijden van het kind, werd ziek en stierf op 12 mei 1748, 28 jaar oud. Ze werd begraven op de begraafplaats in Herrnhut.
Op het graf staat geschreven: "Sara Pussimeq, Simon Arbaliks Frau. Getauft [gedoopt] in Grönland 1740. Heimgegangen [Heengegaan] in Herrnhut 1748."[205]
Bij de begrafenis hield mevrouw Stach een toespraak in het Groenlands en troostte Judith door te zeggen dat haar zus waarschijnlijk ook gestorven zou zijn als ze in Groenland was gebleven.
Een maand later stierf Simon, 30 jaar oud. Ook hij werd begraven op de 'Gottesacker', de Hernhutterbegraafplaats in Herrnhut. Vermoedelijk stierf hij aan 'westerse' ziekten die de Groenlanders niet kenden en waar ze geen afweerstoffen tegen hadden.
De vrouwen en de mannen werden gescheiden begraven. De graven van beiden zouden vandaag de dag nog steeds te zien moeten zijn[206].
Sara en Simon hadden samen 3 kinderen gekregen, waarvan er 2 jong stierven. Één, Maria, stierf in 1781 in Nieuw-Herrnhut.

[203] D. Cranz, Historie, deel 2, blz. 136-137.
[204] Artikel van Mads Lidegaard "Pussimeq og Isseq", Tidsskriftet Grønland 1999, Nr. 6. Blz. 201.
[205] Artikel van Mads Lidegaard "Pussimeq og Isseq", Tidsskriftet Grønland 1999, Nr. 6. Blz. 201. Zij is op 15 mei 1748 overleden. Simon stierf op 18 juni 1748.
[206] SLÆDESPORET, Nr. 35, Augustus 2013. Artikel van Claus Oreskov, "Rejsen til Herrnhut" (reizen naar Herrnhut), blz. 266-267.

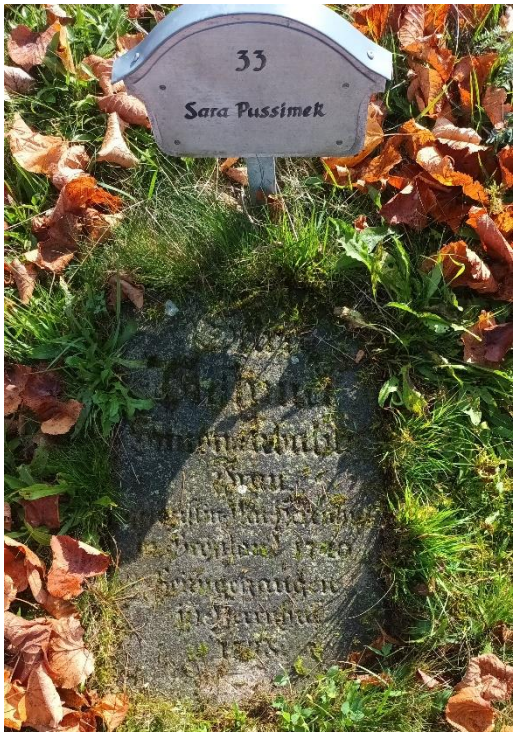

De 2 grafstenen van Simon Arbalik en zijn vrouw Sara Pussimek. Zij liggen begraven op de grote begraafplaats in Herrnhut.

(Weer verder naar wat D. Cranz schrijft over een andere gebeurtenis.)
Het plaatsje Friedrichstdal bestond de gemeente in het 1852 uit 527 mensen. Het gebeurde in dat jaar dat een gemeentelid verdronk. “Van deze man kon men terecht zeggen: ‘De wolf is in een lam herschapen. Op achtjarige leeftijd was hij met zijn grootmoeder onder de eerste heidenen te Friedrichstdal gekomen, en betoonde zich reeds toen een geheel verwaarloosd en halstarrig kind, dat in de school niets wilde leren en voor alle lessen en vermaningen doof bleef. Zijn trots en weerspannigheid verwekten een algemeen misnoegen, zodat hij eerst op zijn twintigste jaar tot het dooponderricht kon worden toegelaten, maar ook daarna bleek zijn verbetering niet duurzaam, en bleef hij even ruw, vaak reden tot ergernis gevende. Toen hij besloten had een huwelijk aan te gaan, en hiermee naar zijn zin geen spoed genoeg gemaakt werd, dreigde hij zich naar heidense wijze met een vrouw te zullen verbinden, zonder er iemand naar te vragen, waarbij hij zo driftig werd dat men hem gebood heen te gaan, en hij de deur met zoveel geweld dicht wierp, dat het gehele huis dreunde. Toen de zendeling[207] hem naliep om hem zijn onbetamelijk gedrag onder het oog te brengen, wilde hij hem zelfs slaan, waaruit men af kon leiden, dat de vrouw waaraan hij zich verbond, op geen aangenaam leven te rekenen had. Maar eindelijk kwam toch de tijd, waarin men de arbeid van Gods Geest meer en meer in zijn gedrag kon bespeuren, en de zaden in school en kerk in zijn hart gestrooid, niet vruchteloos bleken. Hij begon zich als zondaar te leren kennen, en toen hij in 1847, na vooraf genoten onderwijs, tot de dis des Heeren werd toegelaten, kon men zeggen dat zijn trots gebroken was, en hij een nieuw mens begon te worden. Wel verviel hij van tijd tot tijd nog in zijn oude gebreken en was zijn wandel niet zonder struikelingen, maar hij erkende en beleed terstond zijn misslagen en zocht troost en vergeving bij de Heiland, Die hij tot zijn Verlosser en Middelaar

[207] Vermoedelijk zendeling Warmond. Over hem heb ik helaas bijna niets kunnen vinden. Alleen dat hij voor 16 juli 1852 in Lichtenau stond en daarna in Lichtenfels. In 1857 vertrok hij naar de eskimo’s (Oliver & Boyd, “The Scottish Naturalist”, blz. 103.

had aangenomen en met ware liefde aanhing, zoals hoe langs zo meer uit zijn handel en wandel bleek."[208]

"Het getuigenis over de gemeente te Friedrichstdal van de heer [Joh. Wilhelm] Uellner [1807-?] was vrij gunstig. 'Wat onze hier wonende Groenlanders aangaat', schreef hij, 'blijft ons weleens te wensen over, maar toch mogen wij niet verzwijgen, dat het grootste gedeelte een christelijk leven leidt. Er zijn waarlijk verlichtte zielen onder hen, die Jezus aan hun eigen hart hebben leren kennen als den Heiland en Schuldverzoener, en Hem nu met kinderlijk geloof aanhangen. Van velen kan ik dit met zekerheid zeggen, en er zullen nog wel meer zijn, die, hoewel zij zich daaromtrent minder weten te verklaren, toch door hun gedrag grond geven tot de schoonste verwachting. In onze toespraken drukken wij steeds op de onomstootelijke waarheid, dat wedergeboorte des harten en een nieuw leven uit God onmisbaar zijn ter zaligheid, en dit is het wat wij de zielen, aan onze zorgen toevertrouwd, in nog ruimer mate toewensen en ook zeker niet te vergeefs toebidden.
Vroeger ontving ik op mijn vraag aan de ongehuwde mannen of zij erkenden zondaars te zijn en een Heiland nodig te hebben, vaak het antwoord: 'Ik voel geen zonde, ik ben goed, ik heb een goed hart'; maar nu hoor ik zelden zoiets meer en dan nog alleen van hen, die nog maar kort bij ons zijn. De anderen bekennen zondaars te zijn, die alleen uit genade zalig kunnen worden en met nadruk betuigen: 'Ik ben zeer slecht, mijn boos hart tracht mij steeds tot het kwade te verleiden, en wanneer de Heiland mij niet bijstond en kracht verleende om het boze te overwinnen, zou ik altijd weer in de zonde terugvallen; wanneer Hij mij niet zo lief had en geduld met mij oefende, werd ik nimmer zalig, maar zou voor eeuwig verloren gaan.' Zulke uitdrukkingen zijn bewijzen dat het Evangelie zich krachtig aan de harten betoont en wekken ons op tot vurige dank tot de Heere."[209]

In de jaren 1780 was de situatie in Nieuw-Herrnhut en Lichtenfels zodanig dat er bijna geen heidenen tot de gemeente toetraden, dit kwam omdat daar in de omgeving weinig of geen heidense inwoners meer waren. Alleen de mensen die van verder weg gelegen plaatsen van plan waren een tijdje in de buurt van een zendingpost te komen, kwamen in aanraking met het Evangelie. Lichtenau daarentegen werd constant uitgebreid door heidense Groenlanders, van wie sommigen van de verre oostkust kwamen. Binnen zes jaar was er een aanwas van bijna 200 personen, deels omdat deze heidenen zich bij deze gemeente voegden, deels door geboorte[210].

De zendeling [Johann Valentin] Müller [1787-?] schrijft in een verslag over de gemeente Lichtenau, waar hij in 1852 met 154 Groenlanders het Avondmaal gevierd had, het volgende verslag. "Dat ook kinderen het licht des Evangelies ontvingen, bleek uit de woorden van een tienjarig zoontje van een weduwe, dat kort vóór zijn dood zijn moeder met deze woorden troostte: 'wees toch niet zo bekommerd, lieve moeder, dat ik u nu reeds ga verlaten. Wel had ik gaarne in de school veel geleerd, maar ik heb dit nu niet meer nodig, want ik ga naar de Heiland; bij Hem zal ik ook veel schoons horen en leren, ja, veel meer nog dan op deze wereld.' De arme moeder was door deze woorden van haar stervend kind krachtig opgebeurd en bemoedigd geworden. Een gehuwd paar verloor aan dezelfde ziekte de griep — twee kinderen binnen de tijd van vier en twintig uren, en hoezeer anders de Groenlanders bij de dood van hun kinderen vreselijk bedroefd zijn, was de vader van deze zeer gelaten. 'Ik wil niet klagen', zei hij, toen hij de zendeling het treurig bericht kwam brengen, 'noch hopeloos treuren, want ik weet dat mijn

[208] Harriet Warner Ellis "Strijd en overwinning: Blikken in de zendingswereld". Blz. 71-72.
[209] Harriet Warner Ellis "Strijd en overwinning: Blikken in de zendingswereld". Blz. 72-73.
[210] Friedrich-Ludwig Kölbing, "Mission der evangelischen Brüder in Grönland". Blz. 193.

lievelingen bij de Heiland, en daar beter dan bij mij zijn.' Met deze troost in het hart droeg hij naar Groenlandse wijze, zijn kinderen zelf ten grave."[211]

Op 28 september 1827 bezocht zendeling Eberle de oudere rijksdienaar Sem, die deze zomer en herfst ziek lag. Met ongewone opgewektheid sprak de patiënt over de kortstondige aard van het menselijk leven, en hoe ook hij er meer dan ooit van overtuigd was dat we hier geen blijvende plaats hebben, evenals over de noodzaak om te streven naar elke onvergankelijke erfenis, die wordt voorbereid voor alle ware gelovigen in de woningen van vrede. Hij werd geraakt en prees de barmhartige liefde van God in Christus Jezus, Die hem ook al vroeg zocht, tot Zich trok, hem uit genade in Zijn gezegende gemeenschap ontving en hem herkende als een getuige van zijn dood onder zijn landgenoten. Tenslotte nam hij afscheid van genoemde broeder tot die ene dag, de gelukkige hereniging voor de troon van God. Dit afscheid leek diepe indruk te maken op alle aanwezigen, net zoals het ziekbed van deze broeder een buitengewoon leerzame school was voor iedereen die hem bezocht. Op 1 oktober bereikte hij het einde van alle moeilijkheden.

Een van de Groenlanders zei: "Ik heb altijd het gevoel gehad dat ik geen vrede in mijn hart had, omdat mijn geweten me bleef beschuldigen van mijn overtredingen. Maar ik wilde niet tot echte betering en bekering komen, want mijn zonden waren nog draaglijk voor mij, en mijn neiging tot hen was nog lang niet uitgestorven. Maar nu drukt de last van hen me tegen de grond, en mijn hart is erdoor gewond. Toen ik ging kajakken, was ik vaak doodsbang bij de gedachte aan wat er van mij zou worden als ik de wereld in deze staat zou verlaten. De innerlijke onrust liet me niet langer in mijn vaartuig blijven. Ik haastte me om aan land te gaan, knielde daar en smeekte de Heiland om mij mijn zonden te vergeven en me Zijn vrede weer te laten voelen. Toen ik zo mijn hart volledig voor Hem had uitgestort, voelde ik me opgelucht en getroost; en nu weet ik zeker dat de Heiland me terug zal nemen om Zijn kind te zijn.'[212]

In 1832 waren er 1783 heidenen die gedoopt waren, belijdenis hadden afgelegd en kinderen in Groenland die bij de Herrnhutse gemeenten behoorden.
Neuherrnhut 363
Lichtenfels 365
Lichtenau 661
Friedrichsthal 394

Toen M. G. Sternberg in 1770 Groenland bezocht, vatte hij het resultaat van zijn bezoeken en ondervindingen over de innerlijke toestand van de gemeente samen in het volgende verslag[213]:
"In Nieuw-Herrnhut en Lichtenfels vond ik twee gemeenten uit het midden van de wilde heidenen die door de Heilige Geest door het evangelie waren geroepen en verzameld en die gelovigen in Christus zijn geworden en op Hem gegrondvest zijn, en op Zijn kostbaar verworven heilsgoederen zalig weiden. Die dankbaar en ijverig de genademiddelen gebruiken voor hun dagelijks onderhoud, en daardoor groeien en toenemen in allerlei soorten kennis en ervaring.
Hiervan kan ik getuigen met de oprechtheid van de waarheid als geheel, en ik heb de Heiland er verschillende keren met tranen voor bedankt en Hem aanbeden.
Nieuw-Herrnhut en Lichtenfels lijken nog steeds op een licht op een kandelaar, een stad op een berg die niet verborgen blijft. Maar ook hier vond ik het woord van Jezus waar: 'Wat uit het vlees geboren is, is vlees'; al wordt het[214] gewekt en geboren uit gelovige ouders, al wordt het

[211] Harriet Warner Ellis "Strijd en overwinning: Blikken in de zendingswereld". Blz. 74-75.
[212] A. Laschch "Mein Herz blieb in Afrika…." Blz. 72.
[213] Friedrich-Ludwig Kölbing, "Mission der evangelischen Brüder in Grönland", blz. 175-179
[214] De 3 maalvoorkomende tekst: 'al wordt het', kan ook vertaald worden met: 'hoewel'.

door de doop opgenomen in het Verbond van een goed geweten met God en [al wordt het] opgevoed in de vreze en vermaning van des Heeren. En zo blijft het hier in Groenland hetzelfde: je moet wederomgeboren worden, anders kun je het Koninkrijk van God niet ingaan.
Natuurlijk is het, zoals overal, heel anders; menig kind laat zich van jongs af aan in de genade beschermen en opvoeden, wordt door de Heilige Geest tot zijn ellende gebracht, voelt zijn staat van zonde en verdriet, en ontvangt de vertroosting van genade, en ik heb al nakomelingen gezien van ouders en grootouders die gelovigen zijn geworden, die gelukzalig zijn en er elke dag uit leven.
De Heilige Geest is in alle koren bezig om ervoor te zorgen dat alle verdiensten, Zijn leven, lijden en sterven van Jezus tot hun gelukkig deel wordt. De leer van Jezus en Zijn apostelen wordt rein en zuiver onderwezen. In de bijzondere zorg voor de ziel oefenen de werkers van elke leeftijd, geslacht en status alle oprechtheid en zorg uit volgens de Genade die de Heere geeft, en Hij laat dit planten en water geven niet onvruchtbaar blijven, maar laat het bloeien.
Maar ook hier moet het grote tuinplan van de Vader met veel geduld bediend worden. Maar van tijd tot tijd ervaren ze de vreugde van wachten en wachten, smeken en pleiten, en het wenen en vermanen is niet tevergeefs in de Heere, maar brengt vrucht voort die blijft; hoe een flink aantal al zalig is ontslapen door in Jezus te geloven, en ook hier beneden verder wordt toegevoegd aan de gemeente die gelooft; die de leer met hun gedrag in elk opzicht sieren, en die geen wet en geen schoolmeester nodig hebben om het kwade te verzaken en het goede te doen, maar de liefde van Christus, Die in hun hart is uitgestort, dringt zo tot hen door.
Duidelijke boosaardigheid en roekeloze wreedheid zijn in dit land helemaal niet merkbaar. Uiterlijk geven de Groenlanders de zedenleraars weinig, en de overheid en politie nog minder te doen. Zij beschamen daarmee werkelijk de grote huizen van ons christendom geheel. Maar ieders hart is even verdorven, zelfs de zogenaamde beste mensen, en het hart van de wilde en de gedoopte Groenlander straalt uit, wat uit het hart van een gedoopte Europeaan komt. Ook hier reinigt niemand zijn hart zelf, hoe hard hij ook werkt en zwoegt, het moet het werk van God zijn. Ziedaar eerst, zegt de leraar, komt van God een goede boom, dan zal de vrucht goed zijn. Vul oude zakken niet met wijn, leg geen nieuwe lap op een oud kleed.
Mijn medewerkers proberen trouw deze regels van onze Heere en Meester na te leven. Ze beschouwen de christelijke leer niet als heidendom, en laten oude mensen niet [zomaar] toe tot de doop en het Avondmaal, maar ze prediken bekering, en als ze betrouwbare sporen hebben van de ware verandering van geest, door grondige kennis op te merken van de ellende van de zonde, berouw en wroeging en verdriet daarover, samen met het oprechte verlangen ervan verlost te worden door het bloed van Christus; dan dopen ze zo iemand als een verzekering van de vergeving van zonden door het geloof in Jezus, en naarmate hij groeit en gevestigd is in genade, en wordt gegrondvest: zo verkrijgt hij, na voortgezet onderzoek, het heilig Avondmaal te genieten.
Er wordt zorgvuldige aandacht besteed aan de toestand van de avondmaalgangers, en als ze het Evangelie niet waardig wandelen, worden ze van het heilig Avondmaal uitgesloten, ook niet begroet met de vredeskus, tot haar berouwvolle terugkeer. Tot mijn niet geringe geruststelling merkte ik dat de stoute kinderen in dit huis, dat de gemeenschap van Jezus is, het heel erg voelen als ze in een hoekje worden gezet, en dat het bijna altijd doorbreekt en uiteindelijk het hardste zintuig verbreekt. Je kunt niet vastbinden wat je niet kunt vasthouden, want een Groenlander zal van je wegzwemmen als een eend; maar er is maar één voorbeeld in de 38 jaar, dat van een gedoopt persoon opnieuw onder de wilden is gegaan. Aan de andere kant zijn er al veel mensen waarop geduldig is gewacht en die zich grondig hebben bekeerd en een vreugde en eer zijn geworden voor Jezus en Zijn gemeente.
Het onderwijs aan kinderen in Groenland moet beter, omdat uit de geschiedenis van Groenland bekend is hoe de ouders gehoorzame dienaren van hun kinderen zijn. Maar ik moet ook toegeven dat hoe koppig deze kinderen ook zijn, ze net zo gehoorzaam en onderdanig zijn aan

hun ouders als ze tot bezinning komen, tot het einde toe. Ik heb ook goede dingen zien voortkomen uit die nationale dwaling, dat de harten van de ouders zich tot hun kinderen wenden, en wanneer de kinderliefhebber zijn liefde op de harten van hun kinderen heeft gewerkt, laat dit de ouders niet met rust totdat ze met hen tot de gelovigen zijn getrokken. Maar het zou de arme kinderen op hun oude dag veel doding en plagen besparen, als hun geest in hun jeugd was gebroken. Genade alleen verandert het hart, maar als een Groenlander de kastijdende genade ongehoorzaam is, is hij slechter af dan een andere man die gehoorzaamheid heeft geleerd"…..

3.7.2. Zaaien.

In februari 1743 vond er met de zendeling Drachart een bezoek plaats onder de Groenlanders. Meneer Drachart had vernomen dat een van de gedoopten, Martin genaamd, te Kangek verdronken was, en dat Jakob, onlangs door hem gedoopt, zich zeer liefderijk en ijverig betoond had, in het opzoeken en aan het land brengen van het dode lichaam. Daar hij nu (meneer Drachart) geen boot kon krijgen, zo voeren wij er met hem naartoe, enige gedoopten mee nemende om het lijk te begraven, en bij die gelegenheid de daar wonende heidenen de dood des Heeren te verkondigen, en van het ontslapen van de gelovigen met hen te spreken. 's Avonds wanneer de mannen uit zee kwamen, gingen wij in de huizen om met hen te spreken, en vonden onzen Simon reeds aan het werk en in volle arbeid. Hij sprak met hen van het geloof in Jezus Christus, en hoe alle mensen van nature dood van harten waren, en buiten staat, om zichzelf te helpen. Maar dat men, in Jezus gelovende, door de kracht van Zijn bloed een levendig hart ontvangt, en hoe ellendig men zich ook immer gevoelt, zeer gemoedigd wordt, zonder dat men verlegen behoefde te zijn, over wat en hoe men te bidden heeft; alzo zulks naderhand vanzelf kome en uit het hart voortvloeit. Ik ellendige (zo eindigde hij), heb er nog weinige ondervinding van, maar ziedaar mijn leraars, die kunnen u meer zeggen. Hierop zongen wij met hen het lied *Lam, Lam, o Lam*! enz. en spraken in het bijzonder over het 8ste vers:

Gij volken hoort,
Het eeuwig Woord,
Dat tot ons kwam,
En alles op Zich nam,
En dertig jaren heeft
Geleefd
Arm en veracht,
En werd geslacht,
Is 't lossingsgeld
Dat u in vrijheid stelt.

Het gehele huisgezin werd bewogen en zij zeiden: 'Hoe hebben wij het toch nu? Het is ons nu geheel anders onder uw spreken, dan eertijds, wanneer gij gedurig niet dan van God en de twee eerste mensen sprak. Wij zeiden wel alles te geloven, maar het verveelde ons ervan te horen, terwijl wij dachten wat is ons toch daaraan gelegen? Maar nu horen wij, wat er aan die zaak gelegen is. Wij zien ook aan onze landgenoten dat zij wat anders in hun harten ondervonden hebben, terwijl zij er van spreken en bidden kunnen, maar wij niet.' Wij zeiden hen: 'Die God waarvan gij eertijds gehoord hebt, is dezelfde Jezus Die wij ulieden aanprijzen. Gij hebt het maar niet begrepen. Al wat gij ziet, heeft Hij gemaakt, en wanneer de twee eerste mensen Zijn woord verlieten, de boze geest geloofden, en dus door de zonden zo verdorven werden, gelijk gij nu zijt, heeft Hij ze in deze onzalige staat niet willen laten, is Zelf een mens geworden, heeft Zich tot de dood toe, onder het storten van Zijn bloed, laten pijnigen, en dit bloed is de betaling voor de zonde der gehele wereld. Wie nu in deze Jezus geloofd, die laat zich dopen, en dan ontvangt hij in zijn hart een levendig gevoel van het bloed der verzoening voor ons gestort. Dit

maakt dan, dat wij de Heiland boven alles beminnen en het kwade haten kunnen.' Hierop zeiden zij: 'Ach wij wilden ons ook wel graag bekeren, maar het valt ons al te zwaar om zo te leren bidden.' Wij antwoorden: 'Het is niet zwaar, gij behoeft niet meer te zeggen dan: Jezus, Gij Die het Lam Gods zijt, ontferm U over mij! Indien gij dit van ganser harte begeert, dan zal de Heiland Zelf alles doen.' Daarna lazen wij hen het lied voor: *Des Heeren bloedgerechtigheid* enz. en eindigden met een gebed.[215]

3.7.3. Een zendingstocht.

Op een keer werd er door een missionaris gesproken over Romeinen 2:4 en 5. Over Gods verdraagzaamheid en lankmoedigheid tegen dode en ongevoelige mensen. Verschillende Groenlanders werden getroffen door het woord.
Daarna trok de zendeling met twee bekeerde Groenlanders, Rebecca en Esther naar de andere huizen. "In het begin vonden wij niet dan vrouwen, waarvoor Esther in zeer hartelijke en gezalfde woorden een getuigenis gaf van de genade door de Vriend van zondaren aan haar bewezen. Zij stelden hen het voorbeeld van de grote zondares Maria Magdalena voor, met vermaning om dat te volgen. Onder haar getuigenis was het mij zeer wel te moede.
Vervolgens voeren wij naar een ander huis, waar ik over de woorden *ziet het Lam Gods* enz. sprak, en ze tot de aanstaande doop van sommige van hun bloedverwanten nodigde. 's Avonds keerden wij naar onze herberg terug, en ik sprak aldaar over de woorden*: Ik zal water gieten op den dorstigen, ende stromen op bet droge* enz. Bij deze gelegenheid voelde ik een bijzondere kragt van de wonden van de Heiland en de toehoorders werden ook zodanig getroffen dat er ongeveer niemand zonder aandoening bleef. Na de redenvoering voegden zich hier en daar sommigen bij elkaar, en spraken over de verhandelde stof. De 5de december begeerden zij, zo ras als ik opgestaan was, dat ik weer spreken zou. Ik sprak van de grote angst, die de Heiland in Zijn ziel ondervonden had, wanneer Hij ons vrij kocht, en dat Zijn bloedig zweet nu geen ziel, die zich in het geloof aan Hem [vast]houdt, in het oordeel laat komen. Na de redenvoering hadden wij nog een gezegende samenspraak met enige wilden. De broeder van Anna riep wenende uit: 'Ach! nu begrijp ik eerst, waarom gij zoveel van 's Heilands bloed spreekt!' Ik kan die oude man niet zonder tranen aanzien. Deze man had anders altijd tot zijn zuster gezegd: 'Ik zou mij wel bekeren; het is ook mijn wil; ik kan er echter nooit recht toe komen.'
Op de 6^{e} [december] werd een redenvoering gehouden van de goede Herder en daarna werden zij Hem allen in een gebed aanbevolen. Anna gaf ons haar dochter mee, om ze enige tijd school te laten gaan. Bij het afvaren zongen wij het lied: *Op, op, gij gekochten des Lams, weest wakker,* enz. Sommigen liepen langs het strand ter zijden van ons, om te horen wat wij zongen, en weenden overluid. Wij overnachten bij Rosina, die nevens haar Elisabeth met ons varen wilde. Daar op deze plaats enige vrome Groenlanders wonen, zo sprak ik over de woorden: *Zonder Mij kunt gij niets doen*; en toonde het onderscheid tussen de bloot natuurlijke vroomheid en de ware hartsverandering, wanneer men zich namelijk uit liefde tot de Heiland onthoudt van al hetgeen Hem Zijn leven gekost heeft, en door Zijn bloed kragt ontvangt alzo te wandelen, gelijk Hij gewandeld heeft. Na de redenvoering kwam een klein meisje bij mij, en zei wenende: Ach ik ben al te verdorven, en voel nog niets van 's Heilands bloed; wat zal ik doen?' Ik zei tot haar: 'laat Esther en Rebecca die hier zijn, u zeggen hoe zij het gemaakt hebben'; hetgeen deze ook met blijdschap deden."[216]

3.7.4. Hinken op twee gedachten.

De Groenlanders waar God in het hart werkte, wilden meer en meer onderwijs ontvangen. Maar er waren er ook velen die op twee gedachten hinkten. Cranz schrijft hierover: "Zij in tegendeel, die hun harten aan hun Schepper niet geven wilden, zochten de ongerustheid en de aanmaningen

[215] D. Cranz, Historie, deel 2, blz. 144-145.
[216] D. Cranz, Historie, deel 2, blz. 164-165.

te ontwijken en [zochten] ook gelegenheid om ook anderen door list of geweld terug te houden. De grootste opwekking was te Kangek geweest. Velen van de opgewekten hadden zich naar hun gelovige landsgenoten begeven, anderen zwierven nog een poos met de wilden, terwijl sommigen niet wisten, bij welke partij zij zich voegen zouden. Hiervan spreekt men, ergens dus: 'De 29ste mei bezochten ons vele vreemde Groenlanders, waaronder zich één bevond, die voor twee jaren zeer aangedaan was. Ik vroeg hem, of hij dan nu niets meer in zijn hart bespeurde van hetgeen hij voor twee jaren gehoord en gevoeld had? Hij zei: het eerste jaar heb ik er nog veel om gedacht, maar nu is het genoegzaam ten enenmaal weg.
Maar hebt gij dan nu geen genegenheid meer, om u bij de gelovigen te houden? Antw.: Ik weet wel, dat het zeer goed zijn zou, indien ik bij hen woonde en het woord van God hoorde; maar ik kleef nog te veel aan het aardse, en kan er mij niet los van maken. Verder met hem sprekende van de zaligheid der gelovigen, en hoe het hem eens berouwen zou, de tijd van de genade voorbij te hebben laten gaan, kwamen hem de tranen in de ogen, en ik bespeurde, dat zijn hart nog niet geheel gevoelloos was.'"
Nu was het zo dat de tovenaars zulke twijfelaars, die hinkten op twee gedachten tot zich probeerden te trekken. Er was zelfs een Angekok die probeerde de mensen te overtuigen dat zij de zendelingen niet zouden geloven. Hij zei dat hij zelf een reis naar de hemel had gemaakt om te onderzoeken hoe het daar was. En, zei hij: 'de gedoopten waren daar in een nare staat, zonder kleren en wat nodig was. Maar de ongedoopten hadden overvloed en vreugde.' Ook gingen er allerlei leugens over de christenen rond en zo probeerde de duivel het werk van God verdacht te maken en de mensen aan hem te verbinden.

De gemeenten werden door de jaren heen steeds groter, maar naarmate de tijd verstreek, werd het ook steeds moeilijker om de wilde, woeste Groenlanders met het Evangelie te bereiken.
Zo lang die heidenen overvloed hadden, en naar hun begeerlijkheid leven konden, kwam er zeer zelden iemand van hen op bezoek bij de zendingsposten. Maar wanneer in het voorjaar, vanwege het langdurige slechte weer, op zee weinig te vangen was, werden ze door gebrek gedreven, hun gelovige landgenoten op te zoeken, waardoor de zendelingen gelegenheid kregen om hen de rijkdom der liefde en lankmoedigheid van hun Schepper en Verlosser aan te prijzen, dat zij niet zonder aandoening aanhoorden. Velen, die nog geen volkomen lust hadden, de goddeloosheid geheel te verloochenen, lieten echter hun kinderen naar de gemeente gaan, of brachten ze zelf daarnaar toe, met als doel, zoals ze zeiden, dat zij wat goeds konden horen. En wanneer zij ze weer afhalen wilden, lieten zich sommigen door de tranen van de kinderen bewegen, om ze daar te laten, en er ook wel zelf te blijven, zodat vaak het hart der vaderen tot de kinderen bekeerd en vervolgens voor de Heere gewonnen werden. Vaak werd het gemoed van de een of ander jong persoon door deze of dergelijke woorden: *Haast en behoudt uw ziele!* inwendig vermaand, en daardoor gedreven vader en moeder, broeders en zusters te verlaten, en de Heere Jezus te volgen. Wanneer nu in zulke gevallen de vader kwam, en zijn kinderen noch door beloften noch door bedreigingen bewegen kon, om weer onder de wilden mee te trekken, lieten de Broeders een iegelijk zijn volkomen vrijheid, overreedden niemand te blijven, maar gedoogden ook niet, dat iemand, die met het oprechte doel om zich te bekeren, in de Groenlandse gemeente blijven wilde, met geweld weggesleept werd.

Een vermaard tovenaar en vervolger had zijn tent ook in de buurt van de zendingsbroeders opgeslagen, en hoorde de waarheid. Hij was weer tot nadenken gebracht, door een tweede verschrikkelijke droom, waarin, zoals hij vertelde, een man bij hem had gestaan, en hem al het kwaad, dat hij tot hiertoe bedreven had, voorgehouden. De aanvoerder van de bende van moordenaren, die, na de moord in het jaar 1739 aan de zwager van Samuël gepleegd, meer dergelijke stukken uitgevoerd had, en in het jaar 1744 door de ernstige aanspraak van een van de zendelingen zeer geschud was, kwam ook in 1749 en het vorige jaar vaak hierheen, en hoorde

het woord van God met zo veel oplettendheid en zulk een vrome houding, dat men, gelijk een gedoopte zei, haast denken zou, dat niemand, dan hij, vroom was. Maar verder ging het ook met zijn bekering niet.

Er werd in die tijd wel een spreekwoord gebruikt: “Hoe nader bij de kerk, hoe later er in.” De onwetende heidenen kunnen heel goed vergeleken worden met een woest land, waarop totaal niets groeit, omdat men nog niets daaraan gedaan heeft; maar dat, zodra men het beploegd en bezaaid heeft, binnen korte tijd vele vruchten voortbrengt; daarentegen dezulken, die vele jaren verkeerd hebben met Europeanen, waarvan ze vaak vele slechte zaken zien en horen, met zodanig een land te vergelijken zijn, dat reeds vol is van doornen en distels (Lukas 8:14) waardoor het goede verstikt wordt, terwijl echter het onkruid niet makkelijk uit te roeien is. Nooit kwam er een missionaris of een van de Groenlandse medearbeiders, zonder begerige toehoorders te vinden. Zo kwamen er ook naar bijv. de zendingspost in Lichtenfels, om de predikaties bij te wonen, vooral wanneer de doop bediend werd, en de mensen keerden nooit zonder een bewogen hart terug. Niet te min duurde het lang, eer het zaad de gewenste vrucht kon voortbrengen. Het was gelijk een heidin eens zei: ‘Ik weet niet hoe het is, wij willen ons gedurig bekeren, en er komt toch niets van, want we willen, zonder echter recht te willen, terwijl wij andere zaken liever hebben dan de Heiland.’

In Lichtenfels werd eens aan een man, waarvan de dochter tot leerling was aangenomen gevraagd wat hij toch dacht wanneer hij zo van de Heiland hoorde spreken? Hij zei: ‘Ik denk dat ik in het geheel niet deug, maar mijn kinderen verlangen zeer om er van te horen, en die wil ik niet beletten. Misschien volg ik hen te eniger tijd zelf, want het is toch aangenaam hier te zijn, omdat allen zich onderling zo lief hebben.’

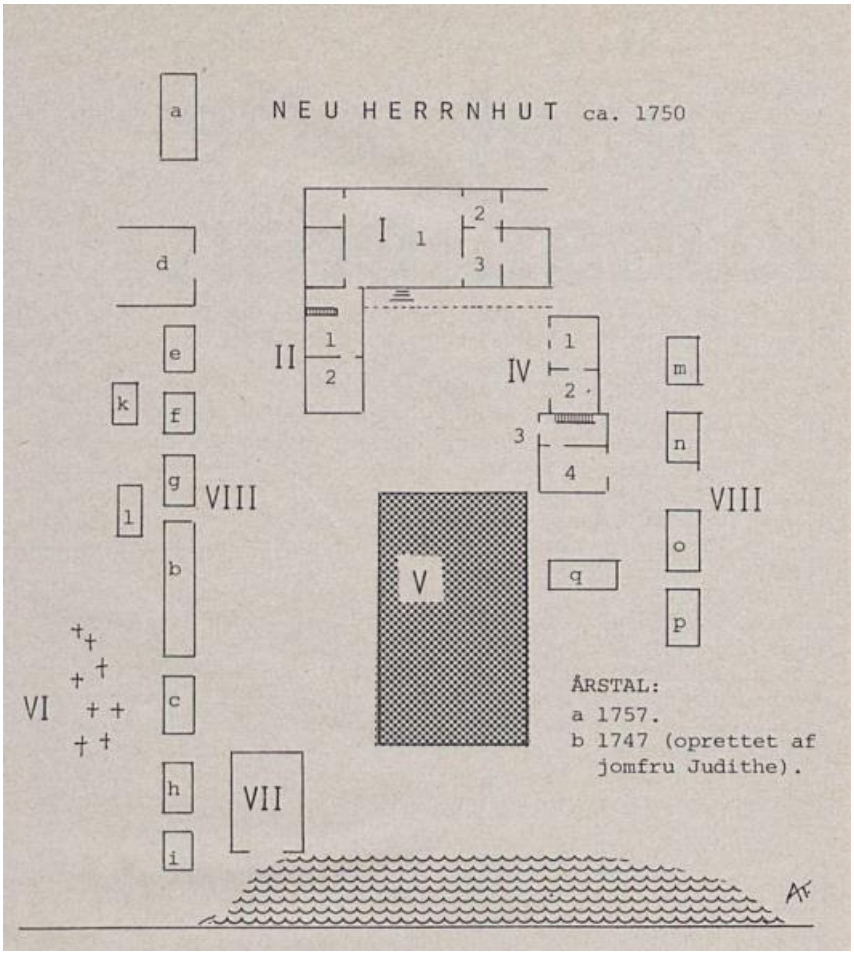

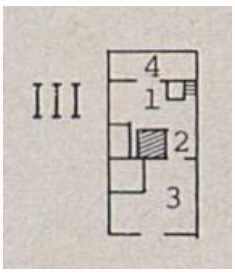

Een schets van Nieuw-Herrnhut van ca. 1750.[217][218]
I. Gemeenschapshuis
1. Kerkzaal
2. Meisjes klaslokaal
3. Eetkamer
II. Residentiehuis (1e verdieping).
1. Klaslokaal jongens
2. Vrijgezellen woonkamer
III. Residentiehuis (begane grond)
1. Put/ bron, fontein
2. Kachels. Samen met de bron vormt het de keuken.
3. Bakovens
4. Voorraadkamer
IV. Buitenhuis
1. Proviant
2. Hout
3. Timmerwerkplaats
4. Schapenstallen
V. Tuin
VI. Begraafplaats
VII. Boothuis
VIII. Groenlandse huizen.
a. Broederhuis
b. Zusterhuis
c. Het huis van de weduwe
d. Proviant
e – q. Huizen

3.7.5. De vruchten.
In het jaar 1747 werden er 52 personen gedoopt en het totaal aantal gedoopten was in dat jaar 134, waarvan er sinds 1741 al 8 overleden waren en in de Heere gestorven. Een van hen, Noah, lag in het jaar 1743 op zijn sterfbed en verlangde zeer naar de bekering van zijn broer. Na enige jaren werd zijn broer bekeerd en in 1747 gedoopt. In het jaar 1748 werden er 35 Groenlanders gedoopt. In het verslag van het jaar 1749 merkt Cranz op dat de voortgang van de gemeente niet beter kan omschreven worden, dan wat in Hand. 9:31 staat: "De gemeenten dan door geheel Judéa en Galiléa en Samaría hadden vrede, en werden gesticht; en wandelende in de vreze des Heeren en de vertroosting des Heiligen Geestes, werden vermenigvuldigd."
In het jaar 1750 werden er 36 Groenlanders voor het eerst aan het Heilig Avondmaal toegelaten. Op Goede Vrijdag 1751 werd het Heilig Avondmaal gehouden met 100 gedoopte Groenlanders. In 1751 overleed een vrouw, Sophia, die in 1742 voor het eerst in aanraking kwam met het Evangelie. De Heiland had haar hart geopend, schrijft Cranz, en ze was altijd begerig om te luisteren. Het gebeurde wel dat ze de zendelingen 1 tot 2 weken in haar huis onderdak gaf. Zij moest echter haar man, die nog geheel anders was dan zij, op een reis van honderd mijlen naar het noorden volgen, en terug komende wilde hij een bijna even verre reis naar het zuiden doen. Door veel te bidden hield ze hem echter nog in de nabijheid, en niet ziende, hoe ze bij ons zou kunnen wonen, waagde men het met haar, en werd ze gedoopt in het voorjaar van 1744. Bij alle verzoekingen van de wilden hield zij zich standvastig aan haar onzienlijke Heere en Vriend, en

[217] Atuagagdliutit, Grønlandsposten. 6 juli 1978, pag. 14.
https://timarit.is/page/3799531?iabr=on#page/n13/mode/2up
[218] Zie blz. 154 voor nog een tekening van Nieuw-Herrnhut.

was ook eindelijk door haar getuigenis en wandel zo gelukkig, dat zij nog dezelfde herfst haar man en gehele huisgezin tot ons bracht. In het jaar 1748 werd ze ook tot des Heeren Avondmaal toegelaten. Zij had een uitnemende liefde voor haar volk, en deed zeer veel aan de armen. Haar hart leefde in een teer gevoel van ‘s Heilands verdiensten en wonden, en zij kon de genade en zaligheid, die ze daarin had ondervonden, niet verzwijgen; hebbende van tijd tot tijd de genade in ‘s Heilands bloed aan meer dan duizend mensen verkondigd, en door haar stille en blijmoedige wandel bevestigd. Zij overleed in het jaar 1751.

Bij de gelegenheid dat een van de zendingsbroeders er is, ter gelegenheid van het vertrek van een Deense zendeling, is in een jaarverslag het volgende geschreven:
“Wij danken onzen beminnelijke Heere en Heiland, dat Hij ook deze gemeente door Zijn Geest en Evangelie uit de wilden geroepen, verlicht, bijeen vergaderd, geheiligd en tot hiertoe in Jezus Christus bewaard heeft door het oprecht en enig geloof. Was het bij twee of drie, die in waarheid tot de Heere Jezus zich bekeerd hadden en bijeen vergaderd waren, gebleven, het zou reeds, volgens Zijn belofte, een gemeente geweest zijn; en wij zouden ons met dit loon van onze achttienjarige arbeid vergenoegd hebben, hoewel het doel van onze arbeid is, vele duizenden uit de afgrond van hun ellende als buiten van des Heilands kruisdood in deze genadetijd te roepen en tot Hem te brengen. Dan, bij het overzien van het kerkboek vindende, dat reeds meer dan driehonderd zielen[219] in het bundeltje der levendigen samen zijn gebonden, en dat van dezen reeds meer dan veertig naar boven tot de bruiloft des Lams zijn geroepen, terwijl wij een honderd als hongerende en dorstende aan de tafel des Heeren tellen, kunnen wij niet anders dan uitroepen:

Bloedige Verzoener!
Uwes volks Weldoener!
Schoon ik nacht en dag
In de diepste buiging,
En met dankbetuiging
Aan Uw voeten lag;
Waar noch niet mijn plicht geschied.
Neem mij heen ten loon der smarten,
En nog duizend harten.”[220]

Tussen het jaar 1739 en 1762 zijn er in Nieuw Herrnhut iets meer dan 700 Groenlanders gedoopt. En in 1762 woonden er 471 mensen, waarvan er 174 ten Avondmaal gingen.
In Lichtenfels zijn er tussen haar ontstaan en 1762 63 Groenlanders gedoopt.

3.7.6. Het jaar 1752.

Dit jaar was geen gemakkelijk jaar; het weer was bijzonder koud en er waren veel stormen. Er brak min of meer honger uit onder de bevolking. Door de vorst en de strormen kon met niet aan eten komen en de voorraden raakten meer en meer op. De Broeders vermaanden allen om het eten wat zij hadden te delen met degenen die niets of nauwelijks iets hadden. En vooral bij de Avondmaalgangers was de vermaning niet nodig, want zij openden hun harten voor de noodlijdende Groenlanders.
Door het weer was het ook nauwelijks mogelijk om geordende samenkomsten te houden. Door het slechte weer kon geen mens uitgaan en was het een keer mooier weer, dan ging iedereen met grote spoed naar de zee om te proberen een vis, vogel of ander dier te vangen. Cranz merkt op: “Hoe zeldzaam echter de gelegenheden waren, om elkaar te stichten, men bespeurde

[219] Bij het intrekken in de winter-huizen beliep zich het getal van inwoners over het geheel op drie honderd en vijftig, waarvan deze zomer veertig uit de wilden gekomen waren. D. Cranz.
[220] D. Cranz, Historie, deel 2. blz. 102 en 103.

nochtans geen gebrek ten aanzien van de inwendige wasdom der genade, die alom en in alle omstandigheden haar kracht betoonde. Het was gelijk de Heiland in Markus. 4:26 en 27 zegt: *Alzo is het Koninkrijk Gods, gelijk of een mens het zaad in de aarde wierp; En voorts sliep en opstond, nacht en dag; en het zaad uitsproot en lang werd, dat hij zelf niet wist hoe.* Omdat het namelijk in een goede aarde gevallen was, waar het Woord gehoord, verstaan, in een eerlijk en goed hart bewaard en met geloof gemengd werd."

Ondanks het weer was het soms toch mogelijk om de heidenen te bezoeken. In januari bezocht men Kangek. Hier vond men mensen, die het woord met oplettendheid hoorden en toestemden, hoewel weinigen zulke harten en oren hadden, als de Heere tot Zijn dienst vereist.
Cranz merkt op: "Hierbij word aangemerkt, dat zij deze spreekwijze: *Hij heeft ons verlost*; gewoonlijk zo opvatten, alsof Christus slechts voor ons Europeanen gestorven is. Waarom men niet vergeten moet de woorden, *voor ulieden*, erbij te voegen; maar deze woorden vereisen ook, volgens de Catechismus, (van Luther) alleen gelovige harten. Zeker oud grijsaard beklaagde zich, dat hij zulks niet meer leren kon; men zei hem, dat hij het niet behoefde te leren, maar slechts te geloven: want om zich als een verdorven mens, hoedanig hij zichzelf gevoelde, tot de Heiland te wenden, en Hem om genade en een volkomen afwassing van zonden te bidden, daartoe word geen hoofdbreken, geen diepzinnig denken en van buiten leren vereist, maar enkel en alleen het gevoel van de hoge noodzakelijkheid en een oprecht verlangen naar redding."

Op een keer werd in een vergadering aan wat mensen gevraagd wat nu de hinderpalen waren om tot Christus te komen. Eerst wilden zij geen antwoord geven, maar op een gegeven ogenblik kwam er een antwoord. Hieruit kon men duidelijk opmerken, hoe zij zich, gelijk andere mensen, door wellust, hoogmoed en gierigheid, of ook door vreze voor smaad en door de bekommeringen van het leven, laten bedriegen; zodat het Woord onder de doornen verstikt wordt. Hierop sprak de zendeling met hen over het bloed van Christus en dat als het bloed toegepast werd aan hun harten zij dan met vreugde alle wellusten, hoogmoed en gierigheid zouden verlaten, uit liefde voor de Heere Die voor hun aan het kruis was gestorven.

Op 23 juni werd met 20 'aanstaande avondmaalsleden' afzonderlijk gesproken. Ook werd die dag met de mensen gesproken die wensten gedoopt en in de gemeente opgenomen te worden. Dit alles gebeurde niet oppervlakkig, maar in de gesprekken werd gewezen op wat gekend moet worden: op het ware geloof in Christus en wat het de Heiland gekost had om zondaren te redden. De dag erna werden een aantal Groenlanders gedoopt. Er waren die dag meer dan driehonderd Groenlanders tegenwoordig. "Na een uitvoerige leerreden over de doop, beantwoordden de dopelingen de hen gedane vragen met een week en gelovig hart. Bij de drie mans-personen verrichtte ik met Mattheus Stach de oplegging der handen, en wij verklaarden hun zielen vrij van alle machten des satans en der duisternis, als zielen die de Heiland van rechtswegen, en als een eeuwig loon van Zijn bitter lijden en sterven toebehoorden. Hierop verrichtten wij de doop in de Naam der heilige Drie-eenheid, en de dopelingen, alsook allen die tegenwoordig waren, gevoelden hoe krachtdadig de drie getuigen op aarde, de Geest, het Water, en het Bloed, Zich in dit ogenblik bewezen. De overige arbeiders gaven hen hun zegen met oplegging der handen en de kus des vredes. Onmiddelijk daarna werd ook een Groenlanderin volgens die orde gedoopt. Hun namen zijn: Ignatius, Johannes, Salomon en Elisabeth."
Op diezelfde dag werd 's avonds het heilig Avondmaal bediend.
Een paar dagen later, op 29 juni werd er een morgenpreek gehouden voor een aantal Groenlanders. Nadat er een uur lang met hen gesproken was, "begon onze Groenlander Andreas zulk een Evangelische en grondige predikatie te houden, dat ik, na mij die stilletjes door onze Broeders van woord tot woord te hebben laten vertalen, dermate bewogen werd, dat ik mij niet van tranen onthouden kon. Hij sprak van onzes Scheppers menswording, lijden, sterven en

liefde tot hen, zo gevoelig, in zulken samenhang, en zo gepast naar de begrippen van de onkundige Groenlanders, als ik het nooit had kunnen verwachten, en ik wenste wel, dat velen in Europa, die met onkundigen te spreken hebben, zulke gaven bezaten."

In 1752 waren er 300 gedoopte Groenlanders in leven en in een jaar tijd ca. 68 gedoopt. Er gingen 120 mensen aan het Heilig Avondmaal.
In het najaar brak er een ernstige ziekte onder de Groenlanders uit. Iets wat vaker gebeurde na hongersnood en een strenge winter. Velen stierven. Het gebeurde wel dat de Broeders na een begrafenis al weer geroepen werden bij een stervende. Soms werden er wel drie tegelijk begraven. Een van degenen die stief was Mozes. Een man die onder de prediking was gekomen. Maar alles weer vaarwel zei en met de woeste Groenlanders honderd mijlen naar het noorden trok. Maar hij vond geen rust. De onrust achtervolgde hem en dit duurde net zolang totdat hij terug ging naar de zendingspost en zijn hart rust vond in Christus. Tijdens zijn ziekzijn sprak hij dat hij geen vrees voor de dood had, hij was over niets bekommerd, dan alleen daarover dat hij bang was dat het nog lang zou duren.

3.7.7. Het jaar 1754.
Dit jaar is opmerkelijk, meldt Cranz, omdat er dit jaar wel 60 mensen stierven. Dat in zo'n groot getal voor en na die tijd niet gebeurd is. In het begin van het jaar werd het heilig Avondmaal gehouden; 146 personen namen daaraan deel.
Ook dit jaar gingen de zendelingen erop uit om Groenlanders met het Evangelie bekend te maken. Men sprak eens met een oude weduwnaar en die zei: 'Ik ben zeer slecht, en wanneer ik hoor, hoe ik de Heiland zal leren kennen, zo vergeet ik de woorden weer spoedig. Ondanks dat

heb ik drie woorden opgemerkt, die mij gedurig bijblijven: 1. Beminde Heiland, ik deug niet[221] met al, ontferm U mijner. 2. Schenk mij toch ook het geloof in U. 3. Was mij in Uw bloed van mijn verdorvenheid, en maak mij zoals ik wezen moet om zalig te worden.'
Kort hierna werd deze man met vier andere leerlingen tot de doop aangenomen. Maar hij is nog voordat hij gedoopt is toen hij op visserstocht was "in vertrouwen op de verdiensten en ontferming des Heilands" gestorven.
In dit jaar werden er 48 zielen door de doop aan de gemeente toegevoegd.

3.7.8. Het jaar 1755.

In onze tijd hebben we het nogal druk met klimaatverandering. Nu het was in het jaar 1755 in Groenland zo warm dat het in januari regende in plaats van sneeuwde. Cranz schrijft: "En in april wanneer de diepe sneeuw door de vele regen in beweging raakte [smolt], kwam de nieuwe kerk op de volksplanting in het uiterste gevaar om in de zee gestort te worden, want het water drong er met de sneeuw in, zodat alles, wat in de kerk was, overhoop raakte, zonder dat iemand erbij kon komen en iets redden."[222]

3.7.9. Honger.

In het voorjaar van het jaar 1756 was er weer een grote hongersnood onder de heidenen. In Kellingeit, een plaats tien mijlen ten zuiden van Nieuw Herrnhut gelegen, was normaal gesproken een grote zeehondenvangst. Maar nu, door het weer en de omstandigheden, was er niets. De koopman Dalager, kwam van de spekhandel thuis, maar bracht niets mee dan jammerlijke berichten van mensen die van honger gestorven waren. Voor de Broeders bracht hij echter een bijzonder geschenk mee, namelijk een ouderloos meisje.
Dit meisje was door de wilden, vanwege gebrek aan voedsel, tweemaal in een afgelegen spelonk gelegd, om dat ze haar niet voor hun ogen van honger wilden zien sterven. Maar het meisje, wanneer ze om de andere dag naar haar kwamen kijken, bleef in leven. Waarop zij het meisje naakt in de zee wierpen. Maar de zee wilde het meisje ook niet houden, en toen had een man, die door medelijden werd bewogen het kind van het strand opgenomen en in een leeg proviandhuisje gelegd. Deze man die zich over het meisje ontfermde is jaren later gelovig geworden en gedoopt.
De koopman, die er kort daarna kwam, over het meisje horende, liet uit meedogendheid dit arme uitgehongerd kind, dat door de kou en langdurige honger meer naar een dood geraamte, dan naar een levend mens geleek, bij zich brengen. Hij gaf het kind kleding en eten en bracht het mee naar huis. Hij zond het kind in een zak naar de Broeders en zo werd het kind gered. Cranz meldt erbij Job 29:13a: "De zegen desgenen, die verloren ging, kwam op mij". Ook meldt Cranz erbij dat het kind nog leeft tot vreugde van haar weldoener. Zo zien we dat dit kind in die tijd niet kon sterven. De honger, het water, de omstandigheden, niets kon ervoor zorgen dat het kind stierf.

3.7.10. Blijven of weggaan?

In de loop van de jaren kwamen en gingen er heel wat Groenlanders bij de zendingspost. Sommigen gingen omdat ze toch niet geloofden, anderen vanwege gezin of werk, weer anderen uit vijandschap. Sommige bleven en weer anderen hadden zo'n honger dat ze gedurig onderwijs wilden. Over deze mensen schrijft Cranz regelmatig. In het verslag van het jaar 1756 lezen we: "Maar velen kwamen ook in dit jaar nader bij de gemeente der gelovigen, hoewel sommigen, die in deze levenswijze, of liever in de oprechte overgeving van het hart, nog geen smaak

[221] Ajorpunga, *ik deug niet*. Dit is bij de Groenlanders in het algemeen een makkelijke uitdrukking die men zonder veel moeite uitspreekt. Het kan ook een verontschuldiging betekenen. Het komt eropaan of we deze uitspraak met het hart doen en niet met de lippen.
[222] D. Cranz, Historie, deel 3, blz. 98.

vonden, weer vertrokken, en menigmaal een ziel, die in de school van de Heilige Geest reeds onderwezen en bewerkt werd, ook weg sleepten.
Dus vertrok een weduwe uit verdriet, omdat men haar niet schielijk genoeg dopen wilde. "Want (zei ze) het beschaamt iemand al te zeer, wanneer men na de predikatie horen moet: 'Nu kunnen de ongedoopten naar huis gaan.'"
Een huisgezin, dat hun winterhuis reeds in orde gebracht had, vertrok ook weer; twee jonge lieden bleven echter. Daar nu de dochter van het zo-even gemelde huisgezin kort daarna stierf, bracht de vader het lijk met veel schreien en zei: "Hier breng ik mijn dochter, die steeds een verlangen had, om bij ulieden te wonen, maar ik, kwaadaardig mens, heb haar altijd weerstaan, daarom heeft Hij, waarin ze geloofd heeft, mij gestraft en haar van mij ontrukt. Maar zij heeft mij verzocht, dat ik haar lichaam op het land der gelovigen zou brengen, en u verzoeken, om bij haar begrafenis haar, gelijk anderen gelovigen, een lied te zingen. En dit verzoek ik nu ook."
Een andere man, die er verleden winter gewoond had, vertrok in het voorjaar met zijn huisgezin, en begaf zich weer bij de heidenen, en wel bij de slechtste die daar in de omgeving waren. Maar de nood (want verschillende mensen hadden het op zijn leven gemunt) dreef hem spoedig weer naar de Broeders. Zijn vijanden, waarvan zich sommigen naderhand bekeerd hebben, volgden hem achterna, maar zochten zich van de beschuldigingen te zuiveren, en zeiden eindelijk tot hem: "Gij hebt nu niet meer te duchten, omdat gij bij brave lieden woont." Zodra was hij niet buiten gevaar, of hij vertrok weer, maar een meisje kon er niet toe bewogen worden, verliet de haren en bleef. Toen men een ander kind waarvan de ouders vertrokken wilden vroeg: "Wild gij ons dan ook verlaten?" Antwoordde de moeder: "Ja, wij moeten omdat zij het wil vertrekken, want ze wil hier niet blijven." Maar het kind zei: "Moeder gij zijt toch een grote leugenares, ik wil graag hier blijven, en 's Heilands woorden leren, maar gij hebt vader overreed om te vertrekken."[223]
Daarentegen hadden vele kinderen, die vader en moeder verlaten hadden en de Heiland gevolgd waren, het geluk de hunnen tot zich te trekken. Een Groenlander te Pisiksarbik, die sinds vele jaren met de Broeders omgang had gehad, en niet besluiten kon, zijn land, waar hij in grote achting was, te verlaten[224], zag bij gelegenheid van de haringvangst, zijn dochter, die van hem vertrokken en vervolgens gedoopt was, en gaf haar zijn ongenoegen daarover te kennen. Zij verhaalde hem de beweegredenen van haar doen, met bescheidenheid, prees hem de zaligheid der gelovigen aan en eindigde met deze woorden: "Gij kunt die zaligheid genieten; maar indien ge niet wilt, dan kan ik niet bij u blijven en met u verloren gaan." Hierdoor werd zijn hart week, hij begon te huilen, voer met haar naar de zendeling en gaf hem zijn voornemen te kennen, dat hij namelijk zijn dochter van de gelovigen niet wilde wegnemen, maar met haar trekken. De zendeling zou haar slecht overreden om met nog verschillenden hem te helpen zijn zaken in orde te brengen. Dit gebeurde ook, en eindelijk kwam hij zelf met zijn twee zonen en overige huisgenoten en zei: "Nu kom ik ook bij jullie, en wil u nooit meer verlaten. Ik wens maar, dat mijn andere kinderen ook haast mogen gedoopt worden, want ze zijn nog jong en hebben een verlangen naar de Heiland. Met mijzelf is het nog heel slecht gesteld, en er zal wel niet veel van mij worden; niettemin breng ik mij met het opstaan en het naar bed gaan, hetgeen ik van de Heiland gehoord heb, te binnen, en ik kom hier om er nog meer van te horen." Ook kwam hij vaak om te vragen of zijn reeds volwassen zoon niet spoedig zou kunnen gedoopt worden. "Ikzelf" zei hij, "durf om de doop niet te denken, want ik ben zeer slecht, en daarenboven ook oud, en daarom niet veel meer leren kan, ik wil hier echter bij ulieden leven en sterven, want het is mij toch zeer verkwikkend, wanneer ik wat van de Heiland hoor[225].

[223] Men heeft onlangs van Statenhoek bericht gekregen, dat dit meisje nog gedurig van de gelovigen spreekt, vlijtig zingt en bid, en de ouders smeekt om met haar terug te keren. (D. Cranz).
[224] Hij is nu met zijn gehele huisgezin onder de gelovigen. (D. Cranz).
[225] Welk een met oprechtheid gepaarde eenvoudigheid! Zouden ons niet bij deze heiden des Heilands woorden aan de hoofdman te Kapernaüm mogen invallen: *Ik heb zelfs in Israël zo groot een geloof niet gevonden?* Matth. 8:10.

Zacheüs, een ongetrouwde broeder, kwam reeds sinds het jaar 1742 vaak bij de Broederen, [hij] werd echter gedurig door zijn vader weer weg gehaald, totdat hij in het jaar 1748 zoveel moed kreeg, dat hij zich geheel van hem ontsloeg en hier [bij de zendeling] bleef. Kort daarna werd hij gedoopt en drie jaren daarna een deelgenoot van het heilig Avondmaal. …. Voor enige jaren schreef hij de volgende brief: "Ik heb een gevoel van mijn inwendige armoede, en als de Heiland niet in mijn hart woonde zou het slecht met mij gesteld zijn. Maar nu dank ik Hem, dat Hij tot mij inkomt en mij door Zijn vlees spijzigt en door Zijn bloed drenkt. Had ik de Heiland niet, ik zou niet tevreden kunnen zijn, en was Hij niet gestorven, ik zou niet gered kunnen worden. Ik kan niet veel omhaal van woorden maken, maar ik ben dankbaar voor onze leraren die [tot] ons gezonden zijn. Nu weten wij, dat de Heiland ons lief heeft en ons dagelijks Zijn Woord laat horen. Wanneer ik om de Heiland denk, dan wenen mijn ogen. Dank zij U getrouwe Heiland! Dat Gij mij niet hebt veracht, toen ik nog een heiden was. Mijn eigen vrienden verachten mij, maar God dank dat ik de Heiland heb. Hij veracht mij niet, hoewel ik zeer ellendig en onbekwaam ben. Zo lang ik leef zal ik niet vergeten dat Hij mij door Zijn dierbaar bloed verworven heeft." Zacheüs stief in 1756.

Toen er in het jaar 1757 een grote hongersnood was, kwamen velen tot de zendingsposten, maar toen de lichamelijke honger gestild was trok men spoedig weer terug en om geestelijke spijze bekommerden de meesten zich niet. Zo zien wij dan, merkt Cranz op, dat bekering alleen het werk van de Heilige Geest is, want zonder Zijn bearbeiding, zonder overtuiging van de rampzalige toestand, komt geen mens tot Christus. Al heeft men grote honger, al zijn er allerlei aardse voordelen, dan toch komt een mens zonder de werking van de Heilige Geest niet tot Christus. Maar als een mens getrokken wordt uit de duisternis tot Gods wonderbaar en eeuwig licht, dan kan ook niets en niemand hem tegenhouden. Het volgende gedicht meldt Cranz[226]:

"Verlicht, Heer' Uwen knecht.
Ik ben mijzelf verborgen,
En ken mij nog niet recht.
Dit is, 't is waar, mij klaar,
Ik ben niet, als ik waar;
Doch dat nog veel gebreekt,
Voelt 't hart meer, als het spreekt;

Ik leefde in trotse rust,
En wiste niets van zorgen
Maar nu is mij bewust
Door een verlicht gezicht
't Verderf dat in mij ligt.
Wat mij eerst vreugde aandeed,
Baart mij nu harte leed.

Geen aards verlies of leed
Veroorzaakt mijne smarte
Zoveel mijn ziele weet.
Ik wordt geliefd, geëerd,
Van niemand overheerd,
Gezondheid schenkt mij God,
Ik heb ook aards genot.

En zullen niet velen van oosten, van westen, en van noorden in het Koninkrijk der Hemelen aanzitten? Terwijl aan velen, die roemen kunnen: *Wij hebben in Uw tegenwoordigheid gegeten en gedronken en Gij hebt in onze straten geleerd*, zal gezegd worden: *Ik ken u niet, van waar gij zijt.* Luk. 13. (D. Cranz).

[226] D. Cranz, Historie, deel 3, blz. 133-134.

Maar neen! 't zijn ziele-weên.
De nood komt uit het harte,
En dringt door merg en been.
Want dit, dit ligt mij aan,
Dat ik mocht zeker gaan,
Of 't hart in Jezus leeft,
En hem als Jezus heeft."

In het jaar 1758 stierf een meisje van 19 jaren, Maria Barbara. Zij kwam in 1751 met haar ouders naar de zendingspost. Zij werd in korte tijd 'door de Heiland krachtdadig opgewekt', en in het volgende jaar met toestemming van haar ouders gedoopt. Maar haar ouders veranderden van gedachten, en voeren naar het zuiden. Zij deden wat zij konden om hun dochter, of door list, of door geweld mee te nemen. Maar Maria was daartoe niet te bewegen en wilde bij de zendelingen blijven. Zij verzocht met vele tranen om bescherming, die zij kreeg. Haar ouders moesten zonder haar vertrekken en Maria kon 2 jaren lang in rust op de zendingspost wonen. Maar in het jaar 1754 kwamen haar vader en oudste zus terug om haar proberen te ontvoeren. Zij werd echter van de vrees verlost omdat zij beiden kort na hun aankomst stierven. Ondertussen was er nog een man van haar familie die al zijn krachten inspande om haar te ontvoeren. Maar ook hij stierf in korte tijd. Toen was het gevaar geweken en heeft zij nog een aantal jaren in rust bij de zendelingen gewoond. Maar in 1757 brak zij haar been en werd zij kreupel en niet lang daarna kreeg zij de tering. "Zij droeg haar kwalen met veel geduld en een gelovige verwachting van een haast naderende ontbinding" Deze kwam ook spoedig want zij stierf op 6 februari 1758.

3.7.11. Het jaar 1759 en 1760.

In dit jaar kwam de boot uit Duitsland met niet alleen verschillende zendelingen maar ook 3 schapen. Deze waren vanuit Kopenhagen meegenomen om te proberen of het ook mogelijk was om wat vee te houden op Groenland. Deze proef is heel goed geslaagd en kwam regelmatig goed van pas.
Ook kwamen dit jaar Johann Beck met zijn vrouw van een bezoek aan de gemeenten in Duitsland terug en bracht voor de Groenlanders een zeer aangenaam geschenk mee. Hij had de vertaling *der Lijdensgeschichte van onzen Heere, volgens de overeenstemming der vier Evangelie-schrijvers*[227], alsook een Gezangenboekje met oude en nieuwe liederen meegenomen. Deze had hij en andere broeders van tijd tot tijd vertaald en waren nu opnieuw gedrukt.
Ook kwam er een nieuwe zendeling mee, Hendrik Hukel[228]. Deze man is in Moravië geboren[229]. Hij werd aangesteld als Catechiseermeester.

[227] Welk boek Cranz hiermee bedoeld, heb ik niet kunnen vinden. Heel waarschijnlijk is het een Duits boek van Johan Jacob Ulrich (1683-1731) wat vertaald werd in het Groenlands. De Nederlandse titel van Ulrich's boek is: "Heilige Bybel-Oeffening, of Duidelyke en Grondige Verklaring en Toe-Eigening, Van de gantsche Wonder-geschiedenisse des Lydens en Stervens, der Opstanding en Hemelvaart van Jesus Christus, Volgens de Overeenstemming der Vier Evangelisten" enz. enz. Cranz meldt op andere plaatsen in zijn 'Geschiedenis' dat tussen 1740 en 1742 men al druk bezig was met het vertalen van dit boek.
[228] Verderop schrijft Cranz de naam anders: 'Hükkel'
[229] Ook over deze persoon, (zoals over velen) kan ik weinig informatie vinden. Hij werd op 19 mei 1728 in Kunewald geboren. Hij is in 1759 in Groenland aangekomen, in 1762 getrouwd met Sal. Schlumberger, verliet Groenland weer in 1770. Overleed te Herrnhut in 1786.

In het jaar 1752 kwam meneer Rasmus Bruun[230], Deens zendeling in Godthaab aan. Hij zou tot 1759 in Groenland blijven, maar omdat zijn opvolger, Gregersen[231] pas het volgende jaar aankwam, zond hij zijn gezin vast vooruit naar Groenland. Hij zelf ging in 1760 terug naar zijn geboorteland. Hij werd predikant in Slagelse en overleed in 1771.

Op 9 mei 1760 overleed in Herrnhut de Graaf van Zinzendorf. Toen dit bericht op Groenland kwam, bracht dat grote verslagenheid teweeg. Cranz meldt daarover het volgende[232]: Zij wisten dat de Heere Zich van deze Zijn getrouwe dienaar niet alleen met zegen bediend had, om de Broederkerk te herstellen, en het woord der verzoening in de Christenheid te verkondigen en te bewaren, maar vooral ook om de bekering der heidenen, die hem reeds van zijn tedere jeugd zo zwaar op het hart gewogen had, te bevorderen. Zij wisten, dat hij de zendelingen met zijn gebed, met raad en daad, met al zijn vermogen, ja zelfs met het wagen van zijn leven, bevorderd en ondersteund had. Het was in hun harten tot onuitwisbare dankerkentenis geschreven, tot welk nut zijn onderrichting en raadgeving voor de arbeiders, over het geheel zo wel, als in het bijzonder onder de heidenen, geweest is; en hoe liefderijk hij de pelgrims en vreemdelingen van deze wereld in zijn huis ontvangen, en ook op hun bezwaarlijke posten naar ziel en lichaam verkwikt had. Waarom het geen wonder was, dat dit onverwachte bericht zo wel hen, als de Broeders te Nieuw-Herrnhut, vele tranen uit de ogen perste, en allerlei zorgzame gedachten veroorzaakte."
Maar het was niet alleen verdriet en zorgen die de Broeders beheersten. Ze werden ook vertroost.
"De Heer' is nu toch nimmermeer
Gescheiden van Zijn schapen.
Hij blijft hun toevoorzicht en eer,
Hun vrede, heil en wapen.
Hij leid en stiert in allen stand
Hen als hun Vader bij de hand.
Looft onze God en Heere!
Deze vrede gevoelden wij bij alle smart zeer krachtig, en wij vertrouwden daarop, dat Hij, Die dood is geweest, maar nu levendig is in alle eeuwigheid, Openb. 1:18, dit in Zijn Naam begonnen werk onderhouden en gelukkig uitvoeren zal.
Door deze gevoelige tijding, die echter met een krachtige aanmoediging van de Heilige Geest gepaard ging, werden de Broeders opgewekt, om zich te vaster aan het Hooft der Kerk, de Heere Jezus Christus te houden, in al hun verrichtingen op Hem te zien, en hun werk voort te zetten in die eensgezindheid en broederlijke liefde, die de Heere Jezus bij Zijn laatste wil (Joh. 17) geboden, en die de zalige Ordinarius, naar het voorbeeld van de discipel, die in de schoot van Jezus was aanzittende, door zijn gehele leven betracht, en tot de laatste adem toe aangeprezen had."

Er was een Groenlander die dit jaar het volgende opmerkte: "Het is ook een grote genade wanneer men van zijn slechtigheid een gevoel krijgt; dat men zich echter niet moest laten terughouden, maar zich ten eersten naar de Heiland wenden Die ons met open armen ontvangen

[230] Als ik het goed begrijp uit een artikel wat in 1978 in een tijdschrift in IJsland is geschreven, was Bruun 27 jaar toen hij aankwam in Groenland en arriveerde hij samen met zijn vrouw Melane en zijn zus. Zij werden niet zo welkom geheten als de Hernhutters-zendelingen. Ook waren ze nogal 'gebroken' door de reis. Zie: Atuagagdliutit, Grønlandsposten. 6 juli 1978, pag. 14. https://timarit.is/page/3799531?iabr=on#page/n13/mode/2up
In H. Ostermann, "Danske i Grønland i det 18. Aarhundrede" blz. 62-66 is een hoofdstuk over hem geschreven.
[231] In H. Ostermann, "Danske i Grønland i det 18. Aarhundrede" blz. 139-142 is een hoofdstuk over hem geschreven.
[232] D. Cranz, Historie, deel 3, blz. 191-192.

wil en het liefderijke hart dat voor alle ellendige en verlegen zondaren open staat, ten eerste laten gevoelen."[233]

3.7.12. Een nieuw lied.

Op een zondag in november 1761 werd er een feest gehouden. Op deze dag werden er verschillende predikaties gehouden en een grote maaltijd aangericht. En waarom dit alles? In dit jaar was er in Lichtenfels, de nog niet zo lang geleden gestichte nieuwe nederzetting, een nieuwe kerkzaal gebouwd. De inwijdingspreek werd door Matthäus Stach gehouden over Gen. 5:22. *Henoch wandelde met God.* Na de predikatie viel hij op zijn knieën en smeekte de Heere of het Hem behagen mocht om dit huis, deze zaal met Zijn bestendige tegenwoordigheid te heiligen. Of Hij het getuigenis van Zijn dood met Zijn Goddelijke kracht wilde paren en Zijn verdiensten aan een ieder door Zijn Geest wilde verklaren. En of Hij wilde geven dat als de sacramenten zouden bediend worden, het dan mocht zijn tot Zijn verheerlijking.
's Middags hield Johannes Beck een preek over Openb. 2:9 *Ik weet uw armoede*.
Daarna was er een maaltijd met alle inwoners, 137 personen. 37 die van Nieuw-Herrnhut hier naartoe waren gekomen en 100 die in de afgelopen drie jaren uit de heidenen gekomen waren.
Bij de maaltijd werd Jes. 60 gelezen *Maakt u op, wordt verlicht*. Daarbij werd opgemerkt dat de naam *Lichtenfels* gegeven werd met betrekking tot de grote beloften van de bekering der heidenen. Tot slot werd er nog door Johann Beck naar aanleiding van Jes. 60 een voor dit feest gemaakt lied gezongen. In bovenstaande, is al uitgebreid geschreven over Lichtenfels.
Het lied is in het Groenlands en vertaald in het Hollands als volgt:

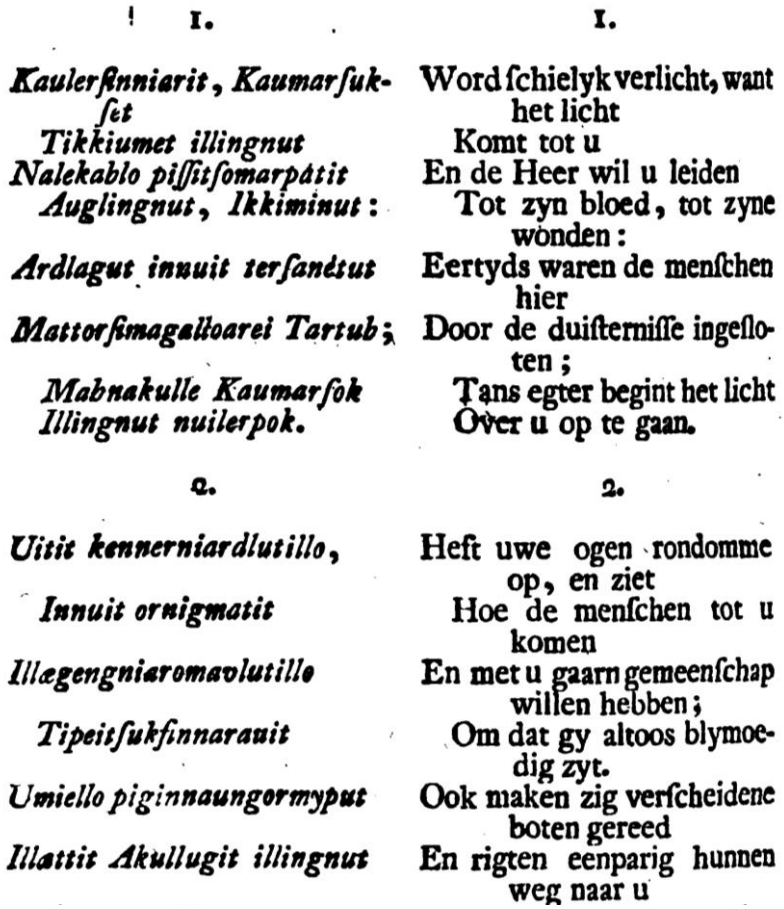

1.

Kaulerſinniarit, Kaumarſuk-
ſet
Tikkiumet illingnut
Nalekablo piſſitſomarpâtit
Auglingnut, Ikkiminut:

Ardlagut innuit terſanêtut

Mattorſimagalloarei Tartub;

Mabnakulle Kaumarſok
Illingnut nuilerpok.

Word ſchielyk verlicht, want het licht
Komt tot u
En de Heer wil u leiden
Tot zyn bloed, tot zyne wonden:
Eertyds waren de menſchen hier
Door de duiſterniſſe ingeſloten;
Tans egter begint het licht
Over u op te gaan.

2.

Uitit kennerniardlutillo,

Innuit ornigmatit

Illægengniaromavlutillo

Tipeitſukſinnarauit

Umiello piginnaungormyput

Illattit Akullugit illingnut

Heft uwe ogen rondomme op, en ziet
Hoe de menſchen tot u komen
En met u gaarn gemeenſchap willen hebben;
Om dat gy altoos blymoedig zyt.
Ook maken zig verſcheidene boten gereed
En rigten eenparig hunnen weg naar u

[233] D. Cranz, Historie, deel 3, blz. 201.

Auanga, Kauangalo
Pinga uſſorællugo.

Uit het noorden en het zuiden,
Uit het ooſten, met lof zingen.

3.

Siornæt Innukajuitſotit
Neijornekaratillo:

Voor ettelyke jaren zyt gy woeſt en ledig geweeſt
En hebt gene inwoners gehad:

Mabnale iſſerbigiſſaudtit
Aſſanniardlutillo.
Mattoma Kingornalo innuit
Tamærmik tainiaromarpâtit
Karſomik Kaumarſomik
Nalekab neijormatit.

Maar tans zal men tot u ingaan
En u beminnen.
En voortaan zullen de menſchen
Allen U noemen
Den verlichten berg,
Om dat de Heer by u woont.

4.

Jeſua! Kenauvitſane mabna
Kattiſſimarſarpogut,
Kytſauvigekkullutit tamauta
Piſſiarangautigat
Anniarnik, Aungniglo ikkingnik:
Akikſarnut Umættivut pikit;
Udlullo nungullugit
Illuarſarniakit.

Ach Jeſus! hier voor uw aangezicht
Zyn we tans vergaderd,
Ten einde u eenpariglyk te danken,
Om dat gy ons gekocht hebt
Door uw lyden, bloed en wonden:
Tot ene betaling neem onze harten,
Dagelyks en altoos
Bereid dezelven.

5.

Terſanilo Udlut nungullugit
Kattiſſimeiſſæ gauta;
Tokkungnik Aungniglo Anniarnik
Okkallungniarlata
Nalektut tamaſa neijungâkit
Annernerniglo ajunginnermik
Siuteillo Umætteit
Angmartinniakin-eit!

Wanneer we hier van dag tot dag
Zullen vergaderd zyn;
Van uwen dood, bloed en lyden
Doe ons ſpreken.
Wees allen toehoorderen naby;
En door den Heiligen Geeſt
Hunne oren en harten
Wilt toch openen, ach beminde!

6.	6.
Tava Uttokeillo Inuſuit	Dan zullen de ouden en de jongen
Iſſikettit puttorſut	Uwe doorboorde voeten
Kunnikſaromarpeit Kodlinnermik	Kuſſen met tranen,
Nachoginnautigut;	Dat gy ons niet veracht
Illægeengnulle piſſipautigut,	Maar tot de Gemeente gebragt hebt,
Tipeitſungakulluta illingnut,	Ten einde we ons over u verblyden, (of door u zalig worden)
Mattomanetilluta	En zo lang we hier zyn
Illingnik aſſavluta.	U lief hebben.

7.	7.
Attatarput! Sernigirſartigut	Onze Vader! beſcherm ons
Parinniardlutalo	En behoed ons!
Gum Anernera pauvkerſartigut	O Heilige Geeſt! verzorg ons
Teſſiorſardlutalo	En leid ons by de hand
Sauarkam ikkenut Auanullo	Tot des Lams wonden en bloed
Aniartitomut Timanullo!	En tot deszelfs gemarteld lighaam!
Annaurſirſerput! Aungnik	Onze Heiland! door uw bloed
Umættivut tennikit!	Wilt onze harten zalven!

3.7.13. Het functioneren van de Gemeenten in Groenland.

Afbeelding van Nieuw-Herrnhut uit David Cranz's Historie. De omschrijving erbij is als volgt[234]:
1. Het woonhuis, daar in de grote zaal de vergaderingen gehouden worden.
2. De rechtervleugel waarin het schoolvertrek, de keuken, de bakkerij en bron zicht bevindt.
3. De linkervleugel, of het Europese proviand- en hout-huis.
4. De tuin.
5. Het riviertje
6. Het Europese boothuis.
7. Groenlandse huizen.
8. Het proviandhuis van de Groenlanders.
9. De rustplaats der ontslapenen.

Afbeelding van Lichtenfels uit David Cranz's Historie. De omschrijving erbij is als volgt[235]:
1. Het huis met daarin de zaal voor de vergaderingen.
2. De tuin.
3. Huizen van de Groenlanders.

[234] Als je goed kijkt kun je de nummers op de tekening ontdekken. Alleen nr. 9 kan ik niet ontdekken en staat vermoedelijk ook niet op de kaart. De Begraafplaats bevind zich helemaal links.. Zie ook blz. 142 voor een kaart.
[235] Ook bij deze plaat is het weer een hele speurtocht om alle nummertjes te ontdekken. Het is mij niet gelukt. KJB.

4. Tenten.
5. Wegwijzer voor de schippers.
6. Rustplaatsen der ontslapenen.
7. Het oude Groenlandse huis *Akonamiok,* waarvan deze plaats de naam heeft.

De Broedergemeente heeft in de periode tot 1765 twee gemeenten in Groenland gesticht, namelijk Nieuw-Herrnhut en Lichtenfels. Deze gemeenten hadden een bepaalde kerkelijke structuur. In het algemeen werd geprobeerd dat steeds één of meerde zendelingen op een plek waren en dat deze getrouwd waren. Deze mannen werken dan als prediker en evangelist. Hun vrouwen hadden niet alleen de huishouding maar werkten ook in samenwerking met hun mannen onder het vrouwelijke geslacht en waren zo tot hulp en steun van hun mannen.
De zendeling had in het algemeen twee diakenen die hem zowel in het geestelijke als lichamelijke tot hulp waren.
Behalve een zendeling of missionaris was er dan nog een Catechiseerder of Catechiseermeester. Deze had het opzicht over een soort jongensschool en gaf de ongetrouwde mannen en jeugd christelijk onderwijs.
Ook was er een Missions-assistent, die een gedeelte van de huishoudelijke zaken waarnam, zo iemand moest handig zijn met zijn handen omdat hij vaak hielp met de bouw van het een of ander huis of gebouw en had ook als taak om samen met de Catechiseerder jongelingen leiding te geven in het werk.
Over de hulp die de zendelingen nodig hadden schrijft Cranz het volgende:
"Bij een zendeling moeten zich altijd vier of vijf mannen bevinden. Want omdat onze Missionarissen geen loon verdienen, maar behalve meel, peulvruchten en een weinig vlees en drank, dat hen gezonden wordt, zichzelf door de jacht en visserij verzorgen moeten, hun kerk, hun woonhuizen en vaartuigen onderhouden, en in de korte tijd van de zomer, zich van de nodige voorraad voor een langdurige winter voorzien. Zo wordt er altijd een genoegzaam getal van mannen vereist, die weliswaar, de reiskosten zwaarder maken, maar daarentegen de onderhouding, alsook de geestelijke arbeid, waartoe twee Missionarissen niet toereikend zijn, grotelijks verlichten. Zij hebben dus in de zomer de handen vol met werk, te meer daar ze ook hun Groenlanders en de heidenen van tijd tot tijd bezoeken moeten. En dit zijn geen reizen van uitspanning en vermaak, maar reizen die met veel levensgevaar en ongemakken vergezeld zijn; alzo de zee zeer onstuimig en het weer aan veel schielijke veranderingen en stormen onderhevig is, terwijl ze zelden een veilige haven voor hun vaartuig vinden, en thuis hetzelve altoos ver op het land moeten halen. In de winter, wanneer aan de zielen het meeste te doen is, ontbreekt het ook geenszins aan uitwendige arbeid; want de huizen moeten hersteld worden, en men moet ook vogels zoeken te schieten, hetgeen hier in het land op verre na niet zo aangename en gemakkelijke bezigheid is, als men het zich in andere landen zou kunnen verbeelden."[236]
De tijd die dan nog over is wordt besteed met het leren van de taal, het vertalen van gedeelten uit de Heilige Schrift en andere boeken.
Ieder jaar (uitzonderlingen daargelaten) kwam 1 of 2 keer de boot uit Duitsland naar Groenland om alle nieuwsberichten, nieuw uitgegeven boeken, liederen en pamfletten over te brengen. Ook trokken dan vaak weer nieuwe zendelingen mee. Maar ook middelen voor het levensonderhoud, vaak ook gereedschap, bouwmiddelen en in principe was het zo dat iedere zendeling na 6 jaren een jaar terugkeerde naar Duitsland om tot rust te komen en om een wat makkelijkere winter mee te maken. De winters in Groenland waren vaak een hele aanslag op de gezondheid en krachten van de zendelingen en hun familie en helpers. Als de boot weer vertrok werd er een lijst meegenomen waarin alle benodigdheden stonden om de volgende keer weer mee te nemen.

[236] D. Cranz, Historie, deel 3, blz. 310.

Hoe zag de dagindeling eruit?
Op werkdagen was er elke morgen om 6 uur het morgengebed. Dit moesten alle gedoopten, zowel oude als jonge bijwonen. Om 8 uur was de ‘vroegvergadering’ dit was voor iedereen. Dan werd er over een tekst uit de Bijbel gesproken en wat gezongen. Dit duurde ongeveer een half uur.
Hierna gingen de mannen aan het werk.
De kinderen kwamen bijeen en kregen onderwijs/ catechisatie. Als die bijeenkomst ten einde was, gaan de meisjes bij een getrouwde zendeling of diaken, en de jongens bij de Catechiseermeester naar school. Hier waren ook enige jonge lieden, die als ze de tijd hadden, onderwijs kregen in het lezen en schrijven.
’s Avonds als de mannen van zee thuis kwamen werd er nog een bijeenkomst gehouden en dan werd er een korte toespraak gehouden en/ of gezongen. Tot slot was er nog het avondgebed.
Op zondag na het morgengebed werden aan verschillende groepen/ koren afzonderlijk korte vermaningen, overeenkomstig met hun staat en ouderdom, gehouden. Dit noemde men koorvergaderingen. In de zomer, wanneer er velen aan het werk waren en weinig mensen thuis waren, werd in plaats van deze vergaderingen een algemene leerrede gehouden.
’s Middags werd er een preek gehouden. Dit duurde meestal ongeveer een uur. Een preekstoel was er niet, daarom stond de zendeling en de zaal/ het gebouw was meestal zo vol dat hij duidelijk moest spreken zodat iedereen hem kon horen.
’s Avonds werd met de gedoopte mensen de zogenoemde Litany of het plechtige kerkgebed gezongen.
Behalve de zondagen, werden ook in Groenland de christelijke feestdagen gehouden.
Op de eerste Paasdag 's morgens tegen de opgang van de zon komt de gemeente in de zaal bijeen, en gaat, nadat de Missionaris de vergadering met deze blijde woorden: *De Heere is waarlijk opgestaan!* gegroet en een korte toespraak gehouden heeft, naar het kerkhof. Daar wordt uit de Paasliturgie van de Broederkerk gebeden en gezongen, alsook gedachtenis gehouden aan de in het verleden jaar gestorven gelovige Groenlanders, onder vermelding van hun namen. Ook bid men dan voor de nog in leven zijnde [mensen] om een insgelijks zalige voleinding van het geloof, en de eeuwige rust bij de wonden des Heilands. Daarna wordt de geschiedenis van ‘s Heilands opstanding, volgens de overeenstemming van de 4 Evangelisten gelezen, verklaard en zingt men verschillende gepaste liederen. ’s Middags is er weer een paaspredikatie en wordt de dag net zoals op zondag met de Litany geëindigd. Op de tweede feestdag worden in de morgen koorvergaderingen en ‘s middags een predikatie gehouden, en ook als er dopelingen zijn, wordt de doop bediend.
Op bijna dezelfde wijze werd ook het Pinksterfeest en Kerstfeest gevierd. Alleen met Kerst werd de avond daarvoor een vergadering belegd.
Ook Witte Donderdag, Goede Vrijdag en Hemelvaartsdag werden onderhouden en op Goede Vrijdag werd het Heilig Avondmaal gehouden. Op Nieuwjaarsdag werd de besnijdenis van de Heere Jezus herdacht en in de nacht ervoor “worden in de nachtwake alle in het afgelopen jaar ondervonden bewijzen der genade en goedertierenheid des Heeren aan de gemeente voorgehouden, en het oude jaar met een, gewoonlijk door vele tranen verzeld gebed, voorbidding en dankzegging, besloten.”
Op 6 januari werd de komst van de Wijzen uit het Oosten herdacht. Ofwel de inhuldiging van de nieuw geboren Koning door de eerste heidenen. Dit werd ook het Heidenfeest genoemd.
Op 2 februari werd met de weduwen en weduwnaars een liefdemaaltijd gehouden. Dan lag de nadruk op Simeon en Anna en de verwachting van de Vertroosting Israëls.
Op 25 maart werd de menswording van Christus herdacht. Dan lag in de preek ook de aandacht op de verlossing en heiligmaking.

21 december werd de dag van de apostel Thomas genoemd. Op die datum waren de Groenlanders van ouds af gewend om een maaltijd te houden omdat dan de zon weer terugkeerde. Op die dag spraken de zendelingen over Joh. 20:27: "Daarna zeide Hij tot Thomas: Breng uw vinger hier, en zie Mijn handen, en breng uw hand en steek ze in Mijn zijde; en zijt niet ongelovig, maar gelovig."
In de zomer, als het mogelijk was dat de Groenlanders bijeen kwamen, werd maandelijks, veertien dagen na het Heilig Avondmaal, de Gemeentedag of biddag op een zondag gehouden. Behalve de gewone predikatie werden dan sommige vertaalde berichten uit de heiden- en andere- gemeenten, alsook de levensbeschrijvingen van ontslapen broeders en zusters meegedeeld. Er werd dan een stuk uit de Psalmen of Profeten gelezen en verklaard. Gewoonlijk werden ook verschillende leerlingen, na een aanspraak, met de kus des Vredes onder de aanstaande dopelingen aangenomen en/ of sommigen gedoopt. Tot slot werd de plechtigheid met gebed, terwijl de gemeente knielde, gesloten.

Het voorname doel dat in alle predikaties, catechisaties en gesprekken voor ogen gesteld werd, was de levendige kennis van Jezus Christus de gekruiste, en uit deze Bron worden alle andere waarheden afgeleid. Tot deze Heiland worden alle zielen door de zendelingen gewezen, ten einde in Zijn wonden vergeving der zonden, leven en zaligheid te zoeken, en zich door Zijn bloed naar ziel en lichaam te laten heiligen en bewaren. In het bijzonder trachten de zendelingen iedereen tot een innige omgang met Christus te brengen.
De eerste jaren was het ploegen op rotsen. Maar men kwam tot de overtuiging dat men de Groenlanders moest vertellen over het lijden en sterven van Christus, van de oorzaken en gevolgen daarvan en dit was het middel om toegang te krijgen tot de donkere en gesloten harten van de inboorlingen.
In het onderwijs wordt de bevolking de 3 stukken voorgehouden en dat zij geheel onbekwaam tot enig goed zijn en geneigd tot alle kwaad. De zendelingen onderschrijven de Augsburgse geloofsbelijdenis waaruit zij ook de bevolking onderwijst.

3.7.14. De Sacramenten.
Niet alleen de prediking had een belangrijke plaats. Ook de Sacramenten; Doop en Avondmaal. In die tijd was er zowel kinderdoop als volwassendoop. Zodra een kind van Groenlandse ouders[237] geboren was, gaven de ouders aan de zendeling bericht dat zij een kind hebben gekregen en dat ze wensten dat deze gedoopt wordt. Dit kind werd dan in de eerstvolgende vergadering gedoopt. Was het zo, dat het kind heel zwak was of ziek, dan werd het kind in het huis of tent van de ouders gedoopt.
De vrouw van de diaken kleedde het kind voor de doop. Als de gemeente bijeen gekomen was, sprak de zendeling de gemeente toe, bid en zegent het kind door oplegging der handen en vervolgens werd het kind onder uitspraak van de volgende woorden gedoopt: *N. N. Koiaukit Atatah Niarnablo Annerner, ublo Ajunginnerum Akkanut, Jesub Tokkoanut.* Dat betekend: *Ik doop u in de Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes, in Jezus dood.*
Daarna werd het kind aan verschillende medearbeiders, als peten voorgehouden. Zij zegenen het kind met oplegging van hun handen en tot slot wordt de bijeenkomst met het zingen van liederen geëindigd.
Wat betreft de volwassendoop werd het volgende in acht genomen. Wanneer iemand te kennen gaf dat hij of zij gedoopt wenste te worden en besloten had om zich bij de gelovigen aan te sluiten, dan vond er een gesprek plaats. Dit gesprek vond plaats met een van de zendelingen en als het vrouwen waren, dan was er ook een diacones bij en dan werd hun verlangen en

[237] Deze ouders moesten gedoopt zijn en lid zijn van de kerkelijke gemeente. Kinderen van heidenen, zelfs van hen die bij de gemeente woonden werden niet gedoopt, omdat men van een christelijke opvoeding niet verzekerd kon zijn.

getuigenis getoetst. Niet alleen het uiterlijke of ze naarstig de vergaderingen bijgewoond hadden en alle bijgelovige gewoonten verlaten hadden en een geregeld leven leidden, maar ook of er inwendig een begeerte was om van hun rampzalige toestand verlost te worden en zalig te worden.
Vervolgens werd hun verlangen in een conferentie met christelijke arbeiders en zendelingen door de zendeling voorgedragen en als niemand iets er tegenin bracht, dan werden ze de eerstvolgende gemeentedag onder de aanstaande dopelingen aangenomen en de Heere in het gebed aanbevolen. Daarna werden ze met de aanstaande dopelingen onderwezen en krijgen ze regelmatig bezoek en wordt onderzocht of ze van de voornaamste begrippen van de christelijke leer duidelijk kennis hebben. Maar ook dat ze vooral leren mogen het inwendige werk van de Heilige Geest. Men probeert hen enkele voorname stukken van de christelijke leer, de Apostolische geloofsbelijdenis met de verklaring van Luther uit het hoofd te leren. Wat bij jonge mensen vaak veel makkelijker ging dan bij ouderen.
Het gebeurde wel dat als men merkte dat een dopeling vorderingen maakte en men ervan overtuigd was dat het niet alleen verstandswerk was, dat dan al na vier weken de persoon gedoopt werd. Maar bij anderen gebeurde het wel soms dat ze een jaar of langer moesten wachten.
De volwassendoop werd niet aan een enkel persoon verricht maar aan velen tegelijk toegediend. Dit gebeurde op een christelijke feestdag of gemeentedag wanneer het gehele volk thuis was en niet op jacht o.i.d was. In deze dienst vond er eerst een aanspraak tot de gemeente plaats en daarna moesten de dopelingen verschillende vragen beantwoorden. Deze vragen zijn een belijdenis van hun ellende, een uiting van hun verlangen naar het bloed van Christus en een openlijke betuiging van hun voornemen om zich in het toekomende recht christelijk te gedragen. Daarna werden ze door de zendeling, “onder oplegging der handen, en een hartelijk gebed, van de macht der duisternis vrij gesproken, en voor een eigendom van de Heiland, als hun wettige Heere en Meester”, verklaard. Hierop werd het water door de dienaren in de zaal gebracht en daarna werden er verschillende verzen gezongen. Daarna knielden de dopelingen neer en werden zij door de zendeling 3 malen, onder het uitspreken van het doopsformulier, rijkelijk begoten.

De verzen die gezongen werden waren bijv.:

Het water, ’t welk er op de stoot
Des speers uit Jezus’ zijde vlood,
Dat zij uw bad, en al Zijn bloed
Verkwikt uw hart en zin en moed.

Of:

Het oog ziet slechts het waterbad,
Als mensen water gieten,
Maar het geloof de kracht bevat
Van ’t bloed, dat neêr komt vlieten.

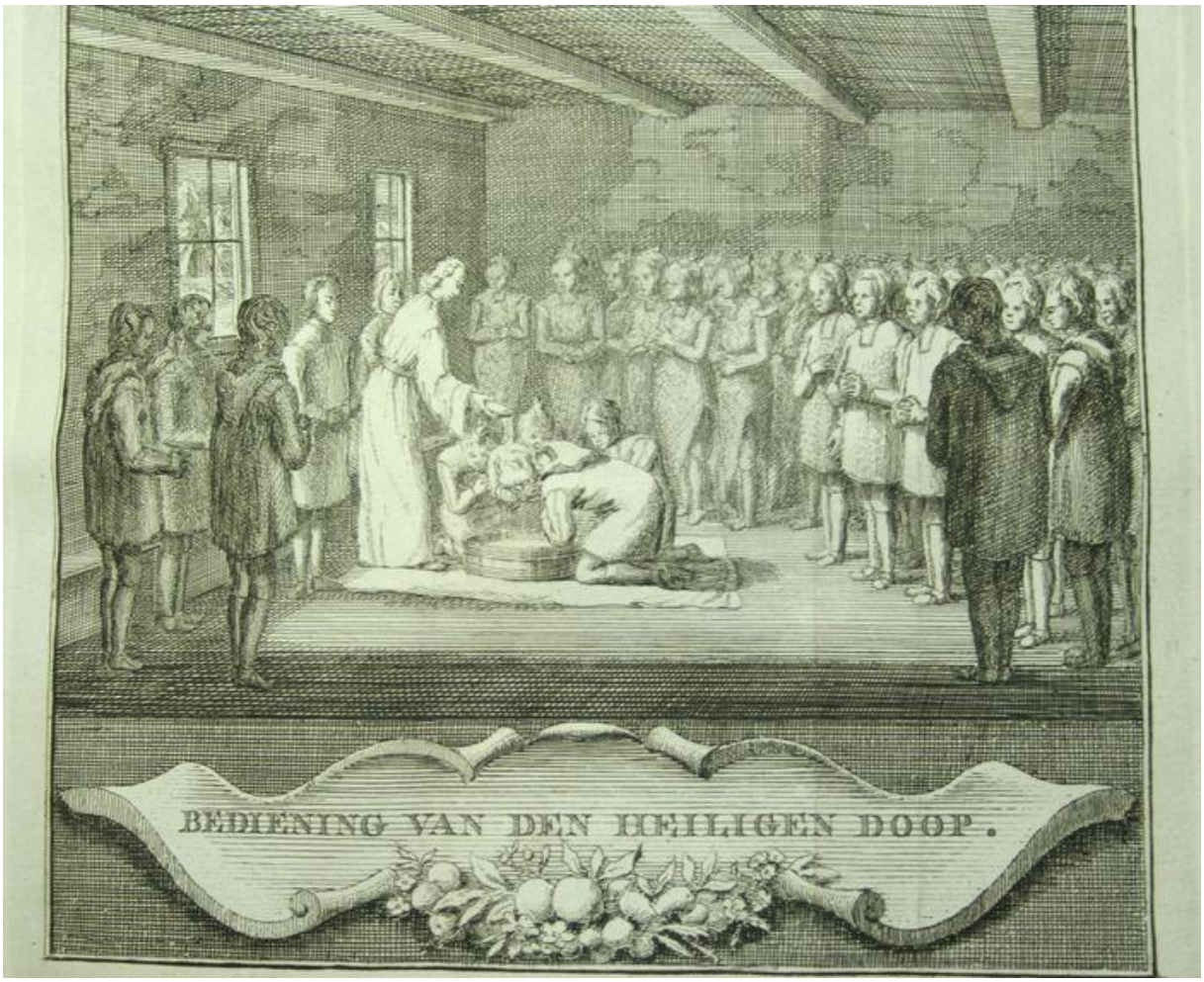

Wat betreft het Heilig Avondmaal merkt Cranz op “gaat het veel langzamer”. Om hieraan toegelaten te worden werd niet alleen een grote kennis geëist, men eiste echter ook een levendige kennis. Niet alleen een christelijk gedrag, maar ook een waar gevoel van eigen geestelijke armoede en een innig verlangen naar de heilgoederen van Christus.
Als men te kennen gaf dat men aan het Avondmaal wilde deelnemen, moesten ze getuigen van de hoop die in hen was en werden ze onderzocht op verstandelijke en geestelijke kennis. De eerst volgende keer als er Avondmaal was, mochten ze het slechts als toeschouwers bijwonen, maar er geen deel aan hebben. Als er verder niets voorvalt wat hun van het Avondmaal kon uitsluiten, dan mochten ze de eerst volgende keer eraan deelnemen.
Een of twee dagen voor het Avondmaal werd met de Avondmaalgangers telkens gesproken. Zij verklaarden zich over hun gemoedsgesteldheid en verlangen naar het Avondmaal; is er iets dat hen terug zou kunnen houden, het wordt, naar bevinding van zaken, of uit de weg geruimd, of men raadt hen, om voor deze keer geen deel te nemen. Een ieder werdt afzonderlijk, en soms man en vrouw tegelijk, door de zendeling en zijn vrouw tegelijk toegesproken.
Het avondmaal werd in het algemeen elke maand gehouden en een ieder die toestemming had nam eraan deel. De zendeling en de diakenen droegen lange witte klederen, een soort van koorhemden. Na een korte toespraak vond er knielend een openbare belijdenis van zonden plaats waarop de vergeving in de Naam van Jezus Christus verkondigd werd. Daarna werd het brood gezegend en werden de woorden die de Heere Jezus ingesteld heeft uitgesproken, waarna de diakenen het brood uitdeelden. Tijdens het uitdelen stonden alle avondmaalgangers en nadat het brood uitgedeeld was vielen ze allen onder het uitspreken van de woorden *Neemt, eet, dit is Mijn lichaam* op de knieën, waarna met at en stil was.

Daarna werd er een lied gezongen en ging de beker met wijn rond, nadat deze op dezelfde wijze gezegend was. Ondertussen zong men verschillende liederen die betrekking hebben op het lijden en sterven van de Heere Jezus. Tot slot gaven allen elkaar de kus des vredes. Het gebeurde wel dat de zieken thuis het Avondmaal toegediend kregen.
Pas vanaf het jaar 1747 werden de Groenlanders tot het Avondmaal toegelaten. Al die jaren daarvoor was er geen vrijmoedigheid en geen vertrouwen om hen toe te laten.

3.8. Een zendingspost in Oost-Groenland, Angmagssalik.

In bovenstaande is al veel geschreven. Veel zending is aan de Westkust verricht. Aan deze zijde van Groenland wonen en woonden de meeste mensen en zijn ook de meeste stadjes en plekken waar de mensen wonen. Aan de Oostkust wonen naar mijn schatting vandaag de dag zo'n 4000 mensen, terwijl aan de Westkust er zo'n 54.000 wonen.
Dit dunbevolkte gebied aan de Oostkust is moeilijk te bereiken en de mensen woonden er (vooral vroeger) arm en eenzaam. Het heeft lang geduurd voordat aan de Oostkust er echt Europeanen voet aan wal zetten en daar bijv. handel dreven.

3.8.1. De expeditie van Gustav Holm.

Omdat de Deense regering toch wel het een en ander wilde weten over de bevolking in het oosten van Groenland, zond de regering in 1884 een expeditie naar de Oostkust om daar het land te doorzoeken en zo mogelijk te weten te komen of er nog bewijzen waren in de vorm van ruïnes o.i.d. van een eventueel verblijf in vroeger tijden van Europeanen in dit gebied. En ook moest men in aanraking proberen te komen met de inwoners van dit gebied.
De leider van deze expeditie was de Deense zeeofficier Gustav Holm (1849-1940) en met hem voer Johan Petersen (1867-1960), een in West-Groenland geboren, en gedeeltelijk daar opgegroeide man, die meeging als tolk en uitstekend Groenlands sprak. Bij dit gezelschap bevond zich ook een West-Groenlander met Deens bloed: Johannes Hansen. Op West-Groenland was hij zendingshelper geweest. Hij liet voor anderhalf jaar zijn vrouw en kinderen achter en trok met officier Holm mee om als gids en als medestuurman de kapitein van dienst te zijn. Maar zijn diepste intentie om mee te gaan, was om de heidenen die daar leefden zo mogelijk het Evangelie te brengen, of ten minste om te proberen een weg te banen zodat er een geregelde Evangelieverkondiging in de toekomst plaats zou kunnen vinden.
De reis was niet eenvoudig, maar door het goede humeur van Hansen hielden zij de moed erin, ook al kwamen zij in onherbergzaam gebied of waren de weersomstandigheden zodanig dat verdergaan eigenlijk niet mogelijk was. Zijn grote moed en doortastendheid gaven ook de anderen moed en doorzettingsvermogen. Het was deze man die als eerste in deze barre oorden het Evangelie bracht. In het jaar 1884 zetten zij bij Angmagssalik (tegenwoordig Tasiilaq) voet aan wal. Eén winter hebben ze er overwinterd en in juli 1885 verliet de expeditie het gebied weer. Maar in deze korte tijd heeft Hansen toch onder de Groenlanders mogen zaaien.
De bevolking in dit gebied leefde naar het goeddunken van het hart. Een mensenleven telde niet. Wilde een man een andere vrouw, dan stal hij ze of de vrouwen werden onderling geruild; de vrouw werd gebruikt als een stuk handelswaar. De onzedelijkheid was groot en de kinderen werden hierin opgevoed, zonder gevoel en kennis van goed en kwaad. Zij mochten hun eigen gang gaan en doen wat ze wilden. Ook kwam kindermoord veel voor. Hierop zullen we maar niet verder ingaan. De heidenen hielden geen rekening met God. Mocht er werkelijk iets zijn dan ging men naar de Angekok, de tovenaar. Als men stierf, en omkwam in zee, dan ging men naar de onderwereld, waar het goed is en waar een overvloed is aan zeehonden; de anderen komen in de hemel als zij sterven, waar de kost en de omstandigheden niet zo goed zijn.
Maar ook het maatschappelijke was in die tijd verre van benijdenswaardig. Een overheid kende men niet. Had men een geschil onderling, dan probeerde men dit op te lossen onder elkaar. Stal iemand iets, dan werd dit, ook al kende men de dief, niet te kennen gegeven en recht werd er

niet gedaan. Moord was ook aan de orde van de dag, en men vreesde niet alleen de levende vijanden, maar ook was men zelfs bang voor de gedode tegenstanders. Ook die konden zich immers wreken.
Op deze wijze werd de bevolking steeds minder en minder. Daarbij kwam dat nadat de eerste Deense expeditie in 1885 weer weg was, men hun nieuwsgierigheid had gewekt en velen wilden ook op reis, dit had tot gevolg dat velen in zee omkwamen.

Het zou niet lang meer duren, of…. de bevolking was misschien wel uitgestorven.
In 1884 leefden er in dit gebied 413 mensen, maar een paar jaar later, toen een andere Deense expeditie de bevolking telde, waren het er nog maar 294.

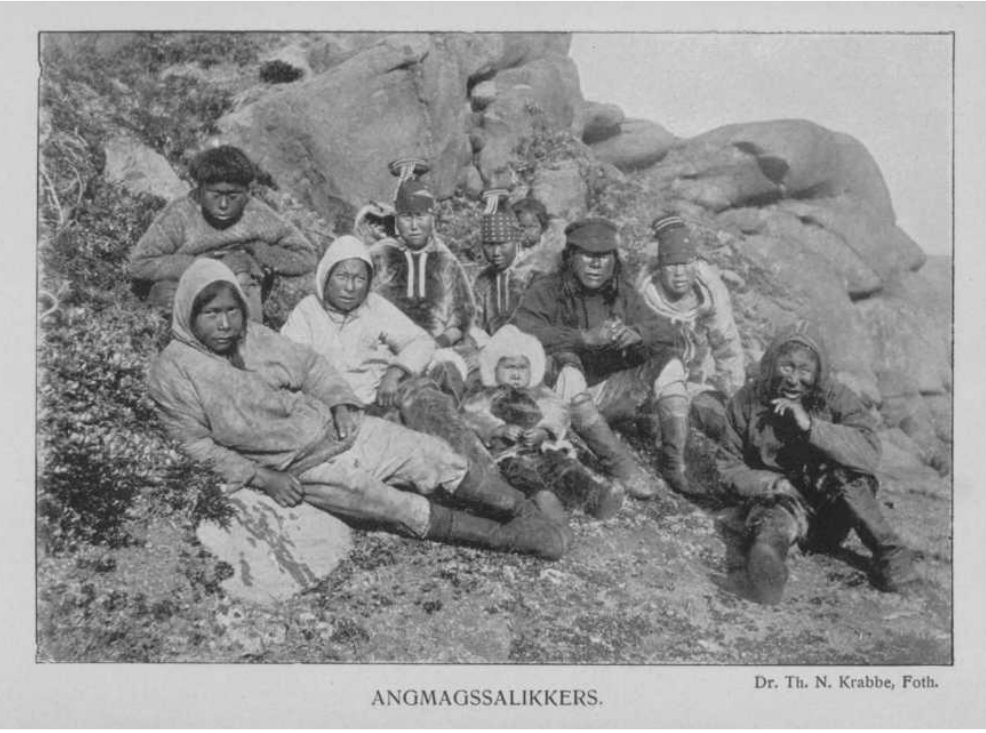

ANGMAGSSALIKKERS.

3.8.2. Toch een zendingspost?
Eigenlijk was zending bedrijven in dit gebied niet mogelijk. Er was bijvoorbeeld geen geregelde scheepvaart (mogelijk) met Europa waardoor onderhoud moeilijk was, en daarbij kwam dat de bevolking zeer barbaars en goddeloos leefde.
En toch kwam er een zendingspost, en toch kwamen er zendelingen, en toch werden ook deze Groenlanders christen, en toch werden ook hier goddelozen gerechtvaardigd. En waarom? Omdat God het wilde, omdat God in Zijn voorzienigheid besloten had dat ondanks de onmogelijkheid, ondanks het barre klimaat, ondanks….. er toch zendelingen door Hem werden geroepen om in dit gebied te gaan werken.
De problemen kwamen ook de Deense regering ter ore. Ook de enorme afname van de bevolking en de vreselijke dingen die er gebeurden. Hierop besloot de Deense regering een handelsonderneming naar Angmagssalik op te richten. Ieder jaar zou de regering een schip zenden om Europese waren en brieven te brengen, en de ruilgoederen van de bewoners te ontvangen. Johan Petersen die eerst als tolk in 1884 was meegegaan, had nu de leiding. En Frederik Carlm Peter Rüttel (1859-1915) werd de eerste zendeling in dit gebied. Rüttel bleef tot 1904 in dit gebied, Petersen tot 1915.
Om 26 augustus 1894 landde het eerste schip met bouwmateriaal en handelswaren.

Een van de eerste dingen die men na aankomst deed was een passende plaats zoeken om een schuur te kunnen bouwen voor de handel. Daarbij werd er een huis gebouwd met verschillende kamers, één voor de zendeling en zijn vrouw en de twee andere kamers voor de bestuurder van de handelsonderneming en een kamer voor de twee handwerkslieden die waren meegegaan om te bouwen. In dit gebouw hebben ze een jaar gewoond, want pas het volgende jaar kwam uit Denemarken pasklaar hout om definitieve huizen te bouwen. Dit huis, wat wel een paleis of citadel werd genoemd, staat er vandaag de dag nog steeds. Was dit eerste huis voor de Denen een noodoplossing, de Groenlanders, die vol verbazing waren over het gebouw, noemden het een paleis.
De zendeling Rüttel had geen gemakkelijk begin. De taal, het Oost-Groenlands verschilde toen veel van de taal die men aan de Westkust sprak.
Maar dat was het ergste niet, het vreemde was, dat de bevolking nergens te vinden was. Dit was de grootste hinderpaal in het werk, omdat de bevolking die toch al zo weinig in getal was, ook nog eens verspreid woonde en met de jacht verre tochten maakten. Was de eerste winter voor de zendeling moeilijk, de tweede winter was al anders. In die tweede winter gebeurde het dat verschillende families zich vestigden in de buurt van de zendeling. De Inuit hebben in de winter niets te doen en zo kon hij hen geregeld bezoeken en over de zaken der eeuwigheid met hen

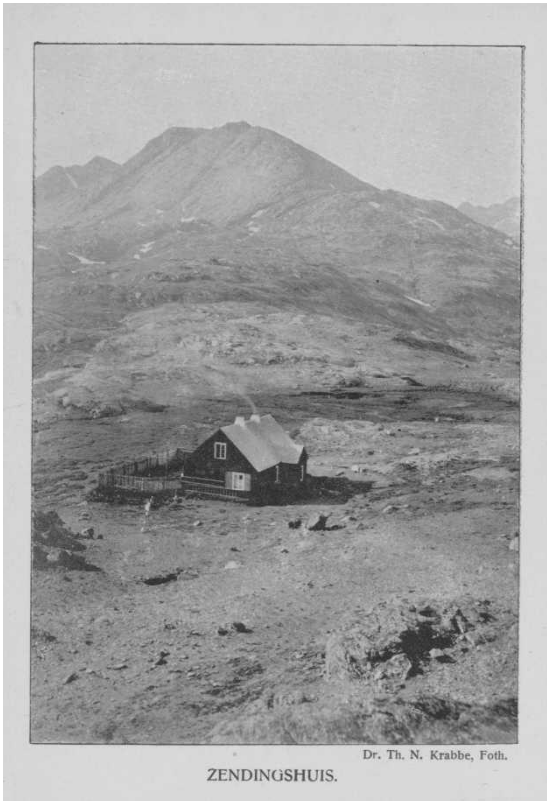
Dr. Th. N. Krabbe, Foth.
ZENDINGSHUIS.

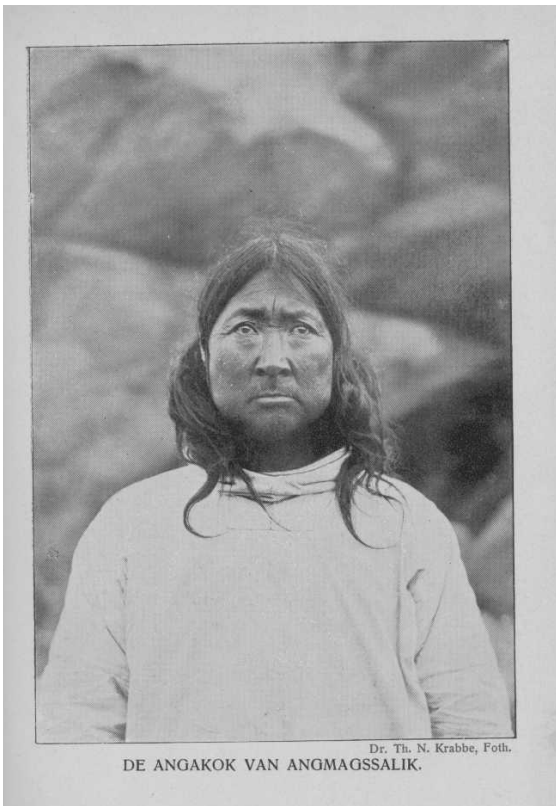
Dr. Th. N. Krabbe, Foth.
DE ANGAKOK VAN ANGMAGSSALIK.

spreken.
Rüttel ondervond spoedig dat onder de bevolking er zo goed als geen besef van zonde aanwezig was. En hoe zou hij nu aan hen het Evangelie kunnen brengen, daar er immers eerst zondekennis en zondebewustzijn moet zijn voordat men behoefte krijg aan vergeving.
Het tweede jaar, kwamen er al verschillende Inuit naar hem toe met de vraag of zij gedoopt konden worden, maar dit werd hun nog voorlopig geweigerd. Eerst moesten zij de meest eenvoudige begrippen van het christendom meer en beter verstaan en bevatten.

3.8.3. De vrucht.

Maar wat niemand had gedacht gebeurde. De weinigen die met de zendeling hadden gesproken, vertelde hetgeen zij gehoord hadden weer door aan hun landgenoten en zo werd de ‘nieuwe godsdienst’ meer en meer verbreid. En toen er een paar jaar voorbij waren, werden in 1899 de eerstelingen van de Angmagssalikkers gedoopt, 10 in getal. Een van de eerstelingen die gedoopt werd, was de vrouw van de Angekok, of tovenaar van Angmagssalik, die zelf ook een tovenares was. En niet lang daarna, werd de weerstand in haar man, Mitsivarniánga ook verbroken en ook hij werd gedoopt en kreeg bij zijn doop in 1901 de naam Andreas.

In april 1900 werden er 30 Inuit gedoopt.
Aan de degenen die gedoopt wilden worden werd iedere dag onderwijs gegeven, en zij kwamen zo veel mogelijk bij de zendeling, of de zendeling bij hen. Ook de andere heidenen die binnen het bereik van de zendeling waren, werden geregeld opgezocht, maar tot een samenkomen op zondag kwam het niet. En degenen die gedoopt waren, vertrokken allen weer op twee na. Sinds september van het vorige jaar had de zendeling ze niet meer gezien, en in acht maanden was er zo goed als geen bericht van hen, daar het winter was. Dat was een van de grote moeilijkheden, die er waren nadat er Groenlanders waren gedoopt. Men kon namelijk deze mensen die nog zo weinig wisten en die nog zoveel hulp en onderwijs nodig hadden niet nagaan. Zij waren nog zo zwak en ze wisten nog zo weinig. En ze moesten allen de wereld weer in, hun wereld, een wereld waar de diep gezonken heidenen de toon aangaven, en waar dus de kans veel groter was dat zij terug zouden vallen in het heidendom, dan dat de heidenen door hun voorbeeld tot de Heere zouden gebracht worden!
Natuurlijk was dat in de eerste tijd het ergste, toen de christenen nergens iets anders ontmoetten dan het heidendom. Maar toch mocht de zendeling meermalen met blijdschap de knieën buigen om de Heere te danken voor de bewaring van die zwakke kinderen in het geloof. Want bewaard werden ze. Ware dat zo niet geweest, ze zouden niet zo standvastig gebleven zijn als ze zich betoonden. Het was de Heere, Die het werk zegende, en Die ook te midden van de verleidingen en boze omgeving de geredden spaarde, opdat ze op hun beurt tot middel waren dat anderen gered werden. Meer dan eenmaal kon de zendeling met vreugde constateren, dat de jonge christenen niet alleen standvastig waren gebleven, maar dat ze ook op hun eenvoudige manier hadden getuigd van de dingen, waarvan ze zelf met blijdschap gehoord hadden.
En toen in de loop van de tijd meer en meer heidenen werden gedoopt, werd de verleiding van de wereld en al het boze minder en minder. De bekeerde heidenen ontmoetten toen op meerdere plaatsen mannen en vrouwen, die evenals zij de Heiland van zondaren hadden leren kennen. Men sprak tezamen, en getuigde van de leidingen Gods in eigen leven. Zo kwam er iets van een opwassen in de genade, nog wel klein, maar toch een opwassen. Bovendien voelde men zich krachtiger tegenover het heidendom, en zagen de heidenen meer en meer wat het christendom eigenlijk wel betekende.
Het gebeurde zelfs, dat de christenen probeerden om hun heidense broeders met het christendom bekend te maken, een soort van Evangelisatiearbeid door de jonge christenen. Meer dan eenmaal stond de zendeling verbaasd over hetgeen de heidenen op deze wijze hadden geleerd van de voornaamste christelijke waarheden.
Toch bleef het bedrijven van zending moeilijk. De mensen die tevoren zelf nog diepgezonken heidenen waren, kon men vaak niet in een enkel jaar van al dat heidendom losmaken. De zendeling zelf kwam maar zelden met de mensen in aanraking wanneer zij niet in zijn nabijheid woonden, en ook dan nog namen de bezoeken heel veel tijd in beslag.
In augustus 1900 kreeg de zendeling een helper, een West-Groenlander, die zijn opleiding had ontvangen in het Seminarie op de Westkust te Godthaab. Dit had tot gevolg dat men begon met het maken van plannen om meer aandacht te geven aan het onderwijzen van de jeugd; maar hoe? Lezen kon bijna niemand. Boeken die er waren, waren in de taal van de Westkust, en niet in het Oost-Groenlands. Het maken van boeken in hun taal was wel mogelijk, maar door het

kleine aantal inwoners, ging dat eigenlijk niet. Toen besloot men om de inwoners de taal van de Westkust te leren en te leren lezen. En zo kwam het dat de Groenlanders in de winter, wanneer zij toch weinig te doen hadden, leerden schrijven en meer en meer onderwijs kregen van de zendelingen over de christelijke godsdienst.

3.8.4. Zendeling Christian Rosing.

Onder Gods zegen werd zo ieder jaar het heidendom meer en meer afbreuk toegedaan. Zoals reeds gemeld, werd in 1901 ook de tovenaar gedoopt, waardoor natuurlijk aan de boom van het heidendom een gevoelige knak werd toegebracht. Dit bleek niet minder toen de opvolger van Rüttel, een tot predikant geordend West-Groenlander, Christian Rosing (ca. 1866-1944), in 1904 aankwam. (Rüttel heeft Angmagssalik om gezondheidsredenen moeten verlaten.) Men was zeer met zijn komst verblijd, en toen de winter van 1905 op 1906 aanbrak, vestigden een groot getal heidenen zich in de nabijheid van de zendingspost om van de zendeling onderwijs te kunnen ontvangen. In die winter werden er wél geregelde godsdienstoefeningen gehouden. Nu waren er mensen genoeg, christenen en heidenen. Bijna iedere dag werden er kleinere bijeenkomsten gehouden, waarbij de heidenen werden onderwezen in de grondwaarheden van de christelijke godsdienst, en gedurende de winter werden er ongeveer 41 mensen bij verschillende gelegenheden gedoopt. Rond 1904 schatte men het aantal inwoners van het gebied op ongeveer 400. Dus in één winter werd wel 10% van de bevolking gedoopt. Eind 1907 waren er in geheel Angmagssalik 382 heidenen en 157 christenen. Men kon toen hiervan afleidden dat de bevolking weer toenam, en ook dit mocht men beschouwen als een vrucht van het christendom. En geen wonder; in dit jaar kwam nog maar een keer een geval van kindermoord voor, maar verder hoorde men er niet meer van. Sluipmoord, vroeger zo algemeen, behoorde ook geheel en al tot het verleden. Met de zedelijkheid van het volk ging het hard vooruit. Veelwijverij was afgeschaft, en hun nachtfeesten kwamen ook niet meer voor. De veelvuldige echtscheidingen met al de ellende eraan verbonden, kwamen niet meer voor. De macht van het bijgeloof was gebroken. In één woord, de tijd van het heidendom bleek te hebben afgedaan, en met steeds meer kracht brak de nieuwe dag aan.

Toen de zonen van Rosing ouder werden, gingen zij hun vader helpen met het geven van onderwijs aan de kinderen die in de nabijheid van de zendingsposten woonden. En zo kon Rosing zelf met zijn helper zijn tijd besteden in het onderwijzen van de volwassenen. En dat werk werd steeds meer en groter, het ontbrak nooit aan belangstellenden die in de nabijheid van de zendingspost kwamen. Daarbij kwam dat ook de christenen maar zo nu en dan eens naar de zendingspost kwamen. Als zij een grote reis hadden volbracht, dan werd het langzamerhand gewoonte dat zij voor een poos naar de zendingspost gingen, zoals kinderen naar het ouderlijk huis. Op die wijze kon meer gedaan worden aan het dieper onderwijzen van deze mensen in de christelijke waarheden. Door dit vele reizen werd het christendom ook meer en meer bekend. Het was niet meer iets vreemds; iedereen had ervan gehoord; iedereen wist er iets van. Zelden kwam een heiden tot de zendeling, die nog zo goed als niet bekend was met het christendom. Vaak stond Rosing zelfs versteld van hetgeen de mensen elkaar hadden geleerd. Waren christenen ergens samen, dan kwamen ze ’s zondags bijeen om met elkaar te spreken over de eeuwige dingen. En de heidenen woonden deze godsdienstoefeningen vaak bij. Het werk van de zendeling werd daardoor gemakkelijker. De eerste beginselen aan te brengen is het moeilijkste. Maar dat was in de meeste gevallen niet meer nodig. Men kon nu dieper op de zaken ingaan. Daarbij was men niet meer alleen afhankelijk van het gesproken woord. Meerderen, vooral onder de jongen, konden lezen. En zo konden zij ook gebruik maken van de bestaande geschriften.

3.8.5. 1907 en 1908.

Het bezoek aan de kleine kolonies waar Eskimo's woonden begon meer en meer op huisbezoeken te lijken. De zendeling bezocht zoveel mogelijk in de zomer met de slee de mensen. Overal werd hij vriendelijk ontvangen en meer mensen wensten gedoopt te worden. In 1907 was er een echtpaar dat gedoopt werd. De vrouw had in vroeger tijd een kind gedood. Haar man waarmee zij daarvoor gehuwd was geweest lag op sterven en op het sterfbed beloofde zij aan hem om het kind, nadat hij gestorven was in zee te werpen. Men was er toen namelijk van overtuigd dat het veel beter voor het kind was om ook maar te sterven, dan het te laten leven, o gruwelijk, o diepgezonken heidendom. Toen de man gestorven was, voerde de vrouw haar belofte uit en wierp het kind na veel twijfel en strijd toch in zee. Maar nu de zendeling kwam en zij tot inkeer kwam, voelde zij meer en meer wat een grote zonde zij had bedreven en niet alleen een besef kwam er bij haar, maar ook een diepte smart over de daad die zij had gedaan. En toen zij dooponderwijs van zendeling Rosing kreeg, kon zij niet nalaten deze gebeurtenis onder veel tranen te vertellen, terwijl ze uitriep: "Waarom waren er toen geen leraren, dan had ik het niet gedaan?!"

In het jaar 1908 kreeg de zendeling er weer een helper bij, een man uit West-Groenland met zijn vrouw vestigde zich ook in dit gebied. Hij zou al in de zomer van 1907 zijn gekomen, maar door het vreselijke weer en de vele stormen die er dat jaar waren, was het niet mogelijk dat de boot aan wal kwam. Ook de jaarlijkse boot uit Denemarken met post en proviand kon niet aan wal komen en moest onverrichter zake terugkeren. Wat dit inhoud voor de arme mensen daar in het barre noorden, is voor ons haast niet te bevatten. Want geen schip uit het oosten, betekende voor die mensen, gebrek aan het nodige, allerlei waren werden in die tijd uit Europa aangevoerd en nu kwam er in het hele jaar, geen schip. Wij kunnen iedere dag opnieuw kopen wat we nodig hebben, maar de mensen daar ontvangen maar eens per jaar goederen. Met die ene zending moeten ze het doen! En met die voorraad moet ook handel gedreven worden. Ook de inlanders zijn dus voor een deel afhankelijk geworden van die aanvoer. En de oostkust van Groenland is maar een paar maanden, of nog korter te bereiken. Is het schip te vroeg, dan kan het gebeuren, dat het de kust bereiken kan, maar waarschijnlijk loopt het gevaar tussen het ijs beklemd te worden. Is het laat, dan kan het in het gunstigste geval wel het land bereiken, maar tijd voor laden en lossen is er niet. Dan zou het ijs weer komen. Men moest dus op de juiste tijd de weinige weken wanneer het water bevaarbaar en het land bereikbaar was benutten.
Daarbij kwam ook dat die zomer de Eskimo's door de vele orkanen en het opeengestapelde ijs nauwelijks konden vissen en jagen zodat de voedselvoorraad voor de winter veel en veel te klein was. Normaal lag het ijs er van november tot juni, maar dat jaar lag het er in september nog steeds. Het was die zomer ook zo koud, dat de zendeling en zijn familie weken achter elkaar in bed hadden moeten blijven, omdat ze buiten het bed niet warm konden worden. Vuur durfde men niet aan te maken omdat de stormen te hevig waren. Door het weinige jagen en vergaderen van voedsel kwam dat er die winter een grote hongersnood in dat gebied, zo erg dat ze zeegras en mos aten maar soms kregen ze ook wel wat van de zendelingen. Sommigen namen zelfs de huiden van de boten om die op te eten.
Voor de zendeling viel het nog enigszins mee, hij had wel geen vlees die winter, maar nog wel grutten en roggebrood. Al viel dat niet mee! Gelukkig bleven ondanks alle narigheid en tegenslag de jonge christenen in het algemeen standvastig en de zomer daarop werd zo gezegend dat er een overvloed was aan zeehonden en vissen en ook de schepen konden weer aan wal komen.
In datzelfde jaar 1908 werd ook de eerste kerk geopend in Angmagssalik.

3.8.6. De latere tijd.

Nadat zich de gezondheids- en voedingstoestand van de inwoners verbeterde, steeg het bevolkingsaantal ondertussen in korte tijd weer. In 1914 leefden er 599 mensen in het gebied.

En in 1925 waren er zoveel mensen dat de Deen Einar Mikkelsen met ongeveer 600 Inuit 900 km. naar het noorden trok en daar een nieuwe nederzetting stichtte, Scoresbysund, het huidige Ittoqqortoormiit. Het duurde niet lang voordat ook in deze plaats een kerk werd gebouwd, en in 1929 werd er een rood geverfde kerk met pastorie en schoolkamer in gebruik genomen; dit was een geschenk van de groothandelaar Valdemar Uttenthal.
Zendeling Rosing heeft tot 1922 onder de Angmagssalikers gewerkt. Over de periode daarna heb ik niets kunnen vinden. Hij is op 27 augustus 1944 in Ritenbenk/ Appat overleden.
De laatste volwassendoop in Angmagssalik vond in 1921 plaats.

Doordat de bevolking in de loop van de tijd meer en meer toenam was er een nieuw en grotere kerk nodig. De nieuwe kerk van de stad werd in 1986 geopend en de oude kerk werd in 1990 een museum en is dat vandaag de dag nog steeds.

Vandaag de dag wonen er ongeveer 2000 mensen in Tasiilaq, wat dus voorheen Ammassalik of Angmagssalik werd genoemd. Maar hoeveel van die mensen kennen nu werkelijk de Heere? Deze vraag kunnen en mogen wij niet beantwoorden, maar het is te vrezen, heel weinig of niemand. Waren het vroeger de zonden tegen het 6e en 7e gebod die veel bedreven werden. En zagen we in bovenstaande dat die zonden min of meer geheel uitgebannen werden. Nu zijn het andere zonden, vooral alcohol en gokverslaving. De mensen vullen hun lege tijd met gokken en drinken. In de tijd van de zending gingen de mensen goed voor elkaar zorgen, kwam moord en een vrij seksueel leven bijna niet meer voor, maar vandaag de dag heeft het gebied een hoog zelfmoordcijfer en komt er ook abortus en huiselijk geweld voor. Hoe graag zou ik anders willen schrijven, hoe graag zou ik willen schrijven dat het zaad wat ruim honderd jaar geleden werd gezaaid, ook vandaag de dag nog vruchten draagt. Zien we op de huidige situatie dan is er geen hoop en teken van blijdschap, maar Hij, Die voor het heidendom ten toon is gespreid, is Almachtig. “Zijn machtig arm wrocht heil na leed.” Staat in Ps. 98:1, en ook Gods arm is ook nu nog machtig om die heidenen op te zoeken en de belofte die staat geschreven in Ps. 72, geldt ook vandaag: “ In Zijn dagen zal de rechtvaardige bloeien, en de veelheid van vrede, totdat de maan niet meer zij. En Hij zal heersen van de zee tot aan de zee, en van de rivier tot aan de einden der aarde. De ingezetenen van dorre plaatsen zullen voor Zijn aangezicht knielen, en Zijn vijanden zullen het stof lekken.” (vers 7-9)

3.9. Een aantal brieven.
Een aantal brieven of fragmenten die de Hernhutters schreven vanuit Groenland naar het thuisland zijn bewaard gebleven. Een paar daarvan heb ik uitgetypt. Deze zijn overgenomen vanwege hun diepte en grote inhoud.

In een boekje met brieven “Bundeltje van eenige brieven geschreeven door verscheidene Leden der Broeder-Gemeente”…., Door J…..F…..B…. vond ik een brief van Matthäus Stach.
De brief is als volgt:[238]

LIV Brief
Van een getuige des Heilands in Groenland sinds het jaar 1734, dewelke in het verleden jaar in de gemeente thuis gekomen was, nu op zijn terugreis naar Groenland; aan de gemeente [van Herrnhut]

Dierbare gemeente des Lams!

[238] Blz. 185-187.

Mijn arm hart beweegt zich van liefde en betuiging, dat ik tot u behoor, en aan de genade deel heb. Ik dank met harten tranen, voor het opzicht en de leiding die gij aan mij gedaan hebt. Sinds dat ik bij u geweest ben, gevoel ik uw moederlijk hart. Ik ga met een vergenoegd hart, hetgeen ik van het Lam en van Zijn gemeente ontvangen heb naar mijn plaan[239]. Ik ben een stofje voor u; maar het Lam, Die mij gekocht heeft, is mij gewichtig.

Zijn spot en hoon,
Zijn doornenkroon,
Zijn wonden en Zijn lijden,
Zijn mijnes hartens verblijden.

Hij is mijn vertrouwen en mijn vesting en een lafenis voor mijn hart. Het Lam zal mij nog een eenvoudig en verlicht oog geven om daarin te zien, en mijn tong met de kool van het altaar ontvonken. Ik ben niets, en wil niets worden; maar het bloed van het Lam zal mij hebben en innemen, van de dood opwekken en leven in de leden brengen; zodat men Zijn heerlijkheid ook in Groenland zal kunnen zien.
Hij zal het land der doden beleven[240], en aan Zijn, Hem geschonken plaats denken, om die in te nemen; en het land dat voormaals altijd woest heeft gelegen, beginnen te bouwen; opdat diegene die geen volk waren, en de dieren gelijk gerekend werden, Zijn volk mogen worden. Ik zal Zijn kruis duidelijk verklaren en van Zijn bloed en dood prediken. Hij mag het haar ook in haar harten verklaren en laten voelen. Wij zullen Hem naderhand zien, en wat Hij ons zal zeggen, zullen wij gewillig opvolgen en ons laten trekken.
Wij gaan nu spoedig aan boord, met de zegen die wij van u ontvangen hebben, waarvoor wij duizendmaal dank zeggen.
O gemeente! Neemt ons drie arme kinderen in uw armen en beweeg ons dagelijks voor het Lam en legt ons aan Zijn hart. En Gij, o Lam! Neem ons met liefde ontfermen. Gij weet toch wie wij zijn, en dat zich niemand bij ons bevind die iets voort te brengen wist, waarom ons Jezus lieven moest. Behoud ons gestadig als wormkens in uw aandenken.

Matthys Stach

David Cranz meldt in zijn ‘Historie’ op blz. 16-18 van het tweede deel, een tweetal brieven van de Hernhutter zending aan het thuisland.

“Ten onzen opzicht mag men inderdaad wel zeggen: verlies alles, zelfs de weg, als gij maar het geloof behoudt. Onze dagelijkse leus is: *Laat al onze zinnen stil worden*. Wat onszelf aangaat, wij zijn zeer vergenoegd maar ons doelwit is zielen te winnen en zulks kunnen wij tot nog toe niet bereiken. Wij zullen echter door de Goddelijke genade de moed niet verloren geven, maar op de hulp des Heeren wachten. Gaat Hij ons voor, wij zullen Hem volgen en ons niet van Zijn aangezicht verwijderen. Indien de tijd der heidenen gekomen is, dan zal de duisternis van Groenland in licht, en de koude zelf in warmte moeten veranderen, en de harten van de mensen, hoewel ze zo koud zijn als ijs, zullen warm moeten worden en smelten. Verzekerd zijnde van onze weg en deszelfs oprechtheid voor de Heere, hebben wij een grote vrijmoedigheid en onze harten zijn geenszins versaagd als die Gode openbaar zijn. Het is waar, wij worden bij alle mensen, en vooral bij hen, die lange tijd in dit land geweest zijn, en het volk van dat land kennen, als dwazen aangemerkt; maar wij zijn er over verblijd, en denken, waar de Doorbreker is, daar moet opening en weg gevonden worden, hoe verkeerd het ook immer mag uitzien. In dit gevoelen menen wij standvastig te volharden; en al was het dat wij niets in Groenland ter uitvoering brachten, wij zouden niet te min Zijn Naam de eer geven, hoewel wij er niets anders bereikt hadden, dan dat wij verootmoedigd en in onze eigen ogen recht klein geworden waren. Dan de Heiland, Wiens hart vol is van trouw en liefde jegens ons en de arme heidenen, zijn al

[239] Onbekend wat hiermee bedoeld wordt; moet ‘plaats’ zijn? KJB
[240] God zal de geestelijk doden in Groenland geestelijk leven geven; KJB.

onze wegen bekend, en Hij heeft ze gekend, eer wij waren. Ons leven, goed en bloed zij Zijner eer toegewijd. Hij heeft ons door Zijn dood het leven weder gebracht, onze zonden weggenomen, ons met Zichzelf verzoend, en Zich een volk verzameld, dat een eigendom van Hem zal zijn en Zijn deugden verkondigen. Ach dat toch alle mensen door de dood van de Heere Jezus levend gemaakt werden, en zij allen deze goede en getrouwe Herder volgden."

Matthaüs Stach drukt zich in een brief, ter opwekking aan zijn vorige huisgenoten geschreven, aldus uit: "Ik schrijf u mijn broeders, uit een land, waar de Naam van Jezus noch niet bekend en de Zon der Gerechtigheid noch niet verschenen is. Gijlieden woont in het midden van het licht. Bij ulieden is de Zon opgegaan, heeft ze ook uw harten verwarmd? Of zijn er nog enigen onder u stijf van kou en zonder gevoel? Allen is het licht verschenen; maar het ware hem, die niet opgestaan is, en niet in het licht wandelt beter, dat hij in Groenland woonde en nog nooit iets van Jezus gehoord had. Want het goede te weten en er zich niet naar te gedragen, is de waarheid smaad aan te doen. Is het wel mogelijk, dat Jezus, Wiens hart in liefde brandende is naar de zaligheid van de mensen, een ziel, die het om Hem te doen is, vier, vijf, ja zes jaren zomaar zou laten heen gaan, zonder Zich aan haar te openbaren? Zulks kan ik niet geloven, want ik heb het tegendeel ondervonden. Toen ik Hem, zoveel in mijn vermogen was, zocht, en zag dat mijn vermogens niet toereikend waren, weenden mijn ogen en mijn hart beefde van verlangen. En toen ook mijn ogen geen tranen neer storten, noch mijn hart langer beven kon, openbaarde Zich de Vriend mijner ziel, kuste mij in de geest, en genas de wonden mijns gewissens [van mijn geweten]. Dit is inderdaad geen ijdele verbeelding, maar een Goddelijke kracht Die het hart inneemt. Maar gij, die de Heere Jezus hebt leren kennen, en door Zijn bloed afgewassen zijt, laat de genade uw ziel geheel en al vervullen, en gesmaakt hebbende dat de Heere goed is, gaat voort in en door de kracht van deze spijs, en overwint in de Naam des Heeren. Ik ben met uw harten onder de kruisbanier van onze getrouwe Heiland verbonden. Hem wil ik leven, Hem wil ik sterven; alzo mij niets meer verblijden kan, dan de Naam mijns Heilands, Die mijn ziel van de dood ontrukt heeft. Nu mijn broeders, groeit in de gezegende gemeente des Heeren, die Hij voor Zich gepland heeft, en tot een teken gesteld onder de volkeren, dat zij een licht op de kandelaar zij, en voor de ogen der wereld openbaar worde in deze laatste tijden. De zaligheid is groot en de oogst zal heerlijk zijn, wanneer wij wenende rijkelijk zullen gezaaid hebben. Dat dan de een de andere opwekke, om het Lam, dat Zich door Zijn bloed met ons heeft verbonden, buiten de legerplaats te volgen. Verblijd u niet daarover, dat gij de oude slang onder de voeten hebt; maar zijt daarover verblijd, dat gij tot uw behoudenis een schuilplaats gevonden hebt in de Rotssteen der eeuwige liefde. Waakt, gelijk de leeuw, waarvan gezegd wordt, dat hij riep: ik waak. Hebt uw lendenen omgord, en uw kaarsen brandende, en neemt de wacht des Heeren waar, gelijk wij ook in Groenland doen zullen, en uit dien hoofde ook onze plaats Nieuw-Herrnhutt genoemd hebben. Gedenk altijd in uw gebeden, uwes geringste broeders".

Toen in 1733/1734 de pokken op Groenland uitbrak, trokken de zendelingen erop uit.
Een korte beschrijving die zij geven van de Groenlanders: "Naar het uitwendige voeren deze mensen een leven, dat, in vergelijking met dat van onze Europese christenen, een leven van engelen is. Daarentegen kan men van hen zeggen, dat zij zonder God in deze wereld leven, en hetgeen zij bij geval van God gehoord hebben, is hen zo droog als hout. Het is hen om het even of men van Hem spreekt of zwijgt, of wij, dan zij een lied zingen. Men bespeurd niet de minste beweging bij hen. Hun verstand is zo zwak en om iets te overdenken zo stomp, dat zij zich in het geheel geen begrip van een Goddelijk Wezen maken kunnen, en dus hebben zij ook geen godsdienst. Zo zinnelijk zij ook immer zijn, zij schijnen bijna ten enenmaal vrij te zijn van driften, ten minste worden deze niet makkelijk bewogen en gaande gemaakt. Zij weten van niets dan van schoon zijn en wel smaken, en daar zij van niets dan van de dieren, die zij tot hun spijs

gebruiken, weten te spreken, zo zijn zij ook even zo dierlijk en dom als de dieren zelf, zij houden zich tot huns gelijken, en beminnen gelijk de dieren hun jongen, hetgeen ook al het goede is, dat zij die weten te doen. Ons houden zij voor een ander soort van mensen, die niet tot hun geslacht of aard behoren. Of nu deze mensen tot het geloof toebereid kunnen worden, zulks is de Heere bekend."[241]

In het jaar 1737 gingen de zendelingen op reis. Bij een groep Groenlanders aangekomen kwam het tot een uitgebreid gesprek, uiteindelijk werd besloten dat Matthäus Stach 4 weken bij hen zou blijven. In een brief schrijft hij hierover:
"Zij gedragen zich, zoals gij weet dat ze altijd doen, zeer veranderlijk. Nu zijn ze gemelijk, dan weer vriendelijk tegen mij. In het begin heb ik veel met hen kunnen spreken en hen nu en dan een stuk uit het Nieuwe Testament voorgelezen, maar nu hebben zij geen lust meer om te horen. Ik heb met hen gesproken van de reden waarom de Zoon van God heeft moeten sterven, maar daartoe hebben ze geen oren, en begeren maar, dat ik met hen zal uitgaan en de Zoon van God aanroepen dat Hij hen zeehonden geve, alzo zij gebrek lijden. Ik ben vaak zeer benauwd over hun jammerlijke toestand. Uit hetgeen ik hen van Goddelijke zaken zeg maken zij louter beuzelpraat, en lachen ermee. Daarentegen prijzen zij hun tovenaars, die voor hun ogen verdwijnen, en aan een onzichtbare riem de hemel en de onderaardse gewesten doorreizende, de duivel dwingen kunnen de gevangen zeehonden los te laten. Wanneer ik hen nu de ongerijmdheid van deze verdichtsels en de ware geschapenheid van de hemel en de hel tracht voor te stellen, dan worden zij verdrietig en gebieden mij te zwijgen en gaan heen. Een andermaal zeggen zij weer, dat zij alles geloven wat ik hen zeg, dat ik maar een geruime tijd bij hen moet blijven, en hun taal leren om hen nog meer te kunnen zeggen. Maar deze gewilligheid duurt niet lang. Eens hebben ze twee nachten achterelkaar gedanst, bij welke gelegenheid ongeveer honderdvijftig mensen in het huis bijeen waren, waarbij sommigen mij allerlei verdriet zochten aan te doen, en bij hun dansen en zingen zo ijselijk trommelden en schreeuwden dat mij de oren zeer deden. Doch ik keerde mij met mijn hart tot de Heere en bad Hem in de stilte, dat Hij Zich over deze arme mensen tot hun behoudenis ontfermen wilde. Wanneer het de volgende dag sterk regende, begeerden zij dat ik de Zoon van God, alzo Hij almachtig is, om goed weer bidden zou, opdat zij niet de regen door het dak in het huis [zouden] krijgen. Ik zei hen: dat het niet nodig is daarom te bidden, alzo zij niets anders behoefden te doen, dan de vellen van de tenten over het dak te leggen, en dus te beletten dat de regen er niet doordringen kon. Maar zij zouden veeleer God met mij bidden, dat Hij aan hun zielen genade bewijzen wilde. Doch over dit zeggen lachten zij mij uit, en zeiden, zulks niet te verstaan en ook niet nodig te hebben; terwijl het misschien voor mij van nut zou kunnen zijn. In het algemeen misbruikten zij de Naam van God op een honende en bespottelijke wijze en spreken op dezelfde trant van hetgeen zij zoveel jaren gehoord en ook betuigd hebben te geloven. Daarenboven doen ze vaak vragen, die, hoewel ze zeer ongerijmd voor de dag komen, echter overdachte bespottingen der waarheid behelzen. Het grieft mij vaak in het hart wanneer zij zo bespottelijk over God spreken. De kinderen die mij allen lief hebben, en overal naar lopen, heb ik soms samengeroepen, met hen gesproken, en hen enige vragen gedaan. Zij horen graag, maar hun aandacht laat zich bezwaarlijk onderhouden; zo spoedig zij wat anders zien of horen, lopen zij daarna toe, en vergeten hetgeen zij gehoord hebben ten eersten. Wanneer ik op een zeker tijd een Groenlander iets voorlas waarin onder andere deze uitdrukking voorkwam: *Het aardse zullen wij verachten*, vroeg hij: *Saog?* Waarom dat? Hierop stelde ik hem voor dat God de mensen niet alleen voor een aards, maar voor een onvergankelijk leven geschapen heeft, maar dat zij na de beklachelijke val door de zonde slechts voor hun lichamen, maar niet voor hun onsterfelijke zielen zorgden, ten einde dat te vinden, waardoor zij eeuwig zouden kunnen

[241] Cranz, Historie, deel 2, blz. 29.

behouden worden bij de verschijning van Jezus Christus, Die komen zal om de mensen te oordelen, en de gelovigen in de hemel in te leiden, terwijl Hij de ongelovigen en de boosdoeners in het onuitblusselijk vuur bij de duivel zal nederstorten. Hierop zei de Groenlander, dat hij, bijaldien de Zoon van God zo vreselijk is, niet begeert in de hemel te komen. En wanneer ik hem vroeg: of hij dan in het helse vuur begeerde te komen? Antwoorde hij: neen, dat ook niet; maar hij begeerde hier op de aarde te blijven. Als ik hem hierop onder het oog bracht, dat immers geen mens eeuwig op de aarde blijven kon, maar dat allen sterven, en na de dood op een goede of kwade plaats komen moesten, zweeg hij op alle vragen stil, en zei eindelijk, zulks niet te weten, en er ook niet meer van te willen horen, alzo hij nu op de visserij moest uitgaan, daar zijn vrouw geen voorraad meer, en hij geen oren had om zulke onbegrijpelijke zaken te vatten."[242]

In een brief over november 1816 schrijven de Herrnhutter zendelingen over een feestdag.
In de zomermaanden werd aan de Groenlandse kinderen geen onderwijs gegeven, maar in de wintermaanden. Het gebeurde dan, rond begin november dat de kinderen weer naar school gingen, zij de vraag kregen hoe zij de zomer doorgebracht hadden en of zij nog aan de Heiland hadden gedacht. Een meisje beantwoorde die vraag met het antwoord: "Ik heb aan Zijn liefde gedacht en ik heb Hem gevraagd mij een gehoorzaam hart te geven. Want als ik ongehoorzaam en lichtzinnig ben, vrees ik, en dan vind ik het ook moeilijk om tot Hem te bidden."[243]
Ieder jaar was er rond deze tijd een feestdag. De Herrnhutters schrijven over de feestdag van november 1816: "De zegen van deze dag, die de Heere voor ons heeft gemaakt, heeft zich ook over onze kinderen verspreid, net zoals de houding van het hart waarin we hen in de vorige toespraak het meest aantroffen, ons vreugdevol deed hopen. Terwijl hij sprak, beantwoordde een kleine jongen de vraag: "Waar dacht hij dat zijn ziel zou gaan als ze van het lichaam moest scheiden?" [Hij antwoordde al]dus: "Als ik de Heiland op de juiste manier gehoorzaam en liefheb, zal ik bij mijn dood naar Hem in de hemel gaan; maar als ik ongehoorzaam, zorgeloos en slecht ben en niet aan de Heiland denk, zal ik in de grote duisternis in Torngak (het kwaad) komen. Daarom blijf ik de dierbare Heiland 's morgens en 's avonds vragen dat Hij van mij een echt gehoorzaam en gelukkig kind wil maken, en daarom zing ik vaak verzen voor Hem.""[244]

Toen we hier in de laatste dagen van het jaar [1816] met alle bewoners spraken, zei een verdreven persoon/ een uitgeslotene: "Ik voel dat ik onder een grote last van zonde sta, ik heb dag en nacht geen rust en ik kan nergens terecht, en niets helpt ertegen. In deze onrust in mijn hart was ik daar een tijdje geweest zonder ook maar één bijeenkomst in de zaal te hebben bijgewoond. Eergisteren, toen de kinderen hun kerstavond hadden, voelde ik me opgewonden om de zaal in te gaan en deze bijeenkomst bij te wonen; toen werd ik zo geraakt door de aanblik van deze kleintjes, die zo blij en gelukkig waren, dat ik tijdens de hele bijeenkomst moest huilen."[245]

Er kwamen bij de Groenlanders zelfs brieven uit Zuid-Afrika. In Zuid-Afrika was onder de Hottentotten een dorp gebouwd: Gnadenthal. In de brieven was te lezen dat de Hottentotten zelfs voor de Groenlanders tot God baden. Dit was voor de Groenlanders tot grote schaamte.

In een brief aan Herrnhut is het volgende te lezen over een man die in de zonden terugviel. "Hij werd in 1782 in Lichtenau geboren en werd als kind gedoopt en kwam hier toen hij 10 jaar oud was met zijn ouders wonen. De loop van zijn hart was vreugdevol vanaf zijn kinderjaren tot aan

[242] Cranz, Historie, deel 2, blz. 71-73gezelle.
[243] Brief 4 nov. 1822. A. Laschch "Mein Herz blieb in Afrika…." Blz. 46.
[244] A. Laschch "Mein Herz blieb in Afrika…." Blz. 35.
[245] A. Laschch "Mein Herz blieb in Afrika…." Blz. 37.

zijn huwelijksraad, zodat men goede hoop voor de toekomst van hem kon hebben; maar spoedig nadat hij in het huwelijk trad, dwaalde hij van de Heiland af en viel zo diep in zonde dat hij uit de kerk moest worden geëxcommuniceerd. Maar als gevolg daarvan vond hij zichzelf weer en kwam weer in een gelukkige en gelukzalige gang; waar we erg blij mee waren. Hij was in die tijd ook een buitengewoon ijverige deelnemer aan de vergaderingen. Maar helaas viel hij afgelopen zomer in herhaalde zonden ter gelegenheid van de rendierjacht, die zo vaak wordt geassocieerd met zielsschade, en deze werden gevolgd door andere ontrouwen, wat zijn volledige uitsluiting van de kerk met zich meebracht. Hij ging daarheen, verblind en verhard van hart en geest, en in deze droevige toestand overviel hem de dood; maar we zouden graag hopen dat hij in de laatste ogenblikken nog steeds genade bij Jezus zou hebben gezocht en gevonden."[246]

Zoals een zuster zei: 'Deze zomer heb ik soms nagedacht over de barmhartigheid die de Heiland mij vanaf mijn jeugd heeft getoond. Ik schaam me dat ik Hem zo ondankbaar ben. In mijn vroege jaren was ik als iemand die blind is en verlamd aan ledematen, bijna dood: ik hoorde de Heiland spreken, maar voelde niet dat ik de weg van het verderf bewandelde, en geloofde niet dat hij ook voor mij stierf. Tenslotte maakte Hij me wakker uit mijn sluimer van de dood en opende mijn ogen. Toen zag ik dat ik als het ware in een diepe put was gevallen; en toen ik om hulp riep, trok Hij me eruit en nam de barrière van zonden weg die me zo hard had onderdrukt."[247]

Nog een stukje van een brief:
Zendeling De Fries (1789-?) was zendeling in Friedrichsthal. Deze zendeling zorgde daar o.a. voor de jongensschool. Hij schrijft daarover (rond 1827) o.a. het volgende: "De scholen werden soms schaars bezocht. Maar de ouders zijn daar meer schuldig aan dan de kinderen. Maar ik heb er een paar die niet alleen elke dag komen, maar die ook best goed kunnen lezen. Het werk van de Geest van God is zichtbaar in hun jonge harten. Het is het meest opvallend in het geval van twee van hen, die zich voorheen van alle anderen onderscheidden door hun roekeloosheid en alle vermaningen negeerden. Maar nu zijn ze als lammeren en kunnen ze nauwelijks lezen zonder tranen te vergieten. Dat geeft moed, zelfs in dit werk, niet moe te worden, en altijd voort te gaan met planten en water geven; de Heiland zal door genade de wasdom schenken."[248]

[246] A. Laschch "Mein Herz blieb in Afrika…." Blz. 39.
[247] A. Laschch "Mein Herz blieb in Afrika…." Blz. 45.
[248] Friedrich-Ludwig Kölbing, "Mission der evangelischen Brüder in Grönland", blz. 241.

3.10. Chronologisch overzicht van de naar Groenland gezonden zendelingen van de Moravische Broeders tussen 1733 en 1900[249] [250] [251] [252] [253][254]

	Naam	Geboorte jaar	Aankomst In Groenl.	Terugkeer uit Groenl.	Jaar van overlijden	Opmerking
1.	Matthäus Stach	1711	1733	1771	1787 Bethabara VS	Neef van Christian Stach
2.	Christian David *	1690/ 1692	1733	1735	1751 Herrnhut. Daaar begraven.	
3.	Christian Stach	?	1733	1736, bezoekt in 1737 nog een jaar Groenland	1738 Stettin	
4.	Johann Beck	1706	1734		1777 Lichtenfels	43! jaar in Groenland gewerkt
5.	Frederik Böhnisch	1710	1734		1763 Nieuw-Herrnhut	
6.	Georg Wiesner		1736	1737		
7.	Christian Marggraf/ Markgraf *	1700	1737	1741	1746 Herrnhut. Daar begraven.	Afkomstig uit Holland.
8.	Johann Schneider	1713	1740	1747	1785	
9.	Daniël Schneider		1741	1742	1742	Verongelukt op zee op de terugreis
10.	Gottfried Brückner	1700	1741	1745	1785 Barby (Saksen)	
11.	Jan Sibrands[255]	?	1743 of 1753		Na 1777	

[249] Het is helaas niet zeker of dit overzicht qua personen compleet is. Ook heb ik geen compleet overzicht kunnen vinden en heb ik verschillende overzichten en informatiebronnen bij elkaar moeten voegen. Ook heb ik van een aantal personen het geboorte- en/ of sterfjaar niet kunnen vinden. Om de ontbrekende gegevens te vinden zou veel speurwerk (bijv. in Duitstalige boeken) moeten plaatsvinden.

[250] De personen staan op volgorde van aankomst in Groenland.

[251] De eventuele echtgenotes, ouders en dergelijke gegevens heb ik bewust weggelaten om het niet te ingewikkeld te maken.

[252] Voornaamste 3 bronnen:
- Zeister Zendingsgenootschap van de Evangelische Broedergemeente 1793-1962; database. (https://www.archivesportaleurope.net/ead-display/-/ead/pl/aicode/NL-UtHUA/type/fa/id/48-1)
- Hans Frans Burthard, "Mission der evangelischen Brüder in Grönland". 1831
- Einar Lund Jensen, Kristine Raahauge, Hans Christian Gulløv "Cultural Encounters at Cape Farewell: The East Greenlandic Immigrants and the German Moravian Mission in the 19th Century." 2011.

[253] Na dit overzicht volgt een overzicht met Deense zendelingen. Nu waren er 2 soorten Deense zendelingen, De eersten waren uitgezonden door de Deense koning en lid van de Deense kerk, én de tweede groep waren Deense zendelingen die tot de Deense Broedergemeeente in Christiansfeld behoorden. Deze laatste groep zendelingen komen in deze lijst voor. Voorbeelden zijn Johan Sörensen en Conrad Kleinschmidt. In totaal hebben 22 Denen in dienst van de Broeders in Groenland gewerkt, evenals een aantal zendelingenvrouwen.

[254] Van de zendelingen met een * achter de naam, daarvan staat een foto van de grafsteen in Bijlage 1.

[255] In "Dagboek ener reize ter walvisch- en robbenvangst in 1777 en 1778 door Hidde Dirks Kat" ben ik ook "de Duitsche broeder Jan Sibrands" tegen gekomen. Deze Sibrands verhaalde aan Hidde Dirks Kat dat hij "vierendertig jaren geleden, met zijne vrouw, door Kommandeur Its Alderts van Amsterdam derwaarts gebracht was." Blz. 46. Uit de context en het verhaal van Hidde Dirks Kat is op te maken dat het om een Hernhutter predikant gaat die in het zuiden van Groenland onder de 'wilden' arbeidde. Hij had ook een eigen huis waar Hidde Dirks Kat een tijdje onderdak heeft gehad. Van dit verhaal is een historische roman geschreven door Ype Poortinga "Duivelsdag op Groenland" Hij meldt op blz. 144 het volgende: "Het waren eenvoudige mensen, deze Hernhutters, met een

12.	Christian L. Drachart	1711	1745	1751	1778 Naïn op Labrador	Deens zendeling vanaf 1739
13.	Christian Börnike[256]		1746	1751		
14.	Johann Sörensen[257][258]	1713?	1746	1793	1802 Christiansfeld (Denemarken)	47! jaar in Groenland gewerkt. Sörensen was een bekwaam metse-laar, timmerman, smid en gaf algemeen de leiding.
15.	Michael Ballenhorst	1721	1747		1777 Nieuw Herrnhut	
16.	Johann Thomas		1747	1748		
17.	Friedrich Beyer	1719	1747	1750	1760	
18.	Thomas Stach	1724	1749	1751	1793 Niesky (Saksen)	Neef van Matthäus Stach; was Catechiseermeester
19.	Matthäus Kuntz	1722	1754	1755	1774 Tranquebar (India)	Was zendeling op Labrador, 1 jaar in Groenland geweest.
20.	Peter Rudberg	1719	1755	1765	1773 Herrnhut	
21.	Jens Haven *	1724	1758	1762	1796 Herrnhut. Daar begraven.	
22.	Peter Haven *	1720	1758	1762	1763 Herrnhut. Daar begraven.	Broer van Jens, ook zendeling op Labrador geweest.
23.	Heinrich Hückel/ Hikel *	1728	1759	1770	1786 Herrnhut. Daar begraven.	Was Catechiseermeester
24.	Johann Böhnisch	1729	1762	1781	1782 Kopenhagen	
25.	Georg Heinrich Meyer	1737	1762	1792	1816 Gnadau (Saksen)	
26.	Johann Zacharias	1726	1764	1784	1795 Herrnhut	
27.	Gottfried Grillich *	1739	1765	1780	1818 Herrnhut. Daar begraven.	Stichtte Lichtenau
28.	Johann Georg Fliegel	1740	1765		1774 Nieuw Herrnhut	

ingetogen, strenge manier van leven. Vierentwintig jaar hadden Jan Sibrands en zijn vrouw hier nu gewoond en nog niets van de Groenlanders overgenomen." Waarom dat verschil met 34 jaar en 24 jaar is mij een raadsel. Ook kan ik verder nergens iets over deze Jan Sibrands vinden. Noemde Kat hem bij zijn Nederlandse naam en had hij ook een Duitse naam? Was het geen echte predikant, maar meer een catechiseermeester? Een ding is zeker, het verhaal van Kat is historisch en hij noemt hem bij voor en achternaam. Ook heeft hij veel goeds van hem ondervonden.

[256] Over deze zendeling Börnike heb ik niets kunnen vinden. In het boekje van Ove Vandel "Brødremenigheden i Grønland 1733-1900" wordt op blz. 70 wel een "Broder Grønlich" vermeldt, deze reisde in 1746 met echtpaar Johann Sörensen naar Groenland, naar het eiland Onartok. Ook over deze broeder Grønlich heb ik ook niets kunnen vinden. Of dit een andere zendeling of dezelfde is, weet ik niet.

[257] In hoofdstuk 3.1. staat dat Sörensen 49 jaar in Groenland heeft gearbeid tot zijn 80ste levensjaar. Als dit zo is dat is hij in 1713 geboren. Ik heb helaas niet kunnen vinden welke gegevens er precies kloppen. Ook Ove Vandel meldt 49 jaar.

[258] De eerste Deense zendeling van de Hernhutter Broedergemeente kwam in 1746 in Groenland aan.

29.	Jozef Neisser		1765	1767	1794 Herrnhut	
30.	Johan Ludwig Beck	1737 of 1741	1770	1772, in 1797 nog een keer geweest	1802 Kloster in Graubündten (Zwitserland)	Zoon van Johann Beck. De familie Beck diende 117 jaren onafgebroken in Groenland
31.	Johann Jacob Beck	1741	1770		1822 Lichtenau	In Nieuw-Herrnhut geboren; zoon van Johann Beck. 52! Jaar in Groenland gewerkt.
32.	Christoph Mich. Köningseer	1723	1772	1786	1786 Lichtenfels	Verongelukt op de terugreis.
33.	Johann Möhne	1745	1774	1800	1804 Christiansfeld	
34.	Johann Gotthelf Fliegel	1751	1775	1816	1827 Niesky	41! jaar in Groenland gewerkt
35.	Johann Gottlieb Ender	1754	1775		1792 Lichtenau	
36.	Christian David Rudolf	1743	1778	1805	1824 Kleinwelka (Saksen)	
37.	Christian Heinze	1749	1778	1786	1786	Verongelukt op de terugreis
38.	Michaël Busse	1738	1778	1783	1803 Gnadenberg (Beieren)	
39.	Johann Gottfried Gorke *	1760	1781	1825	1842. Daar begraven.	44! Jaar in Groenland gewerkt
40.	Johann Zraugrot/ Taugott Martin	1759	1782	1793	1821 Naïn	
41.	Jesper Brodersen *	1749	1783	1794	1823 Herrnhut. Daar begraven.	Had een drukpers; was de eerste drukker van Groenland
42.	Heinrich Menzel[259]	1756	1783		1816 Nieuw-Herrnhut[260]	
43.	Johann Georg Grillich	1762	1786		1842?	

[259] Van Menzel is bekend dat hij een keer tegen zijn vrouw zei: "Als ik maar trouw en oprecht voor de Heiland gevonden wordt; dan maakte het me niet uit of de mensen me prijzen of verachten."

[260] In de zomer van 1817 werd er een brief geschreven naar Herrnhut met daarin het verslag van het afgelopen jaar. In deze brief staat over het overlijden van zendeling Menzen het volgende geschreven: "Zijn einde kwam onverwacht snel tot ons. Hij at nog steeds vrolijk bij ons de lunch en je kon niets zeggen over de ziekte die hij in de zomer had overleefd, behalve dat zijn benen nog een beetje opgezwollen waren; maar hij verzekerde dat hij maar weinig pijn had; maar na 2 uur begon hij te klagen over duizeligheid en hoofdpijn, en kort daarna zonk hij van zijn stoel. Hij werd meteen naar bed gebracht, maar kon maar een beetje praten. Zijn laatste woorden waren, terwijl hij zijn vrouw bij de hand nam: 'Lieve moeder, ik ga nu van je scheiden.' Toen verloor hij het bewustzijn en leek te slapen. Maar al snel werd hij ernstig aangevallen door herhaaldelijk braken. Onze hoop om deze trouwe collega voor een langere tijd bij ons te hebben, werd met het moment zwakker. Toen we om ongeveer 9 uur 's avonds merkten dat zijn laatste uur nabij was, hielden we een korte 'Heimgangliturgie' bij zijn bed, en ten tijde hiervan sliep hij zacht in de woning van eeuwige vrede." Bron: A. Lasch "Mein Herz blieb in Afrika…." Blz. 31. Ook moet opgemerkt worden dat in deze tijd nog degenen van het Avondmaal werden geweerd die hun leven niet beterden. Als zij tekenen van wederkeer en verbetering toonden, en beloofden zich geheel aan de Zaligmaker over te geven, dan mochten zij wel aangaan.

44.	Johann Conrad Kleinschmidt	1768	1793		1832 Friedrichstal	Oprichter van Friedrichstal, 1824
45.	Jacob Christoph Scheller	1760	1795	1801	Na 1830	
46.	Johann Rudolph		1797		1812 Nieuw-Herrnhut	
47.	Christian Fleig/ Flaig	1761	1802	1824	Na 1830	
48.	Johann Lehmann	1778	1803	1838		
49.	John Michael Eberle	1773	1804	1839	1859 Kleinwelka	
50.	Johan Friedrich Kranich	1773	1805	1817	1817	Verongelukt op de terugreis
51.	Johann Valentin Müller[261]	1787	1812/ 1813	1854		
52.	Johann Gottlieb Albert	1789	1816	1826		
53.	Johann Heinrich Möhne	1795	1817	1820		In Nieuw-Herrnhut geboren. Na 1834 predikant in Christiania (huidige Oslo)
54.	Johann Friedrich Mehlhose	1788	1819	1849	1856 Gnadau	
55.	Martin Wilhelm Popp	1789	1821	1830	1859 Begraven in Herrnhut.	
56.	Georg Michaël Ihrer	1791	1821	1858		
57.	Johann Friedrich Ihrer	1791	1823	1843		
58.	Johann Arnold de Fries	1789	1823	1834		1834-1845 Zuid-Afrika.
59.	Johann Fr. David Tiessen/ Tietzen[262]	1794	1823/1824	1859		
60.	Johannes Kögel	1793	1824	1861		
61.	Carl August Ulbricht	1800	1825	1858		Maakte o.a. in 1848 een reis[263].

[261] Over deze zendeling Müller heb ik het volgende gevonden: “Het zendingswerk in Groenland had een langzame, maar vaste voortgang, daar de gemeente groiede en de scholen goed bezocht werden. In 1842 was het echter een jaar van ramp en tegenspoed voor het volk, daar er, na een zomer en herfst van onophoudelijke regen, die de Groenlanders in het drogen van hun vissen grotelijks hinderden, zodat zij ze half verrot moesten eten, een soort van belroos uitbrak, die in een hevige zenuw- en rotkoorts overging, waardoor bijna alle volwassenen werden aangetast, en er tussen 27 november en het Kersfeest alleen in de gemeente Lichtenau 62 personen aan die ziekte stierven. Dikwijls stierven er 3 of 4, eens zelfs 6 op één dag, en was het moeilijk handen genoeg ter begrafenis te vinden. Van de Europesche broeders was de zendeling Müller de enige die ook werd aangetast en 18 dagen met zware belroos te worstelen had. Harriet Warner Ellis “Strijd en overwinning: Blikken in de zendingswereld”. Blz. 64-65.

[262] Zie: Harriet Warner Ellis “Strijd en overwinning: Blikken in de zendingswereld”. Blz. 69-70 voor een gebeurtenis met betrekking tot deze zendeling.

[263] Uit een reis van de zendeling Ulbricht in oktober 1848 ondernomen, om een buitenpost aan de zuidwaarts gelegen Ameralikfjord te bezoeken, bleek dat het Evangelie niet zonder invloed bleef. “De 12e oktober”, schreef de zendeling aangaande deze reis, “begaf ik mij op weg, onder een met sneeuwwolken bedekte hemel, maar onder het schijnsel van de volle maan liepen wij onder het zingen van enige verzen de kalme fjord binnen. Toen wij aan de oever dicht bij de huizen van de aldaar wonende Groenlanders hadden aangelegd, vonden wij alles in diepe rust, maar weldra was groot en klein op de been en vol vreugde over ons bezoek. Nadat wij in een van de huizen nog enige uren rust genomen hadden, hield ik de volgende morgen een korte toespraak en doopte enige in de laatste

62.	Caspar Rögel	1801	1828	1862		
63.	Christ. Gottlieb Herbrich[264]	1806	1830	1870		
64.	Jörgen Paulsen Lund	1802	1831	1848		
65.	Friedrich Valentin Richter	1808	1832	1856		
66.	Michael Andersen Asboe	1802	1834	1867		Trok op 16 juli 1852 met zijn vrouw naar Lichtenau. Deze gemeente bestond toen uit 722 pers. Waaronder 272 avondmaalgangers.
67.	Christian Hansen Lund	1810	1837	1844		
68.	Joh. Wilhelm Lund	1807	1838	1876		
69.	Christian Ludwig Hasting	1808	1840	1851		
70.	Samuël Peter Kleinschmidt	1814	1841	1859	1886 Nieuw-Herrnhut	In Lichtenau op Groenland geboren. Zoon van Conrad Kleinschmidt. Op 8 jarige leeftijd naar DK getrokken.
71.	Immanuel Gottlob Schneider *	1822	1851	1875	1885 Görlitz (Saksen)	Begraven in Herrnhut
72.	Warmond	?	Voor 1852	1857	?	Werkte voor 16 juli 1852 in Lichtenau, en daarna in Lichtenfels.
73.	Carl Friedr. August Gericke	1818	1852	1881	1881 Illorpaat, Groenland	
74.	Rudolph Theodor Böhnisch	1830	1857	1862		
75.	Ferdinand W. Schmiedecke	1832	1858	1875		

tijd geboren kinderen. Ik had een getal van 47 toehoorders, en de aandacht en diepe stilte, die onder hen heersten was stichtelijk, toen ik met warmte over het ene nodige sprak, terwijl ik mij na deze bijeenkomst met de kinderen bezig hield, en met genoegen zag dat zij wel onderwezen waren. ‘s Avonds hadden wij weer een dergelijke bijeenkomst, die met zingen en bidden besloten werd.” Harriet Warner Ellis “Strijd en overwinning: Blikken in de zendingswereld”. Blz. 65.

[264] Zie: Harriet Warner Ellis “Strijd en overwinning: Blikken in de zendingswereld”. Blz. 65-69 voor een gebeurtenis met betrekking tot deze zendeling. Hierin staat o.a. :”Terwijl anderen zich verontschuldigden over hun wegblijven uit de godsdienstige samenkomsten door de strenge kou, zeide een gedoopte op zijn allezins slechte kleding wijzende: “zie, wat ik voor klederen heb, en dat is alles wat ik bezit, daarom, zolang het koud is, ga ik meestal als ik ‘s avonds thuis kom, dadelijk liggen rusten, om mijn verkleumde leden te verwarmen; maar in deze dagen, nu wij van het lijden en sterven des Heeren horen, wil ik de kou niet achten en trouw komen, want ik weet zeer wel en gevoel het ook, dat het mij veel nodiger is voor het heil mijner onsterfelijke ziel te zorgen dan voor mijn lichaam.”

76.	Joh. Carl August Hilbig	1829	1858	1886		
77.	Andreas Johs. Hansen	1829	1862	1862		
78.	Joh. Heinrich Bindschedler *	1835	1863	1876	1918. Begraven in Herrnhut.	
79.	Carl Julius Spindler	1838	1864	1888	1918 Kleinwelka	
80.	Heinrich August Kögel	1834	1867	1896	1918 Niesky	In Lichtenau op Groenland geboren
81.	Carl Louis Chr. Arnstadt	1835	1873	1879		
82.	Joh. Gottlieb A. Riegel	1845	1874	1900		
83.	Nis Peter Foged	1841	1876	1892		
84.	Jacob Brodbeck	1847	1877	1884	1884 Shetland Eilanden	
85.	Gustav Rudolf Gysin	1844	1879	1888	1888 Illorpaat (Groenland)	
86.	Traugott Wilhelm Zucher	1847	1879	1900	1913	Van 1871-1875 naar Labrador
87.	Hermann Otto Heinke	1854	1882	1900		
88.	Emil Albert Schaerf	1855	1885	1889	1917 Zuid-Afrika	
89.	Emil Paul Zucher	1859	1888	1900	1934 Gnadenfrei (zuid-west Polen)	
90.	Ernst A.C.H. Bohlmann	1864	1892	1900	1945 Kleinwelka	
91.	Johannes Hinz	1866	1894	1900	1964 Minnesota (VS)	
92.	Friedr. F. Tr. Gaertner	1868	1895	1900		Van 1900-1913 naar Suriname

3.11. Chronologisch overzicht van de naar Groenland gezonden Deense zendelingen tussen 1721 en begin van de 20e eeuw. [265] [266] [267] [268]

	Naam	Geboorte jaar	Aankomst In Groenl.	Terugkeer uit Groenl.	Jaar van overlijden	Opmerking[269]

[265] Het is helaas niet zeker of dit overzicht qua personen compleet is. Ook heb ik geen compleet overzicht kunnen vinden en heb ik verschillende overzichten en informatiebronnen bij elkaar moeten voegen. Ook heb ik van een paar personen het geboorte- en/ of sterfjaar niet kunnen vinden. Om de ontbrekende gegevens te vinden zou veel speurwerk (bijv. in Deenstalige boeken) moeten plaatsvinden.
Ook is er door mij bewust voor gekozen om alleen de zendelingen op te nemen in dit overzicht. Er waren ook veel Catecheten en assistenten werkzaam vanuit Europa in Denemarken. Maar ook daar is geen overzicht van en het maken van een overzicht van alle Catecheten en assistenten is heel tijdrovend en daarbij komt ook de vraag wat het toevoegt, en is de verwachting niet dat het compleet wordt.
De personen die alleen Catecheet of helper zijn geweest heb ik niet opgenomen in deze lijst.
[266] De personen staan op volgorde van aankomst in Groenland. De afkorting DK is Denemarken.
[267] De eventuele echtgenotes, ouders en dergelijke gegevens heb ik bewust weggelaten om het niet te ingewikkeld en uitgebreid te maken.
[268] Voornaamste 3 bronnen:
- https://arktiskinstitut.dk/vidensdatabaserne/biografisk-leksikon/soeg-i-biografisk-leksikon
- https://mamaija.net/
- Geni.com
[269] De plaatsnaam die vermeld wordt is de gemeente waar de zendeling actief was.

1.	Hans Egede	1686 Harstad	1721	1736	1758 Stubbekøbing DK	Nuuk
2.	Albert Topp	1697	1723	1727	1742 Aafjorden Noorwegen	Nuuk, Nepisene
3.	Samme	?	1725	1727	?	Nuuk
4.	Ole Pedersen Lange	1703	1728	1729/1731	1766 Sørum, Noorwegen	Nuuk, Nepisene
5.	Henrik Balthasar Miltzau/ Heinrich Milzoug	1699	1728	1731	1766 Kragerø, Noorwegen	Nuuk, Nepisene
6.	Poul Egede[270]	1708	1734	1742	1789 Kopenhagen	Zoon van Hans Egde, hielp eerst zijn vader en nam na zijn vertrek het werk over in Nuuk.
7.	Morten Jacobsen Martinsen Ohnsorg	1707	1734	1740	1774 Magleby DK	Nuuk
8.	Anders Jespersen Bing	1702	1734	1739	1760 Frederikshald	Christianshaab, Nuuk
9.	Poul Hansen Egede	1709 Vågan	1736	1740	1789 Kopenhagen	Zoon van Hans Egede, Nuuk.
10.	Christian Lauritzen Drachart	1711	1739	1751	1778 Naïn.	Nuuk. Vanaf 1745 Moravische zendeling.
11.	Laurids Lars Jakobsen Alsbach	1712	1739	1743	1762 Stubbekøbing	Nuuk
12.	Berthel Laersen	1722	1739		1782 Sukkertoppen	Sukkertoppen, Nuuk. Eerst tijd catecheet geweest. Bijbelvertaler
13.	Henrik Wedzel/ Wetzel	1711	1740	1744	1760 Støvring DK	Christianshaab
14.	Arnoldus von Westen Sylow[271]	1706	1740/ 1742	1746	1763	Nuuk, Frederiks-haab. Energieke missionaris, streng en piëtistisch. Heeft 54 Groen-landers gedoopt
15.	Peder Andersen Welling	1717	1743	1748	1761	Christianshaab [272]

[270] Bij nummer 9 staat ook een zoon van Hans Egede, Poul Hansen Egede. Dit moet dezelfde zijn geweest. De bronnen zijn over de namen en geboortejaren van deze zoon van Hans Egede niet eenduidig.

[271] Getrouwd met Birthe Maria von Westen, zus van de 'apostel onder de Lappen' Thomas von Westen. Over deze zendeling, zie K.J. Boer "De kerkgeschiedenis van Noorwegen".

[272] Keerde terug naar huis wegens hardnekkige ziekte, was van plan om weer terug te gaan naar Groenland, maar moest dat plan opgeven. Hij was buitengewoon bekwaam in het Groenlands. Hij liet een gemeente achter van 30 gedoopten en 100 catechumenen.

16.	Segud Hansen Grønbech	1716	1744	1746	1761	Christianshaab Een onbekwame en onwetende zendeling. Broer van Jochum.
17.	Jochum Grønbech	1724	1745	1761	1767 Frederikshaab	Jacobshavn, Frederikshaab. Catecheet.
18.	Ambrosius Petersen Buch	1714	1746	1754	1760[273] Moseby DK	Frederikshaab
19.	Niels Brønlund Bloch[274]	1720	1747	1754	1792	Christianshaab, Claushavn
20.	Peder Egede	1722	1749	1756	1789	Jacobshavn, Christianshaab Neef van Hans Egede
21.	Rasmus Berthelsen Bruun	1725	1752	1760	1771 Slagelse	Christianshaab
22.	Nicolai Nielsen Rasch	1725	1754	1759	1781 Skydeberg DK	Frederikshaab
23.	Nicolai Lassen	1724	1754	1755	Rond 1780	Jacobshavn
24.	Severin Thrane	1725	1755		1757 Christianshaab	Claushavn. Zwak van gezondheid en zwaarmoedig en moeilijkheden brachten hem ertoe om zelfmoord te plegen.
25.	Jacob Borch	1727	1757	1763	1801	Holsteinborg
26.	Jens Rasmussen Stage	1732	1758	1765	1780 Fjellerup DK	Claushavn
27.	Christen Hansen Fabricius	1736	1759	1763	1786 Lejrskov DK	Ritenbenk, Jacobshavn

[273] "Bij zijn overlijden waren er ongeveer 100 gedoopt in de kolonie, naast de vele jonge mensen die les kregen; er woonden ongeveer 200 Groenlanders in het gebied, zoals je kunt zien, het was geen onbeduidende gemeente die zich daar verzamelde." H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 274.

[274] Over de tijd van zendeling Bloch vond ik o.a. het volgende: Er brak een hevige epidemische ziekte uit onder de Groenlanders, die velen wegvoerde, en de meeste overlevenden moesten hun ouders en familieleden elders volgen, waar ze dachten dat ze veilig waren. Maar met de zieken en stervenden, bij wie de zendelingen konden zijn, verheugden zij zich over hun meer dan gewone geduld en het vrijmoedig sterven, toen zij hen een levende hoop en een hartelijk vertrouwen in de verdiensten van Christus hoorden uitdrukken, waarmee zij hoopten de eeuwige gelukzaligheid binnen te gaan. Ja, zelfs velen waren ongedoopt, van wie men niet geloofde dat ze in hun hart overtuigd waren van het christendom, maar op het moment van hun dood spraken ze over wat ze hadden gehoord, en adviseerden ze vrienden en kinderen om het Evangelie aan te nemen en zich te laten dopen. H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 293.

28.	Laurits Gregersen	1731	1760	1764	1731 Todbjerg DK	Nuuk
29.	Jørgen Meyer Myhlenphort	1729	1761	1775	1797 Kopenhagen	Frederikshaab. Werd van 1768-1773 vervangen door Otto Fabricius
30.	Christian Frederik Sohnell Bjørn	1740	1763	1767	1817 Jerslev, DK	Nuuk
31.	Henrik Christopher Glahn	1738	1763	1769/1771	1804 Riserup DK	Holsteinborg
32.	Jørgen Jørgensen Sverdrup[275]	1732	1764	1788	1810 Avaldsnes Noorwegen	Illulissat
33.	Egill Þórhallsson/ Thorhallesen[276]	1734	1765	1775	1789 Bogense DK	Nuuk
34.	Casper Drejer	1737	1765	1770	1788	Claushavn
35.	Frederik Berthelsen	1750 Nuuk	1765		1828 Nuuk	Sukkertoppen, Nuuk. Zoon van zendeling B. Laersen.
36.	Otto Fabricius *	1744	1768	1773	1822 Kopenhagen Daar begraven.	Frederikshaab, Bijbelvertaler
37.	Hans Jørgen Adolphsen Jæger	1741	1768	1778	1796 Damsholte DK	Holsteinborg
38.	Hans Hansen Tulle[277]	1743	1769	1778	1810	Egedesminde, Godhavn
39.	Casper Eggert Thrane Alsbach	1753	1770		1795 Kopenhagen	Frederikshaab, Nuuk, Julianahaab Catecheet en hulpprediker geweest
40.	Hans Egede Saabye/ Saabije	1746	1770	1778	1817 Udby DK	Claushavn, Christianshaab
41.	Peder Rasmussen	1743	1771	1778	1808	Umanak
42.	Thomas Christensen Wiborg	1744	1773		1783 Nuuk	Nuuk
43.	Christian Gjerløff	1747	1773	1784	1821 Hvidbjerg DK	Jacobshavn, Umanak
44.	Morten Pedersen Balwig	1742	1773/1774	1780	1808 Mariager (DK)	Eerst catecheet, in 1775 tot zendeling gewijd. O.a. Egedesminde.

[275] Geen Deen, maar geboren op het eiland Herøy in Noorwegen.
[276] Geen Deen, maar geboren in Borg á Mýrum in IJsland.
[277] Nadat zendelng Tulle in 1769 was gewijd tot zendeling, schrijft hij enige dagen later in een boek, waarbij hij zichzelf aan God aanbeveeld, het volgende met deze woorden: "Aan u, goede God en Vader van alle barmhartigheden, beveel ik mezelf en al mijn wegen. Werk nog steeds door Uw genade, dat ik getrouw mag zijn in de uitoefening van mijn ambt, ik hoop dat mijn werk zowel onder heidenen als onder christenen mag worden volbracht en zal zijn tot eer van God en tot eer van het welzijn van mij en de vertrouwde zielen, waartoe God altijd [bij]staat, help mij met Uw genade en de Heilige Geest in de naam van Jezus Christus." H. Ostermann Danske I Grønland i det 18. Aarhundrede", Blz. 334

						Verliet Groenland zonder toestemming.
45.	Christopher Holm	1747	1775	1784	1819, Elmelunde DK	Nuuk, Holsteinborg
46.	Christian Transe	1746	1775	1784	1808 Rønne DK	Frederikshaab
47.	Frederik Christian From	1758	1778	1792	1824	Egedesminde, Jacobshavn
48.	Hans Buch(o)	1753	1779	1788	1821 Høje Taastrup DK	Julianahaab
49.	Caspar Grewe	1755	1780	1790	1816 Sørbymagle	Christianshaab, Claushavn, Jacobshavn
50.	Christian Jacobsen Winsløw	1752	1781	1786	1812 eiland Bornholm DK	Egedesminde
51.	Andreas Christensen Ginge	1754	1782	1787	1812 Ebeltoft DK	Nuuk
52.	Niels Hveyssel	1752	1784	1792	1829 Rømø	Sukkertoppen
53.	William Alexander Meyer	1757	1784	1794	1812	Frederikshaab, Nuuk
54.	Peter Rudolph Heide	1756	1784	1793	1826 Boddum DK	Holsteinborg
55.	Jens Koch Lintrup	1756	1786	1792	1808 Kopenhagen	Egedesminde, Claushavn, Christianshaab
56.	Rudolph Friederich Lassen	1760	1787	1797	1811 Storvorde DK	Upernavik, Godhavn, JacobshavnJ
57.	Niels Giævertsen Titchen	1766	1788		1795 Frederikshaab	Julianahaab, Frederikshaab
58.	Hans Peter Jansen	1767	1791	1801	1825 Vendsyssel	Egedesminde, Jacobshavn
59.	Niels Christian Rønning	1769	1793	1800	1801 Kopenhagen	Holsteinborg
60.	Lauritz Gudde	1763	1794	1800	1812 Flade DK	Julianahaab
61.	Andreas Rosenvold	1768	1796	1807	1846, Nørre Bjert DK	Nuuk, Frederikshaab
62.	Andreas Ostermann	1771	1797	1803 zwakke gezond-heid	1838	Umanak in 1801-1802 ook Jakobshavn was daarmee de enige priester in heel Noord-Groenland.
63.	Rasmus Knudsen	1775	1800	1806	1851 Møllegaard DK	Julianahaab
64.	Johann Conrad Büchler	1768	1800	1804	1853 Kopenhagen	Holsteinborg
65.	Niels Giessing Wolf	1779	1803	1811	1848 Kopenhagen	Holsteinborg, Nuuk

66.	Christian Frederik Fleischer	1781	1806	1812	1848 Sørum Noorwegen	Julianahaab, Nuuk
67.	Johan Jessen	1872	1806	1812	1852 Røgen DK	Frederikshaab
68.	Andreas Fridsch Hønne	1792	1811	1823	1867 Ribe DK	Holsteinborg
69.	Poul Gotfred Wanning	1793	1817	1824	1864 Als DK	Julianahaab
70.	Knud Kjer	1802	1823	1831	1865 Skærbæk DK	Holsteinborg. Zoon van de liberale, on-zuivere priester Jacob Kjer[278]
71.	Magnus Wilhelm Esmann	1799	1825/1826	1835	1870 Nørresundby DK	Julianahaab/ Frederikshaab
72.	Christian August Jürgensen	1797	1826	1835	1867 Kopenhagen	Nuuk, Holsteinberg
73.	Jørgen Frederik Jørgensen	1807	1832	1842	1876 Trige DK	Nuuk, Julianabaab, Frederikshaab
74.	Erik Adolf Wandall	1807	1834	1842?, later waarschijn lijk nog-maals GL bezocht	1869 Strø DK	Universitair hoofddocent in Groenland geweest. Prediker in Egedesminde en Holsteinborg.
75.	Joachim Melchior Holten Friboe Funch	1806	1835	1841	1880 Kopenhagen	Nuuk
76.	Jess Lassen Bjerrum	1807	1835	1843	1875 Fandborg DK	Jacobshavn, Egedesminde
77.	Carl Junius Optatus Steenberg	1812	1840	1853	1872 Sanderum DK	Holsteinberg, Nuuk
78.	Hans Peter Bech(o)	1809	1841		1842 Julianahaab	Julianahaab
79.	Johan Georg Rasmus Nielsen	1816	1842	1850	1881 Vesterborg DK	Frederikshaab
80.	Hans Frederik Ivar Henrik Vesterboe	1813	1843	1851	1878 Helsingør DK	Julianahaab
81.	Carl Emil Janssen	1813	1844	1857	1884 Kopenhagen Daar begraven.	Holsteinberg, Nuuk, Julianahaab
82.	Carl Julius Emil Jørgensen	1816	1846	1857	1891 Kopenhagen	Holsteinborg, Nuuk
83.	Ludvig Andreas Mossin	1819	1846	1855	1856	Upernavik, Frederikshaab
84.	Haldor Ferdinand Jørgensen	1831	1851	1869	1904 Kopenhagen	Nuuk
85.	Ulrik Peter Christian Nissen	1819	1852	1873	1883 Kopenhagen	Jakobshavn, Julianahaab
86.	Frederik Theodor Barfoed	1818	1853	1863	1879	Frederikshaab, Nuuk

[278] Zie K.J. Boer "De kerkgeschiedenis van Denemarken", paragraaf: "Weerstand tegen de opwekkingsbewegingen". Het feit dat deze man zoon was van een vrijzinnige priester uit de regio Løsning, Jutlant, DK, geeft heel wat te zeggen. Hieruit kan mijns inziens al opgemaakt worden dat het verval van kerkelijk Denemarken ook in Groenland al in die tijd zichtbaar was en zijn gevolgen had.

87.	Thøger Sørensen	1835	1855	1877	1917 Stege DK	Jakobshavn, Upernavik, Nuuk Holsteinberg. Seminariedirecteur
88.	Jacob Kjer	1825 Holstein-borg	1855	1868	1905 Frederiksberg DK	Jacobshavn, Holsteinborg Zoon van Knud Kjer
89.	Moritz Christian Julius Anthon	1829	1858	1874	1920 Kopenhagen	Upernavik, Julianahaab
90.	Christian Heilmann Rosen	1832	1861	1868	1914	Julianahaab
91.	Johannes Emil Wiborg/ Wiberg	1832	1864	1870	1914 Kopenhagen	Nuuk, Frederikshaab
92.	Nikolaj Edinger Balle[279]	1839	1865		1900 Nuuk	Jakobshavn, Nuuk, Uummannaq, seminariedirecteur
93.	Osvald Valentin Bøggild	1839	1867	1877	1920 Kopenhagen	Jocobshavn, Holsteinborg
94.	Lauritz Theodor Ostenfeld(t)	1841	1868	1877	1925	Nuuk, Julianahaab, Frederikshaab. Op de reis van Nuuk naar Frederikshaab in 1869 zonk hij met het schip 'Mariane', waarvan allen werden gered.
95.	Peter Christian Jensen	1841	1869	1879	1899 Nors DK	Upernavik, Frederikshaab
96.	Christian Vilhelm Rasmussen	1846	1873	1895	1918 Lynge DK	Ritenbenk, Jacobshavn
97.	Jens Anton Elias Barsilaj Ignatius Chemnitz Ook genoemd: Jens Christian Chemnitz	1853 Ikigaat	1874	1912	1929 Lichtenau	Julianahaab, Nuuk, Holsteinborg, Frederiksdal, Lichtenau. Paar maal in DK geweest.
98.	Otto Christopher Skaarup	1851	1879	1887	1900 Terslev DK	Frederikshaab, Julianahaab
99.	Ernek Jens Lars Johan Berthelsen	1855 Nuuk	1883		1889 Ummakaq	Catecheet in Holsteinborg, Nuuk
100.	Edvard Ægidius Lützen	1857	1883	1892	1936	Nuuk, Julianahaab, Frederikshaab
101.	Poul Hansen Vibæk	1864	1889	1904	1935	Egedesminde, Nuuk, Jacobshavn, Julianahaab

[279] Zie verderop in dit document, over het Seminarium meer over hem. Van hem is bekend dat hij reeds van kinds af aan zijn gedachten gericht had op Hans Egede en Groenland.

102.	Mads Rasmussen	1860	1890	1907	1932	Jacobshaven, Nuuk Frederikshaab
103.	Frederik Carl Peter Rüttel	1859	1892	1912	1915 Thurø DK	Angmagssalik, Lichtenau
104.	Poul Moth Thestrup Engberg Frantzen	1864	1892	1900	1934	Julianahaab
105.	Jens Christian (Jensen) Langer	1866	1895	1904	?	Frederikshaab, Julianahaab
106.	Christian Wilhelm Schultz-Lorentzen	1873	1898	1910/1912	1951 Hellerup DK	Egedesminde, Nuuk
107.	Carl Ferdinand Wagner	1871	1898	1910	1944 Kopenhagen?	Jakobshavn, Julianahaab, Nuuk, Holsteinborg
108.	Harald Vilhelm Kristensen	1876	1900	1902	1951	Nuuk
109.	Nikolaj Frederik Severin Balle	1871 Nuuk	1901	1919	1939 Kopenhagen	Lichtenau, Nuuk Julianahaab. Werd in 1910 directeur van het Groenland Seminarie.
110.	Gustav Karl Eli Olsen	1878 Holstein borg		1936 pensioen	1950 Holsteinborg	Van 1901-1909 catecheet. In 1909 zendeling in Jacobshavn. Later trok hij met Knud Rasmussen naar Thule gebied. West-Groenland Later werd hij predikant in Upernavik, Ilulissat Qeqertarsuaq, Uummannaq en in Sisimiut.
111.	Hother Berthel Simon Ostermann	1876	1902	1921	1950 Kopenhagen	Egedesminde, Jacobshavn, Nuuk, Upernavik, Christianshaab
112.	Valdemar Christoffer Frederiksen	1872	1902	1913	1943 Toreby DK	Holsteinborg, Nuuk
113.	Knud Otto Georg Wassmann	1876	1903		1914 Frederikshaab	Frederikshaab, Nuuk
114.	Erik Jespersen	1875	1904	1915	1965	Julianahaab, Egedesminde, Umánaq
115.	Knud Balle	1877 Nuuk	1905	1913	1928 Nuuk	Zoon van N.E. Balle. NFS Balle was zijn broer. Vertaalde Bunyans

						Christenreis in het Groenlands. Upernavik, Nuuk, Egedesminde
116.	Rasmus Jørgen Nielsen	1876	1906	1916	?	Jacobshavn, Nuuk, Umanak, Egedesminde
117.	Karl Johan Pavia Chemnitz	1884 Juliana-haab	1906		1965 Nanortalik	Zoon van J. A. E. B. I. Chemnitz Veel plaatsen actief geweest.
118.	Harald Emanuel Mortensen	1876	1907	1916	1959 Kopenhagen	Jacobshavn, Godhavn, Nuuk Ritenbenk
119.	Karl Johan Kornelius John Niels Chemnitz	1886 Narsallik	1909		1919 Jakobshavn	Nuuk, Jacobshavn
120.	Lars Enok Mikkel Kristiansen	1874 Ilulissat	1909		1966 Ilulissat	Zendeling in het Thule gebied.
121.	Nikolaj Adolf Valdemar Chemnitz	1885 Holstein borg	1910		1941 Julianahaab	Zoon van J. A. E. B. I. Chemnitz Nuuk, Holsteinberg, Egedesminde
122.	Lars Gerhardt Andreas Boas Egede	1892 Narsaq	1912		1969 Narsaq	Catecheet, priester en werkzaam op het seminarium. Godhavn, Nuuk, Frederiksdal, Egedesminde
123.	Jens John Ingvar Olsen	1894 Sisimiut	1920		1966	Diverse plaatsen.[280]

3.12. De gestichte zendingsposten in Groenland.

Tot het jaar 1900 hebben de Moravische broeders in Groenland gewerkt. In het jaar 1900 werden de zendingsposten overgedragen aan de Lutherse kerk van Denemarken[281].

Nieuw-Herrnhut, Old Nuuk, een oude wijk van het huidige Nuuk. Formeel opgericht in 1747. Matthäus Stach, Christian Stach en Christian David arriveerden hier in 1733. Godt-haab (wordt op verschillende manieren geschreven), het huidige Nuuk, werd officieel gesticht in 1728 door

[280] Van 1923 tot 1938 werkte hij als missionaris en predikant in het noorden van Groenland op de zendingspost van Gustav Olsen (zijn tweede neef) en hij was het die in 1934 de 41-jarige Nukagpiánguaĸ uit Siorapaluk, de laatste heidense Groenlander, tot het christendom bekeerde. Bron: https://de.wikipedia.org/wiki/Jens_Olsen_(Pastor)

[281] De historie hiervan is als volgt: Al voor de Reformatie was er in Groenland een bisdom, bekend als het bisdom Garðar. Dit oude bisdom raakte in onbruik in de 14e eeuw met de dood van bisschop Álfur in 1377. Niettemin werden er tot 1537 nog bisschoppen aangesteld, hoewel geen van hen ooit Groenland bereikte. Van 1905 tot 1923 maakte Groenland deel uit van het inmiddels verdwenen bisdom Zeeland. Van 1923 tot 1993 maakte het deel uit van het bisdom Kopenhagen. In 1980 werd namens de bisschop van Kopenhagen een bisschop voor Groenland benoemd. Het bisdom werd pas in 1993 opnieuw opgericht toen het werd omgedoopt tot het bisdom Groenland, onafhankelijk van het bisdom Kopenhagen. Vandaag de dag is de kerk van Groenland semionafhankelijk van de kerk van Denemarken, maar wordt nog steeds beschouwd als een bisdom van de kerk van Denemarken.

de koninklijke gouverneur Claus Paars (1683-1762) toen hij de eerdere hoopkolonie van de missionaris Hans Egede (Haabets Koloni) van het eiland Kangeq naar het vasteland verplaatste.
Umanak, de plaats bestaat niet meer, het lag ten noorden van het huidige Nuuk. Het werd gesticht in 1861.
Lichtenfels, vandaag de dag Akunnat. Het lag ca. 5 km. bij Qeqertarsuatsiaat vandaan. De nederzetting is opgericht door Matthaeus Stach, Jens Haven (1724- 1796) en Peter Haven (broer van Jens) en anderen tussen 1748 en 1758. Het is sinds het jaar 1900 verlaten.
Lichtenau, huidige naam: Alluitsoq, werd opgericht door de Gotfried Grillich en vijf families in 1774. Een tijdlang was het de grootste permanente nederzetting in Groenland. Vandaag de dag heet het Alluitsoq, maar de voormalige nederzetting is verlaten.[282]
Igdlorpait lag in het zuiden van Groenland tussen Lichtenau en Friedrichsthal. Het is opgericht in 1864. Vandaag de dag bestaat het niet meer.
Friedrichsthal, heet vandaag de dag Narsarmijit. Narsarmijit is de meest zuidelijke nederzetting van het land, ongeveer 50 kilometer ten noorden van Cape Farewell, de zuidelijke kaap van Groenland. Conrad Kleinschmidt (1768-1832) stichtte Friedrichsthal (Nederlands: Frederiksdal) in 1824[283]. De naam eerde Frederik VI van Denemarken, de koning die zoveel had gedaan voor de zending in Groenland.
Juliaanshaab/ Julianehab, heet vandaag de dag Qaqortoq. Hier werd rond 1775 een zendingspost gesticht. De stad was gesticht in 1775 door Anders Olsen/ Oelsen.
Upernavik, hier is rond 1790 een zendingspost gesticht.
Christiaanhaab/ Christianshab, huidige naam Qasigiannguit. In 1734 gegrond door de Deense koopman Jacob Severin. Hier heeft Hans Egedes zoon Poul van 1736-1740 zending bedreven, zijn broer Niels volgde hem van 1740-1743 op.
Claushavn. Huidige naam Ilimanaq. "Er wordt gezegd dat Ilimanaq gesticht is door een Nederlandse zeevaarder: 'Klaes Pietersz. Hij zou ergens tussen 1719 en 1732 in de Discobocht

[282] Iets klopt hier niet. Wikipedia en andere encyclopedieën en ook het Zusterhuis-museum in Christiansfeld, Denemarken melden dat deze nederzetting in 1774 is gesticht. In het boekje van Ove Vandel "Brødremenigheden i Grønland 1733-1900" is op blz. 70 te lezen, dat er in juli 1770 aan de koning een aanvraag werd gedaan om toestemming te krijgen "voor een derde station Lichtenau". In een reisverslag over Groenland https://guidetogreenland.com/about-greenland/history-of-greenland/lichtenau-a-settlement-in-south-greenland/ lees ik dat de nederzetting in 1733 is gesticht. Dit is volgens mij veel aannemelijker dan 1774, daar in het boekje van I. W. Bakhuizen van den Brink. "Het zendingswerk der Broedergemeente op Groenland", te lezen is dat Matthäus Stach in het zuiden van het land geprobeerd heeft een zendingspost te stichten, maar dat was toen niet gelukt. "Een nieuwe poging bleek thans onder Gods zegen beter te zullen gelukken; blijkbaar achtte de Heere het nu de tijd en gaf Hij gelegenheid. Zo werd in het zuiden te Lichtenau (vlakte des lichts) een nieuwe gemeente van Groenlanders verzameld. In het jaar 1755 hadden ongeveer tweehonderd inboorlingen zich alreeds daar bij de Broeders gevoegd en zochten van hen het Woord Gods te horen. Van tijd tot tijd werd een aanzienlijk aantal door de heilige doop in de kerk van Christus opgenomen, en de genade Gods was rijk over deze gemeente. Trouw werd zij door de Broeders verzorgd, en reeds na zes jaren telde de gemeente een tweehonderdtal gedoopten, terwijl nog ruim honderd anderen geregeld de prediking bijwoonden. Het uit aarde gebouwde huis werd weldra door een betere woning en kerk vervangen."(Blz. 19). Hieruit is op te maken dat rond 1755 de nederzetting is gesticht. En om het nog ingewikkelder te maken, is er nog een 4e jaartal. In "De zegepraal des Christendoms"… van K.C.G. Schmidt, 2e stuk, blz. 267 staat dat de 3e volksplanting die zij stichtten in het jaar 1764 was, "op het naburige eiland Quartok, welke zij Lichtenau noemden." Hoe deze 4 verschillende jaartallen met elkaar in overeenstemming zijn te brengen, is mij een raadsel. Tot slot moet nog opgemerkt worden dat Cranz meldt dat rond het jaar 1663 er door de Broedergemeente 2 plaatsen zijn gesticht, namelijk Nieuw-Herrnhut en Lichtenfels. Over Lichtenau wordt met geen woord gerept. 1774 is een veelgemeld jaartal en daarom betrouwbaar om aan te nemen dat de nederzetting toen gesticht is. Het is ook heel goed mogelijk dat sommige schrijvers de plaatsen Lichtenau en Lichtenfels verward hebben.

[283] Het begin op deze plek was moeilijk. De eerste twaalf weken woonden ze in een tent, waarna ze in de herfst konden intrekken in de deels afgebouwde hut van graszoden. 200 Groenlanders sloten zich uiteindelijk bij de broeders aan. Al op 19 december konden de eerste 40 Groenlanders worden gedoopt.

actief geweest zijn."[284] De naam Claushavn zou dus naar hem vernoemd kunnen zijn. Claushavn is in 1741 gesticht als Deens Handelsmissie. In 1852 kreeg de plaats een eigen predikant- en Missie huis. Van 1770-1779 was Hans Egede Saabije hier zendeling.
Jakobshavn, vandaag de dag Ilulissat. Gesticht als handelsplaats in 1741. Van 1764-1788 was de prediker Jorgen Sverdrup hier predikant.
Egedesminde, vandaag de dag Aasiaat. In 1759 gesticht door Niels Egede, de zoon van Hans Egede.
Holsteinborg, vandaag de dag Sisimiut. In 1764 gesticht door Niels Egede. Verschillende 18e-eeuwse gebouwen staan nog steeds in Sisimiut, waaronder de 1725 Gammelhuset ("Oude Huis") en de in 1775 gebouwde Bethel-kirken ('Bethelkerk') of Blå Kirke ('Blauwe Kerk'), de oudste nog bestaande kerk in Groenland.[285]

Op 1 maart 1742 vond er een het koninklijk besluit plaats, waarbij de zending in Groenland dezelfde kerkelijke privileges kreeg als in West-Indië.

Eind 1768 bestond de gemeente te Nieuw-Herrnhut uit 527, en de gemeente te Lichtenfels uit 257 christen-Groenlanders.
Aan het einde van de 18e eeuw bestonden de gemeenten op Groenland uit ongeveer 1000 christenen, namelijk 279 te Nieuw-Herrnhut, 329 te Lichtenfels en 380 te Lichtenau. In 50 jaren hadden 64 broeders en zusters zich aan het werk op Groenland gewijd, van wie er zeven in Groenland ontslapen zijn. 19 waren inlandse helpers; de anderen hebben op verschillende tijden het land weer verlaten.
Aan het einde van de 19e eeuw waren er 6 hoofdnederzettingen, 28 buitennederzettingen en 24 scholen.

3.13. De zending in de 19e en 20e eeuw.

In het begin van de 19e eeuw werd de zending bemoeilijkt door de Napoleontische oorlogen (1803-1815). Tijdens deze oorlog stond Denemarken aan de kant van Frankrijk. Ook Saksen en Beieren stonden aan die kant.
Verschillende Duitse 'staten/ landen' zoals Pruisen en Hannover stonden tegenover Frankrijk.
De oorlog had invloed op de aanvoer van goederen en benodigdheden vanuit Europa naar Groenland. Ook veroorzaakte de oorlog meer moeite voor de zendelingen die het al niet makkelijk hadden in Groenland. Groenland, IJsland en de Faeroër eilanden bleven bij Denemarken.

In het boekje van L. W. Bakhuizen van den Brink: "Het Zendingswerk der Broedergemeente op Groenland", staat een stukje over de voortgang van het Evangelie:
"Dat ook in de Groenlandse gemeenten, naarmate het licht helderder ging schijnen, donkere plekken van zonden en misbruiken zichtbaar werden, kan worden voorondersteld. Overdadig genot van spijs en drank, wanneer men daarvan ruim is voorzien, zorgeloosheid en daarmee gepaard gaande of daaruit voortvloeiende zedeloosheid en toegeven aan zinnelijke lusten behoren tot de hoofdondeugden der Groenlanders. Met grote ernst wordt al het mogelijke gedaan door de Broeders zendelingen om de ondeugden te bestrijden. En, hoewel ook aldaar nog geen gemeente zonder vlek of rimpel gevonden wordt, mag toch worden getuigd, dat er veel goeds, waarlijk levend Christendom en beslist geloof wordt aangetroffen. Een heerlijk werk Gods mag het heten, dat mensen, die tot voor korte tijd heidenen, stomp en onaandoenlijk, waren, nu van de liefde van de Zaligmaker getuigen. Men mag er wat eigenaardige Herrnhutse

[284] M. van Langen, "Groenland op blote voeten", blz. 198. Ook Wikipedia meldt dat de naam van de nederzetting van hem is afgeleid. https://en.wikipedia.org/wiki/Ilimanaq
[285] https://en.wikipedia.org/wiki/Sisimiut

mystiek in ontdekken, maar hoogst aandoenlijk is het toch, wanneer men op de volgende wijze een Groenlander hoort prediken, gelijk een van de helpers deed in een toespraak voor kerstmis: 'Het is onbegrijpelijk, wanneer wij bedenken, dat Hij door Wien alle dingen zijn, van de hemel kwam op de aarde, om de arme hulpbehoevenden te verlossen door Zijn lijden en sterven. Het is bijna ongelooflijk, en toch is het waar. Van zichzelf kan ook niemand het geloven; maar de Heilige Geest doet het ons geloven; en wij voelen dan ook de Heiland in onze harten; en wanneer wij Hem voelen, dan geloven wij, dat Hij voor ons mens geworden en voor ons gestorven is.'
Zelfs aan de zending onder andere heidenen deden de Groenlandse gemeenten mee. Men hield er bidstonden voor de zending, waarin met belangstelling gehoord werd naar berichten uit de heidenlanden.
En zo heeft God steeds meerdere genade bewezen en het voorheen ondenkbare gedaan; want **Hij heeft Groenland tot een christenland gemaakt."**

In het dagboek van Hans Egede Saabije schrijft de Hoogduitse vertaler in de voorrede van het dagboek dat rond het jaar 1815 er bijna geen heidenen meer waren in Groenland[286]. En die er nog waren, zijn oude mensen. "Verschillende zedeloze gebruiken, die onder de heidenen in zwang gingen, [zijn] nu uitgeroeid, de bedriegerijen van de Angekokken hebben opgehouden, het geloof aan heksen is zo algemeen niet meer".

De laatste volwassen West-Groenlander, Nulouq, die niet gedoopt was, werd in 1858 nog op een heidense wijze begraven. In zijn graf werden nog allerlei kledingstukken gevonden waaruit men kon opmerken dat hij een gedreven jager was. Pas in 1934 werd de laatste heiden in Groenland gedoopt.[287]
Wij móéten wel tot de conclusie komen dat het een groot wonder is dat een heel volk, dat in die tijd geen overheid, noch wetten had, toch tot een grote mate van beschaving is gekomen. En niet alleen beschaving, maar ook veel zonden heeft gelaten en in plaats van tovenaars aanbidden ze nu de ware God.
Ook schrijft de vertaler over de Groenlanders in zijn tijd: "Zij kunnen bijna zonder enige uitzondering schrijven en lezen, en over het geheel genomen, lezen zij graag de Godsdienstige boeken, die voor hen vertaalt zijn, niet als geloofden zij daardoor enige verdienste te zullen verwerven, of als een verrichte leendienst, maar om te leren en het geleerde niet te vergeten. Dit kan niet zonder goed gevolg zijn, en ten minste heeft de zending deze verdienste, namelijk dat de Groenlanders de vaardigheid van te kunnen lezen verschaft heeft, en hun middelen aan de hand gegeven heeft, om zich in deze vaardigheid verder te oefenen. Ook is het een algemene gewoonte, dat de gedoopte Groenlander des morgens en des avonds biduur houdt, en niemand zal kunnen ontkennen, dat dit door de zending ingevoerde gebruik, dat tot Godsdienstige gewaarwordingen stemt, voor de Groenlander, die bij zijn beroep aan zo menigvuldige levensgevaren is blootgesteld, zeer gevoeglijk is, en niet wel zonder goede gevolgen zijn kan."

Bij David Cranz[288] las ik het volgende getuigenis:
"Het is waar, wij zijn onwetende heidenen geweest, en hebben niets van God en van de Heiland geweten. En wie toch zou het ons verhaald hebben, eer gij hier gekomen zijt? Geloof echter niet, dat hierover geen Groenlander nadenkt. Ik heb bij mijnzelf menigmaal gedacht: een kajak met al zijn toebehoren komt niet vanzelf, maar moet door moeite en kunst van menselijke handen gemaakt worden, en die die bouwkunde niet meester is, verderft makkelijk iets daaraan.

[286] Dit ziet op de Westkust van Groenland, aan de Oostkust was toen nog geen zending bedreven.
[287] Of dit werkelijk de laatste was en of vandaag de dag alle Groenlanders gedoopt worden, durf ik niet met zekerheid te stellen.
[288] David Crans, 'Historie van Groenland', deel 1, blz. 222.

Nu is de geringste vogel kunstiger dan de beste kajak, en niemand van ons kan die maken, of voortbrengen. De mens overtreft in kunst ver alle dieren. Wie heeft hem gemaakt? Hij vindt zijn oorsprong in zijn ouders, en die weer in hun ouders. En wie toch is de oorzaak van de eerste ouders? Zouden zij uit de aarde gegroeid zijn? Maar waarom groeien dan nu niet meer mensen uit de aarde? En waaruit is dan de aarde, zee, zon, maan en sterren voortgesproten? Noodzakelijk moet er iemand zijn, die dat alles gemaakt heeft, die altijd geweest is, en eindeloos zijn zal. Deze moet dan onbegrijpelijk veel machtiger, bekwamer en wijzer zijn, dan de kunstigste mens. Zijn vermogen moet ook met goedheid gepaard gaan, omdat al het werk van zijn handen zo goed en ons zo nuttig en nodig is. Ja wanneer ik die maker ken, dan wilde ik, denk ik, hem volkomen liefhebben en in volle eer houden. Dan wie heeft hem gezien? Wie gesproken? Niemand van ons mensen. Toch misschien zijn er mensen die het een en ander van hem weten. O, dat ik die zou mogen spreken! Zodra ik daarom uit uw mond, voor de eerste maal, melding van het machtig Wezen had horen maken, zo heb ik dadelijk en van harte geloofd, waardoor ik er zolang naar gewacht had." een ander getuigde: "Een mens immers is geheel anders gemaakt dan de dieren; deze dienen de een de ander, en eindelijk alle de mensen tot spijs, en zijn verstandeloos. De mens integendeel heeft een verstandige ziel, is niemand op de wereld onderworpen, nochtans is hij bevreesd voor het toekomende. Voor wie is hij dan in vrees? Dat moet een groter geest zijn, die over ons macht heeft. O dat wij Die toch kenden en ten Vriend hadden."

Het aantal zendelingen in Groenland is altijd wisselend geweest, zijn het er in de 18e eeuw meestal 10 tegelijk geweest. Soms veel minder, maar zo was het er in 1816 slechts 1; in 1817 waren het er 5.

Op de grote Zendingsconferentie in Londen in 1888 herinnerde de heer La Trobe aan de eerste bekeerling op Groenland, Kajarnak. "En", voegde hij erbij, "de geschiedenis herhaalt zich." "Verleden jaar waren twee van onze zendelingen te Friedrichsthal. Daar werd gezegd: de heidenen zijn van de oostkust gegaan naar het naburige eiland. De zendelingen roeiden over, zo spoedig zijn konden, en vonden hen, met wilde blikken, trots, vuil, maar – gelukkig in een goede luim. Zij verzamelden hen in de kerk en predikten hun het Evangelie van Christus, lieten hun platen uit het leven van onze Heiland zien, die met levendige belangstelling werden bekeken. En er was weer een vragen van: 'zeg dat nog eens, want ik wens ook zalig te worden.' En toen predikte een van de inlandse helpers op welsprekende wijze het Evangelie voor zijn landgenoten en vijftig van hen waren bereidwillig in Friedrichsthal te blijven en nader onderwijs te ontvangen."

De Heraut uit 08-01-1905 meldt het volgende:
"Eene Deensche expeditie naar Groenland, die door den schrijver Meylius Erichsen geleid werd, is in deze maand naar Kopenhagen teruggekeerd. Ofschoon de expeditie geen bepaald Christelijk doel had, heeft zij toch deze uitwerking gehad, dat verscheidene Heidensche Eskimo's in verband gebracht zijn met Christelijke gemeenten in het Noorden van Groenland. Een van hen ontvangt onderwijs in de Christelijke leer en zal weldra gedoopt worden, terwijl men verwacht dat de overigen zijn voorbeeld zullen volgen. Wij vermelden hierbij, dat in Noord-Groenland heidenen gevonden werden, onder welke een zendingstation opgericht werd, waar een jong Deensch predikant met veel zegen arbeidde, die helaas zijn gezondheid daarbij ten offer bracht."

De Waarheidsvriend van 22 december 1949 meldt het volgende:
"Het is dit jaar 50 jaar geleden, dat de Hernhutter Broedergemeente een eeuwenoude zendingsarbeid op Groenland beëindigde. De Hernhutters kwamen in 1733 voor het eerst in

Groenland, terwijl Hans Egede en Gertrud Rash daar reeds werkzaam waren, en er kwam een samenwerking tot stand betreffende deze grote zendingstaak. De Hernhutters kregen een zeer aanzienlijke invloed op kerk- en gemeenteleven onder de Eskimo's en van Deense zijde was men niet bevreesd om grote materiële hulp te bieden.
Eén van de eerste verplichtingen, die het Deense Zendingsgenootschap na haar oprichting op zich nam, was het verlenen van steun aan deze kleine koloniën. Zo zorgde men er o.a. voor materiaal te krijgen voor het bouwen van een formele kerk in Julianehaab en een Seminarium[289] in Godthaab.
Eerst toen alle Eskimo's op de Westkust waren gedoopt en de grote belangrijke zendingstaak was vervuld, gaven de Hernhutters in 1899 al hun zendingsarbeid en alle zendingsposten op Groenland over aan de Deense kerk. Daarna heeft de Deense gemeente, vooral via het ,,Comité voor de kerkelijke arbeid op Groenland" al haar krachten ingespannen om een nauwe band te vestigen tussen de moederkerk en de kerk daar in de verte, en een groot aantal kundige predikanten, ook van Groenlandse afstamming, heeft het werk voortgezet en er steeds naar gestreefd de goede kerkelijke tradities in stand te houden.
Ook nieuwe zendingsposten werden opgericht, o.a. op de Oostkust met Angmagsalik als middelpunt, en in Noord-Groenland, waar de Kaap York Zending 's werelds noordelijkste zendingspost bearbeidt."

De Waarheidsvriend van 8 januari 1953 meldt het volgende:
"Gedurende eeuwen was Groenland een gesloten gebied, vandaar dat de antichristelijke stromingen daar geheel onbekend zijn. Atheïsme komt daar ook nu niet voor. Het kerkelijk leven heeft zich rustig kunnen ontwikkelen, zonder opzienbarende gebeurtenissen. De Deense predikanten (Groenland werd in de 19e eeuw Deens gebied) hellen wel 't meeste over naar de conservatieve (Grundtvigiaanse) richting.
De Hernhutterzending heeft een zeer grote invloed op het kerkelijk leven van Groenland geoefend. In 1910 vond er een opwekking op het eiland plaats, die binnen de kerk door leken werd geleid, en die veel vrucht gedragen heeft.
Het volk is zeer godvruchtig. In de kleinere plaatsen kunnen de predikanten rekenen op een kerkbezoek van 100% — dit is wel een unicum in de wereld!
Vroeger gingen alle kinderen met hun ouders mee naar de kerk — nu deze gewoonte veelal verlaten wordt, zijn er Zondagsscholen voor de kinderen gekomen. In de grotere plaatsen waar het jachtige moderne leven doordringt, kan men een vermindering van de kerkelijke belangstelling opmerken."

Zoals de Waarheidsvriend in bovenstaande stukje meldt, werd de zending door de Hernhutters onder de Groenlanders in 1899 beëindigd.
De generale synode van de Moravische kerk, die in 1899 bijeenkwam, besloot tot vermindering van de zendingsactiviteiten en het overdragen van het werk in Groenland aan de Deense Lutherse kerk. Na 167 jaren verlieten de laatste Moravische zendelingen Groenland op 11 september 1900.
Toen op die dag de zendelingen Groenland verlieten, kwamen de Groenlanders in 40 grote boten en 212 kajakken uit alle streken, in Lichtenau bij elkaar om afscheid van de zendelingen te nemen. Het was een heel bijzondere afscheidsdienst. Aangezien de kerk slechts plaats bood aan 400 personen, werd de dienst, die werd bijgewoond door zo'n 800 Groenlanders, buiten gehouden en zaten de mensen op het gras. Dit was de grootste bijeenkomst ooit in Groenland. O.a. zendeling Bohlman was erbij, ook was een van de aanwezigen de nieuwe Deense minister, Baele. Reigel, de president, hield een afscheidsrede, en na zijn preek deelde de jonge Baele op

[289] Over dit Seminarium, verderop meer.

opwindende toon de menigte mee “dat hij, hoewel er een verandering van leiding was, dezelfde Christus, hetzelfde geloof en dezelfde Vader in de hemel zou prediken.”[290]
Broeder Joh. Gottlieb A. Riegel preekte over Rom. 1:16: “Want ik schaam mij des Evangelies van Christus niet; want het is een kracht Gods tot zaligheid een iegelijk, die gelooft, eerst den Jood, en ook den Griek.” De Deense priester Nikolaj Edinger Balle preekte over Hebr. 13:8: “Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid.”
Daarna werd er voor de laatste keer samen het Heilig Avondmaal gehouden; 423 personen namen deel. Daarna namen de broeders afscheid.
Eindelijk, toen alle afscheidsdiensten voorbij waren, gingen de Moravische zendelingen, met vrouwen en kinderen, naar de haven van Julianahaab. “Terwijl de Broeders in boten vertrokken om aan boord van de 'Nordlyset' te gaan, riepen de Groenlanders die op de kust stonden, 'betreed je pad in vrede'.”[291] Het duurde nog een week voordat de boot uit kon varen vanwege het slechte weer. Rondom het grote schip lag een vloot Groenlandse boten, in één daarvan zat een soort muziekkorps die op plechtige wijze op de trombone speelden.
Een paar dagen later voer het schip voorbij Cape Vaarwel en was het afscheid van Groenland definitief.

De Kolonie Julianehåb, het huidige Qaqortoq, rond 1830. Dicht bij de fjord zijn links een verkavelde tuin en rechts grazend vee te zien. Kleinschalige nevenhuishoudelijke landbouw was sinds de kolonisatie een typisch onderdeel van de koloniën, missie- en handelsposten (aquarel van JM Mathiesen 1800-1860).

Men beschouwde het christendom op Groenland zover dat het niet meer als zendingsland werd gezien, maar een land met een gevestigde kerk. De Hernhutters konden nu hun geld en zendelingen weer naar andere gebieden sturen om daar het Evangelie te verkondigen.
De kerk bleef afhankelijk van Denemarken omdat voor het stichten van een eigen afhankelijke Groenlandse kerk eigenlijk geen mogelijkheid was. De Deense Rijksdag had ook in die tijd

[290] James Eberle, “From Greenland's Icy Shore” Blz. 54. Vertaald door mij; KJB.
[291] James Eberle, “From Greenland's Icy Shore” Blz. 54. Vertaald door mij; KJB.

toegestaan om een jaarlijks bedrag van 6.000 kronen (dat is 4.000 gulden) te besteden om het werk van de Broedergemeente voort te kunnen zetten. De bewoners van het grote eiland zijn te weinig in aantal, te gebrekkig ontwikkeld en te arm in aardse goederen om een kerk te kunnen onderhouden.
Rond het jaar 1890 had een deel van de Deense kerk en een deel van de Hernhutter Broedergemeente haar zorg over de Groenlandse kerken. De Deense kerk had toen de zorg over ca. 10.000 zielen en de Broedergemeente over ca. 1700. In die tijd werd er gesproken om als Broedergemeente af te zien van een eigen kerk op Groenland, naast de Deense staatskerk. Veel beter is het dat de 12.000 Deense christenen tot een kerk behoren. Dit is ook gebeurd toen de Broeders zich in 1900 uit Groenland trokken. Er is dan wel enig verschil in vorm tussen de Broedergemeenten en de Deense Staatskerk. Maar beiden onderschrijven de Confessie van Augsburg, de Lutherse belijdenis. In die tijd was het nog zo dat de Deense kerk de verbreiding van het christendom van harte ondersteunde en dit ook financieel steunde.

Een zendeling die we niet mogen vergeten was Gustav Olsen. Olsen werd in op 27 december 1878 in Amerdloq bij Holsteinsborg geboren. Amerdloq is de oude naam voor Sisimiut. Olsen werd opgeleid tot catecheet aan het Godthaab-seminarie en studeerde in 1900 af.
Al tijdens zijn opleiding hielden de Eskimo's op Kaap York hem sterk bezig. De Eskimo's die in dat gebied woonden waren bijna geheel onbekend. Knud Rasmussen kwam er pas jaren later en voor zijn tijd was er weinig over bekend.
Olsen besloot al vroeg om daar, in dat onherbergzame gebied waar de Eskimo's woonden, zendeling te worden. Toen de staat om politieke redenen geen kolonisatiewerk wilde starten in het toen omstreden gebied, werd het een nieuw opgerichte missiemaatschappij, "The Greenlandic Church Case". Deze richtte met de steun van Knud Rasmussen in 1909 een missiepost op in Cape York.
Olsen werd tot zendeling gewijd in Jakobshavn en daarna ging hij voorzien van materiaal met een schip naar het noorden.
In het jaar 1909 kwam Olsen in het Thule district aan.
Onder extreem moeilijke omstandigheden begon Olsen aan zijn taak: de Eskimo's kerstenen. Olsen moest zelf huisvesting en een school bouwen. In die tijd was de bevoorading in het noorden nog uiterst fragiel. Het gebeurde wel dat er maar 1 schip per jaar aankwam.
In 1913-1914 maakte Olsen een reis naar Denemarken, waarna hij weer terugkeerde naar Thule.
Rond het jaar 1921 waren 120 mensen van de bevolking van 270 gedoopt.
Maar ook hier moet weer de kanttekening geplaatst worden dat te vrezen is dat velen uiterlijk werden gedoopt, maar het bloed van Christus waar de doop heenwijst niet nodig vonden. Een voorbeeld hiervan is het trommelen en het zingen van heidense liederen. De zendelingen verboden dit de mensen en namen hun trommels af. "Maar ook toen het christendom zich werkelijk een plaats in de moderne poolregio had verworven, ging achter gesloten deuren het ritme van de eskimo gewoon door."[292] Men kon ook die zonde niet loslaten; en God vraagt ons gehele hart! Aan de andere kant merkte Knud Rasmussen in zijn boek "Across Artic America" al op dat men in 1927 al minder vertrouwde op rituelen en taboes. Men vergat de magische liederen en bezweringsformules en ook waren er geen amuletten meer.
In 1927 verliet Olsen zijn noordelijk zendingsgebied en "was de hele bevolking van Thule – een paar honderd Inuitjagers, -vrouwen en -kinderen – gedoopt."[293] Volgens het Deens Biografisch Lexion verliet hij in 1921 al het noordelijke gebied in verband met "afnemende gezondheid".
Nadat hij Thule verliet werkte hij als priester in Upernavik, Jakobshavn, Godhavn, Umanak en Sisimiut.

[292] Kari Herbert, "Als de toendra roept", blz. 113.
[293] Kari Herbert, "Als de toendra roept", blz. 101.

Gustav Olsen overleed volgens het Deense Biografisch Lexion[294] op 7 augustus 1950. Volgens het monument dat in Sisimiut staat, op 8 augustus.

Een foto van de vrijzinnige priester Mathias Storch.

De eerste priester van Groenland was Mathias Storch. Mathias Storch werd geboren in 1883 in de kleine nederzetting Manermiut, in het noordwesten van Groenland.
In 1900 begon hij zijn studie aan het seminarie, Illinniarfissauq in Nuuk, waar hij een opleiding tot catecheet of priesterassistent volgde. In 1906 zette hij zijn kerkelijke studies twee jaar in Denemarken voort en leerde daar o.a. de Deense taal.
In 1910 werd hij tot priester gewijd en werd hij de eerste priester in de kerk van West-Groenland. Storch nam zijn leven lang deel aan de evangelische opwekkingsbeweging genaamd Pegatigiinniat. Deze vereniging/ beweging werd in 1707 opgericht. Het starre, strakke christendom moest veranderen naar een meer bewegende, educatieve en spirituele beweging. De beweging ging in de lijn van N.S. Grundtvig. Zie 3.15.3 voor meer over hem en de Grundtvigianen.
Storch is zijn hele verdere leven priester gebleven tot zijn overlijden op 21 november 1957. In zijn leven was hij ook een voorvechter van de rechten van de Groenlanders. Hij heeft ook verschillende boeken geschreven. Vandaag de dag is er een school in Nuuk die naar hem genoemd is.

3.14. De geschiedenis van de Handelsondernemingen in Groenland.

In 1714 werd door de Deens-Noorse koning Frederick IV het Royal mission college (Deens: Missionskollegiet) opgericht. Dit was een Deens-Noorse vereniging die in Kopenhagen gevestigd was. Het was in de eerste plaats om zendingswerk te organiseren in de Deens-Noorse koloniën, maar ook om zendingswerk te starten onder de Sami in het noorden van Noorwegen en te werken onder de Eskimo's in Groenland. Het college werkte samen met de Moravische kerk. Een van de eerste missies die het college financierde was de tocht van Hans Egede naar Groenland in 1721.
Het werk in Groenland werd eerst opgericht door Hans Egede en na het overlijden van zijn vrouw, werd het voortgezet door zijn zoon Paul. Deze missie in Groenland, waar hierboven over geschreven is, heeft vruchten gedragen, al was het maar weinig in 's mensen oog. En toch inspireerde het de graaf Von Zinzendorf om met Moravische missies in Groenland te beginnen.

[294] https://biografiskleksikon.lex.dk/Gustav_Olsen

In het jaar 1859 werd het Mission college gesloten.
In de 18e en 19e eeuw waren er ook verschillende handelsposten en handelsondernemingen die handel dreven met Groenland. O.a. walvistraan en zeehondenhuiden waren gewilde producten en de Groenlanders wilden graag hout.
Zo had je de General Trade Company (Deens: Det almindelige Handelskompagni). Dat was een Deens-Noorse handelsmaatschappij die belast was met het beheer van de nederzettingen en de handel in Groenland. De compagnie bestond van 1747-1774. De onderneming, Bergen Greenland Company die in 1721 door Hans Egede was opgericht was in 1727 failliet gegaan. Van de fouten van deze onderneming leerde de General Trade Compagnie.

De General Trade Compagnie vestigde zich in de stad Godthaab; de Moravische missies werkten in Neu-Herrnhut en Lichtenfels; en de handelsstations van Severin in Christianshaab, Jakobshavn en Frederikshaab. De General Trade Company kreeg alleen een monopolie binnen een bepaalde straal rond haar nederzettingen en ondernam daarom een campagne om het aantal handelsposten langs de westkust zo snel mogelijk uit te breiden. Zo ontstonden in de jaren daarna nog een aantal handelsposten waarvan een aantal ook een zendingspost zijn geworden.
De General Trade Compagnie werd in 1774 opgeheven en in datzelfde jaar werd de Royal Greenland Trading Department (Deens: Den Kongelige Grønlandske Handel, KGH) opgericht. Deze organisatie bestaat vandaag de dag, zij het in een andere vorm, nog steeds. Of deze handelsonderneming, zoals de General Trade Compagnie zich ook bezig hield met de zending, is mij niet bekend en daar heb ik niets over kunnen vinden, maar ik vermoed van niet.

De handelsondernemingen die naar Groenland voeren, kochten bijv. de jachtbuit van de Groenlanders die zij voor andere waren verhandelden. Er is ook een tijd geweest dat de Deense regering het vervoer van sterke drank naar Groenland verbood. Het gevolg daarvan was dat het drankmisbruik sterk daalde. Daarentegen gebeurde het wel, dat koffie werd ingevoerd, waaraan de Groenlanders min of meer verslaafd raakten. Dit laatste was niet bevorderlijk voor hun gezondheid en conditie.

3.15. Het Deense Zendingsgenootschap (DMS) en het Comité voor Groenlandse kerkzaken.

3.15.1. DMS.

Het Deense Zendingsgenootschap, Det Danske Missionsselskab (afgekort DMS) was een zendingsgenootschap dat op 17 juni 1821 werd opgericht door priester Bone Falch Rønne (1764-1833). Het motto van de organisatie was: ‘Vrees niet! Geloof het!’ (afgeleid uit Lukas 8:50a of Markus 5:36). Dit Deense zendingsgenootschap heeft bestaan tot het jaar 2000 toen het fuseerde met Dansk Santalmission en heet nu Danmission.
Het DMS was een vrije vereniging met als doel het evangelie onder de heidenen te brengen, maar stuitte aanvankelijk op veel hindernissen, vooral van het Royal Missionary College, het was zelfs de priesters in hun pastorie verboden collectebussen op te hangen waarin vrijwillige giften konden worden gedaan. Omdat Groenland aan Denemarken verbonden was en een werkgebied was, dat niet ver van Denemarken lag, werd Groenland het eerste werkgebied van de DMS.
Het zendingsgenootschap hielp toekomstige Groenlandse priesters met hun opleiding, liet Groenlandse boeken drukken en bouwde een kerkgebouw in Julianehåb.

De eerdere Deense zending die door Hans Egede was opgericht had een kwijnend bestaan. Aan het einde van de 18e eeuw werden de subsidies verminderd, en vervolgens had de oorlog tegen Engeland in 1807-1814 een einde gemaakt aan de maritieme verbinding tussen Groenland en Denemarken, waarmee letterlijk een einde kwam aan de zendingsactiviteiten. Na verloop van

tijd waren alle Deense zendelingen teruggekeerd naar Denemarken, zodat er in heel Groenland maar één gewijde predikant was, de Groenlandse catecheet Frederik Berthelsen (1750-1728). In 1821 had het aantal zes predikanten bereikt, maar ze hadden allemaal grote moeilijkheden bij het bedienen van hun wijdverbreide zendingsgebied.
Er werd besloten om 2000 exemplaren van de bestaande kinderbijbel in de Groenlandse taal te drukken. De exemplaren werden verdeeld onder de zes predikanten.
In 1824 ontvingen ook de zendelingen van de Moravische Kerk een grote bijdrage om hun vierde missiestation in Groenland te vestigen, namelijk het station van 'Friedrichsthal' in Zuid-Groenland, nu bekend als Narsaq Kujalleq.
In 1827 werd samen met het Mission College Board besloten om een kerk te schenken aan Julianahaab (nu Qarqortoq).
In het voorjaar van 1828 werd de kerk als een voorgemonteerd gebouw verzonden, maar het schip liep vast in het ijs en de bouwmaterialen, tekeningen ed. werden naar Fredrikshåb (nu Paamiut) gevaren. Vervolgens werd alles gedurende een aantal jaren in kleine gedeelten naar Julianehåb vervoerd. In 1832 was de kerk eindelijk af en werd het gebouw in gebruik genomen.
De DMS heeft geen eigen missiepost gehad in Groenland, maar Christen C. Østergaard (1804-1883) werd de eerste zendeling voor het DMS in Groenland en arriveerde in 1833 in Upernavik, waar hij bleef tot 1841.
De noodzaak werd gevoeld om meer predikanten op te leiden die in Groenland konden gaan werken. Zo werd in 1836 een commissie gevormd die een voorstel moest maken hoe men mensen kon opleiden tot Groenlands catecheet of onderwijzer. Het duurde niet lang of er kwam een koninklijke besluit/ resolutie, in 1844, om twee hogescholen voor catecheten op te richten in Jakobshavn (Ilulissat) en Godthaab (Nuuk). Over deze 2 hogescholen verderop meer.
Het had nog heel wat voeten in de aarde om tot een predikantenopleiding te komen. De Deense overheid was er geen voorstander van omdat het nog te vroeg was om in zo'n jonge kerk, als de Groenlandse was, zoiets te beginnen.
In 1860 werd het oude Mission College (Missionskollegiet) echter gesloten en de Groenlandse Mission, zoals de kerk in Groenland nog heette, werd overgedragen aan het Deense Ministerie van Cultuur. DMS diende haar voorstel voor een Groenlandse theologische opleiding opnieuw in. En nu werd het heroverwogen door het ministerie. Daar kwam bij dat er een tekort aan goed opgeleide Deense zendelingen was.
Met dit alles was men er echter nog niet over uit hoe zo'n theologische opleiding uitgevoerd moest worden. Deze is er uiteindelijk ook nooit gekomen, al zijn er wel opleidingen tot priester en catecheet gekomen.

Na verloop van tijd was de westkust van Groenland, van Upernavik in het noorden tot Frederiksdal in het zuiden, niet langer een zendingsveld. De laatste 'heidenen' waren gedoopt en in 1900 verlieten de zendelingen van de Moravische Kerk Groenland en droegen hun gemeenten en zendingsposten over aan de Groenlandse Kerk.

In het jaar 1906 werd op 4 februari de 'Udvalg for den grønlandske Kirkesag', het Comité voor Groenlandse Kerkzaken opgericht, met als doel de band tussen de Deense en Groenlandse kerken te versterken. Het Deense zendingswerk werd, net als die van de Hernhutters, als voltooid beschouwd. Dit comité heeft bestaan tot 2000.
Op de bestuursvergadering van DMS in december 1906 werd besloten dat DMS vanaf eind 1907 haar hulp moest beperken tot 'Arbejdet blandt Hedningerne ved Angmagssalik en Kap York' (het werk onder de heidenen in Angmagssalik en Kaap York). Begin 1908 stuurde DMS een afscheidsbrief aan de Groenlandse gemeente, haar predikanten en catecheten, waarin het succesvolle zendingswerk werd samengevat en een deel van de DMS-activiteiten werd overgedragen aan de Commissie kerkelijke zaken in Groenland.

De laatste belangrijke bijdrage van DMS was de oprichting van het missiestation in Kaap York in 1909. Dit was het resultaat van een samenwerking tussen Knud Rasmussen, DMS en de Commissie Kerkelijke Zaken in Groenland. En in 1913 werd het volledige beheer van het station overgedragen aan de commissie voor kerkelijke zaken in Groenland. DMS bleef echter het salaris van een zendeling naar het station van Kap York betalen.
Op 20 mei 1934 (Pinksterzondag) werd de 'laatste heiden in Groenland gedoopt', zoals het voormalig hoofd van het college in Groenland Frederik Balle schreef in het DMS Jaarverslag 1933-34. In 1937 nam de Deense regering de verantwoordelijkheid over van de missiepost gevestigd in Kaap York, die vanaf nu niet langer een zendingspost was, maar inmiddels de parochie Qaanaaq. Een aantal jaren bleef DMS financiering geven aan Groenlandse catecheten, maar de financiële verplichtingen van DMS in Groenland waren komen te vervallen. Zoals al eerder gemeld hield het Deense zendingsgenootschap op te bestaan en fuseerde met Dansk Santalmission in 2000.
Tot zover de geschiedenis van de DMS.

3.15.2. Comité voor Groenlandse kerkzaken.

Nu verder over het Comité voor Groenlandse kerkzaken.
Het is augustus 1909 als het stoomschip 'Godthaab' in de buurt van Uummannaq aanmeert. Dit is, achteraf gezien, ook weer een historisch moment geweest voor de kerk en het christendom in Groenland. Aan boord van het schip bevonden zich de Poolonderzoeker Knud Rasmussen en een Groenlandse priester.
Rasmussen was op 7 juni 1879 geboren in Jacobshavn. Hij groeide in Groenland op en de noordpool fascineerde hem enorm. In 1921-1924 reisde hij als eerste op hondensleden van Groenland via de Noord-Canadese kustlijn naar Barrow in Alaska. Rasmussen overleed op 21 december 1933 in Kopenhagen op slechts 54-jarige leeftijd aan een maaginfectie.
Naast Knud Rasmussen was ook de Groenlandse priester Gustav Olsen aan boord. Over hem hebben we in bovenstaande al uitgebreid geschreven (zie 3.10). Olsen had als doel om in het noorden te gaan werken onder de bevolking. Dat dit gebeurde was het zichtbare resultaat van de oprichting van de Commissie voor Groenlandse kerkzaken. De commissie bestond uit verschillende vertegenwoordigers en vooraanstaande kerkelijke personen van de verschillende bewegingen binnen de Deense Nationale Kerk.
De Deense Priester V. Helveg-Larsen (1850-1927) uit Viborg was de eerste jaren de commissievoorzitter. Daarna werd hij vervangen door de bisschop van Kopenhagen.
Er was een hoog budget beschikbaar om de 'Thule-missie' te realiseren. Het bedrag was 35.000 Deense kronen; een heel hoog bedrag in die tijd. Dit kwam door de samenwerking met het Deense Misson College.
Onder de initiatiefnemers van het Comité van de Groenlandse Kerkzaken vinden we, naast Knud Rasmussen en zijn vader Christian Rasmussen (1846-1918, is 20 jaar prediker geweest in Jakobshavn), ook de jonge provoost van het nieuw opgerichte Groenlandse provoostpad onder het bisdom Zeeland (Denemarken), CW Schultz-Lorentzen (1873-1951, is van 1906-1912 in Groenland werkzaam geweest).

Dit comité, of deze commissie werd opgericht met een driedelig doel;
1. Werken voor de Thule-missie.
2. Er moest een levendige gemeenschap worden gecreëerd tussen de kleine en geografisch geïsoleerde Groenlandse gemeenten.
3. En er moest gewerkt worden om de verbinding tussen de gemeenten van de Deense Nationale Kerk in Denemarken en Groenland in stand te houden en uit te breiden.

Wat betreft de ‘Thule-missie’, toen in 1909 de boot in Thule aankwam, werd gelijk begonnen met het bouwen van een houten huis. Dit was het eerste houten huis wat in Thule werd gebouwd. Toen het huis af was, verzamelde iedereen zich in het kleine huis en werd er in dat huis een dienst gehouden; de eerste dienst in Thule.
Inutersuaq Uloriaq, werd drie jaar later in 1912 gedoopt als de eerste van de lokale bevolking. Het duurde tot 1937 voordat de laatste volwassendoop plaatsvond onder de Inuit in Thule.

In de loop der jaren is het Comité voor Groenlandse kerkzaken betrokken geweest bij een groot aantal taken ter ondersteuning van de individuele gemeente in Groenland, taken die geleidelijk door de officiële kerk zijn overgenomen via de parochiepaden. Maar er is ook steun geweest voor gezamenlijke evenementen en bijeenkomsten voor de kerk in Groenland als geheel.
Een van de tastbare dingen waar het Comité o.a. voor heeft gezorgd is de uitgave van Tussiaqattaarutit, twee grote delen met resp. bladmuziek en studieboeken met bijna 400 hymnen in de speciale, gratis Groenlandse traditie van polyfone hymnenzang voor de kerkelijke feestdagen.
Door de jaren heen van 1906 tot 2000 heeft Comité voor Groenlandse kerkzaken het tijdschrift Messages uitgegeven, dit blad heeft bijgedragen aan de kennis in Denemarken van de kerkelijke omstandigheden in Groenland. En eenmaal per jaar is onder voorzitterschap van de bisschop in Kopenhagen een jaarvergadering gehouden in de twintigkoppige grote commissie, die met belangstelling de situatie voor de kerk in Groenland en voor de Groenlandse gemeente in Denemarken heeft gevolgd.

In de 94 jaar van het bestaan van het Comité heeft het veel bereikt. In 1909 was het een interkerkelijke taak voor de Groenlandse kerk om te helpen bij de uitzending van de eerste priester naar de Inuit in Noord-Groenland. 90 jaar later was het veranderd tot een interkerkelijke taak voor het bisdom Groenland om de verbinding met de naburige kerken in het westen en oosten te onderhouden en uit te breiden voor wederzijdse verrijking van het kerk- en ereleven en ter inspiratie in verband met de komende jaren opleiding van priesters en staf voor de kerk in Groenland.

Het standbeeld van Grundtvig in Kopenhagen.

In het jaar 2000 ging de DMS samen met de Deense Santal Mission. En ontstond toen een nieuwe (particuliere) organisatie onder de naam Danmission. Deze zendingsorganisatie verricht geen werk meer in Groenland.

3.15.3. De Grundvigianen in Groenland en het Groenlandse Seminarium.

Nu iets over de volgelingen van ds. Grundtvig, hun verband met het Comité voor Groenlandse kerkzaken en iets over hun leer.
In het document over de kerkgeschiedenis van Denemarken komt de naam Grundtvig al een keer voor. Nu ik i.v.m. Groenland zijn naam weer tegenkwam, wil ik er wat dieper op ingaan.
Nicolaj Frederik Severin Grundtvig (geboren op 8 september in Udby (Denemarken)) was een van de meest invloedrijke personen in de negentiende eeuw in Denemarken. Hij was Deens-Luthers predikant en hij keerde zich tegen H. N. Clausen, die stelde dat het Christendom op één lijn stond met het rationalisme. Hij pleitte voor een meer emotionele beleving van het christelijk geloof en wilde meer vrijheid voor verschillende stromingen in de Deense Lutherse Volkskerk. Hij wilde een volkskerk en geen staatskerk. Hij heeft ook veel gedichten gemaakt en heeft zich sterk gemaakt voor beter onderwijs. Grundtvig overleed op 2 september 1872 in Kopenhagen.
Het gevolg van zijn arbeid was dat er een Deense opwekkingsbeweging ontstond die naar hem is vernoemd, het Grundtvigianisme. Het is in de loop van de 19e eeuw ontstaan, voornamelijk door onvrede met lokale, vooral kerkelijke overheden.
Vanuit Reformatorisch perspectief is het Grundtvigianisme een dwaalleer. Zo geloofde Grundtvig zelf niet echt in de hel en geloofde hij dat je na de dood nog berouw kon hebben, dit vanwege Gods liefde en vergevingsgezindheid. Men moest zich ook op het hier en nu focussen en niet op het hiernamaals. Ook had hij heel vreemde ideeën over het gezag van de Bijbel en was het in het begin nog zo dat er werd geleerd dat er 2 soorten mensen waren, en dat een mens gered moet worden door Jezus Christus, in de loop van de 20e eeuw is deze leer totaal verdwenen.

Aan het eind van de 19e en begin van de 20ste eeuw waren er nauwe banden tussen de Grundtvigianen in Denemarken en de kerk en school in Groenland.
Halverwege de 19e eeuw waren er twee theologen van de Grundtvigianen die het initiatief namen om de onderwijsomstandigheden voor de catecheten in Groenland te verbeteren. Het waren Peter Andres Fenger (1799-1878) en zijn broer Johannes Ferdinand Fenger (1805-1861), beiden priester in Denemarken. Zij waren beide een vooraanstaand persoon bij de DMS; J. F. Fenger volgde in 1836 Bone Falk Rønne (1799-1872) als voorzitter op en was van 1842-1851 redacteur van het “Dansk Missionsblad”, het zendingsblad van de DMS. De opwekkingsprediker P.A. Fenger was ook redacteur van het “Dansk Missionsblad”.

In de 18e eeuw werd het Grønlandske Seminarie in Kopenhagen opgericht om zich voor te bereiden op theologisch werk in Groenland. Al snel werd duidelijk dat de Groenlandse taalvaardigheid van de Deense studenten vaak bij lange na niet voldoende was, wat vooral werd bekritiseerd door Wilhelm Mathias Olrik, een koopman in Maniitsoq. In 1835 werd een commissie opgericht om oplossingen voor deze problemen te zoeken. Ten slotte werd gedacht dat het gemakkelijker was om Groenlanders in het Deens te onderwijzen en hen aan te stellen als zendelingen en catecheten dan om de Denen op een goed niveau in het Groenalnds onderwijs te geven. In 1838 stelde Peter Andreas Fenger de oprichting voor van twee lerarenopleidingen, een in Noord-Groenland in Ilulissat en een in Zuid-Groenland in Nuuk. Het was de bedoeling om de Groenlanders zo veel mogelijk in het Deens te onderwijzen, zodat ze het Evangelie van Lukas en bijv. een brief van Paulus in het Groenlands konden vertalen, evenals eenvoudige Deense gedichten en boeken konden begrijpen voordat de eigenlijke theologische opleiding tot predikant zou plaatsvinden. De oprichting van de seminars werd gezien als een grote kans om de Groenlandse bevolking meer te beschaven. In 1844 keurde koning Christiaan VIII de oprichting goed van twee Seminaries, die vervolgens een jaar later zoals gepland, werden geopend in Ilulissat en Nuuk.

Zo werden dus in 1845 de plannen voor catechetische seminars in Groenland gerealiseerd. Omdat er eerst geen gebouw beschikbaar was, werd er les gegeven in het huis van de inspecteur. In 1848 werden 2 seminariegebouwen gebouwd, 1 in Nuuk en 1 in Ilulissat. In Nuuk kreeg het de naam Ilinniarfissuaq (betekend: 'grote leerplaats'). Het gebouw in Nuuk heeft maar 2 jaar dienst gedaan, waarna er een ander gebouw in gebruik werd genomen wat tot 1907 gebruikt werd. In 1905 werd besloten opnieuw een nieuw gebouw te bouwen. Dit huis, dat nog steeds in gebruik is, werd op 18 september 1907 in gebruik genomen. Het bouwen van dit nieuwe gebouw was het gevolg van het invoeren van een nieuwe wet (hierover verderop meer).
In Ilulissat kreeg het Seminarium de naam Ajoqersuivissuaq (betekend: 'grote plaats van onderwijs'). Het gebouw deed slechts tot 1875 dienst. Later werd dit de pastorie van de vader van Knud Rasmussen, Christian Rasmussen (1846-1918), hij was namelijk in Ilulissat aan het einde van de 19e eeuw een aantal jaren priester. Vandaag de dag is in dit gebouw het stadsmuseum van Ilulissat.
Een bekende onderwijzer op de Seminaries was Nikolaj Edinger Balle. Hij werd op 12 april 1839 in Olstrup, in Denemarken geboren en al op jonge leeftijd dacht hij eraan om zendeling te worden in Groenland. In 1858 werd hij student en studeerde af in de theologie in 1864. Tijdens zijn studententijd werd hij gevormd door ds. Grundtvig. In 1865 werd hij benoemd tot leraar aan de Ajoqersuivissuaq, het Seminarie in Ilulissat. In 1867 werd hij missionaris in Uummannaq, maar bleef in Ilulissat wonen. In 1869 werd hij plaatsvervangend hoofd van de Ajoqersuivissuaq voordat hij het volgende jaar missionaris en directeur werd van Ilinniarfissuaq, de Seminarie in Nuuk. Hij bleef daar 30 jaar, tot aan zijn overlijden op 13 november 1900 in Nuuk, en vormde zo een hele generatie Groenlandse zendelingen en catecheten.

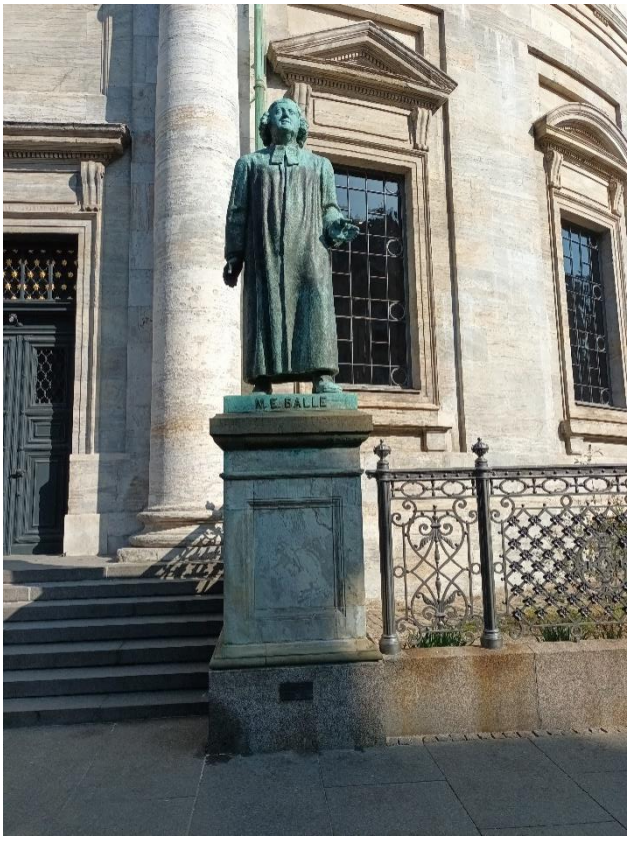

Standbeeld van N.E. Balle in Kopenhagen.

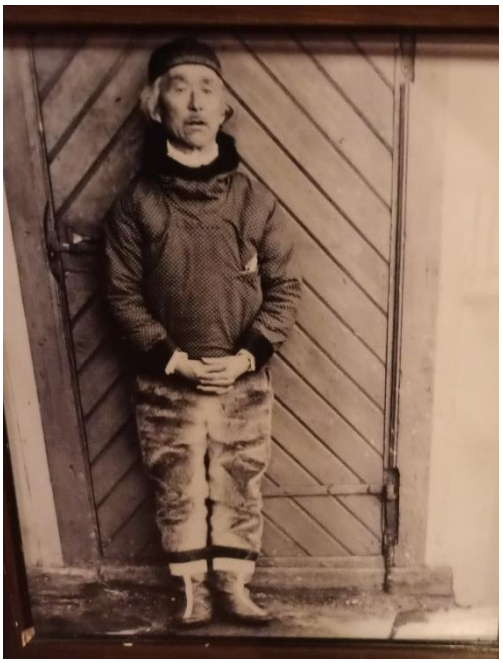

Het portret van Rasmus Berthelsen, ca. 1900. Foto genomen in het Nationaalmuseum in Kopenhagen.

Een van de meest succesvolle studenten was Rasmus Berthelsen (1827-1901), die later een belangrijke rol zou hebben in het Groenlandse onderwijs. Hij was een achterkleinzoon van de zendeling Berthel Laersen (1722-1782) en een kleinzoon van Frederik Berthelsen (1750-1828), die ook zendeling is geweest in Groenland.
Zo'n 80 km. ten zuiden van Kopenhagen heb je vandaag de dag nog steeds de honderden jaren oude Herlufsholm School. Op deze school gingen rond 1850 twee jongens, de ene heette Ludvig Schrøder (1836-1908) en de bovengenoemde N.E. Balle. Na hun opleiding gingen de twee jongens naar de universiteit in Kopenhagen en niet lang daarna ging Balle naar Groenland. Toen Balle in 1870 een jaar in Denemarken verbleef, was er een gelegenheid waarbij hij een student uit Nuuk, Jens Chemnitz (1853-1929), bij zich had. Deze Jens Chemnitz werd geboren in Ikigaat op de plaats van het middeleeuwse Herjólfsnes. Hij studeerde in 1873 af aan het Seminarium van Groenland en ontving daarna van 1875 tot 1877 een verdere theologische opleiding in Denemarken. Daarna werkte hij als catecheet in Nuuk en studeerde verder aan het Seminarie. In 1880 verhuisde hij weer naar Denemarken, waar hij een verdere opleiding tot predikant kreeg. Na zijn wijding in Kopenhagen op 18 april 1883 werd hij datzelfde jaar tot predikant gewijd in Ilulissat. In 1885 verhuisde hij naar Sisimiut, waar hij bleef tot 1900. Daarna werkte hij een jaar in Alluitsoq. Van 1901 tot 1912 was hij pastoor van Narsarmijit. Daarna verhuisde hij terug naar Alluitsoq, waar hij in 1926 met pensioen ging. Hij stierf daar in 1929 op 75-jarige leeftijd.
Bovenstaande mensen, de broers Fenger, ds. Balle en Chemnitz waren beïnvloed door de Deense prediker Grundtvig en zijn gemeente in Vartov, een gebouw in Kopenhagen.
Rond de eeuwwisseling kwam er een nieuw team van Deense theologen in beeld in verband met Groenland, en ook hier komt de verbinding met de Grundtvigianen en Vartov in beeld. Het was in de eerste plaats de toekomstige eerste provoost van Groenland, Christian Wilhelm Schultz-Lorenzen (1873-1951). Hij studeerde theologie in Kopenhagen en Groenland hield hem zo bezig dat hij er priester wilde worden. In 1898 was het zover en reisde ernaartoe. Na een jaar als leraar aan het Seminarie in Nuuk en een periode als priester in Aasiaat (Egedesminde), werd hij al in 1901 naar Nuuk geroepen om de functie van eerste priester en seminariedirecteur over te nemen.
Op 1 april 1905 werd er een wet van kracht met betrekking tot het kerk- en schoolbestuur in Groenland. Het gevolg hiervan was dat er meer mogelijkheden kwamen voor de opleiding van meer Groenlandse catecheten en Groenlandse priesters en tegelijkertijd kwam de mogelijkheid

dat een Groenlander nu in het nieuwe ambt als proost van Groenland kan worden benoemd. Een proost is een geestelijke leider en tot 1950 was de proost of provoost de leider van zowel kerk als school in Groenland als geheel. Dit was iets geheel nieuws, omdat nu een Groenlander benoemd kon worden tot een leidende positie in de Groenlandse samenleving, wat tot nu toe alleen door Denen plaatsvond.
De omslag rond 1905 was zodanig dat niet alleen de opleidingen werden veranderd, maar ook de invloed van de Groenlanders zelf steeds groter werd. In bovenstaande is al beschreven hoe in 1906 het Comité voor Groenlandse kerkzaken is opgericht.
Na onderzoek en verder lezen blijkt dat de Grundtvigianen veel invloed hadden op dit Comité. Sinds het overlijden van Grundtvig werden er zogenaamde 'vriendenbijeenkomsten' gehouden, waar Grundtvigianen uit het hele Deense land samen kwamen en contact met elkaar hielden. Op 17-18 oktober 1905 werd op zo'n bijeenkomst uitgebreid over Groenland gesproken. O.a. werd besproken hoe men daar een levendig Groenlands kerkleven kon creëren en hoe er verbinding zou kunnen komen tussen kerkelijk Groenland en kerkelijk Denemarken. Het gevolg was het boven genoemde Comité voor Groenlandse kerkzaken.
En zo zijn we weer bij het ontstaan van het Comité terecht gekomen. Helaas is de invloed van de Grundtvigianen groot geweest, wat dus betekend dat we kunnen stellen dat ook de Seminaries na 1905 en het Comité voor Groenlandse kerkzaken doordrongen was van allerlei secularisatie en oppervlakkigheid. Of de Bijbel, de Augsburgse confessie en boeken van Luther op de eerste plek stonden, is zeer de vraag en het tegenovergestelde lijkt te zijn gebeurd.

Vandaag de dag bestaat het Seminarium, de Ilinniarfissuaq nog steeds. Al werd het wel in 2008 opgenomen binnen de Universiteit van Groenland, waar het sindsdien een instituut is. Bachelor onderwijs wordt er aangeboden, maar ook kun je er opleiding krijgen tot kandidaat predikant. In 1996 telde de Ilinniarfissuaq 220 leerlingen, waarvan 145 leraren, verdeeld over zeven klassen.

3.16. De Bijbelvertaling van Groenland.

3.16.1. Inleiding.

Terwijl er bij ons al in de 16^{e} eeuw verschillende Bijbelvertalingen waren en er Bijbels werden gedrukt, was dit Boek bij de Groenlanders geheel onbekend. En ook voor de Groenlanders geldt: "Want een iegelijk die den Naam des Heeren zal aanroepen, zal zalig worden. Hoe zullen zij dan Hem aanroepen in Welken zij niet geloofd hebben? En hoe zullen zij in Hem geloven van Welken zij niet gehoord hebben? En hoe zullen zij horen zonder die hun predikt? En hoe zullen zij prediken, indien zij niet gezonden worden? Gelijk geschreven is: Hoe lieflijk zijn de voeten dergenen die vrede verkondigen, dergenen die het goede verkondigen! Doch zij zijn niet allen het Evangelie gehoorzaam geweest; want Jesaja zegt: Heere, wie heeft onze prediking geloofd? Zo is dan het geloof uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods."
In dit stuk schrijven we iets over de vertalers, de moeilijkheden bij het vertalen. De vertaling van de eerste hoofdstukken uit de Bijbel en de Bijbel vandaag de dag.

3.16.2. De Vertalers.

De Groenlandse schrijftraditie begon toen in 1654 drie Groenlandse vrouwen naar Europa werden gebracht, waar hen werd gevraagd naar hun taal, geschiedenis en gebruiken. Op basis van de informatie van Groenlanders zijn een aantal woordenlijsten samengesteld.
De eerste die begon met vertalen van de Bijbel was de bekende Hans Egde. Egede kende minstens twee van deze woordenlijsten, toen hij in 1721 als eerste zendeling naar Groenland

ging. Egede beschikte niet over andere hulpmiddelen en zijn taalkennis verliep daardoor traag.[295]
Al spoedig na aankomst, en nadat hij iets geleerd had van de taal, is Egede begonnen met het vertalen van de Bijbel. Egede had in Kopenhagen al Grieks en Latijn gestudeerd, wat hem ook hielp bij de kennis van de Bijbel.
Egede wilde vanuit de Hebreeuwse tekst de Bijbel vertalen. Als vertaler stuitte Egede op heel wat moeilijkheden, zoals het ontbreken van woorden in het Groenlands en grote onkunde bij de bevolking.
Egede en een kalaaleq-vrouw, genoemd Arnarsaq vertaalden het Nieuwe Testament in Kalaallisut, de taal van de West-Groenlandse Inuit.
Over de geschiedenis van de Bijbelvertaling uit Groenland en de vertaling van een aantal woorden uit Genesis 3 vond ik een documentje op internet. "Sproget i den grønlandske Bibel", De taal van de Groenlandse Bijbel. Hierin geeft de schrijver, Liv Molich, een aantal voorbeelden van moeilijk vertaalbare zaken en woorden. Ook geeft hij de geschiedenis er van weer.
Over het vertaalwerk van Hans Egede concludeerd Molich het volgende: "Egede overwon de problemen door een combinatie te gebruiken van woorden uit 17^{e}-eeuwse woordenboeken, Deense leenwoorden, bestaande Groenlandse woorden over te nemen, Groenlandse nieuwe formaties en parafrasen te maken. Zo legde Egede de eerste steen voor de religieuze taal in het Groenlands. Dat Egede, ondanks zijn in 1725, nog verre van volledige beheersing van de taal, erin slaagde vertalingen en catechismusteksten te produceren die grotendeels begrijpelijk waren, hoewel niet taalkundig correct, moet een prestatie genoemd worden. In het algemeen moet gezegd worden van Egede's vertaling dat deze meer gericht is op het begrijpelijk maken van de inhoud dan op het slaafs volgen van de Deense vertaling of de Hebreeuwse basistekst. Dit was Egede's enige optie in dit vroege stadium van het taalverwervingsproces en de Groenlandse missie."[296]
De zoon van Egede, Poul, heeft ook vertaald. Hij gebruikte veel van zijn tijd om te vertalen en om boeken te schrijven. In 1739 had hij de 3 eerste boeken van Mozes voltooid, hoewel hij, toen ze vertaald waren, hij er enigszins spijt van had er zoveel tijd aan te hebben besteed, in plaats van dezelfde tijd te hebben besteed aan het maken van uittreksels uit de historische boeken en andere werken.
Hij werkte nog aan een Groenlands Lexicon, verbeterde het en vergrootte het met Angakut - uitdrukkingen en dialecten - spreekwijzen uit de verschillende regio's.
Op verzoek van zijn vader en Dr. Wøldike, lid van het Zendingscollege, nam hij in 1739 de vertaling van het Evangelie van Matheüs en Markus op zich, die in 1740 voltooid werden.
Poul heeft in 1744 de vier Evangeliën gepubliceerd, en in 1766 liet hij het hele Nieuwe Testament drukken met een herziene versie van de Evangeliën.
Ook corrigeerde hij de catechismus met een anhang van gebeden en psalmen, die eerder door zijn vader waren vertaald en gebruikt voor het onderwijs. Deze revisie van Poul Egede was bestemd voor de zendelingen Ohnsorg en Bing, die nog steeds onbedreven waren in de Groenlandse taal.
Maar helaas is zijn vertaling van Genesis, Exodus en Leviticus uit 1736-1739 naar alle waarschijnlijkheid verloren gegaan tijdens de brand in Kopenhagen van 1795.

[295] Liv Molich "Sproget i den grønlandske Bibel" pag. 5.
[296] Liv Molich "Sproget i den grønlandske Bibel" pag. 16.

Het portret van Poul Egede (1708-1789). (Foto genomen in het Nationaalmuseum in Kopenhagen).

Een derde vertaler was Fabricius. Otto Fabricius werd geboren op 6 maart 1744 in Rudkøbing op het eiland Langeland in Denemarken waar zijn vader rector was. In zijn jeugd kreeg hij grotendeels thuis onderwijs door docenten. Na een ontmoeting met Hans Egede, wilde hij zijn missie in Groenland voortzetten. In 1762 werd hij toegelaten tot de universiteit van Kopenhagen. In 1765 werd hij toegelaten tot het Groenland Mission Seminary (Seminarium Groenlandicum), waar hij lessen volgde die gegeven werden door Poul Egede. In 1768 studeerde hij af, waarna hij tot 1773 als zendeling in Groenland heeft gewerkt, hij preekte in Frederikshaab. Daarna trok hij naar Noorwegen. Later heeft hij nog een tijd les gegeven in Kopenhagen in de Groenlandse taal.
Fabricius was echter niet tevreden met Egede's vertaling en wilde het Nieuwe Testemant opnieuw vertalen, van voren af aan. Fabricius wilde dat de vertaling opnieuw, van de grond af aan plaatsvond, dat alle leenwoorden, behalve *God (Gud)*, werden afgeschaft en dat daar Groenlandse woorden voor in de plaats zouden komen. Hij wilde dat de Groenlanders de Bijbel beter zouden begrijpen en vond dat dat kon door middel van woorden die ze kenden, in plaats van leenwoorden.
Fabricius kende de Groenlandse taal een stuk beter dan Egede en ook had hij als voordeel dat het Christendom inmiddels bekend was in West-Groenland. Hij maakte een stuk minder grammaticafouten dan Hans Egede en dat hij zijn hele leven eraan besteede is wel duidelijk te merken in zijn veel betere vertaling.

Fabricius heeft de eerste 19 hoofdstukken[297] van Genesis vertaald en het Nieuwe Testament, en ook wat kinderbijbels. De eerste gedrukte vertaling van de eerste hoofdstukken van Genesis werd na het overlijden van Fabricius gepubliceerd. Fabricius overleed op 20 mei 1822 in Kopenhagen.
Er zijn nog verschillende anderen geweest die stukjes uit de Bijbel hebben vertaald, zoals Berthel Laersen (1722-1782). In Herrnhut is een manuscript van hem gevonden, bestaande uit vertalingen van Genesis, Jona en Haggaï van vóór 1782. Een andere vertaler was Niels Gjessing

[297] Liv Molich schrijft dat Frabricius de eerste 19 hoofdstukken heeft vertaald en dat N.G. Wolf het heeft afgemaakt. In de Bibliography of the Eskimo language door James Constantine Pilling, staat dat hij het hele Bijbelboek heeft vertaald en dat het voorwoord is geschreven door N.G. Wolf en dat die het ook waarschijnlijk heeft herzien.

Wolf. Hij werd op 6 augustus 1779 in Kopenhagen geboren en werd in december 1803 als zendeling naar Groenland gezonden. Eerst naar de kolonie Holsteinborg en Sukkertoppen en in het eind van 1807 naar Godthaab. hij bleef in Groenland tot 1811. Op 16 oktober 1848 overleed hij in Kopenhagen. Weer een andere vertaler was Samuël Kleinschmidt. Kleinschmidt is geboren en heeft geleefd in Groenland. Hij werd op 27 februari 1814 in Alluitsoq/ Lichtenau geboren en overleed op 8 februari 1886 in Nieuw Herrnhut. Als Duitse Hernhutter heeft hij wel op school gezeten in Duitsland, maar trok later naar Groenland terug. Duits, Deens en Groenlands waren zijn moedertalen, dus die kon hij heel goed. In Duitsland studeerde hij Latijn, Grieks en Hebreeuws wat hem goed van pas kwam bij het vertalen van de Bijbel. Samuël is ook een tijd in Groenland werkzaam geweest als cathechist/ onderwijzer. Hij wordt wel de vader van de Groenlandse orthografie genoemd. Hij was onderwijzer op het lerarencollege in Nuuk. Volgens Petterson was hij de 'Mastermind' van de eerste en enigste Groenlandse vertaling van het Oude Testament vanuit het Hebreeuws.[298] Ook publiceerde hij de gramatica van de Groenlandse taal (Grammatik der groenländischen Sprache) wat overigens niet de eerste was. Een opvallend weetje wat ik tegenkwam, is dat de C niet in het Groenlandse alfabeth staat; daarom is het ABD.

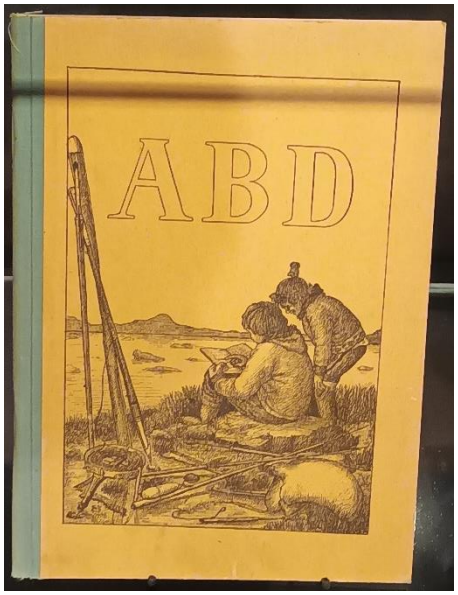

Een lesboekje uit 1944. (Foto genomen in het Nationaalmuseum in Kopenhagen).

De vader van Samuël Kleinschmidt, Johan Conrad Kleinschmidt (1768-1832) heeft het Nieuwe Testament vertaald, wat in 1822 verscheen. In 1793 werd hij naar Groenland gestuurd, waar hij aanvankelijk als helper werkte in Nieuw-Herrnhut. Hij leerde de Groenlandse taal grondig kennen. Op 25 juni 1800 trouwde hij met Anna Margrethe Hammeleff (1772–1812). Zijn vrouw stierf op 9 mei 1812 als gevolg van de geboorte van hun laatste kind, dat twee maanden later ook stierf. Het gevolg hiervan was dat hij met vier van zijn kinderen een tijd naar Europa trok. Zij verlieten Nieuw-Herrnhut op 2 september 1812 en kwamen in Leith, de haven van Edinburgh aan. Maar de reis ging niet voorspoeding. In het gebied van Statenhoek werden ze overvallen door een verschrikkelijke storm die drie dagen duurde. Op de avond van 29 september, toen de storm zijn grootste kracht had bereikt, trof een bliksemflits het schip. Twee matrozen werden neergeworpen, van wie er één ter plekke stierf. Allen raakten in de grootste ontzetting; de kapitein sprong uit de kajuit op het dek met de uitroep: 'Nu is het voorbij met ons! Is er geen ander schip in de buurt?' Kleinschmidt en zijn gezelschap bereidden zich voor op hun naderende einde en zongen 'Heingangs' verzen. Een krachtige vrede van God omringde hen onder het gebulder van de woeste golven. Al snel werd echter opgemerkt dat het staal niet

[298] Christina Petterson, "The Missionary, the Catechist and the Hunter", blz. 115.

geschonden was en dat het schip geen ernstige schade had opgelopen. Tegenwind verlengde hun reis zo dat ze pas op 10 oktober voor anker gingen in de haven van Leith.
"Daar onze broeders vaak de behoefte aan een volledige, correcte en begrijpelijke vertaling van het Nieuwe Testament in het Groenlands hadden gevoeld, werden zij aangemoedigd door de vriendelijke aanbiedingen van de London en Edinburgh Bible Society om ervoor te zorgen dat die vertaling werd gedrukt, en dit werk ter hand te nemen. Kleinschmidt stuurde het handschrift van de vertaling die hij had verbeterd ter inspectie naar zijn medewerkers in Nieuw-Herrnhut en Lichtenfels. Daarna werd het nog eens grondig doorgenomen door de zendelingen in Lichtenau in aanwezigheid van vier ervaren en deskundige nationale assistenten. Wanneer de vertaling van het Nieuwe Testament naar Europa werd gebracht om te worden gedrukt, schreven de twee nationale assistenten, Benjamin en Sem, zelf aan de Bijbel Society in Londen een brief, waarin ze getuigden dat het belangrijk en aangenaam voor hen was dat ze aan dit werk mochten deelnemen. Benjamin voegde eraan toe dat hij en de andere assistenten hun oren hadden geopend voor de woorden die volkomen verstaanbaar waren; maar dat het ook vaak erg moeilijk voor hen was om de juiste uitdrukkingen te vinden, aangezien voor [sommige] woorden er in hun taal geen woorden zijn." [299].

Velen kennen de geschiedenis van Mary Jones (1784-1864). Zij gaat als jong meisje uit Wales ca. 42 kilometer lopen om bij ds. Thomas Charles (1755-1814) een Bijbel te kopen. Zij heeft er jaren voor gespaard. Deze geschiedenis raakt ds. Charles zodanig dat hij de gebeurtenis niet los kan laten. Hij maakte een plan: er moeten meer Bijbels komen en ze moeten ook betaalbaar worden voor de arme mensen. 4 jaar na deze gebeurtenis wordt het plan van ds. Charles uitgevoerd. Op 7 maart 1804 wordt de 'British and Foreign Bible Society' opgericht. Het was in 1815[300] dat dit Bijbelgenootschap een aantal Nieuwe Testamenten naar Groenland stuurde. Deze werden gebruikt op de scholen. In een brief van Nieuw-Herrnhut staat geschreven: "Hierbij kunnen we die respectabele gemeenschap mededelen dat dit zeer waardevolle geschenk door onze Groenlanders met veel voordelen en zegeningen wordt gebruikt, en dat het ons ook een grote hulp is bij de schoollessen van onze talrijke jonge mensen."[301]

In 1821 schrijft zendeling John Gottfried Gorke in een brief: "Broeder Kleinschmidt uit Lichtenau heeft nu een goede druk gemaakt van het hele Nieuwe Testament in de Groenlandse taal. We hebben het geheel overzien en gecorrigeerd in overeenstemming volgens onze beste inzichten en het is dit jaar tot u gezonden om het aan de eerbiedwaardige Britse Bijbelgenootschap te presenteren die het zo ruim heeft aangeboden om het te drukken voor ons. Wij smeken je, geachte broeder, om de revisie en correctie te ondernemen van de pers. De gemeente zal zelf oordelen over het aantal exemplaren dat gewenst zou zijn, wanneer zij geïnformeerd worden, dat de drie gemeenschappen, onder de hoede van de Broeders in Groenland, bestaande uit de volgende aantallen: In Nieuw-Herrnhut 359, in Lichtenfels 331, in Lichtenau 588, totaal 1278, oud en jong."[302]

Zoon Samuël heeft het vertaalwerk van zijn vader herzien en ook het Oude Testament vertaald. Kleinschmidt had veel verstand van spelling en etymologie, wat ervoor zorgde dat zijn vertaling taalkundig weer een stuk beter was dan de vorige vertalingen. Zo maakte hij onderscheid tussen

[299] Friedrich-Ludwig Kölbing, "Mission der evangelischen Brüder in Grönland", blz. 205-207
[300] Friedrich-Ludwig Kölbing, "Mission der evangelischen Brüder in Grönland", blz. 207 schrijft dat de Nieuwe Testamenten in 1823 in Groenland aankwamen. Nu zijn er 2 mogelijkheden, of dit was een andere partij Nieuwe Testamenten, of in 1815 werden ze gedrukt en in 1823 kwamen zij bij de zendingsposten in bezit van de zendelingen.
[301] A. Laschch "Mein Herz blieb in Afrika…." Blz. 40.
[302] Periodical Accounts Relating to the Missions of the Church of the United Brethern. Vol. 8, blz. 81.

lange en korte klanken en gebruikte verschillende tekens voor de k en de q, wat het lezen en schrijven makkelijker en toegankelijker maakte.

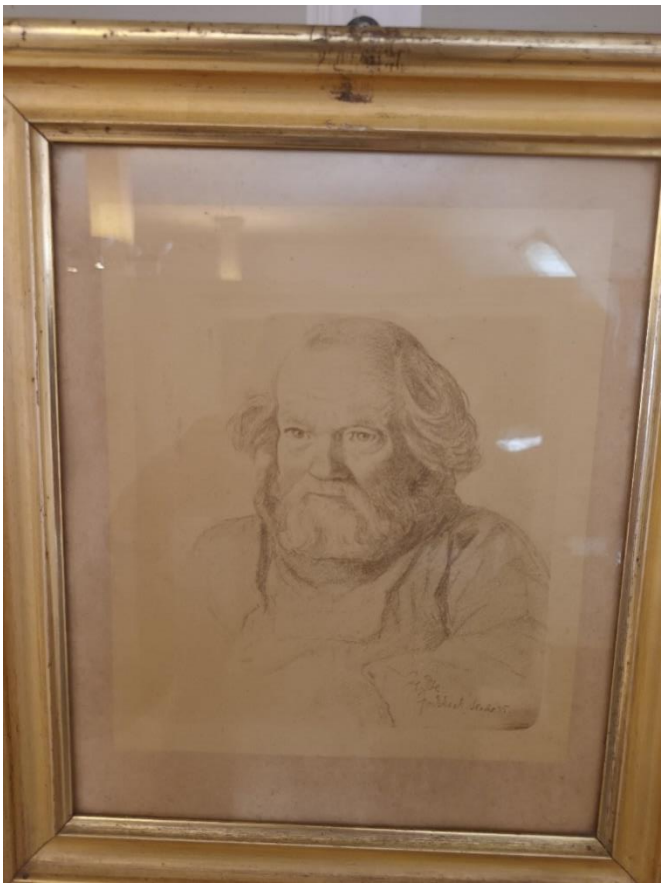

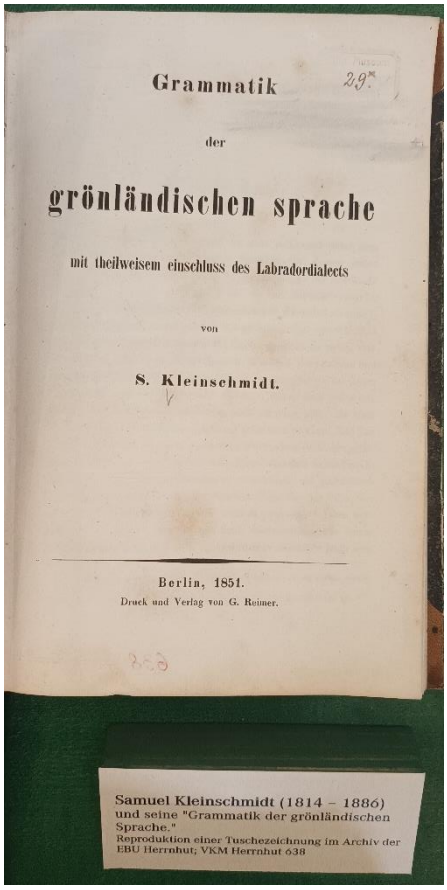

Het portret van Samuël Petrus Kleinschmidt. (Foto genomen in het zusterhuis-museum in Christiansfeld, (Denemarken). Rechts zijn Gramatica. (Foto genomen in het Volkenkundigmuseum in Herrnhut).

Volgens Molich wilde Kleinschmidt een Bijbelvertaling maken die in heel Groenland bruikbaar zou zijn. Hoe het kan zijn dat de Deense Wikipedia[303] meldt dat Kleinschmidt de hele Bijbel publiceerde in 1851 is mij een raadsel[304], want volgens Molich kreeg hij de vertaling niet af en heeft H.F. Jørgensen (1831-1904) het werk verder afgemaakt. In 1893 werd het Nieuwe Testamant gepubliceerd en kreeg de naam TASTAMANTITÂK. In 1900 werd het Oude Testament gepubliceerd.
Kleinschmidts vertaling was de basis voor de eerste vertaling van de hele Bijbel in het Groenlands.

[303] https://da.wikipedia.org/wiki/Samuel_Kleinschmidt#cite_note-2
Bij een bezoek aan het Susterhuis-museum in Christiansfeld, Denemarken, stond bij een portret van Samuël Kleinschmidt vertaald de volgende tekst: "Zijn vader, Conrad Kleinschmidt, maakte de eerste vertaling van de Bijbel in het Groenlands en publiceerde het Nieuwe Testament in 1822 en de hele Bijbel in 1852. Samuël Kleinschmidt reviseerde de vertalingen en publiceerde de TASTAMANTITÂK (het Nieuwe Testament) in 1893." Ook hier staat dus dat de hele Bijbel in 1852 gepubliceerd werd.
[304] En om het nog ingewikkelder te maken, las ik in het boekje van Ove Vandel "Brødremenigheden i Grønland 1733-1900" op blz. 86, over Kleinschmidt het volgende: "Hij vertaalde de Bijbel in het Groenlands, die in 1886 werd gepubliceerd."

In 1912 werd het Nieuwe Testemant opnieuw uitgegeven in een licht herziene uitgave door Chr. Rasmussen en Chr. W. Schultz-Lorentzen en opnieuw in 1936 door een commissie onder voorzitterschap van Provost N.P. Vestergaard[305].

3.16.3. Moeilijkheden bij het vertalen.

Een Bijbel in het Groenlands, dat was nog niet zo eenvoudig. Een Bijbel voor de bevolking, dat was noodzakelijk! Maar eenvoudig was dat zeker niet! De Eskimo's kunnen we rekenen onder de primitieve volken, volken die weinig ontwikkeld zijn en veel zaken en dingen die voor ons normaal zijn, konden zij niet. En dat levert zeker bij het vertalen van de Bijbel problemen op. De meeste van dit soort volken leven of leefden in een geestenwereld, waar alle hogere begrippen ontbraken. Velen kunnen niet verder tellen dan tot drie, anderen tot vijf of 'een hand'. Door beide handen en voeten te hulp te nemen, kunnen anderen weer een redelijke hoeveelheid aangeven, alhoewel dit vaak heel moeilijk voor hen was. Hun hele leven is geconcentreerd op de strijd om het bestaan en op de voortplanting. Van alles wat daarbuiten en daarboven ligt, dat er nog veel meer is dan hun eigen wereldje, daarvan hadden zij geen besef. Zo hadden ze ook van zeer veel dingen die in de Bijbel staan totaal geen besef. Zo ontbreken in Groenland bijna alle dieren, planten en gewassen, die in de Bijbel genoemt worden. Hoe moet men daar nu de gelijkenis van de verloren zoon bij de zwijnen vertalen, de gelijkenis van de zaaier, van het onkruid in de tarwe, van de wijnstok en de ranken, van de Goede Herder enz.? De enige dieren, die zij kennen, zijn de zeehonden, walrussen, rendieren, honden, konijnen en muizen. Maar deze komen niet of nauwelijks in de Bijbel voor.

De eerste die met vertalen begon was Hans Egede. Hij moest eigelijk als eerste 'uitvinden' hoe je de inhoud van de Bijbel op een begrijpelijke manier op de bevolking kon overdragen. Egede heeft verschillende manieren gebruikt. Hij moest voor veel woorden een woord in het Groenlands zoeken, of hij gebruikte Deense woorden, die hij dan uitlegde aan de bevolking.
In het verleden zijn er ook wel stukjes Bijbel vertaald door middel van afbeeldingen, dit om de boodschap en de verhalen duidelijker over te brengen op de bevolking (die ook vaak niet kon lezen). Nu eerst een aantal voorbeelden van vertalingen van woorden.

3.16.4. Een aantal voorbeelden van vertalingen.

3.16.4.1. God.

Voor Egede was het heel moeilijk om een woord in het Groenlands te vinden voor *God*. De woorden die de Groenlanders voor hun goden gebruikten wilde hij niet gebruiken. God kon niet gelijk gesteld worden met hun goden.
In het artikel van Molich[306] schrijft hij daarover. Hij schrijft dat Egede het woord *Gud* gebruikte. Hij leende het woord uit het Deens. Molich schrijft verder dat de vertaler Fabricius er een 'e' aan toevoegde. Hij gebruikte het woord *Gude*. Kleinschmidt breidde het woord uit met een *u* tot de vorm *Gûte*. Dit om meer in de richting te komen van de Groenlandse taal en uitspraak.
Vandaag de dag wordt het woord *Guuti* gebruikt.
(De Groenlanders gebruikten o.a. het woord *tokang* voor hun goden.)

3.16.4.2. Heilige Geest.

Heilige Geest vertaalde Egede in *Gudib Anersáh*. Ook gebruikte hij een ander woord, *Anersaaq*, Geest. *Anersaarpoq* in de betekenis *geest* wordt in alle Eskimotalen gebruikt - Anersaaq in de betekenis *geest* wordt alleen in Groenland gebruikt.

3.16.4.3. Duivel.

[305] Liv Molich "Sproget i den grønlandske Bibel" pag. 6 en 7.
[306] Liv Molich "Sproget i den grønlandske Bibel" pag. 7

Voor het woord duivel gebruikte Egede het al bestaande Groenlandse woord *toornaarsuk*. Zoals hierboven al beschreven was dit de geest die te maken had met de tovenaars en sjamanen.
Gen. 3:1 begint in de vertaling van Hans Egede: "Tongarsuch koperlorchsuaŋgupoc Nersutinic Nuname Sillackangisórsuovoch".
En nu komen we op een heel moeilijk punt. Vertalen is iets heel moeilijks. En zeker als we de Bijbel vertalen. En nu is er over deze materie zover ik weet niet in het Nederlands geschreven, dus moet ook ik het met vertalingen doen.
Want wat is er gebeurd? Hans Egede en Fabricius zagen de duivel als de oorzaak van de val. Dat lieten zij ook merken in hun vertalingen. Maar in latere vertalingen, zoals van Kleinschmidt is dat veranderd. In 1871 is de Deense Bijbel herzien en ook toen is men afgeweken van deze visie. Kleinschmidt gebruikte het woord *mamardlîssorssuaĸ*. In het Deens betekend dat: 'en stor bagvasker' Wat volgens mij 'een grote lasteraar' betekend. H.F. Jørgensen die de vertaling van Kleinschmidt afmaakte, was van mening dat het woord *mamardlîssorssuaĸ* dat Kleinschmidt gebruikte, om een verklaring vroeg. Daarom plaatst hij bij het drukken van het Nieuwe Testament in 1893 er een verklarende voetnoot bij wanneer een vorm van het woord *mamardlîssorssuaĸ* voorkwam: "tôrnârssuk, Diâvulo." Het woord *Diaavulu* wordt vandaag de dag gebruikt in de Groenlandse Bijbelvertaling.
In onze Statenvertaling in combinatie met de Kanttekeningen komt heel duidelijk naar voren dat de satan/ duivel Eva verzoekt door middel van een slang. Niet de slang spreekt, maar de duivel door de slang. Ik heb sterk het vermoeden, dat dat in de huidige Groenlandse Bijbelvertaling niet meer zo sterk en duidelijk te lezen is.

3.16.4.4. Zonde.

Ook iets opmerkelijks, is dat Egede net als onze Statenvertalers het woord *zonde* vertaalde en daarbij verband legde tussen iets wat kwaad is. Het eten van de boom der kennis, des goeds en des kwaads is zonde en is dus kwaad.
Gebruikte Egede hetzelfde woord voor 'zonde' en voor 'kwaad': *ajor*. Later werd daar een verschil in gemaakt. Ajor en ajorti.

3.16.4.5. Heiligen en zegenen.

Er zijn door bijv. Paul Egede leenwoorden uit het Deens gebruikt in zijn Bijbelvertaling. Bijv. *heiligen* en *zegenen* werden in hun Deense vorm overgenomen: *velsignevaa* en *helligsippaa*. Later werd voor het Deense woord velsignevaa een Groenlandse woord gebruikt: pilluaqquaa, dat betekend: 'hem een goed gevoel geven'.

3.16.4.6. Vloek.

Ook was het woord 'vloek' heel moeilijk te vertalen.
Er was daar geen woord voor in het Groenlands. In Gen. 3:14 vertaalde Egede het vervloeken van de slang door *ajussaatit*, wat vertaald kan worden door: 'je moet incompetent zijn'. Hij gebruikt hier de werkwoordstam *ajor*, dat ook wel met *kwaad* werd vertaald. Maar in Gen. 3:17 gebruikt Egede een ander woord voor vervloekt: *Asserotorsuangýssoog* 'het moet volledig vernietigd worden'. De vloek van de aarde is dus in Egede's vertaling een vernietiging van de aarde.
Fabricius vertaalde het woord vervloekt op een andere manier. Bij gebrek aan een woord voor het Goddelijk vervloeken van mensen, kiest Fabricius ervoor om in Gen. 3:14 een negatieve vorm van 'zegen' te gebruiken: *pilluaaqqunarsissaatit*, 'gij zult niet gezegend worden'.

3.16.4.7. Heiland.

Voor *Heiland* vonden de zendelingen onder de Eskimo's het woord *piuliva*, dat gebruikt wordt voor "redding uit gevaar", maar ook voor de redding, die plaats heeft wanneer men iets, dat als

onbruikbaar weggeworpen is, opraapt om daar weer iets bruikbaars van te maken. Een heel mooi woord voor wat Christus voor zondaren wil zijn. Weggeworpen Adamskinderen oprapen en daarin Zijn beeld weer herstellen.

3.16.4.8. Het vertalen van dieren en gelijkenissen.

Toen Egede begon om de eerste Bijbel in het Groenlands te vertalen, kwam hij er spoedig achter dat ook het vertalen van dieren, planten en gebeurtenissen problemen gaven.
Bijvoorbeeld een rendier is veel bekender bij de Groenlanders dan een schaap. Dit had wel tot gevolg, dat voor ons westerlingen er een heel aparte, eigenaardige Bijbel ontstond, zeker wanneer we ook bedenken dat de Eskimo's ook helemaal geen bomen kenden, alleen wat dennenbomen groeien hier en daar. Ook bloemen kennen zij bijna niet. Wat moet dus de vertaler maken van 'de leliën des velds', 'bloeien als een roos in het dal', 'amandelbloesem', enz.?
Zo zouden de Groenlanders ook geen enkel idee hebben bij de uitdrukking: 'de hand aan den ploeg slaan', heel eenvoudig omdat zij niet ploegen en zaaien. In veel gevallen zou men dit moeten vertalen met: 'wie zijn hand aan de roeispaan slaat en in de stroomversnellingen ziet naar hetgeen achter is'. Want de strekking komt dan overeen met de betekenis van de tekst. Want als een Eskimo in zijn boot zit en achterom zou kijken, kan hij heel gemakkelijk zijn evenwicht verliezen en de boot omslaan met alle gevolgen van dien.
Het was dus vooral vroeger heel moeilijk bij het vertalen om niet alleen getrouw te vertalen, maar ook zo, dat de eenvoudige Eskimo het kond begrijpen. Allerlei uitdrukkingen die voor ons heel bekend zijn, zoals: "Ik ben de Wijnstok", "Ik ben de Goede Herder", of "gij zijt het zout der aarde", "een kaars onder een korenmaat" en honderden andere dergelijke uitdrukkingen zijn niet of heel moeilijk te vertalen. Want die mensen wisten niet eens wat een wijnstok, kaars, ploeg, en andere voorwerpen waren. Ook heel veel dieren waren hun onbekend zoals, slang, leeuw, schaap, allerlei vogels enz.

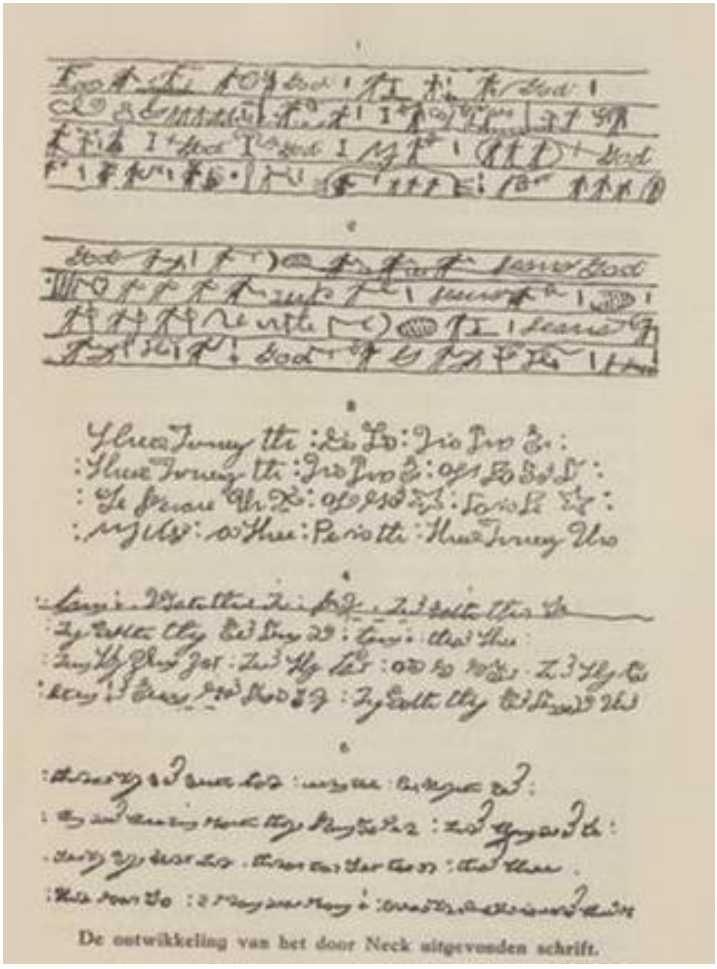

De ontwikkeling van het door Neck uitgevonden schrift.

Op de afbeelding is te zien hoe een nieuw schrift, is ontwikkeld.

Was Egede een beginner met vertalen, de zendelingen en medewerkers van de Broedergemeente hebben ook veel gedaan om woorden en begrippen in het Groenlands weer te kunnen geven.
Een van de allergrootste moeilijkheden ondervonden de zendelingen (van de Broedergemeente) bij het allerwezenlijkste van hun boodschap, namelijk bij het aanprijzen van het Lam Gods, Dat de zonden der wereld wegneemt. Dit was (en is) voor hen het Evangelie, waar het om ging, en hoe zouden zij van dit *Lam Gods* kunnen spreken tot mensen, die van God, noch van een lam, noch van zonde enig besef hadden?
Was de vertaling van concrete dingen vaak al heel moeilijk of zelfs vaak onmogelijk, hoe veel te moeilijker de begrippen als rechtvaardigmaking uit het geloof, genade, heiligheid, de vrede Gods die alle het verstand te boven gaat, enz.

3.16.4.9. De Tien Geboden.
Het is bekend dat Hans Egede de Tien Geboden uit het Deens in het Groenlands heeft vertaald. Deze waren volgens de Lutherse (en Roomse) indeling van de Tien Geboden waarbij met name de 1e 2 en de laatste 2 geboden anders zijn dan bij de Protestanten.

De Groenlandse versie luidt[307]:
Gudib innecsutei Kollinit.

1.

1. Gud kissiet attause illisara yssoet, neglissoet osourryssoettog.

2.

Gudib acka Ockalucta tais aranget, mittanaunec, Gud ningeckennooch pékennoátit.

3.

Ullu arbone marlungópeta senosaurnec, Gudimut osóuriaurniareit.

4.

Angoiokaet nallekit neglikittog, tave uttokarc juangyssootit nuname.

5.

Innuch tockutsaunago, ningitlanaunago.

6.

Nullia kissiet attause pissoet neglissoetog.

7.

Atle pienic tiglisaunogo.

8.

Atlemut seiglosaunec.

9.

Atle pienic esligánic piomesournogo.

10.

Atleh Nullia kibgei oxelo attemiclo piomesournogo pissaunago.

Tuppichsa Gud tamessa:

[307] Overgenomen uit: “Beschryving van Ysland, Groenland en de Straat Davis. Bevatten zo goed als een bestipte bepaling van de ligging en grote van die eilanden, als een volledige ontvouwing van hun gesteltenis, vuurbrakende bergen, hete en warme bronnen enz. een omstandig bericht van de vruchten en kruiden van het land”... Geschreven door Johann Anderson [1674-1743]. Vertaald door J. D. J. en uitgegeven in 1756 in de Nederlandse taal. Blz. 275 en 276. Als NB staat erbij geschreven: “In het overzetten der Geboden heeft men de Groenlandse woorden niet volkomen kunnen volgen; maar men moet zich tot nog toe vergenoegen, dat enigermate de mening uitgedrukt wordt.

Uanga kissima Gud, nallergársuet Gud nallegarsnactog exignakau innuchmut tomarnio uamnut inercticsaunisut kingagnaraicka, tongarsumutlo egissoácka. Inniut inertis sonactut neglipacka killac mutlo pissoácka.

Vertaald in het Nederlands is dat ongeveer als volgt:

1.
Enen God zult gij alleen kennen, beminnen en loven.

2.
Wanneer Gods Naam of Woord genoemd wordt, zult gij niet spotten, God wordt anderszins toornig en straft u.

3.
Op den zevenden dag zult gij niet arbeiden, maar alleen God loven.

4.
Eert en bemint uw ouders, zo zult gij oud worden op aarde.

5.
Slaat geen mens dood, wordt ook niet toornig op hen.

6.
Gij zult maar één huisvrouw hebben en beminnen

7.
Gij moogt niet stelen.

8.
Lieg niet tegen iemand.

9.
Begeert niet dat een ander eigen is, en hij niet missen wil.

10.
Eens anderen huisvrouw of dienstknecht of vee zult gij niet begeren noch beschadigen.

Hierop spreekt God dus:
Ik ben alleen God uw Heere, een verschrikkelijk God en grote Heere. Allen die Mij ongehoorzaam zijn, ben Ik een vijand (of) haat ik, en zal ze naar de duivel werpen. Maar die gehoorzamen bemin Ik, en zal ze in de hemel nemen.

3.16.4.10. Het Onze Vader.
Het Onze Vader dat door Hans Egede of door zijn zoon Poul in het Groenlands is vertaald luidt als volgt:
Attátona killac métoch acket ofourrogle innuibmit , Gudit pienic mavepillit , okaluctab illignic ajokarsatigut , killac me pekusarangovit, nunametog tameikille, ullame mamanic tynissiut. Ningackinec ajoruta illignut inerctis sauguta, uaptinut ningacsatut ningis ingilacka. Tôngarsumit sarnuctigut , ajorctor somich pissauneta. Killac atlemicto tomarmic pisit angesor suotit osournak autitlo ipsaliame. Amen.

Omdat dit niet letterlijk in het Nederlands vertaald kan worden, is de vertaling ongeveer als volgt:
Onze Vader, Die in de hemelen zijt, Uw Naam worde (met lof) verheven van de mensen; dat U toebehoort laat komen; in het woord dat van U handelt onderwijs ons; wanneer Gij iets wilt in de Hemel, laat dat ook alzo geschieden op aarde. Geef ons heden onze spijs. Zijt niet vertoornt, dewijl wij ontuchtig en U ongehoorzaam geweest zijn. Dat wij ons niet vertoornen tegen die op ons vertoornt zijn. Bescherm ons tegen de duivel. Dat wij onze handen niet slaan aan hetgeen niet deugt. De Hemel en alle dingen behoren U. Gij zijt groot en prijswaardig ten allen tijde. Amen.

3.16.4.11. Genesis 1:1-5

In het boek van Johan Anderson staat ook Genesis 1:1-31 in de Groenlandse taal. Wie dit vertaald heeft staat er niet bij. Ik vermoed dat het door Poul Egede, de zoon van Hans is vertaald omdat van hem bekend is dat hij de eerste boeken van Mozes in de Groenlandse taal vertaald heeft. Bij het vergelijken van de Groenlandse vertaling van voor 1750 en de hedendaagse vertaling zie je op eerste oogopslag al allerlei verschillen. In hoeverre die verschillen ontstaan zijn en in hoeverre de vertaling betrouwbaar is, kan ik niet beoordelen.

De eerste 5 verzen van Genesis 1 Statenvertaling:
1. In den beginne schiep God den hemel en de aarde.
2. De aarde nu was woest en ledig, en duisternis was op den afgrond; en de Geest Gods zweefde op de wateren.
3. En God zeide: Daar zij licht. En daar werd licht.
4. En God zag het licht, dat het goed was; en God maakte scheiding tussen het licht en tussen de duisternis.
5. En God noemde het licht dag, en de duisternis noemde Hij nacht. Toen was het avond geweest en het was morgen geweest, de eerste dag.

Eerst de eerste 5 verzen uit de vertaling van voor 1750[308]:
1. Siwilamic Gud senod Killac Nunaló.
2. Nunatog erovarcht pinneitsoarsuach taätorsovoch imac kolláne. Táve Gudih Anarsah ringovoch imac kolane.
3. Guditog ókarpoc. Kamareit táve kaumapoc.
4. Gud tekoá kávoch ajungisórsuvoch Guditog kávoch taámit auvixapa.
5. Guditog kávoch aitserpá ulloch taächlo aitserpá Unnuach táve unnupoc kaulupoclo ulloch Siurlech.

De eerste 5 verzen uit de hedendaagse Bijbelvertaling[309]:
1. Pileqqaarneranni Guutip qilak nunalu pinngortippai.
2. Nuna taamani soqanngilaq ilisarsaananilu, taarnerullu itinersuaq qulangerpaa; Guutillu anersaavata erngit qulangersimavai.
3. Guuti oqarpoq: »Qaammarli!« Qaammarporlu.
4. Guutip takuaa qaamasoq ajunngitsuusoq, qaamasorlu taartumit avissaartippaa.
5. Guutip qaamasoq ullormik taavaa taartorlu unnuamik taallugu. Taava unnunngorpoq ullaanngorlunilu, ullut siulliat.

3.16.4.12. Verschillende gebeden en belijdenissen.

Door Hans Egede zijn verschillende gebeden gemaakt die hij de Groenlanders leerde. In het boek van Johann Anderson staat ‘Een gebed waarin de Groenlanders hun onwetendheid en onverstand God den Heere voordragen’. Of dit gebed door Hans Egede of door zijn zoon Poul is gemaakt schrijft hij er niet bij, maar ik vermoed dat het door Hans Egede geschreven is omdat het bekend is dat hij verschillende gebeden heeft opgesteld. Het boek is in 1750 uitgegeven.

[308] Overgenomen uit: “Beschryving van Ysland, Groenland en de Straat Davis. Bevatten zo goed als een bestipte bepaling van de ligging en grote van die eilanden, als een volledige ontvouwing van hun gesteltenis, vuurbrakende bergen, hete en warme bronnen enz. een omstandig bericht van de vruchten en kruiden van het land”... Geschreven door Johann Anderson [1674-1743]. Vertaald door J. D. J. en uitgegeven in 1756 in de Nederlandse taal. Blz. 284.
[309] http://old.bibelselskabet.dk/grobib/web/bibelen.htm

Dus moet het voor die tijd geschreven zijn. Deze gebeden en belijdenissen schrijft Anderson in het Deens, Groenlands en Hollands. Ik neem het alleen in het Hollands over[310].

Een Gebed waarin de Groenlanders hun onwetendheid en onverstand God den Heere voordragen.
Alzo zult gij tot God bidden.

O God! Gij zijt groot, Gij hebt de Hemel en de aarde heerlijk gemaakt. Wij Kalalers (elders staat Kablunachers in het Groenlands Kablunet) die hier te lande wonen, waarom zijn wij zo onverstandig? God den Schepper des Hemels en der aarde kennen wij niet. Gij geeft ons spijs, maar wij weten niet vanwaar zij komt. Wij danken God niet. Aldus zijn wij de onvernuftige dieren gelijk, want wij denken niet om God. Als wij sterven, weten wij niet waar wij komen. Nu eerst hebben wij van priesters gehoord. Dewijl wij ontuchtig zijn en God niet kennen, ook Gods Zoon Jezus Christus niet beminnen, zult Gij ons naar de duivel werpen. O God! Gij zijt groot, want Gij heerst over ons en wilt niet dat wij naar de duivel zouden varen. Daarom hebt Gij bevolen, dat Uw priesters hierheen zouden komen, en ons van des Hemels Schepper vertellen. Wij zijn ellendig, erbarmt U over ons. Wij zijn onverstandig, maak ons wijs. De duivelen willen ons grijpen; maar bevrijd ons van de duivelen. Dat wij acht geven op des priesters rede. O God! Gij zijt groot! Dat wij U beminnen, daar Gij groot zijt. Dat wij U vrezen, daar Gij verschrikkelijk zijt; en daar Gij gezegd hebt, dat Gij dezulken, die U niet vrezen noch beminnen, bij de duivelen in de hel zult werpen. Eindelijk, wanneer wij sterven, maak ons dan weer levendig, en laat ons in de onsterfelijke hemel komen.

Anderson geeft ook een ‘Uittreksel uit enige kleine Aanspraken, die wijlen de heer Egede, om de Groenlanders hun onwetendheid en aanstaande overgang voor te dragen, opgesteld heeft.’
2 hiervan luiden in het Hollands aldus:
Wij Kablunachers (dat is, Groenlanders) waren in het begin onvernuftig, gelijk wij ook van God niet het geringste wisten. Maar God zond Zijn priesters tot ons, die ons onderwezen over God de Schepper des Hemels. Daarop geloofden wij alle tezamen in God, en gaven vlijtig acht op het onderwijs van de priesters, en thans beminnen wij God, en willen Hem ook altijd beminnen. Gij ziet, dat wij ‘s morgens en ‘s avonds God loven, ook dat als wij gaan eten, of als wij gegeten hebben wij God loven en danken voor de spijs en ons bestaan. De zevende dag houden wij heilig en arbeiden niet, maar loven God den gehele dag. Wij eren ook God. Indien wij zulks niet deden, konden wij niet in de Hemel komen. Wilt gij nu ook alzo in de Hemel komen, alwaar gij nooit sterven zult, zo is het niet genoeg zulks te geloven. Gij moet ook God de Schepper des Hemels loven ‘s morgens en ‘s avonds gelijk wij. Gij moet God altijd danken, dat Hij uw bestaan geeft. Én wanneer Hij uw bestaan van u neemt, zo zult gij God daarvoor danken, Die het alles toekomt. Maar laat uw angekut [angekok? KJB] (dat is waarzeggers) varen, gelooft niet wat zij zeggen, want zij deugen niet, maar zijn leugenaars. Wanneer de zevende dag komt, zult gij geen arbeid doen, daar God op die dag ruste, toen Hij Hemel en aarde geschapen had. Gij zult, gelijk wij, God de gehele dag loven. Gij zult Hem danken, dat Hij u verstandig gemaakt heeft. Allermeest zult gij Hem danken, dat Zijn Zoon Mens geworden, en voor u gestorven is, opdat gij niet naar de duivel zult varen. Daarom bemint Gods Zoon weder. Gij zult de verschrikkelijke God vrezen en Hem niet vertoornen. Maar wanneer gij zulks niet doet, kunt

[310] Overgenomen uit: “Beschryving van Ysland, Groenland en de Straat Davis. Bevatten zo goed als een bestipte bepaling van de ligging en grote van die eilanden, als een volledige ontvouwing van hun gesteltenis, vuurbrakende bergen, hete en warme bronnen enz. een omstandig bericht van de vruchten en kruiden van het land”... Geschreven door Johann Anderson [1674-1743]. Vertaald door J. D. J. en uitgegeven in 1756 in de Nederlandse taal. Blz. 280-283.

gij te minder in de Hemel komen, maar de duivel zal u halen; nademaal zij alleen, die God vrezen, en Gods Zoon Jezus Christus beminnen, in de Hemel zullen komen.

En gelijk gij niet het geringste van God en de Schepper weet te zeggen, kiest gij u het andere uit, dat niet deugt. Gij stelt uw vertrouwen op het zogenaamde Angoachsach, en meent dat het iets kostelijks is, en dat hij, die het heeft, gezond zal worden, en hem geen bestaan ontbreken zal, maar dat hij verkrijgt al wat hij wil; dus weet gij wel, dat zulks niet deugt. Want waartoe dienen dat oude stukje hout, die benen, vogelklauwen en dergelijke vodderijen meer? Gij ziet wel, dat het geen nut en niet genezen kan, echter gebruikt gij het, daar gij van God niets weet. Hij is Diegene alleen Die u gezond kan maken, als gij ziek zijt; en dat gij bestaan hebt, dat komt alles van God. Ook gelooft gij zo zeer uw angekut (waarzeggers) en leugenaars, hoewel gij weet, dat zij niet deugen. Waarom toveren zij niet bij dag en als het licht is, opdat wij het zien kunnen? Maar daar zij liegen, toveren zij in het donker, en zeggen alsdan: wij zijn in de Hemel geweest, en hebben met Torngarsuk (de duivel) gesproken. Maar zij liegen onbeschaamd; want wij weten genoeg, waarop zich die leugenaars verlaten. Zie! de grote God in de Hemel wil nu niet, dat gij toveren zult; maar zal zeer vertoornt op u worden. Hij wil nog minder dat gij de angekut en leugenaars geloven zult. Maar wanneer gij uw levensbestaan behouden wilt of zwak zijt, zo zult gij enkel God alleen aanbidden, want Hij kan en zal u uw bestaan en gezondheid geven. Vertrouwt daarom op Hem, bemint Hem en roept Hem aan. Indien gij dit niet doet, zal Hij u uw levensonderhoud niet geven, en wanneer gij eens sterft, u bij de duivel in de hel werpen. Toont dat gij eenmaal verstandig geworden zijt, en werpt zulk onnut tuig van u weg; maar betrouwt alleen op God. Want in geval gij niet aflaat van toveren, zo zullen wij u ten laatsten dood slaan, en u uitroeien van de aarde, daar God ons bevolen heeft, zodanige angekut en leugenaars te doden. Waar wil het met zulke dwaze mensen heen, die hun vertrouwen niet op God hun Schepper stellen, maar op de duivel, die hen pijnigen zal in de hel.

3.16.5. Het schrift.

Omdat de Groenlanders geen schrift hadden, heeft men om het eenvoudig te houden het gebruik van de Latijnse letters ingevoerd. De taal zelf, het Groenlands dus, is verre van eenvoudig. Er waren vaak wel dertig tot vijftig letters nodig om een woord te vormen. Een paar van die lange woorden zijn: suliagssakarnarpatdlamitaiariakangingmat en ilungersonerulerumainaralnarpunga.

Wanneer de zendelingen onderwijs gaven aan de helpers, schreven zij het verhaal door middel van tekeningen op. Dat vereiste natuurlijk veel tijd en de leraar moest veel geduld met zijn leerlingen hebben. Wanneer zij dan alles opgetekend hadden, liet de zendeling het hen ‘voorlezen’. Bleek het nu, dat zij het juist hadden ‘geschreven’, dan gingen zij er op uit, om het aan anderen door te geven.

Omdat dit opschrijven te langzaam ging, is het letterschrift voor de Groenlanders ontwikkeld. Een Zendingsbroeder, Neck heeft hier veel aan bijgedragen.

Zendeling Neck heeft met zijn helpers het schrift ontwikkeld en de kennis van dit schrift heeft hij ook de andere helpers bijgebracht. Hier heeft een eenvoudige Eskimo, die van verlangen brandde, zijn volk het Evangelie te brengen, in enkele jaren tijd het klaar gespeeld, waar de mensheid in het algemeen duizenden jaren voor nodig heeft gehad; om uit primitieve hiëroglyfen een modern schrift te maken.

In het jaar 1739 kwam de Groenlander Kajarnak tot bekering. Hij hielp de zendelingen met het vertalen van het Nieuwe Testament. Ook met het vertalen van geestelijke liederen en andere lectuur. Moeilijke woorden werden geconstrueerd. Zo kwam langzamerhand de vertaling gereed. Het was soms wel heel merkwaardig, want vele, vele woorden konden niet eens gemaakt worden, omdat de Groenlanders er geen idee van hadden wat ermee bedoeld werd. Het

verhaal van de Goede Herder schreef Kajarnak neer zoals op de afbeelding is te zien. In Groenland waren geen schapen en daarom tekenden zij rendieren. Een schaap werd vertaald door een *bijna-rendier* en een koe vertaalden zij met *tuktuvak*, wat betekend ‘een groot rendier’. Bijvoorbeeld honig noemden zij: igupsaujartût orksungat, wat letterlijk vertaald moet worden: ‘iets dat er als spek of vet uitziet en van een insect komt, dat er ongeveer uitziet als…” en dan volgt een insect, dat bij hen voorkomt.

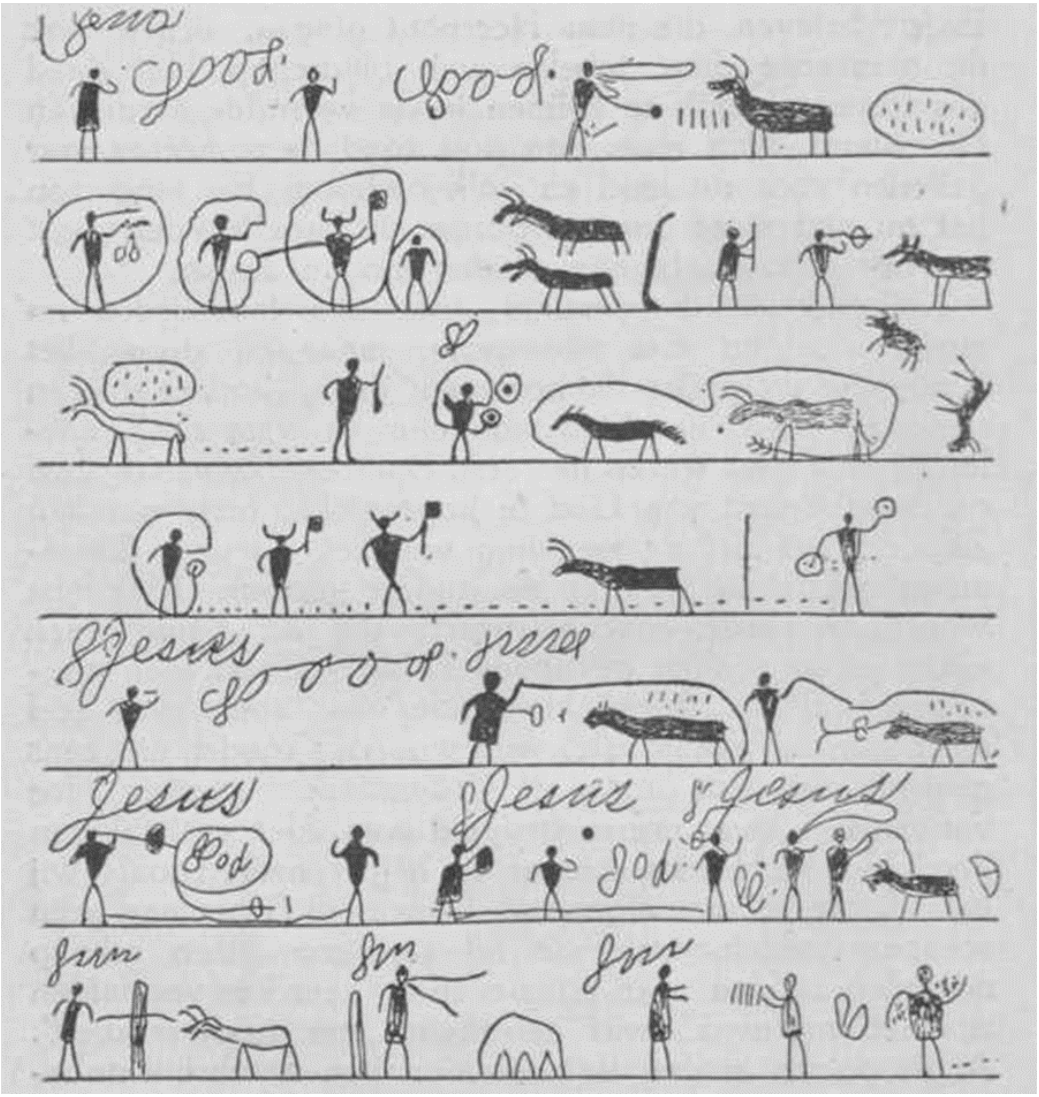

Het verhaal van de goede Herder.

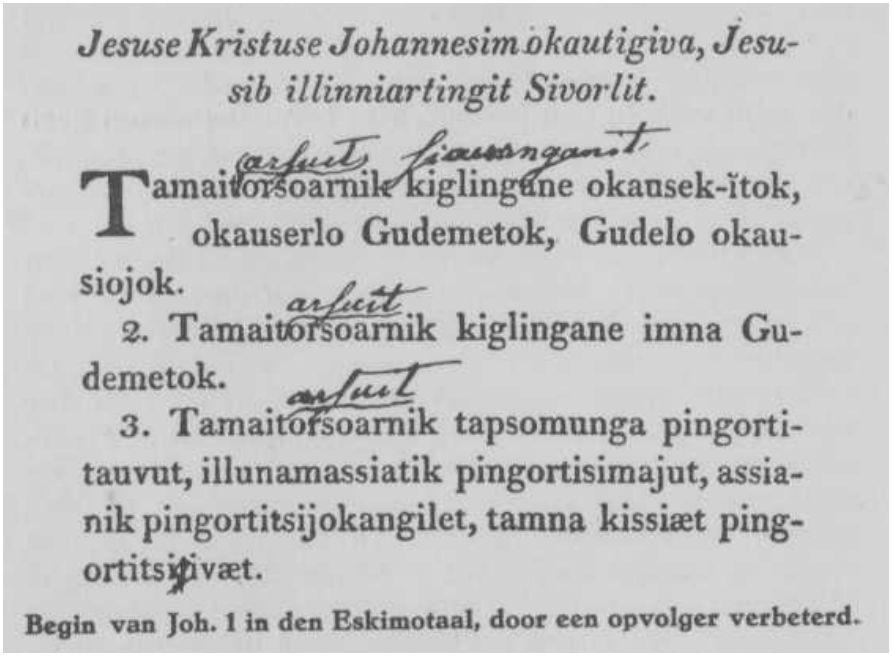

Jesuse Kristuse Johannesim ökautigiva, Jesusib illinniartingit Sivorlit.

Tamaitorsoarnik kiglingane okausek-ïtok, okauserlo Gudemetok, Gudelo okausiojok.

2. Tamaitorsoarnik kiglingane imna Gudemetok.

3. Tamaitorsoarnik tapsomunga pingortitauvut, illunamassiatik pingortisimajut, assianik pingortitsijokangilet, tamna kissiæt pingortitsijivæt.

Begin van Joh. 1 in den Eskimotaal, door een opvolger verbeterd.

Dit alles maakte het vertalen van de Bijbel heel moeilijk.
Eind 18e eeuw waren er gedeelten van de Bijbel in het Groenlands overgezet, er was een Groenlands gezangen boek, een leerboekje tot onderricht van de jeugd en enige stukken van A.G. Spangenberg over Doop en Avondmaal (vertaald uit zijn boek Idea fidei fratrum). En deze werden tot stichting van de gemeenteleden gebruikt.

3.16.6. De Groenlandse Bijbel vandaag de dag.

Uiteindelijk duurde het tot het jaar 1900 voor er een complete Bijbel in het Kalaallisut, de Groenlandse taal, beschikbaar was. In de decennia daarna verschenen er enige herdrukken.
De volgende keer dat een vertaling van de hele Bijbel ter sprake kwam, was in 1959 op de Groenlandse Priestersconventie, waar werd besproken of de vertaling vanaf het begin opnieuw moest worden vertaald of dat de vorige vertaling moest worden herzien. De keuze viel op een geheel nieuwe vertaling uit de basistalen.
In 1962, 3 jaar later bemoeit het Deens Bijbelgenootschap zich ermee. In 1973 wordt op Groenland een nieuwe spelling ingevoerd. In 1977 is de vertaling in principe klaar, maar pas in 1990 is ze ook persklaar. Op dat moment ziet men echter in dat het Nieuwe Testament ook herziening behoeft, waarop men zich gaat inzetten voor een compleet nieuwe vertaling. De werkgroep was daar in 1999 mee klaar. Zo kwam het dat er tientallen jaren aan de vertaling werd gewerkt.
Ook vond men dat de Groenlandse en Deense vertaling van de Bijbel dicht bij elkaar moesten staan voor de tweetalige lezer. Waar we overigens niet blij mee kunnen zijn, want de Deense vertaling staat er om bekend dat zij heel liberaal en vrij vertaald is.
Doordat het vertalen van de Bijbel zo lang duurde, waren er in de 2e helft van de 20ste eeuw bijna geen Bijbels meer op Groenland te krijgen.
In 1990 werd er een voorbeeldvertaling van het Oude Testament gepubliceerd.
Op 18 juli 2000 was het dan eindelijk zover. Op deze dag werd er in de Hans Egede kerk in Nuuk, waar zelfs de Deense koningin Margrethe aanwezig was, een dienst gehouden in het teken van de nieuwe Bijbelvertaling die een paar maanden daarvoor gedrukt was.
Begin 2000 werden er 10.000 Bijbels gedrukt en 2.000 Bijbels in een luxe uitvoering.
Met behulp van het Deens Bijbelgenootschap, die ongeveer 2,5 miljoen gulden besteed heeft om het project voor de nieuwe Bijbelvertaling te kunnen uitvoeren, is de Bijbel gereed gekomen. Ook werden er 500 cd-roms gemaakt en verschenen er 3.000 boekjes met losse Bijbelverhalen.

De Deense theoloog Jens Christian Chemnitz was voorzitter van de werkgroep om de Bijbel te vertalen. Op 12 januari 2001 stond er een artikel in het RD[311], waarin hij verteld over het vertalen: "Ds. Chemnitz vertelt graag over het vertaalwerk. "Moeilijke woorden als 'gerechtigheid' en 'verzoening' laten zich best eenvoudig in de taal van de Groenlanders omzetten, omdat de Deense zendelingen van meet af aan geprobeerd hebben om ons Bijbels taalgebruik bij te brengen. Bovendien is nagenoeg iedere Groenlander kerkelijk betrokken. In vergelijking met Canadese Eskimo's of met Eskimo's uit Alaska hebben de Inuit op Groenland een uitgebreidere theologische woordenschat. Zendeling Egede en zijn opvolgers hebben er vanaf het begin op gehamerd dat kerktaal ook spreektaal moest worden. De Bijbel heeft op Groenland de taal gevormd."
De predikant geeft een voorbeeld van hoe er soms toch misverstanden ontstonden. „Zendeling Egede gebruikt het woord 'sabbath' om er de zaterdag mee aan te duiden. Het woord in het Kalaallisut is dus ook 'sabbath', terwijl zondag 'sapaath' heet.[312] Sapaath komt ook van sabbath. In de nieuwe vertaling is nu gekozen voor het woord sabbath voor zaterdag, terwijl het woord sabbathi de zondag aanduidt. In de grammatica van de Groenlanders wordt de "i" gebruikt om een verschil aan te duiden of om een element te benadrukken."
Hoewel de vertalers er verschillende eigentijdse Bijbelvertalingen op hebben nageslagen, is in principe vanuit het Hebreeuws en vanuit het Grieks vertaald. Ds. Chemnitz wilde met zijn werkgroep bewust zo te werkgaan dat de grondtalen tot hun recht kwamen. "Wij streefden een zo letterlijk mogelijke vertaling na, zonder het Kalaallisut tekort te doen. In de oude vertalingen werd vaak geprobeerd dingen te omschrijven, te interpreteren zelfs. Dat wilden wij beslist niet, want er moest recht worden gedaan aan de grondtekst."
Ook voor wat betreft de persoonsnamen is in de nieuwe Groenlandse vertaling zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de grondtekst. Jeruzalem en Methusalem kregen elk de uitgangs-i, zodat een Inuit over Jeruzalemi en Methusalemi spreekt.
Ds. Chemnitz legt uit dat "Hooglied" (in het Hebreeuws "Lied der liederen") in de nieuwe vertaling vertaald wordt als "Hoogste Lied". "In de oudere vertalingen werd het omschreven als liefdeslied, maar dat vonden wij geen recht doen aan de betekenis van het Hooglied."[313]

Misschien zal iemand zich afvragen hoe betrouwbaar deze vertaling is. Hierop moet ik het antwoord schuldig blijven.
Het is voor iemand die de Groenlandse taal niet kent bijna onmogelijk om die te lezen en om te vertalen. Ook vandaag de dag via het internet is de Groenlandse taal bijna niet te vertalen. Dit komt o.a. omdat de Groenlanders één woord gebruiken maar daarmee een hele zin zeggen. Voorbeeld 'Kina ornissagatsigu?' betekend: 'tot wie zullen wij heengaan?' Iemand die de taal niet kent kan heel moeilijk het woord ornissagatsigu ontleden om bijv. te ontdekken wat het woord heengaan in het Groenlands is.
Zie voor de Bijbelvertaling in het Groenlands:
http://old.bibelselskabet.dk/grobib/web/bibelen.htm

3.17. De Catechismus van Pontoppidan.

Niet alleen een Bijbel in de landtaal is noodzakelijk, ook catechetisch onderwijs is noodzaak.
Verderop in het document staat het Dagboek van Poul Egede weergegeven. Hierin schrijft hij o.a. "Ik wil hier kort de aard en de wijze van het onderricht, zowel met opzicht tot volwassenen heidenen of aannemelingen, wier ouderdom en beroepsbezigheid niet toelaten te leren lezen,

[311] Reformatorisch Dagblad, 12-01-2001. S. C. Bax, "Een helder woord in het Kalaallisut".
[312] Vandaag de dag is zaterdag in het Groenlands: arfininngorneq en zondag sapaat. Waarom hier toch staat dat het woord in Kalaallisut sabbath is, is mij niet duidelijk.
[313] Een overzicht van alle Bijbelboeken in de Groenlandse taal is te vinden op:
https://kl.wikipedia.org/wiki/Biibili

als ten aanzien van de gedoopten en van hun kinderen, verhalen. Zodra wij de eerstgenoemden een begrip van God, van Zijn eigenschappen en betrekking, tot de wereld, alsook van de bestemming van de mensen gegeven hadden, gingen wij tot het eigenlijke onderwijs volgens de leerboeken over. Deze waren in mijn tijd: Luthers Catechismus, een Orde des Heils, het eerste gedrukte Groenlandse boek van H. Egede, genoegzaam als die, die wij achter in onze leerboeken hebben, en Pontoppidans Verklaring."

Kort iets over Pontoppidan en zijn verklaring van de Catechismus.
Erik Ludvigsen Pontoppidan werd op 24 augustus 1698 in Aarhus in Denemarken geboren. Pontoppidan werd opgeleid in Fredericia (1716-1718), waarna hij privéleraar was in Noorwegen, en studeerde vervolgens in Nederland, Londen en in Oxford. In 1723 werd hij prediker o.a. in het kasteel van Frederick Carl van Carlstein (leefde van 1706-1761) in Nordborg en 's middags preekt hij in de kerk van Nordborg. Van 1726 tot 1734 was hij prediker te Hagenberg (heet vandaag de dag Havnbjerg, en ligt vlakbij Nordborg, ook ten noordoosten van Flensburg). 1733 werd hij een van de kapelaans van de koning. In 1738 werd hij benoemd tot buitengewoon hoogleraar theologie in Kopenhagen, en in 1745 tot bisschop van Bergen in Noorwegen, waar hij op 20 december 1764 stierf.

In Bergen is een straat naar Pontopidan vernoemd.

In zijn leven was hij niet alleen theoloog maar was ook een historicus en antiquariaar.
In kerkelijk opzicht was Ponttopidan een piëtist. Dit blijkt o.a. uit zijn verklaring van Luthers Catechismus.
In 1736 kreeg Pontoppidan de opdracht, een koninklijk schrijven, om een uitleg van de catechismus en een nieuw gezangboek voor te bereiden. In 1737 kwam *Sandhed til gudfrygtighed* (betekend: Waarheid tot/ in overeenstemming met Godsvrucht) gereed. De inhoud is bijna een directe bewerking van de catechismus van de vader van het piëtisme, Philipp Jacob Spener.[314] Petterson meldt dat het een officiële uitleg van Luthers kleine Catechismus is[315]. In vraag en antwoord wordt eenvoudig het christelijke geloof behandeld; totaal 759 vragen. Het boekje heeft de volgende hoofdstukken:
- over de wet
- over geloof
- over gebed
- over de doop
- over het avondmaal

Mijn Deens is niet zo goed, maar met behulp van een vertaal programma zijn de eerste vragen zo ongeveer als volgt:

1. Lief kind, wil je niet gelukkig zijn op aarde en gezegend in de hemel?
Ja, dat zou ik zomaar/ gewoon kunnen zijn.

2. Wil je dan de weg gaan die je naar dit doel leidt?
Ja, als ik het kan vinden.

[314] https://da.wikipedia.org/wiki/Sandhed_til_gudfrygtighed
[315] Christina Petterson, "The Missionary, the Catechist and the Hunter", blz. 53.

3. Geloof je niet dat er een andere God is?
Ja, want de wereld kan onmogelijk zichzelf hebben geschapen, maar moet een oorzaak hebben, ouder en hoger dan alle dingen, en dat eeuwige Wezen wordt God genoemd.

4. Gelooft u niet dat God regeert door[316] redding?
Ja, inderdaad, want Hij staat boven alle dingen.

750. Kunnen we er zeker van zijn dat we gelukzalig sterven als we in Christus geloven en in gemeenschap met Hem leven?
Ja, dan zijn we echt kinderen van God en erfgenamen van de hemel.

Deze Catechismus is ook vertaald in het Groenlands door de oudste zoon van Hans Egede, Poul. Ook werd het door hem aangepast aan de 'koloniale situatie'[317].
De vertaling van Poul Egede werd in 1740 voltooid. Hij heeft bij het vertalen wel het een en ander aangepast. Hij plaatste de leer van God als het eerste deel van zijn Catechismus, terwijl het bij Pontoppidan het tweede was, omdat Poul het het beste vond dat de Groenlanders de Wetgever leerden kennen voordat ze kennis maakten met Zijn wet.
Ook op moreel gebied moest hij het volledig herzien, aangezien het in Groenland niet nodig was om te waarschuwen voor allerlei zonden die bij de Europeanen wel voorkomen en bij de Groenlanders niet. Hij voegde er ook ochtend- en avondgebeden toe voor elke dag van de week. Uiteindelijk werd het eigenlijk meer een nieuwe Catechismus werd met uitleg volgens Pontoppidan dan dat het een letterlijke vertaling werd van zijn Catechismus.[318]
Helaas zijn er vandaag de dag geen exemplaren van de oude Groenlandse versies meer.[319] In het Deens is in 2018 nog een herdruk verschenen. Ik heb niet kunnen vinden dat deze Catechismus van hem ooit in het Nederlands is vertaald geworden.

In een document over de geschiedenis van de Bijbel in Groenland[320] vond ik nog iets over het Catechetisch onderwijs aan de Groenlanders. In de tijd van Hans Egede was het boek van Pontoppidan al belangrijk. De nog niet gedoopte Groenlanders, werden onderwezen in de Catechismus van Luther en van Potoppidan. Ook moesten ze Genenis 1-4, 'de orde der Zaligsprekingen' leren en ook kunnen lezen. Daarnaast moesten de gedoopten ook goed thuis zijn in Gen 5-10, gebeden en hymnen.[321]

Pontopidans Catechismus heeft in de Kerk van Denemarken een grote invloed gehad, maar ook in Groenland heeft zijn Catechismus invloed gehad. Na 1788 ontstond in Groenland de Habakuk-beweging. Deze was ontstaan rond de man die de naam Habakuk droeg en zijn vrouw Maria Magdalena. Habakuk was een Groenlander die in 1755 werd geboren met de naam K'erkek of Qêqêq (die naam betekend: "Voeg toe, wat is hij lelijk!" in Sukkertoppen. Zij werden beiden op 8 april 1776 gedoopt door de zendeling Berthel Laersen.
Vanwege de complexiteit van de beweging ga ik er maar kort op in.
In de winter van 1787/88 beweerde Maria Magdalena onthullingen te hebben gehad over de ontrouw van haar man en andere wandaden. Ze vertelde de lokale bevolking over nieuwe

[316] Het Deense woordje 'for' kan veel betekenen. Mijns inziens komt het woordje *door* het beste hier in het verband van toepassing.
[317] Christina Petterson, "The Missionary, the Catechist and the Hunter", blz. 89.
[318] H. M. Fenger, "Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760" Blz. 165-166.
[319] Christina Petterson, "The Missionary, the Catechist and the Hunter", blz. 53.
[320] https://www.uni.gl/media/2235309/liv-molich.pdf
[321] Liv Molich "Sproget i den grønlandske Bibel" pag. 3.

In het Nationaalmuseum van Kopenhagen is deze tekening te zien, getekend door Jens Kreutzman in 1858.
Habakuk en Maria Magdelene verloren verschillende kinderen. Het laatste meisje stierf als gevolg van een schietongeluk, waarbij de dochter in het oog werd geraakt door een harpoen. Habakuk zelf moest de harpoen uit het oog van het meisje trekken. Het was na de laatste tragedie dat Maria Magdalena visioenen kreeg. Deze gebeurtenis is op deze tekening afgebeeld.

visioenen en er begon zich een aanhang rond haar en haar man te vormen. Na een paar maanden riepen ze zichzelf allebei uit tot profeten. Er ontstond een soort dodencultus om hen heen en er waren best wat mensen die zich bij hen aansloten.
In 1790 viel de beweging uiteen nadat de zoon van Berthel Laersen, Frederik Berthelsen, tussenbeide kwam en de bevolking het vertrouwen verloor in de vreemde gebeurtenissen en verhalen van hun profeten. Dit kwam o.a. doordat de uitspraken en beloften die gedaan werden niet uitkwamen. Habakuk stierf op 23 november 1798 en zijn vrouw op 14 september 1802.
Later zijn er nog verschillende oplevingen geweest van deze beweging en waren er mensen die zich profeet noemden.
Christina Petterson gaat in haar boek “The Missionary, the Catechist en the Hunter” vrij uitgebreid in op deze gebeurtenissen en wat er mee samenhing. Mijn Engels is niet zo goed om dat vlot te kunnen lezen en de aard van deze geschiedenis is ook niet om je er nu uitgebreid in te verdiepen.
Niet alleen Frederik Berthelsen had invloed op het ten ondergaan van de Habakuk beweging rond 1790, ook de Deense zendeling Niels Hveyssel (1752–1829).
Maar wat heeft de Catechismus van Pontopidan nu met deze Habakukbeweging te maken? Vanwege alle commotie en verwarring rond Habakuk en wat hij zei en geloofde was duidelijkheid en Schriftuurlijk onderwijs noodzakelijk. De Catechismus van Pontoppidian was duidelijk en gaf leiding en richting voornamelijk richting het huwelijk en seksualiteit. En zo kwam het dat deze Catechismus in Groenland in gebruik kwam. Petterson schrijft: “Het opleggen van dit begrip van het gezin als een samenlevingsmodel, versterkt door

onophoudelijke herhalingen van catechismussen, had een aanzienlijke sociale impact op het Groenlandse volk."[322]

3.18. Tatoeages.

Een onderwerp waar ik niet zo graag over schrijf, maar waar ik zoveel over vond, dat ik het niet kan laten rusten; tatoeages…. een teken van heidendom.
Egede Sabaaije schrijft in zijn dagboek het volgende daarover: "In vorige tijden was het vrouwelijke geslacht, om regt bevallig te zijn, getatoeëerd. De moeder verrichtte deze kunstbewerking aan de dochter, uit vrees, dat deze anders geen man zou krijgen, reeds in de kindsheid; zij doornaaide haar, namelijk de huid in het aangezicht, aan handen en voeten met een met roet zwart gemaakte draad, terwijl alsdan het roet, wanneer de draad werd uitgetrokken, in de huid achter bleef. Nu vindt men slechts zelden bij oude vrouwen sporen van deze bijna geheel verdwenen gewoonte."

Tatoeëren gebeurde al ver voordat het christendom in Groenland was. Het tatoeëren gebeurde voornamelijk bij vrouwen, bijna nooit bij mannen. De tatoeages waren voornamelijk op het voorhoofd, de kin en wangen aangebracht. Zowel in West- als in Oost-Groenland waren tatoeages bekend. In West-Groenland noemde men het 'kakiorneq'. In Oost-Groenland noemde men het 'kagierneq'. Dat betekende, 'met een naald ingestoken of ondergestoken'. De vorm van de tatoeages was puur traditie. Deze traditie is waarschijnlijk vanaf het begin van onze jaartelling tot de komst van de zendelingen in stand gehouden. De oudste Deense beschrijving van tatoeages bij Groenlanders luid als volgt:

"Ze kerven hun Gelaat en besmeren
het met Blauw en Geel:
teneinde Gods Schepping te eren
en te verfraaien."[323]

Eerlijk gezegd botst dit mijns inziens. Want als het tatoeëren een teken van het heidendom is, hoe kan dan een dominee dichten dat ze zich tatoeëren met als doel om 'Gods Schepping te eren'?
Er zijn meer tegenstrijdigheden met betrekking tot het tatoeëren en voornamelijk rond het verdwijnen ervan. Zo meldt de een dat het nog volop aanwezig is en een ander dat het verdwenen is.
Bekend is dat de meeste zendelingen er niets van moesten hebben. Er werd tegen gewaarschuwd en aan de Groenlanders uitgelegd dat het heidens was en in tegenspraak met het gegeven dat God ons lichaam heeft gemaakt en wij dat niet moeten verminken. Cranz zegt erover: "Onze gedoopte Groenlanders hebben deze gewoonte, als een dwaze, echter ook tot zondige verleiding bedoelde ijdelheid, voor lang verlaten."[324]
Was dit zo in Cranz' tijd, of in het gebied dat bij Cranz bekend was. Ds. H. C. Glahn (1738-1804) meldt in een van zijn boeken (vermoedelijk zijn commentaar op de 3 delen van Cranz die in 1771 uitkwam) dat tatoeages vaker voorkomen in het zuiden dan in het noorden van West-Groenland. De Deense ontdekkingsreiziger W.A. Graah bericht in 1832 dat in Oost-Groenland alle vrouwen tatoeages hadden. De arts Gustaf Meldorf (1887-?) meldt dat in het jaar 1900 vijf van de vijftien onderzochte volwassen Inuit vrouwen tatoeages hadden. Meldorf werkte als arts in Oost-Groenland.[325] Hieruit is al te concluderen dat het gebruik afnam. Het christendom in Oost-Groenland kwam veel later dan in West-Groenland. Hierdoor verdween het tatoeëren daar veel later.

---

[322] Christina Petterson, "The Missionary, the Catechist and the Hunter", blz. 89
[323] Jens Peder Hart Hansen, Jørgen Meldgaard en Jørgen Nordqvist "De mummies van Qilakitsoq" blz. 122. Dit citaat komt uit Den grønlandske Chronica. Een geschift in dichtvorm uit 1608 van ds. C. C. Lyschander.
[324] D. Cranz, "Historie" deel 1, blz. 158.
[325] Jens Peder Hart Hansen, Jørgen Meldgaard en Jørgen Nordqvist "De mummies van Qilakitsoq" blz. 123

“Tussen 1800 en 1900 verdween het tatoeëren geleidelijk bij de meeste Inuit-stammen. De meeste onderzoekers gaan ervan uit dat het intensieve contact met het westen, in de vorm van de commerciële walvisvaart, westerse techniek en het christendom, hier oorzaak van zijn.”[326]
Dat de tatoeages voornamelijk op West-Groenland spoedig verdwenen komt mijns inziens door de zendelingen die wezen op het verkeerde gebruik daarvan.
Waarom tatoeëerden vrouwen zich? Deze vraag is niet eenvoudig te beantwoorden. Het verschilde per stam en per gebied. Vaak gebeurde het omdat men ervan overtuigd was dat het voorspoed gaf en dat tegenspoed erdoor tegengehouden werd. Ook was er het geloof dat als de tatoeage er niet, of niet mooi was, dat men dan in het dodenrijk geen geluk zou hebben. Maar er waren ook andere verklaringen. Zo kon men zien aan de tatoeage van welke stam en familie je was. Tatoeages werden in sommige gebieden aangebracht na een huwelijk of bij een bepaalde leeftijd. Dit gebeurde vaak door de moeder.
“In de tijd van de voorvaderen lieten de tatoeages je plaats in de samenleving zien. Je kon er bijvoorbeeld iemands leeftijd, burgerlijke stand, sekse en familietoestand aan aflezen. Naast dat er om esthetische redenen werd getatoeëerd, had het ook het doel om de persoon te beschermen tijdens de jacht en thuis, waar wilde dieren op de loer lagen. Het gaf de mensen moed. Ook was het zo dat mannen en vrouwen vaak dezelfde kleding droegen, en was het door de dikke dierenvachten lastig te zien of je met een man, vrouw of kind van doen had. De tatoeages maakten het onderscheid zichtbaar.”[327]

Dit is een portret van Maria geschilderd in 1747 door Matthias Blumental. Maria komt uit Frederikshaab en ging in 1746 vrijwillig met een Noorse zendeling (Sylow) mee naar Noorwegen en Denemarken. In Kopenhagen was ze een medewerkster van Hans Egede’s zoon Poul. Een aantal bijzonderheden op dit schilderij zijn haar kleding, maar ook haar tatoeages op haar kin en op haar hand (nauwelijks zichtbaar). Deze vrouw was gedoopt wat men af kan leiden aan haar christelijke naam, maar haar tatoeages bleven zichtbaar. De geschiedenis meld erbij: “De godvrezende en deugdzame maagd Maria Epeyubs Daatter, die in 1746 met de missionaris Hr Sylo reisde van Groenland naar Kopenhagen.”
In 1748 zou ze weer naar Groenland terugreizen, maar eind 1747 overleed ze bij zendeling Sylow in huis.

[326] E. Besselsen “Sprekende gezichten” in p.i.t. ‘archeologische ervaringen’ nummer 3, mei 2020. Blz. 27. Dit citaat komt uit: J. Gritton “Labrets and tattooing in Native Alaska” in A. Rubin 1992[a] p. 181-190.
[327] http://tijdschriftcul.nl/kalaallit-nunaat-het-land-van-de-mensen/

Toen ik verder zocht op internet over het tatoeëren in Groenland kwam ik heel trieste dingen tegen. Eigenlijk hoort dit bij 'Groenland vandaag de dag' maar om het onderwerp tatoeëren niet te veel uit elkaar te halen en om het niet te verwarrend te maken voeg ik het hieraan toe.

Vandaag de dag komt het tatoeëren in Groenland weer terug en is het bijna mode om te doen. "Naast het herstellen van de Inuit cultuur en de beleving van culturele identiteit onder Groenlanders, laten veel jongeren zich ook tatoeëren uit protest tegen de koloniale tijd en de eeuwenlange Deense invloeden."[328]
In Groenland is een omslag gaande en wil men meer en meer onafhankelijkheid. Men wil afscheid nemen van de tijd dat het land eigendom van Denemarken was en ook van de Deense, versta Christelijke cultuur. Vandaag de dag zijn op papier bijna alle Groenlanders christen, maar in praktijk is dat zo anders. Ook hier een duidelijk voorbeeld. Men wil, vooral de jongeren, terug naar hun oude cultuur; het heidendom.

In datzelfde artikel wat ik vond, dat in 2021 is geschreven[329], staat dat inmiddels al meer dan 600 jongeren zich hebben laten tatoeëren. Een traditie in ere hersteld, of een wederkeer naar het heidendom?

[328] http://tijdschriftcul.nl/kalaallit-nunaat-het-land-van-de-mensen/
[329] http://tijdschriftcul.nl/kalaallit-nunaat-het-land-van-de-mensen/

Deel 4. Fragmenten uit een dagboek gehouden in Groenland in de jaren 1770-1778. Door Hans Egede Saabije

4.1. Inleiding.

In het volgende dagboek staat veel informatie, maar lang niet alles is eenvoudig en makkelijk te lezen. Daarom lijkt het mij niet verkeerd om een overzicht en samenvatting van dit dagboek eerst te maken voordat het dagboek volgt.

Hans Egede Saabije werd in juli 1746 op het eiland Strynø in het zuiden van Denemarken geboren. Hij was de zoon van pastoor Jørgen Saabije en Petronella Egede, een van de dochters van Hans Egede. Hij heeft gestudeerd in Roskilde en in 1767 behaalde hij een graad in de theologie. In 1768 werd hij toegelaten tot het Groenlandse Seminarium (Seminarium Groenlandicum) en kreeg hij les in de Groenlandse taal van zijn oom van moederszijde, Poul Egede. In 1770 werd hij prediker in de kerk van Denemarken. Hij trouwde in april 1770 met Vibeke Margrethe Thye (1748-1833). In datzelfde jaar ging hij als missionaris naar Claushavn en Christianshåb in Groenland. In 1779 werd hij pastoor in Vålse op Falster in het zuidoosten van Denemarken en verhuisde in 1811 naar Udby op Funen, waar hij in 1817 stierf.
Hij schreef een dagboek over de tijd dat hij in Groenland was. In 1818 werd dit dagboek in het Nederlands uitgegeven.
In de lange voorreden wordt een uitgebreide uitleg gegeven over het leven van de Groenlanders. Bij de inhoudsopgave heb ik de pagina nummers toegevoegd, zodat het een en anders makkelijker is op te zoeken.
Het voorwoord van de Hoogduitse vertaler is leerzaam en bevat veel informatie uit die tijd.
Het eigenlijke dagboek bevat veel mooie verhalen waarin o.a. gesprekken worden weergegeven tussen Eskimo's en de zendelingen. In de verhalen lees je de strijd tussen de zonden en de zondaar, hoe de wereld en de zonde trekt en een mens echt niet zomaar zijn zonden op kan geven. Maar aan de andere zijde lees je ook dat God volmaakte gehoorzaamheid eist aan Zijn wet. Dat een mens niet meerdere vrouwen mag hebben, dat hij zijn naaste moet liefhebben en niet haten. Ook lees je hoe het uithuwelijken van meisje in die dagen ging en wat een strijd dat soms teweegbracht. Maar ook hoe het onderwijs wat de zendelingen gaven gezegend werd, hoe het bijgeloof en het volgen van de tovenaars meer en meer stopte.
Kortom, een lezenswaardig dagboek!
Ps. De noten zijn ook overgenomen, tenzij anders vermeld.

Fragmenten uit een dagboek,
Gehouden in Groenland,
In de jaren 1770-1778,

Door Hans Egede Saabije[330],

Weleer geordend zendeling in de Districten Claushavn en Christianshaab, thans Predikant te Udbije in het Stift Fühnen.
Uit het Deens in het Hoogduits vertaald G. Fries.
Weleer koninklijk Deens kapitein,
En verrijkt met een voorrede van de Hoogduitse vertalers; bevattende enige berichten nopens de levenswijze van de Groenlanders, het zendelingsschap in Groenland, benevens andere daarmee verknochte onderwerpen, en een kaart van Groenland.

Volgens de Hoogduitse vertaling in het Nederduits overgebracht. Te Groningen, bij Wybe Wouters. 1818.

Inhoud van de voorrede:

Lichamelijke gesteldheid van de Groenlanders.	257.
Hun woningen.	258.
Hun kleding.	261.
Hun voedsel.	262.
Hun vaartuigen.	263.
Hun waterjacht.	265.
Hun landjacht.	269.
Hun kunstvlijt.	270.
Hun karakter.	271.
Hun bijgeloof (Illiseetsok).	273.
Godsdienstige begrippen van de heidenen.	275.
Angekokken.	275.
Staat van het zendelingsschap.	275.
Aardrijkskundige kennis van het land.	281.

Inhoud van het Dagboek:

I. De Isefjord in de Diskobocht.	292.
II. De zending bij Claushavn wordt uit gebreid.	294.
III. Het is nog altijd mogelijk, naar de oostzijde van Groenland te komen.	296.
IV. De Poligamist.	299.
V. Groenlandse vrijerij.	300.
VI. De Doop der aannemelingen.	301.
VII. Enige reizen.	303.
VIII. Iets aangaande onze koophandel met de Groenlanders.	309.
IX. De bruiloft.	311.
X. De wraak.	314.

[330] Zijn opa was de bekende Hans Egede. KJB

XI. Het geredde kind. 315.
XI. De hekserij. 316.
XIII. De gevonden walvis. 317.
XIV. Enige karaktertrekken. 319.
XV. De noodlottige winter. 322.
XVI. Het onderwijs. 322.
XVII. Enige geneeswijzen. 325.
XVIII. De wreker zijns vaders, of de zegepraal van de Godsdienst. 327.
XIX. De heidenen doden boze heksen. 331.
XX. Godsdienst en bijgeloof van de Groenlanders. 333.
XXI. Het huiselijk leven van de Groenlanders. 334.
XXII. De opvoeding van de Groenlanders. 337.
XXIII. Gemengde berichten. 338.

Voorreden van de Hoogduitse vertaler.

De recensent van het oorspronkelijke van de voor ons liggende vertaling vangt zijn beoordeling (in de Deense Litt. Zeit. voor 1816, No. 47) met de verzekering aan, dat hij, sinds lange tijd, geen werk van die aard met zoveel genoegen, van het begin tot aan het einde, gelezen heeft, als deze fragmenten. Het zekerlijk niet ongegronde vermoeden, dat men de inhoud daarvan ook buitenlands belangrijk zal vinden, bewoog mij, om dit in de Hoogduitse taal te vertalen, terwijl ik hoop, dat mijn arbeid niet geheel onverschillig zal worden ontvangen.[331]

Indien men ook bij vele lezers vooronderstellen kan, dat zij uit Egede en andere schrijvers met de levenswijze, het karakter en de zeden van de Groenlanders in het algemeen, alsook met de Godsdienstige en bijgelovige gevoelens van de heidense Groenlanders bekend zijn, laat zich evenwel deze kennis niet bij alle lezers vermoeden. Het gebrek van deze kennis zou echter, volgens mijn gedachten, aan het genot, dat dit geschrift, zoals ik hoop, de lezer verschaffen zal, op verschillende plaatsen enige afbreuk doen. Om dit te voorkomen deel ik hier mee, wat ik over de gemelde en andere daarmee verknochte onderwerpen, deels uit verschillende geschriften opgezameld, deels uit gesprekken met mannen, die verschillende jaren in Groenland leefden, geput heb. Ik vlei mij met de verwachting, dat dit, hoewel het insgelijks slechts fragmentsgewijze wordt meegedeeld, ook in een ander opzicht niet onaangenaam zal zijn, naardien vele zaken, sinds onze schrijver Groenland verliet, veranderd zijn, en de mij mondeling toegekomen berichten verschillende ophelderingen van oudere berichten aangaande Groenland bevatten.

[Lichamelijke gesteldheid van de Groenlanders.]

De Groenlanders zijn, over het geheel genomen, gezet van lichaam, maar niet van een zo kleine gestalte, als men zich gewoonlijk wel verbeeldt[332], welgemaakt van lijf en leden, van een enigszins donkere kleur, hebben bijna doorgaans zwart haar en een enigszins breed en plat aangezicht. Aan lichaamskracht moeten zij, weliswaar, wanneer het op de vuist aankomt, en bij zware arbeid, voor de Europeanen wijken, maar zij kunnen, door oefening daaraan gewoon, lasten op het hoofd dragen, die de Europeanen ten uiterste moeilijk zouden vallen, om op deze

[331] Dit was en is ook ons geval, toen wij de Hoogduitse vertaling van dit werkje onder het oog kregen. Dit bepaalde ons ter overbrenging in het Nederduits, en, met deze gevoelens en verwachting, zenden wij het ook de Nederlandse wereld in, zonder er verder een woord tot voorrede, aanprijzing, of hoe men het noemen wil, bij te voegen. De Nederduitse vertaler.

[332] Slechts in de noordelijkste delen van Groenland mogen de inwoners doorgaans klein zijn; in de overige delen zijn zij van een gewone middelmatige grootte. Evenwel zijn er ook lang opgegroeide lieden onder hen, en wel des te menigvuldiger, hoe verder men naar het zuiden komt, dat tot een vermenging met de overblijfselen van de uitgeroeide Nora mannen en IJslanders laat besluiten

wijze te vervoeren. Een Groenlander bijvoorbeeld, draagt zijn kajak; een Groenlandse vrouw een rendier een lang eind weg zonder bezwaar of ongemak op het hoofd[333] Wat hun echter aan lichaamskracht ontbreekt, vergoeden zij door vlugheid. Zij beklimmen, bijvoorbeeld, rotsen met een buitengewone vaardigheid, en springen, als het ijs onder hen breekt, met gemak van de ene ijsschol op de andere, als hun honden in het water vallen. De mannen hebben meestal bijna geen baard, hetzij dat de natuur hun dat ontzei, of daar zij die bij het eerste opkomen uittrekken.

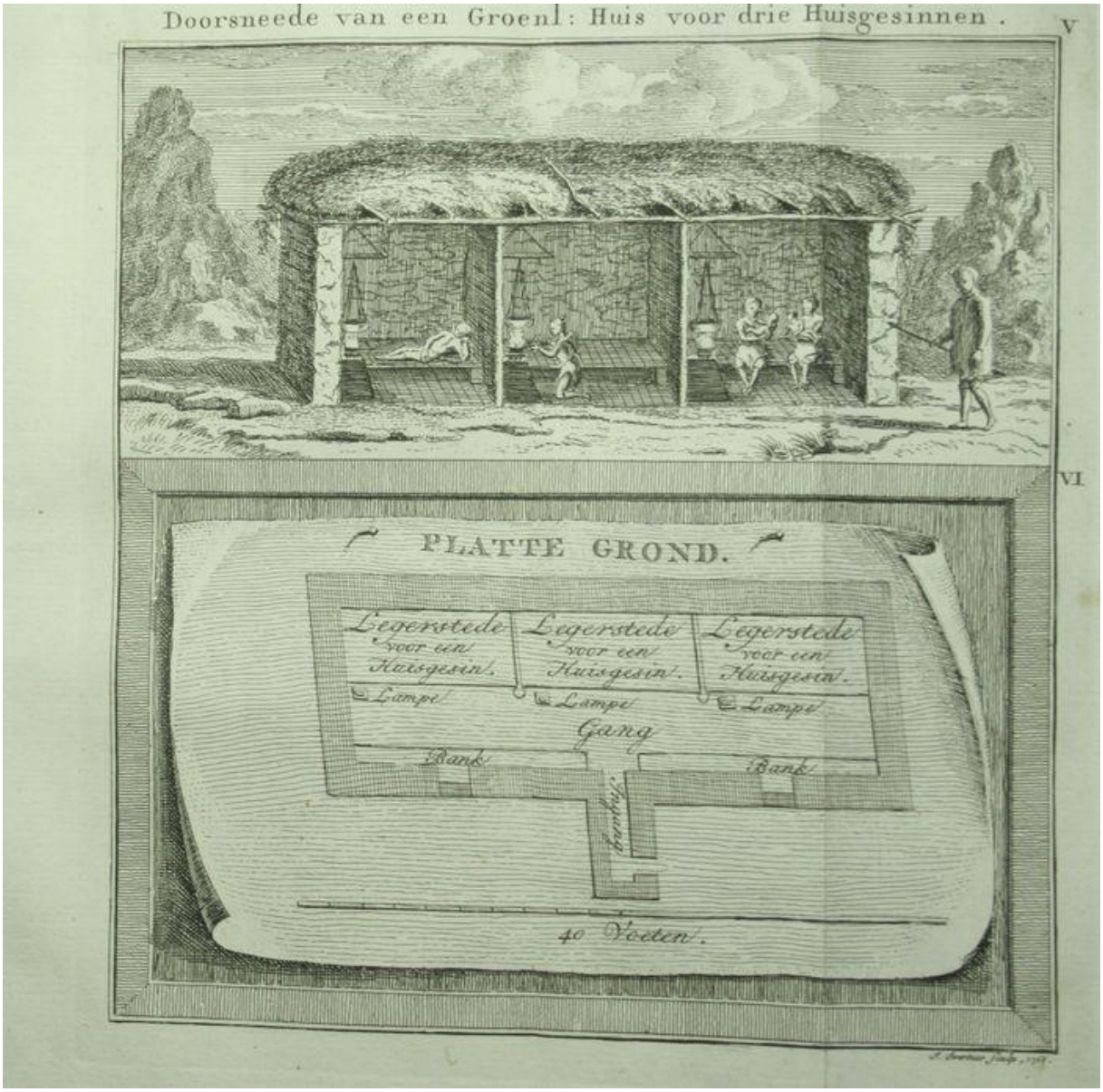

Afbeelding uit de 'Historie' van David Cranz.

[Hun woningen.]
In de winter wonen de Groenlanders in huizen, in de zomer in tenten. De huizen zijn 8 tot 10 ellen breed of diep, ongeveer 50 ellen (naar dat er meer of mindere families in wonen) lang, zo hoog, dat men juist rechtop daarin kan staan, en in het algemeen op verheven plaatsen gebouwd, opdat het sneeuwwater des te beter aflopen kan, maar niet ver van het water, daar de Groenlander van de zee leven moet. De muur is enige ellen dik en bestaat uit grote stenen, waartussen aarde en graszoden gelegd worden. Op de muur rust, in de lengte, een balk, die door

[333] De Groenlander draagt daarboven ook nog zijn jachttuig in de handen en zijn schietgeweer over de schouder.

posten ondersteund wordt en, wanneer die niet toereikend is, uit verschillende met riemen samengebonden stukken bestaat. Over deze balk worden dwarsbalken, daartussen klein hout en daarover heidegewas gelegd. Daarop komt een laag graszoden, die met fijne aarde bestrooid wordt. Het geheel wordt met oude boot- of tentvellen bedekt. Vanbinnen zijn de wanden met vellen bekleed, om de vochtigheid af te keren. Omstreeks het midden van het huis is tot aan de wand, in de lengte, genoegzaam een halve el boven de voetbodem, een met vellen[334] overtrokken brits van planken gemaakt, die met de postbalken, die het dak ondersteunen, en met vellen, die tot aan de wand gespannen zijn, afgedeeld is. Elke familie, waarvan er gewoonlijk 2 tot 3, vaak 4 tot 10, in zodanig huis wonen, neemt zulk een afdeling in. De brits dient de bewoners van het huis bij dag tot tafel en zitplaats (de mannen zitten gewoonlijk met neerhangende, de vrouwen met ondergeslagen benen daarop), en des nachts tot een slaapplaats, daar zij met dekens van vellen toegedekt, en met de voeten tegen de wand gekeerd, daarop slapen[335]. Evenwel is het, ten minste in Diskobogt en over het geheel genomen in het noordelijk gedeelte van Groenland de gewoonte dat echtlieden, vooral wanneer zij nog jong zijn, hun legerstede onder de brits hebben[336]. Aan de andere zijde van het huis, waar de ingang is, zijn enige vierkante vensters van met aan elkaar genaaide gedarmten, ongeveer een el groot, en zo dicht, dat er regen noch sneeuw kan indringen; het daglicht kan er echter vrij goed doorschijnen. Onder de vensters staat van binnen een smalle bank, waarop de vreemden zitten en slapen, en aan het einde van het huis, van de brits tot aan de smalle bank, een bredere bank[337]. Aan elke post of stijl is een haardstede, die uit een houten, met platte stenen belegd blok bestaat. Daarop staat een soort van laag drievoetig tafeltje, en daarop een uit talksteen gehouwen, bijna als een halve maan gevormde lamp, waaronder een ovale houten bak, om de overvloeiende traan op te vangen. In deze met zeehondenspek of verse traan[338] aangevulde lamp wordt enig mos aan de platte zijde daarvan gelegd, dat zo helder brandt, dat het huis door deze lamp toereikend verlicht, ja zelfs verwarmd wordt. Boven elke lamp hangt met 4 snoeren aan de balk een ovale, beneden aan de bodem platter en nauwer, maar boven aan de rand ruimer ketel, insgelijks van talksteen, waarin de spijzen gekookt worden. Boven de ketel bevindt zich een soort van rooster, uit houten staven samengesteld, tot het drogen van de klederen en laarzen. Daar er altijd verschillende stookplaatsen in een huis zijn (zonder dat evenwel het geringste gevaar van brand daarvan is te vrezen) en er op elke dag en nacht, een of meer lampen branden, zo zijn deze huizen aanhoudend en zo buitengewoon warm; dat de Groenlanders in huis bijna geheel en al naakt gaan[339], en vaak hun toevlucht onder de brits nemen, daar de hitte hun te sterk wordt. Schoorstenen hebben deze huizen niet (daar men er geen rook in bespeurt, zo zouden zij ook overtollig zijn), ook hebben zij gewoonlijk geen deuren; de plaats van beide vervangt enigermate de ingang in het midden van het huis. Deze ingang, die zich gewoonlijk naar de zeekant bevindt, is een rechthoekige aan de lange zijde van het huis gebouwde, overdekte gang, van stenen en aarde, die 6 tot 8 ellen lang en daarbij zo laag is, dat men er, inzonderheid vooraan en van achter, alwaar men van boven inklimt, meer op handen en voeten moet kruipen, dan er gebukt doorgaan. Deze lange gang keert de wind en kou zo goed af, dat de hitte voor een Europeaan bijkans onverdraaglijk wordt. De dikke lucht trekt door deze gang wel naar buiten;

[334] Onder de vellen ligt ook wel een dunne laag gedroogd gras of mos.

[335] De samengerolde klederen dienen hun tot hoofdkussens. Zelden hebben zij een kussen van vellen, dat met gras of mos gevuld is.

[336] Dat deze gewoonte, waarvan de schrijver (verderop) schrijft, in het noordelijk gedeelte van Groenland heerst, is volstrekt buiten alle twijfel. In het zuidelijk gedeelte van Groenland kan zulks wellicht anders zijn; iets zekers daarover heb ik nimmer kunnen vernemen. Evenwel heb ik van verschillende lieden, die lang in het noordelijk gedeelte van Groenland leefden, het vermoeden gehoord, dat deze gewoonte in het gehele land heerst.

[337] De schrijver noemt deze bank de zijdebrits.

[338] De traan, die de Groenlanders in handlampen branden, wordt niet gebrand; maar het spek smelt in de warmte vanzelf tot traan, waarom die dan ook zulk een reuk niet geeft, als onze traan, of onze grovere soorten van olie.

[339] Zij hebben, namelijk, slechts korte broeken aan.

maar de reuk van het veelvuldige, vaak half bedorven vlees, dat boven de lampen gekookt wordt, van andere onreinheden en vooral van de pisbakken, die gewoonlijk dicht aan de ingang staan, en waarin huiden, om ze te looien, geweekt worden, is echter voor een Europeaan nauwelijks uit te houden. De Denen hebben vaak deuren aan de uitgang van de gang, en soms ook wel een stookplaats naast de gang, alwaar over een kolenvuur in koperen of metalen ketels gekookt wordt; maar over de lampen koken zij in ketels van talksteen. Naast hun woonhuizen hebben de Groenlanders kleine voorraadhuizen, evenals bakovens, van stenen gebouwd, waarin zij vlees, spek, gedroogde vis enz. ophangen. Wat zij in de winter vangen, wordt in de sneeuw bewaard. Dicht bij de woningen worden ook de vaartuigen omgekeerd op palen gelegd, en daaronder het jachttuig en veldwerk opgehangen. In september bouwen de Groenlanders hun huizen, of herstellen deze, betrekken ze omstreeks St. Michael, en in maart, april of mei, al nadat de sneeuw vroeger of later smelt en hun daken dreigt te doorweken, begeven zij er zich vrolijk uit en wonen alsdan in tenten. Overal aan de kusten vindt men huizen, en indien men het getal der inwoners naar het aantal huizen, waarin niet zelden bij de 50 mensen wonen, kon beoordelen, dan moest Groenland een zeer volkrijk land zijn. Maar de Groenlanders beminnen een ongestadig leven en trekken gewoonlijk in de zomer het land rond; waar nu zulk een hoop door de winter wordt overvallen, of waar zij in de zin krijgen er de winter door te brengen, daar bouwen zij zich huizen, als zij die niet vinden, en een huis, dat een winter bewoond is, kan verschillende jaren leeg staan, totdat het een anderen volkshoop invalt, zijn woning daarin te vestigen. De tenten zijn tweeërlei, namelijk vaste, dat zijn de zodanige, die een vaststaande zomerwoning opleveren, en dezulke, die de Groenladers op hun reistochten opslaan, en die vaak van de avond tot de morgen, of immers slechts een zeer korte tijd staan, en daarom reistenten[340] worden genaamd. Bij de eerste wordt de tentplaats, die genoegzaam ovaal is, door een wal van stenen en aarde op een halve manshoogte ingesloten. Vooraan, alwaar de ingang is, worden 2 palen van een weinig meer dan een manslengte zodanig in de grond gestoken, dat zij zich enigszins tegen het binnenste van de tent buigen. Deze palen zijn met een houten beugel of een enigszins naar boven gebogen dwarsbalk verbonden, en vormen de ingang van de deur. Op deze beugel en op de wal wordt het eerst de hoofd-tent-stang gelegd, die iets dikker is, dan de overige tentstangen, en is de eigenaar van de tent rijk, bovenaan met een gedraaide, rood gekleurde knop wordt versierd, stekende het bovenste einde van deze stang wat uit. Hiernaast worden ten minste 8 of 10 stangen, met het ene einde op de beugel, met het andere einde in een zich verspreidende richting op de wal gelegd en aan de beugel vastgebonden. De beide uiterste stangen worden in de voortgezette richting van de beugel opgelegd, en daar het deze anders aan een vast rustpunt op de beugel ontbreken zou, door een daarop gespijkerde riem gestoken. Voor de ingang van de deur hangt een netjes genaaide, met rood of blauw laken en witte linten of strikken versierd gordijn van dunne darmen, die de koude lucht tegen gaat, maar genoegzaam licht laat doorschijnen. Voor de ingang worden twee lage palen, die insgelijks met een beugel voorzien zijn, in de aarde gestoken. Op deze beugel rusten twee vrij zware stangen met het ene einde; het andere einde daarvan is met een riem, bijna zo lang als de ingang van de deur breed is, verbonden, welke riem, achter de ingang van de deur, op de tentstangen ligt. Deze beide stangen dienen, om vlees, laarzen, en wat dies meer zij, op te hangen. Op de tentstangen, die een ruimte, ongeveer van de gedaante van een halve stompe kegel insluiten, wordt een van zeehondenvellen aan een genaaid dek, met de ruige of harige zijde naar binnen, en over dit een tweede dek van dezelfde soort gelegd. Het eerste, dat bij de rijken vaak dubbel, en waarbij, in dit geval, het binnenste vaak van rendierenvellen is, bedekt slechts de inwendige ruimte van de tent; maar het laatste steekt boven, en nog meer aan de beide zijden, vrij ver uit, en vormt, als het ware het voorhuis, alwaar allerlei voorraad en het kwalijk ruikend vaatwerk bewaard worden. Regent het, dan wordt de ruige of harige zijde van het buitenste dek naar buiten

[340] De volgende beschrijving van een tent, die in veel opzichten geheel en al van die afwijkt, die Cranz er van geeft, en anderen na hem geven, is ingericht naar een in Groenland vervaardigd model.

gekeerd, opdat de regen er des te beter zou kunnen aflopen; maar als de zon schijnt, dan wordt de vleeszijde naar buiten gekeerd, opdat de hitte van de zon de haren niet los zou maken. De benedenrand van het dek wordt met mos gevuld en met grote stenen bezwaard, opdat de wind de tent niet zou omverwerpen, Bij winderig weer wordt er nog een stuk zeehondenvel, aan de windzijde, aan de voor de ingang staande stelling vastgemaakt. De brits is nagenoeg als in de huizen, bestaande de onderlaag uit blokken, twee aan twee met een daarover gespijkerd stuk hout aan elkaar verbonden. Op deze onderlaag liggen planken, en daarop een tapijt van zeehondenvellen. Deze brits grenst aan de achtergrond van de tent, naar welke kant de bewoners, als zij slapen, de voeten keren. Voor de brits staan de lampen, waarover echter zelden gekookt wordt; dit geschiedt in de zomer gewoonlijk onder de vrije hemel met hout, en in koperen of metalen ketels. Elke familie heeft meestal haar eigen tent; evenwel wonen ook vaak twee huishoudingen bijeen, en de eigenaars nemen soms ook wel hun arme bloedverwanten in, zodat er niet zelden 20 mensen in een tent kunnen wonen, In de hoeken van de tent plaatst de huisvrouw, die al haar sieraden slechts in de zomer laat zien, haar huisraad, en wat dies meer zij, en hangt er een met allerlei figuren benaaid dek van wit leer voor, waaraan zij haren spiegel, haar linten en haar naaldenkussen hecht. Alles is in de tenten veel zindelijker, dan in de huizen, en daarom ook het verblijf daarin voor een Europeaan veel verdraaglijker. De reistenten zijn slechts daarin van de vaste tenten onderscheiden, dat zij geen wal hebben, maar het onderste einde van de stangen op de bodem rust.

[Hun kleding.]
Hun klederen vervaardigen de Groenlanders uit rendier- zeehonden- en vogelhuiden. De rok of pels, gewoonlijk van zeehondenvel, is vooraan niet open; maar, aan alle kanten, tot aan de kin toegenaaid, (waarom zij die over het hoofd naar beneden trekken, nadat zij er tevoren de armen doorgestoken hebben) en met een kap voorzien die zij, bij koud of nat weer, over het hoofd halen. De broeken van zeehonden - of dunharig rendierenvel, zijn boven en beneden kort. De kousen zijn vervaardigd uit gladde vellen van ongeborene of jonge zeehonden. De schoenen, van glad, zwart toebereid zeehondenleer, zijn bovenaan met een door de zolen getrokken riem vastgebonden, hebben geen achterhielen, en de zolen staan, voor en achter, twee vinger breed omhoog. Eveneens zijn de laarzen, waaraan de naad van voren is, gemaakt. In de schoenen en laarzen wordt droog gras gelegd, om zacht en droog te gaan. De vogelpelzen zijn, om zo te zeggen, de hemden van de Groenlanders. Zij dragen de vederen binnenwaarts. De pelzen van rendieren dragen zij ook met de haren binnenwaarts, en daarover ook nog wel een pels van dunharig rendierenvel. Deze rendierenpelzen ondertussen zijn nu ten uiterste zeldzaam. Gewoonlijk zijn pels en broek ruig; slechts in de zomer en bij de grootste staatsie gebruikt de Groenlander ook wel gladde pelzen en broeken. De zoom is met verschillende smalle en brede, en de naden zijn met smalle strepen van rood en wit hondenleer bezet. Voor het overige ziet men de mannen veelal in Deense matrozendracht; de vrouwen, daarentegen, blijven bij haar nationale dracht, diegene uitgezonderd, die met Denen gehuwd zijn. De pels van de mannen reikt in de zomer korter, in de winter langer, ongeveer tot op de halve dij en sluit niet vast aan. De broeken komen tot op de knieën; in de winter zijn zij ook langer, daar zij alsdan over de laarzen heen vast geregen worden. De kousen, die tot aan de broeken reiken, zijn bovenaan met pelswerk versierd. Wanneer de mannen op zee varen, dan trekken zij een waterpels van glad, zwart zeehondenleder, die het water afhoudt, onder deze pels, en over de klederen, ook wel een hemd van gedarmte aan, om zich des te beter warm te houden en het water af te keren. De kleding van de vrouwen is slechts daarin van die van de mannen onderscheiden, dat de pels een groter kap en ‘s zomers kortere mouwen heeft, beneden niet stomp afloopt, maar voor en achter met een van de heupen neerhangende, aan de spits afgeronde klap voorzien is en wat nauwer sluit; dat de broeken enigszins korter, de kousen, daarentegen, langer zijn, en dat er over het geheel genomen, meer versierselen aan gemaakt zijn. Zo zijn de mouwen en broeken niet alleen

aan de zomen met strepen, maar ook in de lengte met verschillende strepen bezet; de zoom van de pels is wel met zeven smalle en brede strepen van gekleurd leer, ruig zeehonden vel, de onderste van rood of blauw laken, en nog bovendien met een ik weet het niet duidelijker uit te drukken guirlande van gekleurde glasparels bezet. De schoenen en laarzen zijn veelal van wit, geel of rood leer, de naden netjes genaaid en soms ook bezet met glasparels. Moeders en kindermeiden dragen een pels, die zo ruim is, dat men het kind, dat voor het overige niets van wieg en zogenaamde luren weet, bijna geheel naakt er in kan steken. Opdat het er van onder niet zou doorvallen, binden zij de pels met een gordel, die vooraan met een soort van gesp of knoop voorzien is, om het lijf vast. De mannen dragen het haar kort, aan alle kanten neerhangende en van voren afgesneden; de vrouwen, daarentegen, snijden het niet af behalve bij de diepste treurigheid, en wanneer zij volstrekt niet willen huwen, maar binden het in een grote knot, waarboven nog een kleiner staat, over de schedel samen. Daartoe bedienen zij zich meestal van een fraai lint, dat ook soms met glasparels voorzien is. De rijken binden soms een bont linnen of zijden doek om het voorhoofd, maar zo, dat de haarvlecht, als het grootste sieraad, niet bedekt wordt. In vorige tijden was het vrouwelijke geslacht, om recht bevallig te zijn, getatoeëerd. De moeder verrichtte deze kunstbewerking aan de dochter, uit vrees, dat deze anders geen man zou bekomen, reeds in de kindsheid; zij doornaaide haar, namelijk, de huid in het aangezicht, aan handen en voeten met een met roet zwart gemaakte draad, terwijl alsdan het roet, wanneer de draad werd uitgetrokken, in de huid achter bleef. Nu vindt men slechts zelden bij oude vrouwen sporen van deze bijna geheel verdwenen gewoonte. Hun, gewoonlijk, gelijk wij reeds gemeld hebben, zeer dunne baard, laten de mannen deels staan, deels rukken zij die met een mes af.

[Hun voedsel.]
Rendierenvlees is het meest geliefkoosde voedsel van de Groenlanders; het valt hun echter niet vaak ten deel, daar, sinds zij schietgeweren bekomen hebben, de rendieren zeldzamer geworden zijn. Hun beste voedsel is daarom het vlees van de zeedieren, zeevissen en zeevogels, maar bijzonder van de zeehonden; op landvogels en hazen zijn zij niet zeer gesteld. Enige soorten van bessen, wortelen en kruiden, alsook zoete zeetang eten zij wel; maar de eerste meer tot verfrissing, dan tot voeding, en het laatste (een soort uitgezonderd, die tot verversing genoten wordt slechts in geval van noodzakelijkheid, wanneer het aan ander voedsel ontbreekt.) Een soort van stint (Augmarset) dient, in de open lucht gedroogd, de Groenlanders tot brood en toespijs. In mei en juni vangen zij deze vis, die dan in een verbazend grote menigte voorhanden is, vaak in weinige uren gehele booten vol, en hangen die in leren zakken tot wintervoorraad op. Kop en schenkels van de zeehonden halen zij ‘s zomers van onder het gras, en gehele zeehonden in de winter van onder de sneeuw tevoorschijn. Het zo doorvroren en half bedorven vlees noemen zij mikkiak en nuttigen het met de meeste graagte. Het overige vlees van de zeehonden, alsook het vlees van de witvissen[341] en van andere zeedieren, gelijk ook zeevogels en kleinere vissen koken zij; maar de grotere vissen, zoals heilbot, kabeljauw enz., snijden zij in smalle moten, die in de zon gedroogd en rauw gegeten worden. De ingewanden van de kleinere dieren eten zij, zonder die verder te reinigen, dan dat zij ze tussen de vingers uitdrukken. Wat zich in de maag van de rendieren bevindt, levert, gelijk ook de ingewanden van de sneeuwhoenders (rijpers), met verse traan en bessen vermengd, een lekkernij voor hen op. Berenvlees, de staart en de huid van walvissen behoren ook tot hun beste gerechten; het overige vlees van walvissen, daarentegen, genieten zij slechts in geval van nood. Verse, rotte en half uitgebroeide eieren, kraaibessen en Angelikastengels zamelen zij in een met traan aangevulde zak van zeehondenvellen ter verversing in de winter op. De traan dient hun daarom tot het inmaken; op een andere wijze gebruiken zij die niet. Spek nuttigen zij juist ook niet,

[341] Een klein soort van walvissen.

behalve soms een stukje bij de droge Angmarsat. Vers vlees eten zij ook niet rauw, behalve soms op de jacht, wanneer het hun aan gereedschap of tijd om te koken ontbreekt. Hun drank is water, en opdat dit des te koeler zou zijn, leggen zij er veelal ijs of sneeuw in.

Afbeelding uit de 'Historie' van David Cranz.

[Hun vaartuigen.]
De vaartuigen van de Goenlanders bestaan uit een ligt houten geraamte, dat met zeehondenvel overtrokken is. Deze lederen boten[342] zijn tweeërlei, namelijk kleine, voor een man, die inzonderheid tot de vangst van zeehonden gebruikt worden, en grote, die tot het vervoeren van have en goed en voor de vrouwen bestemd zijn. De kleine boot, kajak, mannenboot genaamd, is 8 tot 9 ellen lang, van voren en achteren spits, in het midden ongeveer ¾ ellen breed, en nauwelijks een halve el hoog. Op de lichte kiel liggen dunne dwarslatten, waarop twee, lichte planken of houten schutborden, die de zijden van de kaják vormen, met de kant rusten, en

[342] De volgende aanmerking van prof. B THORLACIUS in zijn uit de Oud-Scandinavische in de Deense taal vertolkte THORGILS, kaldet ORRABEENS STIFSONS, Historie (Geschiedenis van THORGIL, genaamd o-s stiefzoon) in de schriften van het Scandinavisch letterkundig genootschap 1809, blz. 287, alwaar van de Groenlandse vaartuigen gesproken wordt, zal wellicht voor taalonderzoekers niet onbelangrijk zijn. In de oude Scandinavische taal werden deze lederen booten hudkeipr, van hud, cutis (huid of vel), en van keipr, (roeibank) genaamd. Bij CICERO vind men epicopus, dat een kleine vissersboot betekent.

waarop weer lichte dwarshouten liggen. Dit houtwerk is met visbeen verbonden, en de gehele boot aan alle kanten, boven en beneden, met zeehondenleer overtrokken. De beide spitse, enigszins omhoog staande einden, zijn, ter bevordering van sterkte, van onderen met benen lijsten voorzien, gelijk ook de punten daarvan met dergelijke knoppen. In het midden van de kajak is een ronde opening, waardoor de Groenlander naar binnen kruipt, zich op de met weke vellen bedekte latten neerzet, en de benedenzoom van de waterpels, die aan gezicht en handen vast toegesnoerd is, meer dan een vingerbreedte om de opening van de zich voor hem bevindende rand (van hout of been) zo vast aantrekt, dat er geen water kan indringen. De roeispaan is van stevig hout, nagenoeg 3 ellen lang, heeft aan beide einden een dun, ongeveer 3 vingers breed blad, dat met benen lijsten omgeven is. Deze roeispaan grijpt de Groenlander met beide handen in het midden aan, slaat daarmee aan beide zijden in het water, en kan op deze wijze in een dag 10 tot 12 en meer mijlen afleggen. In de kajak vreest hij niet snel een storm; want zolang een schip het marszeil kan voeren, drijft hij als een zeevogel over de golven heen, en indien er ook een golf over hem heen slaat, komt hij evenwel weer te voorschijn. Dreigt een golf hem omver te werpen, dan houdt hij zich met de roeispaan rechtop; slaat hij evenwel om, zo doet hij onder het water een zwaai met de roeispaan en richt zich weer op. Evenwel kan niet elke Groenlander deze vaardigheid aanleren; vandaar ook, dat menigeen het leven er bij verliest, wanneer hij kantelt. Verliest hij de roeispaan, dan is het gewoonlijk met hem gedaan, indien er niet iemand in de nabijheid is, die hem te hulp komt. Europeanen leren bijna nooit, ten hoogte slechts bij stil weer en waar geen golven gaan, in de kajak varen; deze vaardigheid moet in de jeugd verworven worden.

De grote boot, Umiak, vrouwenboot, is 14 tot 18, ook wel meer ellen lang, ongeveer 2 tot 2 ½ ellen breed en in het midden 1 ½ el diep, voor en achter spits toelopende en beneden plat[343]. Het houtwerk bestaat uit lichte, bijna 3 vingers brede latten. Op de kiel liggen, in kepen, dwarshouten, en op deze, aan beide zijden van de kiel, 2 boogsgewijze latten, die in de voor- en achtersteven met de kiel samenlopen en de benedenrand van de zijden van de boot vormen. Op deze beide zijdelatten zijn palen opgericht, die in de bovenrand van de boot, die aan beide zijden iets hoger is, gevoegd zijn, en boven iets verder uit elkaar staan, waardoor de boot boven breder dan van onder wordt. Door deze palen gaat aan beide zijden, evenwijdig met de benedenrand en een goede el daarboven, van steven tot steven, een lat, waarop zich de roeibanken bevinden, die, naar de lengte van de boot, 8 tot 12 in getal zijn. De latten, die de bovenrand vormen, lopen niet met de steven samen; maar rusten op een daarop vastgemaakt plankje, en staan voor en achter ongeveer 2 ellen boven de steven uit. Deze einden, die echter gewoonlijk met een dwarsbalk verbonden zijn, dienen tot handvatsels, om de boot op te lichten, aan land te trekken enz.[344]. Achteraan is een kleine bank gemaakt voor de stuurman en vooraan bevindt zich een dwarshout, waardoor een steng met een opgespannen zeil gestoken kan worden. Dit geraamte, waarvan de delen overal met visbeen, gedeeltelijk ook met houten pennen (ijzeren spijkers zouden roesten en de roest het bootvel doorvreten) verbonden zijn, is van onder en aan de zijden met zeehondenleer overtrokken. De roeispanen zijn kort, met brede bladen, die benen randen hebben, en met riemen aan de rand van de boot vastgemaakt zijn. Met het zeil, dat gewoonlijk uit gedarmte of ook wel van linnen bijeen genaaid is, kan slechts voor de wind gezeild worden. De ra zit rechthoekig aan de bovengenoemde steng vast. In deze boten, die gewoonlijk door vier vrouwen geroeid worden, varen de Groenlanders met hun tenten, hun huisraad en hun gehele bezitting, 100 tot 200 mijlen naar het noorden en zuiden. De mannen varen daarnaast in de kajak, beveiligen hiermee de boot voor grote golven en houden die, in geval van nood, door de rand aan te vatten, rechtop. Gewoonlijk varen zij in zulk een boot, die vaak nog met 10 tot

[343] Geheel plat is die toch niet altijd, even zo min als de kajak; want de kiel gaat bij enigen vanwege haar dikte dieper, dan de benedenrand van de zijden van de boot, en het onder de kiel gespannen vel in de bodem van het vaartuig vormt dan altijd een, zekerlijk zeer stompe, hoek.

[344] Aan de slechtere vrouwenboten ontbreken deze handvatsels.

20 mensen beladen is, 6 mijlen op een dag[345]. Bij elk nachtleger ontladen zij, slaan hun tent op, trekken de boot op het land en werpen die om. Kunnen zij te water niet verder komen, dan dragen 6 of 8 van hun de boot op hun hoofden over land in een beter water.

Afbeelding uit de 'Historie' van David Cranz.

[Hun waterjacht.]
De zeehond is voor de Groenlanders, wat het rendier voor de Laplanders is, de hoofdbron van hun welvaart; zonder die kunnen zij niet bestaan. Met het vlees van de zeehond voeden zij zich; terwijl zij zich met de huid daarvan kleden, en daarmee hun woning bedekken; het spek daarvan verschaft hun licht en warmte. De zeehond voorziet hun daarom van de noodzakelijkste behoeften. Behalve deze dragen verschillende zeevogels, de walvis en Narval, maar bijzonder de witvis daartoe bij. Het vlees van de laatste levert een smakelijke spijs op, en inzonderheid

[345] Volgens Wormskjold, die in het jaar 1812 Groenland doorreisde, in latere tijd de Russische kapitein V. Kotzebue op zijn ontdekkingsreis vergezelde, en zich, volgens de laatste door hem ingezonden berichten, op de Sandwichs- eilanden ophield, is voor een vrouwenboot, die 14 tot 16 ellen lang, met een stuurman en 4 roeivrouwen bemand, en, behalve 2 of 3 reizigers, met een gewicht van meer dan twee schipponden beladen is, een gewone dagreize, in stil water en binnen de scheren, 9 mijlen en daarover; maar dan is de boot ook niet zwaar beladen.

gebruiken zij de ingewanden van deze vis tot venster- en tentgordijnen, alsook de pezen daarvan, die zich zeer fijn laten splitsen, tot garen. De waterjacht is daarom de eerste tak van bestaan, en alles, wat daarmee verbonden is, de hoofdbezigheid van de Groenlander. Deze is drievoudig: de zeehondenvangst, de vogelvangst en de walvisvangst. De zeehondenvangst, als de hoofdzaak, is weer drieërlei: de vangst met de blaas, de klopjacht en de vangst op het ijs. Tot de zeehondenvangst met de blaas, die de Groenlanders afzonderlijk, ieder voor zichzelf, ondernemen, om een grotere soort van zeehonden te vangen, bedienen zij zich van de volgende werktuigen die zeer kunstig en doelmatig ingericht zijn.

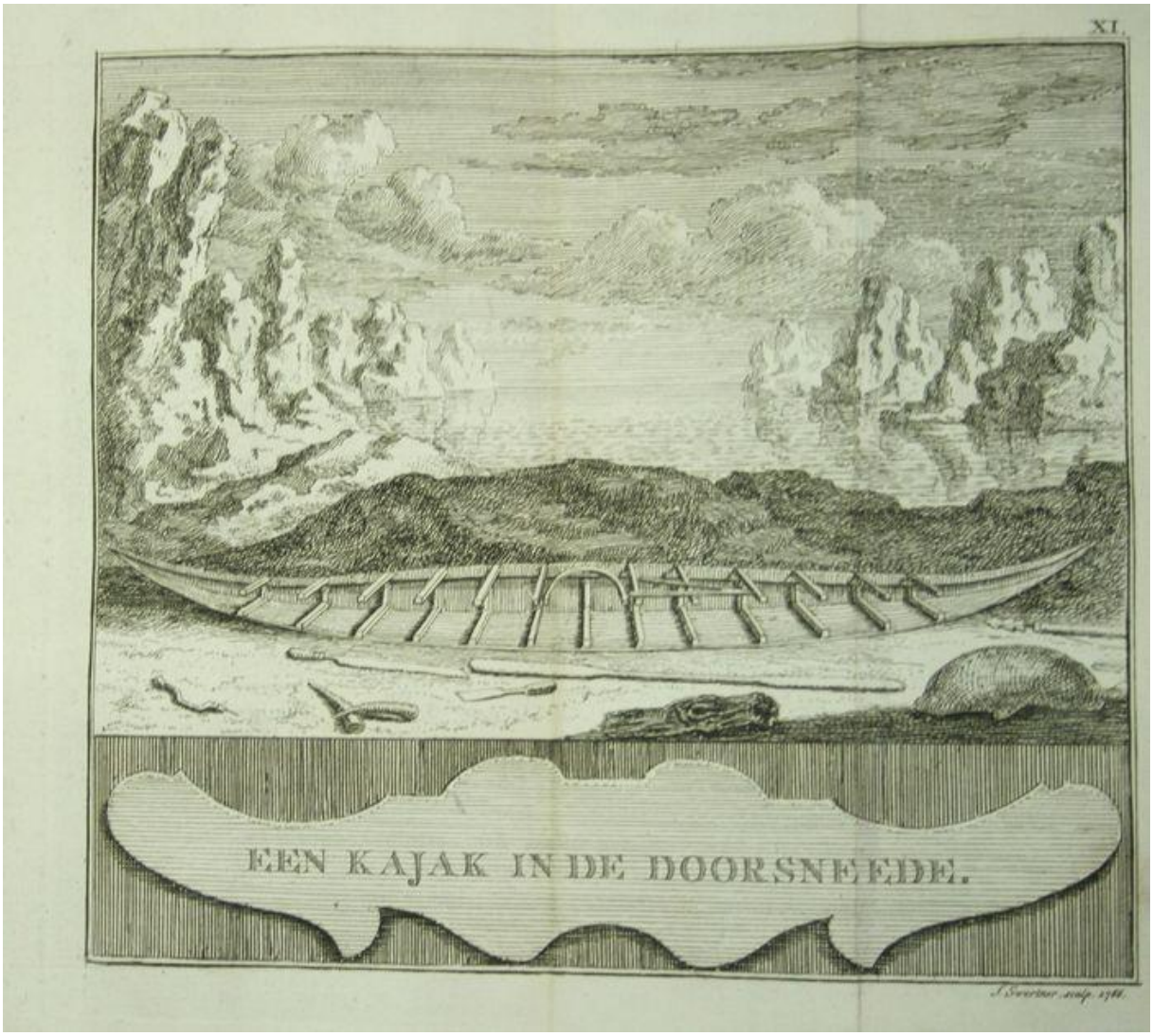

Afbeelding uit de 'Historie' van David Cranz.

1. De harpoenpijl is uit verschillende stukken samengesteld, daar de zeehond die anders in stukken zou slaan. In de ongeveer 3 el lange en 1 ½ tot 2 duim dikke schacht steekt vooraan een benen pen, die nagenoeg een span lang, en in zo'n wijze aan de steng gebonden is, dat zij er uit schieten kan. Op deze pen steekt de benen harpoen, een goede halve span lang, met dubbele weerhaken en een ijzeren spits van een duim breedte. Aan de harpoen hangt de 8 tot 9 vademen lange vangriem, welks ander einde aan een blaas is vastgehecht. Deze riem door middel van een benen ring, waarin een benen stift in het midden van de schacht zit, zodanig aan deze vastgemaakt, dat hij ligt daarvan los laat. De blaas, het samengenaaide vel van een kleine zeehond, heeft 2 met benen stoppen voorziene gaten, om die op te blazen. Bij het opblazen neemt de Groenlander de stop in de mond, om die er dadelijk met de tong voor te kunnen

schuiven, opdat de lucht niet uit de blaas zou gaan. Naderhand maakt hij de stop behoorlijk met de handen vast. De pijl wordt niet uit de hand geworpen, maar, ten einde aan de worp grotere nadruk te geven, op een werpplankje gelegd, dat ongeveer een el lang, vooraan vier duim en achteraan een duim breed is. Aan het voorste einde zijn, aan weerszijden, kerven gesneden, om het met de voorste vinger en duim vast te kunnen omvatten. Pennen aan de schacht passen in gaten op de oppervlakte van dit plankje, dat de Groenlander, bij het werpen, in de hand houdt.
2. De grote lans bestaat uit een, ongeveer 2 ½ el lange, in het midden 2 ½ tot 3 duim dikke schacht, in welk voorste einde een daaraan vastgebonden benen stift met een spits ijzer zonder weerhaken steekt. Stift en ijzer tezamen zijn ongeveer ½ el lang. Deze spits schiet uit de schacht, wanneer de lans treft. In het midden van de schacht is, aan beide zijden, een benen stift gemaakt, waarachter, bij het werpen, de voorste vinger en duim liggen.
3. De kleine lans is, zonder de spits, bijna 1 el lang. In het voorste einde, dat dikker dan het achterste is, is een smalle ijzeren kling, rijkelijk ½ el lang vastgemaakt.
Dit vangtuig is met knopen tussen riemen die over de kajak gespannen zijn, aan de rechter zijde van de kajak vastgemaakt, en ligt met de spitsen tussen twee benen stiften, die naar voren op de bovenvlakte van de kajak zijn aangebracht. Voor de Groenlander ligt de opgerolde vangriem in een benen ring, achter hem de blaas. Eén benen stift daaraan vat onder een over de kajak gespannen riem 2 van achter op de kajak aangebrachte benen stiften verhinderen, dat de blaas er afvalt. Wanneer nu de Groenlander, zodanig toegerust, een zeehond gewaar wordt, zo ziet hij er eerst naar, of alles aan de harpoenpijl, bijzonder de vangriem, in behoorlijke orde is, zoekt vervolgens onbemerkt de zeehond, tot op 4 of 6 vademen afstand, te naderen, grijpt de harpoenpijl met het werpplankje, en houdt, terwijl hij de pijl op de zeehond werpt, de roeispaan in de linker hand. Treft de harpoen tot over de weerhaken, dan glijdt die van de schacht, en de vangriem wikkelt zich af. De Groenlander stoot op hetzelfde ogenblik de blaas in het water; want de zeehond gaat, zodra hij zich getroffen voelt, als een pijl naar de grond. Nu legt de Groenlander het werpplankje en de op het water drijvende pijlschacht op derzelver plaats, en grijpt de grote lans, om deze de zeehond, zodra hij zich laat zien, in het lijf te werpen. Vaak trekt deze de blaas, hoewel zij 1 ½ centenaar dragen kan, onder het water; maar mat zich zodanig daaraan af, dat hij spoedig weer naar boven moet komen, om lucht te scheppen. Zodra hij nu boven komt, werpt de Groenlander hem de lans, die er dadelijk weer uitgaat, daar de spits geen weerhaken heeft, in het lijf, en herhaalt dit, totdat de zeehond geheel afgemat is, die hij dan met de kleine lans ten volle doodt. Vervolgens stopt bij alle wonden dicht, om het bloed te behouden, dat opgenomen en waaruit soep gekookt wordt, blaast de zeehond tussen vel en vlees op, om hem des te gemakkelijker met zich te voeren, en bindt hem aan de kajak vast. Bij deze vangst is de Groenlander aan de grootste gevaren blootgesteld. De riem kan zich, bij het snelle aflopen, verwikkelen, en aan de kajak blijven hangen, terwijl alsdan de zeehond deze ligt omrukt en onder het water voortsleept; of de halfdode zeehond kan nog gaten in de kajak bijten, wanneer deze hem te nabij komt. In beide gevallen is de Groenlander meestal verloren.
Tot de klopjacht bedienen de Groenlanders zich van de werppijl. De schacht daarvan is genoegzaam 2 ½ ellen lang. Vooraan steekt daarin een ½ el lang, rond, 1 vinger dik, in plaats van weerhaken, tweemaal gekerfd ijzer, dat, zodra de pijl treft, uit de schacht schiet, maar doormiddel van een korte riem aan het midden daarvan blijft hangen. Van achteren aan de schacht bevindt zich een blaas, opdat de zeehond zich daaraan afmatte. Wanneer de kleinere zeehonden zich in de herfst naar de zee-engte begeven, beletten de Groenlanders, die dan in menigte met elkaar verenigd zijn, hun de doortocht, jagen hen, met geschreeuw en stenen te werpen, onder het water, opdat zij, daar zij het niet lang, zonder lucht te scheppen, kunnen uithouden, zich zouden afmatten, en eindelijk zolang boven blijven, totdat hun vervolgers hen omringen en met de werppijlen treffen kunnen. Soms vluchten de zeehonden aan land, alwaar zij dan door vrouwen en kinderen met stenen en knuppels ontvangen en van achter door de mannen doorstoken worden. Deze jacht is voor de Groenlanders zeer vermakelijk en levert ook

zoveel op, dat een man op een dag 3 tot 10 zeehonden voor zijn aandeel bekomen kan. De zeehondenvangst op het ijs is, bijzonder in de Diskobocht, alwaar de zeeboezems in de winter gewoonlijk met vast ijs belegd zijn, gebruikelijk. De Groenlanders loeren op de zeehonden, wanneer zij bij de door hen in het ijs gemaakte luchtgaten komen, om lucht te scheppen, en doden hen dan met de harpoen, die aan een stok steekt. De aan de harpoen vastgemaakte vangriem houden zij in de hand. Zelden ontgaat de jager zijn buit, en een man kan, op deze wijze, op een dag wel tien zeehonden vangen. Met een aan het andere einde van de stok vastgemaakte houwijzer wordt het gat in het ijs groter gemaakt, en de zeehond er uitgetrokken. Een ander soort van vangst is die met de lange stang, die door twee personen verricht wordt. Naast het luchtgat wordt er een gat in het ijs gehouwen, dat groot genoeg is, om duidelijk daardoor onder het ijs te zien. Een van de vangers legt zich, op een slee, op de buik neer, en bedekt zijn hoofd van boven, opdat het licht hem niet zou hinderen, onder het ijs te zien. In de ene hand houdt hij het beneden einde van een ongeveer drie vademen lange stang, waaraan de harpoen steekt, boven het luchtgat, in de andere hand het einde van de vangriem. De andere vanger staat zeer stil bij het luchtgat, en houdt de stang in een rechte richting daarboven. Nu begint de eerste te fluiten, waarop de zeehonden, die zeer nieuwsgierig zijn, voor de dag komen. Op de behoorlijke tijd geeft hij een teken, de staande vanger stoot toe, en gewoonlijk is de nieuwsgierige zeehond doorstoken! Ook schieten de Groenlanders vele zeehonden, wanneer die op het ijs liggen en slapen. Wil men in deze soort van vangst welslagen, dan moeten er vele zeehonden in de zeeboezem voorhanden zijn, de lucht helder, en de kou niet sterk zijn, daar de zeehonden anders niet graag tegen het ijs opkruipen. Ook moet er geen half bevroren sneeuw op het ijs liggen, daar deze knapt als men er over loopt; pas gevallen sneeuw daarentegen bevordert de vangst, waarbij men op deze wijze handelt. De Groenlander bindt zijn kogelbus aan een kleine slee, waarvan de boen niet met schenen[346] belegd, maar met ruige vellen over trokken zijn, en waarop een kleine toestel is gemaakt, ten einde een zeil daaraan te kunnen optrekken. Zodra hij nu zijn slapende buit gewaar wordt, houdt hij de honden[347] stil, en nadert zachtjes met de slee de plaats, alwaar de zeehond ligt; bij pas gevallen sneeuw, zonder bevroren korst, kan hij die tot op 100, ook wel tot op 80, maar anders slechts tot op ongeveer 200 schreden afstand, rechtop nabij komen. Alsdan legt hij zich neer, kruipt op knieën en ellenbogen voorwaarts, schuift de slee zo voor zich uit, dat het zeil naar de zeehond gekeerd is, en ziet soms daarover heen, waarachter hij, zonder dat het de zeehond gewaar wordt, kruipt en stil voor de dag komt, om te zien, of de zeehond ook nog stil ligt. Wanneer hij die tot op de afstand van een geweerschot, gewoonlijk 40 tot 50 schreden, genaderd is, dan schiet hij af. Loopt hem het geluk niet tegen, dan kan hij, op deze wijze, 10 tot 12 zeehonden op een dag naar huis dragen.

De Walvisvangst drijven de Groenlanders nu niet meer op hun eigen hand, maar in vereniging met de Denen, met de sloepen en het vangtuig van de handelscompagnie. Hun eigen vangtuig is zo onvolkomen, dat zij, weliswaar, nu en dan een walvis doden; maar hun vangst hun maar al te vaak mislukt. Cranz beschrijft de walvisvangst, zoals die voorheen plaats vond, ongeveer op deze wijze: Wanneer de Groenlanders op de walvisvangst uitgaan, schikken zij zich zo goed mogelijk op, want zij geloven, dat de walvis ontvlucht, of zodra hij dood is, zinkt, wanneer iemand onzuivere klederen, bijzonder die, waarin hij een dode aanraakte, aan heeft[348]. De mannen roeien stout op de walvis los, en werpen hem enige harpoenen, waaraan blazen van grote zeehondenvellen hangen, in het lijf. Deze blazen houden de vis zo zeer op, dat hij niet

[346] Deze schenen of schutborden zijn gewoonlijk van walvisbeenderen.

[347] Honden van een middelmatige grootte, die veel naar wolven gelijken, zijn de enige tamme dieren van de Groenlanders. Zij spannen 4 tot 10 honden voor hun slee, en bedienen zich ook daarvan, om de zeehonden van het ijs naar huis te slepen. Tot de jacht deugen zij niet, behalve om de witte beren in het nauw te brengen. Hun vellen worden tot voering van de klederen gebruikt.

[348] Het is wel mogelijk, dat dit geloof voorheen aldaar heerste; maar nu schikt zich de Groenlander op, daar hij in een grote verzameling van mensen komt, waarin men de slecht geklede schuins aanziet.

diep gaan kan en zich daaraan afmat. Wanneer hij geheel en al is afgemat, dan doden de Groenlanders hem met hun kleine lansen. Bij deze vangst zijn ook de vrouwen in haar vrouwenboten tegenwoordig, en brengen het dode dier aan land, terwijl de mannen, nadat zij hun springpelzen[349] hebben aangetrokken, op de vis en in de zee springen (de pels blaast zich, namelijk, [in] het water zodanig op, dat zij niet zinken, maar, als het ware, in het water staan), het spek afvillen en de baarden uitsnijden. De eigenlijke walvis en de narval worden slechts in het noorden; maar de poolvis en de kleinere vissoorten ook in het zuiden gevangen. De witvis en de andere kleinere walvissen vangen de Groenlanders, évenals de zeehond, met de harpoenpijl, die dan met twee veren van walvisbeenderen, een span lang en 2 tot 3 vingers breed, voorzien is, om aan de worp grotere zekerheid te geven.
Tot de vogelvangst dat is, tot de vangst van de zeevogels, gebruikt de Groenlander de vogelpijl, waarvan de schacht nagenoeg 2 el lang en in het midden bijna 3 duim dik is. Vooraan steekt er een rond, stomp, slechts eenmaal gekerfd ijzer in, dat ongeveer ½ el lang is. Maar daar de zeevogel de worp makkelijk ontwijkt, zo bevinden zich, in het midden van de schacht, 3 of 4 gekromde beenveren, die (ongeveer als wilgentakken om de stam) rondom de schacht geslingerd staan, opdat, wanneer de spits mist, de vogel aan een daarvan gespiesd word. Deze beenderen zijn ongeveer een span lang en met drie kerven.
Van de inlandse tuigen van de Groenlanders tot de visvangst zijn bijzonder hun baardsnoeren merkwaardig. Deze bestaan uit dun gespleten walvisbaarden, die aaneengeknoopt en vaak 200 vademen en meer, lang zijn. Deze snoeren worden bij de visserij op het ijs gebruikt, om een soort van heilbotten[350], die slechts in de Groenlandse zeeboezems zijn aan te treffen, te vangen. De angmarset wordt met korven, die van pezen gevlochten zijn, geschept. De zalm en zalmforellen steken de Groenlanders met een stang, waaraan gekerfde, benen of ijzeren, spitsen zijn vastgemaakt. Ook bouwen zij wel een soort van stenen borstwering in de mond van de rivieren en beken, waar dan de vissen met de vloed over deze wering gaan, maar ten tijde van de eb bijna op het droge terug blijven en makkelijk gevangen worden[351].

[Hun landjacht.]
Tot de landjacht gebruikten de Groenlanders voorheen boog en pijlen, die men echter nu, sinds zij vuurgeweren kunnen krijgen, niet meer ziet. De boog was van dun dennenhout, ongeveer 3 el lang en, om die des te steviger te maken, met visbeen en pezen omwonden. Het snoer was van pezen en de pijl van hout, van voren met een benen spits, die weerhaken had, en achteraan met veren voorzien. De landjacht is voor de Groenlanders meer een vermaak, of een uitspanning, dan dat zij hun juist tot eigenlijk nut verstrekt[352], en bepaalt zich inzonderheid tot

[349] Pelzen van zeehondenvel, die jakken, broeken, kousen, schoenen, handschoenen en mutsen, alles in één stuk, hebben en vast om het hoofd toegesnoerd worden.
[350] Deze vis, waarvan onze schrijver op andere blz. spreekt, heet in het Groenlands Kalleraglik (in het Deens Helleslijnder) en wordt slechts op het ijs, tussen de spleten daarvan gevangen. Een grotere vissoort, die ook in de wateren aldaar gevangen wordt, en in de Groenlandse taal Nettarnak (Deens Hellefisk) heet, vangen de Groenlanders in vrouwenboten met hennipsnoeren, die zich beter laten behandelen, dan de baardsnoeren.
[351] De Denen vangen de riviervissen in netten. Ook is in de laatste tijden de vangst van de zeehonden, zelfs van de witvissen, in netten met een goed gevolg door hen beproefd geworden. Deze vangst gelukt echter de Groenlanders niet heel goed, gedeeltelijk omdat zij er juist niet veel smaak in vinden, en aan hun vanouds af gewone wijze de voorkeur geven, gedeeltelijk ook omdat het hun aan goede netten ontbreekt, die zij niet kunnen aanschaffen.
[352] Bijna alle berichten aangaande Groenland stemmen daarin overeen, dat het te wensen is, dat de Groenlanders de landjacht geheel en al lieten varen en zich alleen op de visserij toelegden. Als een middel, om dit ten aanzien van de gedoopten te bevorderen, hebben enige ambtsbedienden van het handelsbestuur de verschuiving van de avondmaalsviering van april tot in augustus beschouwd, daar de Groenlanders in augustus minder bij het verzuim van de vangst verloren dan in april, welke maand voor hen zeer gewichtig is, en vermits deze godsdienstige verrichting hen nu aanspoort, om hun winterwoningen vroeger te verlaten en daarna hun gewoon rondzwervend leven te leiden.

de rendierenjacht[353] Een groot gedeelte van de zomer brengen velen met vrouw en kinderen op deze jacht door. Zodra zij een hoop rendieren opgespoord hebben, omringen zij die; vrouwen en kinderen jagen hen met geschreeuw en geraas naar engten toe, alwaar de mannen op hen loeren en hen schieten. Zijn zij niet genoeg in getal om de rendieren te omringen, dan steken zij witte stangen, aan welker boveneinde een stuk turf steekt, aan beide zijden van de weg der rendieren in de grond, terwijl deze het niet durven wagen, tussen deze stangen door te sluipen.
De berenjacht is met gevaar verbonden, daar de beer, wanneer men hem niet treft, of hem niet met het eerste schot velt, op de jager losgaat, die dan gewoonlijk verloren is, indien de beer hem bereikt. Men gaat gewoonlijk, als men op de berenjacht is, op deze wijze te werk. Zodra er zich een beer laat zien, dan rijden de Groenlanders hem in hun slee tegemoet, spannen, wanneer zij hem haast op een snaphaanschot genaderd zijn, enige honden van de slee, die de beer tegen houden, terwijl zij zich tot het schot gereed maken. De beer vreest voor de honden, die zeer hevig op hem zijn, maar komt een van hen hem te nabij, dan slaat bij die eensklaps met de poot neer. Nu zoeken de Groenlanders hem in de lenden te schieten, daar hij op deze plaatsen het makkelijkste te doden is. Zelden waagt het een alleen hem aan te tasten, naardien het gevaar te groot is, zo de beer niet dadelijk wordt neergeveld. Intussen is het merkwaardig, dat dit verscheurende dier voor de zweep vreest. Zo was, voor enige jaren, een jager, waarvan de slee beter bespannen was, dan die van hen, die hem vergezelden, dezen vooruitgereden, daar hij vreesde, dat een van hun de beer schieten zou, die hij wenste te schieten. In zijn drift schoot bij hem mis. De beer ging woedend op hem los en wierp hem onder de voet. De overige jagers, die ondertussen nabij genoeg waren gekomen, wilden de beer schieten, terwijl hij op hun kameraad indrong; maar een oude Groenlander hield hen daarvan terug, liep ijlings toe, en gaf de beer enige houwen met de hondenzweep. De beer nam de vlucht, en de eerste jager kwam met de schrik en enige lichte beten in de arm vrij.
De vos vangen de Groenlanders (alleen vanwege het vel) levend in stenen vallen. Zodra de ene stang aanroert, waaraan de lokspijs is vastgehecht, valt de deur, een grote, platte en dunne steen, neer. Het sneeuwhoen (rijper), dat zeer dom is, wordt met geringe moeite in strikken gevangen, met stenen dood geworpen, of geschoten.

[Hun kunstvlijt.]
Van de voortbrengels uit het rijk van de delfstoffen maken de Groenlanders geen gebruik, behalve van de talksteen, waaruit zij, vooral bij Godthaab, lampen en kookketels maken. Het maken van dit huisgereedschap, alsook van hun vaartuigen, van hun jachtgereedschap, van hun klederen en van enige kleinigheden, zoals tabakszakken, brieventassen en wat dies meer zij, getuigen van een goede aanleg tot kunstvlijt en van buitengewoon geduld bij zodanige arbeid.
De mannen houden zich slechts met de vervaardiging van het jachtgereedschap, het houtwerk tot vaartuigen, tenten en huizen en wat dies meer zij, bezig, daar de zeehondenvangst, als de hoofdtak van hun bestaan, bijna al hun tijd en hun krachten vordert; alle overige huiselijke werkzaamheden laten zij aan de vrouwen over. Deze bouwen de muren van de huizen en de wallen van de tenten op, bereiden de vellen, overtrekken de vaartuigen, naaien de klederen enz. Bij al deze verrichtingen wordt de uiterste vlijt aangewend. Het jachtgereedschap en het houtwerk zijn, hoewel enkel op het gezicht, nochtans met de grootste nauwkeurigheid bearbeid, en de delen zeer zorgvuldig met elkaar verbonden. De pelzen, alsook al de uit leer vervaardigde

[353] Het is bijzonder, dat de Groenlanders, hoe zeer zij ook op het vlees van de rendieren mogen gesteld zijn, evenwel het huiselijk gebruik van het rendier geheel en al verzuimen. Zij schijnen slechts in staat te zijn, om honden te temmen; alle andere dieren beschouwen zij als voorwerpen van de jacht, en als nutteloos, voordat zij die van het leven beroofd hebben. Doch dit moet ons minder vreemd voorkomen wanneer men hun neiging en gewoonte, om van verblijfplaats te veranderen, in aanmerking neemt; zij zouden geen tamme rendieren op hun reistochten kunnen nemen, daar deze te water geschieden en geschieden moeten, daar men in bet binnenste gedeelte van het land, en ook vaak aan de kusten, vanwege het ijs en de sneeuw, niet wel kan voortkomen.

stukken, zijn zo duurzaam en netjes genaaid, dat geen bontwerker beter werk leveren, en men zich er geen begrip van maken kan, indien men dergelijke vervaardigde stukken nimmer gezien heeft. De bereiding van het leer, wat een hoofdbezigheid van de vrouwen is, geschiedt met pis, waarin de ruige vellen een korte tijd, om er de vettigheid te doen uittrekken, maar de gladde vellen een langere tijd, ten einde daarvan de haren ook los te maken, geweekt worden. Alle huiden worden vooraf met schelpen of benen schaafmessen afgeschrapt, en de tot kledingstukken bestemde huiden ook dunner geschaafd. Van de tot bootvellen bestemde huiden echter wordt het spek niet geheel afgenomen. De ruwe vellen worden, nadat zij genoeg gelooid zijn, uitgespreid en in de open lucht gedroogd; maar van de andere worden, wanneer de pis er afgelopen is, de haren met een mes afgeschrapt, of, dat de Groenlandse vrouwen gemakkelijker vinden, met de tanden afgerukt. Vervolgens worden zij in zoet water uitgeweekt, en daarna uitgespreid en gedroogd. Hetgeen dat tot kledingstukken zal gebruikt worden, wordt eindelijk tussen de handen gewreven en zacht gemaakt. Moet er een boot overtrokken worden, dan worden de vellen, waarvan de haren afgenomen zijn, naar de grootte van de boot aaneengenaaid, in zeewater geweekt, en vervolgens de boot, terwijl de vellen nog door en door nat zijn, daarmee overtrokken. De naden worden eindelijk met oud zeehondenspek bestreken.
De vangriemen worden rondom de zeehond gesneden, opdat zij de behoorlijke lengte, 8 tot 9 vademen, zouden hebben. Nadat zij gelooid, glad en droog zijn, worden zij met behoorlijk gekookte traan, gewoonlijk met die, die van de lampen afdruipt, wel ingesmeerd. Van zodanige riemen bedienen de Groenlanders zich ook, om de honden voor de slee te spannen, daar deze riemen sterker dan touwen zijn en geen water inzuigen.

[Hun karakter.]
Het karakter van de Groenlanders heeft vele goede zijden[354]. Zij zijn goedhartig, verdraagzaam, openhartig[355], opgeruimd en tevreden. Met goedheid kan men op hen, gelijk op elk vrij mens, veel krachtiger werken, dan met hardheid. Zij leven onderling zeer eensgezind. Haat en twist hoort men zelden onder hen, nog zeldzamer vechterijen; want de afschuw van elkaar te beledigen is hun, als het ware, aangeboren. Wordt iemand gevoelig beledigd, dan daagt hij zijn tegenpartij niet op de vuist maar tot een zingstrijd uit[356]. Hij vervaardigt een lied, waarin hij zijn tegenpartij scherp hekelt, en zingt het, door zijn vrienden ondersteund, voor een grote vergadering op. De tegenpartij antwoordt zingende, insgelijks door zijn vrienden ondersteund. Draagt de eerste, volgens de oordeelvelling van de vergadering, de zegepraal weg, zo heeft hij het recht, om zich het beste van de bezittingen van de overwonnene toe te eigenen, dat de vergadering echter zelden toelaat of gedoogt; maar moet hij voor deze laatsten onderdoen, dan stelt hij zich aan bespotting en smaad bloot. Hun opgeruimdheid openbaart zich in scherts, spraakzaamheid en gezang, dat zij zeer beminnen. Maar men moet hier geen kunstrijk gezang verwachten; hun liederen bestaan uit korte, rijmloze volzinnen, met het betekenloze slotrijm: Amna aja, Aja aja, Ahaha! Dat met het even zo betekenloze trallerallera, en wat dies meer zij, in menige van onze volksliederen overeenkomt.
Weinige volken zijn armer dan de Groenlanders; maar bezwaarlijk zal men een volk vinden, dat ondanks deze armoede, tevredener met hun lot is, dan zij. Zij zijn zeer makkelijk voldaan en nemen wanneer zij gebrek aan zeehondenvlees hebben slechte vis voor lief; en ontbreekt het ook hieraan, dan stilt zeegras hun honger. Een gevolg van deze tevredenheid is hun zorgeloosheid, die hun niet zelden duur te staan komt. Hebben zij voorraad, dan sparen zij niet,

[354] Ik heb heel sterk het vermoeden dat vandaag de dag de karakters heel anders zijn dan vroeger. De Groenlanders zijn op zichzelf staand geworden, de openhartigheid is ver te zoeken en ook de ik-gerichtheid is toegenomen. KJB
[355] Deze openhartigheid zal intussen iets verloren hebben, dat bij een natie, die overigens zo vrij is, als er een zijn kan, maar evenwel onder de dwang des handels leeft, zeer natuurlijk is. Echter zou dit een bewijs zijn, dat de Groenlanders nu verlichter zijn, dan voorheen.
[356] Gevoelige beledigingen werden zeker voorheen, en worden nog wel soms met doodslag gewroken.

en moeten daarom vaak gebrek lijden. In de winter, wanneer de zeehonden dicht aan het land zeldzamer zijn, of drijfijs en ongunstig weer de vangst verhinderen, moeten de Groenlanders van gedroogde vissen leven. De menigte van heilbot, kabeljauw en angmarset, die zich aan de kusten bevindt, kon hun ook een rijkelijke wintervoorraad geven; maar zij zijn bij de visserij zo werkzaam niet, als voor hun eigen welzijn te wensen ware[357]. Onbezorgd voor de toekomst, stellen zij er grotere prijs op, in het beste jaargetijde op rendieren jacht te maken, dan bij een goede vangplaats hun rijkelijk bestaan te zoeken, voorraad voor schrale tijden te verzamelen, en zodoende de kwelling en gevaren van de honger te ontgaan. Gedurende de korte zomer zwerven zij gewoonlijk tussen de rotsen rond, om zich te verlustigen en aan de ijdelheid van hun vrouwen en dochters een offer te brengen[358]. Het weinige rendierenvlees, waarop zij rekening kunnen maken, verteren zij gewoonlijk op staande voet, en brengen zelden iets daarvan mee naar huis. De rendierenhuiden deugen op die tijd weinig en kunnen bijna alleen tot vrouwenbroeken, die niet zeer sterk en enkel een artikel van weelde zijn, gebruikt worden. Zij beminnen de opschik, dat uit de bonte opsiering van hun klederen, tentvoorhangsels enz. blijkt, en houden hun nieuwe kleren zeer zindelijk; maar voor het overige zijn zij in alles zeer morsig[359]. Maar deze onzindelijkheid is een natuurlijk gevolg van hun levenswijze (daar zij altijd met spek en traan omgaan), van hun armoede en van de beperkte ruimte van hun woningen. Zij bezitten veel volkshoogmoed, en geloven, dat geen natie met hen gelijk te achten is. Gelijk de Romein in de voortijd met een trots zelfgevoel zei: ‘Ik ben een Romeins burger’; zo hoort men nu de Groenlander evenzo zeggen: ‘Ik ben een Groenlander’. Wanneer zij iemand zeer genegen zijn en hem iets zeer vleiends willen zeggen, dan heet het: ‘Gij zijt een Groenlander’[360]. Met het hoogste denkbeeld van hun eigen waarde verbinden zij ook het begrip van de voortreffelijkheid van hun vaderland, en geven aan het verblijf tussen hun naakte, onvruchtbare rotsen de voorkeur boven elk ander. Men heeft beproefd, hen op de betere toestand van de Europeanen opmerkzaam te maken; maar zelfs de Groenlanders, die deze nader leerden kennen, die men naar Denemarken voerde, en daar zeer goed behandelde, wensten niets vuriger, dan tot de levenswijze van hun landslieden terug te keren, en waren ten hoogste slechts tot de bekentenis te brengen dat de Europeanen even zo gelukkig waren, als zij. In Kopenhagen vonden zij, dat te weinig hemel en geen behoorlijke koude was. Ook vonden zij de goederen te ongelijk verdeeld, en konden daarin niet toestemmen dat de rijke de armen zijn hulp weigert, dat geheel tegen de gewoonte van de Groenlanders strijdt. Hun kinderen beminnen zij buitengewoon en vergunnen hun de volkomenste vrijheid. Zij maken zichzelf driftig over de Europeanen, wanneer deze hun kinderen straffen, en zeggen, dat die niet verdienen, kinderen te hebben. Even zo zeer verwonderen zij zich, wanneer zij de Europeanen hun dienstboden en ondergeschikten horen uitschelden of beknorren, en zeggen: ‘Gij behandelt uw medemensen, gelijk de Groenlander zijn 0honden’.

---

[357] Dat zij van de riviervisserij, die hun een overvloed van zalm en forellen aanbiedt, nog minder gebruik maken, is natuurlijk, daar deze zo goed niet betaald wordt, als de zeevisserij.

[358] Ook in Groenland beheerst de kwade geest der ijdelheid het vrouwelijk geslacht. Een kleding van schone rendierenvelļen is voor een Groenlandse vrouw datgene, wat het fraaiste optooisel voor onze dames is. Een Groenlands meisje stelt er een eer in, aan een vlug rendierenjager haar band te bieden, en niet weinig verhovaardigt er zich de vrouw op, wanneer zij, in vertrouwelijke gesprekken met haars gelijken, wijd en breed verhaald, hoeveel rendieren haar man reeds geveld heeft.

[359] Ook een bewijs dat opschik en morsigheid makkelijk bij elkaar kunnen gevonden worden.

[360] Zij noemen zichzelf Innuit (in het enkelvoud Innuk), dat in een ruimere betekenis *inwoner, mens* heet. In de vertaling zou daarom wellicht op enige plaatsen met meer juistheid Groenlanders, dan *mensen* staan; maar de schrijver neemt de uitdrukking van Groenlander in een ruimere betekenis. De Europeanen noemen zij Kablunet (in het enkelvoud Kablunak) dat is *buitenlanders*. In een engere betekenis duidt dit woord een *Deen* aan, terwijl zij eigen namen hebben voor die naties, die op de walvisvangst naar Groenland komen. De Noormannen, bijvoorbeeld, noemen zij met een woord, dat een langbaardige beduidt, daar de oude Noorweegse inwoners lange baarden droegen.

Zij zijn niet tot dieverij genegen, zoals sommigen gemeend hebben. De eigenlijke Groenlanders hebben in dit, gelijk in opzicht van elkaar, veel boven de geringere klassen van de Europeanen en de blindelingen[361] vooruit. Ontroven zij ook de Europeanen iets, dan is het een kleinigheid, en deze zeldzame dieverijen worden gewoonlijk slechts door knapen, die wel een weinig brood en een stukje kaars (dat tot hun lekkernijen behoren), een weinig tabak, enige nagelen enz. kunnen wegsnappen gepleegd, terwijl zij geloven, dat het geen zonde is, de Europeanen, waarvan zij gewoonlijk geen gunstig denkbeeld koesteren, iets te ontstelen. In deze slechte begrippen van de buitenlanders worden zij maar al te vaak door de buitensporigheden van de matrozen versterkt. Dat zij van gestrande en daarna verlaten schepen weggenomen hebben, wat zij maar krijgen konden, is niet te verwonderen, daar dergelijke zaken, volgens hun begrippen, zonder heer en meester zijn, en het voorbeeld van de Europeanen hen in dit gevoelen versterkt heeft. Hoe streng, voor het overige van hun begrippen van het recht van eigendom zijn, blijkt daaruit, dat een Groenlander, wanneer hij op een afgelegen eiland een stuk scheepsbouw-hout, of ander hout, dat bij hoogwater aan land gedreven is en hem nuttig kan zijn, vindt, dat echter niet dadelijk wil meenemen, slechts een of twee stenen, tot een teken, dat het een eigenaar heeft, daarop legt, en dan volkomen zeker is, dat niemand het zal wegnemen.
Dat hier van de Groenlanders in het algemeen gesproken wordt, en dat er slechte mensen onder hen zijn, die aan dit afbeeldsel niet beantwoorden, zal zeker niet behoeven aangemerkt te worden; evenwel zijn deze uitzonderingen, met betrekking tot het geheel, slechts weinige, en grove misdaden worden zeer zelden gepleegd, tenzij dan, dat het bijgeloof ook in het spel komt. Dit verleidde de Groenlanders voormaals tot de grootste wreedheden, en verleidt hen nog soms daartoe.

[Hun bijgeloof (Illiseetsok).]
Het geloof aan heksen is in Groenland nog even zo min, als ergens anders uitgeroeid, en is iemand zo ongelukkig, vanwege hekserij in verdenking te komen, zo is hij niet zeker van zijn leven. De Groenlanders doden namelijk, volgens een aangenomen gewoonte, diegenen, die zij voor heksen en voor de oorzaak van de hen treffende ongelukken aanzien, en de ongelukkigen, die dit lot treft, zijn in het bijzonder oude vrouwen. Vroeger waren velen van hen zelf de oorzaak van haar ongeluk, terwijl zij voorwendden, krankheden te kunnen veroorzaken en verdrijven, pijlen bespreken, spoken verjagen enz., en haar goochelarijen, om zich daardoor enig onderhoud te verschaffen, voor betaling uitoefenden. De Groenlanders noemen dergelijke heksen, waarvan zij geloven, dat zij iets goeds kunnen doen maar meer kwaads doen, Illiseetsok. Veel van deze ongelukkigen vielen echter ook als een offer van de hebzucht, wraakgierigheid en van andere lage doelen, terwijl zij van hekserij beschuldigd en vermoord werden. Zo werd, bijvoorbeeld, in het jaar 1793 een jonge welbeschaafde Groenlander, Aventak genaamd, in het district Umanak door twee broeders vermoord. De eerstgenoemde was een zeer goed broodwinner, en ging vlijtig op de vangst uit, waarom hij daarin ook gelukkiger was, dan zijn moordenaars. Deze geloofden, dat hij de oorzaak waren van hun geringer geluk, en brachten hem om het leven, toen hij op zekere dag in zijn kajak uitgeroeid was. Zijn vrouw, waarover zij ook verdenking koesterden, zag zich genoodzaakt, om naar een ander eiland te vluchten, alwaar haar een even zo hard noodlot wachtte. Een gehuwde Groenlander, met name, Apine, zocht een vertrouwelijker omgang met dan zij hem wilde toestaan, en verbitterd over het mislukken van zijn doel, beschuldigde hij haar van hekserij. Daar hij haar niet uit het huis kon lokken, vatte hij het doel op, om haar in huis te vermoorden. Zij vernam dit zijn doel en ontvluchtte met haar kind naar een derde eiland, alwaar een familie haar tent had opgeslagen. Haar vrouwenboot en haar tent, alsook de kajak en de kogelbus van haar man liet zij in de steek. Apine volgde haar, drong de tent binnen en doodde haar met verschillende messteken, reisde

[361] Kinderen van een Europese vader en van een Groenlandse moeder.

daarop, zonder zich om het ongelukkige kind van de vermoorde te bekommeren, naar het eiland terug, alwaar deze haar goederen gelaten had, en deelde haar nalatenschap met de moordenaars van haar man, die zich nu ook aldaar ophielden. Wraak is naast het bijgeloof de hoofddrijfveer tot moorden, en de zonen of de bloedverwanten van de vermoorden, indien deze namelijk niet Illiseetsok was, zijn, volgens het algemeen gevoelen van de Groenlanders, verplicht om de moord aan de moordenaar op een gelijke wijze te wreken[362]. Evenwel zijn de moorden sinds de uitbreiding van het Christendom in Groenland veel zeldzamer, zelfs onder de heidenen, waarvan het getal nu zeer gering is, en die, als het geringere aantal, zich naar de gewoonte van de overigen moeten richten en helderder begrippen van hun gedoopte landslieden aangenomen hebben. Evenwel zijn deze begrippen van het recht van wedervergelding, ondanks de uitbreiding van het christendom, nog niet verloren geraakt, en, nog voor weinige jaren, kwam er een jong Groenlander, wiens vader en broeder ongeveer 16 jaren tevoren vermoord waren, uit het zuidelijk gedeelte van Groenland, waarheen hij als knaap gevlucht was, naar Diskobogt terug, om het vermoorden van de zijnen te wreken. Hij liet zich intussen zijn doel ontraden, daar zijn landslieden de bestraffing van de moordenaar op zich namen. De familie van hem werd namelijk verstrooid en hij was aan zichzelf overgelaten, waardoor hij in de uiterste armoede geraakte en op zijn oude dag gebrek moest lijden.

"Toornaarsuk, een grote, maar ook gevaarlijke hulpgeest, met een mensenziel onder zijn arm. De eerste missionarissen stelden hem gelijk met de duivel. De Oostgroenlander Karale maakte deze tekening rond 1920 voor Knud Rasmussen, met de vermelding dat de ziel gestolen is. Als Toornaarsuk iemand wil vermoorden, drukt hij diens ziel dood tussen zijn boven- en onderarm."[363]

[362] Een gevoelen, dat juist niet zeer berispt kan worden, zolang geen wet de moordenaar straft.

[363] De tekening komt uit: "De mummies van Qilakitsoq" geschreven door Jens Peder Hart Hansen, Jørgen Meldgaard en Jørgen Nordqvist. De tekst staat erbij vermeld en is letterlijk overgenomen. Het boek is oorspronkelijk in het Deens in 1985 uitgegeven. Vertaald door medewerkers van het Scandinavisch Vertaal- en Informatiebureau Nederland, Groningen. Met toestemming overgenomen. Met dank aan S.V.I.N.

[Godsdienstige begrippen van de heidenen.]
Wat de godsdienstige begrippen van de heidense Groenlanders betreft: zo geloofden zij voormaals aan twee grote en vele kleinere geesten, waarvan de laatste de elementen enz. beheersten, en dat de menselijke ziel na de dood, met een etherisch lichaam verenigd, in een aan het aardse leven gelijke toestand gelukkig zal zijn. De grote geesten waren Torngarsuk[364] en een vrouwelijke geest, waarvoor zij geen naam hadden. Het is waar, zij hielden Torngarsuk voor de grootste en machtigste in de gehele wereld en wensten na de dood bij hem te komen, daar in zijn onderaardse woning een gestadige zomer heerste en overvloed aan vogels, vissen, zeehonden en rendieren, die makkelijk te vangen waren, te vinden ware; maar voor de schepper van de wereld hielden zij hem niet. Uit de vrouwelijke geest maakten zij niet veel; want die lokte, zeiden zij, vaak de zeehonden tot zich in de afgrond. Geen, noch grote, noch kleine geest bewezen zij eer of aanbidding, ook hadden zij geen priesters, waarvoor men de Angekokken wel heeft aangezien. Deze waren hun wijzen, tovenaars en waarzeggers, die voorgaven, van met een nadere omgang met Torngarsuk, hun Godspraak (orakel) verwaardigd te worden, en daarvan een Torngak (geest) bekomen te hebben, die hun alle wijsheid meedeelde en hen tot Torngarsuk en de vrouwelijke geest geleidde, indien zij reizen ondernamen, ten einde met de eerste over de genezing van de kranken, goed weer, een gelukkige vangst, en wat dies meer zij, te raadplegen, en bij de laatste de betovering op te heffen, die de zeedieren gevangen hield. Enigen van hun waren niet zonder kennis van de natuur, waarom zij aangaande de verandering van het weer, een goede of slechte vangst, en dergelijke, een vrij vaste bepaling konden maken en goede raad meedelen; kranken zochten zij door een behoorlijk dieet, dat juist niet belachelijk was, te genezen. Hun raad en hun voorschriften deelden zij echter onder vele goochelarijen, vreselijke verdraaiingen en voorgewende gesprekken met hun Torngak mee, ten einde zich (gelijk zij ook, als men verstandig met hen daarover sprak, zelf beleden) bij de eenvoudigen in aanzien te brengen en aan hun voorschriften gewicht bij te zetten.

[Angekokken.]
Enige mochten dwepers zijn, die buiten zichzelf geraakten en verschijningen en openbaringen meenden te hebben; maar de meeste waren grove bedriegers, die over de kranken mompelden en hun aanbliezen, om hen te genezen, en voorwendden de beschadigde ziel te verbeteren, of zelfs een nieuwe te kunnen halen. Met het geloof aan hun kunst zijn ook deze heksenmeesters verloren geraakt[365], en nu vindt men in geheel noordelijk Groenland, indien men wellicht het noordelijkste gedeelte van de kolonie Upernavik uitzondert, geen Angekokken meer, of zij hebben althans hun krediet zo zeer verloren, dat men degenen, die enigermate waagt voor te wenden dat hij iets van de oude kunsten verstaat, hoont, of hem ook wel zijn kunsten en verdraaiingen laat maken, om scherts daarmee te drijven. In het zuidelijkste gedeelte van Groenland, waarheen de zending eerst later geschiedde, en alwaar de heidenen daarom nog talrijker zijn, zullen zich wellicht nog enige Angekokken bevinden; misschien zijn zij aldaar nog enigszins in aanzien.

[Staat van het zendelingsschap.]

---

[364] Torngarsuk is samengesteld uit Torngarsoak, dat is, de grote geest, welk woord weer uit Torngak, geest, en het affixum nominale augmentativam rsoak gevormd is. Het is merkwaardig dat ook de wilden in Noord-Amerika van de grote geest spreken. (Wordt ook wel Toornaarsuk genoemd. KJB)

[365] Reeds Cranz spreekt van het verval, waarin het aanzien van de Angekokken geraakt was, nadat de zendelingen vele bedriegerijen van hen ontdekt hadden. Hij zegt zelfs, dat men reeds in zijn tijd voorbeelden had, dat heidenen een Angekok, gedurende de voorgewende reis van zijn ziel naar Torngarsuk, uit het huis hadden geworpen; maar dat zij desniettegenstaande nog bij velen in aanzien stonden, daar er nu en dan een voorzegging vervuld werd, en een kranke, waarover zij gegoocheld hadden, genas, en omdat zij, indien de voorspelling niet vervuld werd, of de genezing mislukte, voorzichtig de schuld op de onduidelijkheid van de Godspraak, of op de hekserij van een Illiseetsok schoven.

De zending in Groenland bestaat nu sinds meer dan 80 jaren, en indien men van 1721, toen Hans Egede het eerst in Groenland kwam, wil rekenen, bijna 100 jaren. Zo men de noordelijkste kolonie, Upernavik, alwaar de zending voor ongeveer 25 jaren gevestigd en de zuidelijkste kolonie, Julianeshaab, alwaar eerst sinds 40 jaren een zendelingengenootschap opgericht werd, uitzondert, zijn er bijna geen heidenen meer in het bekende gedeelte van Groenland, en deze weinige, enkel oude lieden, zullen na verloop van enige jaren uitgestorven zijn. Sommigen willen desniettegenstaande opgemerkt hebben, dat de Groenlanders, ten aanzien van zeden en verlichting, over het geheel genomen, juist niet veel gewonnen hadden, sinds de zending ingevoerd werd, en dat de gedoopten niet minder ondeugend waren noch minder aan heksen geloofden, dan de heidenen. Zekerlijk vindt men hier ondeugenden, die buitensporigheden begaan, en nog verleidt het bijgeloof tot mishandelingen, ja zelfs tot moord[366]; maar zijn er niet overal ondeugenden? Ontbreekt het wel onder de verlichtste en beschaafdste volken aan voorbeelden, dat het bijgeloof tot wreedheden verleidde? En is het ooit anders geweest? Het is, wel is waar, niet te ontkennen, dat de zending in de laatste tien jaren op verre na niet dat nut heeft aangebracht dat zij bij een betere inrichting had kunnen aanbrengen; maar daarover te willen beweren, dat de Groenlanders daardoor noch aan zedelijkheid, noch aan verlichting bijzonder gewonnen hadden, zou ongerijmd zijn. Verschillende zedeloze gebruiken, die onder de heidenen in zwang gingen[367], [zijn] nu uitgeroeid, de bedriegerijen van de Angekokken hebben opgehouden, het geloof aan heksen is zo algemeen niet meer, ten minste zijn de verschrikkelijke uitwerksels daarvan zeldzamer, en zodanige in het oog lopende wreedheden, als uitwerksels van het bijgeloof, waarvan Collin een voorbeeld bijbrengt, vinden geen plaats meer. Hij verhaalt namelijk, dat een vader, op de raad van zijn broeder, die een Angekok was, zijn tweejarig kind levend begroef, om zelf van een ziekte genezen te worden. De vrouw van een kantoorbediende hoorde het kind kermen, redde het en nam het tot zich. Na ongeveer 14 dagen vernamen de bloedverwanten dit, kwamen bij de vrouw en verzochten haar het kind terug te geven, terwijl zij verzekerden, dat het geen leed zou geschieden. Uit trouwhartigheid, of uit vrees, gaf de vrouw het kind over, en de bloedverwanten pleegden andermaal hun wandaad, wat nu te laat ontdekt werd, om het onschuldige schepseltje te kunnen redden.

Bij een volk, dat overheid noch wetten heeft, kan afneming van zedeloosheid en wreedaardigheid immers slechts het gevolg van grotere verlichting zijn. Bezwaarlijk staan ook de lagere volksklassen in enig ander land op een hogere trap van beschaving, dan de gedoopte Groenlanders. Zij kunnen bijna zonder enige uitzondering, schrijven en lezen, en over het geheel genomen, lezen zij graag de Godsdienstige boeken, die voor hen vertaalt zijn, niet als geloofden zij daardoor enige verdienste te zullen verwerven, of als een verrichte leendienst, maar om te leren en het geleerde niet te vergeten. Dit kan niet zonder goed gevolg zijn, en ten minste heeft de zending deze verdienste, namelijk dat de Groenlanders de vaardigheid van te kunnen lezen verschaft heeft, en hun middelen aan de hand gegeven heeft, om zich in deze vaardigheid verder te oefenen. Ook is het een algemene gewoonte, dat de gedoopte Groenlander des morgens en des avonds biduur houdt, en niemand zal kunnen ontkennen, dat dit door de zending ingevoerde gebruik, dat tot Godsdienstige gewaarwordingen stemt, voor de Groenlander, die bij zijn beroep aan zo menigvuldige levensgevaren is blootgesteld, zeer gevoeglijk is, en niet wel zonder goede gevolgen zijn kan. Voormaals had Groenland 10 geordende zendelingen (weinig genoeg op een kuststreek van genoegzaam 300 mijlen); maar

[366] Nog in de laatste tien jaren is een bejaarde vrouw, die van hekserij beschuldigd werd, in stukken gesneden, en een jongeman, die in een soort van krankzinnigheid, dreigde, alle aanwezig zijnde personen te zullen opvreten, door zijn eigen moeder doorschoten geworden.

[367] Een vermakelijke uitspanning van de Groenlanders is bijvoorbeeld de dans. Het gezelschap sluit een kring, in welks midden de danser, met de trommel in de hand, allerlei verdraaiingen en sprongen maakt, en daarbij zingt en trommelt. Het gezelschap valt als koor met het Amna aja enz. in. Wanneer een danser vermoeid is, dan treedt er een ander op. Bij zodanige gelegenheden bevatte het gezang voorheen gewoonlijk zedeloze uitdrukkingen, en de sprongen van de dansers gingen met onwelvoeglijke ontblotingen en houdingen vergezeld.

sinds 1792 is het aantal daarvan, uit huishoudelijke oorzaken, tot op de helft verminderd[368]. In de laatste jaren, toen gedurende de oorlog met Engeland, bijna alle verbintenis met Groenland afgesneden was, was ook dit ontoereikend aantal niet voltallig; eindelijk was er slechts één zendeling in Groenland. Toen deze in het vorige jaar Groenland verliet, was er in het gehele land slechts één prediker, een voormalige catechiseermeester, die door de zo-even genoemde zendeling geordend en tot prediker te Godthaab aangesteld is. In april van dit jaar zijn er vier zendelingen naar Groenland vertrokken, en daarvan twee in het zuidelijk Groenland (namelijk één in het district Juliaanshaab, de andere in de districten Holsteinborg en Sukkertop) en twee in het noordelijk Groenland (namelijk één in Diskobogt, de andere bij Umanak) aangesteld, zodat nu het bepaalde getal volledig is. De bestemming van de zendelingen is volgens de tegenwoordige inrichting, om bijzondere ministeriale verrichtingen te volbrengen en catechiseermeesters aan te nemen, te onderrichten en te onderzoeken. Bij hun gering aantal en de grote districten, die aan elk van hen zijn toegedeeld, kan de tijd tot deze bezigheden nauw genoeg beperkt zijn. In enige districten wonen weinig of in het geheel geen Groenlanders op de woonplaats van de zendeling; de gelegenheid om hun helderder begrippen te doen verkrijgen, bepaalt zich voor hem daarom bijzonder, ja bijna alleen tot de reizen, die hij in zijn district moet ondernemen. Komt hij nu aan de afgelegenste punten daarvan (30 tot 60 mijlen van zijn woonplaats), dan zijn de Groenlanders verre in het rond, wellicht 20 tot 30 mijlen, verstrooid. Zij worden wel bijeen geroepen; maar komen daarom niet alle, en zodoende wordt zelfs van deze gelegenheid vaak slechts gedeeltelijk gebruik gemaakt. Op welk een voet de bezoldiging van de zendelingen nu staat, is mij onbekend; maar voor enige jaren was zij ongeveer 300 Rijksdaalders en bovendien een aandeel Europese kost, die elke 20ste dag met 28 pond scheepsbeschuit, 9 pond boter, 12 pond pekelvlees, 8 pond spek, 6 pond stokvis, 1 schepel gerst en ½ schepel erwten geleverd werd. Daar de zendeling hiervan zijn oppasster moest belonen, zo was dit aandeel juist niet rijkelijk toegemeten, gelijk ook de bezoldiging, vooral daar hij vele, vaak lange reizen op eigen kosten moest ondernemen, niet toereikend. De volgende plaats uit een korte verhandeling[369] van een voormalige zendeling zal deze zaak in een behoorlijk daglicht stellen. Tot mijn verst verwijderde bijgemeenten had ik 56 grote mijlen, daarom 112 mijlen heen en terug, af te leggen. In minder dan 8 weken kon deze reis niet volbracht worden, indien ik de veelvuldige ambtsbezigheden, die op mij onder de aldaar vergaderde Groenlanders wachtten, behoorlijk verrichten wilde. In deze lange tijd moest ik 8 steeds eetgrage Groenlanders, die mij ook hielpen en een vrij sterke betaling in geld of waren ontvingen, dagelijks met Europese kost, die als een gevolg daarvan, dat de koninklijke handel zich bij het verkopen van de eetwaren billijkerwijze de vracht voor de overzending berekent, altijd iets duurder in Groenland, dan ergens anders is, voeden en verzadigen. Meer dan de helft van mijn bezoldiging van 300 Rijksdaalders ging op deze reis heen. En zou ik nu, volgens mijn plicht, de Groenlanders nu en dan des zomers in de zeeboezem en op de eilanden bezoeken, dat naar

[368] In een document, van H. Ostermann, "Danske i Grønland i det 18. Aarhundrede" staat daarover o.a. het volgende: "In bijna alle koloniën waren missionarissen, soms zelfs twee. En in 1773 werden twee van hen proost, Sverdrup in Jakobshavn voor Noord-Groenland en Thorhallesen [Egill Thorhallesen, 1734-1789] in Godthaab voor Zuid-Groenland; ze werden echter 'Vice Provost' genoemd, aangezien professor Paul Egede werd beschouwd als de Groenlandse Provoost. Toen Thorhallesen in 1775 naar huis ging, werd Sverdrup provoost voor het hele land, en toen hij in 1788 naar huis ging, waren er geen provoosts meer in dienst.
In 1792 werd het aantal missionarissen aanzienlijk verminderd, 'aangezien de missie in Groenland voortaan slechts door vijf missionarissen zal worden bemand'. De missionarissen werden toen de volgende: 1. Julianehaab, 2. Frederikshaab met Godthaab en Fiskenæsset als bij-gebieden; 3. Holsteinsborg met Sukkertoppen en Egedesminde als bij-gebieden; 4. Claushavn met Jakobshavn, Christianshaab en Godhavn als bij-gebieden; en 5. Umanak met Ritenbench als bij-gebieden." (Blz. 10-11).

[369] Om de naervaerende Hindringer for der gronlandske Missions vaesens fremme, og Forslag til at afvaerge dem. Af N. G. Wolf. (Over de tegenwoordige verhinderingen van de voortgang van het Groenlandse zendelingswezen, en voorslagen, om hen voor te komen) In Videnskabelige Forhandlinger ved Sjaelands Stifts Landemode. (Wetenschappelijke verhandelingen bij de siftsvergadering der geestelijkheid in het stift Seeland.)

evenredigheid onkosten veroorzaakte, wat bleef mij dan overig, om mij de weinige geriefelijkheden, waaraan ik, van het moederland af, gewoon was te verschaffen? Niets. Mijn bezoldiging was niet eens toereikend tot de noodzakelijke reizen. Deze moesten evenwel ondernomen worden; en is het ooit in de wereld volstrekt noodzakelijk, zich zijn verblijf thuis aangenaam te maken, zo is dit waarlijk het geval in Groenland. Verwijderd van vrienden, bloedverwanten en het vaderland, tussen de ijshopen en onder de stormen van de pool bij schrale kost en vermoeiende arbeid heeft men het in Groenland waarlijk zuur genoeg. De zendelingen moesten daarom zodanig beloond worden, dat zij buiten de uitgaven die de vervulling van hun ambtsplichten vereist, nog iets overig hadden, om zich het leven aangenaam te maken. Al werd ook hun aantal verdubbeld, ieder omtrek dus voor hen kleiner, en bij gevolg de uitgave van iedere zendeling geringer, nochtans moest zijn bezoldiging groter zijn, dan tot dusver. Kracht tot waarneming van de plichten van zijn ambt; groter ijver in de behartiging daarvan en de tot vervulling van een zwaar beroep noodzakelijke opgeruimdheid zouden de onvermijdelijke gevolgen daarvan zijn. De zendeling die zijn eed niet breken, zijn koning niet bestelen, zichzelf en zijn ambt niet door een ongeoorloofde handel verlagen wil, gaat nu arm naar Groenland en keert nog armer daarvan terug! De hulpgenoten van de zendelingen, de catechiseermeesters, zijn inboorlingen. In elk district, waar verschillende aangesteld zijn, is een van hen oppercatecheet (Katecheet - Formand). Deze oppercatecheten zijn in het algemeen bekwame blindelingen die Deens spreken, of ten minste verstaan. Zij hebben een bezoldiging van 10 tot 40 Rijksdaalders en Europese kost, evenals de arbeidslieden van de koloniën; de overige catechiseermeesters echter, meestal Groenlanders, hebben slechts 4, 6, ten hoogste 10 Rijksdaalders per jaar, en geen kost. Zulk een loon heeft juist niet veel aanlokkelijks, en men behoeft zich daarom niet te verwonderen, wanneer zulk een nationaal - catechiseermeester aan de bezigheden, die hij als Groenlander, tot zijn eigen onderhoud en dat van zijn onderhorigen, waar te nemen heeft, boven zijn plichten als catecheet, de voorkeur geeft. Slechts de geringe eer die met de post van een catecheet verbonden is, de achting die hij, indien hij voor het overige, een rechtschapen man is, bij zijn landslieden geniet, kunnen Groenlanders uitlokken, om zulk een post te aanvaarden. - Ook heeft het zendelingengenootschap onderleraars in zijn dienst, maar de gehele vorming daarvan bestaat, met weinige uitzondering, daarin, dat zij de catechismus van buiten weten en die, alsook dat wat er van de Bijbel vertaald is, kunnen voorlezen. Heel soms brengt zulk een onderleraar het verder, dan dat hij de Groenlanders leert lezen, en dit is ook alles, wat men ten aanzien van datgene, wat hij zelf geleerd heeft en van het loon dat hij trekt (ongeveer een of twee Rijksdaalders per jaar), van hem verwachten kan. Het valt moeilijk, dienstige voorwerpen tot catecheten en onderleraars te bekomen, daar zich voor hen geen uitzicht tot een gunstige toestand in de toekomst oplevert, en de zendelingen hun slechts onzekere beloften tot verdere bevordering in dienst van het zendelingengenootschap geven kunnen.

In vorige tijden was veel geheel anders. Zo waren er voormaals twee dekens in Groenland aangesteld; maar nu ontbreekt het hier aan alle oppertoezicht. De mogelijkheid dat een zendeling zijn plichten verzuimt, is daarom voorhanden, en bij den onevenredige omvang daarvan, daar de stipte vervulling bijna alle menselijke krachten te boven gaat, en bij een onevenredig klein, ja ontoereikend inkomen voor de zendelingen, kan het ook niet aan verzoeking daartoe, zelfs bij den braafste en van plichtgevoel doordrongen man, ontbreken. Toen er 10 zendelingen in Groenland waren, kon ieder van hen zijn district enigermate overzien, de Groenlanders, wanneer zij des zomers op de eilanden, of in het binnenste van de zeeboezem, verstrooid zijn, nu en dan bezoeken, opzicht met de catecheet hebben enz. Bij de tegenwoordige uitgestrekte districten moet er veel verzuimd worden. De catecheten verwaarlozen het onderricht; men hoort geruchten van buitensporigheden, die onder nauwer opzicht van de zendeling, die de Groenlanders als zedenrechter vrezen, niet makkelijk zouden voorvallen; huisvaders brengen in plaats van voor voorraad voor de winter te zorgen, de beste zomertijd

met een nutteloze jacht door, dat zeldzaam gebeuren zou, indien de zendeling hen bezoeken en hun tot hun best raden kon enz. Voormaals werden er studenten die het examen in de Godgeleerdheid nog niet hadden doorstaan, in het Seminarium voor aanstaande zendelingen opgenomen en in de Groenlandse taal onderwezen, totdat zij, na volbrachte Academische loopbaan, een opengevallen zendelingsplaats in Groenland konden aanvaarden; maar vele onvermogende studenten, die de voor deze seminars ten bestemde emolumenten[370] genoten hadden, kozen daarna een andere loopbaan, zonder de genoten ondersteuning te kunnen vergoeden. Het zendelingengenootschap kwam vaak in verlegenheid om kandidaten voor ledig zijnde ambten, en nam daarom slechts geëxamineerde kandidaten in het Seminarium op. Door deze inrichting werd wel een aanmerkelijk geldverlies voorkomen; maar zij had aan de anderen kant kwade gevolgen. Zelden laten zich de kandidaten eerder tot zendelingen aannemen, dan wanneer zij na verloop van enige weken naar Groenland vertrokken; want de meeste schuwen ervoor en vertragen, zolang mogelijk, naar een land te gaan, waarvan men zich de akeligste verbeelding maakt; en laten zij zich nu eindelijk aannemen, dan is de tijd voor hun vertrek nauwelijks toereikend, om de eerste grondbeginselen van de Groenlandse taal te leren. Bij een zo geringe kennis van deze moeilijke taal[371] kan de nieuwaangekomene zendeling van de nationale catecheten, die weinig of in het geheel geen Deens verstaan slechts geringe of in het geheel geen hulp verwachten. Op die wijze verlopen er gewoonlijk verschillende jaren, eer hij zich de Groenlanders over dagelijks voorkomende onderwerpen, laat staan dan over de leer, die hij verkondigen moet, verstaanbaar kan maken. Voordat hij wezenlijk nut voor de verlichting van de Groenlanders stichten kan, is gewoonlijk de halve tijd van zijn verblijf[372] in het land verstreken. Aan oefening om de Groenlandse taal te spreken, kan het, voor het overige, niet ontbreken, wanneer men de omgang van de vriendelijke, opgeruimde en spraakzame Groenlanders niet vermijdt, of er zich aan ergert, dat hun steeds vrolijke luim hun een lachje of een sarcastische inval afperst, wanneer de Europeaan zich in hun kunstige taal verspreekt. Maar men gelooft niet dat de Groenlanders zich zulk een lachje in de kerk veroorloven; zij zoeken er veel meer een vermaak in, de prediker, na geëindigde Godsdienst, op die plaatsen in zijn predikatie opmerkzaam te maken, waar hij, wat de taal betreft, zich duidelijker had kunnen uit drukken. In de vroegere tijden van de zending zond men tot ledematen van de kerk aangenomen weeshuiskinderen naar Groenland. In de omgang met de inboorlingen leerden die spoedig de taal van het land en werden zij binnen korte tijd genationaliseerd. Wanneer hun ouderdom het toeliet, werden zij als oppercatecheten aangesteld en waren van groot nut voor de zendelingen,

[370] Dit zijn beloningen voor werk die buiten het normale salaris vallen, KJB.

[371] De Groenlandse taal heeft, behalve enige weinige met de IJslandse verwante woorden, die zonder twijfel overblijfsels van de taal van de uitgeroeide Noormannen en IJslanders zijn, geen gelijkheid met de Noordse of enige andere Europese taal. Met de taal van de Eskimo's in Labrador daarentegen moet zij bijna enerlei zijn, gelijk de Groenlanders en Eskimo's in elk opzicht elkaar, zegt men, zo zeer lijken, dat beide ongetwijfeld van een en dezelfde stam zijn. De uitspraak valt een Europeaan moeilijk, daar er in deze taal tweeërlei R zijn, waarvan de ene zo diep uit de keel gehaald wordt, dat zij bijna als ch luidt, en een middelklank tussen U en Ue vormt. De menigte van woorden die op K en T uitgaan, maken hen aan het niet daaraan gewone oor onaangenaam. In zaken waarover de Groenlanders vanouds af gewoon waren te denken en zich uit te drukken, is hun taal over het geheel genomen, rijk en heeft voor iedere zaak en handeling, zodra zij in het geringste slechts onderscheiden zijn, een eigen woord; men kan daarom, in deze taal, met weinig woorden zeer veel zeggen. Voor onderwerpen, daarentegen, die de Groenlanders eerst later hebben leren denken, zoals als onderwerpen van Godsdienst en zedekunde, van kunsten en wetenschappen, is hun taal arm aan uitdrukkingen, die daarom gedeeltelijk uit het Deens daarin zijn overgebracht. De woorden worden op velerlei wijzen gebogen (zo is, bij voorbeeld, het getal drievoudig, namelijk: enkelvoudig, tweevoudig en meervoudig, en de werkwoorden hebben twaalf wijzen) en zijn met menigerlei affixa en sufixa samengesteld. Men kan zich daarom in deze taal zeer kort, en evenwel zeer duidelijk en ondubbelzinnig uitdrukken; maar uit het gezegde blijkt, dat zij voor een buitenlander zeer moeilijk te leren is. Die heeft gewoonlijk verschillende jaren oefening nodig, eer hij de Groenlanders grondig leert verstaan en ongedwongen met hen leert spreken; zelden brengt hij het zover, om zich gemakkelijk en zo duidelijk, als de inboorlingen doen, uit te drukken.

[372] Deze is voor een ongehuwde zendeling op jaren, voor, de gehuwden op 10 jaren bepaald, terwijl de laatste, namelijk, voor zijn vrouw en huisgezin een half aandeel kost meer bekomt.

bijzonder voor de nieuw aangekomenen, totdat die de taal machtig werden. Aan zodanige catecheten, die aan de wetten onderworpen waren en ter verantwoording konden geroepen worden, kon ook de zendeling de afgelegene zendingsplaats met meer zekerheid toevertrouwen, dan aan een nationalen catechiseermeester die, als een onafhankelijke Groenlander, slechts met een verwijt, dat hem wel smart en hem beschaamt, of met het afscheid, dat hij weinig acht, bestraft kan worden. De leergierige, met een zeldzame vatbaarheid uitgeruste jeugd ontving destijds een doelmatiger, of althans minder afgebroken onderricht, dan nu van de nationale catecheten, die, gelijk gezegd is, zich liever (en wel door de noodzakelijkheid gedrongen) met hun beroep bezig houden, dan met het onderricht van de jeugd, en naar de Groenlandse manier, graag in het land rondtrekken.

Uit het voorgaande blijkt, dat het zendelingschap, bij een verbeterde inrichting, veel meer nut kon stichten, dan het nu sticht. Hierbij komt nog een hinderpaal van de zedelijkheid, dat het zendelingschap weinig kan te keer gaan. Menige Europeaan van de arbeidende klasse brengt zedelijk bederf mee naar Greenland, en stelt er zelfs een eer in, het te verbreiden. De Groenlander gelijkt aan het kind, en volgt ieder voorbeeld zonder overleg; van daar zoveel zedeloosheden van de Groenlanders, die zij voormaals niet kenden. In hun taal is er, bijvoorbeeld, geen ander verzekeringswoord, dan: waarlijk! en voormaals hadden zij een afkeer van sterke dranken. Zij noemden de brandewijn dolwater, en zeiden spottende, wanneer een van hun landslieden een roes weg had, dat hij kablunak was geworden. Nu ziet men, hoewel niet vaak, nochtans menigvuldiger dan voorheen, dronken Groenlanders, en de meeste kunnen dronken zijnde, allerlei matrozen-vloeken uitbraken. Hoe zeer het slechte voorbeeld van enige Europeanen aan de goede uitwerksels van het zendelingschap hinderlijk kan zijn, bewijst het volgende antwoord van een buitensporige Groenlander, dat Wolf in de bovengenoemde verhandeling aan haalt. Hij had namelijk de Groenlander laten roepen, om hem een ernstig verwijt te geven: “Vermaan uwe landslieden, zei deze; die zijn, zo men zegt, beter en verstandiger, dan wij, maar zij zijn veel erger. Wanneer gij hen verbeterd hebt, vermaan dan mij.”

Men behoeft zich daarom niet te verwonderen, dat er bij de gebreken van het zendelings-instituut, niet meer voor de zedelijkheid van de Groenlanders gedaan is; veeleer moet men zich verwonderen, dat er zoveel daardoor is uitgericht. Slechts de smaak van de Groenlanders in Godsdienstigheid en hun achting voor de leraars van de Godsdienst maken dit begrijpelijk. Wolf drukt zich in de meermalen genoemde verhandeling over dit onderwerp dus uit: “Ik voor mij weet niet, waar men met meerder opgeruimdheid de post van leraar zou bekleden, dan juist in Groenland. De Groenlander heeft verstand genoeg om in te zien dat er zwaar en getrouw gearbeid, en met vele hinderpalen moet gestreden worden voordat de Europeaan het zover in de Groenlandse taal brengt, dat hij de kinderen des lands, in de eigenlijke zin, onderwijzen, stichten en troosten kan. Daarom bemint en acht de inboorling de rechtschapen zendeling, die het door trouwe vlijt zover gebracht heeft, uit de volheid van zijn hart; hij eert hem, zou ik bijna kunnen zeggen, als een hoger wezen. Voegt men hier nog bij, dat de Groenlander veel achting voor de Godsdienst heeft (van velen zou ik zelfs kunnen zeggen, dat zij gevoel van de waarde van de Godsdienst hebben en spotters met de Godsdienst trof ik, een krankzinnige uitgezonderd, nimmer onder de inboorlingen aan), hoeveel goeds kon dan niet een nauwgezet leraar aldaar stichten, indien er geen andere hinderpalen in de weg waren!”

De Moravische Broeders hebben drie stichtingen in zuidelijk Groenland. De zendelingen daarvan, bijzonder die in Nieuw-Herrnhut, bedienen zich van de invloed, die zij op de Groenlanders van hun gemeente hebben, op een wijze, dat de toestand daarvan er zeer door verergerd wordt. Zij lijden namelijk vaak gebrek aan de noodzakelijkste behoeften, en de gelegenheid, om de opgroeiende jeugd tot het verwerven van hun onderhoud op te leiden, wordt hun benomen, vermits de broeders, juist niet, om zich de arbeid van het onderwijs gemakkelijker te maken maar daar het met hun Godsdienstige begrippen overeenstemt, de

Groenlanders rondom hun verblijfplaats verzamelen, alwaar zich weinige gelegenheid tot de vangst voor weinige, laat staan dan voor zoveel families, opdoet. De aan de broederen gedane voorstellen zijn vruchteloos geweest, en het gevolg daarvan zal eindelijk zijn dat de opbrengst, die bij de kolonie Godthaab. reeds zo zeer is afgenomen, dat zij de kosten niet meer goed maakt, zodanig verminderd zal worden, dat de kolonie geheel zal moeten verlaten worden. Ook bij de andere stichtingen van de broeders, bijzonder bij Lichtenau in het district van de gewichtige kolonie Juliaanshaab, hebben de samentrekking van de Groenlanders en de daaruit volgende werkeloosheid zo zeer toegenomen, dat de gevolgen zeer gevoelig voor de handel zullen worden indien men deze niet bijtijds paal en perk stelt. Ook de bij de broedergemeenten in gebruik zijnde zusterhuizen zijn aan de volksvermeerdering zowel, als aan de opbrengst, hinderlijk.

[Aardrijkskundige kennis van het land.]
De aardrijkskundige kennis van Groenland strekt zich slechts weinig over de stichtingen van de Europeanen aan de westkust en over deze kusten uit. Deense stichtingen zijn er 18 grotere en enige kleinere. De eerste worden kolonies of loges[373] genoemd en onmiddellijk uit Kopenhagen bezeild; de laatste, waarvan de voortbrengselen naar de een of andere kolonie gebracht worden, noemt, men buitenplaatsen (Udsteder). Al de stichtingen tezamen strekken zich van Nennortalik tot noordelijk van Upernavik, ongeveer van de 59ste tot aan de 74ste graad noorderbreedte uit, en zijn in twee Inspectoraten verdeeld.
Tot het noordelijke Inspectoraat[374] behoren de volgende stichtingen:
1. De kolonie Upernavik, de noordelijkste stichting, werd in het jaar 1790 aangelegd en tot een van de loge Godhavn afhankelijke aanleg gemaakt, naardien de bezeiling met zoveel zwarigheden verknocht was. In het jaar 1806 werd zij weer tot een onafhankelijke kolonie verheven, maar naderhand, gedurende de oorlog, geheel verlaten. Nu wordt deze kolonie weer opgericht.
2. De kolonie Umanak, voormaals Noogsoak, aangelegd in 1758, onderscheidt zich door een voortreffelijke zeehondenvangst, die door de Groenlanders in de kajak en op het ijs, door de Deense bezetting met netten, die door de openingen in het ijs worden neergelaten, gedreven wordt. Er zijn hier steenkolen groeven, die de kolonie van deze behoefte voorzien.
3. De kolonie Ritenbenk, aangelegd in 1755 en met verplaatsing der letters naar de toenmalige handelspresident, de graaf Berkentin, genaamd, heeft een goede walvisvangst. Door de inboorlingen wordt veel koophandel in zeehondenspek en zeehondenvellen gedreven.
4. De kolonie Jakobshavn (Jakobshaven), aangelegd in 1741, was enige tijd een van de voordeligste bezittingen in Diskobogt.
5. De kolonies Christianshaab (Christiaanshoop), aangelegd in 1734, en de daaronder liggende
6. Loge Claushavn (Claushaven), aangelegd in 1752, beide in Diskobogt, hebben een goede zeehonden- en witvisvangst. De walvisvangst is minder zeker. De voormalige woning van de zendeling in Claushavn is tot een kapel ingericht.
7. De kolonie Egedesminde (Egede's aandenken) in Diskobogt, aangelegd in 1759 door kapitein Egede, en naar zijn vader Hans Egede dus vernoemd, bestaat uit zeer veel grote en kleine eilanden. De eigenlijke stichting is op het eiland Ausiet. Tussen deze en het vosseneiland (Revoe) is een bij uitstek veilige haven. Hier worden vele zeehonden, bijzonder in netten gevangen, maar het inzamelen van dons is de gewichtigste tak van bestaan; jaarlijks worden er ongeveer 1000 pond ingezameld. Onder verschillende verlaten vangstplaatsen was het eiland Akkonak voor het jaar 1785 zeer bewoond; maar een ziekte raapte, in de jaren 1785 en 86, bijna alle inwoners weg, en de Groenlanders zijn niet te bewegen, om zich weer op zulk een plaats

[373] Kolonies en Loges zijn slechts daarin van elkaar onderscheiden, dat de laatste in handel-aangelegenheden onder de eerste staan.
[374] Ambtsgebied, KJB.

neer te zetten. Men treft hier een buitengewoon grote menigte zalm aan, bijzonder bij Ekalurksuit, alwaar de huizen van de kolonie voormaals (ongeveer 15 mijlen zuidelijker, op het vaste land) stonden. Een halve mijl van deze plaats ligt een meer, dat 12 mijlen lang en door een fraaie omtrek omringd moet zijn. Uit dit meer stort zich een grote stroom in zee uit, en in deze stroom bevinden zich zo ongelooflijk veel en grote zalmen, dat er in het jaar 1792, in de tijd van 8 dagen meer dan 3500 stuks gevangen werden. Deze kolonie heeft twee proefnemingen (Udligger steder), Riskol en Westereiland, alwaar bijzondere kolonisten zijn aangesteld, om de Groenlanders hun landvoortbrengsels af te kopen. Bij Riskol, op de noordzijde van het eiland Nunnursoak is een ruime en veilige haven, die in 1793 werd aangelegd.

8. De Loges Kronprindsens-eiland en

9. Hunde-eiland, beide in Diskobogt, zijn aanleggen tot de walvisvangst. De eerste werd in 1778 aangelegd en bestaat uit 50 grotere en kleinere, dicht naast elkander liggende waarden, waarop veel lepelblad en goede veengrond aangetroffen wordt. Op het Logen-eiland groeit ongeveer zoveel gras, als tot wintervoor voor een paar geiten of schapen toereikend zou zijn. In het jaar 1786 raapte een ziekte de meeste en werkzaamste Groenlanders weg, waarom het sinds die tijd, aan de zodanige ontbroken heeft. In de jaren 1796 en 1798 stierven hier buitengewoon veel kleine kinderen aan een zonderlinge ziekte. Bij een goede eetlust teerden zij uit, hun buik zwol op, en, na een zwakkelijkheid van enige maanden, stierven zij buiten zonderlinge smarten. Daardoor zijn de Groenlanders, die kinderen hebben, afgeschrikt geworden, om zich hier te vestigen. De Loge Hunde-eiland, waarvan de inwoners de in 1786 heersende ziekte ontgingen, bestaat uit 22 eilanden.

10. De Loge Godhavn (Goede-haven), op het eiland Disko, heeft haar opbrengsten bijzonder van de walvisvangst en een steenkolengroeve, waaruit de gestichten in Diskobogt van deze brandstof voorzien worden.

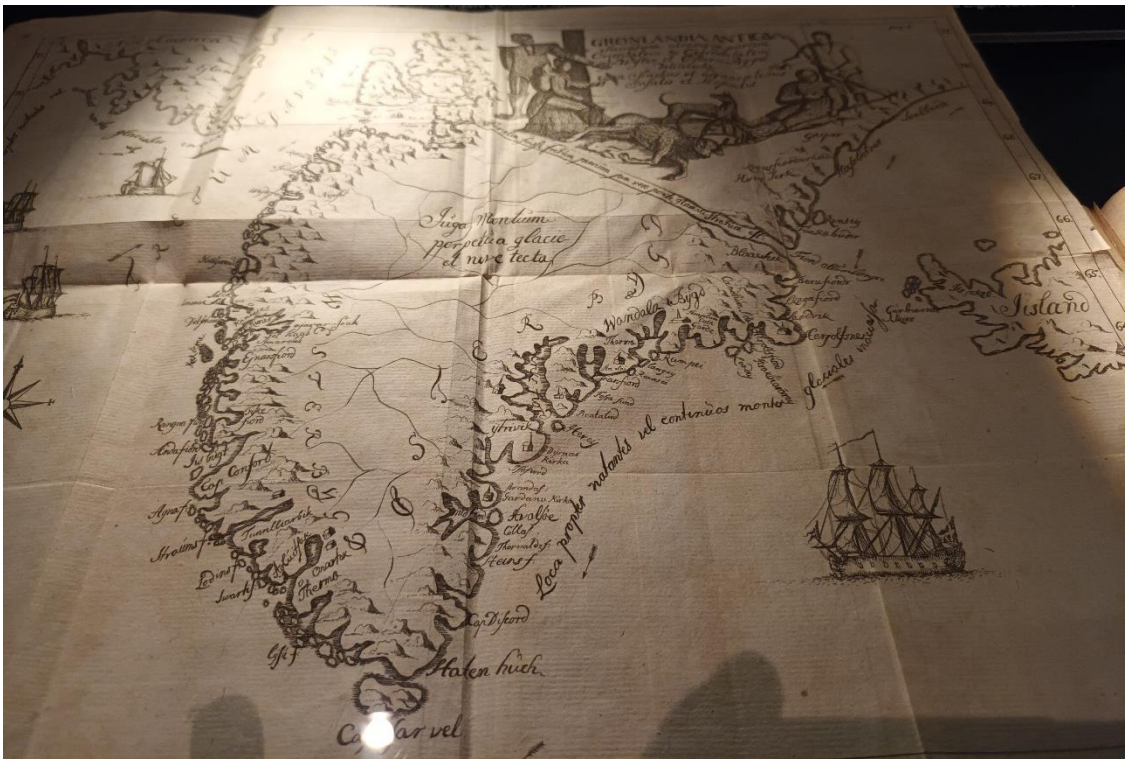

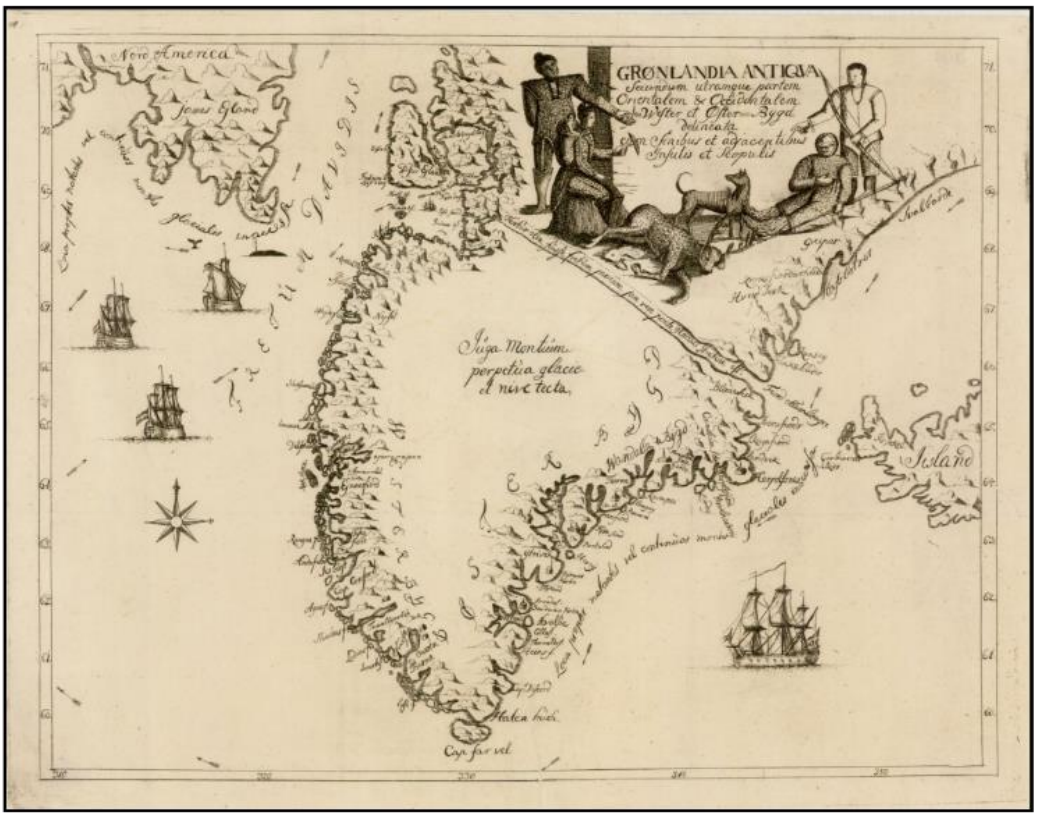

Hans Egedes 'Grønlandia Antiqva', een kaartaanhangsel bij zijn proto-encyclopedie uit 1741 van Groenland. De bovenste foto is genomen in het Bezoekerscentrum bij de oude kerk van Trondenes.

Tot het zuidelijke Inspektoraat behoren de volgende stichtingen.
1. De kolonie Holsteinsborg, aangelegd in 1759, en naar de toenmalige president van het zendelinggenootſchap, de graaf van Holstein, aldus genaamd, en de daaronder liggende Loges
2. Kirgurtursuk en
3. Omanarsuk hebben haar voornaamste opbrengsten van de walvisvangst. Ook worden hier jaarlijks ongeveer 1000 pond dons verzameld. In het jaar 1773 kreeg de kolonie een houten kerk, de eerste, die door de Denen in Groenland gebouwd is. In het district van deze kolonie bevinden zich, bij Ainertlek, overblijfsels van woningen van de oude inwoners; verder naar het noorden vindt men dergelijke niet. In Sydbaai was in het begin een kolonie aangelegd, maar die herhaalde malen door de Hollanders verwoest werd, en na de oprichting van Holsteinsborg verloren ging.
4. De kolonie Nij- Sukkertop (Nieuw-Suiker hoed) is wegens de menigte zeehondenspek, die hier gewonnen wordt, een van de gewichtigste bezittingen, en heeft een der veiligste en beste havens in het land. De kolonie, die in het jaar 1755 onder de naam Sukkertop aangelegd, maar in 1783 onder de tegenwoordige naam meer zuidelijk verplaatst werd, is naar 3 spitse bergen, die in de verte suikerbroden gelijken, dus genaamd.
5. De kolonie Godthaab (Goede hoop), de oudste kolonie in het gehele land, het eerst in 1721 op het eiland Kangek, dat door de Denen Habetsoe (eiland van hoop) genaamd werd, door Hans Egede aangelegd, maar in 1728 naar het vaste land verplaatst. Onder deze kolonie behoort
6. De Loge Fiskernes (Vissers-spits, vissers voorgebergte), aangelegd in 1754. De Deense mannenschap legt zich hier op de zeehondenvangst met netten, die 50 en meer vademen lang, en 8 tot 10 vademen diep, tussen de eilanden, alwaar de zeehonden hun gang hebben, uitgespannen worden, alwaar men alsdan op eenmaal gehele hopen vangt. De handel met de

inboorlingen is op beide plaatsen van weinig betekenis, daar de volksmenigte slechts gering is, en het grootste gedeelte daarvan tot de broedergemeente, die hier twee stichtingen heeft, behoort en zijn woonplaats zo dicht als mogelijk is bij het huis van de vergadering opslaat. De goede vangplaatsen worden daarom niet bezet, en de Groenlanders, die niet zelden aan de eerste behoeften gebrek lijden, hebben niets om te verkopen overig. De stichtingen van de Moravische broeders zijn Nieuw-Herrnhut, in de nabijheid van Godthaab, aangelegd in 1733, en Lichtenfels, niet ver van Fiskernes, aangelegd in 1753. In dit District, bijzonder aan een arm van de Baalsrivier, vindt men talksteen, waaruit de Groenlanders lampen en ketels maken, en vele overblijfsels van oude woningen.

7. De kolonie Frederikshaab (Frederikshoop), aangelegd in 1742, heeft een zo wijd naar het zuiden uitgestrekt district, dat men een buitenplaats bij Arsut heeft moeten aanleggen, alwaar een kolonist is aangesteld, die de Groenlanders hun landsvoortbrengselen afkoopt, opdat deze niet voor de handel zouden verloren gaan. Ook in dit district vindt men enige talksteen.

8. De kolonie Julianeshaab (Julianeshoop), de zuidelijkste en, vanwege de vrij zekere inkoop van zeehondenspek, zeehondenvellen en vossenhuiden, de gewichtigste kolonie, werd in 1775 aangelegd, strekkende haar district zich uit tot aan de zuidelijkste spits van Groenland, Statenhoek, en rondom om die plaats op de oostelijke zijde zover men de bewoners kent. Daar deze zover van de kolonie verwijderd zijn, dat het voor hen met zwarigheden verbonden is, iets anders dan vellen naar de kolonie te brengen, zo is er, opdat het spek voor de handel niet verloren zou gaan, een buitenplaats op Nennortalik (beren-eiland) aangelegd, alwaar een kolonist is aangesteld, die hun hun landvoortbrensels afkoopt. Deze kolonie is de enigste, waar de handelsbedienden hoornvee kunnen houden, hoewel het moeilijk genoeg valt, wintervoer voor enige weinige stukken [dieren] te krijgen, daar deze geringe veeteelt slechts als een bijzaak, en niet overeenkomstig de gesteldheid van het land, gedreven kan worden. Verder op naar de zeeboezem vinden afzonderlijk aldaar wonende families goede weiden voor enige schapen. Een klein boschaadje van lage berkenbomen heeft aan de kolonie het nodige brandhout geleverd; maar men heeft het voordeliger gevonden, de kolonie uit Kopenhagen met brandhout te voorzien, daar er door het houthakken gewichtiger werkzaamheden verzuimd werden. De zwarigheid om deze kolonie te bezeilen, dat menigvuldig verlies ten gevolge had, veroorzaakte het aanschaffen van een galeas[375] met de bestemming van steeds in Groenland te blijven, en de voortbrengselen van de kolonie Julianeshaab naar Frederikshaab te brengen, alsook de kolonie vandaar met alle behoeften te voorzien. In het district van deze kolonie gaan zeer veel zeeboezems diep het land in, vindende men aan deze menigvuldige overblijfselen van de woningen van de oude inwoners. Hier is ook de zuidelijkste stichting van de Moravische broeders, Lichtenau, nabij het eiland Onartok, dat 3 warme bronnen heeft. Van de menigte zeeboezems, die zich langs de gehele kust landwaarts in uitstrekken, schijnen de navolgende de merkwaardigste te zijn:

1. Isefjord (IJsboezem, IJsbocht) tussen de kolonie Jakobshavn en de Loge Claushavn.
2. De Baalsrivier, waaraan de kolonie Godthaab ligt.
3. Amaralikfjord, iets meer zuidelijk. Deze zeeboezem strekt zich verschillende mijlen in het land uit en verdeelt zich dan in verschillende armen
4. Bjornesund (Bärsund) en
5. Jisblink (IJsblik, op de kaarten gewoonlijk Witte Blink genaamd) tussen de Loge Fiskernes en de kolonie Frederikshaab. Over de mond van deze zeeboezem verheft zich gewelfswijze een vreselijke ijsbrug, waarover men van de ene tot de andere zijde daarvan kan gaan, en waarvan men verschillende mijlen ver een glans in de lucht ziet, even als die van het noorderlicht. Door de ijsgewelven, die 20 tot 60 ellen hoog zijn, kon men zeilen, indien men niet de steeds neervallende ijsklompen had te vrezen. Binnen in dit ijsgewelf is open water.

[375] is een type klein handelsvaartuig, KJB.

6. Sermeliarsok, zuidelijk van Frederikshaab. Buiten voor deze zeeboezem ligt het eiland Nunarsoak (Desolation).
Den laatstgenoemden zeeboezem heeft men lange tijd voor de FrobisherStraat gehouden, en nog op een Engelse (in het jaar 1800 uitgekomen) zeekaart: the Greenland Pilot, vindt men deze straat dus aangetekend, waarvan het toch wel buiten alle twijfel is, dat zij veel verder in het westen, noordelijk van de Hudsonsstraat, te zoeken is. Evenzo vermoedt men een voormalige doorvaart naar de oostzijde door den Bärfund en Isefjord. Dat deze zeeboezem, en wellicht nog meer andere, door het land naar de oostkust gaan, is niet ongelooflijk; maar of zij ooit doorvaarten verleend hebben, is een andere vraag. Dit gevoelen grondt zich ongetwijfeld meestal op oude, onzekere verhalen van de Groenlanders; de oude IJslandse berichten aangaande Groenland melden, zoveel mij daarvan bekend is, in het minste niet van zulk een doorvaart.
De volksmenigte in Groenland is, in betrekking tot de uitgestrektheid van het land, zeer gering. Volgens een in het jaar 1798 gedane volkstelling, werd het aantal van de inboorlingen niet groter, dan ongeveer 5100 zielen bevonden. In het jaar 1805 was de volksmenigte, in zoverre men deze met enige zekerheid bepalen kon, rijkelijk 6000 zielen. Beide opgaven zijn ondertussen, gelijk men, vanwege het ongestadige verblijf van de Groenlanders, makkelijk vermoeden kan, niet heel nauwkeurig. Tot vermeerdering van de volksmenigte hebben de menigvuldiger wordende echtverbintenissen van Deense onderbedienden met Groenlandse meisjes waarschijnlijk veel bijgedragen.
Tot bestuur van de kolonies en van de handel zijn twee Inspecteurs en bijna 30 opperbedienden (kooplieden en handelsassistenten) aangesteld. Bij de onderscheiden stichtingen zijn bijna 160 onderbedienden, zoals handwerkers, matrozen en arbeidslieden, verdeeld, waaronder zich altijd enige inboorlingen bevonden hebben. In latere tijden heeft men het getal van deze inboorlíngen bijzonder met blindelingen vermeerderd, die bij een verstandige leiding en behandeling voor de Europeanen in geschiktheid tot de arbeid niet behoeven te wijken, waardoor men, zo in huishoudelijk als zedelijk opzicht, gewint; want deze blindelingen zijn met een geringere betaling tevreden, dan de Europeanen, waarvan de zeden en gewoonten juist geen goed voorbeeld voor de Groenlanders zijn.
Het binnenste van het land kent men zeer weinig, of in het geheel niet, daar men zich, in de vooronderstelling, dat het land, sinds de vaart op het oude Groenland in vergetelheid geraakte, ten aanzien van de vruchtbaarheid en bruikbaarheid tot de veeteelt veel heeft verloren, de moeite niet gegeven heeft, om het te onderzoeken. Dat men echter dit vermoeden, koestert, is juist geen wonder. Men vormde zich overdreven begrippen van de heerlijkheid van het oude Groenland, en bij de eerste wederontdekking van het land, trof men bijna niets, dan naakte rotsen en ruwe kusten aan. Natuurlijk was de eerste gedachte die zich hier moest opdringen, deze, dat het land slechter geworden was; men dacht er daarom enkel aan, om het tot datgene te gebruiken, waartoe het geschikt scheen, namelijk tot de walvis- en zeehondenvangst en tot de koophandel, en legde de nieuwe kolonies op de daartoe meest geschikte plaatsen, namelijk langs de kusten, aan. De koophandel hield nu de nieuwe aankomelingen te zeer bezig, dan dat zij enig onderzoek zouden hebben kunnen doen, of hun mening, die zij van dit land hadden opgevat, ook gegrond ware. Het dagelijks gezicht van mos en naakte rotsen, van sneeuw en ijs, diende er alleen toe, om hen in hun gevoelen te versterken, en strekt, voor als nog, meer om de uit het vaderland meegebrachte onvoordelige dunk vanwege Groenland te verhogen, dan daarin de voormalige verblijfplaats van een zich op de veeteelt toeleggend volk weer te erkennen; maar hoe zeer de uiterlijke schijn hier, gelijk in andere gevallen, misleiden kon, ziet men daaruit, dat het verschrikkelijk ledige eiland Nunarsoak, dat voor de schonen zeeboezem in het district van de kolonie Julianeshaab ligt, aanleiding gaf, om dit betere gedeelte van het land ‘Desolation’ te noemen. De omstandigheid, dat de inboorlingen steeds aan de kusten leven, en zich van het binnenste van het land, slechts voor een korte tijd, tot de jacht bedienen, heeft

wellicht ook daartoe bijgedragen, dat men zich van het laatste geen gunstiger begrip vormde, dan van het eerste; maar bij een volk, dat vanouds af, van de zee leeft en geen begrip heeft van de akkerbouw en de veeteelt, kan deze omstandigheid niet in aanmerking komen. Reeds over een halve eeuw hadden de Europeanen zich in Groenland gevestigd, voordat men op de menigte kentekenen van voormalige bewoning, dat het district Julianeshaab oplevert, recht opmerkzaam werd, en de in noordelijke streken ontdekte overblijfsels van oude woningen, waaraan reeds Egede, Cranz en anderen gedenken, zijn van zo weinige betekenis, dat zij eer het algemene vooroordeel van de ongeschiktheid van het land tot de veeteelt versterken, dan dat zij dienden, om een duidelijk begrip te leveren van de vruchtbare staat, alsook van de voormalige en nog tegenwoordig mogelijke gebruikmaking van hetzelve tot de veeteelt[376]. Er is nauwelijks aan te twijfelen, of er worden, in het binnenste van het land, aan de zich verre daarin binnenwaarts uitstrekkende zeeboezem, niet weinige plaatsen aangetroffen, alwaar vele families, even gelijk de oude, sinds jaren uitgeroeide bewoners, hun rijkelijk bestaan zouden vinden. Zo liggen, bijvoorbeeld, aan de Amaralikfjord, die zich 5 tot 6 mijlen in het land uitstrekt, en zich dan in verschillende takken verdeelt, aan deze takken schone dalen, die aanzienlijke overblijfselen van de woonplaatsen van de oude bewoners opleveren. De rendieren, die zich aldaar in grote menigte ophouden, en het aangename klimaat, lokken de Groenlanders in de zomer daarheen, en deze, evenals de Denen, die aldaar geweest zijn, kunnen de schoonheid van deze dalen niet genoeg roemen. Ook is het waarschijnlijk, dat vele families op verschillende plaatsen in het district Juliaanshaab, evenals het voormalige herdersvolk, hun bestaan konden hebben; want het weinige hoornvee, dat men aldaar heeft, teelt hier zeer goed voort, hoewel het slecht kan opgepast worden. Ten minste moest het rendier even zo goed in Groenland, als in Lapland, kunnen gebruikt worden, en deze gebruikmaking zou niet onvoordelig zijn.

De Oostzijde van het land kent men volstrekt niet. Want alle proeven, om aldaar te landen, zijn zonder gevolg geweest[377]. Dat deze kust door dezelfde soort van mensen, als de Groenlanders van de westzijde, bewoond wordt, is buiten alle twijfel (want de bewoners komen nu en dan naar Nennortalik, zelfs naar Juliaanshaab, om te handelen) en het is te vermoeden, dat zij tot boven de poolkring bewoond is, daar men van een van deze bewoners gehoord wil hebben, dat hij zover naar het noorden woonde, dat, in zijn vaderland de zon in de zomer, gedurende verschillende dagen, niet ondergaat. Maar of deze kust voor Europeanen bewoonbaar is, of ooit door hen is bewoond geweest, laat zich, bij het volslagen gebrek aan kennis van de gesteldheid daarvan niet bepalen; evenwel wil men, dat zich op twee plaatsen overblijfsels van oude woningen zouden bevinden. Indien dit werkelijk het geval is, zo zou dit sterk voor het gewone, maar in latere tijden zeer in twijfel getrokken gevoelen spreken, dat de Osterboigd[378] der ouden op deze kust gelegen heeft. Dit gevoelen is bijzonder door H. P. V. Eggers in een verhandeling: Om Grönlands Osterbijgds Sande Beliggenhed (over de ware toestand der Osterb. in Groenl. In det kongelige danske Landhuushold nings - Selskabs Skrifter, 4 Deel 1794, bestreden, en door Wormskjold in een verhandeling: Gam melt og Nijt om Grönlands, Viinlands og nogle af

[376] Volgens oude berichten waren op de oostelijke zijde van het land (Osterboigd) 190 Bijgden of Boigden (verzamelingen van woningen, die enigermate op een plaats bijeen liggen, derhalve ruim gebouwde dorpen), verschillende kloosters, en een bisschopszetel te Gardar; en op de westelijke zijde (Vesterboigd) 90 Bijgden en 4 of 5 kerken. Het land was rijk in weiden, rundvee en schapen, en de inwoners voerden een belasting van kaas en boter in, die, vanwege de voortreffelijkheid van deze voortbrengselen, ten tijde van de koningin Margaretha, de koninklijke spijskamer toegelegd was. Koren, daarentegen, bracht het land slechts weinig voort, en de meeste inwoners wisten, zoals in den Kongs-Skugg-Sio (konings spiegel) gezegd worde, niet eens wat brood was, en zaaiden nimmer koren.

[377] Het is weliswaar, zegt men de admiraal Godske Lindenow, die door Christiaan IV uitgezonden was om Groenland op te sporen, in het jaar 1605 gelukt aan de oostkust te landen; maar al vond deze landing ook aan de oostkust plaats, dat toch niet zeker is, nochtans had zij verder geen gevolgen, dan dat enige ongelukkige inwoners naar Kopenhagen gesleept werden.

[378] Over de Osterboigd, de ligging en bewoning daarvan, zie o.a.: 1.2. Erik de Rode en 1.6. Overzicht van de kerken. KJB

Forfædrene kjendte Landes formeentlige Beliggende (ouds en nieuws wegens de vermoedelijke toestand van Groenl. Weinl. en andere de voorvaderen bekende landen in de schriften des Skandin. letterkundigen genootschap, 1814, verdedigd geworden. Of nu het gevoelen van Van Eggers, dat de Osterboigd der ouden in het district van Julianeshaab gelegen heeft, dan of de mening van Wormskjold, dat onder Vesterboigd, in een ruimere zin, de nu bekende westkust van Groenland, onder Vesterboigd, in een engere zin, nagenoeg Julianeshaabs-district te verstaan, en de Osterboigd op de oostkust van het land, maar niet zuidelijker dan onder de 62°, en niet noordelijker dan onder de 65°, te zoeken zij, de juiste zij, - dit moet de tijd leren. Zoveel is zeker, dat de ligging der oostkust op de door Torfaeus ontworpen kaart, die door de Aardrijkskundigen als zeer nauwkeurig beschouwd en algemeen nagetekend wordt, niet juist is; maar hijzelf heeft aan zijn kaart zulk een grote waarde niet gehecht, als anderen gedaan hebben. In een aanmerking op de ruggezijde van deze (in zijn geschrift: Grönlandia antiqua gevoegde) kaart, zegt hij, nadat hij van het verschil daarvan met de kaarten van zijn voorgangers gesproken heeft, zeer oprecht: "Ik houd het daarom voor het beste, dit alles aan de toekomstige ervaring over te laten, en niet te geloven, dat mijn of andere kaarten stiptelijk met het land zelf overeenstemmen." Deze kust is onder de 65° breedte, de 4° tot 6° lengte, te ver naar het oosten verplaatst; meer zuidelijk en noordelijk is wellicht de streek van deze kust juister aangetekend. Luitenant Egede wil op zijn reizen in de jaren 1786 en 87, om een landing aan de oostkust van Groenland te beproeven, op de breedte van 64° en op de lengte van 40° tot 41° westelijk van Parijs ijs aangetroffen hebben, dat hij uit de top van de mast niet overzien kon; hier moet daarom de kust[379] naar het westen wijken en een bocht vormen. Ook heet, het in David Danells[380] reizen in een aanmerking onder de 6 juni 1652, dat de kust zich onder de 65° met Sneafjeldsjskel (een ijsberg dicht bij Sneefjeldsnes) in het oosten en westen zich uitstrekt, en dat men, op 4 juni van dit jaar, het vaste land, op een afstand van 10 mijlen, in het noorden gezien heeft. Het stuk van de oostkust van Groenland, waarvan de ligging men enigszins bepaald weet, strekt zich, volgens de door Luit. Egede in het jaar 1789 uitgegeven kaart, onder den 65ste en 66ste graad breedte en de 36ste en 39ste graad lengte westelijk van Parijs, Zuid- Zuid- West en Noord- Noord- Oost uit; naderende daarom IJsland onder de 66°. Daar nu het noordwestelijke deel van IJsland veel westelijker ligt, dan de zuidelijker delen van het land, zo schijnt dit aan te tonen, dat de kust van Groenland, regt tegenover het noordwestelijk gedeelte van IJsland, naar het oosten voorwaarts uitsteekt en een landspits (Huk) vormt, wat ten minste met de theorie van de natuur (waarvan men zich door een oog op elke goede kaart te vestigen, wat de elkaar tegenoverliggende kusten afbeeldt, overtuigen kan), dat namelijk daar, waar een kust sterk vooruitsteekt, gewoonlijk ook de tegenoverliggende vooruitsteekt, overeen stemt[381].
In IJsland schat men, gelijk ik van mijn vriend, de luitenant Van Born, die het noordwestelijk gedeelte van IJsland gemeten heeft, gehoord heb, de afstand van Groenland van dit gedeelte van IJsland op 30 tot 40 mijlen. Ook hebben Hollandse schippers hem verzekerd, dat zij in het vaarwater tussen de beide landen, de Sneefjeldsejskel en de Hvidserk, een bijzondere hoge berg, die volgens oude berichten op de Groenlandse kust voorhanden moet zijn, te gelijker tijd gezien hadden. Volgens datgene, wat boven van het mogelijke en waarschijnlijke voor uitsteken van de Groenlandse kust tegen het noordwestelijke deel van IJsland, gezegd is, schijnt de gemelde begroting van de afstand tussen beide juist niet ongerijmd te zijn, maar wat de verklaring van de schippers betreft, is het te vermoeden dat er een misleiding plaats gevonden heeft, die door het overoude zeggen, dat men de beide genoemde bergen op de halve weg tussen IJsland en

[379] Indien men zich, voor het overige, op dit bericht verlaten kan. Hij zegt niet, wanneer hij op deze breedte en lengte was.
[380] D. Danells of De Nelles ging in de jaren 1652 en 53 op de ontdekking van de Osterboigd uit.
[381] Ook voert luitenant Egede in zijn reisbeschrijving aan, dat men van het van hem afgescheiden schip, op 7 mei 1787, ongeveer op 65° 16' N. B. en 34° 47' West. L. van Parijs geseind heeft, van op bijna 10 mijlen in het noorden land te kunnen zien.

Groenland zien kon, wellicht veroorzaakt zal zijn. Stelt men namelijk de Hvidjerk, volgens H. Egede's kaart, onder den 67°, zo moest de afstand daarvan van den Sneesjeldsjskel ten minste bij de 70 mijlen, daarom het midden van het vaarwater bij de 35 mijlen van de beide bergen zijn, op welke afstand zich de mogelijkheid, om deze bergen van de oppervlakte van de zee te zien, niet wel laat denke; neemt men met Wormskjold aan, dat de Hvidferk ongeveer onder de 65° zou kunnen liggen, dan wordt de afstand van de Sneesjeldsjskel nog groter en hetgeen, dat de schippers daarover verklaard hebben, nog ongelofelijker. Maar dat de Hvidserk niet wel onder de eerstgemelde breedte kan liggen, schijnt daaruit te blijken, dat men van de rotsen, die zich, in het binnenste van de zeeboezem, in het noordwestelijk gedeelte van IJsland, tot aan en boven de wolken verheffen, en waarvan men meer dan 30 mijlen ver in het land ziet, evenzo min de Groenlandse kust, als een berg daarop zien kan[382]; en van zulk een hoog standpunt moest men toch wel een berg, die van de oppervlakte der zee 30 tot 35 mijlen ver zichtbaar was, op 50 en meer mijlen kunnen zien, daar geen voorwerp hoegenaamd het uitzicht stremt. Voor het overige kan toch wel de omstandigheid, dat men van deze rotsen Groenland niet ziet, het vermoeden, dat het niet meer dan 40 mijlen verwijderd is, niet verzwakken; want deels liggen deze hoge rotsen niet aan de uiterste westelijke kusten van IJsland, maar verschillende mijlen oostelijker; deels komt ook wel de rondheid van de aarde bij zulk een afstand enigszins in aanmerking.

Dat de afstand tussen IJsland en Groenland onder de 66° aanmerkelijk geringer, dan onder een meer zuidelijke breedte is, laat zich nu wel met zekerheid bepalen; maar bezwaarlijk zal deze geringere afstand het voordeel aanbrengen, dat onze schrijver zich (blz. 25 en 26) daarvan schijnt te beloven. Iedere proefneming, om het land onder deze breedte te naderen, zou zekerlijk vergeefs zijn, daar het ijs in dit nauwere vaarwater, dat niet zelden geheel daardoor verstopt is, steeds meer bijzonder aan de kusten van Groenland, opeengehoopt zijn zal. Dit zal ook reeds in oude tijden het geval zijn geweest, daar de oude koersbepalingen, tenminste zoveel mij bekend is, van geen noordelijker vaart, dan van Sneetjeldsnes gewagen. Een plaats in de Koningsspiegel, die zegt, dat het ijs meer in het noordoosten of noorden buiten voor het land ligt, dan in het zuiden en zuidwesten of westen, en dat daarom een ieder die het land tracht te bereiken, het niet moet naderen, voordat hij al dit gewone ijs is voorbij gekomen, schijnt ook hierop betrekking te hebben. Bovendien vindt men in het noordwestelijk gedeelte van IJsland bezwaarlijk havens, die, zonder een vooraf gaande inrichting tot dit doel, een veilig winterleger voor de uitgezonden schepen zouden opleveren. Een nieuwe proef, om de oostkust te bezeilen, zal daarom, als deze wellicht mocht ondernomen worden, onder een meer zuidelijke breedte moeten geschieden, namelijk, gelijk reeds gezegd is, volgens het gevoelen van Wormskjold, tussen de 62° en 65°, alwaar deze kust, in doorsnede of middellijn, ver over de 100 mijlen van IJsland verwijderd moet zijn.

Aangaande de kaart, die ik naar de wens van de uitgever ontworpen heb, vind ik de volgende opmerkingen noodzakelijk: - De westkust van Groenland, als de hoofdzaak, is volgens P. Egede's kaart, de beste, die daarover uitgekomen is, ontworpen. Om verschillende punten van IJsland en enige andere punten te kunnen aanbrengen, was ik genoodzaakt, om de middellijnen onder veranderde hoeken tot basis van de kaart te trekken, waarom een groter stuk van James-eiland, dan op P. Egede's kaart afgetekend is, voorgesteld moest worden. Daartoe had ik geen ander voorbeeld, dan een in dit jaar door de koninklijke Zeekaartenarchief uitgegeven kaart over Amerika, waarop de maatstaf veel kleiner is, dan op mijn kaart; dit land is daarom slechts volgens de vermoedelijke ligging opgegeven. Daar echter James- eiland hier een bijzaak is, zo is ook de minder juiste ligging daarvan van geen betekenis. Het stuk van het noordwestelijk gedeelte van IJsland is volgens een mij medegedeeld ontwerp, naar de nieuwste, sinds 1815

[382] Born heeft, hoe uitnemend scherp ook zijn gezicht is, en hoe vaak hij van IJslands rotsen daarnaar heeft uitgezien, nimmer de Groenlandse kust, wel soms het ijs ontdekt, dat zich daarvoor, ook wanneer het vaarwater tussen IJsland en Groenland vrij is, ophoopt.

gedane metingen, afgetekend. Mijn gronden, waar volgens ik de vermoedelijke richting van de oostkust van Groenlands zuidelijkste spits tot aan de breedte van IJsland opgegeven heb, zijn in hetgeen wat hierboven over dit onderwerp gezegd is, begrepen; aangaande de richting van deze kust boven IJsland tastte ik echter, ten aanzien van de lengte, geheel in het duister. Daar nu de breedte van een punt en de richting van de kust gegeven was, nam ik de vermoedelijke lengte van het gegeven punt volgens de bovengemelde kaart van Amerika. De gehele opgegeven richting van de oostkust is daarom, wanneer men het, volgens luit. Egede's kaart, met enige zekerheid opgegeven stuk uitzondert, louter vermoeden, maar evenwel waarschijnlijk juister dan op andere kaarten. Indien ik de namen van de wateren uitzonder, bevat mijn kaart slechts die, welke in het voorafgaande voorkomen, en zelfs van deze zijn enige uitgelaten, daar ik ze niet op mijn voorbeeld vond en ik de rechte plaats daarvan niet met volkomen zekerheid weet. Wat de voorwerpen betreft, die op de kaart voorgesteld zijn, zo zijn de Groenlandse omtrek en het Groenlandse huis op de achtergrond slechts louter denkbeeldig, volgens onnauwkeurige koperen platen; de Groenlander en de Groenlandse vrouw, de vrouwenboot en de tent, alsook de kajak, daarentegen, zijn naar modellen die in Groenland vervaardigd zijn, en de drijvende ijsberg, geheel op de achtergrond, volgens opgave van mijn vriend Born getekend[383]

Voor het oorspronkelijk Deense werk staat, bij wijze van voorrede een brief van Dr. F Plum, bisschop in het stift Fühnen, R. van Dannebr., aan de voorwetenschap en kunst zozeer verdienstelijken geheimconferentieraad Joh. Bulow, grootkr, van Dannebr. en Dannebrogsman, command. van de orde van de noordster, heer te Sanderumgaard, die de kosten tot het drukken van het origineel betaald heeft. Het grootste gedeelte van deze brief behelst een korte beoordeling van elke afdeling van het boek, waarom ik gemeend heb, deze gevoegelijk onvertaald te kunnen laten; evenwel geloof ik, de volgende plaatsen, die deels in een wetenschappelijk, deels in een ander opzicht bijzonder belangrijk schijnen, daaruit te moeten mededelen.
"Ik beken", schrijft de bisschop, "dat de eerste deelneming, die het boek bij mij verwekte, door de wijze waarop ik het heb leren kennen, vergroot werd. De schrijver, een eerwaardig prediker en 71jarige grijsaard, las mij, op een reis voor kerkenvisitatie, enige stukken uit het handschrift voor. Hij las van het land, alwaar Egede, de vader en broeder van zijn moeder, zich voormaals zo verdienstelijk maakten, en alwaar hij zelf als een nieuwe apostel van Groenland getrouw in

[383] Bij deze ijsbergen is op te merken, dat daar, waar het zeewater steeds tegen zulke buitengewoon grote ijsklompen aanspoelt, het ijs smelt (afgesleten word) en de overhangende kruin eindelijk neerstort.

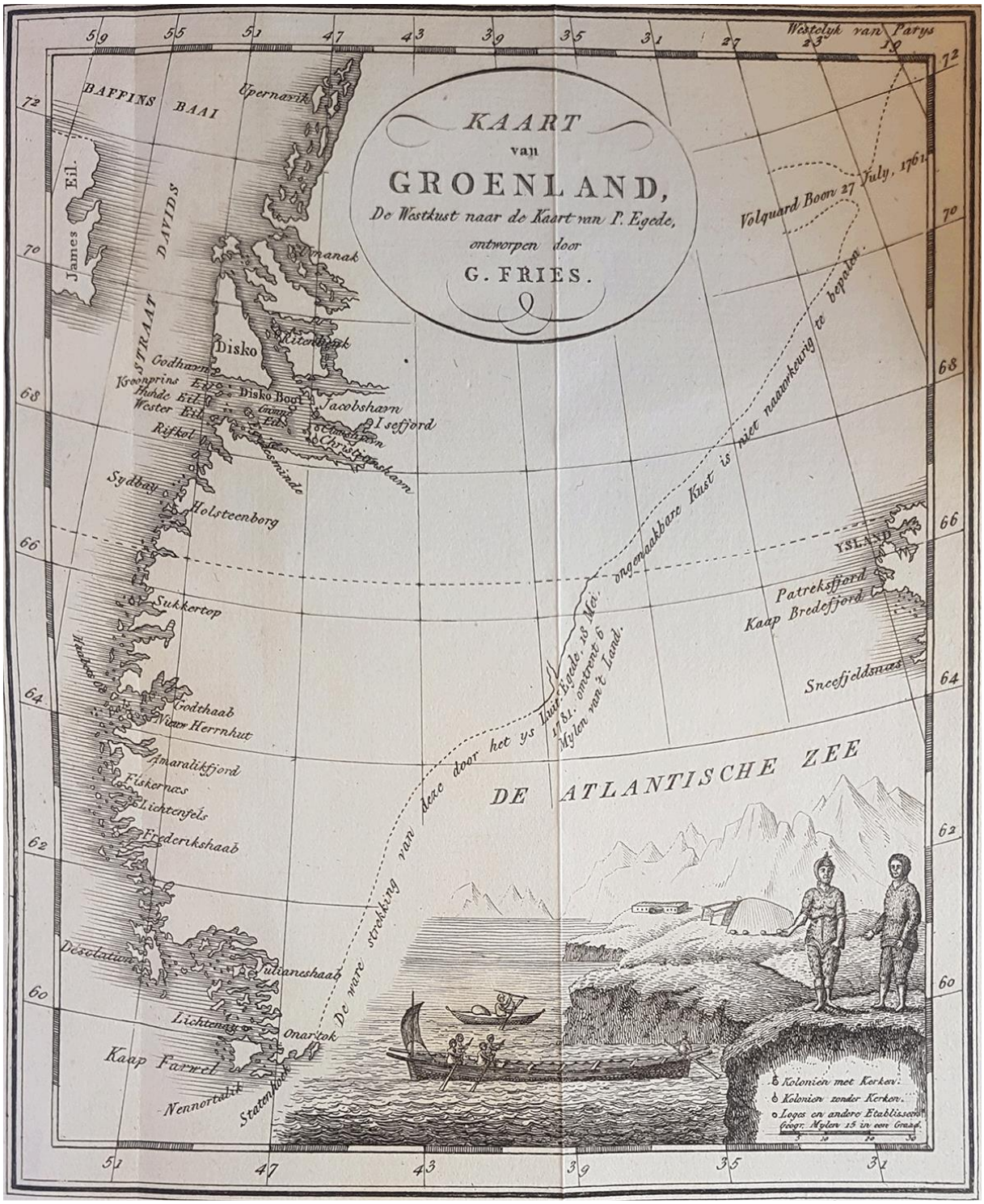

De achterin het boek opgenomen kaart van Groenland.

hun voetstappen trad. Hij las het eerst het stuk: *de wreker zijns vaders*; een stuk, waarvan ik durf beweren, dat het, indien ik mij beroemen kon, het als fragment van een van de oude Apologeten ontdekt te hebben, met algemene bewondering ontvangen zou worden."

In het jaar 1540, omstreeks die tijd dat de schrijver vooronderstelt, dat de bisschop Amund (Augmund of Ogmund) de zeereis, waarvan Torfaeus verhaalt, in de nabijheid van Groenland gedaan zou kunnen hebben, was deze bisschop reeds enige tijd blind en er op bedacht geweest, om zijn ambt neer te leggen. (Zie Finni Johannei F 5 Hist. Eccles. Ist. T. 2. P. 541). Torfaeus zegt uitdrukkelijk, dat hij in dit jaar van de bisschoppelijke stoel in Skalholt afstand heeft

gedaan; het jaartal van zijn zeereis moet daarom verder terug gesteld worden[384]. De plaats bij Torfaeus (Grönlandia antiqua. Hafn. 1706. P. 261) luidt aldus: Men verhaalt, dat bisschop Augmund te Skalholt, die in het jaar 1502 geordend werd en in 1540 zijn ambt neerlegde, eens op een terugreis naar IJsland, door een storm in de westelijke Oceaan, naar Groenland gedreven werd; dat bij, toen hij een tijdlang langs de kust noordoostwaarts zeilde, tegen de avond de kaap Herjolfenæs herkende, en terwijl hij dicht bij land voortzeilde, duidelijk zag, dat men schapen en lammeren in de weide dreef; en dat hij de volgende dag, toen hij een gunstige wind had gekregen, in de zeeboezem Patreksfjord, aan de westzijde van IJsland, voor anker ging, en wel vroeg in de morgen, toen het vee gemolken werd, dat is ongeveer ‘s morgens 9 uur. Dit is intussen niet mogelijk, zelfs niet als men 9 uur ‘s avonds verstaan wil. Waar de kaap Herjolfenæs genoemd, ligt, is niet bekend. Wormskjold neemt de breedte daarvan op ongeveer 65°. Vooronderstelt men nu verder haar lengte in de richting van de op luitenant Egede’s kaart aangegeven kust (dichter bij IJsland kan men het niet wel aannemen); dan is de afstand daarvan van Patreksfjord, in een rechte lijn, over de 70 mijlen. De juistheid van de aanmerking dus, waarmee Torfaeus de aangehaalde plaats besluit, is zeker buiten alle twijfel. De Hoogd. Vertaler.

Het denkbeeld, om de ontdekking van de Osterboigd door uitbreiding van de zuidelijke kolonies benedenwaarts naar en rondom Statenhoek naar de oostelijke zijde van het land te beproeven, is, zoveel men weet, niet in de jaren 1786 tot 88, toen men zoveel over het oude Groenland schreef, op de baan gebracht, en ook Wormskjold meldt daarvan niet in zijn Abhandl. v. d. muthmaszl. Lage Grönlands enz. waarin de hoop, om de Osterboigd weer te vinden, die door de bekende verhandeling van Van Eggers voor velen vervlogen was, weer verlevendigd en door echt wetenschappelijk onderzoek waarschijnlijk gemaakt is[385].

Cranz wil Torngarsuk als een goed wezen beschouwd hebben. Een plaatskundige geleerde is van hetzelfde gevoelen en heeft mij verklaard, dat men, indien men niet terstond in de aanvang dit woord tot benaming des duivels gebruikt had, zeer wel God daardoor had kunnen benoemen, waardoor dan de overdracht van het Deense woord Gud (God) in de Groenlandse taal vermeden zou zijn. Maar Hans Egede en Paul Egede verhalen dingen van Torngarsuk, die zich bezwaarlijk met het denkbeeld van God laten verenigen.”

Aan het slot van de brief noemt Dr. Plum het werk van onze schrijver een schoon gedenkteken van de gouden tijd van het Groenlandse zendelingschap. Hoe zeer gegrond deze verklaring is, blijkt uit datgene, wat boven grotendeels naar Wolfs verhandeling, aangaande de tegenwoordige beletselen van het zendelingschap gezegd is. Voor het overige mag hier niet onaangemerkt blijven, dat de bisschop niet alleen tot het verschijnen van dit geschrift aanleiding heeft gegeven, maar dat men ook aan zijn beoordeling verschillende opheldernde en zeer belangrijke aanmerkingen van onze schrijver te danken heeft.

Kopenhagen
Juni 1817

De Hoogd. Vertaler.

[384] Vermoedelijk tot aan het jaar 1530, zoals ik mij herinner, ergens gelezen te hebben.

[385] Of de voorslag van de schrijvers uitvoerlijk zij, diende eerst door een onderzoekingsreis aan de oostkust beproefd te worden, voordat er aanmerkelijker onkosten aan proefnemingen besteed worden, welker uitslag, zo onzeker is. Kunnen de bewoners van de oostkust in hun lederen boten Nennortalik benedenwaarts bereiken, zo moest men toch ook wel in kleine vaartuigen langs deze kust opwaarts kunnen komen, al ware het ook te vermoeden, dat, niet gelijk de schrijver gelooft, de stroom van alle zeeboezems aan de oostkust buitenwaarts in de zee, maar bij enigen binnenwaarts in het land gaat. Dat dit bij een zekerlijk hoog in het noorden, het geval is, weet men (zie de aanm. bl. 2), en volgens het gevoelen, dat de zee aan de oost- en westkust door de Beersund en Sermeliarſak in verbintenis staat (welk gevoelen door de zuidwestelijke richting van de zeestroom aan de oostkust waarschijnlijk is), moest het ook ten minste op twee plaatsen van het gedeelte van de oostkust, dat hier in aanmerking komt, het geval zijn. Wellicht is zulk een reis door de bergraad Giseke ondernomen; de slotsom van zijn onderzoekingen is echter nog niet bekend. De Hoogd. Vertaler.

Dagboek
Gehouden in Groenland,
in de jaren 1770-1778,

1. DE ISEFJORD IN DE DISKOBOCHT.

Deze merkwaardige zeeboezem strekt zich tussen de landstreken uit, alwaar Claushavn en Jakobshavn liggen; is 5 tot 6 mijlen lang en ¼ tot ½ mijl breed. In de oudste tijden zou deze vrij van ijsbergen en bevaarbaar zijn geweest; ja oude Groenlanders verhalen volgens hetgeen, wat hun vaderen hun verhaald hebben, dat men destijds daar langs tussen de reeks van bergen, die nu gestadig met ijs bedekt zijn, naar de oostelijke zijde van het land kon varen; zij vertellen zelfs, dat er in latere tijden een stuk bewerkt hout tot bouwen van de oostelijke zijde af, tussen deze bergen heen, naar de westelijke zijde gedreven, en tot een balk in een huis gebruikt zou zijn. Indien zulks waarheid is, levert het een onbetwistbaar blijk op, dat er voormaals een doorvaart van de west- naar de oostzijde door de zeeboezem heeft bestaan, die naderhand door ijsbergen gestremd is geworden[386]. De bergketen zelf, die zich langs het land uitstrekt en de oostelijke zijde van de westelijke afscheide, is, sinds lange tijden, een onoverzienbare ijszee, die de wolken op enige afstand schijnen aan te raken. Het ijs vermeerdert zich jaarlijks; maar de menigte sneeuw, die er in de winter valt, smelt in de zomer door de zon, vloeit in beken af en baant zich gevaarlijke openingen in het ijs, waarin de Groenlanders, op de rendierenjacht, soms hun graf vinden. Waar dit ijs boven het water uitsteekt, breekt het door eigen zwaarte en valt, als stukken van het geheel, in de zeeboezem neer. Vandaar die vreselijk schone klomp van ijsbergen, waarvan ik het tafereel zal trachten te schetsen. Wanneer zulk een stuk neervalt, dan hoort men het gedruis daarvan verschillende mijlen ver; het draait en wendt zich enige malen, voordat het in evenwicht komt, en voert niet zelden buitengewoon grote stenen met zich uit de diepte naar boven. De gehele zeeboezem geraakt in beweging, het water groeit en bruist, de bergen splijten in stukken onder een luid gekraak, rollen vreselijk in het rond, totdat zij weer een vaste voet bekomen, of verder wegdrijven. De zee wordt verschillende mijlen ver, met drijfijs bedekt, dat de scheepvaart zeer moeilijk maakt. Het stijgen van het water tilt ook vaak, bij zodanige gelegenheden, het grootste gedeelte van de ijsbergen op en voert deze, met een ongelooflijke snelheid, verder naar buiten in de bocht, of zelfs wel in de open zee. Hier zien wij deze vaak voor schepen aan, die met volle zeilen het land naderen; wij vinden ons bedrogen, opnieuw bedrogen, en evenwel, zo groot is de gelijkvormigheid, blijven wij vaak in een vrolijke verwachting staan, totdat zij hun loop veranderen, en zich van een andere kant, in hun ware gedaante vertonen. Wie deze zeeboezem niet meermalen gezien heeft, neme zijn gehele verbeeldingskracht te baat, en evenwel zal hij er zich geen juist denkbeeld van kunnen vormen. Men verbeeld zich een uitgestrektheid van zoveel mijlen vol ijsbergen, zo groot, dat zij 200 tot 300 vademen onder de oppervlakte van het water gaan. Zij hebben het voorkomen, alsof zij de

[386] Een walvisvanger van het eiland Föhr, Volquard Boon geheten, bericht het volgende van een zeeboezem, aan de oostzijde gelegen: "Van de 21e juni de 31e juli 1761, kwam hij langs de kusten van 76° 30' tot 68° 40' minuten noorderbreedte, van is tot 6 mijlen van het land, welks streek hij volgens het kompas in het noordoosten en zuidwesten vond. De 27e juli werd hij op 70° 40' door een sterken stroom in een grote zeeboezem, die hij 15 mijlen breed schatte, en welks richting noordwest ten westen was, gedreven. Het einde van deze zeeboezem kon men niet ontdekken, daar men bij een heldere lucht geen land zag, men vermoedde, vooral daar de stroom steeds binnenwaarts liep, dat deze zeeboezem, waarin men een vrij sterke zeegang bespeurde en een grote menigte ijs vond, wellicht geheel door het land heen liep." Wormskjold is van gedachte, dat deze zeeboezem de ollum lengri Fjordr (de aller langste zeeboezem) van de ouden is, die een van de oostelijkste, vooraan smal, maar verder van deszelfs mond breed was, waaraan zij geen woonverblijven opgeslagen hadden, en welks einde zij niet kenden. Daar de stroom in de Isefjord, aan de westzijde, steeds buitenwaarts gaat, zo kan men meer dan vermoeden, dat deze en de voorgemelde zeeboezem met elkaar in verband staan. Zie Wormskj. Gamm. og . Nyk. om Grönl. Beligg, is Skand. Lit. Selsk. Skr. 13 Bind. Blz. 383, 84. De Hoogd. Vertaler.

tijd zouden trotseren, en zijn echter even bedrieglijk als het water. In het voorbijvaren ziet men huizen, sloten, deuren, vensters, schoorstenen enz. Een zeer aangename begoocheling, inzonderheid zolang men niet weet, hoe gevaarlijk het is, die te naderen; maar ook zelfs dan, als men dit gevaar nauwkeurig kent, verlustigt men zich in derzelver beschouwing. Ik zag, onder zoveel andere prachtige gebouwen, Christiaanburgs grote slotpoort met haar pilaren en zijdeuren, en mijn oog verwijlde bij de Mezzanin- verdieping, die verwonderlijk gelijkend was. Daar deze ijsklompen, naar mate zij uit zoet of zout water ontstaan, wit, blauw of groen[387] zijn, verhoogt deze verscheidenheid van kleuren de misleiding, bijzonder wanneer de zon met haar vermogende stralen te hulp komt. Zij hebben een aantrekkende kracht, waartoe de stroom ongetwijfeld veel bijdraagt, zodat zelfs grote schepen gevaar lopen, om daartegen te worden aangedreven, indien zij zich niet bijtijds op een behoorlijke afstand houden. De Groenlanders zijn daarmee vertrouwd, hoewel velen dit vertrouwen met hun leven boeten; maar daar de zeehonden zich graag in die nabijheid ophouden, zo moeten de Groenlanders deze ook aldaar opzoeken, en brood of dood halen. De echo is in de nabijheid van de ijsbergen zo sterk, dat men niet alleen, wanneer men in het voorbijvaren, hieronder spreekt, zijn woorden, dadelijk daarop, van de top duidelijk hoort terug kaatsen; maar deze wordt, indien hij, gelijk men het daar te lande gewoon is te noemen, verrot, dat is, broos en makkelijk te verbrokkelen is, door de klank zodanig geschokt, dat deze neerstort, en wee dan hun, die zich in de nabijheid bevinden! Zo voer, terwijl ik mij in Groenland ophield, een vouwenboot van mijn zijde, naar de andere zijde van de zeeboezem; de lieden in de boot vermaanden elkaar, toen zij aan de ijsbergen naderden, zoals gewoonlijk, tot stilzwijgendheid, en lieten geen roeislag horen; naar een half volwassen jongeling sloeg uit moedwil met een stok op het uitgespannen vel van de boot. Het daardoor verwekte geluid plantte zich binnen enige ogenblikken tot op een top van een brozen ijsberg voort; deze viel in, en al de mensen in de boot, die zeven in getal waren, verdronken[388]. In deze

[387] De geleerde O. Fabricius wil niets van deze groene kleur weten; zie zijn Afhandeling om Drivisen i de nordlige Vande, Nye Samling af det kongelige danske videnskabs- Selskabs Skrifter. (Verhandeling over het drijfijs in de noordelijke wateren, in de nieuwe verzameling der geschriften van het Koninklijk Deens Genootschap van wetenschappen.) III. deel, blz. 67; maar Cranz, in zijn Historie van Groenland, blz. 35, stemt met mij overeen.

[388] Een mij meegedeelde vriendschappelijke kritiek, waartoe het bovenstaande verhaal aanleiding heeft gegeven, maakt de volgende opheldering noodzakelijk: In Groenland, namelijk en bijzonderlijk in de Diskobocht, alwaar de Isefjord ligt, is het algemeen bekend dat elk geluid, hetzij van spreken of enig ander, dat onder een ijsberg wordt voortgebracht, zich eensklaps tot boven aan de top voortplant, en vandaar met een luiden echo geboord wordt. Evenzo bekend is het, dat, als zulk een berg door omwentelingen in de zeeboezem, of door de zon, brosrottig, zoals men het daar te lande noemt geworden is, deszelfs kruin alsdan, door de aanhoudende trilling van het geluid aldaar verbrijzeld wordt, neerstort, en alles wat zich daaronder, of in de nabijheid bevindt, verplettert. Ik heb zelf verschillende malen onder ijsbergen gesproken, wanneer zij mij sterk schenen te zijn, en dezen meer dan gewoonlijk sterke echo bewonderd. Ik kwam er altijd goed af, en heb daarom, hoewel ik zodanige bergtoppen zag neerstorten, nimmer gezien dat zij iemand in het neervallen verpletterden. Maar het geval is, helaas! zo zeldzaam niet. Niet alleen kwamen de bovengenoemde zeven mensen op deze wijze om het leven, maar vaak ook enkele Groenlanders, die aldaar op hun gewone jacht, hun schietgeweren onder zodanige ijsbergen afvuurden, zonder vooraf te onderzoeken of deze bros schenen te zijn. Maar dat die zeven mensen, juist door het genoemde geluid, en de daardoor veroorzaakte neerstorting van de ijsbergtop, het leven verloren, daarvan werden wij door een Groenlander onderricht, die in zijn kajak de vrouwenboot vergezeld had, en in de nabijheid, maar niet zeer dicht bij de vrouwenboot, of onder de ingestorte ijsberg zelf, getuige van het slaan van de jongeling, van het geluid en van het daarop gevolgde ongeluk geweest was. Wanneer de Groenlanders in hun vrouwenboten reizen, hebben zij gewoonlijk een of twee leidslieden in kajakken, deels daar het hun, als mannen, niet betaamt, ledig in een vrouwenboot te zitten, en nog minder, om de boot te roeien, hetgeen het werk van de vrouwen is, deels om onderweg een zeehond te vangen, indien zich daartoe gelegenheid aanbiedt. De huisvader alleen is, als stuurman in de boot; de overige zijn, zoals gezegd is, in hun kajakken. Gaat echter de reis over de Isefjord, dan hebben zij steeds een kajak bij zich, wiens eigenlijke post is, de zeeboezem en de ijsbergen te beschouwen, en te onderzoeken, of er zich ook openingen in de bergen, en dus kortere wegen bevinden en of deze zo breed zijn, dat zij het wagen durven om erdoor te roeien. In zulk een opening, of in zodanig gewelf, was het, alwaar de bovengenoemde vrouwenboot verongelukte, maar alleenlijk door de begane onvoorzichtigheid; want volgens het bericht van de kajakroeier, was de opening breed genoeg tot de doorvaart. Het werktuig waarmee die ongelukkige jongeling op

zeeboezem vangt men des winters een soort van heilbot, die wel veel kleiner, maar ook van fijner vlees en vetter is, dan de gewone. De Groenlanders vangen deze botten met snoeren, die zij uit walvisbaarden vervaardigen. De vissersplaats is altijd met ijsbergen omgeven, maar soms staan deze, als trotse gebouwen rondom, een markt, daar. Hier verzamelen zich vele mensen; de verder afwonenden rijden er naar toe, om te kopen, en de vissers verkopen. Een wezenlijke jaarmarkt! In elke berg dreigt hun de dood, en evenwel zijn zij zo vrolijk en welgemoed, alsof er geen gevaar voorhanden was. Ik bezocht eens hun markt. De vissersplaats was zeer groot, het ijs dik, en de verzameling van mensen talrijk. Zij hadden op deze plaats reeds langer dan acht dagen gevist, en de omringende ijsbergen schenen niet bros te zijn. Ik verlustigde mij in hun opgeruimdheid, werkzaamheid en koophandel. Zij visten en vingen in mijn tegenwoordigheid, opdat ik zien zou, hoedanig zij daarbij te werk gingen. Enige leenden mij hun snoeren, waarmee ik de diepte peilde, en ik vond deze op verschillende plaatsen, gelijk boven gezegd is, tot 300 vademen[389]. Na ongeveer een paar uren toevens, verliet ik hen, daar het avond werd, en ik mijlen naar de plaats van mijn woning had af te leggen. Geen half uur, nadat ik mij verwijderd had, stortte er een ijsberg in de nabijheid van de vissersplaats in, verbrijzelde het ijs, en beroofde de vissers van hun vangst en van hun snoeren. Er vielen verschillende van hen in het water en werden zodanig tussen de ijsstukken gekwetst, dat zij hun gezondheid verloren. Bij geluk verloor slechts één van hun in deze verwarring en nood het leven. Het grootste gedeelte kwam er onbeschadigd, hoewel met ledige handen, af. Ik zou nauwelijks gered zijn geworden, indien ik nog tegenwoordig was geweest; want een ieder had genoeg met zichzelf te doen. Bovendien zijn wij Europeanen niet zo geoefend, als de Groenlanders, om van het ene stuk ijs op het andere te springen, of, indien wij daarbij in het water vallen, er weer uit te klimmen. Dat zo buitengewoon veel ijsbergen, door de kou, die zij van zich geven, het verblijf in hun nabijheid ruwer maken, dan het zelfs veel verder naar het noorden, is, laat zich makkelijk vermoeden. Ik woonde een halve mijl van hen af; ik hoorde het vaak als een hevige donder, wanneer er zodanig een berg instortte; dagelijks zag ik deze ijsbergen, en gevoelde hun nabuurschap. Toen ik van Christiaanshaab, dat 4 mijlen zuidelijker lag, terug keerde, liepen mij, zelfs omstreeks Pinksteren, van koude de tranen uit de ogen, terwijl ik op mijn rug zweette.

2. DE ZENDING BIJ CLAUSHAVN WORDT UITGEBREID.

Toen ik in Groenland kwam, was alleen mijn Claushavn van een catechiseermeester voorzien. Hij was een geboren Deen en wellicht de beste in het gehele land[390]. In Christiaanshaab daarentegen, alwaar buiten de gehuwde Denen, die vele kinderen hadden, 2 of 3 Groenlandse huisgezinnen woonden, behielp men zich met een oude gehuwde Deense matroos, die in zijn

---

het strak uitgespannen vel van de boot klopte, noemde ik stok, (pen of pind). Ik was zelf niet met dit woord tevreden, maar ik kon er geen gevoegelijker voor vinden. Volgens de taal van de Groenlanders kon het door ondersteuner, steunsel uitgedrukt zijn geworden; maar het werktuig beantwoordt niet geheel en al aan het denkbeeld, dat wij aan deze woorden hechten, en daarom gebruikte ik die uitdrukking. Deze stok of pen is bijna 1 el lang en zo dik als een koolstruik, die aan het ene einde spits en aan het andere einde, zo mogelijk, vorksgewijze is. Gewoonlijk is deze van pijnboomhout. Vaak snijden de in de zee ronddrijvende stukken van de ijsbergen in de zeeboezem gaten in onze vrouwenboten; wij stoppen deze eerst met spek en varen verder; maar de gaten kunnen zo menigvuldig worden, ik had er eens 9 in mijn boot dat het water naar binnen stroomt, en dan moet men land zoeken, om deze gaten toe te naaien. Terwijl dit geschiedt, of wanneer men des avonds aan land gaat, om tenten op te slaan, wordt de boot gewelfd (omvergeworpen); maar niet geheel met de kiel in de hoogte, maar met de ene zijde enigszins van de grond, en dan ondersteunen deze pennen of stokken, die die met het spitse einde in de grond gestoken worden, en met het gespleten einde de rand van de boot aanraken, de boot, opdat deze gedurende het naaien of door het drogen in de zon, niet scheef word, (dat anders makkelijk zou kunnen gebeuren, daar deze door de watervaart nat is) of geheel over hoop valle. Drie tot vier zodanige pennen ondersteunen de boot, en deze zijn bij een watervaart met een vrouwenboot even zo onontbeerlijk, als spek waardoor de naad vast wordt.

[389] Vermoedelijk 548 meter. KJB.

[390] Uit het weeshuis, en in Kopenhagen door H. Egede tot zijn ambt gevormd.

jongere jaren bij een vechtpartij in dronkenschap een oog verloren en een been gebroken had. Dat zijn onderricht en de vruchten daarvan niet uitstekend waren, kan men makkelijk denken. Ik was daarom bedacht, dit gebrek te verhelpen. Zodra mijn kennis met de Groenlanders en hun taal het maar enigszins toelieten, beproefde ik een jonge Groenlander, te zelfder plaats, tot een nationaal geloofsonderwijzer te vormen, en stond hem een zeker loon toe. Sinds die tijd dat hij werd aangesteld, ging het goed en door oefening, opzicht en aanmoediging, hoe langer hoe beter. Deze gelukkige proefneming bewoog mij, om nog een paar van de schranderste vernuften onder de jeugd van mijn woonplaats te vormen, opdat ik deze bij de heidenen, alwaar deze woonden, zou kunnen aanstellen; want wanneer de heidenen bij de een of andere gelegenheid onderricht kregen, dan wensten zij, hoewel Claushavn een bloeiende plaats was, evenwel meestal liever op hun gewone plaatsen te blijven, dan naar de kolonie te trekken; en zich daarin naar hun wens te richten, was een hinderpaal uit de weg ruimen, dat, op zichzelf beschouwd, niet dan billijk was. Op deze wijze zond ik, enige jaren daarna, een nationale geloofsonderwijzer naar enige families, die zich ½ mijl noordelijk van mij gevestigd hadden. De geloofsonderwijzer, de zoon van een overleden Deen uit een gemengd huwelijk, was vrij bekwaam en bruikbaar, en kon zijn tijd grotendeels aan de uitoefening van zijn ambtsbediening besteden, daar hem zijn vangst niet bijzonder gelukte; maar hij moest daarom ook groter loon hebben om geen gebrek te lijden en uit gebrek de lust te verliezen. Na twee jaren verlangde een familie, die nog ½ mijl noordelijker woonde, een leraar. Ik beloofde aan hun begeerte te zullen voldoen; maar daar ik niet wist, of ik op haar bestendigheid, of op de deelneming van meer families aan het onderricht kon rekenen, en de weg bovendien niet langer was, zo zette ik deze geloofsonderwijzer aan, om insgelijks deze familie aan te nemen. ’s Morgens onderrichte hij de bovengenoemde families, ’s avonds deze; maar voor deze vermeerderde arbeid moest hij ook een toelage hebben. Naderhand meldden zich nog meer families aan, en zolang ik in Groenland was en het opzicht daarover kon hebben, had dit werk ook een zeer goede voortgang; of deze inrichting echter, na mijn vertrek vandaar, in stand is gebleven, weet ik niet; want er verliep bijna een jaar daarna, eer mijn opvolger aankwam. Mijn nabuur, de deken Sverdrup, had mij wel van zijn meest mogelijke bijstand verzekerd, en hield ook trouw zijn woord; maar zijn eigen zending verschafte hem zoveel bezigheid, dat hij zelden tot de mijne kwam, en, wanneer hij kwam, had hij geen tijd genoeg om alles na te zien. Mogelijk is daarom deze laatste inrichting, uit gebrek aan opzicht, weer te niet gegaan; wellicht zelfs, eer mijn opvolger aankwam. Bij geluk doopte ik aldaar niemand, en ook niet op Tussangme.

Van dit eiland, welks eigenlijke naam Tussak[391] is, en dat 6 mijlen van Claushavn ligt, wil ik hier nog met een kort woord van melden. Op mijn ambtsreizen kwam ik soms aldaar, en dit wel des te liever, aangezien daar enige families woonden, waaronder zich een voorstander van de veelwijverij bevond, die altijd graag mijn verhalen hoorde. Deze families verzochten mij eens om een leraar. Ik had er ook een voor haar; maar toen ik hem de voorslag deed, om daarheen te gaan, scheen hij weinig zin daartoe te hebben. Het eiland is zo ver verwijderd, zei hij, en wat dies meer zij. Ik moest daarom de nationale catechiseermeester in Christiaanshaab bewegen, om zijn onderwijs te verdelen. Hij deed dit en hield zich enige weken achter elkaar op elke plaats op, maar onder belofte van vermeerdering van inkomen te zullen krijgen.

Deze nationale catechiseermeesters nam ik voor eigen rekening aan, en beloonde hen ook gedurende het eerste jaar zelf. Het zendelingengenootschap keurde altijd mijn voorslagen goed, en vergoedde mij ook, wat ik had voorgeschoten, in zover ik dit bekend maken mocht; maar dit genootschap was evenwel ten uiterste spaarzaam met inkomen toe te staan, en ongenegen om Deense kost, inzonderheid brood, te geven, dat toch deze mensen zo sterk tot een zittende en met hun gewone levenswijze zo weinig overeenkomstige arbeid uitlokt. Wilde ik daarom door hen iets bewerkstelligen, dan moest ik hun geven, wat het genootschap hun weigerde.

[391] Hier groeien braambessen (Tylteboer) in menigte, maar, zoveel ik weet, ook slechts hier in de Diskobocht.

3. HET IS NOG ALTIJD NOGELIJK, NAAR DE OOSTZIJDE VAN GROENLAND TE KOMEN.

De IJslanders landden vroeg, wellicht rond 982, aan de oostelijke kant van Groenland, en, daar zij het land geenszins onbevallig vonden, voeren zij naderhand vaak daarheen, en zetten zich daar neer. Met de tijd groeide de bevolking aan, en vond zij door vlijt haar bestaan, ja zelfs waren om uit te kunnen voeren. Talrijke gemeenten, kerken, kloosters, bisschopsstoelen ontstonden aldaar. Zelfs in het zuidelijkste gedeelte van de westelijke zijde waren vele dorpen en kerken, waarvan men nog overblijfselen aanwijst. De inwoners bebouwden het land en hebben, zoals men zegt, behalve andere soorten van koren, de voortreffelijkste tarwe ingeoogst. De weiden waren rijk, voedende een menigte rundvee en schapen, die niet alleen melk, boter en kaas in overvloed, maar van zulk een deugdzaamheid gaven, dat daarvan tot de koninklijke keuken in Drontheim geleverd werd. Er bevonden zich aldaar bossen, waarin zich hazen en ander wild ophielden, terwijl verschillende meren tot visvangst uitnodigden. Het is daarom geen wonder, dat deze hoek van het land binnen weinige jaren zo zeer bevolkt werd, als men daarvan opgeeft. De IJslander, Erik Hiin/ Hijn Raude (de Rode of Roodkop) was, volgens oude vertellingen de eerste die de oostelijke zijde ontdekte, en aldaar aanlandde. Volgens een oud Latijns geschiedboek, dat ik in Groenland voor een korte tijd ontving om te lenen, zou deze Erik eigenlijk daarheen gevlucht zijn, daar hij, in een tweegevecht, zijn tegenpartij om het leven had gebracht, maar zich daarna met de bloedverwanten van de overledene verzoend, en, daar hij nu ongehinderd heen en terug zeilen kon, vele families met zich daarheen gelokt hebben.

Hiertoe behoort ook de volgende anekdote, die onder verschillende andere in dit boek verhaald wordt. Erik, waarschijnlijk de zo-even genoemde, kwam met zijn zwangere vrouw naar de oostelijke kust, bouwde het eerst een hut, en onderhield daarna zich en zijn echtgenote met de jacht. Hij kwam altijd ‘s avonds naar huis, zowel uit zorgvuldigheid voor zijn vrouw, als om alles tot haar nabij zijnde bevalling en voor de aanstaande winter in gereedheid te brengen. Op zekere avond komt hij thuis, vind zijn vrouw dood, en een pas geboren schreiend jongetje aan haar borst. Als versteend staart hij enige ogenblikken dit toneel aan. Het schreien van het kind wekt hem uit zijne bedwelming, maar besluiteloos, bijna wanhopig, weet hij geen middel om het tedere kind in het leven te behouden. Hij herstelt zich echter spoedig, grijpt een klein spits werktuig, en steekt zich daarmee in de borsttepels tot op het bloed. Nu legde hij zich het kind aan de borst, dat begerig zoog en op deze wijze voedsel kreeg. Hij moest nu meestal bij het kind blijven, en herhaalde zijn kunstbewerking zo vaak, als dat het voedsel verlangde. Langzamerhand werd het bloed meer melkachtig, en op het laatst wezenlijke melk. Op deze wijze zoogde hij zijn zoon, die hem zeer lief en op zijn tijd een vlug en wakker man, gelijk zijn vader werd[392]. Het speet mij, dat het titelblad van dit boek uitgescheurd was. Dit boek had alle kentekenen van een hoge ouderdom, en mijns bedunkens, geschiedkundige geloofwaardigheid, terwijl het verschillende, ten minste mij, onbekende en wetenswaardige berichten bevat, zowel van IJsland, als inzonderheid van de bevolking en vruchtbaarheid van de oostelijke zijde van Groenland. Het is onzeker, door welke bijzondere aanleiding de scheepvaart naar dit schone gedeelte van het land, en daardoor ook alle verbintenis tussen de bewoners daarvan en het

[392] Deze zelfde anekdote wordt door Thorgils Orrabeinstjupa, maar met andere omstandigheden verhaald. Cranz gewaagt (blz. 331 en 22) van deze Thorgils met de volgende woorden: “Uit IJsland en Noorwegen kwamen telkens meer en meer kolonisten over, die gedeeltelijk christenen waren, waaronder verschillende van Thorgils, een nieuwe, maar ijverige christen, die zich tegen de veelvuldige waarschuwingen van zijn voormalige afgod naar Groenland begeven had en waarvan een wonderbaar zeldzame geschiedenis van veeljarige vervolgingen van de boze vijand en grote ongelukken, zo te water als te land, waarnaar hij eindelijk, even als Job en Tobias, tot eer en geluk geraakte, verhaald wordt.” Behalve datgene, wat met de geneigdheid van de oude bewoners van het noorden zowel, als van andere oude volken, om aan voortekenen te geloven en op dromen te letten, overeenstemt, is de inhoud der Floamanna saga niet zo zeldzaam en noodlottig, maar zeer geloofwaardig. In Skand Lit. Selsk. Skr. 7 Bind, vindt men een vertolking van deze belangrijke Sage, door Prof. B. Thorlaciu, onder de titel: Thorgils, kaldet Orrabeens Stiffons, Historie. De Hoogd. Vertaler.

moederland ophield. De zogenaamde zwarte dood kan het niet geweest zijn; want nog lang na deze pestziekte bleef de vaart bestaan. Krijgsonlusten zouden deze wel voor enige tijd gestremd kunnen hebben; maar men kan nauwelijks geloven, dat zij in rustiger tijden zou verzuimd zijn geworden, daar zij zulke aanmerkelijke voordelen aanbracht, en de bewoners van beide landen door de banden van bloedverwantschap en vriendschap met elkaar verenigd waren. Wel is waar, zegt men in het algemeen, dat de inboorlingen van het land, die toen Skraellieger[393] genaamd werden, de nieuwe inwoners overvallen en uitgeroeid zouden hebben (dus verhalen de nakomelingen van deze, de Groenlanders, zelf); maar mij komt zulks onwaarschijnlijk voor. De oude Noormannen en IJslanders waren groot, sterk en strijdbaar; de Groenlanders, daarentegen, klein, lafhartig, of althans niet aan de strijd gewoon. Ook hebben deze zich nauwelijks een goede uitval kunnen beloven, zelfs geen gewenst gevolg van een overval, daar de volksmenigte zo groot was; omdat zij een openbare oorlog zouden hebben gewaagd, kan ik volstrekt niet denken. Maar vooronderstelt ook, dat zij de Europeanen op de westelijke zijde van het land, waar deze niet talrijk waren, door list overweldigd en uitgeroeid hadden, moesten die op de oostelijke zijde uit de nederlaag van hun landslieden immers geleerd hebben, waakzaam te zijn, vooral daar zij niet slechts daarvan onderricht waren, maar hen zelfs te hulp moeten geijld zijn. De geschiedenis zegt dat zij te laat kwamen en niets anders dan vee vonden, dat zonder eigenaars op de weiden rondzwierf. Op welk een wijze de uitroeiing nu ook moge geschied zijn, heeft die evenwel eerst op de westelijke, en in later tijd op de oostelijke zijde plaats gevonden[394]. Slechts enige overblijfsels van de voormalige IJslanders zouden zich, naar men zegt, nog op de oostelijke zijde bevinden. Wat men daarover verhaalde, is van de oudste tot op latere tijden, bewaard gebleven. Gaven enigen voor, Groenlanders, grote mannen met baarden, die vreselijk en ongetwijfeld menseneters waren, gezien te hebben, andere zeiden dat zij zover oostelijk waren geweest, dat zij de zon uit de zee hadden zien opgaan, en dat zij mensen op het land hadden gezien. Torfaeus verhaalt in zijn Historia Grönlandica, dat de IJslandse bisschop Amund eens op een reis van Noorwegen naar IJsland door de storm aan de kusten van Groenland geslingerd geworden en langs het land gezeild was, alwaar hij duidelijk mensen gezien had, die hun schapen en lammeren op de weiden dreven. Deze reis moet nagenoeg omstreeks het jaar 1540 ondernomen, en de oostelijke zijde toen nog bevolkt geweest zijn, hoewel de gemeenschap met het moederland reeds lang opgehouden had[395]. Kan men, voor het overige, aan dit alles geloof hechten, zo is het te vermoeden, dat zich aldaar nog afstammelingen van die sterke IJslanders en Noormannen bevinden. Maar al ware ook dit het geval niet, zo is evenwel het land nog voorhanden, en dit moet nog altijd zijn, wat het voorheen was, een schoon, vruchtbaar land, waardig dat men het opzoekt en, zo mogelijk er een vaste voet op zet. Vele vruchteloze uitrustingen en reizen zijn er van tijd toe tijd met dit doel onder onze koningen, van koning Christiaan III tot op koning Christiaan VII, onder wiens regering men de laatste proef waagde, gedaan. Onze nu regerende goede koning bevorderde, als kroonprins deze onderneming, en droeg, zoveel mij bekend is, de onkosten daarvan. Er werden twee schepen

[393] Een spotnaam, die van de kleine lichaamsgestalte en zwakheid van de Groenlanders, in vergelijking met de lang opgegroeide en sterke Noormannen en IJslanders, ontleend was. Skraelling betekent nog tegenwoordig, in de Deense taal, zwakkelijk, ziekelijk. De Hoogd. Vertaler.

[394] De zwarte dood is mogelijk de eerste en voornaamste aanleidende oorzaak tot verwaarlozing van de vaart op Groenland en tot uitroeiing van de Noorweegse en IJslandse kolonisten geweest. Deze pestziekte namelijk, die gelijk bekend is, omstreeks het jaar 1350 woedde, sleepte ongeveer twee-derde deel van de bewoners van het noorden weg. Een gevolg daarvan was, dat de scheepvaart in het algemeen, en dus ook op Groenland, gedurende het naastvolgende tijdsbestek gestremd werd. Zonder twijfel was ook het grootste gedeelte van de inwoners in Groenland door deze pestziekte in het graf gesleept; de landsvoortbrenging moest dus aldaar ook aanmerkelijk verminderd worden, en de handel op Groenland bijna geheel vervallen. Staatsonlusten droegen naderhand het hunne ertoe bij, om de nog flauw voortdurende verbintenis te verbreken. Ondertussen breidden de wilden, die eerst lange tijd na de Noormannen naar Groenland kwamen, zich verder uit, en het kan hun niet moeilijk gevallen zijn, de verzwakte, aan zichzelf overgelaten inwoners te overmeesteren. De Hoogd. Vertaler.

[395] Zie H. Egede's natuurlijke historie.

uitgerust, die in IJsland overwinterden. Er werden herhaalde proefnemingen gedaan. Men zeilde langs het ijs, zowel naar het zuiden als naar het noorden, was aan vele gevaren, eens zelfs aan het gevaar om schip en alles te verliezen, blootgesteld; maar men zag geen mogelijkheid, om het land te naderen, waarover Egede's zeedagboek van 1789 ophelderingen geeft[396]. Hoedanig het nu ook met de zaak moge gelegen zijn, evenwel geeft deze laatste beschrijving van de tocht naar Oost-Groenland, alsook vroegere berichten, wenken van de mogelijkheid, om het doel eenmaal te kunnen bereiken. Het ijs is verschrikkelijk, maar ligt niet vast, is niet elk jaar enerlei, komt ook niet op dezelfde tijd en in een gelijke menigte; het verandert van stand en ligging; ja, men heeft zelfs eens, zegt men, gezien, dat het geheel verdwenen was. Mochten er slechts weer gelukkige tijden voor ons vaderland opdagen! Wie zou dan niet een nieuwe onderneming om Oost-Groenland weer te vinden, durven verwachten? Deze zou zekerlijk aanmerkelijke kosten vereisen; maar indien deze gelukte, zou er veel bij te winnen zijn. Wij wonnen tenminste het land, dat vele anderen zouden wensen aan te winnen, indien zich slechts een gelegenheid daartoe voor hen aanbood. De proefnemingen moesten, even gelijk reeds enige vorige, van IJsland ondernomen worden. Twee middelmatige, maar met koper beslagen schepen, moesten niet slechts een, maar twee tot drie winters over, aldaar blijven liggen. Van het voorjaar af, en, zolang het jaargetijde het toeliet, moesten zij herkenningen doen. Zolang behoefden zij nu wel niet op een tocht zee te houden, maar zij konden, daar de overvaart van IJsland derwaarts slechts 40 mijlen[397] moet bedragen, verschillende malen tot aan het ijs overzeilen, langs hetzelve noord - en zuidwaarts varen, en de ligging daarvan, alsook de veranderingen, die van de ene tocht tot de andere daarin mochten plaats gevonden hebben, in opmerking nemen. De nodige berichten daarover, alsook van de gehele onderneming, behoorden elk najaar met de handelsschepen ingezonden te worden. Indien men daarmee, volgens mijn wens, drie jaren lang voortging, zo zou men wellicht het doel bereiken, en dan alle kosten en alle gevaren vergeten. Maar vooronderstelt ook, dat men niet regelrecht daartoe kwam, zou men toch evenwel grotere zekerheid uit het aankomen of ontstaan, de ligging en verandering, van het ijs enz. erlangen; kortom: men geraakte enigermate tot zekerheid wegens de mogelijkheid of onmogelijkheid, om van deze zijde naar Oost-Groenland te komen. Maar het land was bij deze vruchteloze proefnemingen, indien zij dan ook al geheel vruchteloos blijven moesten nog niet voor ons verloren. Er is nog een mogelijkheid over, die wel tijd vereiste, maar ook minder kostbaar, minder gevaarlijk zou zijn, en meer beloofde. Wij hadden reeds in mijn tijd, kolonies, verre naar het zuiden, op de westelijke zijde, die wij bewonen. Indien nu de regering voortging met te bewerkstelligen, dat er elk tweede of derde jaar een kolonie of loge op de afstand van enige mijlen, steeds verder naar het zuiden, werd opgericht, zo bereikte men eindelijk Statenhoek, kwam verder daar voorbij, en ging op dezelfde wijze aan de oostelijke kant opwaarts. Naarmate men voortrukte, zocht men door koophandel, indien zich gelegenheid daartoe opdeed, en door eigen werkzaamheid, iets van de kosten van deze onderneming te herwinnen; het hoofddoel hiervan, namelijk de gesteldheid van het land te onderzoeken en zekere berichten van de bevolking en vruchtbaarheid daarvan, van het ijs enz. in te winnen, moest echter niet vergeten worden. Daar de stromen staag buitenwaarts gaan en het ijs gedeeltelijk op enige afstand van het land houden, zo zou men ongetwijfeld steeds met kleine vaartuigen tussen de kusten en het ijs voortkomen, en de ene kolonie de andere kunnen bijstaan, waar grotere schepen niet konden komen; want het kan nauwelijks in twijfel getrokken worden, dat aan het zuidelijkste gedeelte van de oostelijke kolonies jaarlijks toevoer uit het vaderland zou kunnen worden toegezonden. Deze wijze, om het doel langzamerhand te bereiken, zou het voordeel hebben, dat het gerucht de aankomende vooruitging, hen als zodanig bekend maakte, en de inwoners tot hun ontvangst

[396] Deze overvaart werd in de jaren 1786 en 87 ondernomen, en uit het dagboek blijkt, dat zij met alle onverschrokkenheid en orde, die men slechts verlangen kon, volbracht werd.

[397] Volgens de kaart van de luitenant Egede is de kleinste afstand van IJsland ongeveer 67 mijlen. Meer aangaande dit onderwerp vindt men in de voorrede. De Hoogd. Vertaler.

voorbereidde. Op de een of andere hier opgegeven wijze houd ik het weer ontdekken van de oostkust zonder overgrote kosten voor de staat mogelijk. Ja, ik ben bijna overtuigd, dat zij eenmaal gevonden zal worden, en dat een van deze voorslagen, wellicht beide te gelijk, tot bereiking van het doel zullen leiden. Heil de man, voor wie deze ontdekking, naar het raadsbesluit der Voorzienigheid, bewaard is[398]! Het land en de bezetting daarvan zouden, ook zonder inwoners, een zuivere aanwas en voordeel voor het vaderland zijn; met inwoners zou er wellicht nog meer gewonnen worden. De Godsdienst zou met ons daarheen en het weldadig licht daarvan, helderder dan het voorheen aldaar scheen, verspreiden. O dat zulks eenmaal geschiede!

4. DE POLYGAMIST

Verschillende vrouwen tegelijk te nemen is wel juist niet gewoonlijk in Groenland, maar toch ook aldaar niet zo geheel zeldzaam. Een man, die verandering bemint en ook zo bekwaam in de vangst is, dat hij er verschillende onderhouden kan, neemt soms twee vrouwen; ja, enige mijlen van mijn woonplaats, had een man er drie. Veelal kunnen deze vrouwen elkaar zeer wel verdragen; maar in het tegenovergestelde geval wordt een twistzieke door een blauw oog genezen. De eerste vrouw is altijd het meest geacht en de eigenlijke huismoeder, al is zij ook niet het meest bemind. Heeft zij bij de man kinderen, in het bijzonder van het mannelijke geslacht gebaard, dan is zij van zijn voortdurende achting zeker; maar is zij onvruchtbaar, dan moet zij zeer voorzichtig met hem en vriendelijk met de bijvrouwen omgaan, niet slechts om haar voorrang te behouden, maar zelfs om haar gehele verstoting te ontgaan. Onder de bewoners van het eiland Tussangme was, gelijk wij reeds boven vermeld hebben, een polygamist. Deze man, de beste van hen allen, was altijd, wanneer ik kwam, zeer begerig om iets van ons land te horen. Ik voldeed aan zijn begeerte en zocht, als gewoonlijk, zijn gedachte tot het verheven Wezen, de grote Schepper, te verheffen. “Ka! ka! pelesse[399]! Usornakau!” dat is: ‘Vaar voort, priester!’ “Hij is heerlijk en roemwaardig”, riep hij, “zend ons een leraar, wij willen alle gehoorzaam zijn.” “Indien ik er mij op verlaten kan, dat het u ernst is”, antwoordde ik, “zo zal ik met blijdschap een leraar voor u uitkiezen en u, zo vaak ik kan, zelf bezoeken.” “Het is ons ernst”, vervolgde hij, “wanneer gij hier geweest zijt, dan spreken wij van datgene, wat gij ons verhaald hebt; wij willen de Groten erkennen, Die zo goedertieren is.” Ik sprak bij deze gelegenheid over zijn twee vrouwen geen enkel woord. Het zou een woord te onpas geweest zijn, dat zijn goede voornemen verijdeld zou hebben. Ik overreedde, gelijk boven gezegd is, de nationalen catechiseermeester te Christiaanshaab, om zijn onderwijs te verdelen, en elke tweede week daarheen te gaan. Ik vergezelde hem de eerste reis, stelde hem hun als hun leraar voor, en vermaande hen tot leergierigheid. Zij beloofden zulks, en hielden ook hun woord. Steeds, wanneer ik kwam, had ik reden om over hun vlijt en zedigheid, waartoe ook de polygamist hen opwekte, zeer voldaan te zijn. Ik schreef vanwege deze man aan het zendelingengenootschap, en stelde voor, dat ik, daar het scheen, alsof zelfs de apostelen met hen, die reeds twee vrouwen hadden eer zij het christendom aannamen, in dit geval door de vingers gezien hadden, verlof wenste te hebben, om hem te dopen; maar ik kreeg tot antwoord, dat dit verlof, bijzonder vanwege de gevolgen, niet kon. ”Gij zult mij immers wel dopen, priester?” vroeg hij mij op zekere dag tegen het einde van de tweede winter. “Ik wilde graag”, was mijn antwoord, “maar gij hebt twee vrouwen.” “Wat?” vroeg hij haastig “kan ik daarom geen gelovige worden?” “Gij

[398] De overleden H. Egede deed niet alleen na zijn terugkomst uit Groenland dergelijke voorslagen tot weerontdekking van de oostelijke zijde, waarvan men in zijn natuurlijke historie leest; maar bij bood zelfs aan, deze onderneming in eigen persoon mee te doen, indien men deze ten uitvoer wilde brengen, ten einde zich te overtuigen, dat er niets, wat ter bereiking van het oogmerk dienstig mocht zijn, verzuimd werd. Maar zijn voorslagen zijn verzoekschrift daarover aan de koning werden, weet niet om welke reden, ter zijde gesteld. Zie H. Egede’s Levnet (leven) af (van) J. J. Lund.

[399] Pelesse, de Groenlandse uitspraak van het Deense woord Proest (priester). De Hoogd. Vertaler.

weet", zei ik, "dat de grote Heere des hemels slechts één man en één vrouw schiep, en daardoor wilde tonen, dat slechts zodanige twee met elkaar in de echt moeten leven." "Gij bedroeft mij, priester!" dus barstte hij uit, en wees op zijn bijvrouw. "Kan ik haar verstoten? Zij heeft mij zonen geboren, en hoe kan ik deze kleinen verlaten?" "Gij moogt voortgaan", antwoordde ik, "met zorg voor hen allen te dragen; maar geen echtelijke omgang met uwe bijvrouw hebben." "Dit is moeilijk", hernam hij. "Zal de goede God mij verstoten, daar ik haar niet verstoten kan? Gij weet, dat ik een gelovige wens te worden. Gij weet ook, dat ik Hem ken, en dat ik als een gelovige leef." "Ja", was mijn antwoord, "dat alles weet ik, en ik wenste u te dopen; maar, behalve dat, wat ik u reeds gezegd heb, hebben ook de heren in ons land het mij verboden!" Ongaarne zei ik dit, en hij hoorde het met enig misnoegen. "Denkt gij niet, priester!" vervolgde hij, "dat de grote Heere des hemels weldadiger is, dan de heren in uw land?" "Zeker is Hij zulks", antwoordde ik. "Hij is loutere goedheid; Hij oordeelt anders, dan de mensen, daar Hij beter de harten kent." "Ik wens een gelovige te zijn, en ik mag het niet worden!" zei hij met ontroering. "Maar ik wil evenwel voortvaren, God te gehoorzamen, en het kwade te vermijden, en ik hoop, dat Hij mij niet verstoten zal, wanneer ik sterf." Ik beantwoordde dit, greep zijn hand en zag hem met gevoel aan. Het was niet lang voor mijn terugreis. "God in de hemel", zei ik, "uw, mijn en ons aller Vader, zij u om Jezus wil, genadig, hier en eeuwig!" "Zijt gelukkig, priester!" antwoordde hij met tranen. "Bij de goede God in de hemel zie ik u weder." – "Ja, daar zullen wij elkaar verheugd weerzien!" zei ik en vertrok. Zwijgend vergezelde hij mij tot aan de oever, en zijn ogen volgden mij lange tijd na.

5. GROENLANDSCHE VRIJERIJ.

De welvoeglijkheid eist, dat een meisje niet moet willen huwen, en dat haar ouders hun toestemming tot het huwelijk van hun dochter niet moeten geven; maar daarom nemen ook de jonge knapen hun meisjes met geweld. Enige vrienden vergezellen de vrijer, gaan in het huis of in de tent, en kapen de geliefde zonder verdere omstandigheden, zelfs in tegenwoordigheid van de ouders weg. Vaak weet zij niets van de liefde van de vrijer tegen haar; maar al is dit ook het geval niet, zij moet nochtans alle mogelijke tegenstand bieden, die niet zelden zover gaat, dat zij zich bij de haren laat voortslepen; ja zij bekomt zelfs, indien zij voortvaart zich niet te willen oprichten, of goedwillig mee te gaan, geduchte slagen in het aangezicht. Komt zij nu eindelijk in het huis van de vrijer, dan zit zij daar bedroefd, met losse haren, en neemt de eerste gelegenheid waar om weg te lopen. Zij wordt ingehaald, loopt ander maal weg, en wordt opnieuw ingehaald. Is haar tegenzin slechts geveinsd, zo treurt zij nog wel een of twee dagen, maar dan geeft zij zich over. Mag zij, daarentegen, de vrijer niet lijden, dan gaat zij voort met te ontvluchten, totdat hij of ophoudt haar vaak op te zoeken, of, indien hij ten uiterste verliefd is, wezenlijk geweld te gebruiken. In vroegere tijden gaf de vrijer, bij zodanige omstandigheden, het weerspannige meisje enige sneden onder de voetzolen, en was dan vrij zeker, dat zij zich overgaf, eer zij weer gaan kon. Nu is zeker deze plompe wijze, om een meisje te bekomen, niet meer gebruikelijk; maar ik weet toch dat een vrijer, zelfs nog in mijn tijd, zijn geliefde, die hem herhaalde reizen ontliep, met deze straf, zo zij langer tegenstreefde, bedreigde. Heeft het meisje inderdaad om de een of andere reden een afkeer van het huwelijk en kan zij dat toch niet ontwijken, zo snijdt zij, in deze nood, haar lange hoofd haar af, en zoekt een plaats van toevlucht tussen de rotsen voor zich op; maar hierdoor ontzegt zij zich ook alle huwelijk voor de toekomst; men verwondere zich daarom niet, dat dit bedrijf zeer zeldzaam voorkomt. Wanneer de onrustige vrijerij dagen voorbij zijn, en het meisje vrouw is geworden, dan neemt zij ook de plaats van huisvrouw op de kribbe in, bezorgt, als huisvrouw, alles voor haar man en bestuurt de huishouding; maar is de moeder van haar man nog in leven, dan behoudt die het bestuur daarover, en de vrouw is in zoverre slechts dienstmaagd. Zodanige gewelddadige vrijerijen kunnen wij onzen gedoopte Groenlanders niet veroorloven; zij laten daarom deze zaak aan de prediker over, en die gaat dan gewoonlijk op deze wijze te werk: De vrijer komt bij

de prediker en zegt: “Ik wilde graag een vrouw hebben.” “Welke?” - Hij noemt haar. – “Hebt gij met haar gesproken?” Soms antwoordt de vrijer: “Ja, zij wil wel; maar gij kent de mensen.” Vaak antwoordt hij: “Neen!” “Waarom dan niet?” “Dat is zo moeilijk; de meisjes zijn zo weigerachtig. Spreek gij eens met haar.” De prediker laat in dit geval het meisje roepen; zij komt, en, na enige onverschillige vragen, begint hij zijn aanspraak op deze wijze: “Nu wordt het toch wel haast tijd, dat gij huwt.” “Ik wil niet trouwen.” - “Dat is jammer; want ik heb een vrijer voor u.” “Wie?” - De prediker noemt hem. – “Die deugt niet, hem wil ik niet hebben.” Nu telt de prediker al zijn deugden op: “Hij is jong, een goed verwerver[400], zit regt op in zijn kajak, werpt zijn pijl juist en met kracht, en, wat het gewichtigste is, hij is vroom en bemint u.” Zij luistert zeer opmerkzaam toe, haar gelaat verraadt haar goedkeuring; evenwel antwoorde zij: “Ik wil niet trouwen; ik wil hem niet hebben.” “Dit is mij om het even; ik wil u niet dwingen; ik zal wel een vrouw voor deze vlugge kerel vinden.” Nu zwijgt de prediker, alsof hij haar neen voor de taal van haar hart nam. Eindelijk zegt zij zachtjes, met een zucht, of met tranen in de ogen: “Zoals gij wilt, priester!” “Neen! zoals gij wilt; ik wil u niet verder tegenspreken.” Nu komt er met een diepe zucht een *ja* uit, en de zaak is geklonken. De vrijer verwacht ondertussen zijn vonnis. Men laat hem roepen en onderricht hem van zijn geluk; maar ook, hoe moeilijk zijn bruid te overreden was. De huwelijksdag wordt bepaald, waarvan het meisje reeds bescheid weet. Hij komt. De fraai opgeschikte bruidegom verschijnt met zijn gevolg in het huis van de prediker. De bruid draalt, moet soms gehaald worden, en wanneer zij eindelijk met haar geleidsters komt, is zij neerslachtig, in haar dagelijkse klederen, en heeft haar haren niet opgebonden. Hij treedt met alle welvoeglijkheid voor de bruidsbank. Haar moet de prediker bij de hand nemen, en haar haar plaats aanwijzen. Zij neemt deze wel in, maar keert zich zodanig van de bruidegom af, dat de prediker haar vaak een weinig omdraaien moet, om bij de vragen uit het altaarboek, haar hand in de hand van de bruidegom te kunnen leggen. Dit handgeven en het *ja*, dat zij voor al de aanwezig zijnde personen moet uitspreken, valt haar altijd het moeilijkste. Gewoonlijk antwoordt zij slechts met de ogen, en dit geldt billijk voor een volkomen ja. Nu gaan de gehuwden naar de woning van de bruidegom, hij verblijd, en zij, naar het schijnt, onaangedaan en koel. Kort daarop zendt de prediker hun een schepel gort of erwten wat stokvis, met de groet, dat zij zich en haar vrienden daarop onthalen mocht. Weldra worden de kerels te vuur gezet, de gasten worden geroepen, zij praten met elkaar en nuttigen hun sober maal met graagte en blijmoedigheid. De bruid laat zich soms overreden om een bete te genieten, maar ten uiterste zeldzaam, om zich des avonds in het bruidsbed te leggen. Zij loopt ondertussen nimmer weg, gelijk de heidense bruiden, bevindt er zich enige dagen daarna zeer wel bij, vrouw te zijn, en haar vorige spraakzaamheid en opgeruimdheid keren weer terug. Wanneer zij, als meisje, dit alles in acht neemt, en haar ouders zich ook niet genegen betoond hebben om in het huwelijk toe te stemmen, dan heeft ieder het zijne gedaan. Zij heeft haar eer gered, en van de ouders kan niets kwaads gezegd worden.

De lezer neme hierbij in aanmerking dat de prediker zich slechts met huwelijkszaken van de gedoopten bemoeit, om bovengenoemde gewelddadige, met zedelijkheid en christelijke orde zo weinig overeenstemmende vrijerijen te verhoeden. Hij verzet zich tegen deze, zonder zich het recht, om zich met gene te bemoeien, te willen aanmatigen. Vrijwillig geeft de vrijer hem de opdracht, welker gevolgen orde en trouwplechtigheid zijn. Lang voor mijn tijd was dit de gewoonte in Diskobocht; maar hiermee wil ik niet zeggen, dat zulks allerwege in het land de gewoonte is.

6. **DE DOOP DER AANNEMELINGEN**.

Ik had eens onder mijn aannemelingen te Christiaanshaab een bejaarde weduwe, die uit de zuidelijke streken gevlucht was, daar men haar aldaar beschuldigde van een Illiseetsok, dat is,

[400] Een goeden verwerver noemt men de Groenlander, die bekwaam is tot de zeehonden- en andere vangsten, en een huisgezin onderhouden kan.

een boze heks, te zijn, en dat haar leven met dat als oorzaak in gevaar was. Enige jaren tevoren had zij de booswicht, die haar hiervan beschuldigde, huisvesting verleend, en hem haar tent en haar vrouwenboot ten gebruike overgegeven, waarvoor hij beide met vellen in behoorlijke stand moest houden. Enige tijd voldeed hij graag aan deze verplichting; maar hij kreeg naderband begeerte om eigenaar van deze goederen te worden. Hiervan was hij nu vrij zeker, indien hij haar van hekserij beschuldigde. Zo gedacht, zo gedaan. De onschuldige verlaten weduwe, die nog tijdig genoeg daarvan onderricht werd, moest om haar leven te redden met een zieke dochter van 8 tot 9 jaren heimelijk ontvluchten en haar eigendom laten varen. Zij vond het allereerst veiligheid bij een gehuwde kolonist in de nabijheid van Christiaanshaab; en daar ik, spoedig daarop, daarheen kwam, meldde zij zich bij mij aan, om onderricht te genieten. Zij ontving dat, en betoonde lust en vatbaarheid. Tegen de winter vernam ik haar ongelukkige toestand, sprak met haar daarover, en beloofde haar, om haar, voor zover zulks in mijn vermogen was, te zullen beschermen.

De tijd verliep, de zomer kwam aan, en de doop van de aannemelingen was voorhanden. Nadat ik deze plechtigheid thuis bij mij in Claushavn verricht had, reisde ik in de week voor Pinksteren naar Christianshaab, om dagelijks met de aannemelingen, die ik, ten aanzien van hun kundigheden en van hun gedrag, de doop waardig keurde, de waarheden van de Godsdienst te doorlopen. Onder deze aannemelingen bevond zich de weduwe, waarvan hier gesproken wordt. “Wilt gij haar dopen?” vroeg de koopman, toen ik van de laatste ondervraging terug kwam. Hij was anders niet gewoon, zich met dergelijke zaken te bemoeien. Ik antwoordde: “Ja! zij heeft de nodige kundigheden en betuigt haar verlangen om gedoopt te worden.” “Ik raad u, haar niet te dopen”, vervolgde hij; “want de meer zuidelijk wonende Groenlanders willen haar om het leven brengen.” “Het zou toch vrij erg zijn, indien zij ook begonnen, gedoopten als heksen te doden”. “Zou ik haar dan”, hernam ik, “aan de razernij van haar vervolgers bloot stellen, of haar veeleer aan hen overleveren, door haar de doop te weigeren? Neen! dit zou zonde zijn. Ik doop haar met verschillende anderen, en leg daardoor u en uw lieden een verplichting te meer op, om het leven van een onschuldige, die hun medechristin geworden is, te verdedigen.” “Noch ik, noch de mannen kunnen voor haar verdediging zorgen,” zei hij. “Wij zijn vaak afwezig; haar moordenaars (zij woonden ongeveer een mijl van de kolonie) kunnen deze tijd waarnemen; en, al waren wij ook thuis, zouden wij ons nog niet, aan de woede van de Groenlanders blootstellen. Want zij hebben volstrekt haar dood besloten.” “Dan zal ik haar met mij nemen” hervatte ik, “als ik terugreis, en zolang toch mag ik haar hier veilig achten.”

De morgen kwam (het was de tweede Pinksterdag); met lezen bezig zijnde, lette ik op niets, wat buiten mij omging, totdat eindelijk het geschreeuw: “de moordenaars komen! zij landen!” mij, voor enige ogenblikken, aan iets anders deed denken. Dit bezoek was, juist op dat ogenblik, zo onverwacht als onaangenaam. Ik vatte intussen moed en bleef aan mijn besluit getrouw, om zowel de onschuldige te verdedigen, als haar te dopen. Twee van deze mensen kwamen terstond naar de kolonie, en vroegen naar de priester. Men wees hun mijn kamer, en zij traden er eensklaps binnen. Na enige onverschillige woordwisselingen vraagt de ene, terwijl hij haar naam noemde: “Wilt gij haar dopen?” “Ja”, antwoordde ik. “Zij deugt niet”, zei hij, “zij is Illiseetsok!” ”Uw Angekok is het”, hernam ik, “die haar beschuldigt; maar hij is een leugenaar. Ik weet, dat gij het doel hebt, om haar nu of naderhand te vermoorden; maar ik neem haar in mijn bescherming, daar zij niets kwaads gedaan heeft, en als zij nu een gelovige wordt, zullen de Denen en de gedoopte Groenlanders haar ook beveiligen.” Zij gingen zwijgend heen. Ondertussen was het uur van de Godsdienstoefening gekomen, en ik liet de Groenlanders roepen, maar verzocht ook aan enige matrozen, om de arme weduwe, die vermoedelijk bang was, te vergezellen. De moordenaars, tien of twaalf van hen in getal, stonden op de plaats, waarover zij gaan moest, maar waagden het niet, haar aan te grijpen, toen zij zagen, dat zij niet zonder beschermers was. Bevende trad zij de kamer binnen. “Gij zijt bevreesd”, zei ik; “maar gelooft gij dan niet, dat God, dien gij belijdt, machtiger is, dan uw vervolgers? Verlaat u op

Hem en wees gerust." Na de predikatie legde zij, gelijk al de overige, haar geloofsbelijdenis af, en werd gedoopt. Een vloed van tranen verraadde haar gevoel, uit blijdschap, hoop en vrees ontspruitende. "Nu behoort gij God en ons", zei ik na het eindigen van de Godsdienstoefening. "Dank Hem, en toon steeds door uw wandel, dat gij een gelovige zijt." Haar vervolgers hadden zich nog niet verwijderd; ik sloot haar daarom in mijn kamer op, om mij te verzekeren, dat zij veilig was, ondetussen waren de mannen bij de Godsdienstoefening verzameld, en [ik] liet haar de gehele overige dag bewaken. De volgende dag voer ik weer naar huis; mijn vrouw, die mij op deze reis vergezeld had, de weduwe en haar dochter, en behalve deze de stuurman en vier roeivrouwen, waren aan boord. Toen wij een goede mijl van de kolonie verwijderd waren, ontdekten wij vele kajakken, maar dachten aan niets minder, dan aan de moordenaars van gisteren, voordat zij naderbij kwamen. De weduwe herkende hen het eerst, en met het uitroepen van: "daar zijn zij!" wierp zij zich met het aangezicht op de bodem van de boot neer. Haar vervolgers hadden gehoord, dat ik haar met mij wilde nemen, en waren daarom noordelijk, op mijn weg gereisd, in plaats van zich zuidwaarts te begeven. Zij voeren spoedig naar ons toe, wierpen hun pijlen, om hun kracht en zekerheid in het treffen te tonen, en legden eindelijk hun ene arm op de rand van mijn boot. Hier was zeker enige moed nodig, en ik behield die. Na enige weinig betekenende vragen, zei een van hun: "Welke vrouw ligt daar?" "Die, welke gij doden wilt", antwoordde ik op een vaste toon. "Zij is een gelovige; ik neem haar met mij, en zal haar weten te beschermen." Zij verbleekten en zwegen. Eindelijk zei een van hun: "Dat is ons een en hetzelfde". Zij keerden hierop ijlings naar de bocht terug, waar hun tenten stonden. Nu waren wij in zoverre bevrijd, en de ongelukkige begon ruimer adem te halen. Of de ijlvaardigheid van mijn roeivrouwen, om des te eerder uit het gezicht van deze verbitterde mensen te komen, dan iets anders, daarvan de oorzaak was, weet ik niet, maar genoeg, er brak een roeispaan, wij konden niet spoedig genoeg voorwaarts komen, en hadden niets, waarmee wij deze konden herstellen. Er was geen ander middel voor ons over, dan in de bocht naar de vijanden van de weduwe te roeien. Dit was zeker ten uiterste veel gewaagd; maar ik besloot daartoe in het vertrouwen op God en mijn goede zaak, daar het niet anders zijn kon. Wij liepen de bocht binnen en landden eindelijk midden onder deze mensen aan, die alle aan de oever samengevloeid waren. Ik nam de gebroken roeispaan in de hand, ging aan land, en zei: "Wie wil deze roeispaan voor mij herstellen? Ik zal er goed voor betalen." Een van hun nam dadelijk de roeispaan en begon die weer te maken. "Akakak[401]!" zeiden enige onder elkaar, "hij vreest niet." Nu nodigden zij ons (mijn vrouw was ondertussen aan land gekomen) in hun tenten; maar ik kon deze uitnodiging niet aannemen, want dan zou het wellicht met de weduwe gedaan zijn geweest. Ik onderhield mij intussen met hen, totdat de roeispaan na een eeuwiglang uur hersteld was. Men was met de betaling tevreden. Wij staken van de oever, scheidden als vrienden van elkaar, en kwamen midden in de nacht thuis. De weduwe was nu in veiligheid, en ik besteedde haar en haar dochter bij een familie, welke plaats overig had. Zij leefde nog twee tot drie jaren, zonder gebrek te lijden, en stierf in vrede.

7. ENIGE REIZEN.

A. Naar Christianshaab.

Ik had zoveel reizen daarheen te doen, en zoveel daarvan waren gevaarlijk, dat ik gemakkelijk een geheel boekdeel daarmee zou kunnen vol schrijven. Omstreeks kerstijd reisde ik te land daar naar toe, en verschillende malen viel ik van de top van hoge rotsen tot aan de voet daarvan naar beneden[402]. Ik reisde over het ijs, dat zo dun was, dat het nauwelijks vier honden dragen kon. Bij ongunstig weer reisde ik te water, vaak bij veel drijfijs, dat gaten in mijn vrouwenboot

[401] Een uitdrukking van verwondering.

[402] Dit gebeurde, wanneer ik mij, nadat ik met veel moeite tot op de top gewandeld was, bij het afrijden op de slee zette, en deze de honden voorbij liep.

sneed. Maar drie van deze reizen schenen mij bijzonder gevaarlijk en het verhaal daarvan waardig te zijn.
Ik voer gewoonlijk op de dag voor Pasen naar Christianshaab, zowel vanwege de aldaar zijnde Denen, als om de aannemelingen te onderzoeken. Ditmaal was het water open, hoewel vol drijfijs. Enige matrozen, die vanwege handelszaken in Claushavn waren geweest, besloten mij te vergezellen; maar toen de dag van de afreis kwam, toonden zij bevreesd te zijn voor het ijs, en bleven terug. Ik begaf mij vroeg, met een stuurman, zes roeivrouwen en een Groenlander, in zijn kajak, op weg. Onder vele moeite en zware arbeid leiden wij tot omstreeks 12 uur drie mijlen door het ijs af. Wij spraken er reeds over, dat de mijl, die wij nog te reizen hadden, niet zo gevaarlijk was, toen de stuurman plotseling riep: "Zie daar eens tegen de rots, prediker! Er verheft zich een vreselijk onweer, dat ons spoedig bereiken zal." Ik zag het en antwoordde: "Wij kunnen niet wel voorwaarts komen; de tegenstand is te geweldig. Laat ons dadelijk terugkeren; wij zullen in de nabijheid wel een plaats vinden, waar wij kunnen aanleggen, totdat het onweer voorbij is." Wij keerden terug; maar bij het omkeren was het onweer reeds daar en had zeker onze boot omvergeslagen, indien zich de Groenlander niet met zijn kajak in de wind gelegd en zodoende meesterachtig tegen de hevige baren ingewerkt had. Hij liet deze, namelijk, over zich heen gaan, waardoor zij iets van hun kracht verloren, voordat zij ons bereikten. De boot werkte ondertussen sterk, waardoor enige knieën braken, hetgeen dat zeer zwak maakte. Het zag er juist niet zeer naar redding uit. De roeivrouwen verloren de moed en wilden niet meer werken. "Roeit!" riep ik, en greep een roeispaan, "anders verdrinken wij." "Wij verdrinken evenwel", antwoordden zij; "het baat ons niets." Ik moedigde haar door woorden en voorbeeld aan, roeide zelf uit alle krachten, en zei: "Wij moeten voor onze redding doen, wat wij kunnen, en wij zullen gered worden." Zij vatten nu de roeispanen weer op; maar het onweer hield aan, de boot werd hoe langer hoe zwakker, en waarlijk! de hoop ook. Nu voerde ons de goede Voorzienigheid, nadat wij genoegzaam een uur met de uiterste inspanning gewerkt en het grootste levensgevaar uitgestaan hadden, in een kleine boog, waar het land ons tegen het geweld van de golven beveiligde. Hier zagen wij ons gered en dankten God. Het kostte enige moeite de boot boven over de overhangende ijsrand heen te brengen; maar het gelukte ons toch. Wij welfden haar het onderste boven, legden ons daaronder op de sneeuw en spraken van het doorgestane gevaar. De kajakroeier was niet weinig trots op zijn daad, en hij had er ook reden toe; hij droeg wezenlijk tot onze redding bij. Wij hadden nu wel enige verversing nodig; maar daaraan was niet te denken. Ik had wel twee Skonrogne[403], die mijn vrouw mij bij de afreis opdrong; maar wat was dit onder zovelen? Een gedeelte van de namiddag was verlopen, toen het weer enigszins stiller werd. "Morgen is het Paasdag" zei ik tegen mijn Groenlanders, "ik moet te land voorwaarts, of terug." – "Gij schertst, priester!" antwoordde mijn vlugge stuurman. "Nee!" hernam ik, "ik meen het in volle ernst."- "Voorwaarts kunt gij niet komen," zei hij; "ik weet weg noch steg. De rotsen zijn vreselijk, en de terugweg is zo lang, dat gij die niet afleggen kunt." "Laat het ons beproeven!" Antwoordde ik: "Volgt mij!" Eindelijk haalde ik mijn stuurman en twee vrouwen over, en wij begaven ons op weg. Zolang het dag was, ging het vrij goed, hoewel de sneeuw diep was; maar toen de nacht aanbrak, konden wij rotsen en dalen niet meer van elkaar onderscheiden. Wij vielen in sneeuwhopen en hielpen elkaar op, vielen andermaal en richten ons wederom op, maar werden hoe langer hoe meer afgemat. Na een dergelijke wandeling van verschillende uren zei mijn Groenlander: "Wij zijn verdwaald; ik hoor de zee niet meer bruisen." Ik luisterde, en kon deze ook niet horen. "Wij moeten westwaarts gaan", zei ik, "de wind is niet veranderd." Dit deden wij nu, en met de uiterste inspanning van onze krachten kwamen wij, na ongeveer 2 uren, weer nader aan het strand, en kort daarna op een vlakte, die aan beide zijden door hoge rotsen omringd was. Ik meende met deze vlakte

[403] Skonrogn is een fijn soort van scheepsbeschuit, uit rogge. en tarwemeel gebakken, en voorraad voor de predikers en handelsbedienden uitmakende, evenals de grove scheepsbeschuit voor de arbeidslieden. De Hoogd. Vertaler.

bekend te zijn, ging daardoor aan het bruisende strand op en neer, herkende ze werkelijk, naardien ik de herfst te voren daar geweest was. “Wij zijn in de zandbaai,” zei ik, toen ik weer bij mijn reisgezellen kwam, bevinden ons ook nu niet ver van huis.” Wij hebben nog een mijl af te leggen, indien wij de rechte weg gaan”, zei mijn Groenlander; “maar nauwelijks een halve mijl, indien gij tegen die rots kon opklauteren.” – “Wacht een weinig!” zei ik, en deelde mijn twee beschuiten onder ons vieren. Wij aten deze, dronken of namen sneeuw daarbij, en gevoelden ons enigszins versterkt. “Nu tegen de rots op!” riep ik. “Hoog boven is zij loodrecht”, hernam mijn Groenlander; “indien uw voet uitglijdt, dan valt gij in de zee, en niemand kan u redden.” “Wij willen het beproeven”, zei ik, en nu begonnen wij met de weinige krachten, die ons nog overig waren, er tegen op te klimmen. Wij gingen en kropen, maar evenwel steeds opwaarts, totdat wij de genoemde steile plaats bereikten. “Voorzichtig hier, priester!” heette het; “glijd niet uit!” – “Helpt mij, dan help ik u, wanneer ik er opgekomen ben,” zei mijn Groenlander, [hij] begon op te klauteren, en kwam met behulp van de vrouwen, die meehielpen, gelukkig naar boven. “Wacht een weinig”, zei hij nu; “ik moet eerst wat uitrusten.” Maar kort daarop legde hij zich op zijn buik neer, strekte zich zover als mogelijk was over de steile rotswand uit, en zei: “Kom, ik grijp u!” Een van de vrouwen klauterde naar boven, ik hielp mee, hij greep haar hand en hielp haar erop. Nu kwam de beurt aan mij. Zowel die boven waren, als die, die nog terug gebleven was, spanden hun krachten voor mij in; ik klauterde, mijn knieën begonnen te wankelen; ik was mijn val en daardoor de dood nabij, toen ik de uitgestrekte hand van de Groenlander greep. Hierdoor en met de medehulp van de overigen kwam ook ik onbeschadigd boven op de rots[404]. “Dat was goed, dat was goed!” riepen mijn reisgezellen. “Ja!” zei ik, “dat was goed! God zij gedankt! Maar helpt nu ook haar, die nog terug is!” Dit deden zij trouw, grepen haar bij de hand en wij waren alle gered, maar ook zo zeer afgemat, dat wij ons wel tienmaal op de kwartmijl, die wij nog te gaan hadden, moesten neerzetten en uitrusten. Eindelijk bereikten wij de kolonie op Paasmorgen omstreeks 4 uur, zo zeer vermoeid, dat ik over de dorpel van de keuken viel en mijn leidslieden struikelden. Ik klopte aan de deur en noemde mijn naam; mijn vrouw was wakker en lag in het gebed tot God om mijn redding; want alle Denen en Groenlanders te Claushavn zeiden de dag tevoren, terwijl de stormwind loeide, dat er geen redding voor ons mogelijk was, indien wij op de zee waren, maar zij hoopte, dat wij te Christiaanshaab mochten aangekomen zijn, voordat de orkaan zou uitbarsten. Terwijl mijn vrouw opstond en de deur opende, ging ik naar de kamer van mijn huisknecht, om hem te wekken en hem te zeggen, dat hij vuur op de haard zou aanmaken. Hij was met de gedachte dat wij alle verdronken waren, ingeslapen. Toen ik hem nu wekte, en hij, nog half in de slaap, mijn stem herkende, geloofde hij dat het mijn geest was, kruiste zich eerbiedig en zei: “God zij zijn ziel genadig! Hij was een goed man.” - “Ik ben het zelf”, zei ik; “wij zijn gered.” Nu werd hij eerst ten volle wakker en dankte God van ganser harte[405]. Mijn vrouw had ondertussen de kamerdeur geopend en viel mij onder het storten van hartelijke tranen om de hals. “God! zo gaaft gij mij hem toch weer!” was alles, wat zij kon uitbrengen. Ja, wij waren aan elkaar teruggeven! Toen zij enigszins bedaarder geworden was, gevoelden wij, met dankbare vreugde, Gods wonderbare redding. Maar nu moest er ook aan enige verkwikking voor mij en mijn reisgezellen gedacht worden, en deze was niet zo gemakkelijk aan te brengen. De vasten[406] had reeds een aanvang genomen; alles, wat door de gewoonte noodzakelijk geworden is, wijn, brandewijn, koffie, thee suiker enz. ontbrak. Mijn vrouw warmde daarom terstond een pot goed bier met een snee brood en wat boter. Wellicht was dit in onze toenmalige gesteldheid het beste

[404] De Groenlanders, die van hun jeugd af gewoon zijn hoge en steile rotsen te beklimmen, munten hierin zeer uit.
[405] Hij was een goede eerlijke Jutlander en een kramer in een stad in Jutland geweest. Ongelukkig in de koophandel, zag hij zich genoodzaakt, om naar Groenland te gaan, en diende mij enige jaren getrouw en met een zeldzame zorgvuldigheid.
[406] Die namelijk, toen de voorraad opgeteerd was, en men de aankomst van de schepen reikhalzend tegemoet zag. Zij duurde soms lang en was ook vaak streng genoeg.

voor ons. Wij aten Skonrogn met boter, dronken warm bier daarbij, en gevoelden ons gesterkt. Mijn Groenlanders gingen vergenoegd naar huis, en ik wierp mij, voor enige uren, op het bed, terwijl ik daarna de Godsdienst op de gewone tijd verrichte. Hoewel ik, kort voor de reis, ziek was geweest, was deze evenwel, enige pijnlijkheid daar buiten gerekend, zonder gevolgen. Op het bericht van mijn thuiskomst kwamen mijn goede Groenlanders ‘s morgens vroeg om mijn vrouw naar mijn welstand te vragen, en gaven hun blijdschap te kennen over mijn redding. Mijn boot, die de kajakroeier ondertussen een weinig opgelapt had, kwam ‘s middags in slechte staat terug. De mannen bevonden zich wel; maar waren zeer hongerig. Zij hadden verkwikking nodig, en kregen deze.

B. Een andere reis naar Christianshaab.

Ongeveer 20 tot 30 schreden van mijn huis vloeide er een beek met heerlijk water. Van de bergen, hoog boven in het land, stortte deze in twee landmeren met vers water, en verloor zich daarna in de zee. ‘s Winters vroor deze dicht, maar in het voorjaar kwam zij met onstuimigheid weer uit haar voorraadkamers tevoorschijn. Indien men dan niet vooraf groeven gegraven had, om haar loop te leiden, nam zij een verkeerde richting, en overstroomde niet alleen de plaats, waar mijn huis stond, maar dreigde zelfs het huis. Dit was bijzonder in zeker voorjaar het geval. Op 24 mei meldde men mij, dat wij de beek te wachten hadden. Er was zeker wel het een en ander door mijn volk vooraf gedaan, om de loop daarvan te leiden, maar niet genoeg. Reeds in de voormiddag had het zich over de plaats uitgebreid, en naderde de kolonie. Ik had voorgenomen, op de namiddag wegens ambtsbezigheden naar Christianshaab te reizen, en daarom bepaald, dat de slee om 2 uur ingespannen moest worden. De voormiddag werd tot het onderwijs van de jeugd besteed; maar toen deze naar huis wilde gaan, was de weg gestremd; de uitgebarsten beek stond reeds tot over de dorpel van het huis, en doorstroomde mijn kleine tuin. Door middel van de zoldertrap moesten de kinderen over een schuur klimmen, om naar huis te komen, en nauwelijks was dit nog mogelijk. Ik wilde voor mijn afreis, nog mijn middagmaal houden. De tafel werd gedekt en wij aten; maar toen mijn vrouw in de keuken wilde gaan en de deur opende, werd deze haar ontrukt en het water stroomde in de kamer. Nu was goede raad duur. Het had alle schijn, dat het huis weggespoeld kon worden – en ik zou [gaan] reizen. Mijn oude catechiseermeester was reeds, zelfs in de keuken, door het water omvergeworpen, en bij ons in de kamer dreef alles, wat drijven kon. Mijn vrouw en mijn zoon konden niet na mij terug blijven; ik zou anders in mijn afwezigheid wegens het lot van deze mij zo dierbare personen in de angstigste onzekerheid verkeerd hebben. Eindelijk haalden wij een grote tafel voor de dag, zetten stoelen boven op de tafel, en zochten hierop onze bedden te bergen. De schuifladen werden uit de kassen gehaald, evenzo opeen gestapeld en gevuld. Nu een servet met brood en boter voor enige dagen - en wij waren gereed. Ik overreedde de catechiseermeester, om ons te vergezellen, en nu vluchtten wij uit het keukenvenster, dat aan een zijde naar buiten uitkwam, alwaar het water nog niet in zulk een grote menigte was, daar deze hoger lag. Maar nu moesten wij een groot deel over het ijs gaan[407]; mijn vrouw, om in een Groenlands huis haar intrek te nemen, en ik, om bij mijn slee te komen. Maar het ijs was ten uiterste broos, bijna slechts schuim, en nog gevaarlijker bij de beek, die er bruisende instortte. En evenwel moesten wij juist daar er over. Wij namen, in het besluit van een en hetzelfde lot te delen, ons klein tweejarig zoontje tussen ons beide. De catechiseermeester vergezelde ons, en wij bereikten, bijna zonder zulks te hopen, de eerste plaats van onze bestemming. Mijn vrouw had nog geen nacht in een huis van de Groenlanders doorgebracht en kon er niet toe over gaan om onder de menigte naakte mensen op de bank te slapen. Met de rug tegen de wand gekeerd, en haar kleine knaap op de schoot, hield zij het drie nachten en dagen uit. Op de vierde dag was de beek in haar eigenlijke bedding terug getreden, en bruiste nog wel, maar was evenwel niet zo breed, of zij beproefde,

[407] De overstromende beek vloeide bruisend met een grote snelheid tussen mijn huis en de Groenlandse huizen door. Het ijs was de enige weg waarlangs men die bereiken kon.

om, door twee Groenlanders geholpen, op een daarover gelegde plank naar huis te komen, en bereikte haar doel gelukkig. Van de verwoesting in ons huis, en daar rondom, wil ik niet gewagen. Mijn vrouw deed alles wat in haar vermogen was om het, tegen de tijd van mijn terugkomst, in een enigszins bewoonbare staat te brengen. Zodra ik haar, de bovengenoemde 24ste mei, in een Groenlands huis in veiligheid gebracht had, reisde ik naar de plaats van mijn bestemming. Het ijs was zeer broos; niet zoals het ijs, waarop wij in de aanvang van de winter gewoon waren te rijden, maar zoals dat, dat stroom en zon dagelijks meer verzwakken en doen smelten. Nadat wij twee mijlen gereden hadden, kwamen wij aan een opening, die zo lang was, dat wij deze niet omgaan, en zo breed, dat wij slechts met een gelukkige sprong daarover komen konden. Mijn Groenlander zei: "Hier komen wij niet over, of wij moeten de sprong met een snelle aanloop doen; en dan komt het er nog op aan, of het ijs aan de andere kant ons dragen kan." Wij hadden ieder een Tuk[408]. Met de zijne in de hand nam mijn leidsman een aanloop, en kwam er gelukkig over. Ik nam ook een aanloop, mikte om op dezelfde plaats van hem een vaste voet te krijgen, en bereikte deze ook; maar door zijn zwaarte was het ijs reeds zover gebarsten, dat het, toen ik er op kwam, onder mij brak, en ik tot aan mijn armen toe er in viel. In de vaart, waarin ik was, zou ik zeker onder het ijs gekomen, en zonder redding verloren geweest zijn, indien niet mijn Tuk, die in de val dwars over de scheur gekomen was, mij had opgehouden. Ik was te diep gezonken, om er mijzelf te kunnen uithelpen, en mijn Groenlander durfde mij zo niet aangrijpen, als de omstandigheden zulks vorderden. "Hoe zal ik er u uithelpen, priester?" zei hij. "Mag ik u bij de haren en bij de ene arm vatten? Want de Tuk moet gij niet los laten." "Vat mij aan, waar het u het beste dunkt", antwoordde ik; "maar zo spoedig mogelijk, want ik zak hoe langer hoe dieper." Nu greep hij mij eensklaps bij het haar en de linker arm; maar hij moest ook zeer voorzichtig zijn, opdat het ijs gedurende deze arbeid niet brak, en wij daardoor beide om het leven kwamen. Ik werd nu daarbij zover naar boven getrokken, dat ik zelf kon meewerken. Natuurlijk deed ik dit hoe langer hoe meer, naar mate mij zulks slechts mogelijk werd, en zo kwam ik er eindelijk gelukkig uit, maar was doornat. In deze toestand had ik nog twee mijlen te rijden[409]. De wind blies koud uit het noorden, en ik was zekerlijk niet warm. Wij legden ondertussen ook deze weg af. Bij mijn aankomst in Christianshaab trok ik terstond andere kleren en schoon linnengoed aan. Daarna onthaalde de koopman mij op koffie, een goede maaltijd, en eindelijk op heerlijke puns, die mij recht verwarmde. Ik sliep goed, stond fris en gezond op en dankte God. Toen de bezigheden die de aanleidende oorzaak tot mijn reis waren geweest, volbracht waren, reisde ik te water naar huis. Mijn eenvoudige woning zag er erbarmelijk uit, en evenwel was zij, zoveel de tijd dat toegelaten had, weer in een behoorlijke staat gebracht. Mijn kleine tuin was geheel verwoest. Mijn vrouw en mijn zoon waren gezond, en mijn Groenlanders bevonden zich wel; daarmee was dan alles goed.

C. Een reis naar Jakobshavn[410].

Mijn bloed was in ongesteldheid geraakt, en ik nam voor, gedurende de kersdagen naar Jakobshavn te reizen, met als doel om mij van de koopman aldaar te doen aderlaten. Hij was in de omtrek van verschillende mijlen de enige, die deze kunstbewerking verstond; maar het jaargetij was ongunstig. 20 december; het werd geen dag; zo nabij de zonnekeer was de zee onstuimig, het ijs onzeker, de ijsbergen die door de hoge zee als uit de grond werden opgeheven, ten uiterste trouweloos. Evenwel reisde ik af; de noodzakelijkheid gebood dat, en een Groenlander had mij daags tevoren gezegd dat men over het ijs in Isefjord kon komen. Wij hadden twee sleden. Een halve mijl ging de weg over land, en werd zonder enig ongeluk

[408] Een stang van ongeveer 3 ellen lang, met een ijzer aan het einde, die men met zich voert, om het ijs te onderzoeken.

[409] Toen de Groenlander er mij uitgeholpen had, lokte hij de honden tot zich, die met de slee tot ons overzwommen.

[410] Even als Claushavn ½ mijl zuidelijk van Isefjord ligt, is ook Jakobshavn ½ mijl noordelijk vandaar gelegen.

afgelegd; maar toen wij een einde wegs op de zeeboezem kwamen, werd het ijs zo dun, dat wij de honden, tot op vier, van de sleden moesten spannen; zelfs dit hadden wij even zo min kunnen doen, als wij terug keren konden, indien niet een schol oud ijs ons gelegenheid had gegeven, om stil te houden en te ontspannen. Nu reisden wij verder. Op de afstand van een geweerschot te linker zijde was de open zee, en aan de rechter zijde zaten enige Groenlanders aan de voet van de in de nabijheid zijnde ijsbergen, om zeehonden te schieten; hoog boven in de zeeboezem woelden invallende ijsbergen. Eindelijk bereikten wij, na menigvuldige gevaren, het land aan de overzijde. De weg naar de kolonie liep over een vrij hoge rots; wij bestegen deze, zagen terug, en daar, waar wij zo-even gereden hadden, was geen ijs meer voorhanden. Wij dankten God voor onze redding, reden verder, en kwamen omstreeks 8 uur ‘s avonds in de kolonie aan, juist toen de koopman en de prediker zich aan tafel gezet hadden. Zij hadden wel het huilen van vreemde honden gehoord, maar zich onmogelijk kunnen verbeelden, dat een Europeaan zich, in dit jaargetijde, over de zeeboezem zou hebben durven wagen, en er zich ook daarom niet om bekreund. Ik trad binnen, en toen ik bemerkte dat men mij niet terstond herkende, zette ik mij op een bank bij de deur neer. Men sprak over mij. De koopman wendde zich met deelneming tot mij, die hij voor een Groenlander aanzag, en vroeg of ik heden ook iets van de prediker te Claushavn gehoord had. “Ik heb hem gezien”, antwoordde ik. “Hem gezien?” vroeg hij driftig. “Gij liegt!” – “Neen!” zei ik en trad voor hem. Mijn aankomst, en wel op die tijdstip, verwonderde hen zekerlijk; maar zij verheugden zich ook om mij levend te zien. Nu moest ik van alles verhalen. “Mijn doel is”, zei ik onder andere, “u te verzoeken, mij op morgen een aderlating te doen.” – “Zeer gaarne”, antwoordde de koopman, “indien de nood dat vereist; maar wij hebben juist de Zonnekeer, en deze dagen houdt men niet voor zeer gunstig.” De dag kwam en verliep zonder dat ik tot iets besloot. De volgende dag kwam ook; maar hetzij het nu de verandering van plaats, gezelschap, gesprek, of iets anders was, genoeg. Ik werd opgeruimder van gemoed, mijn bloed werd bedaarder en op aanrading stelde ik de aderlating, uit oorzaak waarvan ik met een zo blijkelijk gevaar gekomen was tot op een andere tijd uit.

Nu moest ik weer naar huis, daar de feestdagen voorhanden waren; maar hoe? Geen Deen waagde het, in dit jaargetijde, buiten om de Isefjord te gaan (de Groenlander alleen waagt deze tocht in zijn kajak), terwijl het in de zeeboezem zelf en tussen de klippen ten uiterste gevaarlijk was, hoewel men, zoals men zei, een halve mijl hoger op, dan waar ik overgekomen was, nog over het ijs kon komen. Ik besloot ondertussen tot mijn terugreis, niettegenstaande mijn vrienden mij dat afraadden, en mijn goede vrouw mij met een kajak schreef, dat de oude catechiseermeester de godsdienstoefening voor de Groenlanders waarnemen en aan de beide zich aldaar bevindende Denen een gedrukte predikatie voorlezen wilde; dat er daarom niets verzuimd werd, en ik daarom nog blijven kon, waar ik was. De 23ste december, ‘s morgens vroeg, begaf ik mij op weg; mijn vrienden vergezelden mij een geruim einde op weg; maar toen de weg meer en meer moeilijk begon te worden, namen wij afscheid van elkaar, daar hun verdere begeleiding mij slechts zou opgehouden hebben, en zij keerden terug. Na een grote inspanning en velerhande gevaren kwamen wij bij een ijsberg, die meestal op ongeveer twee vademen afstands met open water omringd was. Wij konden er daar niet over komen, en op een andere plaats was zulks niet mogelijk. Wij moesten daarom besluiten om over de berg te klauteren, die niet hoog was en ook niet broos scheen te wezen. Een gevaarlijke onderneming. Wij kwamen intussen gelukkig over de berg, lokten onze honden zwemmende tot ons, en bereikten eindelijk onze oever. Maar het ijs was allerwege gebroken; wij konden niet landen, en het scheen eveneens, alsof wij blijven moesten, waar wij waren. Enige uren reden en gingen wij op deze wijze heen en weer, tot dat wij eindelijk in een kleine bocht een smalle strook vonden die aan het land vast was, waarover wij ons spoedig begaven, en aan land kwamen. Maar zo hoog boven in het land waren mijn Groenlanders nimmer te voren geweest. Zij wisten geen weg te vinden tussen rotsen en dalen; slechts zoveel wisten zij, dat wij zuidwestelijk moesten reizen, om zo mogelijk, de plaats van onze woning te bereiken. De avond was

voorhanden, en met de avond de donkerheid; wij wisten niet, hoe lang de weg was, die wij nog hadden af te leggen. Wij waren ondertussen uit de zeeboezem gered, en vertrokken vol verwachting vandaar. Maar na ongeveer een uur gereden te hebben, kwam ons het ongeluk over, dat er een slee, bij het naar beneden rijden van een rots, tegen een grote steen stootte; de riem, die de trekstrengen en honden met elkaar verbindt, brak, en de honden, zich los gevoelende, liepen weg. Nu werd de tocht moeilijker; want wij moesten de Groenlander plaats in onze slee verlenen, hem vergunnen de zijne achter aan de onze te binden. De loze honden kwamen lang voor ons thuis, en werden, als naar gewoonte, door de andere honden van de plaats met geblaf en gehuil ontvangen. Dit lokte de Groenlanders uit hun woningen en toen zij de honden, die nog nat en vol ijsklompen in de hare waren, herkenden, dacht men algemeen, dat wij om het leven gekomen waren. In een angstige verwachting, en bijna zonder hoop, liepen mijn vrouw en de overige rond, toen de honden ander maal begonnen te blaffen, en daardoor onze aankomst meldden. De blijdschap van mijn vrouw was onbeschrijfelijk. Op mijn oude catechiseermeester, wiens zoon mijn koetsier was, had deze plotselinge overgang tot vreugde de uitwerking, dat zijn scheurbuik hem overviel, en hem zo vast aan de grond hield, dat hij zich niet van zijn plaats kon bewegen. Ik ging naar hem toe en groette hem. Ten einde hem te tonen, dat wij niet zo vermoeid waren, om niet nog opgeruimd en vrolijk te kunnen zijn, zei ik: “Zijn wij geen rappe lieden?” “Ja!” antwoordde hij, “zo rap dat gij toch nog eens, tot ons aller droefheid, om het leven zult komen.”

8. IETS AANGAANDE ONZE KOOPHANDEL MET DE GROENLANDERS.

De reistocht of vaart op Groenland, alsook de koophandel met de inwoners, werd voor enige jaren voor rekening van de koning, die zeer zelden bij enige handel won, ondernomen; maar gewoonlijk dreef een compagnie deze handel onder zeker bestuur[411]. Die er geen deelhebber in was, kon het voordeel van dit genootschap slechts raden, dat toch op die wijze, als men de handel dreef, vrij aanmerkelijk moest zijn. Men stelde een vaste prijs voor de waren, die men daarheen zond, terwijl er ook bepaald werd, welke betaling de Groenlanders voor de waren moesten hebben, die zij verkochten. De waren, die men daarheen zond, bestonden, onder andere, in karsaaien, filesis linnen, katoenen, zijde doeken en linten, parels, messen van verschillende soorten, ijzeren pijlspitsen, ketels, kruid, lood, tabak en schietgeweren. De Groenlanders verkochten spek, zeehonden vellen, vossenhuiden, soms ook berenhuiden, walvisbaarden, eenhoorns horens[412], zwanen dons enz. Ik weet niet, wat bovengenoemde Deense waren kostten; maar de prijs was, in mijn tijd, voor ons Europeanen: 1 El karsaai 2 mk. 10 sz. (16 stuivers), 1 pond kruid 2 mk. (12 st.), 1 pond lood 10 sz. (4 st.), mes 1 mk. 8 sz (9 st.), een ijzeren pijlspits zonder weerhaak 8 sz. (51 st.) enz. De Groenlanders daarentegen moesten voor een el karsaai, of een pond kruid, of 6 pijlspitsen, of 2 messen enz. een balg spek geven. Balg (Ballie) noemde men de maat, waarin de koopman het spek ontving, en zij moet van de grote van een ton zijn. Een ton spek, die in Kopenhagen werd uitgebrand, kon ongeveer ¾ ton traan opleveren. Wanneer men nu weet, dat een balg of ton spek slechts met de waarde van een rijksdaalder betaald werd, dat de Deense waren aan de Groenlanders tot een verhoogde prijs, gelijk boven vermeld is, verkocht werden, en ook, dat de ton uitgebrande traan in die jaren 16 tot 18 Rijksdaalders (daarom ¾ ton 12 tot 13 ½ R.) gold; zo ziet men niet alleen, wat deze behoeften de Groenlanders kosten maar ook welke voordelen zij voor het handelsgenootschap opleverden. Maar van alle waren kwam hun geen duurder te staan, dan een snaphaan of bus, die hun in Diskobocht, alwaar het ijs, gedurende verschillende maanden, vast ligt en men de zeehonden moet schieten, evenwel zo onontbeerlijk was. Zeker weet ik het niet, maar men zei,

[411] Dit echter volgens de berichten van anderen. Voor een uitgemaakte zaak durf ik het niet uitgeven, en het zal ook zeker de lezer onverschillig zijn, wie dezen handel dreef.

[412] Eenhoorn (Einhjorning) is een vis, van 16 tot 22 voet lengte, die een lange vooruitstekende tand aan de linkerzijde van het bovenkakebeen heeft. Door Eenhoorns horens wordt deze tand verstaan. De Hoogd. Vertaler.

dat elk schietgeweer van de compagnie 6 a 7 Rijksdaalders kostte, en nu moesten de Groenlanders 10 Rijksdaalders of 10 balgen spek geven, die volgens de bovengemelde berekening, voor hen een aanmerkelijke uitgave, maar voor de koophandel een groot voordeel was. Evenwel konden zij deze uitgave nog lijden; gelijk ook het voordeel, dat de handel er van trok, niet onbillijk was, indien men de onkosten bij de uitrusting van de schepen, de proviandering van de kolonies, en voorts de bezoldiging van de menigte bedienden in Kopenhagen en Groenland in aanmerking neemt; om er niet eens van te spreken, wat men bij een handel in zulk een moeilijk vaarwater waagt; maar de Groenlanders gaven veel meer voor hun waren, dan boven vermeld is, en dit *meer* was te veel.
Ik zal mij hierover nader verklaren. Zij gaven bijvoorbeeld, niet alleen 10 balgen spek voor een schietgeweer[413], maar 15 balgen, en de balg hield niet alleen 1 ton, maar 1 ½ ton was buitendien zonder bodem. Als er nu gemeten moest worden, dan wisten de arbeidslieden, zeer slim, de balg boven een gat of een verdieping te plaatsen, die eerst gevuld moest worden, voordat de onderste rand van de balg bereikt werd, en daarna werd eerst de balg gevuld. De Groenlanders wisten zeker wel, dat zulks niet zo was als het wel behoorde te zijn. Enigen zwegen; anderen lachten en zeiden: "Zo wordt de balg toch eindelijk vol", en daarbij bleef het, Ik overdrijf de zaak niet, maar beweer slechts, dat de Groenlanders in mijn tijd, hun schietgeweren op deze wijze betaalden. Er verliepen twee tot drie jaren, eer zij zoveel bij elkaar konden brengen. Zelden kregen zij het geweer voordat de helft geleverd was, en als zij het dan ontvingen, was er vaak een scheur in de loop, veelal was het slot beschadigd, en deze gebreken vereisten nieuwe kosten, voordat het bruikbaar werd. Kortom, zij gaven een buitengewoon hoge prijs voor een vaak zeer middelmatig geweer, terwijl deze prijs vaak op een kommerlijke wijze en met levensgevaar gewonnen werd. De compagnie bekwam hier van slechts 10 tonnen; het overige behielden de kooplieden, met een gerust geweten, voor zichzelf[414]. En evenwel waren deze geen werkelijke kooplieden, maar slechts gevolmachtigde tot de handel. Zij waagden er niets bij. Indien zij van de overgezonden waren en van de daarvoor ingekochte hoeveelheid spek, baarden enz. rekening deden, en zich een bewijs van de schipper voor de waren, die zij huiswaarts zonden, verschaften, waren zij veilig voor alle verlies, al verongelukte zelfs het schip. Zij hadden zich daarom met een geringer voordeel moeten vergenoegen. Enige winst had men hun zekerlijk moeten toestaan, zoals percenten van de ingezonden hoeveelheid spek of premies, als zij een zekere hoeveelheid zonden enz. Want de meesten kennen geen ander goed, dan het voordeel, en zonder hoop daarop bleef er geen koopmannenbediende in Groenland, en zonder deze hoop zou de gehele handel moeten gestaakt worden. Ik zou mij zeer bedriegen, indien niet de compagnie aan de waren, die haar volgens de vastgestelde prijsbepaling ten deel worden, won; maar, hoe veel meer zou deze winnen, zou het vaderland, ja zouden arme Groenlanders winnen, indien men de vastgestelde prijsbepaling zowel voor Deense, als Groenlandse waren, volgde, en de gehele bij de kolonie gekochte hoeveelheid spek de rechtmatige handel ten goede kwam. De kooplieden waren zeer geheim houdend, zelfs als het de waren betrof, die zij bij de compagnie inzonden; maar ik weet evenwel, dat van de beide plaatsen, alwaar ik prediker was, voor rekening daarvan 130 tot 200, ja in een jaar zonder twijfel 300 vaten spek[415], behalve nog andere waren, zoals baarden, vellen, en wat dies meer zij, ingescheept werden. Sprak de prediker, als plaatsvervanger van de Groenlanders, inzonderheid van de gedoopten, met de koopman over de onbillijkheid van zulk een handel, of schreef hij daarover aan hem, dan was

[413] Het schietgeweer is de gewichtigste behoefte. De overige behoeften moesten zij naar dezelfde evenredigheid betalen; maar ik kan niet juist bepalen, wat zij bijvoorbeeld voor een ketel geven moesten.
[414] De Groenlanders ontvingen, zoals gezegd is, volgens de prijsbepaling van de compagnie, slechts 1 rijksdaalder voor 1 ton spek, en volgens de prijsbepaling van de kooplieden 1 rijksdaalder voor 1 balg of ton enz.; maar welke betaling men hun voor baarden, vellen, eenhoornhoorns en andere waren gaf, weet ik niet.
[415] Het ingezonden spek werd naar vaten van 2 tonnen berekend; wellicht was de hoeveelheid, het spek uit Jakobshavn daaronder gerekend, 300 tonnen, ja zelfs meer.

de vrede verbroken, en velerlei onaangenaamheden waren het gevolg daarvan; meldde hij zulks naar huis, dan was hij een twistziek man, een man die zich met dingen bemoeide die hem in het minste niet aan gingen, en richtte niets uit. Het handelsbestuur vertrouwde hun bedienden, en het zendingsgenootschap was zo zeer van hun oprechtheid en braafheid overtuigd, dat het ons, voor ons vertrek, onder andere ambtsplichten, ook die oplegde, van in een goede verkering met de kooplieden te staan. De begunstiging, die wij bij onze terugkomst konden verwachten, berustte gedeeltelijk daar op. Mijn koopman en ik namen steeds de uitwendige welvoeglijkheid in acht; en God weet, dat ik het niet kwalijk met hem meende. Soms was ik weleens genoodzaakt, om aan hem te schrijven, maar dit geschiedde zonder enige bitterheid, en bij onze gesprekken, scheen alles van die aard, of hetgeen daarop betrekking had, vergeten te zijn. Bij mijn afreis weende hij en wenste hartelijk, dat ik blijven kon en wilde. Na mijn terugkomst in het vaderland, werd mij door het zendingsgenootschap een aanklacht van hem ter beantwoording meegedeeld Ik zou namelijk, een ongeoorloofde handel met de Groenlanders gedreven hebben[416]. Ik was overtuigd dat ik, als eerlijk man, het mijne er toe moest bijdragen, om aan de ongeregeldheden, waardoor nog velen benadeeld werden, paal en perk te stellen, indien zich slechts de gelegenheid daartoe aanbood; en ik bekwam deze op deze wijze. Ik maakte op een en ander, wat ik reeds boven gezegd heb, opmerkzaam. “Dit, zult gij zo goed zijn, van schriftelijk in te leveren”, was het antwoord. Ik schreef, maar verzocht mij met de naam van aanklager te verschonen. Ik wilde geen bijzonder persoon ter verantwoording geroepen zien; alleen wenste ik, dat het degenen, wie de zaak betrof, onmogelijk werd gemaakt, om zodanig, als tot dusver geschied was, met de Groenlanders te handelen. In dit opzicht sloeg ik voor, dat er geijkte balgen of tonnen naar Groenland zouden gezonden worden, die een bodem hadden en ook 1 ¼ ton hielden, daar de kooplieden zonder deze overmaat te kort moesten komen; alsook dat de Groenlanders openlijk bekend gemaakt werd, dat zij hun spek met geen andere tonnen, dan deze, moesten laten meten, en wat dies meer zij. Ik heb reden, om te geloven, dat mijn voorslag of geheel, of althans gedeeltelijk opgevolgd werd; inzonderheid, daar de koning in het daarop volgende jaar twee wereldlijke ambtsbedienden, onder de naam van Inspecteurs naar Groenland zond, wier ambtsmacht ongeveer zo sterk was, als van onze ambtenaars in Denemarken. Voor deze was het een gewichtige ambtsverplichting, over de handelwijze van de kooplieden te waken, en er op te letten, dat de Groenlanders niet benadeeld werden. Dat ik hier slechts van de handel, zoals die in mijn tijd, en bijzonderlijk zoals deze in de Diskobocht gedreven werd, heb gesproken, zal ik, tenslotte hier wel niet behoeven aan te merken.

9. DE BRUILOFT.

Ik heb boven gezegd, dat de prediker zich met huwelijkszaken moet bemoeien, terwijl ik ook de reden heb bijgebracht, waarom hij dit moet doen; ik zou daarom van deze zaak in het geheel niet meer behoeven te spreken, indien niet het bruiloftsfeest, dat ik hier vermelden wil, zich bijzonderlijk onderscheiden had, en mij bijna duur was te staan gekomen. De zoon van de catechiseermeester, uit een gemengd huwelijk gesproten, een vlug, welgemaakt en bekwaam Groenlander, was op het fraaiste meisje in de kolonie verliefd geworden. Zij was verstandig, braaf en zeer huishoudelijk, zodat zijn vader niets tegen zijn liefde had. De ouders, die zijn genegenheid voor het meisje zeer wel bemerkten, vergunden hem de toegang in hun huis, en gaven hem daardoor gelegenheid, om zijn beminde te zien en te spreken. Zo verliepen er enige jaren; maar deze bezoeken waren, vanwege de dwang, die de gelieven daarbij gevoelden, eindelijk niet bevredigend voor hun steeds toenemende liefde. Zij zochten en vonden elkaar, en

[416] Ter plaatse waar ik woonde kon ik mij geen rechtmatige voordelen verschaffen, en onrechtmatige wilde ik mij niet eigen maken.

hadden vaak bijzondere samenkomsten[417]. De Groenlanders begonnen hierover zeer dubbelzinnig te spreken. Zodra ik dit bemerkte, verhaalde ik zijn vader, wat ik gehoord had, en stelde hem voor, toch de jonge lieden te doen huwen. “Zeer graag”, antwoordde hij, “ik wens hun vereniging hoe eer hoe liever.” Ik liet de vader van het meisje roepen, en na een korte inleiding, zei ik: “Gij weet, dat Peter uw dochter Louize bemint; gij kunt er niets tegen hebben, dat zij elkaar huwen, daar hij een vrouw behoorlijk onderhouden kan en een brave kerel is.” - “Ik zelf heb haar dienst nodig”, antwoordde hij. “Zij kan u toch niet op de duur dienen”, hernam ik; “gij hebt immers de gesprekken onder het volk gehoord, en kunt, als vader, niet toelaten dat zij in een kwade naam komt.” “De mensen liegen”, hervatte hij; “zij zal hem niet hebben.” “Gij zegt dit slechts”, vervolgde ik, “om de oude manier te volgen. In ons land verheugen de ouders zich, als zij nog in hun leeftijd hun dochters wel gehuwd zien; maar gijlieden wilt altijd tegenstand bieden. Indien gij sterft, wie zal dan voor uw dochter zorgen, die intussen een oud meisje kan worden?” “Dat is mij onverschillig”, antwoordde hij driftig, en stond op om te vertrekken. “Zij zal hem niet hebben.” “Zij zal hem hebben”, zei ik. “Ik mag het niet gedogen, dat jonge lieden ongeschikt leven.” Hij zweeg en vertrok. De catechiseermeester die met de denkwijze van de Groenlanders zeer goed bekend was, meende dat deze weigering van de gewone aard was en niets te beduiden had. Ik bepaalde de bruiloftsdag; want de prediker bestemt staag zelf de tijd en geeft hun, die het aangaat, daar kennis van. Ik wilde aan het feest zoveel luister bijzetten, als mij mogelijk was, met als doel om de vader van de bruidegom te tonen, hoezeer ik zijn waarde als onderwijzer erkende. Ik nodigde daarom het bruidspaar en hun wederzijdse ouders uit, om op de bruiloftsdag bij ons te eten, begeerde dat de vlag zou waaien enz. Dag en uur kwamen; de bruidegom liet zich met zijn gevolg vinden; maar de bruid kwam niet. Ik zond een bode naar haar toe; maar deze kwam met het bescheid terug, dat de vader gramstorig was, en het meisje niet wilde laten gaan. Ik was tot het verrichten van de trouwplechtigheid aangekleed. Mijn vrouw zei daarover: “Ik zal ze wel hier brengen”, en ging heen om haar te halen; maar ook zij kwam zonder de bruid terug en zei, dat de vader haar bewaakte, gelijk de gierigaard zijn schat. Wat zou men nu doen? De tegenstandbieding was ongewoon; want steeds laten de ouders hun dochters gaan, al schijnen zij ook onvergenoegd te zijn[418]. Het aanzien van mijn ambt zou door een toegevendheid die hier zwakheid[419] zou geweest zijn, geleden hebben; ik trok daarom mijn pels aan, en ging zelf heen om het meisje te halen. “Ga daar niet heen goede priester!” zei een vrouw onderweg tegen mij. “Hij is boosaardig.” – “Gij weet het”, antwoordde ik, “dat ik niets anders wil dan wat recht is, en hij moet mij gehoorzamen.” “Wij zullen het zien”,” antwoordde zij, terwijl ik verder ging. Toen ik het huis binnen trad, zag ik hem op de zijdebank naast zijn dochter zitten (zij zat onaangekleed op de rechte), en behalve hen nog enige vrouwen. “Waarom betoont gij zoveel tegenstand?” zei ik. “Gij weet waarom uw dochter huwen moet; laat haar hare gang gaan!” – “Gij moogt haar nemen” antwoorde hij driftig, “en haar tot uw bijvrouw maken; maar hij zal haar niet hebben.”

[417] Dit meisje ontzag zich niet, haar genegenheid voor haar geliefden openlijk te betuigen. Zij was de eerste en de enige in mijn tijd, die zulks deed.

[418] De gedoopte ouders namelijk; met de heidenen is dit, gelijk reeds boven is aangemerkt geheel, anders gelegen.

[419] Ik moet hier doen opmerken dat enige Groenlanders mij zeiden dat deze beide jonge verloofden een al te vertrouwde omgang met elkaar hadden gehad, en mij ook baden om verdere ergernis bijtijds te verhoeden, enz. Dit werd voor mij, als Godsdienstleraar des te meer plicht, daar de Groenlanders zelf, ja zelfs de heidenen, de ingetogenheid van de jeugd voor een deugd houden, en een tegenovergesteld gedrag berispen. Zie H. Egede’s Natuurlijke Historie blz. 79. - Ik werd van de waarheid van het bericht overtuigd, en zocht daarom de vader tot bewilliging te overreden. Ik kon zijn tegenwerpingen wel vermoeden; want die vonden er gewoonlijk plaats; maar niet dat hij zijn tegenstand ten uiterste top zou voeren. Ook kon ik mij de gevolgen niet vooraf voorstellen. In het vaderland was mijn gedrag onbetamelijk geweest en zou mij, indien het daar ook had kunnen plaats vinden, verdiende onaangenaamheden berokkend hebben; maar mijn stand in Groenland, de eigenaardige betrekking, waarin ik tot mijn gedoopte stond, die in mijn tijd de prediker, en alleen de prediker toevertrouwden, dat hij het recht wilde handhaven, en zich daarover verplicht hielden, hem te gehoorzamen. Ja zelfs de denkwijze van het volk, of deszelfs gevoelen van onzedelijkheid, zullen dit zonder twijfel rechtvaardigen.

– “Nu zijt gij boosaardig”, hernam ik; “Wij berispen uw landslieden, die bijvrouwen hebben, en gij wilt de priester uw dochter daartoe aanbieden!” “Trek uw pels aan”, zei ik ernstig tegen het meisje, “en ga met mij naar mijn huis!” Zij trok spoedig haar pels aan en ging haar vader voorbij, die zweeg en haar liet gaan. Ik bespeurde geen verandering op zijn gelaat; maar de vrouwen moeten dit opgemerkt hebben; want zij gingen allen naar buiten, zoals ik geloofde, om de bruid te vergezellen. Toen wij nu alleen waren, zei ik: “gij ziet dat uw tegenstandbieding u niets baat. Ik heb u heden verzocht, mijn gast te zijn; ga nu met mij, woon het trouwen van uw dochter bij en eet bij mij!” Hij antwoordde niet. “Het is mij om het even!” zei ik, keerde mij van hem af, en wilde het huis uitgaan; maar toen ik bukte om in de gang af te klimmen, werd ik gewaar, dat hij achter mij was. Ik richtte mij ogenblikkelijk op, en terwijl ik mij omkeerde, zag ik hem met een opgeven arm en met een groot mes in de hand, dat hij mij in de rug wilde steken, zodra ik met het halve lichaam in de gang was gekomen en dus geen tegenstand had kunnen bieden. Ik greep hem eensklaps aan en wierp hem met kracht op de grond; maar hij had mij bijna even zo handig om het lijf gevat en hield mij zo vast, dat ik bovenop hem viel. Als verwoed poogde hij zich nu niet alleen los te rukken, maar mij ook de toegedachte stoot toe te brengen. Geen van beide gelukte hem; daar hij ondertussen naakt was, en ik hem slechts bij de haren kon vasthouden, zo gaf hij mij genoeg te doen. “Nu zou ik u kunnen slaan en u mishandelen”, zei ik, “en gij verdient het; maar ik wil niet. Ik zal mijn leven, waarvan gij mij op een zo lage wijze hebt willen beroven, verdedigen, maar mij niet wreken; dus gebiedt de grote Leraar. “Dit is mij om het even”, antwoordde hij, en het bruis stond hem op de mond. Terwijl dit geschiedde, kwam mijn huisknecht met zijn slee in de nabijheid van het huis om turf te halen[420]. “Haast u! ga spoedig binnen! Frederik! de priester” meer andere afgebroken woorden riepen de Groenlandse vrouwen hem toe. Hij kwam. “Mijnheer! wat is dat? Wat moet ik doen?” zei hij, van ontsteltenis bijna buiten zichzelf. “Zoek hem het mes te ontrukken”, antwoordde ik, “en berg het, gelijk al de overige, die gij vinden kunt; “eer durf ik hem niet los laten.” Hij greep mijn tegenpartijder om de rechter arm, maar deze kreeg hierbij gelegenheid, om hem, terwijl hij hem ontwapende, een geduchte snee in de vingers toe te brengen. Nu kwam er toevallig een jonge Groenlander van de vangst thuis. Aan deze verhaalden de bevreesde vrouwen ook, wat er gebeurd was. Hij verliet ogenblikkelijk zijn boot en kwam tot ons. “Priester!” riep hij, “ik zal u helpen; O, die booswicht!” Dit aanbod was des te meer te prijzen, daar de Groenlanders zich gewoonlijk ontzien, elkaar in het een of ander tegen te gaan. “Ik bedank u voor uw goede wil”, zei ik; “maar nu is hij niet in staat, om veel meer uit te richten.” Deze woorden gaven hem kracht, om nog een zwakke poging te doen, of hij zich zonder vreemde hulp kon losrukken. Eindelijk zei hij: “Laat mij los, Priester!” Ik liet hem onder het opzicht van zijn landslieden los en vertrok, nadat ik hem zijn ongeoorloofde en slechte handelwijze onder het oog gebracht had. Toen ik buiten op het veld kwam, hoorde ik dat mijn vrouw in de uiterste verwarring aan de Groenlandse vrouwen naar mij en naar het huis vroeg waarin zij onlangs zelf geweest was; want een van deze had haar toegeroepen: “Kom toch, goede priestervrouw! Frederik heeft, ongetwijfeld de priester dood gestoken.” Zij zag mij eindelijk en schreide van blijdschap. Terwijl dit alles geschiedde, had het bruidspaar met hun gevolg op mij gewacht. Ik kwam nu en liet, zodra ik mijn kleding weer enigszins in orde bad gebracht, het gezang aanheffen; maar toen ik wilde optreden, om te spreken, zei de catechiseermeester mij zacht: “Gij moet u niet recht voor het venster plaatsen. Hij weet, dat gij altijd bij een trouwplechtigheid daar staat, en kon boosaardig genoeg zijn, om u door het venster heen te doorschieten.” Ik moest daarom zowel, als het bruidspaar, van plaats veranderen. De trouwplechtigheid begon en eindigde, en nimmer gaf een Groenlandse bruid mij zulk een gewillig en duidelijk antwoord, als deze. Het jonge paar, de catechiseermeester en zijn vrouw aten bij ons (hun gevolg liet ik, zoals gewoonlijk bij zodanige gelegenheden in een Groenlands

[420] Uit gebrek aan ruimte in mijn woning moest ik mijn turf in de open lucht op hopen laten stapelen.

huis onthalen); maar hoewel ik hen trachtte te vervrolijken, heerste er evenwel in het gezelschap een stilte, een bang vermoeden van een mij aanstaand ongeluk, dat de Voorzienigheid evenwel gunstig afwendde. Ondanks al de opstand die de vader gemaakt had, verzoende hij zich evenwel spoedig met zijn schoonzoon; de echtverbintenis viel gelukkig uit; ik volbracht onbekommerd mijn gewone wandelingen, en hij legde het er naderhand nimmer op toe om mij enig nadeel aan te doen.

10. DE WRAAK.

De bovengemelde gebeurtenis werd, gelijk men zich gemakkelijk verbeelden kan, spoedig bekend. Sinds de tijd van de overleden Hans Egede had het tot dusver niemand gewaagd, de handen aan de predikers of aan enige Europeaan te slaan. Men sprak daarvan bij bezoeken; maar bijzonder op de vangstplaatsen, waar er soms velen bijeen komen. De meesten, bijzonder mijn gedoopte Groenlanders, zagen zijn handelwijze voor een wrevel jegens hun goede priester aan; andere glimlachten en zeiden: "Dan zijn er toch eindelijk lieden, die de Denen durven tonen, dat zij hier geen heren en meesters zijn." De Denen in de naburige kolonies hoorden dit bericht met verbazing, en schreven mij dat deze Groenlander openlijk gegeseld moest worden, indien het bericht waarheid was, en dat hun mannen, indien ik dat begeerde, tot mij zou komen om de straf te volvoeren. Ik dankte hun; maar verzekerde ook dat ik niet tot doel had wraak te nemen; en dat alles wat er gebeurd was, geen gevolgen zou hebben enz. Hij kwam ondertussen niet meer in onze christelijke vergaderingen. Ik liet hem roepen, maar hij verontschuldigde zich; ik zocht hem, maar hij wist mij steeds te ontwijken. Zo verliep er bijna een jaar, toen de Groenlanders door een aanstekende ziekte werden aangetast, waaraan velen van hun stierven, ja zoveel zelfs, dat er eindelijk geen gezonden genoeg overbleven, om de doden te kunnen begraven. Zij kwamen met hun lijken bij mij, en lieten mij voor het overige zorgen. Van de morgen tot de avond ging ik onder al deze zieken rond, sprak met hen en gaf hun zodanige geneesmiddelen als ik dienstig voor hen achtte. Enige werden doof, deze moest ik alles dichtbij toeschreeuwen; andere werden krankzinnig, bij deze moest ik bedaarde ogenblikken afwachten; allen hadden een vreselijk stinkende adem. Vijf tot zes weken verliepen er, eer de ziekte merkelijk afnam; waarlijk! in menig opzicht een smartelijke tijd voor een gevoelig hart[421]! Op zekere morgen toen ik na mijn eerste krankenbezoek, thuis was gekomen, om enig ontbijt te genieten, kwam mijn Groenlander onverwachts de deur in, en bleef staan. Ik verzocht hem te gaan zitten; hij deed dat, maar zweeg en sloeg de ogen neer. Eindelijk brak ik het stilzwijgen en vroeg hem wat hij kwam verrichten. "Ik wilde graag met u spreken, priester!" zei hij, "maar ik ben onwaardig, en gij zult mij niet willen helpen?" "Zekerlijk wil ik helpen", antwoordde ik, "indien ik slechts kan; hebt gij misschien een zieke?" – "Mijn enige zoon", antwoorde hij, "is zeer krank." "Ik sprak evenwel gisteren nog met hem", zei ik, "en toen ik hem naar zijn welstand vroeg, antwoorde hij, dat hij nog fris en gezond was." "Gisteravond", dus vervolgde hij, "werd hij ziek, zeer ziek." Deze jongeling, tussen de 17 en 18 jaar oud, had goede kundigheden, las en schreef goed, beloofde een goed broodwinner te zullen worden, en was de enige aardse verwachting van de vader. Terwijl ik mij gereed maakte om hem te vergezellen, zei ik tegen hem: "Maar zeg mij toch eens, was het werkelijk uw doel mij om het leven te brengen, of wilde gij mij slechts doen verschrikken?" – "Het was mijn doel u te doden", antwoordde hij, "indien gij u niet zo spoedig omgekeerd en mij op de grond geworpen had; dan had mijn mes u van kant gemaakt. Ik was boosaardig, ik was dol. Kunt gij het mij vergeven? Wilt gij mij helpen?" – "Ik heb het u reeds vergeven", was mijn antwoord; "en onze grote Heere in de hemel verbiedt ons aan hen te wreken die ons beledigen, en beveelt hun te vergeven, gelijk Hij Zijn moordenaars vergiffenis schonk. Kom nu!" Ik ging met hem naar zijn woning. Ik bad God hartelijk, - waarom zou ik het verzwijgen? - Dat de jongeling in leven blijven moge. Zijn

[421] Ik kauwde toen staag een stuk Angelikawortel als tegengift.

genezing, dacht ik, zal de vader volkomen van mijn vergiffenis overtuigen, en de Godsdienst wint er bij. Ik kwam daarna dagelijks bij hem, evenals bij de andere zieken; maar hij stierf. Dit verlies, het grote hartzeer daarover, drukte de vader zeer, maar gaf ook aanleiding tot zijn verbetering, Enige dagen na het sterfgeval kwam hij weer tot mij. “Ik ben zeer bedroefd, priester!” zei hij, “kunt gij mij troost geven?” Dit vertrouwen, en dat wel van hem, was mij ten uiterste aangenaam, en ik maakte er gebruik van. Na die tijd kwam hij niet alleen weer ‘s zondags in de godsdienstoefening, maar liet zich ook bij de dagelijkse biduren en catechisaties vinden. Elke week bezocht hij mij een of tweemaal, en bijna telkens was een van zijn eerste vragen: “Priester, hebt gij mij vergeven?” Ik won hem geheel en al, en hij werd mij, onder zoveel andere bewijzen, een bewijs te meer van de waarheid, die ik zo graag huldig, dat men met een verstandige en christelijke goedaardigheid, bij de meeste mensen veel verder komen kan, dan met hartvochtige gestrengheid. Zou ik toch deze man wel immer hebben kunnen winnen - ik hoop met vertrouwen, dat ik hem voor de hemel won - indien ik hem met vreemde hulp aan een paal had doen binden en laten mishandelen?

11. HET GEREDDE KIND.

Wanneer onder de heidenen de moeder van een zuigeling sterft, en er geen andere zogende vrouw in de nabijheid te vinden is, dan wordt hij gewoonlijk levend met de overleden moeder begraven. Zo vernam ik eens dat de heidenen, een halve mijl noordwaarts van mij, een kind dat bijna een vierendeel van een jaar oud was, met de moeder in het graf gelegd [werd], maar uit een zeker gevoel van verschoning, niet geheel met daarop geworpen steen verstikt hadden. Zij hoorden het flauw zuchten, en zo leefde het ongeveer een dag. Dit bericht, het eerste van die aard, sinds ik in Groenland gekomen was, ontroerde mij. Enige dagen daarna begaf ik mij naar deze lieden toe, om hun hun onrechtvaardigheid en wreedheid onder het oog te brengen. Zij ontkenden de daad niet, maar wilden deze niet als een wreedheid beschouwd hebben. “Wat zouden wij doen, priester?” zeiden zij, “Gij weet dat wij onze kinderen lief hebben; maar indien de moeder van de arme kleine sterft, terwijl zij nog zuigen, en er zich geen andere vrouw in de nabijheid bevindt, die hun kan aannemen, dan moeten zij immers uit gebrek aan voedsel sterven of zich dood schreien; is het dan niet beter dat wij uit medelijden hun spoediger dood bevorderen?” Werkelijk hebben zij geen middelen, waarmee zij zodanige onschuldige schepseltjes voeden kunnen, dan de borst, geen melk, geen lichte spijzen. Ik kon natuurlijker wijze hun wreedaardig medelijden niet billijken, maar zei hun, onder andere, dat zij, indien zulk een geval meermalen moge plaats vinden, mij daarvan bericht zouden geven; ik wilde dan het moederloze kind afhalen en het laten opvoeden. Ongeveer een jaar daarna kwam een van deze Groenlanders in allerijl tot mij. “Priester!” zei hij, “wij hebben uw woorden niet vergeten. N. N.’s vrouw beviel heden van een jongetje en stierf. Al de anderen zijn afwezig, gelijk gij weet, en daar is niemand die dit kind zogen kan. Wilt gij het tot nu nemen? Indien niet, dan begraven wij het met de moeder.” Ik dankte hem dat hij mijn woorden indachtig was, gaf hem een klein geschenk en zond dadelijk de vrouwenboot af, om het kind te halen, dat men mij dan ook gezond en hongerig bracht. Mijn vrouw legde het aan de borst; het bevredigde zijn eerste behoefte en sliep in. Ik overreedde intussen een Groenlandse vrouw, om tegen betaling de overige verzorging van het kind op zich te nemen; want onze eigen zoon was nog geen vierendeel van een jaar oud; maar van mijn vrouw bekwam het zijn dagelijks voedsel. Het groeide daardoor welig op en begon blijken van opmerkzaamheid te geven. Zijn lachjes waren haar beloning. De volgende zondag doopte ik het en noemde het naar een broeder van mijn vrouw, om het haar nog dierbaarder te maken. Daags te voren kwam de vader bij mij, en vroeg mij, of ik zijn kind wilde dopen. Toen ik dit met ja beantwoordde, verzocht hij mij verlof, om daarbij tegenwoordig te zijn. Ik vergunde hem zulks, onder voorwaarde , dat hij zich stil zou houden. Hij kwam. Alles wat hij, gedurende de godsdienstoefening zag en hoorde, was nieuw en verrassend voor hem; maar hij luisterde ook nauwkeurig toe. Onder de verrichting van de doop glinsterde een traan

in zijn oog - waarom? Dit wist hij zelf niet. Toen de godsdienstoefening geëindigd was zei ik tot hem: "Nu is uw zoon mijn zoon; ja meer dan de mijn; hij behoort nu aan de groten Heere in de hemel Die hem onuitsprekelijk gelukkig maken zal." – "Ja" antwoordde hij, "gij hebt u vaderlijk jegens hem gedragen en uw vrouw is als een ware moeder; maar ik wil bij u wonen, u gehoorzaam zijn en een gelovige worden; dan mag ik hem immers soms wel zien?" "Ja", antwoordde ik, dagelijks indien gij wilt." Werkelijk kwam hij kort daarna met zijn gehele familie, zag zijn zoontje vaak, en werd het jaar daaraan volgend gedoopt. Volgens de gewoonte van het land was het kind nu onze aangenomen zoon en als zodanig werd hij ons dagelijks liever. Ik stelde hem mij vaak als de beschaafden jongeling, als de verlichten rechtschapen man, als de nuttige leraar onder zijn landslieden voor; maar een heersende en dodelijke kinderziekte ontrukte hem aan ons in den ouderdom van vijf vierendeel van een jaar. Wij verloren hem; maar hij ging in een beter leven over.

12. DE HEKSERIJ.

Op zekere zondag bezocht ik in de namiddag een zieke vrouw, wier onpasselijkheid, een verkoudheid weldra door een zweetdrank hersteld werd; maar terwijl zij nog in het zweet lag, kwam bij ongeluk haar broeder, die een heksenmeester[422] was, haar bezoeken. Hij zag haar zweten en vroeg: "Hoe? wat is dat?" Zij verhaalde dat zij ziek was; maar dat de priester haar iets had ingegeven, waarop zij zweten en vervolgens genezen zou. "Neen!" zei hij geheimvol, "zo is het niet gelegen. Gij zijt nog ziek; een boze heks heeft het u aangedaan." Men werd opmerkzaam en zag elkaar verlegen aan. "Ik zal haar spoedig ontdekken", vervolgde hij, en wat onder de gedoopten iets ongewoons was, de man veroorloofde hem zijn kunst te tonen. Hij deed dit met de gewone plechtigheden en het gevolg was de verklaring dat een bejaarde vrouw op de plaats, waarop hij wellicht gramstorig was, haar ziek had getoverd. "Onder de bank" riep hij, "zie ik haar geest die u zoekt te grijpen." "Schiet! Schiet!" riep hij andermaal de man en de andere toe. "Jaagt haar voort! doodt haar!" Spoedig laadden zij hun geweren en schoten enige reizen op de boze geest. Daarbij hieven zij een vreselijk geschreeuw en gehuil aan[423]. Ik verwonderde mij zeker omstreeks deze tijd te horen schieten; maar kon geenszins de oorzaak vermoeden. Nu stak een Groenlander het hoofd binnen de kamerdeur en riep: "Priester! Priester! kom naar boven in het huis! zij zijn razend." Ik liep hem na om iets meer te vernemen, voordat ik daar kwam, en hij verhaalde mij, terwijl wij voortgingen, wat ik zo-even vermeld heb, alsook, dat de vrouw, die als een heks was aangegeven, van schrik bijna dood was. Mijn weg voerde mij voorbij haar huis; ik ging er binnen en vond haar in een toestand gelijk aan die, waarin men angstig zijn doodsnik verwacht. "Zijt getroost!" zei ik, "u zal geen leed overkomen. God in den hemel beschermt de onschuldigen." Ik sprak deze woorden met vertrouwen uit, hoewel ik niet wist hoedanig men mij in de toenmalige gemoedstemming ontvangen, en welke uitwerking mijn aanspraak hebben zou. Ik trad ondertussen het huis binnen, dat vol van kruiddamp was; ook lagen er de afgevuurde geweren. Alle ontstelden zeer toen zij mij zagen, in het bijzonder de man in het huis. Ik was ernstig, maar zonder toorn. "Ga zitten priester!" zei hij eindelijk en legde het berenvel te regt. Ik zette mij neer en schoof de geweren die naast mij lagen ter zijde. "Waartoe dienen deze?" zei ik. "Vanwaar deze reuk? Wat is de oorzaak van zoveel schoten?" Zekerlijk vele vragen op eenmaal, maar die op een en hetzelfde uitliepen. De man zweeg. "Zijt gij nog ziek?" vroeg ik aan de vrouw. Ook zij zweeg. "Gij zijt niet ziek meer" zei ik op een vaste toon; "gij stelt u slechts dus aan. Ik weet alles wat hier gebeurd is. Gij (zei ik tegen de man) hebt bij uw vrouw een heksenmeester laten komen; die heeft Pauls' vrouw beschuldigd van Illiseetsok te zijn; gij hebt naar haar geest geschoten en haar wellicht de dood toegedacht. Gij zijt boze mensen." "Hoe weet gij dit?" vroeg hij kortaf." "Ik weet het" antwoordde ik, "en nu zeg ik het u, indien gij nog eenmaal in uw huis laat heksen of toveren,

[422] Hij was een heiden en woonde enige mijlen van de kolonie.
[423] Onder zodanige omstandigheden zijn zij ten uiterste verbitterd, vaak tot razernij toe.

dan kunt gij geen gelovige zijn, en niet onder hen wonen. Op een andere tijd zal ik u overtuigen dat gij kwalijk gehandeld hebt; want nu zijt gij niet in staat om op mijn woorden behoorlijk acht te geven; maar brengt gij Pauls' vrouw om het leven, of laat gij haar ombrengen, zo zult gij strengelijk gestraft worden. Zij is onschuldig; ik neem haar in bescherming." - "Ik wil haar niet ombrengen", zei hij met een gesmoorde stem; maar was in een hevige gemoedsbeweging. Waar is de heksenmeester", vroeg ik nu, "die hier zijn hekserijen uitoefenen en mijn gelovigen bederven durft?" Ik zag om en werd hem, onder een groot vel liggende, gewaar. Ik stond op, wierp het vel van hem af, en greep hem bij de ene schouder vast. Hij ging overeind zitten. "Gij zijt een bedrieger", zei ik, "en kunt slechts kwaad doen; gij heelt uw zuster niet, ik heb haar genezen. Morgen moet gij bij mij komen." Hij antwoordde niet. Eindelijk vertrok ik en keerde op mijn terugweg bij de arme vrouw in, die nog tussen vrees en hoop verkeerde. "Niemand zal de hand aan u slaan!" zei ik". Vertrouw op God en zijt getroost!" – "Hartelijk dank priester!" antwoordde zij; nu begint mijn ziel weer te leven." De heksenmeester kwam de volgende dag behoorlijk bij mij; maar uit vrees had hij zijn gedoopte broeder, die bij de hekserij van de avond tevoren niet tegenwoordig was geweest, overgehaald om met hem te gaan. Deze trad het eerst binnen en zei: "Mijn broeder is buiten, maar is bevreesd." – "Hij vreest", antwoordde ik "omdat hij kwaad heeft gedaan; wie goed doet behoeft niet te vrezen." Ik riep hem binnen en hij kwam zeer neerslachtig binnen. "Ik zou reden hebben om u te straffen", zei ik; "maar aangezien gij zelf niet weet welk onheil gij door uw hekserijen onder mijn gedoopten kunt stichten, wil ik u verschonen; maar alleen onder deze voorwaarde, dat gij u nooit weer hier laat zien." "Ik wil nooit weer hier komen", antwoordde hij, en zolang ik in het land was hield hij zijn woord. "Nog eens!" voegde ik erbij; "indien het iemand wagen durft, Pauls vrouw te doden, zult gij als de dader beschouwd worden, en ik zal u vinden, waar gij ook zijn moogt." "Zij zal niet sterven", antwoordde hij. "Wel nu, vertrek dan", zei ik ten slotte, "en vergeet niet, wat gij mij beloofd hebt."

13. DE GEVONDEN WALVIS.

De Groenlanders zijn buitengemeen verblijd wanneer zij een walvis gevangen hebben; en zij hebben er ook reden toe, daar deze hun zeer aanmerkelijke voordelen oplevert. De mannen trekken hun springpelzen aan en de vrouwen schikken zich op. Onder gezang brengen zij het dier aan land terwijl zij, evenals de raven, daar boven opzitten en Maktak afvillen[424]. Steeds gaven zij mij, door middel van een kajak, van een dergelijke vangst bericht, en nodigden ook mij en mijn vrouw uit, om de vis te komen bezichtigen. Als wij dan kwamen, ontvingen zij ons met gezang. "Daar komt onze goede priester aan", zeiden zij dan, "en zijn goede vrouwtje[425]; zij willen onze walvis zien, en zijn verheugd met ons." – "Komt! Ziet!" Als wij vervolgens naar huis gingen, zongen zij andermaal. Soms vergezelden wij hen aan het land, of althans zo dicht daarbij mogelijk als het dier zwemmen kon. De vrouwen roeiden nu onder vrolijke gezangen naar huis, en de mannen sloegen ernstig de hand aan het welbelopende werk. Zo hadden zij eens een walvis gestoken, hem vervolgd en enige malen stuksgewijze gevild, maar evenwel

[424] Maktak afvillen wil zoveel zeggen als de huid in stukken er afsnijden.

[425] Daar men mij het verwijt zou kunnen doen dat het hier, gelijk op andere plaatsen gebruikte verkleinwoord kinderachtig was, moet ik tot mijn rechtvaardiging het volgende inbrengen. Overal waar de Groenlander van zijn echtgenote spreekt, en ook hier, waar Groenlanders van de echtgenote van de schrijver spreken, staat in het oorspronkelijke *lille Kone*, een uitdrukking van teerheid, die met het woord vrouwtje of wijfjelief overeenkomt, en eigenlijk het eerste beduidt, terwijl de Deense taal, die slechts weinige verkleinwoorden heeft, de verkleining door het bijvoeglijk naamwoord lille (klein) uitdrukt. De Groenlander gebruikt daarom zonder twijfel altijd een tedere uitdrukking, wanneer hij van zijn eigen echtgenote of van die zijn vriend spreekt, en deze hem eigenaardige uitdrukking heb ik het kortst gemeent aan te duiden door middel van her verkleinwoord. Slechts op één plaats, omstreeks het einde van het hierbeneden volgende verhaal: *de wreker van zijnen vader*, heb ik het verkleinwoord niet gebruikt, daar het, volgens mijn gedachten, bij de ernstige en roerende toon waarop de Groenlander spreekt, te scherp zou afsteken. De Hoogd. Vertaler.

ontsnapte hij hun, hoewel zij hem zodanig hadden behandeld dat hij daarna stierf. In de winter werd hij, ongeveer een mijl van de kolonie gevonden. Ik werd, als naar gewoonte uitgenodigd om deze buit te zien en daar ik juist van voornemen was, vanwege ambtsbezigheden een reis naar het zuiden te doen, nam ik deze uitnodiging aan, en hield mij enige uren bij hen op. Hoe Groenlands de vorst, hoe dik het ijs ook was, nochtans bevond zich rondom het dode dier open water, en de Groenlanders waren in volle arbeid. Enige vilden baarden onder water af, andere spek. De haaivissen deden zich ook, op hun wijze, wat te goed, en beten grote stukken Maktak met hun scherpe tanden af. Slechts als de Groenlanders te nabij kwamen, stieten deze hen weg. Men hielp mij een deze naar boven op het ijs trekken en sneed hem de buik open. De maag was vol afgebeten stukken Maktak, en het vlees trok nog lang nadat hij dood was. De Groenlanders achten dit dier gering, omdat zijn vlees niet naar hun smaak is, en het ook geen spek heeft. De lever alleen bevat traan, en wel van de fijnste soort. Men werpt ze in een vat, en zij loopt geheel in traan uit; maar de Groenlanders achten het niet de moeite waardig, dit dier daarom te vangen. Ik sprong nu op de dode walvis en ging enige schreden op een stuk sponsachtig vlees rond; men zei mij, dat het de tong was. Ik beschouwde het nauwkeuriger en dacht er over na, hoe zeer overeenkomstig zij met de grote kaken en het buitengewoon groot lichaam was. Het is bekend, dat het keelgat van dit dier niet ruimer is dan een grote theekop, dat het geen tanden[426], maar harige baarden heeft, en dat het van klein gewormte, dat zich in dit vaarwater bevind, leeft en vet wordt. Ik nam afscheid van mijn Groenlanders en reisde verder. De blijdschap over het voordeel maakt de Groenlanders bij zodanige gelegenheden ten uiterste onvoorzichtig. Met lange vilmessen, evenals degenklingen, duiken zij onder, om de baarden af te snijden. Vaak staat de een op de schouders van de andere, om hem onder het water te houden, daar hem anders de springpels opheffen zou. Wanneer nu hij, die onder water is, den adem niet langer kan houden, maakt hij een beweging met het lichaam en de man die hem op de schouders staat, springt er af. Hij steekt nu zijn mes in de hoogte en verheft zich met een sterk gebrul, dat de zolang samengeperste lucht veroorzaakt. Juist bij zulk een verrichting gebeurde hier een ongeluk, dat op zichzelf groot genoeg was maar evenwel nog droeviger gevolgen had kunnen hebben. Een Groenlander die onder het water geweest was, stak zijn mes, misschien onvoorzichtiger dan gewoonlijk, in de hoogte en een ander, die enigszins hoger lag en de huid afvilde in het lijf. De gedode was de aanzienlijkste onder mijn gedoopten, en zekerlijk zou zijn dood gewroken zijn geworden, indien deze daad onder de heidenen gepleegd was geworden. Om zijn berouw te tonen nam de dader hem op de schoot, toen zij naar huis voeren, en de volgende dag schonk hij de pleegzoon van de overledene een nieuwen snaphaan, als een soort van boete voor de droefheid, die hij hem door zijn ongelukkige onvoorzichtigheid veroorzaakt had. Onder andere kwamen er ook enige heidense vrienden om met de weduwe te treuren. Deze lieten er zich enige woorden over ontvallen, dat de moord gewroken moest worden; maar de weduwe antwoordde: “Dit geeft mij mijn geliefde man niet terug; de moord geschiedde niet met opzet, en ik ben een gelovige.” Nauwelijks vernam ik dit ongelukkig voorval, of ik spoedde mij naar huis om verder ongeluk te voorkomen, indien het enigszins te vrezen mocht zijn. Ik begaf mij dadelijk naar de bedroefde weduwe, die mij, onder stille tranen de deugden van haar man en van zijn liefde voor haar verhaalde[427]. Zij beloofde mij, dat zij, als christin nimmer zou gedogen dat men de dader enig kwaad deed. Hij leefde ondertussen in een bestendige vrees voor de dood, werd werkeloos en had nergens rust; ja hij bad mij zelfs, dat ik hem naar ons land zou zenden, alwaar hij alleen veilig zou zijn. Ik moest hem vaak verzekeren dat hij voor zijn leven niet ongerust behoefde te zijn, vermits de daad niet vrijwillig was, en de weduwe hem vergiffenis geschonken had; maar daar hij juist de man was, die zijn heidense zwager, gelijk boven verhaald is, vergund had over zijn kranke vrouw te heksen, zo hield ik hem ook voor

[426] Er is een kleinere soort van walvissen met tanden.

[427] Als echtgenoot was de overledene nog des te meer te prijzen, daar hij voortging zijn vrouw te beminnen, hoewel zij onvruchtbaar was.

ogen, dat deze onrust en angst wellicht als weder vergelding van de angst over hem kwam, die hij van de onschuldige, die als heks verklaard werd, eens veroorzaakte. Nu, zei ik hem, kon hij zelf voelen, wat het te zeggen was, ieder ogenblik een geweldige dood te moeten vrezen. “Ik deed kwalijk”, zei hij, “en ik ben nu zo beangst”. – “Ja”, zei ik, “zo beangst was zij ook; maar gij nam dit niet in acht. God redde haar, daar zij onschuldig was; Hij zal ook u redden, daar uw daad niet opzettelijk is gepleegd, en gij bovendien zo een innig berouw daarover hebt.” Op deze wijze stelde ik hem langzamerhand gerust; maar een zekere zwaarmoedigheid bleef hem naderhand evenwel nog steeds bij. Zijn vorige arbeidzaamheid herleefde weer; maar hij was ook vlijtiger en met grotere opmerkzaamheid bij de Godsdienstleerredenen tegenwoordig. Kortom; dit ongeluk maakte hem tot een beter mens. Want zonder juist ondeugend te zijn, was hij evenwel te voren de onverschilligste onder mijn gedoopten.

14. ENIGE KARAKTERTREKKEN.

Vrijheid en gelijkheid zijn het eigendom van de Groenlanders. Niemand matigt zich enige heerschappij over anderen aan. Iedereen kan onafhankelijk doen en laten, wat hem goed dunkt. Achting betoont men evenwel de verdienstelijke, dat is, de naarstige en gelukkige broodwinner. Zijn woord heeft in hun gesprekken een zeker gewicht, en niet zelden bewijzen zij daaraan een vrijwillige gehoorzaamheid, maar zonder verdere gevolgen voor hem en hen. Hun goede natuur en hun bescheidenheid tegen elkaar, beperkt ondertussen deze vrijheid binnen de grenzen van de welvoeglijkheid. Zonder overheid, zonder wetten leven zij vreedzaam en eensgezind; nimmer hoort men enigen twist over iemands bijzondere eigendom, nimmer een verwijt aan hem die op een onvoorzichtige wijze een ander nadeel heeft toegebracht. De eerste klaagt zichzelf aan; de laatste stelt hem gerust en zegt: “Dat heeft niets te beduiden”. De vrouwen nemen de huishouding waar, naaien en praten in alle vriendschap met elkaar, terwijl de mannen op de dag afwezig zijn, en wanneer deze thuis komen, dan verhalen zij elkaar, als vrienden, hun geluk en hun ongelukken bij de vangst. Zij eten wat de dag heeft opgeleverd, of het huis vermag, en zijn tevreden, al wordt de honger ook nauwelijks gestild. De bewoners van een plaats leven in wederzijdse gezelligheid en delen hun goederen met elkaar. Wanneer zij bijvoorbeeld, een witvis[428] vangen, dan richten zij een vriendenmaal aan. Hij is spoedig gesneden en in de ketels. Men nodigt elkaar aan tafel, en het huis is dadelijk vol gasten; men eet, spreekt met elkaar en is vrolijk. Worden er nu twee, drie, of meer zodanige dieren op een dag gevangen, zo worden allen genodigd, en de vissen moeten ook alle verteerd worden. Ik was op zekere avond, bij het vierde gast- of vriendenmaal tegenwoordig, en verwonderde mij over de eetlust, waarmee zij deze lekkernij nuttigden. “Maar”, zei ik, “hoe kunt gij toch zoveel op eenmaal eten? En gij eet toch alsof gij nog hongerig waart!” “Wij kunnen veel eten en wij kunnen ook honger lijden, naar dat het geval is”, was het antwoord. “Voel priester!” zei een man, en stak zijn buik vooruit, nu is hij als een gespannen trommelvel[429]; maar hij kan wellicht spoedig flap worden, als een samengedrukte blaas.” Hij meende hiermee dat hij misschien binnen korte tijd, in zijn vangst ongelukkig kon worden. Bij zodanige gelagen, of wanneer zij anders veel vangen, verzuimen zij nimmer aan weduwen en wezen hun deel te zenden, zelfs eer zij nog zelf eten. “Deze armen”, zeggen zij, “hebben geen man, geen vader, niemand die hen met zijn vangst kan verheugen.” Zij zijn gastvrij tegenover vreemdelingen naar de gewoonte van het land. De bezoeker blijft buiten staan, totdat men hem binnen nodigt. Zodra hij binnenkomt wijst de gastheer hem een plaats aan, en weet hem bij deze gelegenheid naar verdiensten te behandelen. De vrouw vraagt

[428] Het vlees van een witvis ziet er eveneens uit als rundvlees; hij geeft een ton spek of meer, naar mate bij groot is.

[429] Het enige vaderlandse muzikale instrument van de Groenlanders is de trommel, die uit een brede hoepel bestaat en slechts aan een kant met een dun vel is overtrokken. Deze heeft een el in middellijn en is van een handvatsel voorzien. De Groenlander slaat met een stokje op de onderste tand. Bij de goochelarijen van Angekokke speelde deze voorheen een aanmerkelijke rol. De Hoogd. Vertaler.

zijn klederen, om ze te drogen, en voorts onthaalt zij hem, maar hij eet niet dadelijk op de eerste uitnodiging, ten einde niet als hongerig aangezien te worden. Onder en na de maaltijd praat men, totdat het tijd wordt om te gaan slapen. De bewoners van het huis leggen zich, de een na de ander neer, en zulks gebiedt de welvoeglijkheid, de vreemdeling het laatst. Evenwel nemen de Europeanen deze regel van welvoeglijkheid niet in acht, en de inwoners spreken hen daarvan vrij. Toen ik bijvoorbeeld, op mijn reis naar het zuiden, besluiten moest om mijn nachtleger bij de heidenen te nemen, zag ik hen reeds bij mijn aankomst aan het strand verzameld. Elke vader van het huisgezin nodigde mij bij zich binnen, en hij, wiens uitnodiging ik aannam, rekende zich dit voor een eer. Weldra wees hij mij een zitplaats op een plank aan, die met een stuk van gezuiverd berenvel bekleed was, en de vrouw nam mijn pels. Niet lang daarna bezochten mij bijna al de manspersonen van de plaats, die ik met verhalen van het vaderland, van de scheepsbouw, van de landbouw, van de groei, van de toebereiding van het koren, en wat dies meer zij, onderhouden moest. Kwam ik nu met mijn spijskist voor de dag, dan zei de waard en de waardin gewoonlijk: "Het is jammer priester! dat gij onze spijzen niet eet; gij zijt anders evenals iemand onzer." Na een poosje nam ik afscheid van het gezelschap met te zeggen dat ik slaperig was. De huiswaard wees mij dan zijn slaapplaats naast zijn vrouw aan[430], die alle mogelijke zorgvuldigheid voor mij liet blijken, en mij herhaalde reizen vroeg, of ik tevreden was. Ik beantwoordde deze vraag met ja; maar, zonder de eer, die men mij bewees, te miskennen, vond ik de legerstede hard, de slaap kort, en mijn ribben waren murw, hoewel ik allen een gelijk recht liet wedervaren. Mijn spijskist was het hoofdkussen, mijn korte pels was het dekbed, en de planken van de slaapbank, die met zeehonden vel bekleed was, waren het onderbed. Maar ik gewende mij er aan, gelijk men zich aan zoveel gewent, en sliep eindelijk zeer goed op zulk een legerstede. De lezer denke, voor het overige, niet, dat de man zijn vrouw zo geheel aan andere vertrouwde; neen! hij liet slechts zijn plaats als man, en dus de voornaamste, aan mij over, en legde zich aan haar andere zijde neer, alwaar anders de kinderen liggen. Bij mijn afscheid gaf ik hun altijd een klein geschenk van brood en tabak, en zij waren zo zeer daarmee tevreden, dat zij mij nodigden, om op mijn terugreis weer mijn intrek bij hen te nemen.

Zij verfoeien dieverij, vooral onder elkaar; zij bergen hun goederen ook daarom niet, maar zetten die onbekommerd, en zonder ze op te sluiten, niet alleen overal in huis neer, maar zelfs op het platte dak van het huis, terwijl geen vreemde het waagt, ze aan te roeren, veel minder, iets daarvan weg te nemen. Voormaals namen zij het zo nauw niet, indien zij slechts gelegenheid daartoe vonden, de Denen iets weg te kapen; maar nu is het hiermee niet meer zo gelegen, tenzij dan dat zulks door een uit een ver afgelegen landstreek gekomen heiden geschiede; maar zelfs van dezen gebeurt dit nu zelden.

Daar zij welgemaakt zijn van lijf en leden, goed in het vlees zitten en volbloedig zijn, zo openbaart zich de geslachtsdrift reeds zeer vroeg bij hen, en de jonge knapen zien daarom gewoonlijk naar een vrouw om, zodra zij menen in staat te zijn, om haar te kunnen onderhouden; maar ook niet eerder. Evenwel worden jeugdelijke buitensporigheden onbetamelijk onder hen geacht, en men hoort er zeer zeldzaam van. Gedurende al de jaren van mijn verblijf aldaar was er slechts een enkel meisje door haar geliefde, voordat zij in het huwelijk traden, bezwangerd geworden; zij moest echter ook genoeg over haar onvoorzichtigheid horen. Maar deze onthouding vindt eigenlijk slechts onder de inwoners van beide geslacht plaats; tegen de Denen zijn vele meisjes bijna al te vriendelijk en voorkomend. Zij schikken zich op en vertonen zich graag; zij verklaren zelfs een glimlach tot haar voordeel. Dat zij van weerszijden de een de taal van de andere niet verstaat, is geen bijzondere hindernis voor hen; want heeft een Deen slechts die woorden geleerd, die gewoonlijk de eerste zijn, die hij naar zijn aankomst aanleert: "Ik bemin u", en legt hij de hand daarbij op het hart, dan voelt

[430] Een eer, die in mijn tijd aan geen koopmannenbediende bewezen werd.

het meisje zich door zijn liefde gestreeld en gelukkig[431]. IJdelheid, waardoor zovelen vielen, heeft ongetwijfeld meer deel aan de voorkeur, die de meisjes alhier aan de Denen geven, dan wellust; want het meisje, dat een matroos tot man krijgt, kan een gemakkelijker leven dan anders leiden, beter wonen, zich beter kleden, meer in aanzien komen, dienstmaagden houden en naar welgevallen, nu Deense, dan Groenlandse spijzen eten. Hoe verleidelijk is dit alles niet, al wordt ook aan de persoon zelf geen voortreffelijkheid toegekend! De heidenen zowel als de gedoopten, huwen niet met hun bloedverwanten, zelfs niet in een verre graad. Zij houden het voor wanvoeglijk, en wachten er zich zorgvuldig voor. Ja zij denken zo fijn in dit opzicht, dat, indien een man een vreemd kind met zijn eigen kinderen opvoed, het als broeder of zuster daarvan wordt aangezien, en mij is geen enkel voorbeeld bekend, dat zodanige onderling opgevoede kinderen elkaar ooit gehuwd hebben. Bij sommige gelegenheden leggen de Groenlanders gebrek aan moed, zelfs wel een volslagen lafhartigheid aan de dag. Wanneer zij gevoelig beledigd of mishandeld zijn geworden of ook bij een heksenmoord, geven zij weinig om hun leven; anders kan een vlugge Deen er verschillende verjagen. Soms vergoeden zij deze lafhartigheid door list, en beroven hun vijand, waartegen zij zich niet openlijk durven verzetten, heimelijk van het leven. Wordt de moord naderhand bekend, dan wordt die door allen met onverschilligheid aangezien; de naaste bloedverwanten van de om het leven gebrachte alleen wreken het, door de tijd zodra zij zich daartoe in staat bevinden. Voor het overige kunnen zij zich moeilijkheden getroosten en vele ongemakken verdragen, zonder zulks enigszins te tellen, gelijk zij ook moed en tegenwoordigheid van geest in gevaren betonen. Onverschrokken zoeken zij het leven, zolang als mogelijk is, te bergen, maar zijn onverschillig aangaande de dood, als het niet anders zijn kan.

- De koopman te Christiaanshaab was eens enige mijlen in gezelschap van een Groenlander uitgereden. Terwijl zij zich op de plaats, waarheen zij waren gereden, ophielden, verhief zich een storm uit het zuidoosten[432]. Zij begaven zich daarom ijlings naar huis terug; maar toen zij een weinig meer dan de helft van de weg afgelegd hadden, was het ijs in stukken gegaan, en dreef in grote schollen van het land, waarheen zij reizen moesten. Zij reden heen en weer, maar kwamen weinig vooruit. De grote en kleinere ijsschollen braken hoe langer hoe meer af, en het had alle schijn, dat zij de slee in de steek zouden moeten laten, en hun leven, zolang mogelijk door springen van het ene stuk ijs op het andere zoeken te redden. “Koopman!” zei de Groenlander nu gelaten, “gij kunt niet springen, zoals ik, en het ziet er niet naar uit, dat ik u zal kunnen helpen. Wellicht red ik mijn leven; en gij ternauwernood. Hoor! gij hebt potlood en papier in uw zakboekje, scheur een stuk af, en schrijf hier op mijn rug (hij bukte bij deze woorden), dat gij verdronken zijt; uw volk mocht anders eens, wanneer ik aan land kom, denken dat ik u vermoord had.” Natuurlijk had de koopman geen lust daartoe; maar bad de Groenlander hem om Gods wil toch niet te verlaten. “Ik wil u niet verlaten,” antwoordde deze; “maar gij kunt bij een sprong verdrinken, terwijl ik er door gered kan worden. Maar het is mij om het even; indien gij sterft, kan ik ook sterven, en dan heeft niemand iets te zeggen.” Dit gesprek duurde slechts enige ogenblikken. Eindelijk, na veel inspanning en groot gevaar, redden beiden hun leven en waren verblijd; maar de koopman kon de koelheid niet vergeten, waarmee de Groenlander hem zocht over te halen, om te schrijven dat hij verdronken was, en de laatste

[431] In het eerst vinden, weliswaar, de meeste matrozen de dochters van het land niet naar hun smaak; maar het dagelijks gezicht daarvan, gebrek aan Deense meisjes, lediggang en toereikend voedsel maken haar in hun oog spoedig verdraaglijk.

[432] Deze wind brengt zulk een warmte met zich, dat de sneeuw midden in de winter smelt; de onderste rotsen vertonen zich zwart, en de dalen groen; maar hij is ook zo hevig en stormachtig, dat mensen, die op de ruime vlakte zijn, zich op de grond moeten werpen, ten einde niet, wanneer de vlagen komen mee voortgesleept of omver geworpen te worden. Het zware strandijs breekt dan in grote en kleine stukken, en weldra ziet men de bare zee, waar men pas te voren verschillende mijlen ver veilig wandelde. Dit alles is het werk van een dag, ja vaak slechte van weinige uren.

schertste hierover met hem. “Het was kluchtig,” zei hij; “de koopman wilde niet schrijven. Gij waart bang, koopman!”
De Groenlanders zijn al te onbekommerd voor de toekomst, en bereiden zich daarom niet behoorlijk tot het mogelijke geval voor, dat hun vangst ongelukkig kan aflopen. In de zomer verzorgen zij zich wel van enige buidels met gedroogde haringen en enig gedroogd zeehondenvlees, maar wanneer hun vangst enige tijd mislukt, en zij deze kleine voorraad dagelijks moeten aanspreken, dan is deze spoedig opgeteerd en het gebrek staat voor de deur. In strenge winters moeten zij zelfs meer of min gebrek lijden; maar zij worden daarom volstrekt niet voorzichtiger. Zij hopen steeds een gelukkige toekomst, en laten, in de eigenlijke zin van het woord, elke dag zijn eigen last hebben.

15. DE NOODLOTTIGE WINTER.

Elke winter is in Groenland streng; maar met onderscheid. De Denen hebben opgemerkt, dat, indien de winter in Denemarken streng is geweest, die in Groenland naar zijn aard zachter geweest is, en omgekeerd. Gedurende mijn verblijf aldaar onderscheidde zich bijzonder één winter door zijn strengheid. Het ijs lag verschillende maanden lang in de bocht, 10 mijlen ver, tot aan het eiland Disko, vast, dat zelden het geval was. De zeedieren verwijderden zich zover, dat de Groenlanders, met al hun varen en met de grootste vlijt, het noodzakelijkste voor zich en de hunnen niet bekomen konden. Hun wintervoorraad was spoedig opgeteerd; gebrek, en spoedig daarop wezenlijke hongersnood waren voorhanden. De heidenen, een halve mijl van mijn woonplaats, moesten, gelijk ook de Groenlanders van andere plaatsen, hun honden slachten, die hun echter even zo onontbeerlijk zijn, als ons onze paarden; om niet eens te zeggen, dat zij anders nimmer hondenvlees eten. Toen deze opgeteerd waren, rukten zij de oude, dikke en harde vellen van hun wanden, legden deze te weken, en beproefden deze te eten. Dit ging nog al, want de Groenlanders hebben voortreffelijke tanden; maar deze spijs was onverteerbaar en liet krachteloosheid na. Velen moesten van honger sterven. Ik kon en mocht deze nood onder mijn gedoopten en aannemelingen niet zien, zonder zoveel mogelijk hulp te verleen. Eerst deelde ik mijn voorraad van vlees en spek uit, die ik ieder najaar voor weduwen, die kleine kinderen hadden, opkocht, en toen deze opgeteerd was, liet ik twee dagen in de week grutten of erwten in mijn brouwketel koken en uitdelen. Mijn vrouw vulde de schotels van de hongerigen en deelde ook bij elk maal een weinig stokvis uit. Dankbaar en verheugd ontvingen zij deze gaven. “Gij slimme[433] Denen”, zeiden zij eens, “hebt zo verre van uw land zelfs voedsel, en bovendien nog voor ons, die in ons eigen land verhongeren.” Deze spijsuitdeling duurde lang, en bracht mij in schulden[434]; maar ik smaakte ook het genoegen, dat mijn Groenlanders, toen de vangst eindelijk weer begon, gezondheid en kracht tot hun arbeid hadden, terwijl integendeel de heidenen zo verzwakt of ziek waren, dat zij gedurende een geruime tijd, de vangst niet met voordeel konden uitoefenen. Hoe graag had ik ook hun nood verzacht! Enkele van hem bekwamen hulp voor een ogenblik; maar het was mij onmogelijk, voor hen allen te zorgen.

16. HET ONDERWIJS.

Het gevoelen, dat volken die hoog in het noorden wonen, trager en stomper van begrip zouden zijn, kan naar het mij toeschijnt, niet op de Groenlanders toegepast worden. Dat zij in zaken, waarvan zij nimmer iets gehoord hebben, onkundig zijn, kan geen bewijs tegen hen opleveren,

[433] Hier een welmenende uitdrukking.

[434] In het begin moesten de predikers, in zodanige gevallen, het noodzakelijke voor rekening van het zendelingengenootschap uitdelen; maar deze milddadigheid, had reeds lang opgehouden. Tweemaal in de week eten te bekomen, is zeker nog geen nooddruftig onderhoud hebben; maar hier ziet men evenwel, dat niet alleen het leven, maar nog een zekere kracht tot de arbeid behouden werd. Wellicht zijn Deense spijzen voor deze mensen voedzamer dan hun eigen.

indien bewezen kan worden dat zij niet alleen vernuftig en vindingrijk in dingen zijn, die tot hun dagelijks leven en hun middelen van bestaan behoren, maar dat zij ook de lessen, die men hun geeft, spoedig begrijpen. Zij hebben een gauw begrip, een goed en vast geheugen, en begrijpen zonder moeite de godsdienstige waarheden, die begrepen kunnen worden, indien deze hun verstaanbaar worden voorgedragen. Naar mate zij vorderingen maken, groeit ook hun lust aan, en zij doen niet zelden opofferingen, om een gehele dag het onderwijs te genieten. Hun Godsdienst belet hun niet de christelijke Godsdienst aan te nemen. Zij brengen geen wezenverering toe en hebben geen God te verruilen; want van hun Torngarsuk maken zij niet veel en vertrouwen hem niet veel goeds toe. Het is daarom niet te verwonderen, dat zij graag van een almachtig, wijs en weldadig Wezen horen, dat de mensen zoveel goeds bewijst; dat zij meer van Hem willen leren, en dat zij beloven, Hem te zullen gehoorzamen. Ten uiterste zeldzaam treedt een van hun, die aangevangen heeft, zich te laten onderwijzen, terug; maar vaak maken zij grote vorderingen. In het bijzonder betonen de kinderen de meeste lust om naar school te gaan, benevens leergierigheid en vlijt, als zij daar zijn. Dwang kennen zij niet, gelijk wij in het vervolg zien zullen. Dit slechts voorlopig over hun aanleg tot godsdienstige beschaving.
De heidenen willen graag iets van het hoogste Wezen, dat God genaamd wordt, horen; maar het moet toevallig geschieden. Wanneer men door het verhaal van die of dat in het vaderland hun nieuwsgierigheid bevredigt, kan men gemakkelijk hun gedachten opwaarts leiden, bijvoorbeeld, door te zeggen: “dit alles heeft men te danken aan een machtig en liefderijk Wezen Dat alles geschapen heeft en alles onderhoud” enz. De meeste zijn als zodanig niet geheel onwetend; maar om naar een uitvoeriger onderwijs te verlangen, moeten zij gewoonlijk, hoewel niet altijd, als gedrongen worden. Enige laten zich door hun gedoopte bloedverwanten daartoe nodigen; anderen komen, omdat zij om huisvesting verlegen zijn; weer anderen uit droefheid over de dood of het vermoorden van een vriend; eindelijk anderen, daar zij van hekserij beschuldigd en vanwege dat vervolgd worden. Om zodanige redenen kwamen er vele tot mij om onderwijs te krijgen en zij verhaalden onbewimpeld de beweeggronden van hun begeerte. Tijdelijke voordelen lokken hen waarlijk niet tot ons. Zij genieten, als gedoopten, in generlei opzicht voordelen boven de heidenen, maar worden zelfs soms, onder voorwendsel dat zij *praehers* (zoals de uitdrukking luidt) of kwade betalers waren, waarmee men zich niet kan inlaten, afgewezen. Eigenlijk geschiede dit, daar men hen enigszins schranderder, en daarom niet voor zeer bereidwillig houden om de bodemloze spekbalgen te vullen. Maar dit slechts in het voorbijgaan. Ik wil hier kort de aard en de wijze van het onderricht, zowel met opzicht tot volwassenen heidenen of aannemelingen, waarvan de ouderdom en beroepsbezigheid niet toelaten te leren lezen, als ten aanzien van de gedoopten en van hun kinderen, verhalen. Zodra wij de eerstgenoemden een begrip van God, van Zijn eigenschappen en betrekking tot de wereld, alsook van de bestemming van de mensen gegeven hadden, gingen wij tot het eigenlijke onderwijs volgens de leerboeken over. Deze waren in mijn tijd: Luthers Catechismus, een Orde des Heils, het eerste gedrukte Groenlandse boek van H. Egede, genoegzaam als die, die wij achter in onze leerboeken hebben, en Pontoppidans Verklaring[435]. Elk stuk, elke zin werd voorgelezen en verklaard[436]. Nu las de leraar voor, de catechisanten luisterden opmerkzaam toe en herhaalden zacht, wat zij hoorden (want zij konden gelijk wij reeds aangemerkt hebben, zelf niet lezen), en na enige herhalingen, vroeg hij nu deze, dan gene, of zij iets in het geheugen gehouden hadden, enz. Dagelijks werden deze voorlezingen voortgezet, en dagelijks maakte men enige vorderingen. Elke week werd het geleerde eenmaal weer doorgelopen. Op deze wijze konden de leergierigen en vlijtigen, van Michaelis[437] tot Pinksteren de bovengenoemde boeken (het 5^{e} hoofdstuk uit Luthers Catechismus, en iets van het 1ste hoofdstuk van de Verklaring, die

[435] Zie elders in dit document meer over deze geschirften KJB.
[436] Dit werk liet ik, in de eerste jaren aan mijn oude, maar bekwamer catechiseermeester over, die niet alleen een verlicht man was, maar ook de landstaal, gelijk een inboorling sprak.
[437] 29 september KJB.

naderhand uitgelegd werden, uitgezonderd) enigermate van buiten leren en verstaan. Maar niet alleen won hier het verstand; maar ook het hart werd, Gode zij dank! Vaak bewogen. Daarvan werden wij inzonderheid overtuigd op de doopdag van de aannemelingen. Met nadenken gaven zij taal en antwoord wegens hun erkentenis van het Christendom; met innig gevoel en een heilig voornemen legden de meesten hun belofte af, en ontvingen knielend de doop. Een doopplechtigheid van de aannemelingen is een ware feestdag. Maar deze, die niet lezen kunnen, zouden het genoten onderwijs spoedig vergeten, indien het niet voortgezet werd. Daarom werd er, zolang de winter duurde, dagelijks, in een van de grootste Groenlandse huizen, ‘s morgens en ‘s avonds, biduur gehouden. ‘s Zondags waarop de godsdienstoefening gehouden werd uitgezonderd, werd men iedere morgen, eer de mannen op de vangst uitgingen, tot het gebed geroepen. Zodra men bijeen vergaderd was, werd er een gezang gezongen en gecatechiseerd; daarop werd er een morgengebed gelezen, en besloot men met enige verzen te zingen. Het geheel duurde ongeveer een uur. De ouden werden bij de catechisatie ondervraagd, evenals de jongen, en verschenen zowel als deze weer ‘s avonds tot het biduur en de catechisatie. Bij deze verrichting vergaten zij niet alleen niet wat zij geleerd hadden, maar maakten ook aanmerkelijke vorderingen. ‘s Zaterdags en zondagsavonds werden er, in plaats van te catechiseren, een of twee hoofdstukken uit het Nieuwe Testament voorgelezen. Zij kregen op deze wijze gelegenheid om de heilige boeken zelf te horen, en zij herinnerden zich de bewijsplaatsen voor de geleerde waarheden. Wanneer zij de gehele Verklaring van buiten hadden geleerd en hun begeerte om het avondmaal te genieten, te kennen gaven, werden zij bijzonder aangaande Jezus doel bij de instelling van dit bondszegel onderricht, en vervolgens, indien voor het overige hun gedrag goed was, met hun oudere landslieden tot de tafel des Heeren toegelaten, waardoor zij zich nog meer tot een braaf en deugdzaam gedrag verplicht gevoelden. - Men moet er zich over verwonderen dat deze, als heidenen opgegroeide mensen, gedoopt zijnde, bijna eensklaps hun oude bijgelovige gevoelens kunnen afleggen; en evenwel is dit zo. Wankelt soms de een of andere onder hen, dan is de waarschuwing van de prediker onder vier ogen meestal toereikend om hen terug te brengen. Zij beloven beterschap, en zelden, zeer zelden verbreken zij hun belofte. De Groenlandse kinderen zijn leergierig, en de ouders dragen er toe bij, om deze hun leerzucht te bevorderen. Men zag hen de kleine kinderen door de diepe sneeuw naar de school dragen en hen weer afhalen. Van 9 uur ‘s morgens tot 2 uur ‘s middags gaf ik dagelijks onderwijs, uitgezonderd ‘s zaterdags. De kleinen leerden spoedig de letters kennen, en spanden al hun krachten in om verder te komen; de grotere werden volgens hun bekwaamheden en vorderingen in klassen verdeeld en leerden allen hun les, die hun vooraf verklaard was thuis van buiten. Tot afwisseling schreven deze dagelijks enige uren, en ik moest, daar het lokaal zeer klein was[438], enige laten lezen, terwijl andere schreven, en die weer laten schrijven, terwijl deze lazen. Op hun elfde, ten hoogste op hun twaalfde, soms zelfs reeds op hun tiende jaar, lazen zij elk gedrukt Groenlands boek vlug en juist, en wisten zij de catechismus, de orde des heils en een gedeelte van Pontoppidans verklaring van buiten. Vermits de laatste niet gedrukt was, schreef ik een exemplaar zo duidelijk af, als ik kon, en splitste het in verschillende afdelingen, die ik de kinderen als voorschriften voorlegde, zodra zij slechts enigszins schreven en het geschrevene goed lazen. Op deze wijze konden verschillende tegelijk het boek afschrijven, dat ik hun naderhand ingenaaid leverde. Met blijdschap beschouwden zij het als een blijk van hun gemaakte vorderingen, en bewaarden het als een heiligdom. Daar zij vaak brieven met elkaar, ja ook met mijzelf, wisselden, kregen zij gestaag meer vaardigheid in het schrijven en werden zij ook tot nadenken en het uitdrukken van hun gedachten gewend. Zo leerden zij allen, meisjes zowel als jongens schrijven, terwijl zij zich ook, buiten het lezen van de leerboeken, met het Nieuwe Testament, inzonderheid met de Evangelieboeken, nog meer dan in jeugdiger jaren bekend maakten, toen zij slechts daarin lazen, om het lezen te leren. In

[438] Het getal der kinderen was gewoonlijk 40 tot 50, en daarboven, en het vertrek slechts 4 kleine vakken groot.

hun dertiende jaar, of wanneer zij dertien jaren oud waren, werden zij van de school ontslagen, totdat zij naderhand als aannemelingen, onderricht moesten worden. Hierbij was niets te vrezen; de dagelijkse catechisatie in het biduur waarborgde er ons voor, dat het geleerde niet vergeten zou worden. Dit alles werd zonder de geringste dwang behandeld, maar, in zoverre het de kinderen betrof, niet zonder aanmoediging. In mijn schooljournalen rekende ik de zeer zeldzame verzuimen, de meerdere of mindere vlijt en de meerdere of mindere deugd aan, en deelde alle dagen enige ponden hard brood, tot beloning en aanmoediging onder hen uit. De vlijtigen kregen een brood; die, die zich door gemaakte vorderingen en deugd onderscheiden hadden, twee broden; de minder vlijtigen een half brood, de tragen en luiaards niets. Zo aanmoedigend de beloning voor de eerstgenoemden was, zo diep gevoelden de laatsten de zachte straf, en zeldzaam behoefde ik voor de tweede maal mijn ontevredenheid te kennen te geven. Bij deze in de staat der natuur levende mensen, volwassenen zowel als kinderen, leerde ik eerst, dat de mens zekerder door zachtzinnigheid, dan door gestrengheid tot het goede kan geleid worden; dat strengheid en machtspreuken wel gehoorzaamheid kunnen teweeg brengen; maar liefde de harten wint, om deze gewilliger te maken. Ik heb naderhand, gedurende de lange tijd dat ik in mijn vaderland in ambtsverrichting ben geweest, en in de onderscheidene gemeenten, die mij toevertrouwd geweest zijn, deze zelfde ondervinding gehad; wel is waar – ik moet het bekennen met zeer veel uitzondering; maar zouden wij niet zelf, of ons gedrag gedeeltelijk de oorzaak van deze menigvuldige uitzonderingen zijn? Wat mij betreft, ik vind mij ten volle overtuigd dat de mens meestal, bij een goede behandeling, het goede wil.

17. ENIGE GENEESWIJZEN.

De gedoopte Groenlanders zoeken bij de prediker hulp, zowel bij inwendige als uitwendige zwakheden, en wij zijn des te meer verplicht, om hun dit te bewijzen, daar wij hun verbieden, tot heksenmeesters hun toevlucht te nemen. Maar zeer onwetend in alles, wat daartoe behoort, kwamen de meesten van ons, in mijn tijd naar Groenland. Wij vonden daar Richter's werk over de kennis van de mens, alsook enige bijzondere geneesmiddelen van de Halse-apotheek, een boek voor vroedvrouwen en een recept voor enige wonden en kwetsuren. Dit was alles. Maar ten einde de arme mensen niet te doden, in plaats van hen te helpen, moesten wij vlijtig in het werk van Richter studeren, en nauwkeurig op de verschijnsels van hun krankheden en de daartegen geschikte middelen letten. God weet dat dit gedeelte van mijn ambt mij veel moeite en menig angstig uur gekost heeft, waartoe nog deze omstandigheid bijdroeg, dat ik, in het begin de Groenlanders niet verstond, en dat zij de omstandigheden van hun ziekte niet zodanig opgaven, dat ik in staat werd gesteld, om iets met zekerheid daartegen te kunnen voorschrijven. In zulk een verlegenheid, wanneer mijn tolk, mijn oude catechiseermeester, niet tegenwoordig was, gaf ik hun, meer dan eenmaal, 100 en meer droppels sterke thee. Droppels moesten het zijn, en, dacht ik, helpen zij niet voor de gezondheid, zo kunnen zij toch ook de dood niet aanbrengen. Ik moet nog lachen, wanneer ik er aan denk dat eens een Groenlander geneesmiddelen begeerde voor zijn zieke vrouw. Hij maakte daarbij menigerlei tekens en wees op zijn buik. Ik besloot daaruit dat hij het zelf was die hulp behoefde, telde met een ernstig gelaat[439] 100 droppels thee af, vulde deze nog daar daarenboven met water aan, en wilde hem die drank ingeven. "Neen!" zei hij, "het is mijn vrouwtje", en ging met zijn droppels heen. De volgende dag kwam hij tot mij terug: "Ik bedank u priester! het heeft geholpen; kort nadat zij het uitgedronken had, werd zij beter, en nu is zij fris en gezond." Dank zij harer behulpzame natuur en haar vertrouwen op de prediker! Ik zou verschillende gewichtige genezingen kunnen verhalen die naderhand met niets beduidende, wellicht gedeeltelijk verkeerde middelen ondernomen werden; maar ik wil hier slechts van twee melden, die in alle opzichten de belangrijkste waren.

[439] Niet uit een soort van kwakzalverij, maar om mij niet, gedurende mijn aftelling, door lachen verdacht te maken.

Een van de zonen van de catechiseermeester ging op zekere dag, in gezelschap van een ander, aan de zee-oever om vogels te schieten. Hij zat in een gebukte houding terwijl zijn makker, die een weinig achter hem stond, over hem heen wilde schieten; maar deze gaf hem de gehele lading in de linkerzijde. De gekwetste viel, en werd, naar het scheen, stervende in zijns vaders tent gedragen. Ik was ziek; mijn vrouw moest daarom het eerste verband leggen. De volgende dag echter begaf ik mij, zo goed als ik kon, naar hem toe, en vond hem in een beklagenswaardige toestand. Ik nam het verband af en onderzocht de wond; er waren zoveel gaten, als er hagelkorrels in het schietgeweer geweest waren. Ik zocht eerst de lading, zeker zo zacht, als mij mogelijk was, er uit te trekken maar dit liet zich evenwel niet zonder grote pijn voor de gekwetste doen. Ik bracht er slechts enige weinige hagelkorrels, bij deze eerste kunstbewerking uit, wies daarna de wond met wijnazijn, legde er enig pluksel en vervolgens een pleister voor wonden, door schieten veroorzaakt, op. Hij kon zijn water niet houden, en dit was zo zwart als buskruit; de blaas was daarom beschadigd geworden. Ik liet hem dagelijks *Essentia dulcis* innemen, door het gebruik waarvan de blaas genezen werd, en de pis zijn natuurlijke kleur weer kreeg. Dagelijks reinigde ik de wond, haalde er steeds verschillende hagelkorrels uit, en ging met de bovengemelde handelwijze voort. Maar nu liepen alle gaten in een tezamen, dat ongeveer zo groot als een Deense kroon was. Op zekere dag zag ik, toen ik het verband afnam, enige bessen, die hij gebruikt had, in de wond, ja naderhand gingen ook de uitwerpsels (excrementen) eruit; het bleek dat de ingewanden ook beschadigd waren geworden. Ik deed hem andermaal Ess. dulcis innemen, en alles kwam in deszelfs natuurlijke orde. Of nu dit middel, dan enkel de behulpzame natuur, blaas en ingewanden heelde, dit mogen de geneesheren beslissen. Ik haast mij, voor het overige, niet met de genezing van de wond; maar voer voort zoals ik had aangevangen. Eindelijk zag ik vers vlees, de wond werd hoe langer hoe kleiner, en na acht dagen was de genezing reeds in zover volbracht, dat de kranke op krukken kon gaan. Na verloop van nog 4 weken kon hij, op een stok leunende, rond wandelen, en na een half jaar was hij zo vlug alsof hem nimmer iets gedeerd had, roeide hij zijn kajak, ving hij zijn zeehond, ja huwde zelfs enige jaren daarna.

Een jonge vrouw verloor haar kind, dat slechts enige weken oud was. Zij kreeg zogklonters in de ene borst, die hard werd, opzwol en haar zeer veel pijn veroorzaakte. Zij kwam tot mij en ik legde er gele altheezalf op, waardoor zij, na verloop van enige dagen, genezen werd. Ik verzocht haar zich niet onaangekleed aan de strenge kou bloot te stellen, waardoor zij makkelijk weer invallen kon; maar, zodra zij genezen was vergat zij de pijnen benevens mijn waarschuwing, en ging weer zonder pels uit. Het gevolg hiervan was, dat de borst nog harder en pijnlijker werd dan tevoren. Zij durfde of wilde nu, daar zij mijn raad niet opgevolgd had, geen hulp weer bij mij zoeken. Hulp was noodzakelijk; zij en haar man overlegden daarom de zaak met elkaar; en dachten nu dus: Indien er maar een gat in de huid was, dan kon er de melk zachtjes uitgedrukt worden, en pleisters waren er ook te bekomen om het te genezen. Zo gedacht, zo gedaan. De messen van de Groenlanders zijn zeer scherp; maar de man sleep het zijne nog meer en sneed een gat van een vlakke hand lang en breed in de borst, van bovenaf tot aan de tepel toe. De vrouw gevoelde bij deze kunstbewerking wel de hevigste pijnen; maar zij leed deze geduldig, in de hoop, dat zij er nu de melk zou kunnen uitdrukken. Maar beide werden spoedig van de onmogelijkheid overtuigd; de melk had zich tot louter etter gezet, en de vrouw kon niet verdragen, dat men de borst aanraakte. “Laat ons naar de priester gaan”, zei de man. – “Maar ik schaam mij, bij hem te komen”, hernam de vrouw, en bleef nog gedurende de gehele dag in dezelfde toestand. De volgende dag, toen de school geëindigd was, ging ik buiten op de plaats, om verse lucht te scheppen[440]. Bij het naar buiten gaan zag ik zowel de man, als de vrouw in de keuken; maar naardien het niet ongewoon was, Groenlanders aldaar te zien, gaf ik er geen acht

[440] Na een onderricht van vijf uren lang in een vertrek van 4 vakken, niet hoger, dan dat ik even recht op onder de balken kon gaan, en volgepropt met 40 tot 50 kinderen in smerige pellen, had ik volstrekt de verse lucht nodig.

op, groette hen en vervolgde mijn weg. Daar zij er echter bij mijn terugkomst nog stonden, vroeg ik: "Met uw borst zal het nu zeker wel in orde zijn?" Zij zweeg, maar de man antwoordde: "Neen! het is daarmee veel erger, dan tevoren." – "Kom binnen", zei ik, "opdat ik zie, hoe het hiermee gelegen is." Zij kwamen binnen. Zij hield de ene hand onder de pels, om hem van de gewonde borst af te houden; haar man hielp haar de pels afdoen. Ik was er wel reeds aan gewoon, afzichtelijke wonden en grote stinkende etterbuilen te zien, pleisters op de eerste te leggen en de laatste uit te drukken, maar evenwel was het gezicht van deze borst zeer vreemd voor mij, en ik twijfelde er aan of ik hier wel zou kunnen helpen. De melkaderen waren doorsneden en vol van een taaie, groene en gele etter. Het vlees en de randen van de wonden waren zwartachtig. Wat moest ik daaraan doen? Ik verzocht mijn vrouw om kamferspiritus[441] te warmen. Daarmee waste ik de wond uit, en ging ermee voort totdat al de vervuilde melk weg was. Ook vergat ik niet, de zwarte randen van de wond te wassen. Lang bleef de vrouw gevoelloos zitten; maar eindelijk kreeg het vlees een meer rode en frisser kleur, en zij klaagde over pijn. Ik ging, hoewel zij kermde van de pijn, evenwel enige tijd voort met wassen, totdat ik geloofde, dat de wond volkomen gereinigd was. Nu legde ik er pluksel op, en daarover een pleister, zoveel ik mij herinner, een Meliloten pleister, en bezocht haar daarna dagelijks om naar haar borst te zien. Boven verwachting begon spoedig een nieuwe huid de wond weer te overdekken, en na verloop van slechts een maand, was de vrouw genezen; maar zij kreeg nimmer weer melk in haar borsten. Ongeveer een jaar later verloste zij van een zoon, die mijn vrouw zoogde, daar de moeder zelf dit niet doen kon en er geen andere zogende vrouw bij de hand was. De zorgvuldigheid, die zij deze knaap bewees, was enigermate een beloning voor de liefde van zijn vader tot mij, die mij te hulp kwam, toen ik, gelijk boven verhaald is, met die Groenlander worstelde, en moed genoeg had, om mij te vragen, of hij mij helpen zou. Na mijn terugkomst uit Groenland verhaalde ik aan mijn academievriend, de overleden staatsraad Gulbrand, deze geneeswijzen; hij glimlachte en noemde deze, ten aanzien van de aangewende middelen, wonderkuren.

18. DE WREKER ZIJNS VADERS OF DE ZEGEPRAAL VAN DE GODSDIENST.

De moord van een vader moet gewroken worden, hoe lang het ook duren mag, eer de wraak uitgeoefend kan worden. Een zoon, toen 13 a 14 jaren oud, was getuige, dat men zijn vader vermoordde, dat ongeveer 20 jaren voor mijn aankomst in Groenland gebeurde. Hij groeide tot een man op, werd een zeer goed broodwinner, huwde, en was bij zijn landslieden geacht; maar hij was evenwel te zwak, om zich aan de moordenaar van zijn vader te wreken. Deze had namelijk een talrijk geslacht, was van drie vrouwen voorzien, en was in zo menig opzicht boven zijn landslieden verheven, dat de Denen hem de koning noemden. Om nu toch eenmaal zijn doel te bereiken, trok de gekrenkte zoon, enige jaren na mijn aankomst, met zijn familie ver naar het zuiden, alwaar hij zijn meeste bloedverwanten had, terwijl hij hoopte dezen te zullen overhalen, dat zij met hem terug gingen en door hen voor zijn tegenpartijder vreselijk te worden, alsook door hun bijstand zijn voornemen ten uitvoer te brengen. Hij kwam tot hen, gaf zijn verdriet te kennen, schilderde de moord van zijn vader, waarvan hij getuige was geweest, en de verschrikkelijke omstandigheden, die daarbij hadden plaats gevonden, met de levendigste kleuren af, en haalde hen over, om hem noordwaarts te vergezellen. Maar zij moesten zich vooraf van de noodzakelijkste levensmiddelen voorzien, dat gepaard met het onbestendige weer in het najaar, de terugreis vertraagde. Toen hij eindelijk met zijn bloedverwanten, waaronder zich enige jonge en vlugge lieden bevonden, bij ons aanlandde, hadden onze Groenlanders reeds lang hun winterwoningen betrokken, en er was geen plaats meer voorhanden. Of zijn eigen huis zo vervallen was, dat het binnen korte tijd niet hersteld kon worden, of dat anderen het

[441] Kamferspiritus is een oplossing van 10% kamfer in alcohol (ook wel spiritus genoemd). Er kan glycerine aan toegevoegd worden om de huid soepel te houden, en daardoor breken van de huid te voorkomen. Het is een ouderwets middel dat gebruikt wordt om de verharding van de huid van de voeten te bevorderen. Bron: Wikipedia.

betrokken hadden, herinner ik mij niet meer. Ik had hem nimmer tevoren gezien, want zijn vaderland was aan de andere zijde van de Isefjord; maar evenwel kwam hij tot mij en verzocht mij, om hem en zijn familie een klein huis, dat een kwart mijl noordelijk van mijn gedoopte Groenlanders gelegen, mij toebehoorde, in te ruimen. Hoewel ik, gelijk de gehele omtrek, van de aanleiding tot zijn reis naar het zuiden had horen spreken en nu zijn zo sterk gevolg zag, willigde ik evenwel zijn begeerte in, zonder mij daarover tegen hem uit te laten. Binnen weinige dagen was het huis in een bewoonbare stand gebracht, ruim genoeg voor hen allen gemaakt, en zij betrokken het. Weldra kwam hij bij mij, en dankte mij voor mijn bereidvaardigheid. Hij kwam meermalen en verontschuldigde zich eens met deze woorden: "Gij zijt zo beminnenswaardig, dat ik niet van u vandaan kan blijven." Ik maakte bij enige samensprekingen gebruik van zijn genegenheid voor mij, maar zonder mij op datgene in te laten, wat er eigenlijk op zijn hart lag. Nauwelijks waren er twee of drie weken verlopen, of hij liet zich bij gelegenheid, dat hij mij weer een bezoek gaf, er over uit, dat hij van de grote Heere des hemels wilde leren, van Wien ik zei, dat Hij alle dingen geschapen had. "Ook enige van mijn bloedverwanten", zei hij, "verlangen om onderwezen te worden." Ik aarzelde niet lang, om zijn wens te vervullen, en ging daarom de volgende dag naar zijn woning, alwaar ik vernam, dat voorlopig tien tot twaalf personen genegen waren, om zich te laten onderrichten. De anderen wilden wachten, gelijk zij zeiden, totdat zij hoorden, of de leer niet al te moeilijk was. Ik had een jong mens uit een gemengde echt bij de kolonie, die goede kundigheden had en ook goed schreef. Deze nam ik als nationaal catechiseermeester aan, beloonde hem het eerste jaar zelf en stelde hem aan deze familie als hun onderwijzer voor. "Hij zal u dagelijks onderrichten", zei ik, "en ik zal zelf bij u komen, zo vaak ik kan, om uw vorderingen en uw leerzaamheid te vernemen." "Wij willen gehoorzaam zijn", antwoordden zij, "maar gij moet vaak komen, en wij zullen bij u komen." Ik bezocht hen iedere week, en ik had reden, om mij over hun opmerkzaamheid en hun steeds toenemende vorderingen te verheugen. De beschroomdheid van de catechiseermeester verdween langzamerhand. Hij vroeg mij, bij elke zwarigheid om raad en gaf mij getrouwelijk bericht van hun huiselijke wandel enz. Bij het eindigen van het onderwijsuur vroeg ik eens aan twee oude echtelieden, of zij ook geen lust hadden om te leren. De vrouw antwoordde: "Hij kan wel; maar ik ben blind en onbekwaam." "Daarom kunt gij juist beter dan ik", zei de man; "gij kunt louter gehoor zijn, maar ik word door de menigte personen, die uit en ingaan, gestoord." Evenwel kwamen deze beide ouden, en langzamerhand de gehele familie tot het onderwijs. Kunnuk (zo heette de Groenlander, van wie hier eigenlijk gesproken word) onderscheidde zich door aanhoudende vlijt en uitstekende vorderingen. Hij verzuimde vaak zijn vangst, om het onderricht te horen; maar het was ook zijn onwankelbaar voornemen, zich te laten dopen. Het voorjaar kwam aan; de meimaand was reeds voorhanden; nu viel het volgende gesprek tussen mijn Groenlander en mij voor.

HIJ: Wilt gij mij dopen? Gij weet dat ik leerzaam geweest bent. Ik ken God, en zowel ik, als mijn vrouwtje wensen gelovigen te worden.

IK. Ja, gij kent God; gij weet dat Hij goed is, dat Hij u bemint en u gelukkig wil maken; maar Hij wil ook, dat gij Hem gehoorzamen zult.

HIJ. Ik bemin Hem; ik wil Hem gehoorzamen.

IK. Wanneer gij Hem wilt gehoorzamen, moet gij geen mens doden. Gij hebt immers vaak gehoord, dat Hij zegt: "Gij zult niet doden!"

HIJ. (Verschrikt en zwijgt:)

IK. Hoor goede Kunnuk! Ik weet dat gij met uw bloedverwanten terug gekomen zijt, om u aan de moordenaar van uw vader te wreken; maar gij moet u niet aan hem wreken, indien gij een gelovige wilt worden.

HIJ. (geroerd). Maar hij vermoordde mijn vader! Ik zag het en kon niet helpen; nu moet ik hem zijn euveldaad vergelden.

IK. Gij bedroeft mij.

HIJ. Waardoor?
IK. Dat gij doden wilt.
Hij. Hem alleen die verdient te sterven.
IK. Maar de grote Heere des hemels zegt immers: Gij zult niet doodslaan!
HIJ. Ik wil ook niet - slechts hem.
IK. Maar ook hem moet gij niet doden. Zijt gij het vergeten, hoe vaak gij deze winter Zijn gebod gehoord hebt, dat gij u zelf niet mag wreken?
HIJ. Zal de booswicht dan ongestraft moorden?
IK. Neen, dat moet hij niet; God zal hem straffen.
HIJ. Wanneer?
IK. Wellicht in deze wereld; maar zeker op die dag, waarop Hij een ieder vergelden zal naar zijn werken.
HIJ. Dat duurt zo lang; mijn landslieden en mijn bloedverwanten zullen mij berispen indien ik mijn vader niet wreek.
IK. Indien gij de wil van God niet kende, moest ik u laten doen, wat uw hart u ingaf; ik zou er over moeten stilzwijgen, dat gij kwaad met kwaad vergold; maar nu kan ik niet zwijgen.
HIJ. Dat is moeilijk wat zal ik dan doen?
IK. Gij moet hem niet doden; gij moet hem zelfs vergeven.
HIJ. Hem vergeven? Uw leer is zeer moeilijk.
IK. Het is onze leer niet; het is de leer van Jezus.
HIJ (zucht en zwijgt).
IK. Misschien was uw vader ook niet onschuldig; misschien had hij tevoren een mens om het leven gebracht en verdiende te sterven.
HIJ. Dat weet ik niet; maar dan verdient immers deze ook te sterven.
IK. Ja, dood hem; maar vaar dan ook voort een ongelovige te zijn, en verwacht, dat een van zijn kinderen eens ook u of een van de uwen doodslaan zal.
HIJ. Priester! Gij zijt niet meer beminnelijk; gij spreekt harde woorden.
IK. Kunnuk! Ik heb u lief, en wil daarom niet, dat gij tegen die God zondigt, Die u van Zijn wil heeft laten onderrichten, en Die Zelf uw tegenpartijder recht zal doen wedervaren.
HIJ. Wacht, dan; ik moet met mijn bloedverwanten daarover spreken.
Hij vertrok, kwam treurig thuis, sprak weinig, en at die gehele dag niets. Men bemerkte zijn zo ongewone kwade luim, en vroeg naar de oorzaak daarvan, die hij eindelijk te kennen gaf. Het antwoord van zijn bloedverwanten, en alles wat men, gedurende verschillende dagen, ten aanzien van deze zaak, met elkaar beraadpleegde, ga ik met stilzwijgen voorbij. De volgende avond begaf ik mij tot hen en vond hen allen thuis. Zonder mij over iets, ons gehouden gesprek betreffende uit te laten, koos ik stukken tot de catechisatie en het lezen in de Bijbel, alsook gezangen, die alle het hart tot een zacht gevoel stemden en tot verzoenlijkheid aanspoorden. “Dank priester!” zei Kunnuk, toen ik heen ging; “het is goed geweest dat gij gekomen zijt.” Enige dagen daarna kwam hij weer bij mij. Houding, gelaatstrekken, alles verried een hevige strijd, zowel van de kant van zijn hart, als van die van zijn vrienden. Ik voorkwam hem met de woorden: “Gij zijt niet opgeruimd; zeg mij toch eens, wat ligt er op uw hart?” “Ik wil en wil niet; ik hoor en hoor niet” antwoordde hij; “in zulk een gemoedsgesteldheid bevond ik mij nog nimmer.” Wat wilt gij?” vroeg ik, “en wat wilt gij niet?” - “Ik wil hem vergeven”, antwoordde hij, “en wil hem niet vergeven; ik heb geen oren, wanneer zij willen dat ik mij wreken zal, en ik heb evenwel oren.” – “Indien gij hem niet vergeven wilt,” zei ik, “indien gij hen met goedkeuring aanhoort, die u zulks ontraden, dan spreekt uw ongelovig hart, dat wraak eist; maar indien gij vergeven wilt, indien gij uwe raadgevers niet wilt horen, zo spreekt uw beste deel in u, dan spreekt God tot uw hart. Wat wilt gij nu doen?” – “Ik werd zeer bewogen”, antwoordde hij, “toen gij laatstleden avond het woord voerde; toen wilde mijn hart gehoorzamen.” – “Zie!” zei ik, “zoudt gij nu nog niet gevoelen, dat dit de toespraak van uw hemelse Vader tot uw hart

was?" Nu herhaalde ik de laatste tonelen uit het leven van Jezus, Zijn vergevensgezindheid, Zijn bede voor Zijn moordenaars. "Dat was lofwaardig", zei hij, en een traan glinsterde in zijn oog; "maar Hij was ook beter dan wij zijn." "Ja!" antwoordde ik, "oneindig beter; maar Hij wil toch dat wij Hem hierin gelijk zullen wezen, en indien wij slechts een goede wil hebben, dan wil God ons kracht geven, en wij zullen zeer tevreden met en over onszelf worden. Maar nu zult gij ook horen dat een mens, gelijk gij en ik, om vergiffenis kon bidden voor hen, die Hem wilden doden, omdat Hij hun de wil van God verkondigde, en hun leren wilde in JEZUS te geloven." Ik las hem het levenseinde van Stefanus (Hand. der Apostelen 7) voor. Hij droogde zijn ogen af én zei: "Die boze mensen! Hij is gelukkig; hij is zeker bij God in de hemel." – "Ja!" vervolgde ik, "dat is hij, en gij en iedereen, die zo handelt, als Hij gehandeld heeft, zal ook daar komen." "Goede priester!" dus barstte hij uit, "o, mijn hart is zo bewogen. Ik wil, maar geef mij nog een weinig tijd; zodra ik het andere in mij tot zwijgen heb gebracht en geheel veranderd ben geworden, dan kom ik tot u terug." "Ga", zei ik, "en bid de goede God dat hij u in uw voornemen sterke; ook ik wil voor u bidden." Hij ging heen, en mijn hoop was bijna zekerheid. Eindelijk kwam hij met een opgeruimd gelaat tot mij terug, evenals iemand, die vrede in zijn hart koestert. "Nu ben ik gelukkig", zei hij "ik haat niet meer; ik heb vergeven." – "Gevoelt gij u werkelijk gelukkig daardoor?" vroeg ik. "Ja!" antwoordde hij, "mijn hart is zeer gerust. – "Gij verheugt mij zeer", vervolgde ik; "maar kan ik mij ook op u verlaten? Uw gemoed zal u andermaal tot wraak dringen; ook uw vrienden zullen u daartoe aansporen." – "Ik weet niet of dit geschieden zal", was zijn antwoord, "maar ik heb overwonnen, en gij kunt u op mij verlaten." – "Het zou te bejammeren zijn", zei ik, "indien gij mij, nadat gij een gelovige waart geworden, nog deze moord begaan zou." – "Gij zijt zo erg-denkend, priester!" dus viel hij mij in de rede. "Gij zou nu een grotere zonde begaan, dan indien gij God niet gekend en hem geen gehoorzaamheid beloofd hadt." - "Ik was zo verheugd", zei hij nu; "maar uw woorden bedroeven mij." – "Ik wil u niet bedroeven", zei ik; "ik wil u slechts beproeven, of gij ook in staat zijt om uw woord te houden in hetgeen wat gij belooft. Vertrouw uw hart niet te zeer!" – "Mijn boze hart zal zwijgen", antwoordde hij. Ik vroeg nu, wat toch deze verandering in hem had teweeg gebracht. "Het krachtige woord, dat Jezus mij geleerd heeft, en ik volgen wil. Ik had nooit gedacht, immer zo gezind te kunnen worden, als ik nu ben. Bemerkte gij niet hoe bewogen ik de vorige avond was, toen gij mij van Hem aan het kruis voorlas, hoe Hij voor Zijn moordenaars bad: Vader! vergeef het hun; want zij weten niet, wat zij doen? Toen zwoer ik mijzelf, ik onwaardige! dat ik vergeven wilde, en nu heb ik vergeven. Nu zult gij mij en mijn vrouw, die nimmer gehaat heeft, en die zowel, als ik verlangt, gelovig te worden, toch wel de doop waardig achten?" – "Ja, goede Kunnuk!", antwoordde ik. "In Gods Naam wil ik u en uw vrouw dopen; maar dank God, dat Hij u gelegenheid gaf, om Hem en Zijn wil te leren kennen, en vergeet niet, dat gij u in de doop verplicht, om aan Hem te geloven, Hem te beminnen en Zijn geboden te gehoorzamen, van het kwade afstand te doen en gestaag beter te worden." – "Ik weet het priester", barstte hij uit, - "God kent mijn hart en Hij zal mij krachten geven om Hem getrouw te blijven." Verheugd en met dankbaarheid aan God verliet hij mij. Nog veertien dagen stelde ik de aanneming van hem en van de anderen tot lidmaten van onze christelijke gemeente uit; ik geloofde tot dit uitstel, bijzonder om zijn wil, te moeten besluiten.

De dag kwam, de gehele godsdienstoefening had betrekking op de doopplechtigheid. Met vrijmoedigheid en waarheid gaf hij rekenschap van zijn christendom; met gevoel beantwoordde hij de vragen uit het formulierboek, en stille tranen vloeiden langs zijn wangen toen hij neerknielde om de doop te ontvangen, waarbij hij, op zijn begeerte, den naam van Niels kreeg. De godsdienstoefening eindigde, als naar gewoonte, met een danklied en met het gebed. Nu kwam hij tot mij, reikte mij de hand en zei geroerd: "Dank goede priester! Ik ben gelukkig." Daarop wendde hij zich tot de gemeente, waarvan enigen hem kusten (iets, dat anders zeer ongewoon is), en zei: "Neemt mij nu als een gelovige aan! Laat ons elkaar lief hebben." Allen beantwoordden deze aanspraak met ja, en nu gingen zij eensgezind, als zodanigen, die één

Heere, één geloof en één doop hebben, met elkaar naar huis. Met innige vreugde dankte ik God voor de zegeviering der waarheid over dit hart en over zoveel harten.
Na verloop van enige dagen zond hij zijn vijand de volgende groet: “Nu ben ik een gelovige geworden, en gij hebt niets kwaads te vrezen.” Op herhaalde uitnodiging kwam deze met nog enige weinige lieden, die hem vergezelden tot hem. Hij werd vriendelijk ontvangen, op de beste wijze onthaald, en reisde in vrede weer huiswaarts. Slechts bij de ontvangst zei mijn Groenlander: “Ik heb vergeten en vergeven”. Hij werd tot een tegenbezoek uitgenodigd, kwam ook, tegen de raad van zijn vrienden, zonder enige leidslieden, en werd als vriend ontvangen. Men at en verdreef de tijd met verhalen, totdat men ‘s avonds in alle vriendschap van elkaar scheidde; maar toen Niels niet ver van de oever was gekomen, bemerkte hij water in zijn kajak. Hij haastte zich, om aan land te komen, steeg er uit en vond nu, dat er een gat in den kajak was gesneden. Hij stopte het gat spoedig, voer verder en kwam gelukkig thuis. Met een glimlach verhaalde hij mij dit enige tijd daarna. “Hij is toch bang”, zei hij, “en zonder twijfel heeft hij dit daarom laten doen; maar ik wil hem geen kwaad doen.” Hij bleef steeds aan deze zijn gelofte getrouw. Ik ontving zelfs ongeveer 10 jaren na mijn te terugkomst een groet en verzekering van hem, dat hij God en zijn gelofte getrouw bleef.

19. DE HEIDENEN DODEN BOZE HEKSEN.

Misschien zijn er in Groenland, evenals bij ons, boze heksen, of zodanige lieden, die graag door ijdele goochelarijen anderen wilden benadelen, indien zij slechts konden. Sommigen beweren zulks. Ik weet het niet; maar dit weet ik, dat onschuldigen niet zelden op het zeggen van de Angekoks, in verdenking komen en van hekserij beschuldigd worden. Deze Angekoks zijn gewoonlijk het schuim van het volk, die of onbekwaam tot de vangst, of lui zijn. Zij bezitten ondertussen, als wijzen en als zodanigen, die met Torngarsuk in verbintenis staan, het vertrouwen van hun landslieden, en maken hiervan maar al te vaak, tot bederf van hun betere medemensen, misbruik. - Indien er ziekten en sterfgevallen, of ook ongelukken bij de vangst plaats vinden, vragen zij, die zulk een onheil getroffen heeft, aan deze lieden, wie toch wel de oorzaak daarvan zou zijn, of wie hun dit onheil zou aangedaan hebben? Wee dan de oude weduwe zonder beschermer, of de oude man zonder volwassen zonen, tegen een waarvan zij een heimelijke haat koesteren, of naar wier goederen zij haken. Zij worden aangeklaagd, en de aangeklaagden ontgaan, hetzij op staande voet, of met de tijd, nauwelijks de dood. Lang kunnen zij, zelfs onder de schijn van vriendschap, hun wraaklust koesteren, maar zij bevredigen die op een gruwzame wijze, wanneer de maat der zonde, volgens hun gedachten vol is. Zij gaan daarbij gewoonlijk op de volgende wijze te werk. De aangeklaagde en veroordeelde wordt met een stem, die hem de dood aankondigt, uit zijn huis of uit zijn tent geroepen. Hij verbleekt, maar gaat evenwel, en de woedende wrekers leggen hem nu de volgende vragen ter beantwoording voor: “Zijt gij niet Illiseetsok? Hebt gij niet dezen of genen met uwe woorden of listige streken gedood?” Al antwoordt de veroordeelde ook neen, evenwel is zijn dood besloten; maar in de doodsangst antwoord hij soms ja, en nu jagen zij hem hun messen in het lijf, snijden hem aan stukken, en eten ieder een stuk van zijn hart, opdat hij niet spoken en hen verschrikken moge. Op deze wijze verhoorden en brachten de heidenen, die wat verder noordwaarts woonden, dan ik, een oude man ter dood, die nog weinige uren tevoren bij mij was geweest. Hij was toen opgeruimd, spraakzaam en begerig om te weten wat wij op de volgende dag (de kerstdag) voornemens waren te doen, daar hij bij enige gelovigen iets had gehoord, dat hij niet verstond, en gezien had, dat zij zo opgeschikt waren. “Gij zult mij ook niet verstaan”, zei ik, “naardien gij de grote Heere des hemels en der aarde niet kent; maar wij zijn op de dag van morgen verheugd, daar Hij Zijn Zoon tot ons op aarde liet komen, om ons te onderrichten, hoedanig wij ons moeten gedragen, om goed en gelukkig te worden.” - “Dat is wonderlijk”, antwoordde hij; “maar geef mij iets, dat ik aan de anderen kan tonen, wanneer ik thuis kom en dan zal ik ook hun verhalen wat ik gehoord en gezien heb.” Ik gaf hem enig brood en tabak, en hij verliet mij

zonder in het minste te vermoeden wat hem te wachten stond. Maar nauwelijks een uur na zijn thuiskomst werd hij opgeroepen, en op de bovengemelde wijze van het leven beroofd[442]. De volgende morgen, juist toen ik op het punt stond om de Groenlandse godsdienstoefening aan te vangen, meldde men mij, dat een Groenlander uit de noordelijke streken mij begeerde te spreken. De gedoopten waren reeds bijeen verzameld, ik verzocht hem daarom te wachten, tot na het eindigen van de godsdienstoefening. "Neen priester!" zei hij, "ik moet terstond met u spreken." Toen hij binnengekomen was, vervolgde hij: "Mijn vaders broeder, die gisteren bij u was, werd kort nadat hij thuiskwam vermoord. Ik kon hem niet beschermen, maar ik kan ook niet bij die mensen blijven wonen. Wilt gij ons ontvangen (wij zijn acht in getal, de meeste kinderen), dan willen wij ons herwaarts begeven en onder de gelovigen wonen, die geen onschuldigen vermoorden." Ik beloofde hem, zijn begeerte te zullen vervullen; maar ik moest eerst onderzoeken, of er plaats voorhanden was, en daarnaar moest hij wachten. "Nu wacht ik graag", zei hij, "indien wij slechts mogen komen." Enige huisgezinnen, die meerdere of mindere ruimte over hadden, waren bereidwillig om deze gekrenkten te ontvangen. Ik gaf er hem bericht van. De volgende morgen hadden wij ze allen bij ons, en het jaar daaraanvolgende werden zij allen onderwezen en gedoopt. Korte tijd daarna reisde ik naar de noordelijke streken, en hoewel de heidenen niet graag onze vermanende verwijzingen hoorden, sprak ik hen toch wegens deze moord met harde woorden aan. "Gij doodt immers ook boze mensen in uw land?" vroeg een van hun, "Ja!" antwoordde ik; maar wij overtuigen ons eerst dat zij werkelijk boos zijn. De grote heer in ons land draagt zelfs aan een man de zaak op, om hen te verdedigen, opdat geen onschuldige zou sterven; maar gij gedraagt u als verwoede mensen." – "Gij doodt dan toch de bozen; wij insgelijks. Maar dat die, die wij doden, boos zijt, zulks verstaan wij beter dan gij priester!" Dit was alles wat ik op mijn herinnering tot antwoord kreeg.

20. GODSDIENST EN BIJGELOOF VAN DE GROENLANDERS[443].

De Groenlanders geloven aan een bovennatuurlijk wezen en aan de onsterfelijkheid van de ziel. Dit wezen, dat zij Torngarsuk noemen, is volgens hun beschrijving, eer boos dan goed. Eeuwig kan het niet zijn, daar het, zegt men, een overgrootmoeder heeft, een vreselijke vrouw, die over de dieren van de zee heerst, hen vaak tot zich roept en daardoor de inwoners van hun onderhoud berooft. Dit wezen wordt ook niet voor de Schepper der wereld aangezien; want de wereld, menen zij, is vanzelf ontstaan, en de eerste Groenlanders zijn uit de aarde voortgesproten. Sommigen maken Torngarsuk tot een geest; anderen zeggen dat hij naar een dier, en wederom anderen, dat hij naar een mens gelijkt. Enigen beweren dat hij onsterfelijk is; anderen dat een zeker geluid hem doden kan[444]. Zijn verblijfplaats is diep onder de aarde, alwaar het goed is te wonen en waar levensmiddelen in overvloed zijn. Zo verschillend zijn de gevoelens over dit wezen; maar zij beminnen het niet en vrezen het niet; ook vereren zij het niet[445]. Wanneer zij gezond zijn, hun vangst wel gelukt, en zij anders geen wederwaardigheden hebben, dan is Torngarsuk hun geheel en al onverschillig. Slechts als zij ziek of ongelukkig zijn, of de zeedieren de kusten verlaten, dan nemen zij hun toevlucht niet tot Torngarsuk, maar tot hun Angekok, die in gemeenschap met hem staat. De Angekok vraagt hem dan om raad en brengt antwoord. Zoveel van hem.

Zij geloven aan de onsterfelijkheid van de ziel, en dat de toestand waarin de ziel na de dood komt, beter dan de tegenwoordige en gelukkiger voor hen allen is. Want volgens hun begrippen,

---

[442] Een zoon is, gelijk wij boven gezegd hebben, zijn om het leven gebrachte vader wraak schuldig. Dit is een bijzondere of een familiezaak; maar het ter dood brengen van de heksen is een daad van de gerechtigheid, die men aan het openlijk welzijn verschuldigd is.

[443] Dit stuk is, evenals de overige, uit mijn aantekeningen over Groenland ontleend. Hans Egede, de vader van mijn moeder, heeft bijna hetzelfde gezegd, en deze overeenstemming zal genoegzaam borg voor de waarheid zijn.

[444] Namelijk wanneer iemand in een huis, alwaar gehekst werd, een wind liet, zegt Cranz, blz. 264. De Hoogd. Vertaler.

[445] Evenwel gehoorzamen zij het, wanneer zij door hun Angekok bevelen van hetzelve bekomen.

zal het hun allen, zonder onderscheid, aldaar welgaan. Zij vooronderstellen, wel twee verblijfplaatsen na de dood, de een in de hemel, de andere onder de aarde, maar beide gelukkig. Evenwel beschouwen zij de onderaardse als de gelukkigste, alwaar slechts diegenen komen, die vele ongemakken in deze wereld geleden, of zich over hun medemensen zeer verdienstelijk gemaakt hebben; de zielen van alle overigen komen in de hemel. De ziel is wel van een geestelijke natuur, maar heeft toch iets stoffelijks aan zich, iets fijns zachts, dat men voelen kan. Zij kan ziek zijn, en in dit geval kan de Angekok deze ziekelijkheid wegnemen en iets gezonds in de plaats daarvan stellen; zij kan verloren zijn, en dan kan hij een nieuwe mededelen. Het noorderlicht zijn de zielen der overledenen, die in de hemel balspelen[446]. Zon en maan zijn Groenlanders, en zuster en broeder geweest. De zuster, de zon was buitengewoon schoon, en haar broeder, die een ongeoorloofde drift tegen haar koesterde, vervolgde haar allerwegen. Om hem te ontgaan, ontvluchtte zij aan de hemel, alwaar hij haar nog steeds vervolgt. Hij is, voor het overige, een loze vogel, en vrouwen kunnen zich niet genoeg voor hem wachten. Wanneer de volle maan in het water schijnt, dan durven de meisjes uit vrees van zwanger te zullen worden niet daarvan drinken[447]. Lucht, aarde, water en vuur hebben ieder hun geesten, die een zekere heerschappij, elk in zijn rijk, uitoefenen. Men moet zich wachten van hen te vertoornen. Op een vierde mijl noordwaarts van mijn woning was een gevaarlijke plaats voor kajakroeiers, die door een onzichtbaar wezen omvergeworpen werden. Vrees deed hierbij het meest, en hevige rukwinden uit het oosten brachten het overige daaraan toe.

Aan spokerijen en geestverschijningen gelooft men hier, zoals allerwegen. Daarom bind men een pas gestorvene de been, terwijl zij nog buigzaam zijn, in de kniebocht op, en draagt hem in de winter uit een venster, en ‘s zomers achter uit de tent naar buiten, opdat hij niet zou komen spoken. Om deze zelfde reden rukken zij ook, gelijk boven gezegd is, het hart uit van hen, die zij als boze heksen doden, en eten het op; de vrees dat de geest van de gedode hen anders verschrikken zou, is eigenlijk de oorzaak van deze wreedaardigheid. Vaak verdrinken de Groenlanders bij de vangst, en dan spoken zij. Men hoort hen aan land komen en het ijs van hun kajakken kloppen, ja men ziet hen deze aan het land dragen en op de plaatsen brengen, voor de boten geschikt. De rotsen hebben ook haar spoken, die zeer gevaarlijk zijn, daar zij zelfs ‘s nachts naar beneden komen, om in de huizen levensmiddelen te stelen. Indien het anders waarheid is, wat men verhaalt, dat nu en dan enkele Groenlanders uit wanhopigheid de mensen voor altijd verlaten en tussen de rotsen leven, zo is het juist geen wonder, wanneer zij, bijzonder in de winternachten, de huizen bezoeken, om iets te vinden, waarmee zij hun ellendig leven verlengen kunnen. Zelfs enige Groenlanders zien deze niet voor spoken, maar voor ongelukkigen aan, die door hun verwijdering van de mensen wild en vreselijk geworden zijn. Wanneer iemand die van toverij beschuldigd is, de natuurlijke dood sterft, kan hij niet gerust in zijn graf liggen. Zo was er een vrouw, die men beschuldigd had van Illiseetsok te zijn, omstreeks mijn woning begraven. Enige stenen die het graf bedekten, waren uitgegleden; de honden vonden het lijk, en rukten het een been af. “Dus was zij toch Illiseetsok”, zeiden de Groenlanders. “Waarom?” vroeg ik. - “Daar haar beenderen”, was het antwoord, “niet gerust kunnen blijven liggen.” Ik liet ondertussen het afgerukte been in het graf leggen, en dit weer in orde maken. “Hij gelooft het niet”, heette het nu.

Ik heb nimmer gehoord, en herinner mij ook niet, ergens iets gelezen te hebben, dat zou kunnen doen vermoeden dat de Groenlanders aan Torngarsuk offers brachten. Zij tellen hem zoveel

[446] Het balspel van de Groenlanders is een ernstige strijd. Tegen de lente vormen de bewoners van grote streken hopen volks; ieder zoekt de uitgeworpen groten bal te bekomen, en zulks zijn tegenpartijder te beletten, dat zelden zonder (vaak dodelijke) kwetsing afloopt; die de bal bekomen, rijden er in hun steden mee weg. Brengen zij den bal in zekerheid, dan zijn zij overwinnaars, die het recht hebben, om de overwonnenen te hekelen, die dan ook alle verwijtingen geduldig moeten aanhoren. Voormaals moesten zij hun beste eigendom daarvoor overgeven .De Hoogd. Vertaler.

[447] De drank van de Groenlanders is water. Zij werpen zich neder en lessen de dorst, waar zij dat vinden.

niet; maar evenwel ontving ik bericht van een soort van offer, dat niemand in mijn omtrek naliet, bij gelegenheid te brengen. Op de weg naar Erkame, de uiterste bewoonde plaats aan deze kant van den Isefjord, ligt namelijk een grote steen, waarop een ieder die daar voorbij gaat, zijn offer, een weinig vlees, spek, huiden, bessen enz. legt. Ik vroeg vaak, wie zij dit gaven. Dit wist niemand. "De mensen", heette het, "waren dit altijd gewoon te doen." In het begin moet dit offer toch een betekenis gehad hebben; misschien die, om een berggeest of een zeegeest te verzoenen; misschien om zich van de heen- en terugweg te verzekeren, ten einde niet te verdwalen.

21. HET HUISSELIJK LEVEN VAN DE GROENLANDERS.

Even gelijk de Groenlanders elk voorjaar, op pinksteren, hun dan zeer onreine en kwalijk riekende winterwoningen verlaten, om in tenten te wonen, en kort daarop verder naar het zuiden trekken, deels om een grootere soort van heilbotten en haringen te vangen, deels om een soort van ruilhandel met de zuidlanders te drijven, zo keren zij omstreeks St. Michiël[448] terug om hun verlaten en bij hun afwezigheid behoorlijk geluchte huizen weer te betrekken. De mannen bemoeien zich alleen met het houtwerk na te zien, het ontbrekende aan te schaffen en in het huis te zetten. De vrouwen daarentegen, moeten aanbrengen, wat er verder nog ontbreken mag, bijvoorbeeld stenen, zo een in het voorjaar opgerichte muur ingestort is, en aarde tot aanvulling tussen de stenen. Zodra dit verricht is, overtrekken zij de wanden van binnen met witte bereide en aan een genaaide vellen, plaatsen de britsen, zetten de vensters in, die uit aan een genaaide witvisdarmen bestaan, voorzien het huis met lampen, ketels, kisten, enz. Het huis ziet er dus in het begin zeer zindelijk uit; maar de wanden worden langzamerhand morsig, en de vloer wordt door het gedurig daarop gestorte zeehondenbloed, zo smerig, dat men er met de voeten aan blijft kleven; om niet te melden van de voorraad voor stank en mestvliegen, die daardoor verzameld wordt, dat de niet schoon genoeg afgekluifde beenderen enz. onder de zijdebanken geworpen worden en aldaar blijven liggen.

Twee, drie, ja meer huisgezinnen wonen in het algemeen in één huis bij een. Zekerlijk weet elk van hun, hoe ver zijn plaats zich uitstrekt, maar men vindt er geen scheidwanden. De vrouwen nemen de banken te rechter en de mannen die te linkerzijde in; evenwel ziet men soms ook de mannen op de banken te rechter zijde, maar met dit onderscheid, dat deze de voeten op de vloer plaatsen, terwijl de vrouwen daarentegen, zich geheel en al boven op de bank zetten. Hier zitten zij alle bijna ongekleed, de vrouwen met kort, ongeveer ¼ el lang, de mannen met enigszins langere broeken, die naar onze gewone gelijken. De bank of brits is hun bed; maar hun huwelijksbed is daaronder, en daarheen roept zonder een enkel woord, zonder enige liefkozing, des mannen oog de vrouw[449]. Wanneer de jongetjes een ouderdom van 12 tot 13 jaren bereikt hebben, mogen zij niet langer op de brits onder de vrouwen liggen, maar krijgen hun slaapplaatsen onder de vensters, alwaar zij steeds blijven slapen, zolang totdat zij huwen. Niettegenstaande de gemeenschappelijke slaapplaats en de naaktheid, wordt er evenwel geen ongeoorloofde liefde in hun huizen gepleegd. Gehuwden en ongehuwden van de beide geslachten koesteren zekere schaamte voor elkaar en voor alles wat de welvoeglijkheid kwetsen kan. Voor het overige leeft een ieder naar zijn goeddunken en onafhankelijk, maar allen leven

[448] 29 september; KJB.

[449] De bank of brits is niet veel hoger dan ½ el boven de vloer verheven; maar bij het bouwen van het huis maken de Groenlanders de grond onder de brits lager dan het overige gedeelte van de vloer. Deze mensen behoeven voor het overige niet veel ruimte; zij zijn klein en naakt, en gebruiken geen bedden, maar leggen gewoonlijk slechts een zeehondenvel onder zich. In mijn tijd was het een algemeen bekende zaak, dat zich het huwelijksbed onder de brits bevond. Zowel de Groenlanders als de met de dochteren van het land gehuwde matrozen spraken er dus over, en ik zelf zag soms bij mijn veelvuldige nachtkwartieren onder de heidenen, dat het oog van de man, gelijk boven gezegd is, de vrouw riep. Hij ging, terstond daarna op zijn plaats; zij daarentegen bleef nog een poos terug, alsof zij van niets wist; maar weldra daarop ijlde zij, onder het voorwendsel van hitte, of welke andere reden zij kon bedenken, naar hem toe.

in vriendschap en eensgezindheid met elkaar. ‘s Morgens gaan de mannen op de vangst uit, ‘s zomers in de kajak, ‘s winters op de slee. Voordat zij uittrekken drinken zij een slok water, voorzien hun dozen van snuiftabak, en nemen een tabakspruim in de mond. Hiervan voorzien, blijven zij zonder levensmiddelen, vaak in het strengste weer, vaak in levensgevaar, de gehele dag buiten. Wie een zeehond, of, naar het jaargetijde is, een witvis gevangen heeft, wordt door zijn vrouw met blijdschap ontvangen. Zij sleept, waarbij zij geholpen wordt door anderen de vangst aan land en naar huis, begint die terstond af te villen en in stukken te snijden, en doet deze, zonder het bloed er af te wassen in de ketel, die reeds boven de lamp hangt. De man, die ondertussen boot, schietgeweer enz. alles op zijn plaats gelegd heeft, komt nu binnen, doet zijn pels af, zet zich neer en wacht bedaard het tijdstip af dat het vlees gaar is. Ondertussen verhaalt hij de gebeurtenissen van de dag bij de vangst. Zijn er nog gedroogde haringen, zo legt men enige van deze voor hem op de grond, totdat het eten gereed is, en daarmee en met een slok water bereidt hij de maag tot het eten voor, daarentegen, ongelukkig geweest, en zijn er geen gedroogde dingen meer, dat tegen het einde van de winter vaak het geval is, zo krijgt hij helemaal niets, maar hij legt zich dan nog even zo gerust, in de hoop op een betere vangst aan de volgende dag, te bed. Terwijl de mannen op de vangplaatsen zijn en zeer vaak ongemak moeten lijden, hebben de vrouwen het zeer goed in haar warme huizen, als zij maar iets te eten hebben. Zij praten met elkaar, snijden klederen en naaien. Zij weken vellen in de pis, en wanneer de haren los zijn gegaan, dan schaven zij die af. Nauwelijks kon ik de met deze arbeid verbonden stank verdragen, wanneer ik toevallig daarbij tegenwoordig was; zij zelf weten daar niets van. Langzamerhand, wanneer de vellen op deze wijze gelooid zijn, bereiden zij die verder. Moeten zij wit zijn, dan bleken zij ze in de zon; moeten zij geel of rood zijn, dan verven zij ze. De beide laatste soorten worden tot laarzen gebruikt, de eerste tot pelzen. Vellen die de haren behouden en tot winterkleren moeten bewerkt worden, vereisen zoveel werk niet. De vrouwen schaven al het vet, of wat er anders nog aan de vleeszijde kan blijven zitten, af; vervolgens drogen zij ze, en maken ze eindelijk door wrijven zacht, voordat zij ze tot klederen snijden. Maar het vet, dat er afgeschaafd wordt, moet niet verloren gaan. Zij bereiden er een koek van, die er als een eierkoek uitziet[450], en bijna verrot moet zijn, eer hij genoten wordt; dit gerecht moet daarom even zo onaangenaam smaken, als het ruikt. Het vrouwelijk geslacht is niets minder, dan zindelijk, bij haar huiselijke bezigheden. Het vlees, dat gegeten zal worden, wordt op de grond gesneden en zonder het enigszins van het bloed en andere onreinheden te zuiveren, in de ketel gedaan, die zij even zo min als hun schotels wassen, eer zij deze gebruiken. De honden likken soms ketel en schotels uit; dat is alles. Ik heb gezien dat een moeder haar kind in een schotel liet wateren, dit weggoot, en daarop zonder verdere omstandigheden, het vlees uit de ketel nam, op de schotel legde en de gasten voorzette, die het met graagte aten. De schelvissen en andere vissen worden met de ingewanden gekookt en gegeten. Op een reis in ambtsbezigheden had ik verschillende dagen lang, geen warme spijzen genuttigd, toen ik op zekere avond twee kleine schelvissen kreeg. Ik verzocht aan mijn waardin, mij die tegen de volgende morgen te koken, dat zij zeer bereidwillig deed; maar toen zij ze mij met de ingewanden voorzette, verging mij alle eetlust, en ik verontschuldigde mij zo goed ik kon. Zij koken vlees en vis even lang, waardoor het eerste niet veel meer dan half gaar is, terwijl de laatste uit elkaar vallen. Gebraad kennen zij niet. Het is voor het overige ongegrond dat zij eraan zouden drinken. Slechts in geval zij een waterkever met het water ingezwolgen hebben en niet spoedig genoeg bij de prediker kunnen komen, om hulp van hem te erlangen, nemen zij een goede slok traan, als een braakmiddel, dat de bedoelde werking doet en hen van de waterkever bevrijdt. Dit is bewijs genoeg, dat zij die anders niet drinken. Maar zij leggen Angelikastengels in traan. Een vrouw kauwt spek, spuwt het uit, en gaat daarmee verder, totdat dat het genoeg is. In deze saus liggen de stengels enige tijd, worden er dan uitgenomen, en met veel smaak als

[450] Eigenlijk bereiden zij de koek niet; hij bestaat enkel en alleen uit het afgeschaafde vet, dat na verloop van enige dagen, in het vat geel, evenals eierkoeken, wordt.

een nagerecht gegeten. Ik moet hierbij aanmerken, dat deze traan, gelijk alle overige traan, die de Groenlanders in hun lampen gebruiken, rauw, wit en gedeeltelijk klaar is. Zij ruikt ongeveer als rauw spek, en heeft niets van die onaangename stank, die aan de gebrande traan eigen is, die zij ook niet verdragen kunnen, zelfs niet in hun lampen. De moeders likken haar kinderen, in plaats van deze te wassen, en wanneer zij hen kammen, eten zij, zonder omstandigheden, wat zij vangen, op. "Zij bijten", zeggen zij, "zij moeten weer gebeten worden." Het is bovendien gewoon, dat zij zich op de volgende wijze aan deze hun pijnigers wreken. Volwassene lieden omwinden een dunne stok met de veer van een pen, en laten die, terwijl zij met anderen spreken, langs de rug op de jacht gaan; nu en dan trekken zij haar op, even gelijk de visser zijn hengelsnoer, en verteren de gemaakte vangst op staande voet. Vaak heb ik getuige hiervan moeten zijn, zelfs in mijn eigen kamer. Maar tot eer van onze gedoopte Groenlanders moet het gezegd worden dat zij, met zoveel andere ondeugden, ook deze gewoonte afleggen; ten minste wachten zij er zich zeer voor, om iets in onze tegenwoordigheid te ondernemen, dat ons zou kunnen mishagen. Wanneer de meisjes 14 jaar of daarboven oud zijn, beginnen zij enige waarde in zichzelf te stellen. Zij wassen nu en dan haar haar en het gehele lichaam in pis. Zij worden daardoor wel zuiver; maar daar ook haar spijzen in deze saus gewassen worden, zo rieken zij voor ons zeer kwalijk; maar voor de Groenlanders is dit een zeer liefelijke geur. Jonge vrouwen, die op haar wijze gegoed zijn en kinderen, in het bijzonder jongetjes, baren, wassen zich ook, vooral wanneer zij een bezoek gaan afleggen, of op reis gaan; oude vrouwen daarentegen nemen dit zo nauwkeurig niet in acht, en worden langzamerhand onverschilliger over haar opschik. Een weduwe moet haar bedroefdheid niet alleen door een gebogen hoofd en onopgemaakt haar, maar ook door het uiterste verzuim van het overige gedeelte van haar lichaam en van haar klederen betonen. Begint zij er eindelijk, na een geruime tijd, weer zindelijker en zuiverder uit te zien, zo is dit een bewijs dat zij niet ongenegen is om een tweede huwelijk aan te gaan. Maar slechts wanneer zij jong en vroom is, en kinderen van beide geslachten, of ten minste jongetjes, ter wereld heeft gebracht, mag zij daarop hopen. Een oude weduwe bij de kolonie, die noch vroom, noch moeder was, werd verliefd op een jonge kerel, die als Groenlander de knapste onder de zijnen was. Zij sprak vriendelijk met hem, zonder dat hij daarop lette. Daar hij haar niet verstond, stelde zij de, aan haar geslacht in Groenland, bijzonder tegen landslieden, zo zeer eigen schaamte zodanig terzijde, dat zij naar hem vrijde. Natuurlijk zei hij ronduit: neen; maar zij gaf evenwel daarom de hoop niet op. Zij kwam zeer zedig bij mij en verhaalde mij in vertrouwen, dat Jurgen een slecht mens was, die tot niets deugde. "Dat geloof ik niet", antwoordde ik. "Nu? Hoezo?" – "Ik schaam mij om het te zeggen", vervolgde zij; "hij wil mij hebben" – "En gij?" vroeg ik. "Ik vrees voor hem", antwoordde zij. "En waarom?" vroeg ik andermaal. Zij antwoordde zeer zacht: "Enige dagen geleden wilde hij mij verleiden." – "U?" zei ik. "Dit kan ik bezwaarlijk geloven. Evenwel ik zal hem spreken." Ik liet hem roepen. Hij was een van mijn liefste jonge lieden bij de kolonie, had een gezond verstand, en was zedig en vlug. Hij kwam, en ik zei: "Wat hoor ik van u, Jurgen! Hebt gij Zippora willen verleiden?" – "Ik?" antwoordde hij. "Neen, priester! geloof haar niet. Zij is een boze vrouw en wil mij verleiden; maar ik mag haar niet lijden. Wat moet ik doen?" – Gij moet" hernam ik, "voor enige tijd op reis gaan; wellicht vergeet zij u. Ook zal ik met haar spreken." – "Ja!" zei hij, "ik wil op reis gaan. Welk een onbeschaamde vrouw!" Hij verwijderde zich voor enige weken, in welke tijd zowel zijn afwezigheid, als bijzonder de spotternij van de overige vrouwen, haar genazen. Van die tijd af werd zij weer wat zij in vrijerijdagen niet zijn kon - de bedroefde weduwe, die haar kleding geheel veronachtzaamde.

De Groenlandse vrouwen verbergen haar zwangerheid zolang mogelijk, en haar verlossing is gewoonlijk vrij ligt; evenwel vinden er soms zwarigheden en nood bij plaats, die de tegenwoordigheid van de prediker vereisen. De vroedvrouwen verstaan even zoveel, als onze dorpsvroedvrouwen verstonden, eer zij behoorlijk onderwezen werden. Duurde het langer dan gewoonlijk, dan kwam de man met deze woorden tot mij lopen: "Priester kom toch! mijn

vrouwtje moet baren; maar er is geen weg voorhanden." Ik volgde hem dan, liet mij van de vroedvrouw de nodige inlichting geven, en gaf de barende vrouw ieder half uur *Essentia dulcis*, dat soms de geboorte bevorderde; maar in de uiterste nood gaf ik 30 droppels olie van jeneverbessen in water, waarop sterke aanhoudende weeën volgden, en voorts, zonder nadelige gevolgen voor moeder en kind, de geboorte. Hier in het land zou ik dit middel in zodanige gevallen niet gebruiken durven; maar bij geluk is zulks ook niet nodig. Zelfs onder de sterkste weepijnen hoort men geen luid gekerm, slechts nu en dan een zucht; maar ieder zucht gaat de man aan het hart. Zwijgend, met een neergebogen hoofd, zit hij daar, en klaagt zichzelf als de oorzaak van het lijden van zijn vrouw aan.

22. DE OPVOEDING VAN DE GROENLANDERS.

Daar kinderen, in het bijzonder jongetjes, hun grootste schat zijn, zo behandelen zij deze ook met zorgvuldigheid. In de vroegste jeugd zijn zij naakt en worden zo op de rug van de moeder in een ruime pels gedragen, die zij amaut noemen. Wanneer zij wel opmerken, liefkoost zij deze, en gewent hun armen aan de beweging, die de volwassen Groenlander maakt, wanneer hij zijn kajak roeit. Daar melkspijzen geheel ontbreken, worden de kinderen lang, 3 tot 4 jaren zelfs, gezoogd; maar zij bijten ook soms de borsttepels van de moeder zeer fel. Deze toont wel enige pijn te gevoelen, en knijpt, terwijl zij zegt: "gij kleine booswicht!" het kind in de lippen, maar liefkoost het ook. Dit knijpen met de nagels had voor het overige eens tot gevolg, dat het kind de kanker in de lip kreeg. Vergeefs zocht ik die te genezen; het vrat hoe langer hoe meer in, en stak het vlees van het gehele aangezicht aan; het kind kon eindelijk de moedermelk niet meer naar binnen slikken, en stierf van honger. Wanneer de jongetjes wat beginnen op te groeien, geeft de vader hun een zweep, maakt hen een kleine slee, en richt jonge honden af, om die te trekken. Zij worden hierdoor vroeg gewoon te rijden en de zweep goed uit te slaan; iets, dat een Europeaan zelden volkomen leert. Na enige jaren begint de vader in zijn vrije uren een kajak en een roeispaan te vervaardigen; en zijn nu de voorbereidselen gemaakt, en laat de ouderdom van het knaapje het enigermate toe, dan neemt de vader hem bij goed weer mee, houdt hem aan zijn zijde, leert hem de roeispaan gebruiken en na enige oefening hierin, de pijl werpen. Kan hij de bredere kajak nu enigermate roeien, zo maakt de vader deze smaller, en daarom enger en dus meer blootgesteld aan het omslaan, maar ook lichter en bruikbaarder tot de vangst. Hij wordt nu geoefend, om zich met de roeispaan in evenwicht te houden; want alleen de roeispaan en het rechte gebruik daarvan beveiligen het leven van de kajakroeier; breekt of verliest hij deze, dan is het met hem gedaan. Met voordacht laat de vader hem nu en dan in deze smallere boot omslaan, om hem stoutmoedig te maken en hem de roeispaan, het middel tot redding, te leren gebruiken. Zo leert de zoon aan de zijde van de vader diens handtering, en wordt vroeg opgeleid om met de tijd het levensonderhoud voor zich en de zijnen te kunnen verwerven. 's Avonds, na de thuiskomst, prijst de vader zijn zoon. Deze hoort wel vrolijk, maar beschaamd, het verhaal aan, en spreekt zelden ongevraagd van zijn daden, maar wijst zulks eer met bescheidenheid van de hand. Het oog van de moeder lacht ondertussen de zoon met welgevallen toe. Daar zij haar kinderen nimmer, zelfs zeldzaam met woorden, straffen, zo volgt daaruit, dat deze in het wild opgroeien, doen kunnen wat zij willen, en maar al te vaak weigeren hun ouders te gehoorzamen, zonder dat deze hen zuur aanzien. Van zulk een opvoeding kan men juist niet veel goeds verwachten; maar des te meer moet men zich verwonderen over het veranderde gedrag, dat zij, wanneer zij volwassen zijn, tegen hun ouders betonen. Dan achten en beminnen zij hen, gehoorzamen hun, winnen voor hen, als zij oud zijn het nodige levensonderhoud, en zijn verblijd tot het welzijn van hen te kunnen bijdragen. Een oude vader lijdt nimmer gebrek, zolang de zoon iets heeft; en wanneer deze huwt, dan bestuurt zijn oude moeder, volgens de heersende gewoonte van het land, de huishouding, zolang zij kan en wil, terwijl de vrouw van de zoon haar gehoorzaamt en dient. Dit veranderde gedrag is geen gevolg van de Godsdienst: want onder de heidenen vindt zulks insgelijks plaats. Vraagt men nu, hoe

deze eigenzinnige kinderen zo goed worden; dan krijgt men gewoonlijk tot antwoord: “Zo plegen de mensen (de inwoners van het land) te zijn.” Wie zouden hierbij de woorden van Paulus (Rom. 2: 14 en 15) niet in vallen?
Van de opvoeding van de meisjes valt weinig te zeggen. Zij worden wel aan kleine huiselijke bezigheden, naar haar ouderdom berekend, gewend; maar haar jeugdig leven is meer geëvenredigd naar haar bestemming, en zij schijnen haar afhankelijkheid te gevoelen en zich gewillig daarnaar te voegen. Ondertussen beginnen zij, gelijk reeds gezegd is, op zekere ouderdom gevoel van zichzelf te krijgen, haar haren en haar gehele lichaam te wassen en op te schikken. Zij zijn niet onverschillig over het mannelijk geslacht, als zij volwassen zijn; maar nimmer buitensporig, tenzij dan dat een Deen naar haar hand dingt en haar belooft te zullen trouwen. Hoe verschillend ook de vorming van haar aangezichten en haar gehele overige vorming is, hebben zij evenwel iets zachts in haar gelaat, dat bijzonder de matrozen, spoedig bevalt. Zijn deze eerst aan de maagdelijke reuk gewoon, dan volgt het overige vanzelf. Ik heb een koopmannen bediende gekend, die in alle opzichten een fatsoenlijk man van een goede familie en opvoeding was, en, nadat hij zich enige jaren in Groenland had opgehouden, genegenheid voor zijn dienstmaagd gevoelde, die evenwel niet tot de schoonheden van het land behoorde. Het meisje mocht hij zeer wel lijden, maar de reuk kon hij niet verdragen. Daar zij ondertussen dagelijks bij hem kwam, moest hij eindelijk voor zijn drift zwichten. Hij vond een middel uit tegen de hem zo onverdraaglijke reuk, en maakte er gebruik van. Hij besprengde haar namelijk met welriekend water, eerst in het voorbijgaan, naderhand meer openlijk, dat een goede uitwerking deed. Nu hield hij om haar aan en kreeg, zoals men makkelijk denken kan, geen weigerend antwoord. Zij leiden een vrij gelukkig huwelijksleven en hadden vele kinderen, maar de vrouw rook naderhand ook steeds naar Eau de Lavande.

23. GEMENGDE BERICHTEN.

1. Onder mijn venster tegen het zuiden legde ik een kleinen tuin aan en liet deze met een staketsel omheinen. De grond was rotsachtig en de aardkorst niet diep genoeg voor de spade, noch vochtrijk genoeg voor de groeibaarheid. In de nabijheid vond ik goede aarde, en met mijn vrouw droeg ik van tijd tot tijd in een emmer zoveel daarvan op de bestemde plaats, totdat ons zulks toereikend dacht. Wij lieten deze nu tot aan het volgende jaar liggen, toen ik ze omspitte en bezaaide. Eerst in de maand juli was de aarde zover ontdooid, dat zij omgespit kon worden; de 7e bezaaiden wij de grond[451], en de 15e kwamen de gewassen reeds op de meeste bedden op. Zover in het noorden en zo dicht bij de Isefjord, was een tuin een zeldzaam gezicht; maar voor ons leverde het ongewoon spoedig opkomen, dat dagelijks meer en meer beloofde onze verwachting te zullen bekronen, ook een zeldzame, maar zeer aangename vertoning op. Boerenkool of groenekool groeide er buitengewoon goed. Wij hadden na die tijd elke winter onze huisbehoeften daarvan; maar deze moest zeer dun gezaaid, en de te dicht staande planten moesten nog daarbij uitgeroeid worden, daar de korte zomer geen verplanting toeliet. Knollen werden zo groot als een matig theekopje, verloren hun bitterachtige smaak en namen een aangename zoetigheid aan. Ook deze groeiden altijd goed. De meeste gele wortels bleven zo dun als pijpenstelen, maar behielden hun gewone smaak. Kervel en kers hadden wij in menigte; peterselie, selderij en bonen daarentegen wilden niet groeien. Ik pootte zowel suiker als velderwten; zij kwamen weelderig op, en zetten ook soms bloesem; maar verder kwam er niets van. Ik pootte aardappelen, die slechts een erwt groot werden. Een weinig gerst schoot spoedig op, maar de vroeg invallende vorst vernielde ze. Elke herfst voorzag ik mijn tuin met een laag heide-as, die mij bleek zeer goed daarvoor te zijn. Wij hadden dus in enige jaren zowel nut, als vermaak, van onzen kleine aanleg; maar de hoog-gezwollen beek overstroomde, gelijk boven verhaald is, in zeker voorjaar de tuin en sleepte de aarde tot op de grond met zich voort. Evenwel

[451] Evenwel niet alle jaren zo laat. Op één ander jaar kon ik op 30 juni zaaien, een jaar zelfs de 7e; maar toen gingen de gewassen ook niet wel op voor de 26ste.

lieten wij daardoor de moed niet geheel zakken, maar begonnen onze arbeid opnieuw, en volbrachten die met groter moeite, dan de eerste maal, tegen het einde van de zomer, zodat wij het jaar daaraanvolgende de tuin weer bezaaien konden. Maar ook slechts in dat jaar verzamelden wij vruchten daarvan. Wij verlieten Groenland, en er verliep bijna een jaar, voordat mijn opvolger aankwam. Hoedanig hij de tuin, die in zulk een lange tijd geen eigenaar had gehad, vond, en hoe het verder hiermee gegaan is, weet ik niet en is mij steeds onbekend gebleven.

2. Zee en land worden gedurende het grootste gedeelte van de zomer, door een onaangename nevel, en ‘s winters, voordat het ijs zich zet, door vorstdamp bezocht; maar desniettegenstaande is het klimaat gezond, en weinige ziekten zijn hier eigenlijk landziekten. De Groenlanders lijden echter nu en dan aan de rode loop, die wel pijnlijk, maar evenwel noch zo besmettelijk, noch zo dodelijk is, als bij ons. Zij hebben ook soms bloedspuwingen. Het laatste verkort het leven; maar aan het eerste kunnen zij jarenlang sukkelen. In mijn tijd stierf er een aan de zogenaamde koude pis. Hun uitwendige zwakheden zijn vooral: gezwellen, die door meliloten-pleisters[452] verdeeld worden; afzichtelijke builen, die, wanneer zij niet genoeg uitgedrukt en voorzichtig genezen worden, zich van de ene plaats op de andere zetten, en zwakke ogen, inzonderheid in de ouderdom. Zij worden intussen niet oud, al sterven zij ook op hun ziekbed, en velen verdrinken er. Een man van 50 jaren ziet er gewoonlijk zo verouderd uit, als of hij reeds 70 jaren oud was. Daar de vrouwen vaak ouder worden, en er in een gelijken ouderdom beter uitzien, indien zij zich niet geheel verwaarlozen, zo zijn de vele ongemakken die de mannen bijna dagelijks bij hun vangst lijden moeten, wel de voornaamste oorzaak van hun vroegtijdige ouderdom en dood. Aanstekende ziekten slepen er ondertussen velen in het graf, zowel volwassenen als kinderen. Boven heb ik verhaald, hoe zij zich openbaarden; maar ik weet ze niet te noemen. De scheurbuik uitgezonderd, zijn de Europeanen aan geen andere ziekten blootgesteld, die men aan het land of aan de lucht kan toeschrijven; en de middelen tegen deze zijn: onophoudelijke beweging en lepelblad. Daar de Groenlanders deze plant niet genieten (en evenmin door deze krankheid geplaagd worden), zo zou men kunnen vermoeden dat de weldadige Voorzienigheid deze voor de Europeanen, die ze ten hoogste behoeven, heeft laten groeien. De scheurbuik is een zonderlinge ziekte. Men is er lang mee behept zonder enig ongemak, enige lomigheid uitgezonderd te gevoelen; maar men kan ook, wanneer men geen lepelblad gebruikt en zich, bijzonder in de aanvang, geen dagelijkse beweging vergunt, hieronder insluimeren, zonder weer te ontwaken. Soms veroorzaakt zij een niet onaangename onrust, een prikkeling, of hoe zal ik het noemen, in het merg van het gebeente, en dan is het hoog tijd, om middelen te gebruiken, indien het gebruik daarvan soms verzuimd mocht zijn. Het tandvlees zwelt inmiddels op en maakt zich van de tanden los, die lang en los in de mond zitten, indien zij al niet uitvallen. Wanneer de scheurbuik zich eindelijk in gele en bruine vlekken aan been en schenkels openbaart, en deze zo hard als een plank maakt, dan is men gewoonlijk in zoverre gered; maar alsdan moet men voorzichtig in het gebruik van het lepelblad en in de beweging zijn, indien men deze maken kan. Mijn natuur was juist niet zeer tot deze ongesteldheid overhellende; evenwel had ik, daar mijn dagelijkse bezigheden mij slechts elke zaterdag een of twee uren tot het doen van een wandeling vergund, en ik bovendien meestal elke winter aan een andere ongesteldheid leed, die mij verhinderde een aanhoudende beweging te maken, soms mijn deel daaraan, waarom ik deze uit eigene ondervinding beschrijven kan. De prediker te Egedesminde kwam eens in de winter bij mij om het avondmaal te vieren. Op een schone dag wilden wij de deken Svendrup bezoeken; en gingen door een Groenlandse knaap vergezeld over de Isefjord tussen de ijsbergen door. Toen wij onderweg waren, stortte er een ijsberg, ongeveer een halve mijl van ons in, en, weinige ogenblikken daarna, brak het dikke ijs

[452] Honingklaver, Melilotus officinalis, werd vroeger wel gebruikt als geneesmiddel tegen allerlei ontstekingen; ze werd dan verwerkt als bestanddeel in pleisters; KJB.

onder ons. “Naar land! naar land!” riep de knaap en liep voort; de prediker liep mee. Ik wilde natuurlijk niet achterblijven; maar terwijl ik mij haastte om over een vrij brede scheur te komen die door de val van de berg veroorzaakt was, bond de scheurbuik mij zo vast aan het ijs, dat ik niet van de plaats kon komen. Ik moest mij dus aan mijn noodlot overgeven en de uitslag afwachten. Na 10 of 12 minuten kon ik weer langzaam gaan, bereikte eindelijk, over scheuren en ijsstukken het land en gaf mijn tochtgenoten een klein, maar welverdiend verwijt.

3. Mijn inkomen als zendeling was 150 Rijksdaalders per jaar, en de kost voor mij en mijn vrouw wekelijks 10 ½ pond brood, 3 pond boter, 2 pond spek, 2 pond stokvis, ½ schepel gort en even zoveel erwten. Daarboven waren mij 50 Rijksdaalders per jaar voor koffiesuiker, wijn, brandewijn en kruiderijen toegestaan. Dat men daarmee in een land, alwaar het geld onbekend is, en alle dagelijkse behoeften door ruiling verkregen moeten worden, spaarzaam moest huishouden, kan men makkelijk denken; maar vaak was het onmogelijk te besparen. Van de hulp die de Groenlanders nu en dan behoefden, wil ik niet spreken; maar de onder de Europeanen ingevoerde gastvrijheid kostte veel. ‘s Winters namelijk, hebben de koopmannen en bedienden geen bezigheden te verrichten. Zij begeven zich daarom bestendig van de ene plaats naar de andere om bezoeken af te leggen, en op elke plaats bekomen zij, indien zulks mogelijk is, nieuw geleide, en maken eindelijk een soort van karavaan uit, welke reis wel eigenlijk tot doel heeft, de langdurige tijd te verdrijven, bij anderen onbekommerd te leven, en anderen weer onbekommerd bij zich te laten leven, maar ook aan de andere kant, van groot nut is. Bij de koloniën, waar een prediker, een koopman en een assistent is, neemt een ieder deel in de herberging, die dan voor allen dragelijk wordt. Ik daarentegen was alleen in Claushavn, droeg alleen de kosten van de herberging, maar had ook alleen de eer van de gastvrijheid. Daardoor en door onze geringe inkomsten ontstonden de lange vasten, waarvan wij boven gesproken hebben, en die ook wel anderen, maar niet in zulk een grote mate voelden, als wij.
Wij hadden ondertussen nimmer gebrek aan de eerste levensbehoeften; want reikten de voor ons bestemde aandelen niet toe, gelijk vaak het geval was[453], dan konden wij het overige op rekening bekomen. Maar deze aandelen waren vaak zeer middelmatig, ook weleens onbruikbaar. Buiten veel andere oorzaken droeg bijzonder die, dat de voorraad van levensmiddelen een jaar in het land oud was, eer wij deze gebruiken mochten, daartoe bij. Een maatregel van voorzichtigheid, die voor gebrek beveiligde, als er soms een schip verloren ging, maar waarvan het gevolg altijd oud en vaak slecht voedsel was. Eén jaar in het bijzonder was het brood (de skonrogne) inwendig zo vol spinnen en spinrag, dat wij staag een vogelvlerk bij de hand moesten hebben, als wij aten. De boter was vaak onbruikbaar; zij zou in het vaderland mastboter[454] geweest zijn. Spek en vlees waren ook vaak, gelijk men tot een spreekwoord zegt, zo geel als dukaten goud. Honger en gewoonte alleen deden ons dat gebruiken. Gelukkig genoten wij de beide laatste artikelen zeldzaam, daar zij scheurbuik veroorzaakten, en hoewel de boter vaak zeer middelmatig was, was zij evenwel op andere tijden beter, en wij waren tevreden. In de winter hadden wij geen gebrek aan verversingen. Ik kon enigermate elke week op een haas rekening maken; rijpers of sneehoenders hadden wij in menigte en schelvis bijna dagelijks. In de zomer daarentegen moesten wij ons met jonge meeuwen vergenoegen, zo wij vers vlees wilden nuttigen; maar dan hadden wij, behalve schelvis, ook forellen en zalmforellen, de eerste uit het verse meerwater, en de laatste uit de monden van de beken en rivieren. Op zekere zomer trokken wij zelf enige mijlen ver van de kolonie op de zalmforellenvangst uit, en hielden ons tien of twaalf dagen daarbij op. De winter tevoren had mijn vrouw twee visnetten vervaardigd. Ik en een Groenlander zetten de netten uit en hadden het opzicht daarover, terwijl mijn vrouw met twee dienstmaagden inzoutte en rookte. Enige vissen waren wel klein; maar

[453] Iets daarvan moest namelijk in plaats van geld dienen, tot doel schelvis, wild gevogelte ed. daarvoor in te kopen.
[454] Boter die bedorven is, en die men op de schepen gebruikt om de masten daarmee in te smeren. De Hoogd. Vertaler.

wij vingen er ook van 8, 9 ja zelfs van 10 ponden, en in zulk een menigte, dat wij er genoeg voor onze vrienden in de nabuurschap, die zelf geen deel aan de vangst konden nemen, ja ook enigen voor onze vrienden in het vaderland overig hadden.

4. De aankomst van de schepen uit het vaderland veroorzaakte ons grote blijdschap. Wij ontvingen dan tijding van onze bloedverwanten en vrienden, de nieuwspapieren voor een geheel jaar, boeken en wat dies meer zij; maar ook onze behoeften werden bevredigd, en onze tijd van vasten hield op. Ondertussen werd deze blijdschap door brandewijn en dronkenschap verminderd en vaak verbitterd. De matrozen hadden deze drank lang ontbeerd, konden daarom deze des te minder verdragen en dronken evenwel des te meer. Ja zelfs enige Groenlanders zag ik in deze dagen beschonken, en heeft een Groenlander slechts eens of tweemaal een duchtige roes weg, dan is dit genoeg om zijn gezondheid voor altijd te ondermijnen. Ongeregeldheden waren ook onder de gevolgen daarvan. Zo zouden eens twee matrozen in hun dronkenschap een van de zonen van de catechiseermeester gedood hebben, indien niet de moed van mijn vrouw hem nog bijtijds gered had. In de keuken zijnde, hoorde zij enig geraas in de kamer van de huisknecht, en vroeg een Groenlander, die juist tegenwoordig was, naar de oorzaak daarvan; deze verhaalde dat zij op het jonge mens boos waren en hem ongetwijfeld om het leven zouden brengen. Zonder de assistent van Christianshaab en mij hiervan te verwittigen (dit zou vertraging teweeg gebracht hebben, hoewel wij in de nabijheid waren) zei zij tegen de Groenlander: “Help mij de deur open stoten!” Dit geschiedt, zij dringt binnen, stoot de dronken kerel terug, richt het bijna verworgde mens op en maakt zijn halsdoek los, waardoor zijn ademhaling weer vrij, en hij gered wordt. Nu eerst merkte zij, dat zij aan de ene arm gekwetst was en bloedde (een derde die dronken was, had haar van binnen de ingang zoeken te beletten), bond een doek om de arm en kwam naderhand bij ons binnen, maar sprak van het voorgevallene geen enkel woord. Eerst enige dagen daarna, toen de ergste van die matrozen in de dienst ongehoorzaam was en deswege tot de terugreis naar het vaderland met de schepen veroordeeld werd, verhaalde zij ons deze gebeurtenis. Zodanige en dergelijke voorvallen verminderden natuurlijk ons genoegen; maar wij zagen de schepen evenwel niet met onverschilligheid afzeilen. Eenzaam, als verlaten, stonden wij daar. Een geheel jaar lag tussen ons en het vaderland; wij gingen de voor ons verborgene gebeurtenissen van een geheel jaar als tegemoet. Evenwel waren deze onwillekeurige aandoeningen slechts gewaarwordingen van een ogenblik. Meer aanhoudend gevoelden wij ieder jaar de voortgang van de zon, omstreeks de 26^{e} november. Enige dagen tevoren besteeg ik ‘s middags de rotsen, om de zon nog eenmaal te aanschouwen, en toen zij de 26ste nog ternauwernood haar mat, maar zacht oog liet zien, eer zij weer, en voor een lange tijd verdween, nam ik droefgeestig van haar afscheid. De naast daarop volgende dagen waren nog verdraaglijk, maar in december vond de schemering reeds op de volle middag plaats. Nauwelijks kon ik op dat uur aan het venster in een boek lezen. Hieruit volgde dat de lichten nooit uitgeblust werden. De beek bruiste, de stormende zee klotste tegen de rotsen, waarop mijn woning stond en wierp vaak haar schuim tegen ons venster aan; de honden huilden[455]; vaak was ik ook onpasselijk. Kortom, alles verenigde zich om deze weken onaangenaam te maken. Evenwel bevond ik dat de arbeid een zeker middel tegen de tijdverveling is; en hoe zwak ik was, had ik evenwel iedere dag en avond arbeid genoeg. Als ik te kersttijd over land naar Christianshaab reisde, hielpen ons alleen de maan, wanneer de lucht helder was, en het vrolijke noorderlicht, dat vaak dicht voorbij ons gezicht heen scheen te zweven, enigermate. De lezer kan hieruit besluiten, met welk een innige vreugde wij de zon zagen terugkeren. Op 12 januari kon men bij helder weer, haar schijnsel tegen de hoge rotsen

[455] De Groenlandse honden blaffen niet luidt, maar slaan slechts soms kort aan, daarentegen huilen zij dagelijks op bepaalde tijden. Zij verzamelen zich dan bij hopen en steken de snuit in de hoogte. In het begin is dit gehuil afschuwelijk en doofmakend; maar men gewent er zich langzamerhand aan en vindt het eindelijk zeer kortstondig. Het duurt ongeveer een kwartier, waarop het gezelschap uit elkaar gaat.

zien, en de 13e of 14e zag ik haar heerlijk, als nieuw geschapen, maar slechts voor enige ogenblikken. Nu kwam het ons voor, alsof wij al de moeilijkheden van het jaar overwonnen, alsof wij gezondheid en leven opnieuw terug gekregen hadden. Het denkvermogen helderde zich op, de hoop ging het voorjaar, de zomer, de schepen, louter vrolijke uitzichten tegemoet; zelfs de ademhaling was ruimer. Hier schatten wij de dagelijkse tegenwoordigheid van de zon te weinig, daar wij het gemis daarvan niet kennen. Wanneer men zich in december over de korte dagen beklaagt, denk ik aan Groenlands donkere dagen, en dank God voor het decemberlicht. Maar, volgens de wijze inrichting van de Schepper, moesten wij vergoeding voor het lange gemis van de zon hebben, en wij kregen dit ook. Van 24 mei ging zij ‘s nachts niet meer onder, steeg tot aan de zonnekeer hoe langer hoe hoger, daalde vervolgens elke nacht een weinig, en verloor zich, omstreeks van de 20e juli af, weer ‘s nachts onder de gezichtseinder. Dit verlies was in het begin onmerkbaar; de weer plaats vindende nachtvorst herinnerde het ons. Nauwelijks zou men het geloven, dat water, dat de 24e juli, die een zeer warme dag was, in de namiddag om 5 uur gekookt werd, op die zelfde dag te 11 uur ‘s avonds met ijs bedekt was; en evenwel was dit het geval. Ik was getuige, zowel van het koken van het water, als van het ijs. Zowel de Groenlanders, als de Europeanen, reizen gewoonlijk ‘s nachts, gedurende de zon aan de hemel staat; want dan is de hemel helder, de lucht gewoonlijk stil, en de verkoeling aangenaam. De dagen daarentegen zijn nevelachtig, de hitte sterk, en de bloeddorstige muggen een wezenlijke plaag. Omstreeks de tijd van de zonnekeer dacht ik dat de zon te middernacht, zowel ten aanzien van de hoogte aan de hemel, als met betrekking tot de warmte, te zijn, zoals wij ze hier te lande in december op de middag zien. Het was een schoon gezicht, haar van het westen naar het noorden, van daar naar het oosten te zien wandelen, en vooral hoe zij zich in het oosten met majesteit en pracht verhief. De dagelijkse afwisseling van hitte en kou, of althans koelte na zonsondergang in de zomer, verdiende meer voorzichtigheid ten aanzien van de kleding, dan wij daar ongeveer in acht namen. Ondertussen schenen toch weinigen door deze onverschilligheid te lijden.

5. Een hevige storm uit het zuidoosten spoorde een Groenlander aan om tot mij te komen. “Het is vreselijk weer”, zei hij. – “Ja!” antwoordde ik; “het is goed dat alle kajakken thuis gekomen zijn”. – “In deze nacht”, dus vervolgde hij, “droomde ik dat weer en zee zo onrustig zouden worden; het was een zonderlinge droom.” – “Hoezo?” vroeg ik. “Het scheen mij toe”, was zijn antwoord, “alsof het hevig uit het zuidoosten waaide, de zee bruiste sterk, de hemel was in beweging, de aarde beefde. Daarop opende zich de hemel, en ik zag onze Verlosser. Hij was buitengewoon heerlijk om te aanschouwen, Zijn ogen schenen als de zon; maar voor het overige zag ik geen lichaam. Toen Hij in de lucht verscheen, hoorde ik een sterk geluid, en de aarde werd verbrijzeld en zonk in de afgrond neder. Nu beefde ik. Hierop scheen het mij toe, alsof alle mensen voor Hem werden gebracht. Zij waren een zeer groot aantal, en ik hoorde Hem tot de gelovigen zeggen: “Vreest niet! Ik kom om te verlossen!” Toen ontwaakte ik, vol verwondering en schrik over hetgeen dat ik gezien en gehoord had, wekte de anderen in huis op en verhaalde hun mijn droom. Daar het nu heden zo vreselijk stormt, zo zijn velen van hen, in het bijzonder mijn vrouwtje, zeer bang. Zeg mij, meent gij, dat de wereld nu vergaan zal?” Hij verwachte mijn antwoord, om, zoals hij zei, zijn huisgenoten met mijn woorden gerust te kunnen stellen, en ontving dat.

6. Ik was in 14 dagen aangesteld en bevestigd bisschop, en hiermee ging het op de volgende wijze toe. Een kandidaat[456] die zich en zijn familie daarmee onderhield, dat hij in een stad in Fuhnen bijzonder onderwijs gaf, kreeg H. Egede’s berichten aangaande Groenland te lezen. Hij had ze nauwelijks gelezen, of Egede’s geest begon hem, als het ware, reeds te bezielen; hij

[456] Vermoedelijk gaat dit stukje over zendeling C. E. T. Alsbach die in 1770 in Groenland aankwam, KJB.

wilde ook in Groenland dienen en Egede's voetspoor volgen. Met dit doel schreef hij aan de jongere P. Egede om bij de zendelingen aangesteld te worden, maar kreeg tot antwoord dat er geen plaats voor een leerling (Seminarist) open was, en dat het voor hem, als zijnde een gehuwd man, met grote zwarigheden verbonden zou zijn, zich te Kopenhagen op te houden, gedurende hij zich, zoveel mogelijk, tot het ambt van een zendeling voorbereidde. Ontevreden met dit antwoord, reisde hij naar de hoofdstad en stelde zichzelf aan het zendingsgenootschap voor, dat hij geheel tot zijn voordeel innam. Het was hem onverschillig, zei hij, of hij als prediker, dan als catechiseermeester naar Groenland ging, indien hij slechts daar komen en iets uitrichten kon. Men zond hem met de bestemming van catechiseermeester te Christiaanshaab te zijn, tot mij, naardien men geloofde dat ik zijn verdiensten recht zou doen wedervaren, en beval hem voor het overige, mijn zorgvuldigheid en leiding aan, met bijvoeging dat hij uit eigen, bijzonder merkwaardige aandrift verzocht had, onder de Groenlandse zendelingen aangesteld te worden; op mijn getuigenis zou het, voor het overige, in het volgende jaar aankomen, of het genootschap hem aan Zijne Majesteit tot een zending kon voorslaan. Voor iemand, de taal volstrekt onkundig, zou zeker geen jaar toereikend zijn om zelf iets te leren en tegelijk proeven van zijn bekwaamheid, om anderen te onderrichten, af te leggen; ondertussen kon ik leergierigheid en opmerkzaamheid op mijn raad hem niet ontzeggen. De priesterrok was het kleinood. Na verloop van een jaar gaf ik hem een goede getuigenis; het genootschap verwachtte dit zo. Zeker schreef ik niets dan de waarheid, maar ook alles, wat ik als waarheid schrijven kon; en het gevolg daarvan was dat dit genootschap het daarop volgende jaar hem de aanstelling van Zijne Majesteit tot zendeling, en mij het bevel zond, om hem te onderzoeken, te bevestigen tot wettig aangesteld leraar in de kolonie Christiaanshaab aan te nemen en in dienst te stellen, ten einde mij, zoals het heette, in de veelvuldige beroepsreizen derwaarts enige verlichting te geven, welke reizen toch mijn voortdurende onpasselijkheid veroorzaakten. Hoe deelnemend dit ook scheen te zijn, was evenwel de ware oorzaak, dat er toen geen post als zendeling leeg was, en de man toch aangesteld worden en zelfstandig moest werken; want toen hij enige jaren naderhand naar Egedesminde verplaatst werd, moest ik mij weer de kolonie Christiaanshaab aannemen. Ik was pas ziek geweest, en weigerde daarom dit werk dat mij toch nu niet meer aanging op mij te nemen; maar men hield niet op, mij te overreden, en ik moest mij laten vinden. De toebereidselen zowel als de handeling zelf, werden geheel naar het gewone kerkgebruik en de overige inrichtingen hierover uitgevoerd. De inwoners van de kolonie, de scheepsmanschap, de Groenlanders, hadden nog nimmer de inwijding van een priester gezien. Zij behaagde hun buitengewoon, maar niets van alles stond hun zo zeer aan, als de Latijnse mis, waarvan zij geen woord verstonden. Ik had deze gebeden vertolkt, dat in dit geval wel het beste was; maar zowel de medebroeders, die ik verzocht had, om bij de inwijding tegenwoordig te zijn, als hij, die ingewijd moest worden, waren van gevoelen, dat ik tot deze vrijheid niet bevoegd was. Enige dagen na de inwijding deelde ik hem zijn aanstelling mee, stelde als deken hem de volgende zondag aan, en daalde nu weer tot datgene af, wat ik was, en mij nog met zekere zelfvoldoening herinneren mag, geweest te zijn[457]. Na een verblijf van enige jaren verliet onze man Groenland, werd wel ontvangen, verkreeg tot beloning een goede stadsparochie in Jutland, werd deken en stierf.

7. De Groenlandse kinderen zijn, bij hun geboorte, bijna even zo blank als de onze, maar zij brengen een blauwe vlek, ongeveer zo groot als onze voormalige Deense tien

[457] Kort na onze terugkomst uit Groenland waren wij bij een familiegezelschap genodigd, waarin ook één van de vrienden van mijn jeugd tegenwoordig was. Het gezelschap wilde iets van Groenland en onze lotgevallen aldaar weten, en wij verhaalden het een en ander. Midden onder het verhaal fluisterde mijn vriend (maar luid genoeg om gehoord te kunnen worden) mij met veel zelfgevoel in het oor: "Maar richtte gij ook iets uit in Groenland?" Ik kan mijn gevoel bij deze vraag niet beschrijven, slechts zoveel herinner ik mij, dat ik deze onbeantwoord liet.

schellingstukken[458] mee ter wereld, die in de huid boven of vlak op het kruis zit. Zodra zij wat groter worden, breidt deze vlek zich onmerkbaar over het gehele lichaam uit, en is wellicht de oorzaak van de enigszins donkere kleur daarvan. Ik had vaak gelegenheid om deze vlek te beschouwen, daar de Groenlandse vrouwen bij mijn aankomst haar pasgeboren kinderen, volgens oude gewoonte, naakt ter doop brachten. Hoewel men dagelijks naakte kinderen zag, zo stond mij evenwel deze naaktheid bij een kerkelijke verrichting zeer tegen. Mijn vrouw naaide daarom een behoorlijk dooppak dat zij naderhand ieder kind aantrok dat gedoopt zou worden. Bij zodanige gelegenheden wanneer zij een fraai geborduurd, voor haarzelf aangeschaft en genaaid altaarkleed van Nankisch goed over de tafel spreidde en lichten bij het avondmaal aanstak[459], dagelijks met de meid de banken, voor en na de schooltijd, in het vertrek en daaruit droeg, in mijn afwezigheid, of wanneer ik ziek was, die gewond waren verbond en kranken volgens mijn aanwijzing[460] geneesmiddelen gaf, of in de strengste winters spek en vlees aan behoeftige weduwen en kinderen uitdeelde noemde ik haar met een zeker heilig welbehagen[461] de dienares van de gemeente. De goede Phoebe Febe (Rom. 16:1 en 2.) verdiende deze naam wel niet veel meer, dan zij.

8. De groene eilanden (gronne Eil.), die ongeveer 8 mijlen van Claushavn liggen en die ik op mijn ambtsreizen naar het zuiden vaak bezocht, hebben enige gelijkheid met Denemarken. De rotsen zijn niet hoog, maar groen en grasrijk, evenals de dalen. Het oog staat graag stil op dit uitgebreide groene tapijt. De oever is vol zogenaamd zilverzand, waarvan wij ons telkens rijkelijk voorzagen. Het glinstert wel niet zo, als ons zilverzand, maar het bevat ijzerdeeltjes, en ik moest mij zeer bedriegen, indien deze bergen geen ijzer bevatten. Misschien verdienden zij nader onderzocht te worden; in het bijzonder nu, nu Noorwegen ons niet meer toebehoort.

9. Het eiland Disko heeft steenkolen, waarvan de gangen, zegt men, zich ver in de zee uitstrekken. Zij behoren niet tot de gewone soorten; maar zijn lichter, schilderachtiger, en geven wel niet zo sterke hitte als de Engelse, maar branden helder en laten de anders zo onaangename stank van de steenkolen niet na. Kort na mijn terugkomst zou men voorgeslagen hebben, deze mijn te onderzoeken en te openen, en daaruit ten minste de koloniën van de nodige behoeften te voorzien; maar ik weet niet of dit voorstel in werking is gekomen, en of de opbrengst de onkosten kon goed maken.

10. Op Disko groeit ook Angelica; maar ook slechts hier in de gehele bocht. De Groenlanders gebruiken bijzonder de stengels, en maken deze, gelijk boven gezegd is, in vers spek in, dat zij kauwen en daarover spuwen, terwijl wij, vooral wanneer wij kranken bezoeken, of bij andere gelegenheden, de gedroogde wortels gebruiken, om daarop te kauwen. De Groenlanders verhalen dat een groot tovenaar in zijn kajak in overoude tijden het eiland Disko uit het zuiden herwaarts boegseerde[462] en hier in de bocht legde, en zulks alleen vanwege dit gewas, dat de mensen hier ontbrak. Men wijst zelfs nog in een rots het gat aan, waarin hij zijn boegseerriem[463] vastmaakte. Merkwaardig is het dat de Groenlanders dit gewas, evenals de Noormannen, quane noemen; wellicht hebben zij die naam van de oude Noormannen ontleend.

[458] De vlek is dus ongeveer ¼ duim in middellijn. De Hoogd. Vertaler.
[459] Namelijk op zondag.
[460] Ik was toch de arts. Zij was met al haar goede wil ten hoogste handlangster.
[461] De lezer vergeve mij deze uitdrukking; ik weet mijn gevoel niet anders te noemen. Het zinnelijke welgevallen was en moest aan dit ondergeschikt blijven.
[462] Sleepte/ trok. KJB
[463] Trekriem. KJB

11. Ik verzamelde nu en dan planten, en had verschillende goede en welbewaarde planten uit deze landstreek; maar daar ik geen kenner was, en mijn verzameling geen geheel bevatte, zo liet ik deze aan mijn vriend en buur de deken Sverdrup over, die een fraaie plantenverzameling had, en hij vond onder de door mij verzamelde planten, hoewel zij zeer nabij aan de zijne gegroeid waren, evenwel allerlei verschillen. Mijn veeljarige vriend, de professor en ridder Fabricius heeft voor het overige in dit vak, gelijk ook in verschillende andere, die de natuurkundige geschiedenis van Groenland betreffen, aan het vaderland zeer veel wetenswaardige en voldoende bijzonderheden geleverd in zijn *Fauna Grönlandica*, die ook buitenslands bekend en algemeen geacht is.

12. Zijne koninklijke hoogheid, de erfprins Frederik had genadig bevolen dat de commandeur van een walvisvanger de kolonie Claushavn aandoen, mij en mijn familie meenemen en ons zodanig behandelen moest, als hij bij zijn terugkomst zou kunnen verantwoorden. Maar het bestuur had op diezelfde tijd zijn vertrek uit Groenland bepaald, dat volgens het plan dat men destijds wilde volbrengen, noodzakelijk was. De commandeur moest namelijk na zijn terugkomst, voor de aanvang van de winter, weer naar Groenland terugkeren, om aldaar te overwinteren en in het voorjaar daaraanvolgende des te vroeger op de vangst te kunnen uitgaan. Bij ongeluk lag het ijs dit jaar lang in de bocht; de tijd verliep, en hij moest naar huis zeilen zonder tot ons te kunnen komen. Ik was de winter tevoren zeer zwak geweest en de terugkeer naar het vaderland, die ik ook werkelijk wenste, was noodzakelijk voor mij; ik werd daarom voor enige ogenblikken zeer moedeloos toen ik vernam dat mijn hoop daartoe verijdeld was. Voor de eerste maal zag ik nu mijn vrouw zeer bedroefd en besluiteloos bij de gedachte aan de toekomst; maar hierbij was toch niets anders voor ons te doen, dan ons aan de wil der Voorzienigheid over te geven. Om haar echter in deze omstandigheid enigszins op te beuren, zei ik: “Wij zullen eens een reis naar Holsteinburg[464] doen; misschien treffen wij aldaar een schip aan, en dan reizen wij naar het vaderland terug; zo niet, dan vervrolijken wij evenwel onze geest bij onze vrienden, en verzamelen nieuwe krachten om de winter tegemoet te gaan.” Dit plan werd volbracht. Ik deelde de deken Sverdrup mijn besluit mee, dat hij goedkeurde, mij ook belovende, om in vereniging met mijn catechiseermeester, mijn zendelingswerk op zich te nemen, totdat mijn opvolger kwam[465]. Ook beloofde hij met zijn vrouw ons enige mijlen op de reis, die wij ten doel hadden, te zullen vergezellen. Diegene onder mijn Groenlanders, die nog op de plaats waren, verklaarden, toen zij mijn voornemen kwamen te horen, ronduit, dat zij mij niet kwijt wilden zijn. De dag van ons vertrek kwam aan. Ik denk nog aan het ogenblik toen ik, na het hartelijkste afscheid van hen genomen te hebben, in de boot steeg. Zij stonden daar, zelfs mijn oude trouwe medearbeider, de catechiseermeester, met ogen vol tranen, en als verlatenen. Niet zonder enig heimelijk zelfverwijt zag ik hen aan; maar de noodzakelijkheid was daar. Ik bad Gods zegen over alle tegenwoordigen en afwezenden af, en liet van land steken; maar ik was niet wel te moede. Wij bereikten Egedesminde; verder kon mijn brave vriend mij niet vergezellen; maar hij wilde volstrekt niet gedogen dat ik, zoals mijn voornemen was, zonder ander geleide verder reisde[466]. Zijn zorgvuldigheid verschafte ons een familie, die een gedeelte van onze weg, tot aan de heilbotplaatsen (Helleflijnder - Pladsene), wilde reizen; en dit geleide werd, naast God, onze redding. Onze laatste afscheidneming was roerend en hartelijk. Wij gevoelden beide, dat wij elkaar zouden missen[467]. Mijn vrouwenboot was wel, ingeval er zich

[464] Holsteinborg licht ongeveer 56 mijlen van Claushavn. Wij hadden aldaar mijn oom, kapitein Egede, zijn vrouw en zijn zoon, die koopman was, en nog een geliefde zuster en een zwager, pastoor Holm, nu prediker op Moen.
[465] Hans Egede Saabye trok in 1778 weer naar Denemarken terug; in 1779 kwam zijn opvolger Hans Bucho in Groenland. KJB.
[466] Hij was deze weg eenmaal gereisd, én wist beter dan ik, wat mij wellicht ontmoeten kon.
[467] Deken Jurgen Svendrup die een gezond verstand, vele en grondige kennis alsook een edel warm en trouw hart bezat, was reeds zes jaren voor mij in Groenland, en bleef aldaar nog enige jaren na mij. Ik heb aan hem en aan zijn opofferende vriendschap zeer veel te danken. Bijzonderlijk leerde ik van hem, en terwijl ik op zijn

gelegenheid opdeed, om naar het vaderland te reizen, zwaar beladen met onze noodzakelijkste goederen; maar het zachte weer gaf ons evenwel moed om over een bocht, van ongeveer een mijl breedte, te zetten, zonder ons dicht aan land te houden. Dit was op zichzelf juist geen waagstuk, indien er anders niets in de weg was gekomen; maar wij stootten, bij het inzeilen in de bocht, hoewel zeer zacht, op een soort van blinde klip. De stoot had een gat in de bodem van mijn boot gemaakt, waardoor het water inliep en deze steeds zwaarder maakte. Vanuit de andere vrouwenboot die enigszins vooruit was, riep men ons, toen wij genoegzaam midden in de bocht waren toe: "Gij zinkt!" Zij keerden terug, legden zich aan onze zijde, en zeiden: "kom hier bij ons priester! met uw vrouwtje en uw zoon; anders is het met u gedaan." – "Zullen wij dan gered worden?" antwoordde ik, "en al deze mensen die zich om mijn wil in hetzelfde gevaar bevinden omkomen? ,,Zo duur wil ik ons leven niet kopen; maar ijlings al mijn goederen overboord doen werpen, om de boot te verlichten." – "Neen! neen!" riepen zij, "komt! wij kunnen er zoveel van in onze boot nemen, dat zij scheppen kunnen; als wij haar dan ook op het sleeptouw nemen, zo is er geen gevaar; want zinkt de boot dan eindelijk ook dicht aan land, zo redden wij de mensen." Gedurende dit gesprek was er reeds een gedeelte van mijn goederen in hun boot overgebracht, en wij scheepten ons te gelijkertijd in. De stuurman hoosde mijn boot uit, de vrouwen roeiden, de anderen boegseerden, en zo bereikten wij het land tot op een kabeltouw lengte; maar nu zonk mijn boot. De manschap kwam er zonder letsel af; maar de goederen die in de boot gebleven waren, waren zodanig doordrongen van het water, dat wij ons een gehele dag moesten ophouden, om alles, zelfs de boeken, op de rotsen te drogen. Zodra dit, naar de omstandigheden zulks toeliet, geschied was, en onze boot weer in een behoorlijke staat was gebracht, staken wij opnieuw van land en bereikten eindelijk Holsteinborg, alwaar wij met hartelijke blijdschap ontvangen werden, en gedurende enige weken genoten wij hier, in de kring van bloedverwanten en vrienden, veel goeds en menige verkwikking voor ziel en lichaam.

Er was een kleine vissershoeker in de haven geweest die voor zijn afreis weer verwacht werd; hij kwam en de schipper was bereidwillig om ons mee te nemen. Op 22 augustus namen wij het tederste afscheid van onze vrienden en gingen aan boord. De wind was goed, de ankers werden gelicht, en wij waren spoedig in de open zee. Gedurende het grootste gedeelte van de reis was de wind goed; maar vaak vrij hard. Behalve dat mijn vrouw onophoudelijk ziek was, en ik op zekere dag, terwijl ik mij op een plaats waagde, alwaar ik niets te doen had, op het punt stond van, bij een sterke zeegang, over boord gespoeld te worden, ontmoette ons niets merkwaardigs, eer wij Hitland[468] bereikten. Gedurende verschillende dagen hadden wij de zon niet op de middag gezien, en wisten daarom niet zeker, waar wij ons bevonden. De schipper, de stuurman en twee of drie matrozen die de stuurmankunst verstonden, maakten desniettegenstaande hun bestek, en het bleek naderhand, dat het vrij juist was. Op 20 september zei de schipper tegen mij: "Volgens ons bestek moeten wij heden Hitland in het gezicht krijgen." Omstreeks de middag zagen wij ook werkelijk land; maar in de nevel deed het zich als een klein eiland in de wolken voor ons oog op. De schipper zei dadelijk dat het Hitland was; maar de anderen twijfelden en zagen het eer voor de orkadise eilanden aan. De meeste stemmen moesten nu gevolgd en de koers daarnaar veranderd worden; maar de schipper stelde ook een matroos in de mars en een anderen op het voorste gedeelte van het schip, om nauwkeurig acht te geven en te waarschuwen. Omstreeks 4 uur na de middag, juist toen de schipper met zijn kaart voor zich in de kajuit zat, riepen de beide matrozen: "wij zijn dicht bij land!" Als een bliksemstraal was de schipper op het dek, en ik volgde hem om onze toestand te vernemen. Hitland lag voor ons; maar het was de oostelijke zijde, en deze is een loodrechte rotswand, waarvan wij nauwelijks twee kabeltouwlengten verwijderd en daarbij met een menigte klippen omringd waren. Op dit ogenblik beval de schipper te wenden, en het zwaar beladen schip gehoorzaamde tot onze

ambtsverrichting lette, wat het te zeggen was, prediker in Groenland te zijn. In Noorwegen stichtte hij veel nut en verbreidde er geluk, evenals in Groenland. Terug geroepen, smaakt hij nu het zalige loon van zijn trouw.

[468] Een verouderde naam voor Shetland, de Shetlandeilanden. KJB.

verwondering. Wij draaiden tussen de klippen door en kwamen God dank! gelukkig weer in de open zee. Tien minuten later was onze redding onmogelijk geweest. Het bestek van de schipper was daarom het juiste; niet altijd kan men zich op de deugdelijkheid van de meeste stemmen verlaten. De volgende morgen namen wij de koers dien hij daags tevoren wilde nemen, namelijk westwaarts om Hitland, kwamen naderhand met een afwisselende wind door de Noordzee voorbij Skagen[469], wierpen ons anker bij Gilleleje[470] en de volgende dag bij Hornbek[471], alwaar wij, daar de wind bij voortduring ongunstig bleef, ons aan land lieten zetten. Op de avond van dezelfde dag (3 oktober) kwamen wij van Elseneur te Kopenhagen, alwaar ik door de meeste van mijn gebieders vrij koel ontvangen werd.

EINDE VAN DAGBOEK VAN H. E. SAABIJE, GEHOUDEN IN GROELAND 1770-1778.

[469] Een kleine stad aan de noordelijken hoek van Jutland
[470] Vissersdorpen aan de noordelijke kust van Zeeland, het laatste ongeveer 1 ½ mijl van Elsenuer.
[471] Vissersdorpen aan de noordelijke kust van Zeeland, het laatste ongeveer 1 ½ mijl van Elsenuer.

Deel 5. Vandaag de dag.

5.1. Een aantal wetenswaardigheden over Groenland.

De Inuit, de inwoners van Groenland, noemen hun land *Kallaallit* Nanuut, dat betekend 'Witte aarde'. De naam Groenland is ontstaan doordat de IJslanders en de inwoners uit Noorwegen meer dan 500 jaar geleden daar kwamen en het land groener vonden dan IJsland. Groenland bestaat zoals de meeste gebieden uit 4 delen, noord, oost, zuid en west. De oostzijde is tot vandaag de dag bijna onbewoond, dit was vroeger ook al zo, door de grote hoeveelheid ijs en de kou is het daar niet makkelijk om een nederzetting ofwel woonplaats te stichten. Bijna het grootste deel van de noord en oostzijde van Groenland behoren vandaag de dag tot het Nationaal park en bestaat bijna geheel uit landijs. De noord en noordwestkant van Groenland bestaat geheel uit ijs en is ook niet of nauwelijks toegankelijk voor mensen. Het land zelf bestaat voor ongeveer 83% uit ijs.
Groenland heeft 125 nederzettingen waarvan 69 met minder dan 100 inwoners.
De westkant die voor een deel boven de poolcirkel en een deel beneden de poolcirkel zich bevind, is (verspreid) het meest bewoond. Ook aan de zuidkant zijn verschillende woonplaatsen. De zuidelijkste plaats is Cape Farewell, ofwel Kaap Vaarwel. De kust van Groenland bestaat voornamelijk uit fjorden.
Groenland, 's werelds grootste eiland, is 52 maal groter dan Nederland, maar heel dunbevolkt. Rond 1730 woonden er ca. 10.000 mensen. Nu wonen er ca. 57.000 mensen. De meeste inwoners zijn op papier christelijk (ca. 65% behoren tot de Evangelisch-Lutherse kerk. 30% behoort tot andere christelijke kerken, voornamelijk de INO). In vrijwel elk dorp staat een kerk en 's zondags zitten die, als er niet toevallig walvissen gesignaleerd zijn, goed vol[472]. Maar ik heb sterk het idee dat dat de afgelopen jaren sterk aan het afnemen is en al waren de kerken zo'n 20 jaar geleden redelijk vol, vandaag de dag zijn die bedroevend leeg. Ongeveer 98% van de mensen zegt te geloven in God. Hierover verderop meer.
Dat het in vroeger tijd, en ook nu nog, bewoond is, is eigenlijk wel heel bijzonder. Het land gaf in vroeger tijden geen grondstoffen. Slechts met grote moeite overleefde men vaak de winter, die streng, koud en donker was. Het land had geen bomen, dus ook geen hout, in de korte zomer kon man met moeite wat eten verbouwen. Zoveel moeite, zo'n klimaat en dan toch daar wonen….
De oorspronkelijke inwoners, de Inuit (ook Eskimo's genoemd, hoewel die benaming door sommige Inuit als beledigend wordt ervaren), zijn vanouds nomaden. Samen met de Groenlanders, een vermenging van Denen en Inuit, vormen zij 88% van de bevolking. De overige 12% van de inwoners zijn van Europese komaf, van wie het grootste deel Deens is. Verreweg de meeste inwoners leven in het zuidwesten. Ongeveer 90% van de inwoners spreekt Groenlands, ongeveer 10% Deens. Samen zijn dit de 2 officiële talen van Groenland.
Groenland is niet voor de volle 100% een onafhankelijk land. Administratief behoort het nog aan Denemarken. Het land heeft wel een eigen parlement en een eigen grondwet.
Groenland heeft voor een groot deel een poolklimaat en in de winter kan het er wel tot -50 graden worden. Omdat een groot deel van het land rond en boven de poolcirkel ligt is het er in de winter 2-3 maanden min of meer donker en gaat in de zomer de zon niet of nauwelijks onder.
De meeste mensen wonen in zogenaamde steden, plaatsen van circa 500 tot 5000 inwoners met de uitschieter Nuuk als hoofdstad. De status 'stad' werd gegeven aan elke gemeentehoofdplaats. Verder zijn er nog een honderdtal dorpen met inwoneraantallen variërend van 5 tot 450 inwoners.

[472] Renno Hokwerda, "Toendragroen Groenland", blz. 15. Waar hij dit gegeven van 'goed vol' op baseert vraag ik mij af. Er zijn veel meer bronnen die melden dat de kerken juist leeg zijn en dat in de afgelopen decennia de kerkgang met hoog tempo afneemt.

In tegenstelling tot bijna alle landen in de wereld heeft Groenland bijna geen wegen. Grotere steden hebben wel straten maar kleine dorpjes meestal niet of maar 1. Wie van de ene dorp of stad naar de nadere wil reist meestal per boot of per helikopter. De meer verder weg gelegen grotere plaatsen zijn met elkaar verbonden door middel van vliegverkeer; vliegtuigen die of dagelijks of soms maar een enkele keer per week vliegen. In sommige gebieden is het ook mogelijk dat men zich met een sneeuwscooter verplaatst of met hondensleeën.
In het zuiden van het land is veeteelt op kleine schaal mogelijk en zijn er ook verschillende boerenbedrijfjes. Ook akkerbouw vind er plaats, maar het belangrijkste is wel de visvangst. Veel vis wordt er jaarlijks gevangen en ook zeehonden en nadere dieren die daar leven worden wel gegeten.
Een van de meest besproken onderwerpen vandaag de dag is wel klimaatverandering. Ook op Groenland is dit merkbaar. Zo'n 9% van alle bevroren zoetwater bevind zich op Groenland. De Groenlandse ijskap is 1,7 miljoen km2 in oppervlakte en heeft een inhoud van circa 3 miljoen km³. Als dat ijs allemaal smelt zal de zeespiegel zo'n 6 á 7 meter stijgen, volgens wetenschappers dan….

5.2. Het jaar 1953.
De schrijver en journalist Anthony van Kampen (1911-1991) heeft in 1953 een reis door Groenland gemaakt. Zijn reisverslag heeft hij uitgebreid opgeschreven en is in datzelfde jaar verschenen.[473]
Samen met zijn vriend Siebe van der Zee heeft hij een aantal maanden door Groenland gereisd en heeft verschillende gebieden bezocht.
Na hun aankomst in Nuuk, was een van de dingen die ze die eerste zondag in Groenland deden, het bezoeken van een kerkdienst. Van Kampen beschrijft dit best uitgebreid.
"Maar er kwam een dag, dat een kleine klok in een kleine toren begon te klepelen. Het was de klok van het houten kerkje van Godthaab. In Europa zou men zo'n kerk een schuur noemen. Wel… het was misschien ook alleen maar een schuur, maar in die schuur werd verteld uit het Oude Boek en in die schuur bracht een bejaarde Groenlander de oudste en beste Boodschap aller tijden: het Evangelie."[474]
Over de kerkdienst zelf merkt hij een aantal dingen op: Er brandden 9 lange kaarsen met achter die kaarsen een klein altaar. Bij dat altaar stond de predikant in een zwarte toga. Ook was er een orgel in de kerk met daarachter een jonge Groenlander in een zwarte anorak (waterdichte jas). Er waren zo'n veertig mensen in de kerk. De zang was langzaam en slepend. Na het zingen sprak de prediker een lang gebed uit. Daarna sprak hij een soort preek uit.
Van de inhoud van wat gesproken kon Anthony helaas niets verstaan. Daarover heeft hij dan ook niets opgeschreven. 40 kerkgangers op 1600 inwoners….. en dat is na 70 jaar nog niet veranderd. Volgens mij is er van de periode na de Tweede Wereldoorlog niet zoveel veranderd kerkelijk in Groenland. De overeenkomst met Denemarken is groot. Beide landen tonen groot verval.

Maar Van Kampen beschrijft niet alleen een kerkdienst in Nuuk die hij bijwoont; hij ontmoet ook mensen. En een van deze mensen, zuster Bentzen, kan ik net als hij, niet negeren.
Van Kampen en Van der Zee moesten dagenlang wachten op de boot 'Tikerak' die hen naar het zuiden van het land zou brengen. In die dagen ontmoeten ze een zuster. Of de zuster kerkelijk was, meldt Van Kampen niet, maar omdat haar leven wel een voorbeeld behoort te zijn voor velen, laat ik het hier samengevat volgen. Buiten het verslag van Van Kampen heb ik

[473] "Groenland Continent der eenzamen". Het is een boeiend en leerzaam boek wat inzicht geeft in Groenland van de jaren 50.
[474] A. Van Kampen. "Groenland, Continent der eenzamen" blz. 34.

helaas verder op internet of in boeken niets over haar kunnen vinden. Haar wens om niet bekend te worden is dus best goed gehonoreerd.
Zuster Bentzen is rond 1904 geboren (vermoedelijk in Denemarken of Noorwegen). Bentzen was 20 jaar toen ze het besluit nam om voor de kinderen van Groenland te gaan werken. Ze had de leiding over het Rode Kruis ziekenhuis van Godthaab. Dit is niet het ziekenhuis wat vandaag de dag in Nuuk staat, die in wel in 1953 opgericht, maar dit ziekenhuis is een voorloper daarvan. Het gebouw van het Rode Kruis was niet groot, het was niet alleen een ziekenhuis voor zieken, maar het was veel meer dan een ziekenhuis. In dit huis was een huis voor kinderen. In dit huis zorgde zuster Bentzen voor 30 kleine kinderen.
Voor deze 30 kinderen die verstoten waren, geen ouders meer hadden, wezen waren, soms ziek of TBC hadden, zorgde de zuster dagelijks en zij zag ze als haar eigen kinderen. Van Kampen schrijft: "Zuster Bentzen liet ons de zaaltjes zien waar de kinderen onderwijs kregen, waar ze speelden en waar ze sliepen. Ze toonde ze met de trots van een moeder van een groot gezin. Ze liet ons de kleding zien die het Deense Rode Kruis beschikbaar stelde en heel die middag kwam er niet *een* klacht uit de mond van die moeder van dat hospitaal."[475]
Zuster Bentzen had niet de dertig jaren dat ze in Groenland was alleen in Godthaab gewerkt. Ze had wel in 10 andere nederzettingen ook gewerkt, daar had ze "kinderen verzameld, kinderen opgezocht, die ouderloos waren, die verloren dreigden te gaan: zieke kinderen, kinderen die van niemand waren. Voor hen was ze naar Groenland gekomen en voor hen had ze de wereld, die andere wereld vol comfort en vol goede dingen, vaarwel gezegd. Voor hen deed ze wat de ouders weigerden te doen."[476]
Ze had in die jaren vele plaatsen doorreisd tussen Kaap Vaarwel helemaal in het zuiden en Thule, een van de allernoordelijkste nederzettingen op aarde en de noordelijkste van Groenland. Ze heeft verschillende jaren in Thule onder de Eskimo's gewerkt; want ook daar waren kinderen die hulp nodig hadden. "Ze bezocht de zieke kinderen op dagenlange tochten met de slee, voortgetrokken door een team van twaalf honden. Ze reed over de eindeloze, wit besneeuwde toendra's van het Noorden, in temperaturen van 40 graden onder het vriespunt."[477] Een paar keer was ze bijna bevroren, maar iedere keer werd ze bewaard.
Later kwam Van Kampen erachter dat deze vrouw heel bekend was op Groenland, maar buiten Groenland kende niemand haar. Voor lof en waardering had ze geen belangstelling, het enige waar haar hele hart naar uit ging waren de kinderen, de verwaarloosde, arme, kinderloze, zieke kinderen die hulp nodig hadden. En al moest ze daar hele reizen voor maken over water of met een hondenslee over land, ze had er alles voor over.
Maar wat binnenin het hart van deze vrouw omging, wat haar diepste drijfveer was blijft verborgen. Was het liefde tot God? Wij weten het niet. Gaf zij de kinderen ook christelijke onderwijs? Van Kampen schrijft daar niets over. Wel merkt hij op hoe wonderlijk deze zuster altijd werd bewaard. "Altijd ontkwam ze op de tochten, die haar over de bevroren fjorden brachten. Ik denk, nee, ik weet wel zeker, dat er een machtige beschermengel waakt over zuster Bentzen. Niet alleen om haar, maar ter wille van de kinderen van Groenland, die hun eigen moeder verloren en zuster Bentzen vonden."[478]

In 1953 was er in Godthaab niet alleen een kerk, een zuster Bentzen en een Rode Kruis ziekenhuis. Nee er waren ook andere dingen. Er was ook de zonde, de zonden die al 6000 jaar op deze aarde zijn, waren ook toen niet uitgebannen. Hoe de zendelingen het ook geprobeerd hebben, en al was dan rond 1900/ 1920 het hele land christelijk, toch, was daar in 1953 ook een gebouw in Nuuk, een lang gebouw, en daar in dat gebouw, dat heel druk bezocht werd, keken

[475] A. Van Kampen. "Groenland, Continent der eenzamen" blz. 36-37.
[476] A. Van Kampen. "Groenland, Continent der eenzamen" blz. 37.
[477] A. Van Kampen. "Groenland, Continent der eenzamen" blz. 37.
[478] A. Van Kampen. "Groenland, Continent der eenzamen" blz. 39.

de mensen film. Van de kerk lees ik niet dat die tot de laatste plaats bezet was, maar van deze schuur lees ik dat wel. Ze was tot de laatste plaats bezet.[479]

In Jakobshavn, een plaats die vandaag de dag Ilulissat heet is de op twee na grootste stad van Groenland met zo'n 4500 inwoners, werd rond 1781 een houten kerk gebouwd. Een tijdlang is dit de grootste kerk van Groenland geweest.
Van Kampen schrijft in zijn reisverslag dat iedere zondag een Groenlandse predikant de eredienst leidde.

In Ivittuut ligt/ lag in het zuiden van Groenland. Het werd in 1951 gesticht als mijnstadje. Vanaf 1857 werd er door de Denen Cryoliet, een mineraal dat wordt gebruikt bij het maken van aluminium, gewonnen. In 1987 werd de mijn gesloten en vandaag de dag is het verlaten. Dit is een tijdje een van de kleinste of misschien wel dé kleinste nederzetting geweest in Groenland. Ook in dit kleine plaatsje heeft een kerk gestaan. De kerk was kant en klaar uit Denemarken naar Groenland vervoerd. In de tijd dat Van Kampen in Groenland was, was de kerk er nog wel, maar werd gebruikt als brandweerhuis. Hoe het vandaag de dag met het gebouw gesteld is en of het er nog staat, heb ik niet kunnen vinden.

Van Kampen sprak ook veel Groenlanders en o.a. dit gesprek geeft hij weer:
"Eenmaal vroeg ik een Groenlander op Jakobshavn of hij in God geloofde. 'Ja, ik geloof in God', zei hij. 'Hoe lang al?' 'Zo lang ik leef… mijn vader en mijn moeder hebben me ervan verteld. En de dominees. Het is goed aan God te geloven.'
Toen vroeg ik: 'Maar er zijn toch nog Groenlanders, die denken dat er duivels en geesten bestaan?'
'O ja', zei hij, 'die zijn er'."
Waarna er een uitgebreid verhaal komt van iemand die een keer een duivel had ontmoet.
Nu is het inderdaad zo dat er duivels en geesten bestaan. Maar de vraag is hoe ga je ermee om. Dat ze bestaan kunnen we niet ontkennen. Maar Zijn we er met ons gehele hart een vijand van of is er een vriendschap? Geloven dat er duivels en geesten zijn is één. Maar er op een verkeerde manier waarde aan hechten een stap tever. En dat gebeurde in die tijd. Al was het heidendom dan officieel verdwenen. De angst voor geesten en duivels was er nog steeds.
De Groenlander vertelt:
"'Die duivels zijn er'
'Hoe weet je dat?'
'Omdat ik ze zelf heb gezien.'
'Waar kun je duivels zien?'
'Iedere nacht komen ze vanaf de bergen… je kunt ze heel duidelijk zien… ik zag ze een paar dagen geleden nog.'"
Terecht merkt Van Kampen op: "Een wonderlijk geloof! Geloof in God en tegelijk in duivels die 's-nachts vanuit de bergen komen."[480]

Toen Van Kampen en Van der Zee van Jakobshavn naar Uummannaq reisden, ontmoetten zij een dominee. Het was een man van rond de 26 jaar en ging samen met zijn vrouw en kind van één of twee maanden met de boot van het zuiden naar het noorden. Ze hadden Denemarken verlaten en na een tijd in het zuiden te zijn geweest. Had de dominee een 'plaatsing' voor vijf jaar in Uummannaq aangenomen. Het was een dominee, laat ik het maar eerlijk zeggen waar ik respect voor heb. Land verlaten, ouderlijk huis verlaten, warmte verlaten…. En nu, op weg naar het noorden. In het zuiden van Groenland had hij ook een gemeente kunnen krijgen. "Maar in

[479] A. Van Kampen. "Groenland, Continent der eenzamen" blz. 46.
[480] A. Van Kampen. "Groenland, Continent der eenzamen" blz. 156.

het Noorden zou hem nog meer en belangrijker werk wachten. Daar was dat werk ook noodzakelijker, omdat daar nog meer eenzaamheid heerste. Dáár wachtte hem een grote en grootste taak."[481] En deze predikant had een hart vol liefde tot mensen om hen de blijde boodschap te verkondingen. Ook wilde hij deze mensen in de eenzaamheid opzoeken, troost en liefde geven en bovenal wijzen op de God van hemel en aarde.
In die tijd was Uummannaq (ligt bijna 600 km. ten noorden van de Poolcirkel), en eigenlijk heel het noordelijke gedeelte van Groenland, heel eenzaam. Slechts 1 of 2 keer per jaar kwam er een schip met post, levensmiddelen en goederen. Zo'n 9 maanden per jaar was scheepvaart niet mogelijk omdat de zee dichtgevroren was en vliegverkeer was er nog bijna niet, dan alleen als het echt noodzakelijk was, zoals bij ziekenvervoer of bijzondere gelegenheden.
En daar in die plek moest de dominee gaan zaaien, daar ging hij arbeiden onder de mensen, niet omdat het moest, niet omdat hij er zo goed aan verdiende, maar omdat zijn hart naar die mensen uitging en hij bewogen was met hun zielen.
In 1835 werd een kerk van 75 m² gebouwd ter vervanging van de 60 jaar oude schoolkapel.
In 1935 werd er een granieten kerk gebouwd door een Deense architect. Ik vermoed dat er in de jaren 50 zo'n 500-800 mensen in het stadje woonden, vandaag de dag zijn het er bijna 1500.
Van Kampen bezocht de kerk van Uummannaq ook en ontmoette daar de dominee.
Het is heel mooi en vermeldenswaard wat Van Kampen dan schrijft en wenst: "Moge God mild neerzien op die prediker in eenzaamheid. Moge God de rotsen van dat barre, naakte, verwaaide land niet vergeten, en niet die kleine tempel, die kudde daar, en niet dat allerliefste kind dat meeging naar wild Artica.
Ja, moge de *Vader* in Zijn erbarming, in Zijn niet te peilen goedheid, vooral *haar* helpen. *Haar* steunen. *Haar* leiden."[482]

Niet alleen over het kerkje van Uummannaq schrijft van Kampen. Hij schrijft ook heel uitgebreid over Thule en het kerkje in Qaanaaq.
Pituffik was een dorp helemal in het noorden van Groenland. In 1951 kregen de Verenigde Staten toestemming een luchtbasis te bouwen op het grondgebied van Pituffik. Twee jaar later, in 1953, moesten alle toenmalige inwoners, net als de inwoners van het nabijgelegen Dundas, ca. 100 km verhuizen in noordelijke richting naar de nieuwe stad Qaanaaq, toen beter bekend als het 'nieuwe Thule'.
Van Kampen beschrijft deze geschiedenis vanuit de beleving van de Groenlanders die daar woonden. Hij beschrijft de narigheid en de gevolgen van het bouwen van de luchtmachtbasis in Thule. De luchtmachtbasis werd gebouwd als verdediging van een deel van het noordelijk halfrond tegen voornamelijk de Russische dreiging. Deze basis werd in 2 jaar tijd gebouwd, wat een ongelooflijk groot en zwaar werk is geweest. De grond was bevroren, het was er vaak kouder dan warmer dan -30 en men werkte daar geheel afgelegen. Daarbij kwam dat het er ongeveer 9 maanden in het jaar donker is. Deze basis werd gebouwd vlakbij bewoond gebeid.
In het noorden van Groenland woonden in die tijd in de plaats Pituffik een groep Eskimo's die nog leefden van de jacht en visvangst.
Toen de basis werd gebouwd moesten deze mensen verhuizen. Op internet is heel wat daarover te vinden en krijg ik het idee dat het een gedwongen verhuizing was. In het boek van Van Kampen krijg ik het idee dat de mensen verhuisden omdat ze geen keus meer hadden. Door de bouw van de basis werden hun jachtgebieden aangetast en moesten ze een nieuw jachtgebied zoeken. In 1953 zijn ze in Qaanaaq terechtgekomen en hebben daar een nieuw bestaan opgericht. De plaats die ze verlieten heeft Van Kampen nog bezocht. Hij kwam er een enkele maand nadat zij vertrokken waren. De kerk stond er nog, het houten kerkje van Thule, toen het verst naar het noorden gelegen kerkje in de wereld. Ook in dit kerkje werd toen nog, nadat de

[481] A. Van Kampen. "Groenland, Continent der eenzamen" blz. 244.
[482] A. Van Kampen. "Groenland, Continent der eenzamen" blz. 248.

bewoners vertrokken waren, dienst gehouden. Het was een heel klein groepje wat samenkwam; een paar Eskimo's en enkele Groenlanders, totaal 12 in getal. Toen de prediker aan kwam lopen, ging de klok luiden. In het kerkje werd een orgel bespeeld. Hij speelde heel bescheiden psalmen. Bij het altaar brandden wat kaarsen. Toen de predikant binnenkwam namen de mensen een plek in op de banken. Van Kampen noemt de predikant "de Noordelijkste man God's ter aarde."
Van de dienst zelf kon Van Kampen niets verstaan; maar aan de blik en de handelswijze van de predikant kon hij opmerken dat het een man "van groot geloof moest zijn."[483]

5.3. De kerk vandaag de dag.
Voor het schrijven van dit hoofdstuk heb ik voornamelijk gebruik gemaakt van Reisverslagen die in het Nederlands de afgelopen jaren zijn verschenen.

In 2006 kwam in de Nederlandse taal het boek "Als de toendra roept uit" Dit boek van Kari Herbert werd 2 jaar daarvoor in het Engels uitgeven. In dit boek geeft Herbert een duidelijk beeld van Groenland in de tijd dat zij het bezocht. Als jong kind is zij er enige tijd geweest, later rond haar 9e jaar heeft zij een poosje in Groenland gewoond. Toen zij 30 jaar was, nam zij het besluit om een hele zomer op Groenland door te brengen en de plekken te bezoeken waar zij in haar jeugd heeft gewoond. Ook besloot zij om een uitgebreid verslag van haar reis en ontmoetingen te maken. Deze reis vond plaats in 2000. Zij bezocht o.a. Qaanaaq, helemaal in het noorden van Groenland. In deze plaats is het ongeveer 9 maanden min of meer donker en alleen in de zomer licht. Ook zij ontmoette de gevolgen van alcohol en de afkalving ten opzichte van de jaren voor de Tweede Wereldoorlog.
In haar jeugd heeft ze een tijdje op Herbert Island gewoond, een eiland ten westen van Qaanaaq. Later, werd dit eiland verlaten en tot vandaag de dag is het onbewoond.
Een ander reisverslag, wat nog recenter is, is het boek van Marijke van Langen, "Groenland op blote voeten", in haar reisverslag uit 2017 schrijft ze wat ze in Groenland allemaal ziet en ontmoet. Het boek verscheen in 2020. Zij schrijft zover ik weet, het meest recente reisverslag naar Groenland; hierin beschrijft zij 3 reizen naar Groenland, de 1e in 2016, de 2e in 2017 en de 3e in 2019. Ook in dit boek is het een en ander te vinden over christelijk Groenland in de 21e eeuw.

In het Groenlandse volkslied[484] dat van 1916 tot 1979 in gebruik was, lezen we geen enkele verwijzing naar het christendom. Het 4e couplet luid:
"Den vooruitgang der volwassene volken
Wensen wij langzaam te volgen;
Boeken, couranten, cultuur
Die hopen wij nu te verkrijgen."

Het verlangen naar de westerse cultuur en vooruitgang klinkt erin door. "Hebt geloof in uw krachten", is de laatste regel van het volkslied. Een heel andere taal dan "Mijn Schild ende betrouwen, zijt Gij o God mijn Heer'."
Dit bovenstaande geeft al iets aan van het verval wat in de 20e eeuw in Groenland heeft plaatsgevonden.
Bij het onderzoeken naar de kerken en het kerkelijk klimaat in Groenland in de 21e eeuw heb ik geen rooskleurige berichten gevonden. De problemen in Groenland zelf zijn groot. De kerken zijn voornamelijk instanties met veel vorm, maar inhoud heb ik niet gevonden. Tijdens het onderzoeken kwam sterk de vraag naar boven: Is Christus nog wel in Groenland aanwezig?

[483] A. Van Kampen. "Groenland, Continent der eenzamen" blz. 262.
[484] Staat in de Nederlandse taal afgedrukt in: William Thalbitzer, "Eskimoliederen" 1933. Blz. 142.

Deze vraag hoeven, en kunnen wij denk ik ook niet beantwoorden, maar het verval is zodanig dat alles kan en alles doorgaat. Er wordt weleens gezegd dat in onze tijd "zonden geen zonden meer zijn". Dat geldt ook voor Groenland. Al is op papier 98% van de inwoners christen. Hoe komt het dan dat dvd's, pornoblaadjes en hollywoodfilms in de winkels liggen? Ik weet niet of ieder huis een tv heeft, maar Groenlanders die moeite hebben met een TV heb ik niet gevonden.

De problemen in Groenland zelf zijn vandaag de dag heel groot.
Er is veel alcoholisme, drugsgebruik, seksuele ontsporing en geweld. Het land heeft het hoogste zelfmoordpercentage ter wereld. Haast elke familie heeft ermee te maken. Inwoners van Groenland zijn heel emotioneel, maar ze kunnen slecht omgaan met hun gevoelens. Ook de wereld van het occulte houdt velen in de greep. In 2010 meldt dagblad Trouw[485] het volgende: "Groenland heeft een extreem hoog zelfmoordcijfer. Elk jaar beroven vijftig mensen zich van het leven. 'Dat is veel op een bevolking van 56.600', zegt Maliina Abelsen (33), de nieuwe minister van sociale zaken."
Aan de andere kant moet ook gemeld worden dat door de toenemende welvaart in Groenland het zelfmoordcijfer bij oudere mensen daalt. Was het vroeger zo dat men zich liet verdrinken of bevriezen als men dacht dat men oud was en niet meer voor het gezin kon zorgen, vandaag de dag worden oudere mensen in een modern verzorgingstehuis opgenomen of door de kinderen verzorgd, "en is zelfmoord of euthanasie niet aan de orde."[486]
Alcohol, een van de grootste problemen werd rond 1950 in Groenland ingevoerd. Het eiste vanaf het begin al vele levens. Groenlanders houden geen maat bij het drinken en door het drinken proberen ze al het verdriet, zorgen en duisternis te vergeten. En het gevolg van dronkenschap is, dat men niet meer weet wat men doet. Dan zijn alcoholvergiftiging en het kwetsen en doden van anderen, veel voorkomende gevolgen.

Vooral in het noorden van Groenland, waar het in de winter echt geheel donker is, en maar een maand of 3, 4 licht in de zomer, zijn veel problemen. In het district Thule zijn een toenemend aantal verkrachtingen en gevallen van huishoudelijk geweld, de meesten daarvan zijn het gevolg van dronkenschap. Men neemt heel makkelijk de toevlucht tot de drank om alle narigheid te vergeten. Het gevolg hiervan zijn ook allerlei sociale problemen die niet bevorderlijk zijn in de gemeenschap. Zo bestond rond het jaar 2000 1/3 van de omzet van de winkel in Qaanaaq uit de verkoop van alcohol (Qaanaaq heeft 1 belangrijke winkel waar eigenlijk alles wordt verkocht). Er zijn in het verleden verschillende pogingen gedaan om het alcohol verbruik aan banden te leggen.
Een nieuwsbericht[487] uit 2007 meldt verschillende maatregelen om alcohal aan banden te leggen. De problemen worden wel ingezien, maar om de bevolking zover te krijgen om alcohol te laten staan is een stuk moeilijker. Nu heeft alcohol niet zozeer met kerkgeschiedenis te maken, maar omdat het zo'n grote inpakt heeft op de bevolking, kan ik het niet onvermeld laten, al is het een ingewikkeld onderwerp. De gevolgen van dronkenschap zijn groot en het verbieden van drank blijkt niet of nauwelijks te werken en heeft in veel plaatsen juist het tegenovergestelde veroorzaakt.
Zo is in Qaanaaq in het verleden meerdere keren geprobeerd om te zorgen dat er geen alcohol meer werd verkocht, want ja, was dan de gedachtegang, als iemand het niet kan kopen, moet hij er wel vanaf blijven. Helaas is de praktijk niet zo eenvoudig. Zo worden bijv. inwoners boos als men een verbod instelt. De winkel overtuigen om geen alcohol te verkopen is eigenlijk geen doen, want ja, dan verdient die er geen geld meer aan en geld is toch wel heel belangrijk. In het verleden zijn er verschillende pogingen gedaan om een ontwenningcentrum in Qaanaaq te

[485] Trouw, 27-01-2010. P. Sjouwerman, "Groenland hoopt op nieuwe tijden".
[486] Kari Herbert "Als de toendra roept", blz. 149.
[487] https://johngthompson.com/features/greenland-drinking

openen, en het heeft jaren geduurd voordat de regering ervan overtuigd was, dat er daar echt iets moest gebeuren. Een korte tijd is er in bijv. Qaanaaq een verbod geweest op alcohol met een percentage boven de 2,5%. Maar dit duurde nog geen jaar. Toen werd het al 15%. De wetgeving op het gebied van alcohol veranderd regelmatig in Groenland. Allerlei pogingen worden gedaan om het gebruik aan banden te leggen, maar er zal nog heel wat water door de zee stromen, eer een algeheel verbod gerealiseerd gaat worden; de meesten zijn daar op tegen. Eind jaren 90 werd in het plaatsje Siorapaluk een referendum gehouden om te weten hoe men dacht over het gebruik van alcohol. De uitslag was dat er één stem meer was ten gunste van de alcohol. Hierop werd besloten om als proef een geheel alcoholvrij jaar in te voeren. Dit werd een succes; het gevolg was dat men meer tijd had om te werken, jagers gingen weer jagen, men kwam weer op tijd op hun werk, het gezinsleven werd weer normaal en ging stukken vooruit. Zelfs de sociale dienst hield voor het eerst in de geschiedenis geld over[488]. Hierna is het alcoholverbod een aantal jaren gehandhaafd. Maar vandaag de dag wordt het er wel weer verkocht, zei het dan, alleen met een percentage onder de 15.
Gelukkig is de laatste jaren het alcohol gebruik in Groenland in dalende lijn[489].

Het land zelf is een uniek land is deze wereld. Zo heeft er bijv. nog nooit een oorlog gewoed. Het laand bestaat voor het grootste gedeelte uit ijs. Alle plaatsen zijn alleen per schip of door de lucht berijkbaar. Er zijn geen plaatsen die over land aan elkaar verbonden zijn. Het land vormt geen geheel, maar bestaat uit losse delen rond een ijskap, die alleen per schip en vliegtuig of helikopter zijn te bereiken. De hoofdstad Nuuk telt 13.000 inwoners. Enkele andere steden hebben hooguit 3000 inwoners. Veel dorpen zijn klein en er wonen maar een paar honderd mensen. De winters zijn lang, de kerk staat vaak veraf, letterlijk en figuurlijk. De Lutherse Kerk maakt zich vooral bezorgd over het grote aantal zelfmoorden.

In de Terdege van 02-12-1992 heeft een artikel gestaan over Groenland. In het artikel kwamen ook de problemen aan bod.
In Groenland is er een hoge werkloosheid. Deze is volgens sommigen een van de oorzaken van een omvangrijk alcoholprobleem. In het ergste geval loopt de uitzichtloze persoonlijke situatie uit op zelfmoord. De dokter, Michael Pedersen van Jacobshavn heeft cijfers, maar wil die niet kwijt. “Zo lang wacht de overheid niet met maatregelen tegen het alcoholprobleem. Een kratje pils kost in de supermarkt ruim 130 gulden en voor een glaasje wijn moet in een restaurant al gauw een tientje worden betaald. Niemand geeft onmiddellijk toe dat naast de economische situatie ook de poolnacht een belangrijke rol speelt. November tot en met februari zijn de donkere maanden en vanaf eind november tot en met 12 januari komt de zon in Jacobshavn zelfs niet boven de horizon.”[490]

Over de kerkgang staat in het artikel het volgende beschreven:
“’Je tempo ligt volgens de meeste mensen dan [als het winter is KJB] wat lager’, zegt Pedersen. ‘Iedereen weet echter dat er bij velen meer aan de hand is.’ De grote belangstelling voor de kerstfeestviering zou daar wel eens een bewijs van kunnen zijn. ‘De mensen zijn weken met de voorbereidingen bezig en komen vrijwel allemaal naar de kerk.’ Dat moet een probleem opleveren. De twee Lutherse kerkgebouwen bieden samen nauwelijks plaats aan zevenhonderd mensen. ‘Dat is geen probleem’, reageert Pedersen.

[488] Kari Herbert “Als de toendra roept”, blz. 262-263.
[489] https://naalakkersuisut.gl/~/media/Nanoq/Files/Hearings/2020/Titaniumsprojektet_Pituffik/Documents/SIA%20Appendix%203_Social%20Baseline.pdf
[490] Terdege, 02-12-1992. J. Reijnoudt, “Roestende sneeuwscooters en jankende sledehonden”.

‘In beide kerken worden op Eerste en Tweede Kerstdag verschillende diensten gehouden.’ De dokter komt er zelf 's zondags ook niet, maar hij weet dat het buiten de kerstdagen niet druk is in de kerk. ‘Ik schat het op enkele tientallen mensen die trouw komen.’”[491]

Kerstversiering en het vieren van kerst werd al vanaf het begin toen de zendelingen in Groenland kwamen gretig door de bevolking overgenomen. Zo’n feest stond hen wel aan. Ik vond een korte beschrijving[492] van het vieren van het kerstfeest, dat ik hier verkort weergeef. De voorbereiding voor het kerstfeest begint al weken van tevoren. In oude tijden kreeg ieder al nieuwe laarzen en kleding; dat werd door de moeder van het gezin zelf gemaakt, met als gevolg dat de vrouw het de weken voor kerst heel druk had. Maar niet alleen de vrouw had het druk om nieuwe kleding te maken, ook de man met jagen want er moest voldoende vlees op tafel staan als het kerst was, en ook bij de Groenlanders werden gasten uitgenodigd die ook eten moesten. Kerstfeest begon op 24 december en dan moest ieder netjes gekleed zijn en ging men naar de kerk. In de kerk schudde ieder elkaar de hand en “wensten elkaar *Juurli Pidluarit!”*[493] Hierna nam ieder zijn plek in, de mannen gescheiden van de vrouwen. De catechiseermeester hield een preek, waarover Herbert inhoudelijk verder niets schrijft. Na de preek kregen de kinderen cadeautjes. Het bij elkaar op bezoek gaan tijdens de kerstdagen is daar, net als bij ons heel gewoon. Maar helaas gaat het om eten en cadeautjes; over de kerstboodschap zelf schrijft Herbert niets.

Groenland mag dan op papier een bijna voorbeeldige, christelijke natie zijn, de werkelijkheid laat zien dat ook na duizend jaar christendom het Evangelie bepaald nog niet op alle inwoners beslag heeft gelegd.

Kari Herbert schrijft: “Bij de mensen stroomt de alcohol vrijelijk en verraderlijk door de anderen, en de stijgende werkloosheid en de veranderende rol van mannen en vrouwen tast de balans aan van wat ooit een harmonieuze, zij het harde levenswijze was. De kinderen worden grootgebracht op een dieet van gewelddadige films en geïmporteerde hotdogs, terwijl ze in hun dagelijks leven toch nog het stempel van de jachttradities ervaren. Hun toekomst wordt belaagd door een culturele verwarring. Ook zij lijken verdwaald tussen verleden en heden.”[494]

Al op de heenreis naar Groenland ontmoette Kari een soort spirituele man. Hij hing nogal over richting de New age praktijken. Dit had zij ook totaal niet verwacht. “Een Groenlander te horen praten over healing, meditatie en helderziendheid was het laatste wat ik in het noordpoolgebied dacht te zullen tegenkomen.”[495] Maar helaas, zij kwam het tegen, want ook het Groenland van vandaag de dag is niet vrij van bijgeloof en de geestenwereld. Sterker nog, het keert meer en meer terug en het sjamanisme is er weer springlevend.
Niet alleen deze spirituele man ontmoette zij, ook een moeder, waarvan de zoon zelfmoord had gepleegd. Bij het bekijken van foto’s van overleden familieleden merkte de moeder op dat iemand “een foto van haar had genomen toen ze dood was zodat de geest door de foto naar een pasgeboren lid van de familie kon gaan. Met behulp van tekeningetjes, gebaren en de paar inuktunwoorden die ik kende, vertelde ze me dat de zielen van Maria, Avatak, Aata en alle

[491] Terdege, 02-12-1992. J. Reijnoudt, “Roestende sneeuwscooters en jankende sledehonden”.
[492] Kari Herbert “Als de toendra roept”, blz. 82-83.
[493] Kari Herbert “Als de toendra roept”, blz. 83. Deze uitspraak heb ik overigens verder nergens kunnen vinden. Mogelijk Qaanaaq dialect.
[494] Kari Herbert “Als de toendra roept”, blz. 39.
[495] Kari Herbert “Als de toendra roept”, blz. 53.

anderen waren weggevlogen, maar dat ze niet verdwenen waren, alleen maar niet bij hun lichaam waren."[496]

Ook Peter de Graaf, zendeling op Groenland, schrijft over deze geestenwereld[497]:
"In het huis van zijn ouders in Zoetermeer vertelt Peter dat hij verschillende keren met de voorganger uit Nuuk is mee geweest naar mensen die geesten in huis hadden en soms doodsbang waren. 'Sommigen hoorden voetstappen in huis, anderen zagen ineens iemand in hun kamer staan. Er was zelfs iemand die door een geest op haar rug gekrabd werd, zodat de strepen zichtbaar waren. De geestenwereld is reëel.'
De aanwezigheid van het occulte heeft er volgens de evangelist mee te maken dat Gods Woord niet goed doorgewerkt heeft onder de bevolking. 'De geestencultuur, die voor het christendom onder de bevolking leefde, is teruggekomen. Je merkt weinig van het christendom. De meeste Groenlanders gaan alleen op bijzondere dagen naar de kerk. Ik sprak iemand die dacht dat alleen de priester maar mocht bidden.'"

Zo was het bijvoorbeeld een algehele gedachte (die rond 1930 wel verdween) dat een vrouw die een miskraam had, de geesten had beledigd.

Een Groenlands spiritueel item is de tupilak. Het woord tupilak betekend ziel of geest van een overledene. Het gebruik van de tupilak is al heel oud en de oude sjamanen of angekokken gebruikten en maakten die al. Voor de Eskimo's was de tupilak een bovennatuurlijk hulpmiddel voor het bezweren van conflicten en zag men het als een hulp(middel) dat moord en doodslag wist te weren.[498] Vandaag de dag is een tupilak een ca. 20 cm. groot beeldje met een bijzonder en vreemd uiterlijk. Het stelt een soort spiritueel wezen voor. Doordat er allerlei verschillende zijn gemaakt, zijn er mensen die ze als verzamelobject kopen.
De tupilak zijn houtsnijwerkjes uit voornamelijk been, hout of ivoor. Herbert schrijft dat de hekserij van de angekoks in ons tijd is uitgestorven, "maar tupilaks zijn nog altijd een fundamenteel deel van de creatieve identiteit van de pooleskimo's."[499]

[496] Kari Herbert "Als de toendra roept", blz. 80.
[497] Reformatorisch Dagblad, 12-06-2015. Jan van Reenen, "Licht brengen in donker Groenland".
[498] Meer over de tupilak: H. J. Kürtz "Ontmoeting met de horizon GROENLAND", Blz. 70.
[499] Kari Herbert "Als de toendra roept", blz. 92.

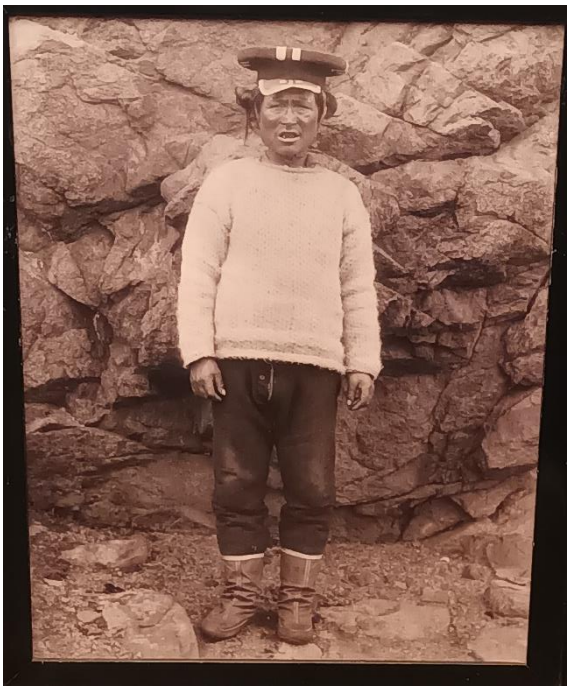

Maratti. De laatste angekok in Oost-Groenland. Gefotograveerd in 1904. (Foto genomen in het Nationaalmuseum in Kopenhagen.)

Kari Herbert ontmoette nog tijdens haar verblijf in Groenland een man die een sjamaan of angekok had gekend. Ze vroeg aan hem waarom hij zich had laten dopen. Het antwoord kwam hier op neer omdat de catechiseermeerster hem had verteld dat het slecht was en omdat hij geen visioenen meer wilde hebben. Hij wilde verlost worden van de kwellingen van de geesten. Ik krijg niet de indruk dat deze man nu werkelijk overtuigd was van het kwaad van de zonden, maar meer last had van de gevolgen van de zonde en dus van de gevolgen van het toverdokter zijn. Hij had meer last van de pijnigingen van het kwaad dat hij deed. Tijdens het gesprek zei Qaviunnguak: "'Hier in Thule hebben ze tegenwoordig geen belangstelling voor de Bijbel en de gezangen, en ze weten niet echt wat er in de Bijbel gebeurde. Toen we jong waren en naar school gingen, leerde de catechiseermeester die daar kwam ons alle bijbelverhalen.'"[500] De man merkte op dat iedereen zoveel had dat men nauwelijks nog om een Bijbel gaf.

Herbert schrijft ook iets over de zondag. Hoe besteden de mensen in het hoge noorden de zondag? In de zomer totaal anders dan in de winter. In de zomer ging men vissen, jagen of varen. Een wandeling maken, bij elkaar op bezoek en bijv. bessen plukken waren heel normale bezigheden.

Ook de zonde van homoseksualiteit gaat Groenland niet voorbij. Al in de 20ste eeuw was er een groeiende homoseksuele gemeenschap in Groenland, vooral in Nuuk en verschillende grotere steden in het zuiden van het land. In het noorden was men nogal terughoudend en moest men er erg aan wennen. Groenland wilde het homohuwelijk in 2010 invoeren, maar besloot te wachten op Denemarken. Na enige vertraging door politieke strubbelingen, voerde de Groenlandse regering op 27 mei 2015 het homohuwelijk in. De wet trad op 1 april 2016 in werking.

Op een dag ontmoet Kari iemand die ze nog van vroeger uit haar jeugd kende, die vrouw verlangde sterk naar het heidendom terug. Een van haar uitspraken was: "'We mogen in Thule blij zijn, dat we ons onze liederen nog herinneren en sterk genoeg zijn om onze tradities in ere te houden, en dat het hier niet zo is als in het zuiden of het oosten waar de zendelingen de

[500] Kari Herbert "Als de toendra roept", blz. 120.

mensen hun liederen hebben ontnomen. De zendelingen hebben ons al onze tradities afgenomen. Zomaar. In één klap.'"[501] Vol onbegrip keek de vrouw Kari aan, ze begreep er niets van hoe het nu kan dat mensen zomaar die gebruiken verbieden en dat ze denken dat ze dat mogen doen.
Hier zijn geen woorden voor. Hoe graag had ik dit stukje afgesloten met de ontmoeting met een Groenlander die een Bijbel verlangde of die trouw naar de kerk ging, maar nee, een vrouw die terug verlangd naar de heidense muziek, naar de trommel en de deunen van vroeger.

Een van de recentste bronnen in het Nederlands die ik raadpleegde over Groenland is het boek van Marijke van Langen, "Groenland op blote voeten", in haar reisverslag uit 2017 schrijft ze ook over de problematiek in Groenland. Problemen als huiselijk geweld, alcohol en zelfmoord worden beschreven. Ze schrijft o.a. dat mensen zich lam drinken als ze hun loon hebben ontvangen en dan zijn ze drie of vier dagen dronken. "Daarna is het geld op en is het weer klaar."[502] Het gevolg van de dronkenschap is verkrachtingen, en mensen doen dan rare dingen en weten niet wat ze doen. Soms worden er dan zelf familieleden vermoord of verkrachten vaders hun kinderen. Één op de vier jongens en één op de drie meisjes is misbruikt. Vooral in het noorden, waar de winter veel moeilijker en langer is, is het erg gesteld.
Zelfmoord vind het meest plaats in maart en april. Een van de oorzaken van al het leed is ook het hoge werkloosheidscijfer. Werkloosheid zorgt voor depressie, alcoholgebruik en zelfmoord. "Zeker rond de 30-jarigen is dat percentage [werklozen] hoog."[503] In het oosten van Groenland is het percentage rond de 60%. Maar er zijn ook lichtpuntjes. In de jaren 80 en 90 was het alcoholgebruik dubbel zo hoog als nu.
Daartegen over staat dat de Groenlanders heel vergevingsgezind zijn. "Als er een moord is gepleegd of een verkrachting, incest of ander crimineel gedrag, dan worden mensen nadat ze hun straf hebben uitgezeten weer opgenomen in de gemeenschap."[504]

Nog iets over het hedendaagse sjamanisme.
In het boek van Herbert komt de naam Angaangaq voor. Angaangaq is een mens, een sjamaan ofwel soort van tovenaar; een traditione genezer. Hij maakt zich druk over het klimaat, houd door de hele wereld lezingen en bijeenkomsten. Angaangaq overbrugt de grenzen van culturen en geloven bij jong en oud. Muziek en dans, spiritualitiet en bepaalde rook rituelen geven duidelijk een signaal af dat dit een wereld is waar wij ons verre van moeten houden. Angaangaq is niet de enige sjamaan sinds de tijd van de zendelingen. Ik krijg de indruk dat er bijna geen tijd is geweest dat er ze er niet zijn geweest. Al was het soms dat ze openlijk tegengestaan werden, dan gingen ze 'ondergronds' verder. Ook halverwege de vorige eeuw waren er sjamanen en of Angaangaq op dit moment de enige sjamaan is in Groenland vraag ik me sterk af.
Angaangaq probeert zich bezig te houden met het leven van zijn voorouders en oude (verdwenen) gewoonten weer in het leven te brengen. Bij het tot je in laten werken van het leven en werk van deze sjamaan wordt het meer en meer duidelijk dat de satan grote macht heeft en zijn rijk (wat in de 18e en 19e eeuw zo teruggedrongen is in Groenland) weer uit te breiden. Angaangaq heeft een eigen website: www.icewisdom.com.
Marijke van Langen heeft op een van haar reizen deze sjamaan ontmoet. Hij vertelde haar dat in 1963 duidelijk werd dat er iets aan het veranderen was. Er werd toen ontdekt dat de ijskap aan het smelten was, een stroompje water kwam van de ijskap naar beneden. "Er is een oude voorspelling bij de Inuit: Op de dag dat je met je hand geen afdruk meer in het ijs kunt maken,

[501] Kari Herbert "Als de toendra roept", blz. 309.
[502] M. van Langen, "Groenland op blote voeten", blz. 207.
[503] M. van Langen, "Groenland op blote voeten", blz. 210.
[504] M. van Langen, "Groenland op blote voeten", blz. 204.

is dat een teken dat Moeder Aarde in grote beroering is."[505] Dat kleine stroompje is in de afgelopen ruim 60 jaar niet verminderd, maar helaas een grote rivier geworden. Angaangaq houd zich niet alleen met klimaat problemen bezig, was dat maar zo, nee maar hij houd zich ook met geestelijke, spiritule zaken bezig. Hij stelt dat een sjamaan geen superieur wezen is, maar een gewoon mens[506]. Het doel van de sjamaan is om een mens met zichzelf bekend te maken, om ervoor te zorgen dat de mensen leren wat ze zijn en wat er in hen omgaat, om erachter te komen hoe mooi je bent. De middelen die daarvoor gebruikt worden zijn: leringen, verhalen, maar vooral ceremoniën[507]. Angaangaq is ervan overtuigd dat mensen de ceremoniën kwijt zijn. Zonder ceremoniën heeft het leven geen inhoud en nut, is zijn stelling. Een van de ceremoniën is 'rook creëren'. "Het creëren van rook is een heilige reinigingsceremonie die al meer dan twaalfduizend jaar wordt uitgevoerd door inheemse volkeren in het noorden. Ook bekend als vlekken, is het een traditie die wordt gedeeld door alle culturen en religies over de hele wereld. Deze ceremonie verbindt ons met een spirituele traditie die is doorgegeven van talloze generaties. Het is een middel tot krachtige reiniging, dat een beroep doet op de plantengeest om weg te nemen wat niet van ons is en het evenwicht te herstellen." "Wanneer we (be)roken tijdens het bidden, vragen we God of hij ons van alle slechte gedachten en alle verwarring wil verlossen."[508]

De gedachte erachter is dat rook een reinigende werking heeft. Geen mens, zal ontkennen dat hij weleens fouten heeft gemaakt, foute dingen heeft gezegd, mensen heeft beledigd, dingen gedaan die niet horen, wetten overtreden enz. Zoals heel veel godsdiensten, heeft ook het (hedendaagse) sjamanisme de erkenning van zonde, van onreinigheid en dat er 'iets' nodig is tot reiniging, tot zuivering en tot ongedaanmaking van de fouten en onreinigheden. Angaangaq is van mening dat je na het roken je schoon en vrij voelt, je bent (weer) gezuiverd, je bent (weer) schoon en je hebt een spirituele handeling verricht ten goede van jezelf.

Wanneer je de rook uitnodigt om naar je toe te komen, zal het verontreinigingen, woorden, gedachten en houdingen wegnemen - alle dingen die niet van jou zijn.

"Je kunt deze eenvoudige ceremonie regelmatig voor jezelf en je omgeving uitvoeren om de harmonie te bewaren, elke ruimte te veranderen in een heilige plaats om in te wonen en te werken, en een rustgevend toevluchtsoord te creëren - een plaats van vernieuwing en rust."[509]

Een van de belangrijkste planten die dan wordt gebruikt is (witte) salie; dit werd al eeuwenlang gebruikt en is vandaag de dag ook weer in gebruik bij de ceremoniën. Het vuur dat bij zo'n ceremonie wordt gebruikt is heilig en geeft verbinding met de voorouders. Ook heeft/ draagt Angaangaq amuletten. "Amuletten beschermen tegen gevaar of dragen bepaalde kwaliteiten met zich mee. Er word gezegd dat met behulp van amuletten mensen zichzelf in dieren konden veranderen en terug. Een amulet van een ijsbeer maakte de drager immuum voor verwondingen, een amulet van een valk zorgde voor een succesvolle jacht."[510] Maar niet alleen de sjamaan draagt amuletten, ook zie je onder de Groenlandse bevolking het oude gebruik meer en meer terukeren.

Een ander gebruik is zweten. In het bovenstaande dagboek van Hans Egede Saabije staat een hoofdstuk over hekserij. Daarin is al te lezen dat in zijn tijd zweetkuren werden gebruikt om ziekten, lees boze geesten, te verdrijven. Vandaag de dag zijn er weer zweethutten in Groenland. Zweten is een manier van baden/ douchen, jezelf schoonmaken, hierbij wordt het lichaam gereinigd. Maar dat is helaas niet waar het bij blijft. In een zweethut zit je volgens Angaangaq

[505] M. van Langen, 'Groenland op blote voeten", blz. 40.
[506] M. van Langen, 'Groenland op blote voeten", blz. 40.
[507] M. van Langen, 'Groenland op blote voeten", blz. 41.
[508] Angaangaq, "Smelt het ijs in je hart", blz. 52.
[509] https://icewisdom.com/the-teachings/
[510] M. van Langen. "Groenland op blote voeten", blz. 266.

in gebed, en op die manier wordt je geest gereinigd.[511] Aan de zweethut zijn stenen verbonden. Het hedendaagse bijgeloof zegt dat in stenen de geest van de voorvaderen wonen. Er zijn heel veel stenen, heel veel geesten van de voorvaderen. Deze stenen worden in de zweethut verhit en het sjamanisme leert dat bij het verhitten van de stenen de geesten van de voorvaderen tot leven komen. Het laatste wat ik hierover schrijf is dat de reiniging die in de zweethut gebeurd, gezien wordt als een inwendige reiniging, als een 'wedergeboorte'[512].
Niet alleen het gebruik werd vroeger gebruikt en nu nog steeds. Ook de visie dat als een mens gestorven is, je hem kunt zien als het noorderlicht te zien is. Bij het zien van het noorderlicht zie je dus de overledenen mensen.[513] O hoe diep, hoe diep is een mens gezonken!!!

Van Angaangaq uit Groenland is in het Nederlands in 2010 een boek verschenen: "Smelt het ijs in je hart" In dit boek betoogd Angaangaq dat zolang het ijs in je hart niet is gesmolten, de wereld niet zal veranderen. In een groot aantal kleine hoofdstukjes gaat hij in dat boek in op allerlei levensfasen en religie. Angaangaq gelooft in iets groters, iets hogers. Hij noemt hem de Ene Grote, Schepper, God. In een van de eerste hoofdstukken gaat hij in op bidden. "Ik bid, dat je mag leren bidden"[514]. Bidden betekend volgens Angaangaq, je hart openen voor de Schepper, jezelf bewust zijn, en bestaat uit mediteren. In de hoofdstukken over het gebed merk je een grote remonstrantse en occulte draad door het verhaal; het gaat om het spirituele. Niet om de eer van God en de eer van de Schepper. Een mens bestaat volgens hem uit lichaam, ziel en geest. Volgens Angaangaq maakt het niet uit welk geloof je belijd, en welke religie je aanhoud; "het gaat om de geest"[515]. Er is volgens hem ook maar één schepping en één God. Dit is een gewisse waarheid. Maar het is niet zoals Angaangaq zegt, dat alle godsdiensten dezelfde God dienen en dat alles uiteindelijk op hetzelfde uitkomt. Angaangaq verteld dat toen zijn overgrootvader die ook sjamaan was, overleed, er een lutherse zendeling aan zijn sterfbed kwam. Deze zendeling zei tegen de sjamaan dat hij op een dwaalweg verkeerde en weldra in de hel zou terecht komen. De sjamaan ging daartegen in. Hij geloofde het niet. De zendeling zei: "mijn God is beter dan de jouwe"[516]. Waarop de sjamaan de zendeling probeerde te overtuigen dat er maar één God is en dat alle wegen uiteindelijk leiden tot één uitkomst, net zoals er maar één zon is. Hij was ervan overtuigd, dat als hij naar de hel zou gaan, de zendeling er ook zou komen. De zendeling probeerde hem nog te overtuigen, maar tevergeefs. De Bijbel leert heel duidelijk: "Jezus zeide tot hem: Ik ben de Weg, en de Waarheid, en het Leven. Niemand komt tot den Vader, dan door Mij." Joh. 14:6. "En de zaligheid is in geen Anderen; want er is ook onder den hemel geen andere Naam, Die onder de mensen gegeven is, door Welken wij moeten zalig worden." Hand. 4:12. Maar hoevelen geloven dit niet! Hoevelen beseffen niet dat er 2 wegen zijn en dat alles in de dood eindigd, alleen hen die gewassen en gereinigd zijn door het bloed van Christus zullen ingaan in de eeuwige heerlijkheid.
Er lijken verschillende overeenkomsten tussen het Reformatie-christendom en de godsdienst van Angaangaq. Zo zegt hij o.a. dat een mens eerst zichzelf moet leren kennen voordat we ook de Schepper kunnen waarnemen. Ook dat de stamoudsten zeggen dat de mens een evenbeeld is van de Schepper, geen dubbelganger, maar een evenbeeld[517]. Zo ook dat land aan de Schepper toebehoord en niet aan mensen. Ook leert het sjamanisme dat de ziel eeuwig is en dat ieder mens een ziel heeft.

[511] Angaangaq, "Smelt het ijs in je hart", blz. 58.
[512] Angaangaq, "Smelt het ijs in je hart", blz. 60.
[513] Zie bovenstaand dagboek van Egede, hoofdstuk 20 en Angaangaq, "Smelt het ijs in je hart", blz. 155.
[514] Angaangaq, "Smelt het ijs in je hart", blz. 18-19.
[515] Angaangaq, "Smelt het ijs in je hart", blz. 43.
[516] Angaangaq, "Smelt het ijs in je hart", blz. 43.
[517] Angaangaq, "Smelt het ijs in je hart", blz. 28.

Angaangaq verwijt het westen dat het bang is om te sterven, bang is voor de dood en dat men er veel geld voor over heeft om in leven te blijven. Angaangaq zelf is niet bang, het is een reis naar de andere wereld, daar hoeft je niet bang voor te zijn, is zijn overtuiging. Sterker nog, als een Eskimo sterft viert men zelfs feest, men lacht en zingt en verteld verhalen van en over de overledene. Angaagnaq merkt op dat in de tijd van de zendelingen, zij de Eskimo's die ceremoniën probeerden af te leren. De zendelingen wilden niet dat je een feest vierde als iemand overleden was, maar dat je om de dood zou treuren[518]. Niet alleen deze ceremonie hadden de christenlijke zendelingen verboden, maar eigenlijk al de heidense gebruiken, de drum, het offeren, het geloof hechten aan een voortleven van de mens na de dood, zoals de Eskimo's dat zagen en nog veel meer. In het boek van Angaangaq lees je zijn afkeer van het christendom al schrijft hij wel lovend en waarderend over Jezus. Het christendom kan namelijk niet in overeenstemming gebracht worden met de heidense gebruiken. Hij kan niet begrijpen waarom zij niet mochten blijven vinden en geloven wat zij al eeuwen deden. Maar de Bijbel leert: "Red degenen, die ter dood gegrepen zijn; want zij wankelen ter doding, zo gij u onthoudt." Spr. 24:11.
Zo lees je regelmatig in het boek de afstand, de verschillen, ja het niet kunnen en willen buigen voor het christendom.
Wat het sjamanisme niet leert is dat de mens het beeld van God verloren heeft. Dat de ziel niet alleen eeuwig en onsterfelijk is, maar ook geschapen is door God en na de dood door God geoordeeld zal worden. Ook leert het sjamanime een bepaalde vorm van evolutie, zo leert Angaangaq o.a. dat de mens in het verleden deel uitmaakte van de dierenwereld; en ontkennen ze het bestaan van een hel.

Tot slot nog iets over de kerkgang. Op zondag 30 juli 2017 bezocht Van Langen een kerk. Het was die ochtend heel stil in het dorp, het leek wel of bijna niemand naar de kerk ging. Bij het binnenstappen in de kerk, was ze een van de eersten. De kerk zelf heeft 2 rijen van 7 banken, maar op die banken zitten maar zo'n 10 mensen. "Met deze kleine groep moet de voorganger het die ochtend doen."[519] En de rest van het dorp? Dat slaapt, 2 dagen eerder hadden de mensen hun loon gehad en het gevolg was dat bijna iedereen ging drinken.
Helaas staat ook in dit boek geen verslag van de inhoud van de dienst. Logisch eigenlijk, want Groenlands verstaat over het algemeen bijna niemand, tenzij de persoon het bewust geleerd heeft en jaren onder het volk heeft gewoond. De preek was in het Groenlands, de Bijbel in het Deens. Voorin de kerk staat een orgel en tijdens de dienst wordt er zachtjes gezongen.
Er zijn geen woorden om te beschrijven hoe arm en leeg zo'n kerkdienst is. De indrukken die ik opdoe uit de verslagen geven een beeld van leegte en geestelijke armoede. Van Langen had ook eens iemand in Groenland ontmoet, die vertelde dat ze wel alle kerkelijke feesten en diensten meedoen, "maar erin geloven? Niet echt."[520] En dit is het beeld van een Groenlander vandaag de dag. Op papier christelijk, maar in de praktijd een uiterlijke godsdienst waarvan men zelf maar weinig meer gelooft.
Zal ik nog meer over het sjamanisme en het weggezonken Groenland schrijven? Over geschenken geven en wat daarvan de betekenis is bij het sjamanisme? Over veren, zonsop- en ondergang, over alle niveau's die de sjamanen leren die er in een mens zijn?
Iemand zal misschien zich afvragen: waarom schrijf je dit? Om niet het beeld te geven van een Groenland zoals het in de tijd van de zendelingen was en de zwarte bladzijden van de huidige tijd te verzwijgen. Dus om een zoveel mogelijk evenwichtig beeld van kerkelijk-Groenland, niet alleen van vroeger, maar ook van de 21e eeuw te geven. Al deze informatie kwam ik tegen en het is misschien voor deze of gene nuttig, niet om je er naartoe te keren, maar om te weten

[518] Angaangaq, "Smelt het ijs in je hart", blz. 152.
[519] M. van Langen. "Groenland op blote voeten", blz. 264.
[520] M. van Langen. "Groenland op blote voeten", blz. 265.

dat de duivel ook in onze eeuw nog voor 100% actief is en dat er niets nieuws onder de zon is. En al denken we soms dat bepaalde oude zonden en gebruiken verdwenen zijn, dan blijkt dat dat geheel of gedeeltelijk niet waar is. Is het sjamanisme de oplossing voor alle problemen in de wereld? De oplossing voor klimaatverandering, voor alle zorgen en ziekten die er zijn? Nee! De enige oplossing is de weg terug naar God. Terug naar de leer van de oude reformatoren, terug naar de heilige Schrift. En ja, het sjamanisme heeft gelijk als ze stelt dat ieder mens mag bidden en eerlijk zijn hart mag openstellen tegenover God en dat God alles ziet en weet. Maar laten we ons niet inlaten met de werken van de duisternis. In Joh. 3:8 lezen we: "Hiertoe is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken des duivels verbreken zou." Daarom is de bede zo nodig uit de derde bede: "Uw Koninkrijk kome", en dan het antwoord van de Heidelbergse Catechismus daarop: " Dat is: Regeer ons alzo door Uw Woord en Uw Geest, dat wij ons hoe langer hoe meer aan U onderwerpen; bewaar en vermeerder Uw Kerk; **verstoor de werken des duivels** en alle heerschappij welke zich tegen U verheft, mitsgaders alle boze raadslagen die tegen Uw heilig Woord bedacht worden; **totdat de volkomenheid Uws Rijks kome, waarin Gij alles zult zijn in allen.**

5.4. Kerkgebouwen en kerkstructuur vandaag de dag.

De Kerk van Groenland, Kalaallit Nunaanni Ilagiit, kreeg op 1 november 1993 de status van een onafhankelijk bisdom met een eigen bisschop. Met het Groenlandse zelfbestuur gingen de wetgevende macht en de uitvoerende macht in het kerkgebied over naar Inatsisartut (het parlement van Groenland). De kerk in Groenland maakt nog steeds deel uit van de Deense nationale kerk. Het kerkelijk centraal bestuur, dat tot dan toe was geïntegreerd in het departement van de Kerk, werd in wezen overgedragen aan de bisschop.
Via het Bisschoppelijk Bureau is de bisschop verantwoordelijk voor het centrale bestuur en de administratie van de Kerk en voor het kerkelijk toezicht op de provoosten, priesters en catecheten (catechiseermeesters) van het bisdom.
Groenland is verdeeld in drie provinciale paden[521] met in totaal 17 Palaseqarfik[522]:
Sydprovsti (Provsteqarfik Kujataa), met vier parochies
Midtprovsti (Provsteqarfik Qeqqa Tunulu), vijf parochies
Nordprovsti (Provsteqarfik Avannaa), met acht parochies
In elk van de drie provinciale paden is er een provinciaal bureau voor het regionaal bestuur van de kerk.
Daarnaast is er een priester ingehuurd om Groenlanders die in Denemarken wonen te dienen.

Het bisdom Groenland is verdeeld in 3 provinciale paden die op hun beurt zijn verdeeld in 17 parochies. Het kantoor van de provoost van Centraal- en Oost-Groenland omvat ook een Groenlandse priester in Denemarken die buiten de schuldafdeling van de parochie valt. De afdeling schuld van de parochie komt overeen met de gemeentelijke afdeling die geldig is tot 2009, maar Ivittuut behoort tot de schuld van de parochie van Frederikshåb.

De provoost van Noord Groenland (Deens: Nordgrøndlands Provsti) (Groenlands: Provsteqarfik Avannaa) bestaat uit:

- Parochie Kangaatsiaq (Palaseqarfik Kangaatsiaq)
- Egedesminde Præstegæld (Palaseqarfik Aasiaat)

[521] Een provoostpad is een administratieve groepering van parochies die samen met andere provoostpaden een bisdom vormen.
[522] Dit Groenlandse woord betekend letterlijk "pastorale schuld" of "Parochieschuld". Het is een geografische, administratieve omgeving op het platteland van de Deense Nationale Kerk in Groenland en geeft de omvang aan van het parochiedistrict van een pastoor. Een Palaseqarfik bestond vaak uit meerdere parochies, waarvan er één de hoofdparochie wordt genoemd. Elke parochie heeft meestal zijn eigen kerk.

- Christianshåb Præstegæld (Palaseqarfik Qasigianngit)
- Jakobshavn Præstegæld (Palaseqarfik Ilulissat)
- Parochie Godhavn (Palaseqarfik Qeqertarsuaq)
- Parochie Uummannaq (Palaseqarfik Uummannaq)
- Parochie Upernavik (Palaseqarfik Upernavik)
- Thule Parish (Palaseqarfik Qaanaaq)

De provoost van Centraal- en Oost-Groenland (Provsteqarfik Qeqqa Tunulu) bestaat uit:

- Godthåb Præstegæld (Palaseqarfik Nuuk)
- Sukkertoppen Præstegæld (Palaseqarfik Maniitsoq)
- Parochie Holsteinsborg (Palaseqarfik Sisimiut)
- Parochie Scoresbysund (Palaseqarfik Ittoqqortoormiit)
- Ammassalik Parochieschuld (Palaseqarfik Ammassalik)

De provoost van Zuid-Groenland (Provsteqarfik Kujataa) bestaat uit:

- Frederikshåb Pastorie (Palaseqarfik Paamiut)
- Parochie Narsaq (Palaseqarfik Narsaq)
- Julianehåb Præstegæld (Palaseqarfik Qaqortoq)
- Nanortalik Priestly Debt (Palaseqarfik Nanortalik)

Voor alle gebedshuizen in plaatsen met minstens 30 inwoners, waar een kerk of schoolkapel aanwezig is, wordt een parochievertegenwoordiging gekozen. Het is een centrale taak van de wijkvertegenwoordigers om de actieve deelname van de wijk aan het kerkelijk werk te bevorderen.
Priesters worden in hun dagelijkse werk bijgestaan door getrainde en ongetrainde catecheten.
Het catechetisch onderwijs wordt verzorgd door het *Bisschoppelijk Kabinet*. Het doel is dat alle gebedshuizen bediend worden door een opgeleidde catecheet. Het onderwijs wordt verzorgd door het bureau van de bisschop.
De orgelopleiding is opgezet om de muzikale activiteiten binnen de kerk te versterken en wordt ook verzorgd door het bisschopsambt.
De theologische opleiding is een driejarige bacheloropleiding aan het departement Godgeleerdheid. De opleiding wordt door de Groenlandse Kerk erkend als toeganggevend tot het priesterambt, gecombineerd met ca. ½ jaar pastoraal seminarieonderwijs in Denemarken, en geeft toegang tot speciale studies in de theologie aan de Universiteit van Kopenhagen (cand. Theol.).

https://ilagiit.gl/ is de officiële website van de Groenlandse kerk.

Evenals andere evangelische bisschoppelijke lutherse kerken, erkent de Kerk van Groenland het historische drievoudige ambt van bisschoppen, priesters en diakens; het erkent de twee sacramenten van de doop en de eucharistie/ Avondmaal; het biedt liturgieën voor andere riten, waaronder confirmatie, huwelijk, wijding, biecht en begrafenis. Officieel gezien is het geloof van de kerk gebaseerd op de Bijbel, de oude geloofsbelijdenissen van de kerk en de Augsburgse Confessie. Maar in de praktijk is dat vandaag de dag helemaal losgelaten.
De Augsburgse geloofsbelijdenis werd door Melanchton, Luther en andere godgeleerden opgesteld en in het jaar 1530 aan de keizer en rijksvergadering die toen in Augsburg plaatsvond als de geloofsbelijdenis overhandigd. Luther zelf zegt van deze belijdenis: “Dat hij zich gelukkig achtte in een tijd te leven, waarin Christus door zulke getrouwe getuigen, bij een zo aanzienlijke vergadering, in deze heerlijke belijdenis verkondigd was geworden.”[523] Deze belijdenis was tegen Rome en daarom is het des te ernstiger wat in 1999 gebeurde. Op 31

[523] F.L. Zahn “Geschiedenis der christelijke kerk”, blz. 155-156.

oktober 1999 ondertekende de Lutherse Wereldfederatie in Augsburg de gezamenlijke verklaring over de leer van de rechtvaardiging met de rooms-katholieke kerk. De verklaring is een poging om de theologische kloof tussen de twee religies te verkleinen. In de verklaring staat ook dat de wederzijdse veroordelingen tussen 16e-eeuwse lutheranen en de rooms-katholieke kerk niet langer van toepassing zijn. Deze Lutherse Wereldfederatie (LWF) werd in 1947 opgericht en vertegenwoordigd min of meer de gehele Lutherse kerk in de wereld. Hieronder vallen ook de Evangelisch-Lutherse kerk in Denemarken en de Lutherse kerk van Groenland. Hierover zou nog veel te schrijven zijn.

De Groenlandse kerk is in volledige gemeenschap en heeft contacten met de andere Lutherse kerken van de Scandinavische en Baltische staten, en met de anglicaanse kerken van de Britse eilanden.
De geestelijken, die samenwerken met plaatselijke parochieraden, worden geordend en gecontroleerd door de bisschop. Vier belangrijke priesters hebben de titel 'deken'. Eén daarvan is deken van de kathedraalkerk, en drie zijn gebiedsdecanen voor de drie dekenaten, dat is een administratieve structuur tussen het niveau van het bisdom en dat van de plaatselijke parochies.

De bisschop van Groenland, de leider van de kerk, is vandaag de dag Paneeraq Siegstad Munk (geb. 1977). Zij is sinds 1 december 2020 bisschop van Groenland. Ze werd verkozen op 2 oktober 2020 en is de derde die deze functie bekleedt sinds de heroprichting van het bisdom in Groenland.
Haar voorgangers waren Kristian Morch (van 1993-1995) en Sofie Petersen (van 1995-2020).

Met Sofie Petersen heeft in 2000 een interview gestaan in het RD.
“In de Deense Lutherse Kerk is de vrouw in het ambt nooit een echt probleem geweest. ‘De weg was voor mij geplaveid.’ Aldus de vrouw die een echte inuït, een Groenlandse eskimo is, en een Deense lutherse priester trouwde, die nu ambtenaar is op de afdeling voor godsdienstzaken van het ministerie van Binnenlandse Zaken.
De bisschop zou graag zien dat de Lutherse Kerk meer aandacht zou kunnen besteden aan sociaal werk. “Wij zien met lede ogen hoe velen, om wat voor reden ook, naar de drank grijpen. We zien mede daardoor veel ontwrichte huwelijken en het aantal zelfmoorden is nog steeds hoog. Maar we zijn financieel volledig afhankelijk van de regering. Die pretendeert zelf het sociale vraagstuk aan te kunnen. Voor ons blijft er weinig meer over dan te signaleren wat er misgaat en daar principieel de vinger bij te leggen in prediking en pastoraat. Maar we staan te popelen om ook daadwerkelijk projectmatig iets te doen.”[524]

Naast de Groenlandse Lutherse staatskerk is er ook een Vrije kerk: “Grønlands Frikirke”. Dit is naast de Lutherse staatskerk ook een officiële Groenlandse kerk. In het Groenlandse heet het “Inuunerup Nutaap Oqaluffia”, wat vertaald betekent: ‘Nieuw Leven Kerk is een Pinksterkerk’. In de periode na 1953 werden de Pinksterkerken opgericht als missiehuizen in verschillende steden aan de westkust van Groenland. Het waren voornamelijk Scandinavische zendelingen die met dit werk begonnen. Na vele jaren van goede samenwerking tussen de missiehuizen, werd in het jaar 2000 een gemeenschappelijke vrije kerk gevormd onder de Groenlandse naam Inuunerup Nutaap Oqaluffia (INO). De kerk werd in 2005 erkend als een onafhankelijke religieuze gemeenschap en is vertegenwoordigd in verschillende steden en individuele nederzettingen. De website van de Vrije kerk is www.ino.gl.

De INO kerk heeft kerken of huisgemeenten in 14 plaatsen:

[524] Reformatorisch Dagblad, 03-08-2000. S. C. Bax “Sociaal bewogen kerkleidster”

- Aziëat
- Ilulissat
- Kangerlussuaq
- Kullorsuaq
- Maniitsoq
- Nanortalik
- Nuuk
- Qaanaaq
- Qaqortoq
- Qasigiannguit
- Sisimiut
- Tasiilaq
- Upernavik
- Uummannaq

In een van de gemeenten, Tasiilaq werken Nederlanders. Het is familie de Graaf. Zij zien het als hun taak om zending te bedrijven in Groenland. In 2018 is hun huisgemeente aangesloten bij de INO. Op https://lightingreenland.com/ meer over hun werk, hun missie en zendingshuis. https://missionhouse-eastgreenland.com/nl/ gaat over hun zendingsactiviteiten en de bouw van het inmiddels voltooide zendingshuis.
Zij hebben een andere, liberalere visie dan de reformatorische christenen, maar proberen zowel de Bijbel, het Woord te brengen alsook een soort van ontwikkelingshulp te bieden.

Naast bovenstaande kerken is er in Nuuk nog 1 Rooms Katholieke kerk, dat is de enige Katholieke kerk van het land. Deze kerk is ingewijd op 11 juni 1972.
De kerk heet in het Deens de Krist Konge Kirke (Christus de Koning Kerk). In deze kerk wordt Deens en Engels gesproken. Ook de Amerikaanse Katholieken die op de militaire basis in Qaanaaq/ Thule werken, vallen onder deze parochie.
De website van deze kerk is: http://katolsk.gl/

Als we bovenstaande aantal kerken en huisgemeenten bij elkaar optellen komen we op 32 kerken.

Op internet kwam ik nog iets aparts tegen; een overzicht van alle pijporgels in Groenland.
Op de site staan een aantal kerken met een korte omschrijving, foto en wat bijzonderheden over het orgel.
http://www.randallharlow.net/greenland2

Nawoord

Wie kan Gods wijs beleid doorgronden?

Als we bedenken dat tussen 1728 en 1762 toch wel als een groot wonder opgemerkt mag worden dat "niettegenstaande het ruwe weer, de zware arbeid en veeltijds het schrale en slechte voedsel, alsook zovele gevaarlijke reizen op een onstuimige zee tussen eilanden en klippen", in deze periode is van alle Broeders die naar Groenland reisden er geen een overleden en dat ze weinig ziek zijn geweest. Terwijl bijv. in het Caribisch gebied er velen in korte tijd zijn overleden. Toen in het jaar 1728 er een grote ziekte uitbrak en vele inwoners van Groenland stierven, werden de zendelingen gespaard. "Men kan dit derhalve niet zo maar als een gewoon gevolg van de algemene loop der natuur aanmerken, maar [men] moet de Heere prijzen, Die onze Broeders moed, geloof, krachten en gezondheid verleend, en hen bij zoveel gelegenheden zijn wonderbare hulp betoond heeft, gelijk zulks, bij gelegenheid dat drie personen te Herrnhut in de Opper-Lausitz bij zeer gering schijnende omstandigheden het leven ingeschoten hebben, [in] 1736 gebeurd is, in een Lijkdicht[525], waarin onder anderen gezegd wordt:

Dat men wast in Petersbach[526]
Of een plank, bij klare dag,
Op een dakje wordt geslagen.
Of hout in de schuur gedragen.
Of, (neem recht de vraag in acht)
Dat men Pestvolk, met bedacht[527],
Laat in Groenland bij zich wonen,[528]
Om hen allen dienst te tonen;
Koude lijdt en hongersnood.
Storm en ijs rondom het boot;
Zeg: bij welken onder dezen
Heeft zich 't meest gevaar bewezen?
Sterft de wasster[529] door een schrik
Op dat eigenste ogenblik.
Moet men dood van 't dak hem dragen,
Die de plank had aangeslagen.
Doodt het hout den man op 't uur,
Dat hij 't hout draagt in de schuur;
En die vijf verloren boden[530]
Leven onder duizend doden!
Zo hangt doods- en levens-lot
Gans alleenlijk af van God,
En in Oost, West, Noord en Zuiden,
Zorgt Hij trouw voor Zijne luiden."

---

[525] Over de gebeurtenissen heb ik niets kunnen vinden. Niet alles in het gedicht is even duidelijk, maar de strekking is dit: De een waste een plank in de beek en kwam om, een ander bracht een plak op het dak aan en kwam om. De derde komt om terwijl hij hout aan het sjouwen is. En in tegenstelling de mensen in Groenland die leven onder duizend dodelijke gevaren, komen weer behouden terug. KJB. Bron: David Cranz, Historie, deel 3, blz. 312-313.

[526] Een beekje dat bij Herrnhut stroomt.

[527] In de Duitse versie staat hierbij als voetnoot: "Namelijk 1733 en 1734".

[528] De betekenis is dat de Groenlanders de pest hadden en de zendelingen die mensen in huis namen, ze verzorgden, alles wat nodig is gaven en als ze stierven ook begroeven. KJB.

[529] Zij die (in de beek) aan het wassen is. KJB

[530] In de Duitse versie staat hierbij als voetnoot: "Namelijk Matthäus en Christiaan Stach, Christiaan David, Frederick Boenisch en Johann Bek.

Cranz meldt dat ergens werd gezegd: “Thans beleven wij een zeer heerlijke tijd in Groenland. Voor ettelijke jaren hadden wij het zo niet kunnen verwachten. De Heere heeft meer aan ons gedaan, dan dat wij geweten hebben te bidden. Ons hart smelt, wanneer wij de stroom des levens beschouwen, die zich over dit volk uitgiet, en alle hinderpalen verbreekt. Wij staan vaak beschaamd en verbaast, ziende hoe een volk, dat anders zo wild, bot en ongevoelig was, nu onder het spreken en zingen van 's Heilands lijden zo gevoelig geraakt word, dat hen de tranen van liefde en vreugde langs de wangen rollen, ja dat een volk, dat anders op ene plaats niet lang blijven kon, zich nu tot een gemeente laat vergaderen, en uitvarende altoos in de nabijheid blijft, en dat zij, al zijn ze twee of drie mijlen van ons af, telkens echter op zondag genoegzaam allen in de vergaderingen komen, en als kinderen naar de zalige weide der leer van ’s Heilands wonden verlangen. Wordt aan den een of ander de blijde boodschap gebracht, dat hij in de gemeente zal aangenomen of gedoopt worden, hij kan die zaligen tijdstip nauwelijks inwachten, en uit deszelfs gelaat, dat voorheen wild, duister en ijselijk was, maar thans vrolijk, aangenaam en als het ware, het gelaat van een lam is, word men gewaar, dat er inwendig ene grotere verandering geschied is, dan wij ons voorstellen kunnen.”[531]

Dat de Hernhutters met name in de 18e en 19e eeuw heel veel zending bedreven is vandaag de dag nog steeds te merken. Hun ijver was in 1900 zo groot dat de Moraviërs “op elke 58 avondmaalgangers in het binnenland, één zendeling in het buitenland, en op elk lid van de thuisgemeenten hebben zij twee leden toegevoegd aan de gemeenten uit de heidenen.”[532]
De gevolgen hiervan zijn dat er niet alleen kerken zijn op Groenland, maar ook las ik een wetenswaardigheidje in het boek van H. J. Kürtz en N. Schürer “Ontmoeting met de horizon GROENLAND”, zij melden dat: Veel hernhutters trouwden met Inuitmeisjes en stichtten gezinnen op Groenland. In het Groenlandse telefoonboek komen nog altijd namen voor als Chemnitz, Motzfeld of Kleinschmidt.”[533]

En nu ben ik aan het einde gekomen van dit document en de geschiedschrijving van Groenland. Nooit had ik gedacht er zoveel over te kunnen vinden, te lezen en dat er zoveel is gebeurd.
In onze tijd is men nogal druk met het klimaat. Ik las iets, voor mij, opvallends. We weten dat de ijskappen van Groenland met een zorgwekkend tempo smelten. Rond 1920 verdwenen de zeehonden aan de zuidkant van Groenland omdat de zeestroom, de Irmingerstroom steeds warmer water langs Groenland voert. En tegen dat warme water kunnen de zeehonden niet. Maar wat gebeurd? Moesten die mensen die in het zuiden woonden, en waarvoor de zeehond zo belangrijk is en eigenlijk niet zonder kunnen, nu omkomen of vertrekken? Nee, want toen de zeehond vertrok, kwamen de kabeljauwen ervoor in de plaats. Hoe wonderlijk!
Het is ook wonderlijk dat Groenland een van de weinige landen in de wereld is waar nog nooit een oorlogb heeft gewoed. Een uiterlijke oorlog dan, want een geestelijke strijd heeft er wel degelijk gewoed en is vandaag de dag nog niet voorbij.

Ik besluit met een gedicht van Reginald Heber (1783-1836), dat vertaald is door Isaac da Costa (1798-1860)

1.
Men roept van Groenlands bergen
men roept van 't Indisch strand,
van Africaas woestijnen
en geel geblakerd zand,

[531] David Cranz, Historie, deel 2, blz. 234-235.
[532] A. Murray, “De sleutel tot het zendingsvraagstuk” blz. 48.
[533] H. J. Kürtz en N. Schürer “Ontmoeting met de horizon GROENLAND”, Blz. 56.

van stroomen, ver gelegen,
van velden wijd gespreid,
om bijstand ter bevrijding
uit doodsche donkerheid.

2.
Wat keur van specerijen,
doorgeurende 't azuur,
wat rijkdom van tooneelen
der prachtigste natuur,
zal Ceylons eiland baten,
by 's menschen gruwzaamheen,
zoo lang hy, blinde heiden,
zich buigt voor hout en steen?

3.
En wy; wier zielen leven
by 't Godslicht van omhoog,
wy zouden 't licht onthouden
aan 't naar ons starend oog!
Bevrijding, ja, bevrijding
in des Gezalfden naam, -
die brenge aan alle volken
ons aller stem te zaam!

4.
Voert, winden! op uw vlerken
dat Evangelie mee,
tot dat het de aard bedekke
gelijk een diepe zee.
Eens komt aan alle volken
het Lam, voor ons geslacht,
als Goël, Schepper, Koning,
zich toonen in Zijn kracht,

Bijlage 1. Foto's van diverse graven van zendelingen naar Groenland.

A. Aantal foto's van graven van zendelingen van de Moravische broeders die tussen 1733 en 1900 naar Groenland gingen en waarvan ik hun grafsteen heb gevonden[534].

De grote begraafplaats in Herrnhut. Als je de begraafplaats inloopt, staat op de ingangspoort geschreven: "Christus is opgewekt uit de doden" (foto). Als je de begraafplaats uitloopt staat geschreven: "Hij is de Eersteling geworden dergenen, die ontslapen zijn." 1 Kor. 15:20.

Christiaan David 1690/1692-1751

Op de steen staat geschreven:
Christian David, des Heeren knecht. Geboren 31 december 1690 in Sentleben in Moravië. Heengegeen 3 februari 1751. Een timmerman viel? De ….. ruimte om te herbouwen? Herrnhut den 15e juni 1722.

[534] Ps. Dit betekend niet dat van de andere zendelingen die in het Chronologische overzicht staan geen grafstenen te vinden zijn of bekend zijn, maar deze heb ik gevonden en gefotograveerd.

Christian Marggraf (1700-1746)

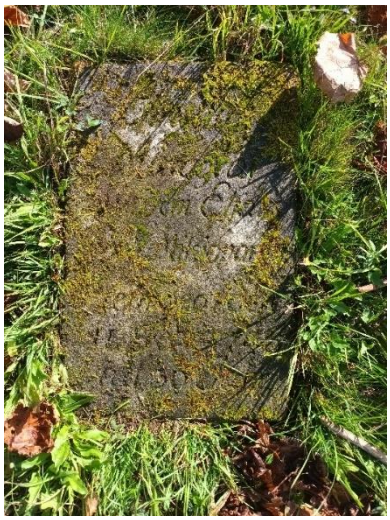

Op de steen staat (slecht te lezen): Christian Marggraf…. Missionair Heengegaan den …. 1746.

Peter Haven (1720-1763)

Jens Haven (1724-1796)

Op de steen staat (slecht te lezen): Jens Haven.
Her B…. der wir
Mission in Labrador en bouwer Debersten?
Drei stationen.
Geboren in WU- T in Jutland[535] den 23 juni 1724
Ontslapen den 16 april 1796.

[535] https://en.wikipedia.org/wiki/Jens_Haven meldt dat hij werd geboren in Sønderhaven in de parochie Vust, Jammerbugt, Jutland in Denemarken.

Heinrich Huckel (1728-1786)

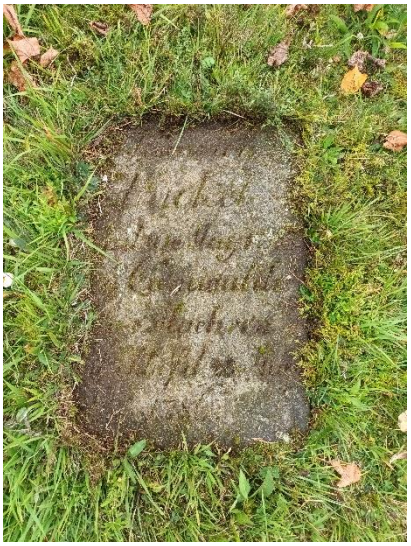

Gottfried Grillich (1739-1818)

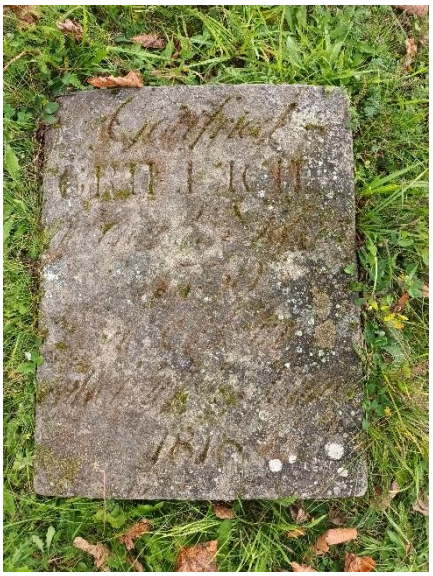

Jesper Brodersen (1749-1823)

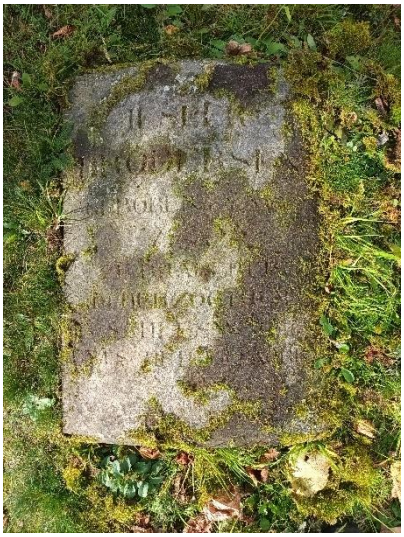

Johann Gottfried Gorke (1760-1842)

Martin Wilhelm Popp (1789-1859)

Op de steen staat geschreven:
Martin Wilhelm Popp
Geboren op 20 december 1789 in Hamburg
Ontslapen den 2e februari 1859.

Immanuel Gottlob Schneider (1822-1875)

Johann Heinrich Bindschedler (1835-1918)

Johann Christian Beck

Het graf van Johann Christian Beck in Herrnhut. Vermoedelijk was deze man de zoon van Jacob Beck en de kleinzoon van Johann Beck. Ik heb niet kunnen vinden of hij ook zendeling in Groenland is geweest.

Op de steen staat geschreven:
Johann Christian Beck
Geboren den 22e maart 1786 in Lichtenfels.
Ontslapen op 4 oktober 1859.

Rosina Beck
Het graf van Rosina Beck, de vrouw van Johannes Beck.

B. Aantal foto's van graven van Deense zendelingen van tussen 1721 en het begin van de 20e eeuw naar Groenland gingen en waarvan ik hun grafsteen heb gevonden.

Otto Fabricius.

Het graf van Otto Fabricius aan de buitenkant van de Vor Frelsers Kirke in Kopenhagen.

Op de steen staat geschreven:
Bisschop Otto Fabricius
Geboren 1744 overleden 1822
35 jaar in deze gemeente een ijverig leraar.
En
Anna Gunilde Fabricius
Geboren Heineth
Geboren 1762
Overleden 1843
In 56 jaar zijn …… Niet goed te lezen.

Zalig zijn de doden die in de Heere sterven.

Carl Emil Janssen

Het graf van Carl Emil Janssen op de Holmen's Kirkegård in Kopenhagen.

Op de steen staat geschreven:
Dorpspriester Carl Emil Janssen 1813 †1884

En vrouw Louise geboren Luplau 1827 †1895

Bijlage 2. Overzicht/ register met aardrijkskundige namen.
Eerst volgt een overzicht met alle plaatsnamen.
Dan volgt een overzicht met alle Groenlandse plaatsnamen, met daarbij vermeld op welke kaart de plaats staat en eventueel bijzonderheden.
Dan volgen de kaarten van Groenland, en ten slotte een kaart van Europa en van de wereld.

Plaatsnamen in Groenland:
Aasiaat /Egedesminde, 215-220, 222, 235, 281, 285, 343, 347, 349, 367
Ainertlek, 287
Akkonak, 285
Akonemiok/ Lichtenfels (huidige naam: Akunat), 117
Alluitsoq, 221, 235, 238
Amaralikfjord, 288, 290
Amerdloq (huidige naam: Sisimiut), 227
Angmagssalik (huidige naam: Tasiilaq), 195, 196, 198, 199-201, 219, 230
Appat/ Ritenbenk, 201
Ausiet, 281
Aziëat, 370
Baalsrivier (huidige naam: Nuup Kangerlua), 45, 46, 48, 54, 62, 65, 81, 85, 92, 101, 105, 110, 111, 119, 288
Bjornesund (Bärsund) (rivier), 288
Brattahlid/ Brattahlíð, 8, 10, 11, 15, 17, 19, 20, 24
Cape Farewell/ Kaap Farewell, 17, 120, 160, 221, 352, 354
Christianshaab/ Christiaanshaab, 144, 213-216, 218, 221, 229, 259, 260, 285, 298, 298, 303, 305-311, 325, 345, 347, 368
Claushavn, 214-216, 221, 222, 259, 260, 281, 285, 288, 296, 298, 299, 306, 308, 309, 311, 312, 344, 348, 349
Disko Baai, 67, 69
Discobocht/ Diskobogt, 161, 221, 263, 272, 278, 281, 285, 286, 296, 297, 299, 304, 313, 315
Disco-eiland, 286, 326, 348
Dundas, 356
Egedesminde/ Aasiaat, 215-220, 222, 235, 281, 285, 3434, 347, 349, 367
Ekalurksuit, 286
Eriksfjord/ Eiriksfjord/ Eiríksfjǫrðr, 8, 10, 11
Erkame, 338
Eystribyggð, (Oostelijke Nederzetting), 8
Fiskernes, 287, 288
Friedrichstdal (huidige naam: Narsaq Kujalleq), 127, 165, 169-171, 206, 210, 221, 224, 230
Garðar/ Gardar, 7, 11, 18, 19, 20, 22, 24-26, 28, 220, 290
Godhavn, 215, 216, 220, 227, 281, 285, 286, 368
Godthaab/ Nuuk (veel blz.)
Håbets/ Habetsoe (Eiland van Hoop), 46, 287
Harðsteinaberg (Holsteinsborg), 20, 227, 287, 368
Herbert Island, 357
Herjolfsnes/ Ikigaat, 18, 19, 20, 26, 28, 29
Holsteinborg, 214-220, 222, 239, 281, 349, 349
Hunde-eiland, 286
Hvalsey (Qarqortulooq Hvalso), 17-20, 22, 24
Igaliku, 20
Igaliku Kujalleq (Undir Hofdi), 20

Igdlorpait, 127, 221
Ikigaat, 218, 235
Ilimanaq, 221
Illorpaat, 211, 212
Ilulissat (Jacobshavn), 62, 219, 220, 222, 230, 233-235, 355, 368, 370
Inorqquassat, 20
Iqaluit, 20
Isefjord (rivier), 288, 289, 296, 311, 312, 338, 342, 343
Ivittuut, 355, 367
Jacobshavn, 214-220, 231, 359
Jisblink (rivier), 288
Julianahaab/ Julianehaab/ Juliaanshoop, 215- 221, 225, 229, 230, 280, 281, 285, 288-291, 368
Kaap/ Cape York/ Perlernerit, 225, 227, 230, 231
Kanneisut, 111
Kangerlussuaq, 370
Kangeq/ Kangek, 46, 93, 96, 101, 102, 113, 173, 175, 179, 221, 287
Kingittorsuaq, 14, 16
Kirgurtursuk, 287
Kookörnen (eilanden)/ kittiksut, 63, 119
Kronprindsens (Kronprinsen Ejland), 286
Kullorsuaq, 370
Lichtenau (huidige naam Alluitsoq), 123, 127, 157, 169-171, 205, 208-212, 221, 222, 225, 235, 239, 240, 285, 288
Lichtenfels, 118-122, 127, 145-148, 157, 165, 169-171, 176, 178, 186, 189, 190, 207, 209, 211, 221, 222, 229, 240, 288, 378
Makkarneq, 26
Maniitsoq, 233, 368, 370
Manermiut, 228
Middelste nederzetting, 17, 19, 23, 28
Nanortalik, 220, 368, 370
Nunnursoak, 286
Napersok, 150
Narsarmijit, 221, 235
Narsarsuaq, 8, 20
Narsaq, 20, 220, 230, 368
Narsap Ilua/ Ísafjörður, 20
Nennortalik (Beren-eiland), 285, 288, 290, 295
Nepisene, 58, 61, 63, 64, 213
Nunarsoak (eiland, ook wel Desolation genoemd), 289
Nunataaq (Gardanes), 20
Nuup Kangerlua-fjord, 46
Nij-Sukkertop, 287
Omanarsuk, 287
Onartok (Eiland), 288
Oostelijke Nederzetting (Osterboigd), 8, 11, 17, 19-23, 26-29, 61, 290, 291, 295
Oqaatsut, 162
Pisiksarbik, 105, 182
Pituffik, 256
Priester-Fjord, 54
Qaanaaq, 231, 356-360, 368, 370

Qaqortoq (oude naam: Juliaanshaab/ Julianehab), 8, 17, 18, 221, 226, 368, 370
Qasigiannguit (Oude naam: Christiaanhaab/ Christianshab), 221
Qassiarsuk, 11, 20, 24
Qeqertarsuatsiaat, 221
Qilakitsoq (vlakbij Umanak), 12, 26
Qorlortoq, 20
Revoe, 285
Riskol, 286
Rode Baai/ Rodebay, 162
Rensø, Harbor of Hope (huidige naam:Faltings Havn), 162
Ritenbenk/ Appat, 201, 214, 218, 220, 285
Scoresbysund, (huidige naam: Ittoqqortoormiit), 368
Sermeliarsok (rivier), 289
Sillisit (Undir Sólarfjöllum), 20
Siorapaluk, 220, 359
Sisimiut (Holsteinborg), 219, 220, 222, 227, 228, 235, 368, 370
Statenhoek, 45, 55, 182, 239, 288, 295, 302
Sukkertoppen, 213, 215, 216, 239, 254, 281, 287, 368
Taserssuaq, 20
Tasiilaq, 195, 201, 370
Tassak (Tussangme) eiland, 299
Thule, 219, 220, 227, 231, 232, 354, 356, 358, 362, 368, 370
Umanak (oude naam Noogsoak), 12, 127, 215, 216, 220, 221, 227, 277, 281, 285
Upernavik, 15, 216-221, 227, 230, 279, 280, 285, 368, 370
Uummannaq, 218, 219, 231, 234, 355, 356, 368, 370
Vestribyggd, Westelijke Nederzetting, 8
Westerlijke nederzetting, 8, 17, 19, 20, 22, 23, 27, 28, 290
Zukkertop, 117
Zuidbaai (ook wel Westbaai genoemd), 140

Plaatsnamen in Europa:

Akrar (IJsland), 18
Aarhus (Denemarken), 253
Amsterdam, 89, 107, 138, 163, 164, 168, 207
Axel, 160
Barby (Duitsland), 138, 207
Bergen (Noorwegen), 39, 42, 43, 45, 48, 54, 56, 57, 253
Berlijn, 84, 130, 166
Berthelsdorf (Duitsland), 77, 78, 141
Borg á Mýrum (IJsland), 233
Bornholm (Denemarken), 216
Braunschweig (Duitsland), 130
Breslau (Polen), 79
Christiania/ Oslo, 210
Christiansfeld (Denemarken), 142, 146, 207, 208, 209, 221, 241
Danevirke, 9
Denemarken (veel blz.)
Duitsland, 8, 9, 40, 89, 90, 104, 106, 107, 110, 116, 119, 122, 137, 138, 143, 146-148, 150, 168, 184, 190, 239
Ebersdorf (Beieren), 146

Eckernförde (Duitsland), 130
Engeland, 9, 10, 29, 35, 89, 107, 110, 123-125, 129, 138, 229, 281
Enkhuizen, 160
Estland, 143
Flensburg (Duitsland), 253
Föhr (eiland in Duitsland), 296
Frankfurt an Main (Duitsland), 128
Fredericia (Denemarken), 253
Fredrikshald (Noorwegen), 43
Gilleleje (Denemarken), 353
Gnadenberg/ Godnow (Polen), 166, 209
Gnadau (Duitsland), 208, 210
Gnadenfrei (Polen) 166, 212
Hamarøy (Noorwegen), 34
Helsingør / Elseneur (Denemarken), 217, 251
Hornbæk / Hornbek (Denemarken), 351
Hvidbjerg (Denemarken), 215
Görlitz (Duitsland), 141, 211
Gotsdorf (Tsjechië), 144
Graubündten (Zwitserland), 209
Halle (Duitsland), 128, 130, 165
Hamburg, 8, 24, 81, 130, 377
Hammer (Noorwegen), 25
Harstad (Noorwegen), 33-35, 215
Haukadal/ Hawksdale (IJsland), 7
Havnbjerg/ Hagenberg (Denemarken), 253
Hebriden, 8, 9
Herrnhut (Duitsland) (veel blz.)
Holland/ Nederland (veel blz)
Hornstrandir (IJsland), 7
IJsland (veel blz.)
Jena (Duitsland), 129
Kleinwelka (Duitsland), 148-150, 209, 210, 212
Konstanz (Duitsland), 141
Kopenhagen (veel blz.)
Kreuzendorf (Tsjechië), 144
Krimpen aan den Lek, 162
Kunewald (Tsjechië), 65, 77, 78, 135, 184
Kvæøya (Noorwegen), 39
Lausits, 74
Letland, 143
Leobschütz (Polen), 144
Lofoten (Noorwegen), 34, 38
Londen (Engeland), 107, 138, 224, 240, 253
Mankovice/ Mankendorf (Tsjechië), 65, 145
Mariager (Denemarken), 215
Mariënborn (Duitsland), 155
Moravië (huidige Tsjechië), 65, 73-77, 79, 135, 140, 141, 184, 374
Naugard (Polen), 165
Niederwiese (Polen), 135

Niesky (Saksen), 145, 150, 208, 209, 212
Nieuwendam (tegenwoordig wijk in Amsterdam), 163
Noorwegen (veel blz.)
Nordborg (Denemarken), 253
Nyborg (Denemarken), 25
Oberlausitz (Duitsland) (Gebied rond Herrnhut), 141, 150
Oldekerk (Groningen), 162
Orkney eilanden, 24
Oxney (IJsland), 7
Panten, 135
Polen, 40, 74, 165, 166, 212
Olstrup (Denemarken), 234
Oxford (Engeland), 253
Rendsburg (Duitsland), 130
Rixdorf (Duitsland) (Deel van Berlijn), 166
Rogaland, 7
Roskilde (Denemarken), 259
Rudkøbing (Denemarken) (Ten westen van Falstar), 238
Saksen, 74, 75, 77, 138, 140, 141, 207-209, 211, 222
Sand (Noorwegen), 34
Sanderum, 217
Schotland, 8
Schweinitz (Duitsland), 141
Scilly, 9
Senftleben/ Ženklava (Tsjechië), 140, 374
Serooskerke, 159
Shetland Eilanden Shetlandeilanden/ Hitland, 212, 350, 351
Silezië (Gebied ten oosten van Herrnhut in Polen), 124, 138
Skaelsk (Denemarken) (Ten westen van Kopenhagen), 69
Skagen (Denemarken), 351
Skalholt (IJsland), 294, 295
Sleeswijk-Holstein, 9
Soest (Nederland), 162
Soppau (Polen), 144
Sørbymagle (Denemarken) (Ten westen van Kopenhagen), 216
Spitsbergen, 159, 160
Stettin, 207
Strynø (Denemarken) (Ten westen van Falstar), 259
Stubbekøbing (Denemarken) (Op Falstar), 71, 213
Tsjechië, 65, 74, 140, 144
Troms (provincie Noorwegen), 39
Trondenes (Noorwegen), 33, 34, 49, 287
Trondheim/ Drontheim (Noorwegen), 9, 10, 19, 24, 36, 37, 39, 40, 300
Udby (Denemarken) (Ten noorden van Falstar), 215, 233, 259
Vågan (Noorwegen), 34, 38-40, 42, 213
Vålse (Denemarken) (Op Falstar), 259
Vatnshorn (IJsland), 7
Vendsyssel (Denemarken), 216
Viborg (Denemarken), 231
Waarde, 160

Plaatsnamen buiten Europa:

Alaska, 7, 14, 231, 252
Barrow (Alaska), 231
Bethlehem (VS), 108, 138
Bethabara (North Carolina, VS), 65, 207
Christiansbrunn (VS), 138
Delaware (VS), 111
Gnadendaal (Zuid-Afrika), 138
Gnadenhutten (VS), 138
Hebron (Labrador), 127
Hopedale/ Hoffenthal (Labrador), 126, 127
James- eiland (ligging niet gevonden), 292
Labrador, 29, 31, 32, 69, 73, 109, 110, 116, 119, 123-127, 208, 212, 283, 375
Labradorzee, 18, 46
Makkovik (Labrador), 123
Marokko, 129
Minnesota (VS), 212
Naïn (Labrador), 125, 126, 208, 209, 213
Nazareth (VS), 138
Newfoundland, 9, 124
Noord-Amerika, 7, 9, 36, 110, 123, 279
Nunatsiavut (Labrador), 126
Okak (Labrador), 124, 126, 127
Oost-Indië, 34
Pennsylvania/ Pensylvanië (VS), 107, 116, 143
Philadelphia (VS), 107
Quirpont (Labrador, Canada), 124
Rusland, 10, 29, 40
St. Thomas (Amerikaanse Maagdeneilanden), 79, 80, 110, 111, 129, 134, 137
Suriname, 212
Tranquebar (Oost-Indië), 34, 39, 80, 208
Turkije, 129
West-Indië, 34, 79, 110, 129, 130, 222
Zoar (Labrador), 126, 127
Zuid-Afrika, 205, 210, 212

Bijlage 3. Overzicht van alle Groenlandse plaatsnamen met de kaartlocatie erbij.

Groenlandse naam	Opmerking	Synonym andere taal	Locatie kaart
Aasiaat/ Aziëat		Egedesminde (Deens)	4
Akunnat/ Akonemiok zie Qeqertarsuatsiaat			
Alluitsoq		Lichtenau (Duits)	Zuid
Amaralikfjord			6
Angmagssalik, zie Tasiilaq			
Appat		Ritenbenk	Noord west
Ausiet	Vermoedelijk het eiland waar Aasiaat zich op bevind, of een eiland daar vlakbij.		4
Baalsrivier, zie Nuup Kangerlua			
Brattahlid/ Brattahlíð		Qassiarsuk (Groenalands)	Zuid
Cape Farewell/ Kaap Farewell			Zuid
Cape York, zie Perlernerit			
Christianshaab, zie Qasigiannguit			
Claushavn, zie Ilimanaq			
Discobaai/ Diskobaai			3
Discobogt/ Diskobocht			3
Disco-eiland/ Disko-eiland			3
Egedesminde, zie Aasiaat			
Ekalurksuit.	Ligt in de buurt van Aasiaat		4
Eriksfjord/ Eiriksfjord/ Eiríksfjǫrðr/ Tunulliarfik-fjord			5
Erkame	Ten oosten van Illulisat of Claushavn		3
Eystribyggð	Oostelijke nederzetting		Zuid
Fiskernes, zie Qeqertarsuatsiaat			
Frederikshaab, zie Paamiut			

Friedrichstdal, zie Narsarmijit			
Godthaab, zie Nuuk			
Godhavn, zie Qeqertarsuaq			
Herjolfsnes/	Direct ten westen van Narsarmijit		Zuid
Håbets/ Habetsoe	(Eiland van Hoop)		6
Herbert Island, zie Qeqertarsuaq			
Holsteinborg, zie Sisimiut			
Hunde-eiland	Eilanden groep ten noordwesten van Aasiaat		4
Hvalsey	(Qarqortulooq Hvalso)		Zuid
Igaliku/ Garðar/ Gardar			Zuid
Igaliku Kujalleq (Undir Hofdi)			Zuid
Igdlorpait/ Illorpaat			Zuid
Ikigaat			Zuid
Ilimanaq		Claushavn (Deens)	3
Ilulissat		Jacobshavn (Deens)	3
Inorqquassat	Iets ten noorden van Undir Hofdi		Zuid
Iqaluit			Zuid
Isefjord	Fjord bij of in het verlengde van de Discobogt		3
Ivittuut			Zuid
Jacobshavn, zie Ilulissat			
Jisblink			Zuid
Julianahaab, zie Qaqortoq			
Kangaamiut		Oud/ Gammel Sukkertoppen (Deens)	5
Kangerlussuaq			4
Kangek/ Kangeq			6
Kingittorsuaq			2
Kanneisut	In de buurt van de Baalsrivier		
Kirgurtursuk	In de buurt van Sisimiut		
Kookornen	In de buurt van Kangeq, precieze	Cock Island (Engels)	6

	ligging niet gevonden	Kittiksut (Groenlands)	
Kronprindsens ejland	Eiland		3
Kullorsuaq			2
Lichtenau, zie Alluitsoq			
Lichtenfels, zie Qeqertarsuatsiaat			
Makkarneq baai	Ten westen van Ikigaat		Zuid
Maniitsoq		Nieuw/ Ny-Sukkertoppen (Deens)	5
Manermiut			4
Nanortalik/ Nennortalik		Bereneiland (Nederlands)	Zuid
Napersok	Ligging niet gevonden		
Nunnursoak	Ten westen van Attu		4
Narsarmijit/ Narsaq Kujalleq		Friedrichstdal/ Friedrichsthal (Duits)	Zuid
Narsarsuaq			Zuid
Narsaq			Zuid
Narsap Ilua	500 meter ten noorden van Narsaq		Zuid
Nieuw-Herrnhut, zie Nuuk			
Nepisene/ Nipisat			4
Nunarsoak	Eiland vlakbij Sermeliarsok, Nunarsoak wordt ook wel Desolation genoemd.		Zuid
Nunataaq			Zuid
Nuuk		Nieuw-Herrnhut (Duits) Godthaab (Deens)	6
Nuup Kangerlua		Baalsrivier	6
Omanarsuk	Zeer vermoedelijk dezelfde plaats als Uummannaarsuk, een eiland iets ten noorden van Nepisene en ten zuiden van Sisimiut		4
Onartok	Eiland vlakbij Alluitsoq		Zuid
Oqaatsut		Rode Ba(a)y	3

Paamiut		Frederikshåb/ Frederikshaab Deens	Zuid
Perlernerit		Cape York	Noord west
Pisiksarbik		Plaats in de buurt van de Baalsrivier	6
Pituffik/ Dundas			Noord west
Priester-Fjord		Een fjord bij de ingang van de Baalsrivier	6
Qaanaaq/ Thule			Noord west
Qaqortoq		Julianahaab (Deens)	Zuid
Qasigiannguit		Christianshaab (Deens)	4
Qassiarsuk, zie Brattahlid			Zuid
Qeqertarsuaq		Godhavn (Deens)	3
Qeqertarsuaq		Herbert Island	Noord west
Qeqertarsuatsiaat		Fiskernes (Deens) Lichtenfels (Duits)	4
Qilakitsoq			3
Qorlortoq	Bevind zich op de plek van de 2e aan van de plaats Narsarsuaq		Zuid
Rensø,	Harbor of Hope (heet vandaag de dag Faltings Havn). Ligt ten westen van Nuuk en ten oosten van Kangeq. Het is een klein eiland.		
Revoe	Locatie niet kunnen vinden, moet in de buurt van Ausiet zijn.	Vosseneiland (Nederlands)	4
Ritenbenk, zie Appat			
Riskol			4
Rode Ba(a)y, zie Oqaatsut			
Scoresbysund		Ittoqqortoormiit huidige naam	Noordoost
Sermeliarsok			Zuid
Sillisit (Undir Sólarfjöllum)			Zuid
Siorapaluk			Noord west
Statenhoek	Ligt ten westen van Kaap Farewel		Zuid
Taserssuaq			Zuid

Tassuk/ Tussangme	Precieze ligging niet gevonden. Ligt in de buurt van Ilimanaq		
Thule, zie Qaanaaq			
Sisimiut/ Amerdloq		Holsteinborg/ Harðsteinaberg (Deens)	4
Sukkertoppen, zie Kangaamiut of Maniitsoq			
Tasiilaq/ Ammassaliq		Angmagssalik	Oost
Umanak/ Uummannaq		Noogsoak oude naam	3
Upernavik			2
Vestribyggd	Westelijke Nederzetting		6
Westbaai	Ligging niet precies kunnen vinden, ligt ten zuiden van Aasiaat, misschien in de buurt van Attu		4
Zukkertop	Lag op het eiland Kangeq		6

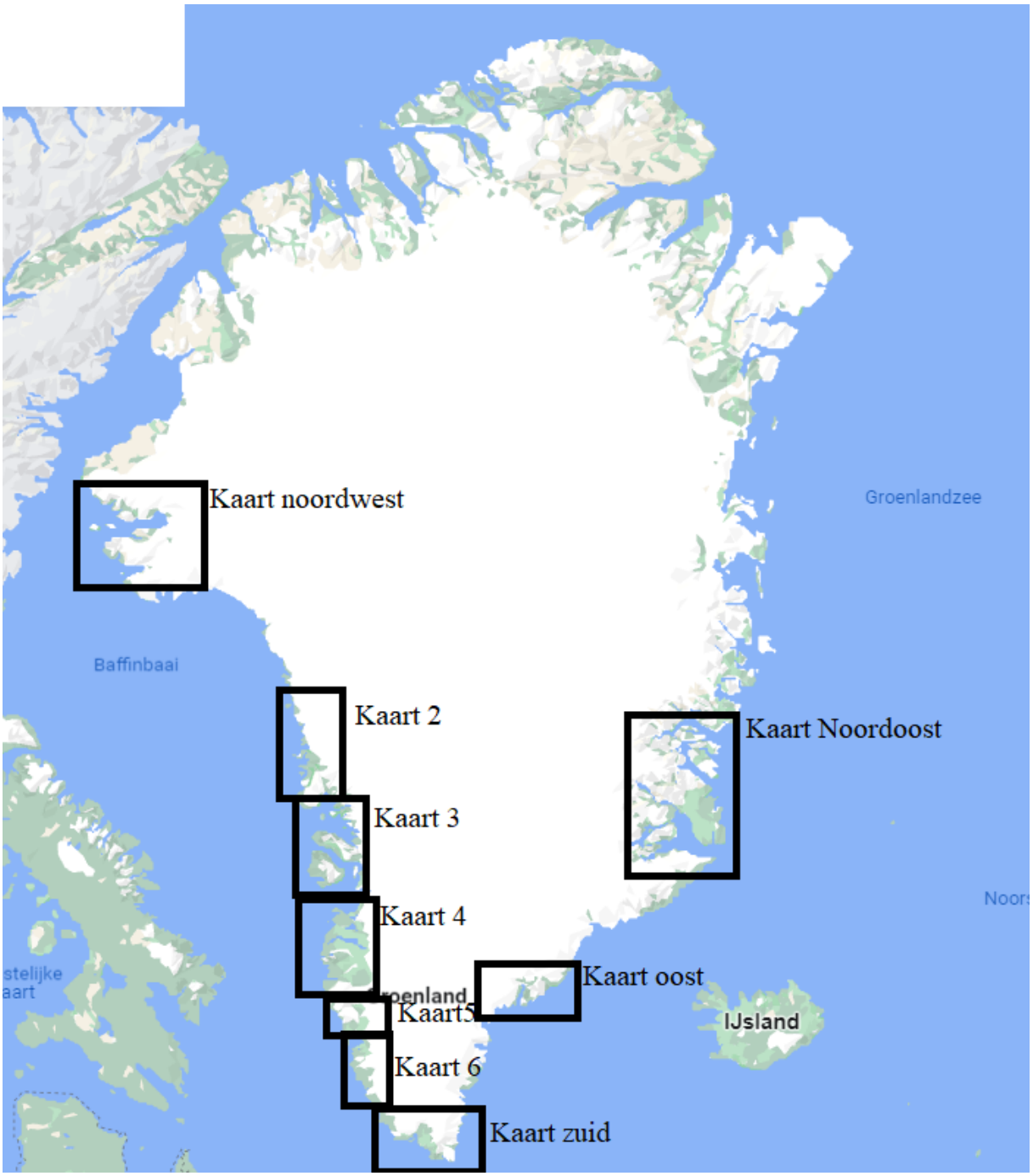
Kaart noordwest
Groenlandzee
Baffinbaai
Kaart 2
Kaart Noordoost
Kaart 3
Kaart 4
Kaart oost
Kaart5
IJsland
Kaart 6
Kaart zuid

Kaart Noordoost Groenland

Kaart oost:

Kaart noordwest:

Kaart 2

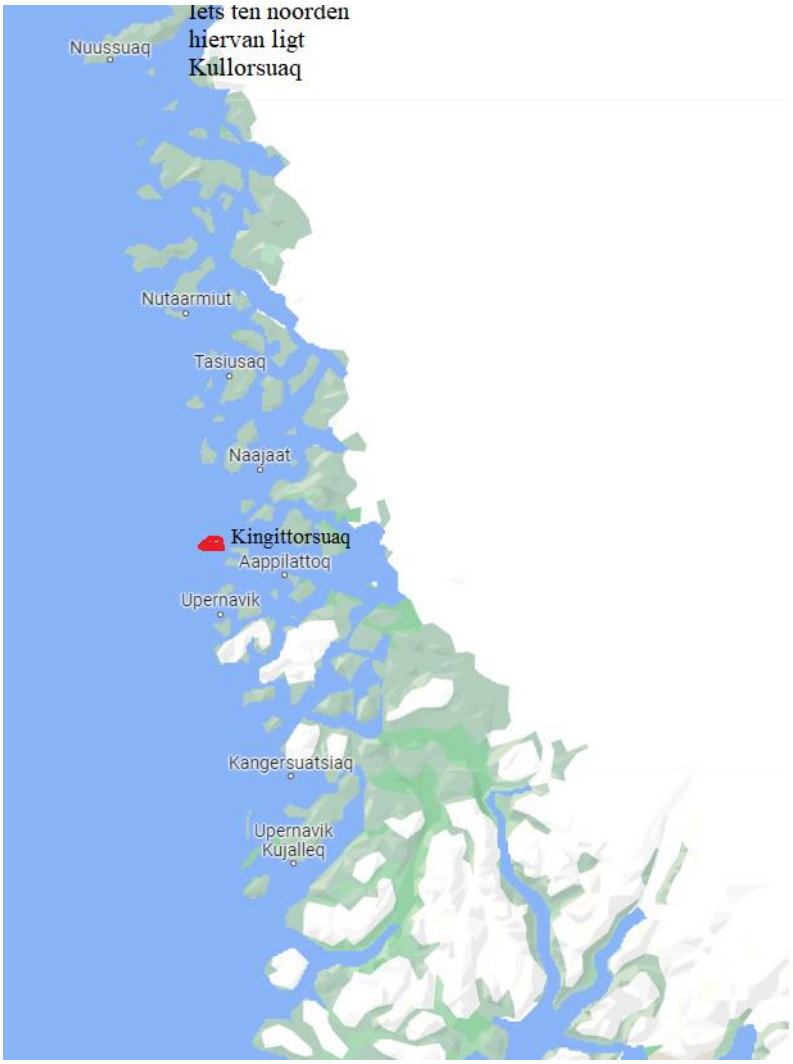

Kaart 3:

Kaart 4:

Kaart 5:

Kaart 6:

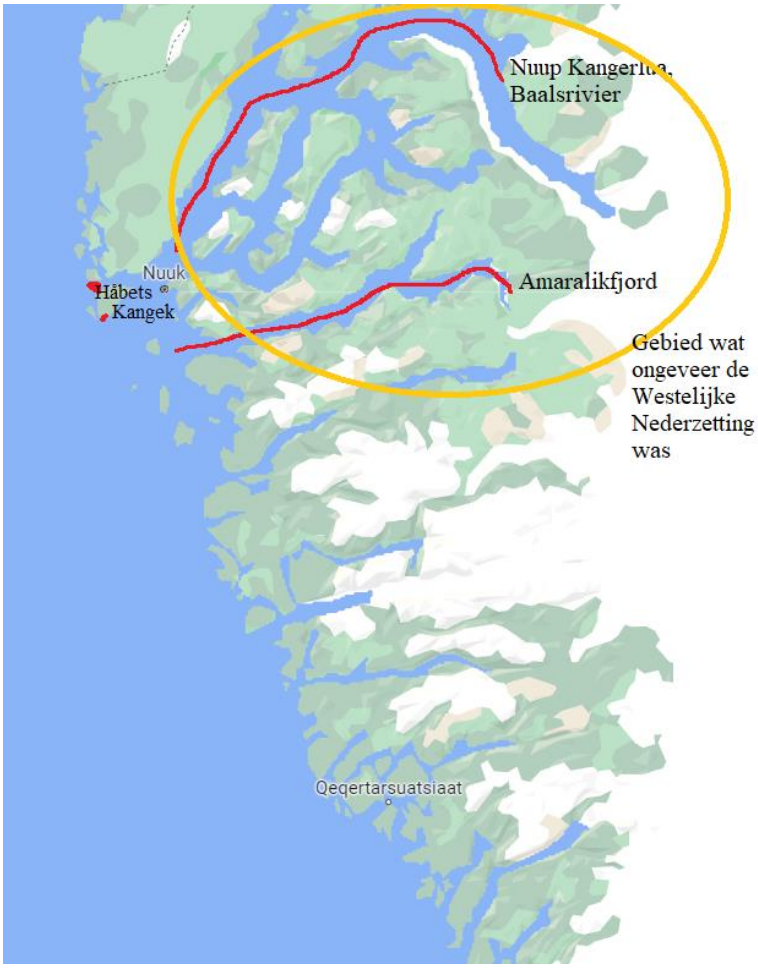

Zuid:

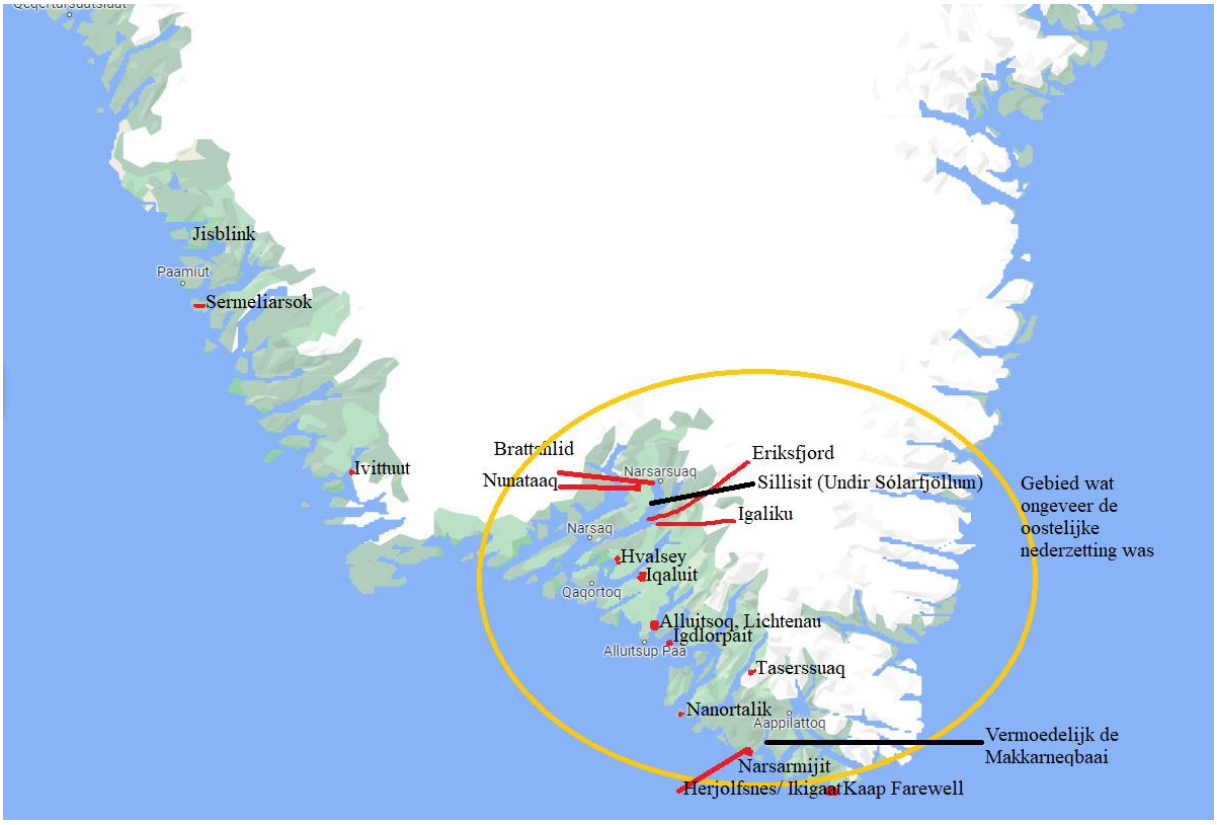
Jisblink
Paamiut
Sermeliarsok
Ivittuut
Brattahlid
Nunataaq
Narsarsuaq
Eriksfjord
Sillisit (Undir Sólarfjöllum)
Igaliku
Narsaq
Hvalsey
Iqaluit
Qaqortoq
Alluitsoq, Lichtenau
Igdlorpait
Alluitsup Paa
Taserssuaq
Nanortalik
Aappilattoq
Narsarmijit
Herjolfsnes/ Ikigaat
Kaap Farewell
Gebied wat ongeveer de oostelijke nederzetting was
Vermoedelijk de Makkarneqbaai

Kaart Europa (op de volgende pagina is Denemarken en Duitsland uitvergroot).

Uitvergrote kaart van voornamelijk Duitsland en Denemarken.

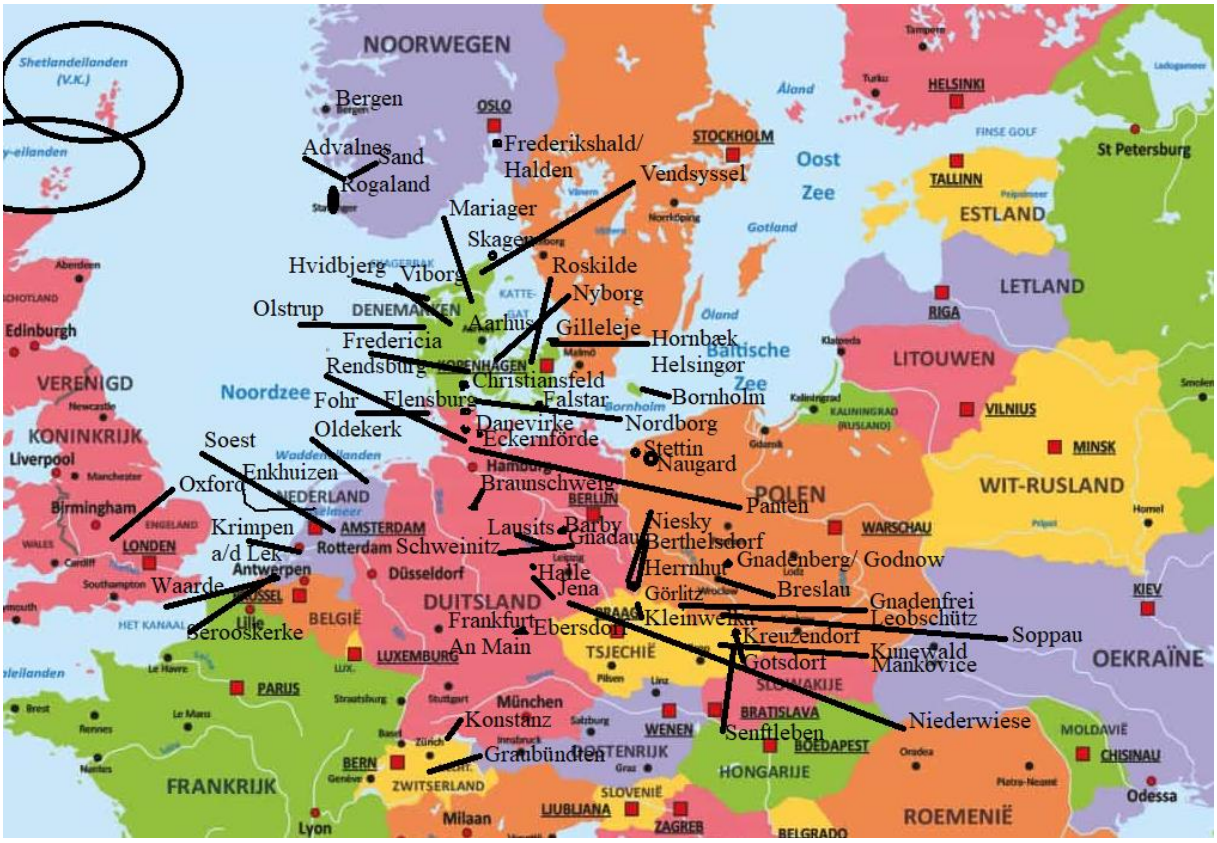

Kaart wereld, westelijke deel

Kaart wereld, oostelijke deel:

Bijlage 4. Overzicht/ register met persoonsnamen.

Abelsen, Maliina (minister van sociale zaken in Groenland), 358
Agusina, Daniël (gedoopte Groenlander), 113, 115
Albert, Johann Gottlieb (Moravische zendeling), 210
Alexander VI (paus), 27
Alfred (Britse koning), 35
Alpho (Bisschop), 25
Alsbach, Casper Eggert Thrane (Deens zendeling), 215, 346
Alsbach, Laurids Lars Jakobsen (Deens zendeling), 213
Amund (IJslandse Bisschop), 294, 301
Anauke (inwoner van Labrador), 125
Andreas (Bisschop), 25
Angaangaq (sjamaan), 363-366
Anna (vrouw van Kajarnak), 89, 94, 95, 98, 103
Ansgar (zendeling, 8e eeuw), 8
Anthon, Moritz Christian Julius (Deens zendeling), 218
Anton (slaaf van St. Thomas), 129
Arbalek/ Arbalik (gedoopte Groenlander), 100, 101, 107, 167- 169
Arne (Bisschop), 25, 26
Arno (Bisschop), 25
Arnstadt, Carl Louis Chr. (Moravische zendeling), 212
Arnoldus (Bisschop), 24, 25
Asboe, Michael Andersen (Moravische zendeling), 211
Asvaldson/ Osvaldson, Thorvald (vader van Erik de Rode), 7
Baele (Deens minister), 225
Balle, Nikolaj Frederik Severin (hoofd van Groenlands college), 219, 231
Balle, Knud (Deens zendeling), 219
Balle, Nikolaj Edinger (Deens priester/ zendeling), 218, 226, 234, 235
Ballenhorst, Michael (Moravische zendeling), 140, 208
Balwig, Morten Pedersen (Deens zendeling), 215
Bardarson/ Bardsson, Ivar (Noorse priester), 26, 27
Barentz., Willem (Nederlandse zeevaarder), 26
Bardsson, Herjolf (Grondlegger van een Groenlandse kolonie), 18
Barfoed, Frederik Theodor (Deens zendeling), 217
Bartholin, Hans (professor), 34
Bartholomeüs (gedoopte Groenlander), 106
Beata (dochter van Daniël Agusina), 114
Bech(o), Hans Peter (Deens zendeling), 217
Beck, Caspar (vader van Johannes Beck)
Beck, Jacob (grootvader van Johannes Beck), 144
Beck, Jacob (Moravische zendeling), 145, 209
Beck, Johan Christian (Moravische zendeling?), 378
Beck, Johan Ludwig (Moravische zendeling en zoon van Johannes Beck), 145, 209, 378
Beck, Johannes (Moravische zendeling), 75, 78, 79, 84, 86, 90, 91, 94, 104, 116, 119, 122, 132, 135, 138, 140, 144, 145, 147, 163, 184, 186, 207, 209, 378
Beck, Johanna Marie (vrouw van John Michael Eberle), 145, 147
Beck-Stach, Rosina (vrouw van Johannes Beck, zus van Matthäus Stach), 145, 147, 174, 378
Bentzen (zuster in Groenland), 353, 354
Berthelsen, Ernєĸ Jens Lars Johan (Deens zendeling), 218

Berthelsen, Frederik (catecheet in Groenland), 215, 256
Berthelsen, Rasmus (catecheet in Groenland), 230, 235
Berthold (Bisschop), 25
Beyer, Friedrich (Moravische zendeling), 208
Bindschedler, Joh. Heinrich (Moravische zendeling), 212, 378
Bing, Anders Jespersen (Deens zendeling), 213, 237
Bjerrum, Jess Lassen (Deens zendeling), 217
Bjørn, Christian Frederik Sohnell (Deens zendeling), 215
Björnsdóttir, Sigrid/ Sigríður (vrouw van Thorstein Olafsson), 18
Blauwtand, Harald (Deense koning), 9, 29
Bloch, Niels Brønlund (Deens zendeling), 214
Bøggild, Osvald Valentin (Deens zendeling), 218
Bohlmann, Ernst A.C.H. (Moravische zendeling), 212
Böhnisch/ Boenisch, Frederik (Moravische zendeling), 65, 75, 77, 78, 80, 84, 86, 96, 116, 119, 122, 128, 132, 134, 135 138, 144, 207, 371
Böhnisch, Johann (Moravische zendeling), 208
Böhnisch, Matthys (vader van Frederik Böhnisch), 135
Böhnisch, Rudolph Theodor (Moravische zendeling), 211
Borch, Jacob (Deens zendeling), 214
Van Born (luitenant), 291, 293
Börnike, Christian (Moravische zendeling), 208
Brodbeck, Jacob (Moravische zendeling), 212
Brodersen, Jesper (Moravische zendeling), 209, 376
Brückner Gottfried (Moravische zendeling), 207
Bruun, Rasmus Berthelsen (Deens zendeling), 185, 214
Buch, Ambrosius Petersen (Deens zendeling), 214
Buch(o), Hans (Deens zendeling), 216, 349
Büchler, Johann Conrad (Deens zendeling), 216
Joh. Bulow (commandant), 293
Busse, Michaël (Moravische zendeling), 209
Calvus, Jonas (Bisschop), 25
Carl XII (koning van Zweden), 43
Carolus, Joris (zeevaarder), 160
Charles, Thomas (Brits predikant), 240
Chemnitz, Jens (catecheet in Groenland), 218, 220, 235
Chemnitz, Jens Christian (Deens theoloog), 252
Chemnitz, Karl Johan Pavia (Deens zendeling), 220
Chemnitz, Karl Johan Kornelius John Niels (Deens zendeling), 220
Chemnitz, Nikolaj Adolf Valdemar (Deens zendeling), 220
H. N. Clausen (Deens vrijzinnig prediker), 233
Claudius Christophersen (predikant), 8
Cranz, David (Moraviër, geschiedschrijver), 8, 24, 25, 102, 132, 133, 135, 136, 163-169, 174, 177, 178-186, 189, 190, 194, 202, 221, 223, 256, 262, 264, 269, 270, 272, 279, 290, 295, 297, 300, 336, 371, 372
Christiaan II (Deens koning), 37
Christiaan III (Deens koning), 301
Christiaan IV (Deens koning) 290
Christiaan VI (Deens koning), 63, 64, 71, 79, 129
Christiaan VII (Deens koning), 301
Christiaan VIII (Deens koning), 233

Danells, David (ontdekkingsreiziger), 291
David, Christiaan (Moravische zendeling), 64, 74, 78, 80, 83, 84, 86, 87, 128, 130, 132, 133, 140-143, 153, 163, 371, 374
Davis, John (Engelse zeevaarder), 37,
Dau, Mettea (2e vrouw van Hans Egede), 71
Dober, Leonard (Moravische zendeling), 79, 80
Drachart, Christian (Deens zendeling, later Moravische zendeling), 69, 70, 97, 113, 125, 155, 156, 173, 208, 213
Drejer, Casper (Deens zendeling), 215
Eberle, Frederic Theodore (zoon van John Michaël en Johanna Marie), 148
Eberle, Gustav William (zoon van John Michaël en Johanna Marie), 148
Eberle, Jacob Amandus (zoon van John Michaël en Johanna Marie), 148
Eberle, John Michael (Moravische zendeling), 146, 147, 150, 171, 210
Eberle, Louse Emilie (dochter van John Michaël en Johanna Marie), 148
Eberle, Pauline Mary (dochter van John Michaël en Johanna Marie), 148
Eberle, Sophie Ernestine (dochter van John Michaël en Johanna Marie), 148
Egede, Christian (broer van Hans Egede), 34
Egede, Hans (Deens zendeling in Groenland) heel vaak
Egede, Jens (broer van Hans Egede), 34
Egede, Kirstine Matthea (dochter van Hens Egede), 39
Egede, Lars Gerhardt Andreas Boas (Deens zendeling), 220
Egede, Niels (zoon van Hans Egede), 39, 69, 156, 161, 221, 222
Egede, Peder (Deens zendeling, neef van Hans Egede), 214
Egede, Petronella (dochter van Hans Egede, vrouw van Hans Egede Saabije), 39, 259
Egede, Poul (zoon van Hans Egede), 39, 67, 85, 213, 221, 237, 238, 246-248, 252, 254, 257, 259
Egede, Poul Hansen (zoon van Hans Egede), 213, 221
Egede, Poul Hansen (vader van Hans Egede), 33, 213
Egede-Saabije, Hans (Deens zendeling), 215, 222, 223, 259, 260, 351, 364
Van Eggers (schrijver), 290, 291, 295
Ender, Johann Gottlieb (Moravische zendeling), 209
Ender, Susanna (eerste vrouw van Jacob Beck), 145
Erhardt, John Christian (Moravische zeeman), 123
Erichsen, Meylius (Deens expeditie leider), 224
Ericus (Bisschop), 24
Erikson, Leif (ontdekkingsreiziger, zoon van Erik de Rode), 7-11, 15
Esmann, Magnus Wilhelm (Deens zendeling), 217
Ewald (professor in Kopenhagen), 81
Fabricius, Christen Hansen (Deens zendeling), 214
Fabricius, Otto (Zendeling in Groenland, Bijbelvertaler), 215, 238, 242, 243, 297, 349
Fenger, Johannes Ferdinand (Deens priester), 233, 235
Fenger, Peter Andres (Deens priester), 233, 235
Fleig/ Flaig, Christian (Moravische zendeling), 210
Fleischer, Christian Frederik (Deens zendeling), 217
Fliegel, Johann Georg (Moravische zendeling), 120, 208
Fliegel, Johann Gotthelf (Moravische zendeling), 209
Foged, Nis Peter (Moravische zendeling), 212
A.H. Francke (Duits Piëtist), 34, 43, 128
Frantzen, Poul Moth Thestrup Engberg (Deens zendeling), 219
Frech, Theobald (Moravische zendeling op Labrador), 125

Frederik V (Deens koning), 71
Frederik IV (Deens koning), 221
Frederik Christiaan (leerling van Hans Egede), 63, 65
Frederiksen, Valdemar Christoffer (Deens zendeling), 219
Freydís (dochter van Erik de Rode), 7
Fries, de, Johann Arnold (Moravische zendeling), 206, 210
From, Frederik Christian (Deens zendeling), 216
Funch, Joachim Melchior Holten Friboe (Deens zendeling), 217
Gaertner, Friedr. F. Tr. (Moravische zendeling), 212
Geira (vrouw van Olaf Tryggvason), 9
George II (Koning van Groot-Brittannië), 107
Gericke, Carl Friedr. August (Moravische zendeling), 211
Ginge, Andreas Christensen (Deens zendenling), 216
Glahn, Henrik Christopher (Deens zendeling), 215, 256
Gersdorff, Henriette Catharina von (grootmoeder van Graaf van Zinzendorf), 141
Gjerløff, Christian (Deens zendeling), 215
Golkowsky, Georg Wenzeslaus (zendeling op Labrador), 123
Gorke, Johann Gottfried (Moravische zendeling), 209, 240, 377
Gregersen, Laurits (Deens zendeling), 185, 215
Gregorius (Bisschop), 25
Gregorius IV (Paus), 8
Gregorius IX (Paus), 19
Grewe, Caspar (Deens zendeling), 216
Grillich, Gottfried (Moravische zendeling), 120, 208, 221, 376
Grillich, Johann Georg (Moravische zendeling), 209
Grønbech, Jochum (Deens zendeling), 214
Grønbech, Segud Hansen (Deens zendeling), 214
NSF Grundtvig (Deens priester), 228, 232- 236
Gudde, Lauritz (Deens zendeling), 216
Gunnbjörn (Noor die Groenland heeft ontdekt), 7
Gysin, Gustav Rudolf (Moravische zendeling), 212
Hadwig (vriend van Johannes Beck), 144
Hakon van Bergen (bisschop), 26
Hammeleff, Anna Margrethe (vrouw van zendeling Kleinschmidt), 239
Hansen, Andreas Johs. (Moravische zendeling), 212
Hansen, Johannes (Zendingshelper), 195
Hasting Christian Ludwig (Moravische zendeling), 211
Haven, Jens (Moravische zendeling), 208, 221, 375
Haven, Peter (broer van Jens Haven, zendeling op Groenland en Labrador), 116, 119, 124-126, 208, 221, 375
Heide, Peter Rudolph (Deens zendeling), 216
Heinke, Hermann Otto (Moravische zendeling), 212
Heinze, Christian (Moravische zendeling), 209
Helga (Bisschop), 25
V. Helveg-Larsen (Deens priester), 231
Henricus (Bisschop), 25
Herbert, Kari (boekenschrijfster, reiziger), 160, 357, 360-363
Herbrich, Christ. Gottlieb (Moravische zendeling), 211
Hilbig, Joh. Carl August (Moravische zendeling), 212
Hind, Peder (kappelaan), 34

Hinz, Johannes (Moravische zendeling), 212
Holm, Christopher (Deens zendeling), 216, 349
Holm, Gustav (Deense zeeofficier), 195
Hønne, Andreas Fridsch (Deens zendeling), 217
Hus, Johannes (Boheemse hervormer), 141, 144
Hveyssel, Niels (Deens zendeling), 216, 251
Ihrer, Georg Michaël (Moravische zendeling), 210
Ihrer, Johan Friedrich (Moravische zendeling), 210
Immenek (Groenlandse angekok), 121, 122
Ingol (graaf), 35
Innocentius VIII (paus), 28
Ippegau (Groenlander), 88, 90, 100
Innungeitsok (Groenlander), 95, 96, 102
Issek [Judith] (gedoopte Groenlander), 100, 107, 168
Jablonskij (Duits/ Moravisch predikant), 84
Jacob (Groenlander die Amsterdam bezocht), 163, 164
Jæger, Hans Jørgen Adolphsen (Deens zendeling), 215
Janssen, Carl Emil (Deens zendeling), 215, 379
Jansen, Hans Peter (Deens zendeling), 216
Jensdatter Hind, Kirsten (moeder van Hans Egede), 33
Jensen, Peter Christian (Deens zendeling), 218
Jentoft (handelsagent op Groenland), 59
Jespersen, Erik (Deens zendeling), 219
Jessen, Johan (Deens zendeling), 217
Johannes (Bisschop), 25
Jonas I (Bisschop), 25
Jonas II (Bisschop), 25
Jones, Mary (Engels meisje), 240
Jongeneel, Jan. A.B. (historicus), 160
Jørgensen, Carl Julius Emil (Deens zendeling), 217
Jørgensen, Haldor Ferdinand (Deens Zendeling in Groenland), 217, 241, 243
Jørgensen, Jørgen Frederik (Deens zendeling), 217
Jürgensen, Christian August (Deens zendeling), 217
Joris Carolus (zeevaarder), 160
Jorundsdottir, Tjodhild (vrouw van Erik de Rode), 7, 11
Kainaek (Groenlander), 112
K'aissape (Inuit leider), 17
Kajarnak (na zijn doop Samuël, Groenlander), 91-100, 103, 107, 111, 112, 134, 137, 166, 168, 224, 249
Kampen, Anthonie van (boekenschrijver/ reiziger), 354-357
Karale (Groenlander, tekenaar), 278
Kasjiak (tovenaar op Groenland), 96, 102, 103
Kat, Hidde Dirks (Walvisvaarder), 207
K'erkek, Habakuk (Groenlander, dwaalprediker), 250, 251
Maria Magdalena (vrouw van Habakuk), 250, 251
Kjer, Jacob (Deens zendeling), 217, 218
Kjer, Knud (Deens zendeling), 217, 218
Kleinschmidt, Johann Conrad (Moravische zendeling), 207, 210, 211, 221, 239, 240, 241
Kleinschmidt, Samuel Peter (Moravische zendeling), 211, 239, 240, 241, 242, 243
Knudsen, Rasmus (Deens zendeling), 216

Knudssøn Martin (Bisschop van Groenland), 28
Kögel, Heinrich August (Moravische zendeling), 212
Kögel, Johannes (Moravische zendeling), 210
Köningseer, Christoph Mich. (Moravische zendeling), 209
Kotzebue (Russisch kapitein), 269
Kranich, Johan Friedrich (Moravische zendeling), 210
Kristensen, Harald Vilhelm (Deens zendeling), 219
Kristiansen, Lars Enok Mikkel (Deens zendeling), 220
Krumm, Johann Christian (zendeling op Labrador), 123
Kuanak (Groenlander), 99
Kunz, Matthaus (zendeling op Labrador), 123
Laersen, Berthel (Deens zendeling), 213, 215, 235, 238, 254, 255
Lange, Ole (Deens zendeling in Groenland), 60, 213
Langen, Marijke van (boekenschrijfster), 160, 162, 357, 363, 366
Langer, Jens Christian (Jensen) (Deens zendeling), 219
Laren, Bernardus van (Predikant), 159
Lassen, Nicolai (Deens zendeling), 214
Lassen, Rudolph Friederich (Deens zendeling), 216
Lehmann, Johann (Moravische zendeling), 210
Leifsson, Gunnlaug (IJslandse monnik), 10
Lindenow Godske (Deense admiraal), 290
Lintrup, Jens Koch (Deens zendeling), 216
Lund, Christian Hansen (Moravische zendeling), 211
Lund, Jörgen Paulsen (Moravische zendeling), 211
Lund, Joh. Wilhelm (Moravische zendeling), 211
Luther, Maarten (Hervormer van Duitsland), 153, 156, 157, 179, 193, 236, 253, 254, 327, 368
Lützen, Edvard Ægidius (Deens zendeling), 218
Magnusson, Sigurd I (Noorse koning), 25
Margaretha I van Denemarken (koningin van Denemarken), 37, 290
Margrethe II van Denemarken (koningin van Denemarken), 251
Marggraf/ Markgraf, Christian (Moravische zendeling), 89, 207, 375
Martin (Groenlander), 173
Mattheus (zoon van Kajarnak), 107, 168
Mehlhose, Johann Friedrich (Moravische zendeling), 210
Menzel, Heinrich (Moravische zendeling), 157 209
Meyer, Georg Heinrich (Moravische zendeling), 208
Meyer, William Alexander (Deens zendeling), 216
Miltzau/ Milzoug, Henrik Balthasar (Deens zendeling), 60, 213
Moerman, Petrus (predikant), 159
Möhne, Johann (Moravische zendeling), 209
Möhne, Johann Heinrich (Moravische zendeling), 210
Morch, Kristian (Voormalige bisschop van Groenland), 369
Mortensen, Harald Emanuel (Deens zendeling), 220
Mossin, Ludvig Andreas (Deens zendeling), 217
Mühlenfort (Handelsinspecteur in Groenland), 157
Müller, Johann Valentin (Moravische zendeling), 170, 210
Müller, Polycarpus (bisschop), 155
Munk, Paneeraq Siegstad (Bisschop van Groenland), 369
Myhlenphort, Jørgen Meyer (Deens zendeling), 215
M'Clintock, Leopold (Engelsman), 61

Neisser, Jozef (Moravische zendeling), 120, 209
Nicolaas V (Paus), 26
Nicolaus (Bisschop), 19, 25
Nielsen, Johan Georg Rasmus (Deens zendeling), 217
Nielsen, Rasmus Jørgen (Deens zendeling), 220
Nilsdatter, Nille (schoonmoeder van Hans Egede), 39
Nisbet, Claud (eigenaar van een haven in Labrador), 123
Nitschmann, David (Moravische zendeling), 79, 80, 155
Nitschmann, Melchior (zoon van David Nitschmann), 135
Nissen, Ulrik Peter Christian (Deens zendeling), 217
Norland, Paul (Deens archeoloog), 18
Nukagpiánguaĸ (Groenlander), 220
Ohnsorg, Morten Jacobsen Martinsen (Deens zendeling), 213, 237
Okkomiak (Groenlander), 96
Olafsson, Thorstein (Groenlander), 18
Olaus (Bisschop), 25
Olrik, Wilhelm Mathias (koopman), 233
Olsen, Jens John Ingvar (Deens zendeling), 220
Olsen/ Oelsen, Anders (stichter van Julianahaab), 221
Olsen, Gustav (zendeling op Groenland), 219, 220, 227, 228, 231
Otto II (keizer), 9
Ostenfeld(t), Lauritz Theodor (Deens zendeling), 218
Østergaard, Christen C. (Deens zendeling), 230
Ostermann, Andreas (Deens zendeling), 216
Ostermann, Hother Berthel Simon (Deens zendeling), 218
Paars, Claus (Gouverneur, major), 61, 221
Palliser, Hugh (gouverneur van Newfoundland), 124, 125
Petersen, Johan (Groenlander), 195, 196
Petersen, Sofie (Voormalige bisschop van Groenland), 369
F. Plum (Deens bisschop), 293, 295
Pietersz, Klaes (Hollandse zeevaarder), 221
Poek (Groenlander), 56-58, 60
Pontoppidan, Erik Ludvigsen (Deens priester), 156, 253, 254
Popp, Martin Wilhelm (Moravische zendeling), 210, 377
Post, Christian Friedrich (zendeling op Labrador), 123
Praetorius, Stephan (Duits predikant), 29
S. Propsom (Moravische predikant), 126
Pussimek (Groenlandse), 166- 169
Qiperoq (Groenlander), 56, 57
Rasch, Gertrud (vrouw van Hans Egede), 39
Rasch, Nicolai Nielsen (Deens zendeling), 214
Rasch, Niels Nielsen (schoonvader van Hans Egede), 39
Rasmussen, Christian (vader van Knud, Deens priester), 231, 234, 242
Rasmussen, Christian Vilhelm (Deens zendeling), 218,
Rasmussen, Knud (ontdekkingsreiziger begin 20ste eeuw), 219, 227, 231, 234, 278
Rasmussen, Mads (Deens zendeling), 219
Rasmussen, Peder (Deens zendeling), 215
Rauch, Christiaan (Moravische zendeling), 102, 103
Raude/ Rode, Erik Hiin/ Hijn (IJslander, ontdekkingsreiziger), 300
Reigel (Deens president), 225

Richter, Friedrich Valentin (Moravische zendeling), 211, 329?
Riegel, Joh. Gottlieb A. (Moravische zendeling), 212, 226
Rode, de, Leif (zoon van Erik de Rode, ontdekkingsreiziger), 7, 8, 10, 11, 17-19, 35, 36
Rögel, Caspar (Moravische zendeling), 211
Rønne, Bone Falch (Deens priester), 229, 233
Rønning, Niels Christian (Deens zendeling), 216
Rosen, Christian Heilmann (Deens zendeling), 218
Rosenvold, Andreas (Deens zendeling), 216
Rosing Christian (Deens Zendeling), 199- 201
Rothe, Johann Andreas (Moravische predikant), 135, 141
Rudberg, Peter (Moravische zendeling), 208
Rudolf, Christian David (Moravische zendeling), 209
Rüttel, Frederik Carl Peter (Deens zendeling), 196, 197, 199, 219
Saabije, Hans Egede (Deens zendeling), 215, 222, 223, 259, 260, 364
Saabije, Jørgen (pastoor, vader van Hans Egede Saabije), 259
Samme (Deens zendeling), 213
Schaerf, Emil Albert (Moravische zendeling), 212
Schäfer (meester bij A.H. Francke), 129
Scheller, Jacob Christoph (Moravische zendeling), 210
Schielderup, Niels (priester in Noorwegen), 34
Schmiedecke, Ferdinand W. (Moravische zendeling), 211
Schneider, Immanuel Gottlob (Moravische zendeling) 211, 377
Schneider, Johann (Moravische zendeling), 168, 207
Schneider, Daniël (Moravische zendeling), 207
Schrøder, Ludvig (Deens onderwijzer), 235
Schultz-Lorentzen, Christian Wilhelm (Deens priester/ zendeling), 219, 231, 242
Schwedler, Johann Christoph (predikant in Niederwiese), 135
Severin, Jacob (Deens koopman), 211, 229
Sibrands, Jan (Moravische zendeling), 207, 208
Sigurðsson, Hákon (Noors koning), 9
Simek (Groenlander), 96
Skaarup, Otto Christopher (Deens zendeling), 218
Snæbjörn galti Hólmsteinsson (ontdekkingsreiziger), 8
Baron van Soelenthal (baron in Kopenhagen), 84
Sörensen, Johann (Moravische zendeling), 135, 207, 208
Sørensen, Thøger (Deens zendeling), 218
Spangenberg, August Gottlieb (opvolger van A.H. Francke), 130, 152, 251
Spindler, Carl Julius (Moravische zendeling), 212
Stach, Anna (vrouw van Frederik Boehnisch), 96, 137
Stach, Christiaan (Moravische zendeling), 65, 75, 80, 84, 86, 89, 130, 132, 141, 153, 156, 207, 208, 220, 371
Stach, Martha (zus van Matthäus), 145
Stach, Matthäus (Moravische zendeling), 65, 73, 75-78, 80, 82 – 86, 89, 90, 95, 100, 102, 103, 106-110, 116, 119-123, 128-130, 132, 133, 135, 141, 145, 146, 153, 155, 168, 179, 186, 201-204, 207, 220, 221, 371
Stach, Rosina (vrouw van Johannes Beck, zus van Matthäus Stach), 145, 168
Stach, Thomas (Neef van Matthäus Stach; was Catechiseermeester), 208
Stage, Jens Rasmussen (Deens zendeling), 214
Steenberg, Carl Junius Optatus (Deens zendeling), 217
M. G. Sternberg (Moraviër), 171

Storch, Mathias (eerste priester in Groenland), 228
Suhr, Theodore (Benedictijner bisschop in Kopenhagen), 158
Sverdrup, Jergen (predikant op Groenland), 215, 222, 277, 295, 245
Sylow, Arnoldus von Westen (Deens zendeling), 155, 156, 213, 257
Thomas, Johann (Moravische zendeling), 208
Thorder/ Theodorus (Bisschop), 25
Thorgils (zoon van Leif Erikson), 8
Thorgunna ('vrouw' van Leif Erikson), 8
Thorkell (zoon van Leif Erikson), 8, 11
Þorkell Farserkur/ Thorkell Farserk (oom van Erik de Rode), 17
Thorhallesen/ Þórhallsson Egill (Deens zendeling), 215, 281
Thornton, John (Moravische zendeling op Labrador), 125
Thorstein (zoon van Erik de Rode), 7
Thorvald (zoon van Erik de Rode), 7
Thorvaldsson/ de Rode, Erik (belangrijke ontdekkingsreiziger, stichtte nederzettingen op Groenland), 7
Thrane, Severin (Deens zendeling), 214
Thye, Vibeke Margrethe (vrouw van Hans Egede Saabije), 259
Tiessen/ Tietzen, Johann Fr. David (Moravische zendeling), 210
Titchen, Niels Giævertsen (Deens zendeling), 216
Top, Topp Albert (Deens zendeling), 55, 60, 213
Torfaeus (geschiedschrijver), 291, 294, 295, 301
Transe, Christian (Deens zendeling), 216
Trygvesson, Olaf (Noors koning), 7
Tschope (bekeerde Indiaan), 107
Tulle, Hans Hansen (Deens zendeling), 215
Tyrker (slaaf van Erik de Rode), 8
Uellner, Joh. Wilhelm (Moravische zendeling), 170
Ulbricht, Carl August (Moravische zendeling), 210
Ulrich, Johan Jacob (Predikant geweest in Zurich), 184
Ungortoq (Noor), 17
Vesterboe, Hans Frederik Ivar Henrik (Deens zendeling), 217
N.P. Vestergaard (Deens priester), 242
Vibæk, Poul Hansen (Deens zendeling), 218
Wagner, Carl Ferdinand (Deens zendeling), 219
Walder, Johann Rudolph (Moravische zendeling), 210
Walkendorf (aartsbisschop van Drontheim), 37, 43
Wandall, Erik Adolf (Deens zendeling), 217
Wanning, Poul Gotfred (Deens zendeling), 217
Warmond (zendeling in Groenland), 169, 210
Wasa, Gustaav (koning van Zweden), 159
Wassmann, Knud Otto Georg (Deens zendeling), 219
Watteville, Johan van (Moravische broeder, zendeling en predikant), 110, 111
Wedzel/ Wetzel, Henrik (Deens zendeling), 213
Welling, Peder Andersen (Deens zendeling), 213
Wiberg/ Wiborg, Johannes Emil (Deens zendeling), 218
Wiborg, Thomas Christensen (Deens zendeling), 215
Wiesner, Georg (Moravische zendeling), 207
Winkler, Maria (2e vrouw van Jacob Beck), 145
Winsløw, Christian Jacobsen (Deens zendeling), 216

Wolf, Niels Gjessing (Zendeling in Groenland en Bijbelvertaler), 216, 238, 239, 284, 295
Wormskjold (Schrijver), 269, 290-292, 295, 296
Zacharias, Johann (Moravische zendeling), 208
Zee, Siebe van der (vriend van Van Kampen), 353
Zinzendorf, Nicolaus/ Graaf van (leider van de Moravische Broedergemeenschap), 74, 77, 79, 89, 128-130, 134, 135, 138, 141, 143, 144, 152, 155, 165, 185, 228
Zinzendorf, Christian Renatus (Graaf, zoon van Nicolaus), 138
Zraugrot/ Taugott Martin, Johann (Moravische zendeling), 209
Zucher, Emil Paul (Moravische zendeling), 212
Zucher, Traugott Wilhelm (Moravische zendeling), 212

Bronvermelding:

Boeken:

- H. A. van Andel, “Zendingsleer van Gisbertus Voetius” 1912
- Johann Anderson, “Beschryving van Ysland, Groenland en de Straat Davis. Bevatten zo goed als een bestipte bepaling van de ligging en grote van die eilanden, als een volledige ontvouwing van hun gesteltenis, vuurbrakende bergen, hete en warme bronnen enz. een omstandig bericht van de vruchten en kruiden van het land”...Vertaald door J. D. J. en uitgegeven in 1756 in de Nederlandse taal.
- Jette Arneborg SAGA TRAILS Brattahlið, Garðar, Hvalsey Fjord's Church and Herjolfsnes: four chieftain’s farmsteads in the Norse settlements of Greenland”, 2006
- L. W. Bakhuizen van den Brink. “Het zendingswerk der Broedergemeente op Groenland. Z.j.
- K. J. Boer. “De kerkgeschiedenis van Denemarken”. 2021
- A. Th. Boone, “Zending tussen woord en daad” 1991
- J. R. Bruijn & L. Hacquebord, “Een zee van traan” 2019
- Hans Frans Burthard, “Mission der evangelischen Brüder in Grönland. 1831
-Historie van Groenland behelzende eene nauwkeurige beschrijvinge van ’s lands ligging, gesteldheid, en natuurlijke zeldzaamheden; den aart, zeden en gewoonten der inwooneren aan de West-zijde bij de Straate Davis; ’s lands aloude en nieuwe geschiedenisse en in ’t bijzonder de Verrichtingen der Missionarissen van de Broeder-Kerk, door welken Twee gemeenten van bekeerde heidenen aldaar gesticht zijn. Alles in eigen Persoon onderzocht en opgesteld door DAVID CRANZ. 3 delen.
Ook de Duitse versie: “David Cranz Historie von Grönland: enthaltend Die Beschreibung des Landes…” gebruikt.
- L. H. F. C. Johannes Egede en Matthaüs Stach, “Bladzijden uit het leven der eerste Zendelingen in Groenland en Labrador.”
- K.A.C. Dachsel. Bijbelverklaring.
- James Eberle, “From Greenland's Icy Shore” 2007
- Harriet Warner Ellis “Strijd en overwinning: Blikken in de zendingswereld”. 1864.
- H. M. Fenger, “Bidrag til Hans Egedes og den grønlandske Missions Historie 1721-1760” 1879
- Carol S. Francis “The lost Western Settlement of Greenland, 1342”, 2011.
- W. A. Graah, “Narrative of an expedition to the East coast of Greenland”, 1837.
- L. Hacquebord, “Wildernis woongebied en wingewest”, 2015.
- Jens Peder Hart Hansen, JØrgen Meldgaard en JØrgen Nordqvist “De mummies van Qilaksitsoq”1987
- J. Henzel, “Angmagssalik” Z.J. (Lichtstralen op den Akker der Wereld deel 5.)
- J. Henzel. “Kajarnak, of de opstandingskracht van het Evangelie” (ca. 1920).
- Mogens Hindsberger, “Den grønlandske kristendomsopfattelse fra Hans Egede til vore dage” 1997.
- Renno Hokwerda, Toendragroen Groenland. Profielwerkstuk voor aardrijkskunde. (Een uitgebreid en degelijk onderbouwd document.) 2010-2011
- J. E. Hutton. “A History of the Moravian church”. 1909.
- Einar Lund Jensen, Kristine Raahauge, Hans Christian Gulløv “Cultural Encounters at Cape Farewell: The East Greenlandic Immigrants and the German Moravian Mission in the 19th Century.” 2011.
- Jens Fog Jensen en anderen, “Aasivissuit – Nipisat. Inuit Hunting Ground between Ice and Sea” 2017
- L. J. Joosse, “Geloof in de Nieuwe Wereld: ontmoetingen met Afrikanen en Indianen (1600-1700)” 2008
- L. J. Joosse “Scoone dingen sijn swaere dingen” 1992

- Anthony van Kampen “Groenland Continent der eenzamen” derde druk 1970.
- Dagboek ener reize ter walvisch- en robbenvangst in 1777 en 1778 door Hidde Dirks Kat
- H. J. Kürtz en N. Schürer “Ontmoeting met de horizon GROENLAND” 1998.
- A. Lasch “Mein Herz blieb in Afrika. Eine kommentierte Anthologie Herrnhutischer Missionsberichte von den Rändern der Welt am Beginn des 19. Jahrhunderts.”
- Marijke van Langen “Groenland op blote voeten”, 2020.
- P.M. Legende, “Het Evangelie en de primitieve volken.” 1939
- F. A. Van Lieburg “Repertorium van Nederlandse hervormde predikanten tot 1816. Deel 1.” 1996
- Andrew Murray. “De sleutel tot het zendingsvraagstuk” z.j.
- G. Neisser, “A list of the Bohemian and Moravian Emigrants to Saxony”, 1911?
Bundeltje van eenige brieven geschreeven door verscheidene Leden der Broeder-Gemeente, bekent onder den naam van Hernhutsche Broeders, waar uit het bestaan dezer Gemeente klaar en duidelijk kan op gemaakt worden, benevens een Voorreden tot dat zelve einde dienende. Door J…..F…..B.. Gedrukt te Utrecht 1743.
- Oliver & Boyd, “The Scottish Naturalist”, 1929.
- H. Ostermann Danske I Grønland i det 18. Aarhundrede” 1945
- Christina Petterson, “The Missionary, the Catechist and the Hunter”, 2014.
- James Constantine Pilling “Bibliography of the Eskimo language” 1887
- Ype Poortinga “Duivelsdag op Groenland” 2018.
- C. J. Quist – Van Noort, De Apostel van Groenland. Leven en werk van Hans Egede.
- William Thalbitzer, vertaald door Annie Posthumus, “Eskimoliederen” 1933.
- L. J. Van Valen. “Een brandend hart voor Jezus”. 2010
- Ove Vandel, “Brødremenigheden i Grønland 1733-1900” 1982
- Franz Ludwig Zahn “Geschiedenis der christelijke kerk” 1844.

Helden des geloofs in de ijsholen van Groenland. Uitgegeven door de Zeist Zendingsgenootschap der Evang. Broeder gemeente.
De Christelijke Encyclopedie voor het Nederlandsche volk. Uitgave Kok te Kampen.
De Saga van Eirik de Rode en andere IJslandse saga’s over reizen naar Groenland en Vinland. Vertaald en ingeleid door Paula Vermeyden. 1980.
St. Nikolai Kirkebygning, “Grønlands Udstillingen 1721 – 1921”

Kranten, tijdschriften ed.:

Heraut, 08-01-1905.
Reformatorisch Dagblad, 24-09-1987. Chr. van der Velden. “Doophek in hervormde kerk van Krimpen herinnert aan riskante Groenlandse walvisserij”.
Reformatorisch Dagblad, 17-07-2000. Artikel S. C. Bax. “Roderiks vrouw eiste een eigen kerkje”.
Reformatorisch Dagblad, 18-07-2000. S. C. Bax, “Groenland even in de ban van religie”.
Reformatorisch Dagblad, 03-08-2000. S. C. Bax “Sociaal bewogen kerkleidster”.
Reformatorisch Dagblad, 12-01-2001. S. C. Bax, “Een helder woord in het Kalaallisut”.
Reformatorisch Dagblad, 12-06-2015. Jan van Reenen, “Licht brengen in donker Groenland”.
Terdege, 02-12-1992. J. Reijnoudt, “Roestende sneeuwscooters en jankende sledehonden”.
Tijdschrift van het Kon. Ned. Aardrijkskundig genootschap, 1953. Artikel van P. Verhoog. “De Middeleeuwse Noorse nederzettingen in Zuid-Groenland en hun ondergang ten gevolge van klimaatsverandering”.
Trouw, 27-01-2010. P. Sjouwerman, “Groenland hoopt op nieuwe tijden”.
Waarheidsvriend, 22-12-1949
Waarheidsvriend, 08-01-1953

De Reformatie, jaargang 70, nr 21, 18 februari 1995.
E. Besselsen “Sprekende gezichten” in p.i.t. ‘archeologische ervaringen’ nummer 3, mei 2020.
Carol S. Francis “The lost Western Settlement of Greenland, 1342” 2011.
Orri Vësteinsson “Parishes and Communities in Norse Greenland”; Article in Journal of the North Atlantic · January 2009
Atuagagdliutit, Grønlandsposten. 6 juli 1978, pag. 14.
https://timarit.is/page/3799531?iabr=on#page/n13/mode/2up
Artikel van Mads Lidegaard “Pussimeq og Isseq”, Tidsskriftet Grønland 1999, Nr. 6.
SLÆDESPORET, Nr. 35, Augustus 2013. Artikel van Claus Oreskov, “Rejsen til Herrnhut”
Hans Christian Gulløv, Peter Andreas Toft and Caroline Polke Hansgaard “Nordhern Worlds – Challenges and solutions”. Kopenhagen 2012
This Month in Maravian History. Maandelijks nieuwsblad gepubliceerd door de Moravische archieven in Bethlehem. Januari 2008, nr. 27.
Deense Kristeligt Dagblad, 02-04-2001. Erik Balslev-Clausen, “Den grønlandske kirkesag”, https://www.kristeligt-dagblad.dk/kronik/den-gr%C3%B8nlandske-kirkesag

Website’s:

http://www.ammassalik.museum.gl/
https://www.archivesportaleurope.net/ead-display/-/ead/pl/aicode/NL-UtHUA/type/fa/id/48-1
Zeister Zendingsgenootschap van de Evangelische Broedergemeente 1793-1962; database C.G.W.M. van Hoogstraten 2020; Het Utrechts Archief.
https://www.arild-hauge.com/gronrune.htm
https://www.berlingske.dk/
http://www.biographi.ca
https://biografiskleksikon.lex.dk
https://danmission.dk/
https://www.deutsche-biographie.de/
www.dominees.nl
www.geni.com
https://greenland-guide.gl/nl/
https://grundtvig.dk
https://ilagiit.gl/
https://inuit.uqam.ca/
https://johngthompson.com/features/greenland-drinking
http://katolsk.gl/
www.kristendom.dk
https://missionhouse-eastgreenland.com/about/east-greenland/
https://www.mpaginae.nl/
https://naalakkersuisut.gl/~/media/Nanoq/Files/Hearings/2020/Titaniumsprojektet_Pituffik/Documents/SIA%20Appendix%203_Social%20Baseline.pdf
https://naalakkersuisut.gl/da/Naalakkersuisut/Departementer/IKTIN/Kirke
http://old.bibelselskabet.dk/grobib/web/bibelen.htm
http://www.randallharlow.net/greenland2
http://www.randallharlow.net/greenland
https://stringfixer.com/nl/Lutheran_World_Federation
https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/moravian-missions-in-labrador-emc
http://tijdschriftcul.nl/kalaallit-nunaat-het-land-van-de-mensen/
www.tuinjoop.com
https://www.unitaetsarchiv.findbuch.net/php/main.php?ar_id=3744#47415665727a20486572726e687574www.visitgreenland.com

Wikipedia Nederlands, Deens, Duits, Noors, Engels.

Bezoeken:
Bezoek aan het herrnhuttersdorp Christiansfeld in Denemarken.
Bezoek aan Kleinwelka en Herrnhut met bijbehoordende gebouwen, museua en begraafplaats.
Bezoek aan het Nationaalmuseum in Kopenhagen en Oslo.
Bezoek aan Bezoekerscentrum in Trondenes.